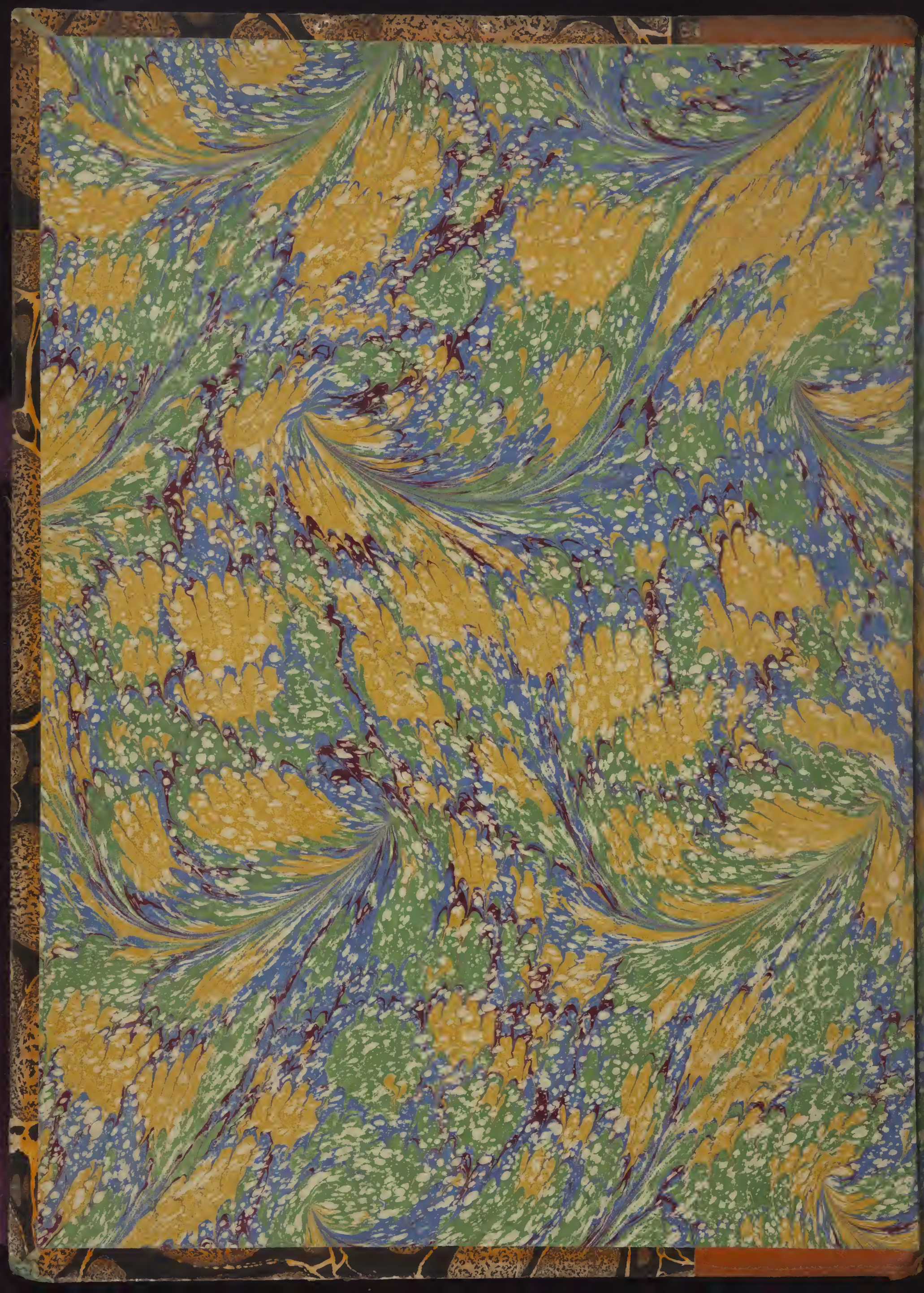

SANCTI EUSEBII
HIERONYMI
STRIDONENSIS PRESBYTERI
OPERUM MANTISSA
SIVE TOMUS UNDECIMUS PARS SECUNDA.

CONTINENS SCRIPTA SUPPOSITITIA

POST MONACHORUM ORD. S. BENED. E CONGREG. S. MAURI RECENSIONEM selecta diligentius, & ad Mss. Codices plurimos castigata: aliis id genus, vel ineditis, vel seorsum antea vulgatis monimentis aucta: novis in singula Censuris recognita: Notis denique & Observationibus illustrata.

STUDIO AC LABORE

DOMINICI VALLARSII
VERONENSIS PRESBYTERI

Opem ferentibus aliis in eadem Civitate Literatis viris, & præcipue

MARCH. SCIPIONE MAFFEIO.

EDITIO ALTERA.

Ab ipso Veronensi Editore posterioribus curis aucta, & recognita.

VENETIIS, MDCCLXXI.
APUD GUILELMUM ZERLETTI.
SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

BR65
H633

20819

ELENCHUS
EPISTOLARUM ALIORUMQUE OPUSCULORUM QUÆ SUB SANCTI HIERONYMI NOMINE FEREBANTUR,
ET IN HAC TOMI XI. PARTE SECUNDA SUPPOSITITIIS ADCENSENTUR.

E Regione etiam Perſonati Auctores indicantur.

Va-

ADMONITIO

DE SUBSEQUENTE EPISTOLA

Diu multumque est, quod magno Hieronymo hæc ejus, ut magis mirere, nequissimi hostis Pelagii Epistola, sive liber adscribitur. Beda Com. in Cantica, Hunc, *inquit*, librum nonnulli nostrum studiose legentes, Sancti & Catholici Doctoris Hieronymi esse temere arbitrantur minime pervidentes, quod & suavitas eloquentiæ demulcentis, & hæreseos perversitas seducentis, manifeste probant, hoc illius opusculum non esse. *Satis equidem erudite, nam & stylus palam arguit non esse Hieronymi, & quod continenter insinuat, hæreticum dogma, illud ipsum est Pelagianorum, quod S. Pater proprio Opere, locis ex hac ipsa scriptione indicatis, subvertit. Hæc certe de caussa aliis atque aliis ex illa hæreticorum factione Scriptoris tributa subinde est: & cumprimis Juliano, ut dudum laudatus Beda existimabat, & nonnulli codices mss. e quibus vetustior unus Bibliotheca S. Victoris, adserunt: tum Cælestio, cujus nomen Marianus testatur in aliis, quos laudat antiquis libris præscriptum invenisse. Verum, quod dicebamus, ex ipsiusmet Pelagii calamo profecta est; idque certo scire licet ex Augustini lib. de Gratia Christi cap. 20. & seqq. & luculentius ex ejusdem libri cap 37. quo loco se auctorem ipse declarat Pelagius in suis ad Innocentium literis scribens,* Legant, quam ad sacram Christi virginem Demetriadem in Oriente conscripsimus, & invenient, nos ita hominis laudare naturam, ut Dei semper gratiæ addamus auxilium. *Sunt & quædam ex hujusmet Epistolæ contextu sub cap. 1. finem, quæ Pelagium in Epistola ad Constantium pro suis agnovisse, idem Augustinus loco laudato scribit. Orosius quoque ejus auctorem Pelagium facit: tantum quod notat, fuisse illi verba ab alio suppeditata: ille vero alius facile fuerit Anianus Pseudodiaconus Celedensis, ut Hieronymo dicitur Epist. in nostra recensione CXLIII.* qui, *ait*, copiosissime pascitur, ut alienæ blasphemiæ verba frivola subministret. *Scriptionis tempus quod spectat, notatum ante nos PP. Benedictinis Augustinianorum operum Editoribus, datam an. 413. quo Demetriadi virginitatis velamen suscipienti literas miserunt certatim Hieronymus, Augustinus, & Innocentius, aut certe ann. 414. posteaquam illa se Romam recepisset; id quod significare videtur Pelagius hic in cap. 23. Vide quæ nos de vere Hieronymiana illa ad Demetriadem Epistola, quæ numerum obtinet in nostra Editione CXXX. diximus.*

PELAGII AD DEMETRIADEM EPISTOLA.

Cap. 1.

SI summo ingenio parique fretus scientia, officium scribendi facile me implere posse crederem: tamen tam arduum hoc opus ingredi, sine magno difficultatis timore non possem. Scribendum tamen est ad Demetriadem virginem Christi, virginem nobilem, virginem divitem, & quod his majus est, ardore fidei, nobilitatem divitiasque calcantem. Quam utique pro tam * insignis admiratione virtutis: ut laudare omnibus facile, ita docere difficile est. Cui enim oratio deesse possit in ejus laude celebranda: quæ summo loco nata, in summis opibus deliciisque nutrita, tantis tamque variis hujus vitæ blandimentis, velut tenacissimis quibusdam irretita vinculis, subito eruperit, cunctaque simul corporis bona, animi virtute mutaverit? Quæ florem adhuc ipsum ineuntis, ætatis quodam fidei gladio, id est, voluntate succiderit? Et crucifigens cum Christo carnem suum

* al. insigni.

ſuam, vivam, ſanctamque hoſtiam ſacraverit Deo, ac nobiliſſimi ſanguinis poſteritatem, virginitatis amore contemſerit? Prona autem & facilis dicendi via eſt, quæ ipſa ubertate materiæ curſum orationis accendit: ſed nobis alio magis itinere pergendum eſt, quibus propoſitum eſt, inſtitutionem virginis, non laudem ſcribere: nec tam paratas jam virtutes ejus exprimere, quam parandas: magiſque reliquam ordinare vitam, quam ornare præteritam. Eſt autem difficilimum cum ejus perſona facere, in qua cupiditas tanta diſcendi eſt, tantuſque perfectionis ardor, ut ei quamlibet perfecta doctrina par eſſe vix poſſit. Meminit enim recteque meminit, quas mundi opes gloriamque reſpuerit, quibus voluptatibus renuntiaverit, quas denique contemſerit vitæ præſentis illecebras. Et ideo contenta non eſt communi hoc mediocrique genere vivendi; & quod facile ipſa multorum ſocietate vileſcat, novum aliquid & inuſitatum requirit: præcipuum ac ſingulare quoddam flagitat. Non minus converſationem ſuam quam converſionem cupit eſſe mirabilem. In ſæculo nobilis, apud Deum cupit eſſe nobilior. Tam pretioſa requirit in moribus, quam contemſit in rebus. Hunc * utique tam devotæ mentis ardorem, hanc tantæ perfectionis ſitim, quod unquam ſatiabit flumen ingenii? Quæ vis aliquando orationis, quæ copia tantum verbis exprimere poterit, quantum parata eſt virgo rebus implere? Nobis vero donanda eſt venia, qui ad ornandum Domini tabernaculum, ſecundum vires noſtras munus offerimus. Nec veremur ne temere ſcribendo, ad tantæ nobilitatis virginem, ultro nos morſibus tradamus invidiæ. Scribimus enim petente ſancta matre ejus, immo jubente, idque a nobis tranſmarinis literis, miro cum deſiderio animi flagitante: quæ facile oſtendit, quo ſtudio quantaque cura in filia germen cæleſte plantaverit, dum illud tam ſollicite cupit ab aliis irrigari. Remoti igitur a temeritate, & ab ambitione liberi, propoſito inſudemus operi. Nec de mediocritate * diffidimus ingenii, quod credimus, & fide matris, & merito virginis adjuvari.

* al. itaque.

* al. diffidamus.

Cap. 2. Exordium commendationis boni naturæ humanæ

Quoties mihi de inſtitutione morum, & ſanctæ vitæ converſatione dicendum eſt, ſoleo prius humanæ naturæ vim qualitatemque monſtrare, & quid efficere poſſit, oſtendere: ac jam inde audientis animum ad ſpecies incitare virtutum: ne nihil proſit ad ea vocari, quæ forte ſibi impoſſibilia eſſe * præſumſerit. Nequaquam enim virtutum viam valemus ingredi, niſi ſpe ducamur comite. Siquidem appetendi omnis conatus perit con- A ſequendi deſperatione. Quem ego exhortationis ordinem, cum in aliis quoque Opuſculis tenuerim, tunc hic maxime obſervandum puto: ubi eo plenius naturæ bonum declarari debet, quo inſtituenda eſt vita perfectior, ne tanto remiſſior ſit ad virtutem animus ac tardior, quanto minus ſe poſſe credat: & dum quod ineſſe ſibi ignorat, id ſe exiſtimat non habere. Proferenda ſemper in notitiam ea res eſt, cujus uſus deſideratur, & explicandum eſt quicquid bonum B natura poteſt, cum quicquid poſſe probatur, implendum eſt. Hæc igitur prima ſanctæ, ac ſpiritualis vitæ fundamenta jaciantur, ut vires ſuas virgo agnoſcat: quas demum bene exercere poterit, cum eas ſe habere didicerit. Optima enim animi incitamenta ſunt, cum docetur aliquis poſſe quod cupiat. Nam & in bello ea exhortatio maxima eſt, eaque plurimum auctoritatis habet, quæ pugnatorem de viribus ſuis admonet. Primum itaque debes naturæ humanæ C bonum de ejus auctore metiri, Deo ſcilicet, qui cum univerſa mundi, & quæ intra mundum ſunt, opera bona, & valde bona feciſſe referatur: quanto putas præſtantiorem ipſum hominem fecit: propter quem omnia etiam intelligitur illa condidiſſe? Quem dum ad imaginem & ſimilitudinem ſuam facere * diſponit, antequam faciat, qualem * ſit facturus, oſtendit. Deinde cum ſubjecit ei univerſa animalia: eumque etiam conſtituit eorum dominum, quæ vel mole corporis, D vel virium magnitudine, vel armis dentium, multo valentiora homine fecerit: ſatis declarat, quanto pulchrius ſit homo ipſe conditus, quem vel ex hoc voluit naturæ ſuæ intelligere dignitatem, dum fortia ſibi ſubjecta miratur animalia. Neque enim nudum illum, ac ſine præſidio reliquit, nec diverſis periculis velut expoſuit infirmum. Sed quem inermem extrinſecus fecerat, melius intus armavit: ratione ſcilicet atque prudentia, ut per intellectum vigoremque mentis, quo cæteris præſtabat animalibus, factorem E omnium ſolus agnoſceret: & inde ſerviret Deo, unde aliis dominabatur. Quem tamen juſtitiæ [a] exſecutorem Dominus voluntarium eſſe voluit, non coactum. Et ideo reliquit eum in manu conſilii ſui. Poſuitque ante eum vitam, & mortem, bonum & malum: & quod placuerit ei, dabitur illi. Unde etiam in Deuteronomio legimus: F *Vitam & mortem dedi ante faciem tuam, benedictionem & maledictionem: elige tibi vitam,* * *ut vivas.*

* al. d[...]uit.

* al. [...]

a Eccli. 15.

Deuter. 30.

* al. &.

Cap. 3.

Hinc jam providendum eſt, ne forte illud remordeat te, in quo temere imperitum vulgus offendit. Et ideo non vere bonum factum

a Eraſmus, eumque ſecutus Martianæus, τὸ *exſecutorem* prætermittunt: quod verbum ex aliis libris ſuffecimus.

* al. astringatur.

ctum hominem putes, quia is facere malum A potest: nec ipsa naturæ violentia * astringitur ad immutabilis boni necessitatem. Nam si diligenter retractes, & ad subtiliorem intellectum cogas animum: hinc tibi melior status hominis ac superior apparebit, unde putatur inferior. In hoc enim gemini itineris discrimine, in hac utriusque libertate partis, rationabilis animæ decus positum est. Hinc, inquam, totus naturæ nostræ honor consistit: hinc dignitas, hinc denique optimi quique laudem merentur, hinc præmium. B Nec esset omnino virtus ulla in bono perseverantis: si is ad malum transire non potuisset. Volens namque Deus rationabilem creaturam voluntarii boni * munere, & liberi arbitrii potestate donare: utriusque partis possibilitatem homini inserendo, proprium ejus fecit esse quod velit, ut boni ac mali capax naturaliter utrumque posset: & ad alterutrum voluntatem deflecteret. Neque enim aliter spontaneum habere poterat bonum: * nisi ea creatura, quæ etiam malum habere potuisset. C Utrumque nos posse voluit optimus Creator, sed unum facere, bonum scilicet, quod & imperavit: malique facultatem ad hoc tantum dedit, ut voluntatem ejus ex nostra voluntate faceremus. Quod cum ita sit, hoc quoque ipsum quod etiam mala facere possumus, bonum est. Bonum inquam, quia boni partem meliorem facit. Facit enim ipsam voluntariam sui juris: non necessitate devinctam, sed judicio liberam. Licet quippe nobis eligere, refutare, probare, respuere. Nec est quo D magis rationabilis creatura cæteris præferatur, nisi quod cum omnia alia conditionis tantum, ac necessitatis bonum habeant, hæc sola habeat etiam voluntatis. Sed plerique impie, non minus quam imperite, cum super statu hominis quæritur (vereor dicere) quasi reprehendentes opus Domini, talem illum ajunt debuisse fieri, qui omnino facere non posset malum. Dicit itaque figmentum ei, qui se finxit: *Quid me fecisti sic?* Et improbissimi hominum, dum dissimulant E idipsum bene administrare quod facti sunt: aliter se factos fuisse malunt, ut qui vitam suam emendare nolunt, videantur emendare velle naturam. Cujus bonum ita generaliter cunctis institutum est, ut in gentilibus quoque hominibus, qui sine ullo cultu Dei sunt,

* al. muniret.

* al. nisi ea ne etiam &c.

Rom. 9.

se nonnumquam ostendat, ac proferat. [a] Quam multos enim philosophorum & audivimus & legimus, & ipsi vidimus castos, patientes, modestos, liberales, abstinentes, benignos, & honores mundi simul, & delicias respuentes, & amatores justitiæ non minus quam * scientiæ? Unde quæso hominibus alienis a Deo placent? Unde * autem illis bona nisi de naturæ bono? [b] Et cum ista quæ dixi, vel omnia in uno, vel singula in singulis haberi videamus, cum omnium natura una sit, exemplo suo invicem sibi ostendunt, omnia in omnibus esse posse, quæ vel omnia in omnibus, vel singula in singulis inveniantur. Quod si etiam sine Deo homines ostendunt, quales a Deo facti sunt: vide quid Christiani facere possunt, quorum in melius per Christum natura & vita instructa est. & qui divinæ quoque gratiæ juvantur auxilio.

a

* al. sapientiæ.

* al. hac.

b

Cap. 4.

Age jam ad animæ nostræ secreta veniamus: Seipsum unusquisque attentius respiciat. Interrogemus quid de hoc sentiant propriæ cogitationes. Ferat sententiam de naturæ bono ipsa conscientia * bona: instruamur domestico magisterio animi: & mentis bona non aliunde magis quæque, quam ab ipsa mente discamus. Quid illud, obsecro, est, quod ad omne peccatum, aut erubescimus, aut timemus: & culpam facti, nunc rubore vultus, nunc pallore monstramus: ac trepidante animo, etiam in minimis delictis testem effugimus, conscientia remordemur? ex diverso autem in omni bono læti, constantes, intrepidi sumus: idque si occultum est, palam etiam fieri cupimus, & volumus: nisi quod testimonio sibi est ipsa natura, quæ hoc ipso declarat bonum suum, quo ei malum displicet: & dum in bono tantum opere confidit: quid solum eam deceat, ostendit? Hinc est illud quod frequenter carnifice occulto, in auctorem sceleris, conscientiæ tormenta desæviunt: & latentem reum, secreta mentis pœna persequitur. Nec ullus post culpam impunitati locus est, cum * sit reatus ipse supplicium. Hinc est quod econtrario innocens etiam inter ipsa tormenta fruitur conscientiæ securitate: & cum de pœna metuat, de innocentia gloriatur. Est enim, inquam, in animis nostris naturalis quædam (ut ita dixerim) Sanctitas: quæ

* al. tacet bona.

* al. fit.

par-

a Quæ his, atque aliis infra responderunt S. Augustinus, & Leo, nemo ignorat: placet vero uno alterove loco speciminis gratia laudare Bedam: *Quiquumque (inquit) Philosophorum Christum Dei virtutem & Dei sapientiam nescierunt, hi nullam veram virtutem, nec ullam veram sapientiam habere potuerunt. In quantum vero vel gustum aliquem sapientiæ cujuslibet, vel virtutis imaginem habebant, totum hoc desuper acceperunt: non solum munere primæ conditionis, verum etiam quotidiana ejus gratia, qui (creaturam suam nec se deserentem deserens) dona sua, prout ipse judicaverit, hominibus & magna magnis, & parva largitur parvulis.*

b Reponit Beda hæc: *Contradicit Scriptura, quæ ait, Nec enim omnia possunt esse in omnibus, quoniam non est filius hominis immortalis* (Eccles. 17. 29.) *Ubi manifeste insinuatur, quia cum mortale hoc induerit immortalitatem, tunc demum possunt esse omnia in omnibus bona virtutum; & ne tunc quidem de naturæ bono, sed per gratiam ejus de quo scriptum est, Ut sit Deus omnia in omnibus. Sed & quotidiana nostræ fragilitatis argumenta probant, non omnia in omnibus esse posse, ubi tam multi inveniuntur, qui summa nitentes instantia, nequaquam ad eas, quas alios vident habere, possunt pervenire virtutes.*

velut in arce animi præsidens, exercet mali bonique judicium: & ut honestis rectisque actibus favet: ita sinistra opera condemnat, atque ad conscientiæ testimonium diversas partes domestica quadam lege dijudicat. Nec illo prorsus ingenio, aut fucato aliquo argumentorum colore decipit: ipsis nos cogitationibus fidelissimis & integerrimis sane testibus, aut arguit, aut defendit. Hujus legis, scribens ad Romanos, meminit Apostolus: quam omnibus * hominibus insitam velut in quibusdam tabulis cordis scriptam esse, testatur. *Cum enim*, inquit, *gentes, quæ legem non habent, naturaliter quæ legis sunt, faciunt: hujuscemodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex. Qui ostendunt opus legis sciptum in cordibus suis: testimonium reddente eis conscientia eorum, & inter se invicem accusantium cogitationum, aut etiam defendentium.* Hac lege usi sunt omnes, quos inter Adam atque Moysen sancte vixisse, atque placuisse Deo, Scriptura commemorat. Quorum tibi exempli caussa aliqui proponendi sunt: ut facile intelligas, quantum sit naturæ bonum, cum eam legis vice docuisse justitiam probaveris.

[* al. tac. hominibus. — Rom. 2. 14. 15.]

Abel primus hanc magistram sequutus, ita Dominum promeruit, ut dum ei offerret hostiam, tam grate sacrificium ejus acceptum Deo fuerit, ut fratrem in invidiam concitaret. Quem justum in Evangelio Dominus ipse commemorans, breviter perfectionem ejus exposuit. Omnis enim virtutum species, uno justitiæ nomine continetur. Beatum *Enoch* ita placuisse Deo legimus, ut eum e medio mortalium raperet: & in mundo consummatum, de mundi habitatione transferret. *Noe justus in generatione sua, & perfectus*: *asseritur*: cujus sanctitas eo magis est admirabilis, quod toto prorsus a justitia declinante mundo, solus justus inventus est: nec ab alio sanctitatis quæsivit exemplum, sed ipse præbuit. Et ideo totius orbis imminente naufragio, solus ex omnibus meruit audire: *Intra tu & domus tua in arcam: quia te vidi justum in generatione ista coram me.* Ante Deum autem ille justus probatur, qui & corpore sanctus est & corde. *Melchisedech sacerdos Dei* legitur: cujus meritum facile ex hoc intelligi potest, quod multo post futurum Domini sacramentum ante signavit: ac sacrificio panis & vini, mysterium corporis & sanguinis expressit: ac sacerdotii sui typo, Christi sacerdotium figuravit, cui a patre dicitur: *Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.* Nam & quod benedicit Abraam principem Patriarcharum, qui per circumcisionem pater Judæorum * est, per fidem gentium: illus signatissime ostendit figuram, qui per fidem suam & Judæis donavit benedictionem & gentibus. Lot quoque sancti Noe virtutem sequutus: inter tot peccantium exempla, justitiam non reliquit. Et ut illum totius mundi exemplum non vicit: ita hic tota illa, in qua * habitat, regione peccante, contra multitudinis vitia tenuit sanctitatem. *Qui* (ut beatus Petrus ait) *visu & auditu justus erat: & inter pessimos positus, mala eorum & oculis aversabatur & auribus: atque ideo simili exemplo, ut ille diluvio, ita hic est ereptus incendio.* Quid Abraam amicum Dei, quid Isaac & Jacob memorem? Quam perfecte impleverint Domini voluntatem, vel hinc possumus æstimare, quod familiari quadam & præcipua dignitate, eorum se Deum voluit nominari. *Ego sum*, inquit, *Deus Abraam, Deus Isaac,* * *& Deus Jacob.* Hoc nomen meum sempiternum & memoriale in generationes generationum. Joseph fidelis Domini famulus a puero, tribulationibus * magis justus & perfectus ostenditur: qui primum a fratribus Ismaelitis, in servum addictus est: ab eisque venditus, a quibus se viderat adorandum. Deinde Ægyptio domino traditus: semper tamen ingenuam animæ tenuit dignitatem: docuitque exemplo suo, & servos & liberos in * peccando, non conditionem cuiquam obesse, sed mentem. Hic quæso remorare paulisper: & castum animum, solicite, virgo, considera. Concupiscitur a domina * Joseph adolescens: nec ad concupiscentiam provocatur: rogatur, & fugit. Una hac in re & blanditur & supplicat, quæ in cæteris imperabat. * Amor Dei, mulieris amore non vincitur. Castum animum, nec ætas adolescentiæ permovet, nec diligentis auctoritas. Contemta frequenter domina, propiores adolescenti insidias tendit. In secreto ac sine testibus, manu impudens apprehendit: ac procacioribus verbis hortatur ad crimen. Ne hic quidem vincitur, sed ut verba verbis, ita res rebus refert. Nam qui frequenter rogatus negaverat: nunc comprehensus * aufugit, & antequam illud evangelicum diceretur: *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo*: ille non aspectu solum, sed ipso pene complexu provocatus a fœmina, fœminam non concupivit. Castitatis virtutem hucusque mirata es: nunc respice benignitatem. Prius quam Propheta diceret: *Unusquisque malitiam proximi sui non reminiscatur in corde suo*: ille pro odio reddidit caritatem, & cum videret fratres suos, immo inimicos ex fratribus, cumque ab eis cognosci vellet, dilectionis affectum pro dolore testatus est: *Deosculabatur singulos, & irriguis fletibus, paventium*

[Margin notes: Cap. 5. Gens. 24. — Matth. 23. 35. — Gen. c. 24. Gen. 6. 8. — Gen. 17. — Gen. 14. 18. — ibid. Psal. 110. 4. — * al. tacet est. — * al. habitabat. — 2. Petr. 2. — Matth. 22. 32. Luc. 20. — * al. tac. & Gen. 37. — * al. magnis justus ostenditur — * al. liberos peccando, & non &c. — * al. ad feminam ibid. 39. — * Aug. adstringitur. — Matth. 5. 28. — Levit. 19. 18. — Gen. 45. 15.]

tium colla perfudens, *odium fratrum*, *caritatis lacrymis abluebat*: quos tam vivo patre quam mortuo, germano semper dilexit amore. Nec recordatus est illum, in quo ob necem fuit dejectus, lacum. Non cogitavit addictam germanitatem pretio, sed *pro malis bonum retribuens*, *apostolicum præceptum sub naturæ adhuc lege complevit*. (Rom. 12. 17.)

(Cap. 6.) (Job. 1. & 2.) Quid de *beato Job dicam*, *famocissime illo athleta Dei*: qui post direptas opes, & funditus deleta patrimonia: post filiorum ac filiarum unum subito interitum, ad ultimum proprio contra diabolum corpore dimicavit. Auferebantur omnia, quæ extrinsecus possidebat, & extranea bona repente decidebant, ut magis propria * clarescerent. (* al. clarescant.) Omnibus prorsus velut indumentis exuitur, ut expeditius ac fortius nudus triumphet, & hostem, quem ferendo damna ante superaverat, rursus tolerando supplicia devincat. De quo tale ipsius Domini testimonium est: (ibid.) *Numquid considerasti puerum meum Job? Non est enim similis ei quisquam in terris: homo sine querela, verus Dei cultor, abstinens se ab omni malo*. Nec immerito. Semper enim, ut ipse ait, tamquam tumentes super se fluctus, timebat Dominum, & præsentiæ ejus pondus ferre non poterat: nec audebat aliquando contemnere, quem semper adesse credebat; dicebatque: (ibid.) *Securus sum, non enim reprehendit me cor meum in omni vita mea*. Qui antequam Dominus inimicos præciperet esse diligendos, dicere poterat: (ibid.) *Si in malis inimici mei gavisus sum: si dixi in corde meo, bene factum est*. Necdum Evangelicum illud sonuerat: *Omni petenti te tribue*, & jam ille dicebat: (Luc. 6. 30.) (Job. 31. 13.) *Si exire passus sum inopem januam meam * sinu vacuo*. (* Aug. sine viatico.) Nondum legerat illud Apostoli: (Co. 4. 1.) *Domini, quod justum est & equum, servis præstate*: & confidens clamabat ad Dominum: *Si servo nocui, si ancillam læsi, omnia tu scis, Domine*. Prius quam idem Apostolus præciperet divitibus non sublime sapere, (1. Tim. 6. 17.) *neque sperare in incerto divitiarum*: (Job. 31. 24.) sic habuit ille divitias ut se alibi divitem esse monstraret. *In divitiis*, inquit, *non confidebam, nec in lapide pretioso*. Et hoc non verbis tantum: sed ipsius quoque rebus probavit: qui cum omnia perderet, non dolebat, dicebatque per singula: (Job. 1. 21.) *Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum in sæcula. Nudus exivi de utero matris meæ, nudus redeam illuc*. Quo enim affectu possideamus aliquid, docemus cum id amittimus: & cupiditatem fruendi, carendi dolor prodit, quem qui in carendo non habuit, in possidendo quoniam modo habuit? O virum ante Evangelium evangelicum, & Apostolicum ante apostolica præcepta: discipulum Apostolorum: qui

A aperiens occultas divitias naturæ, & in medium proferens, ex se quid omnes possimus, ostendit: docuitque quantus sit ille thesaurus animæ, quem nos sine usu possidemus: & quod proferre nolumus, nec habere nos credimus.

Post multa quæ de natura diximus: etiam sanctorum exemplis bonum ejus ostendimus, ac probavimus. (Cap. 7.) Et ne econtrario ad ejus culpam pertinere putetur, quod aliqui iniqui fuerint, Scripturarum utar testimoniis, quæ peccantes ubique crimine voluntatis B gravant, non excusant necessitate naturæ. In Genesi legimus: *Simeon & Levi fratres consummaverunt iniquitatem suam, ex voluntate sua*. (Gen. 49. 6.) Ad Ierusalem Dominus loquutus est: *Propter quod ipsi dimiserunt viam meam, quam dedi ante faciem eorum: & non exaudierunt vocem meam, sed abierunt post voluntatem cordis sui mali*. (Jer. 9. 13.) Et rursus idem Propheta: (ibid. 44. 10.) *Et peccastis Deo, & non exaudistis vocem ejus, & in mandatis illius, & in legitimis, & in testimoniis ejus ambulare noluistis*. C Per Isaiam quoque prophetam Dominus loquutus est: *Si volueritis & audieritis me, quæ sunt bona terræ, manducabitis. Si autem nolueritis, neque audieritis me: gladius vos, consumet*. (Isa. 1. 19.) Et rursum: *Omnes vos occisione decidetis: quia vocavi vos, & non exaudistis: loquutus sum, & neglexistis: & fecistis malum ante conspectum * meum, & quæ nolebam, elegistis*. (* al. Domini.) Ipse quoque Dominus in Evangelio ait: *Jerusalem Jerusalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos, qui ad te missi sunt: quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alis suis, & noluisti?* (Matth. 23. 37.) D Ubi velle videmus & nolle, eligere & refutare, ibi non vis naturæ, sed libertas intelligitur voluntatis. (De arbitrii humani libertate.) Plena sunt utriusque Testamenti volumina hujuscemodi testimoniis: quibus tam bonum omne quam malum, voluntarium semper esse scribitur, quæ nos modo brevitatis caussa omittimus: maxime cum sciamus te sacræ lectioni deditam, de ipso uberius fonte potare.

(Cap. 8. Nimia liberi arbitrii extollentia.) Neque vero nos ita defendimus naturæ E bonum, ut eam dicamus malum non posse facere, quam utique boni ac mali capacem etiam profitemur, sed ab hac eam tantummodo injuria vindicamus, ne ejus vitio ad malum videamur impelli, qui nec bonum sine voluntate faciamus, nec malum: & quibus liberum est unum semper ex duobus agere, cum semper utrumque possimus. Unde enim alii judicaturi sunt, alii judicandi: nisi quod in eadem natura dispar voluntas est: & quia cum omnes idem possimus, F diversa faciamus? Itaque ut hoc ipsum clarius lucere possit, aliqua exempla sunt proferenda. Adam de Paradiso ejicitur, Enoch de mundo rapitur. In utroque Dominus libertatem arbitrii ostendit. Ut

Ut enim placere potuit ille qui deliquit: ita potuit peccare iste qui placuit. Non enim a justo Deo aut ille puniri meruisset, aut hic eligi: nisi uterque utrumque potuisset. Hoc de Cain & Abel fratribus, hoc etiam de Jacob & Esau geminis intelligendum est. Ac sciendum solam voluntatis caussam esse, cum in eadem natura merita diversa sint. Extinctum peccatis suis diluvio mundum, Noe justus redarguit, & Sodomorum crimina Lot sanctitas judicavit. Nec illud est parvum argumentum ad comprobandum naturæ bonum, quod illi primi homines per tot annorum spatia, absque ulla admonitione legis fuerunt: non utique quod Deo aliquando creaturæ suæ cura non fuerit: sed quia se talem sciebat hominum fecisse naturam, ut eis pro lege ad exercendam justitiam sufficeret. Denique quamdiu recentioris adhuc naturæ usus viguit: nec humanæ rationi velut quandam caliginem, longus usus peccandi obduxit, sine lege dimissa est natura. Ad quam Dominus nimiis jam vitiis obrutam, & quadam ignorantiæ rubigine infectam, limam legis admovit, ut hujus frequenti admonitione expoliretur, & ad suum posset redire fulgorem. Neque vero alia nobis caussa difficultatem bene * faciendi facit, quam longa consuetudo vitiorum, quæ nos infecit a parvo: paulatimque per multos corrupit annos, & ita postea obligatos sibi & addictos tenet, ut vim quodammodo videatur habere naturæ. Omne illud tempus, quo negligenter edocti, id est, ad vitia eruditi sumus: quo mali etiam esse studuimus, cum ad incitamenta nequitiæ, innocentia pro stultitia duceretur: nunc nobis resistit, contraque nos venit: & novam voluntatem impugnat usus vetus: & miramur cur nobis per otium atque desidias nescientibus, etiam quasi ab alio sanctitas conferatur: qui nullam consuetudinem boni facimus, cum malum tamdiu didicerimus? Hæc de naturæ bono cursim, quasi in alio opere dicta sint: quod ideo a nobis faciendum fuit, ut tibi planiorem viam ad perfectam justitiam sterneremus, quam eo facilius currere possis, quo in ea nihil asperum, nihil inaccessibile esse cognoveris. Nam si etiam ante legem, ut diximus, & multo ante Domini nostri Salvatoris adventum juste quidam vixisse & sancte * referantur: quanto magis post illustrationem adventus ejus, nos id posse credendum est, qui instructi per Christi gratiam, & in meliorem hominem renati sumus: qui sanguine ejus expiati atque mundati, illiusque exemplo ad perfectam justitiam incitati, meliores illis esse debemus, qui ante legem fuerunt: meliores etiam quam fuerunt sub legel, dicente Apostolo: *Peccatum in vobis* A *jam non dominabitur. Non enim estis sub lege, sed sub gratia.* Rom. 6. 14

Nota.

* al. vivendi.

* al. referuntur.

Cap. 9. Et quoniam sufficienter de his, ut puto, diximus: nunc instituamus perfectam virginem, quæ ex utroque semper accensa: & naturæ simul & gratiæ bonum morum sanctitate testetur. Prima igitur virginis cura, primumque studium sit, scire voluntatem Domini sui, & quid ei placet, quidve displiceat, diligenter inquirere, ut secundum Apostolum *rationabile* Deo reddat *obsequium*: ibid. 12. 1 B totumque vitæ suæ cursum ex ejus possit ordinare sententia. Impossibile est enim ei quemquam placere, cui quid placeat, ignorat: fierique potest, ut etiam obsequendi voto offendat, cui quomodo obsequi debeat, ante non didicit. Et ut majus est, voluntatem Domini facere quam nosse: ita prius est nosse, quam facere. Illud enim merito præcedit: hoc ordine. Unde Propheta dicit: *Et tu, Israel, noli ignorare.* Et Beatus Paulus: *Qui autem ignorat, ignorabitur.* 1. Cor. 14. 38 Idemque alibi: *Propterea nolite fieri imprudentes, sed intelligentes, quæ sit voluntas Domini.* Eph. 5 C Initium obedientiæ est quid præcipiatur, velle cognoscere: & pars est obsequii didicisse quid facias. Scito itaque in Scripturis divinis, per quas solas potes plenam Dei intelligere voluntatem, prohiberi quædam, præcipi quædam, concedi aliqua, nonnulla suaderi. Prohibentur mala, præcipiuntur bona: conceduntur media, perfecta suadentur. In duobus illis quæ priori loco sunt, peccatum omne concluditur: in utroque enim Dei continetur imperium. D Et non solum præcipere, sed & prohibere ipsum, jubentis est. Generaliter namque omnibus mandatur justitia: quam Salvator in Evangelio breviter quidem, sed plenissime comprehendens, ait: *Quæquumque vultis ut faciant vobis homines, hæc & vos facite illis:* Matt. 7 hoc est, ut nihil mali inferamus aliis, sed præstemus omne, quod bonum est: quia volumus hoc ab aliis in nos utrumque servari. Hæc sententia æquo jure præcepti universos E tenet. Nec ulli omnino transgredi licet, quod omnibus imperatum est: apertusque contemtus Dei est, vel facere prohibita, vel jussa non facere. Duo vero reliqua, quæ sequuntur: quorum unum conceditur, & suadetur aliud, in nostra potestate dimissa sunt: ut aut cum minori gloria concessis utamur, aut ob majus præmium etiam ea, quæ nobis permissa sunt, respuamus. Conceduntur quidem nuptiæ, carnium usus & vini: sed horum omnium abstinentia, consilio perfectiore suadetur. F Ad virginitatis honorem pertinet licentia nuptiarum: & escarum indulgentia virtutem abstinentiæ clariorem facit. Contemsisti, virgo, conjugium licitum tibi, priusquam contemneretur. Majoris præmii

mii amore flagrans, vovisti Deo non imperatam, sed laudatam virginitatem: & consilio Apostoli, legem tuam fecisti latiorem. Certaminis ingressa campum: non tam laborem cursus, quam bravium victoriæ cogitasti. Legeras, credo, illud Evangelicum de perpetua castitate præconium: & ipsius te Domini sermo ad amorem servandæ virginitatis accenderat, qui Petri super hoc sententiam, ipsa rei magnitudine ac difficultate laudavit: & voluntariis spadonibus regnum cælorum promittens, ait: *Qui potest capere, capiat*. Rem itaque tam magnam non impero, non impono, sed offero. Neque quemquam ad hoc cogo, sed provoco. Quamquam de viris tantum sonare videatur non solis tamen viris dicitur, sed æqualis utrique sexui virginitatis palma promittitur. Et Apostolus de virginibus præceptum quidem se dicit non habere * Domini, sed dat consilium. Dicit itaque: *An experimentum quæritis ejus, qui in me loquitur Christus*.

ibid. 19. 12.
* al. Dei.
2. Cor. 13. 3.

Cap. 10.

Perfectionis igitur sequuta consilium, beatitudinem specialis aggressa propositi, serva generale mandatum. Dixi, idemque nunc repeto. In caussa justitiæ omnes unum debemus: virgo, vidua, nupta, summus, medius, & imus gradus, æqualiter jubentur implere præcepta. Nec a lege solvitur, qui supra legem facere proposuit. Quinimo nullus magis illicita vitare debet, quam qui respuit quæ licebant. Nec quisquam ita a se mandata pollicetur implenda, ut ille qui amore perfectionis supra mandata conscendit, & dum amplius statuit facere quam præceptum est, ostendit minus sibi præceptum esse quam potuerit. Deinde qui tantæ se esse obedientiæ profitetur, ut etiam consilium divinum libenter audiat, quomodo non debet audire præceptum? Illa enim res * electionis est, ista necessitatis. De virginitate dicitur: *Qui potest capere, capiat*. De justitia non dicitur. *Quid potest facere, faciat. Sed omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur*. Considera quæso, quantum a consilio distet imperium. Ibi aliquos excipit: hic generaliter omnes comprehendit. Ibi præmium proponit, hic pœnam. Ibi invitat ut facias: hic nisi feceris, comminatur. Hæc igitur optima ratione distinguens, animadverte quid offeras, animadverte quid debeas. Immo quia utrumque jam debes, & virginitatem, quam ultro obtulisti Deo, & justitiam quam ipse præcepit, integrum utrumque persolve. Ille servus Domino placet, qui ita aliquid ultro operis exercet, ut tamen etiam imperata perficiat: qui non facit aliud pro alio, sed utrumque: nec mutat, sed addit obsequium. Nec te earum exempla

* Aug. perfectionis.
Matt. 7. 19.
ibid. 19. 12.

A decipiant, quæ sibi in sola castitate plaudentes, ut post suas * voluntates eant, Dei voluntatem abjiciunt. Quæ perpetuæ castitatis bonum non cum justitia, sed pro justitia offerre volunt, & in compensatione peccatorum, præmium virginitatis annumerant: atque pro præmio, impunitatem petunt: vel certe impudentiori vecordia coronandas esse se putant, & in regno cælorum ceteris præferendas, quæ sibi mandatorum transgressione aditum clausere regni cælorum.

B *Non omnis*, Christus inquit, *qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum: sed qui facit voluntatem patris mei, qui in cælis est ipse intrabit in regnum cælorum*. Meminerint stultas virgines a sponsi janius repellendas: dicendum eis: *Nescio vos*: Illisque jungendas esse, de quibus Dominus ipse ait: *Multi dicent mihi in illa die: Domine, Domine, nonne in nomine tuo dæmonia ejecimus? & in nomine tuo virtutes multas fecimus? & tunc confitebor illis: Amen dico vobis, nescio vos, discedite a me omnes, qui*

C *operamini iniquitatem*. Tibi vero longe est alia via ingrediendum, quæ, sæculi amore calcato, semper cogitando quæ Dei sunt, Apostolicam te exhibere vis virginem, quæ tam spiritu sancta quam corpore, Domini præstolaris adventum: & animæ tuæ lampadi, sanctorum jugiter operum infundis oleum, & sapientibus juncta virginibus, in sponsi obviam præpararis. Fugienda tibi lata illa via est, quam multorum ad mortem

D euntium comitatus terit. Et ad vitam æternam, angusti illius itineris, quod pauci reperiunt, callis tenendus est. Deposuisti jam impedimenta vel maxima, & omne quidquid a spiritualis vitæ cursu, vel retardat, vel revocat, prima statim conversione vicisti. Respuisti conjugii voluptatem, posteritatis curam, illecebras deliciarum, sæculi pompam, divitiarum cupidinem, & cum Paulo potes dicere: *Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo*. Cujus tale principium est, qualis debet esse

E perfectio? Hanc mihi tu virtutem: hunc animum, etiam in reliquis affer: eaque vi mentis, qua vitiorum occasiones depulisti, vitia nunc ipsa respue. Ornetur morum sanctitate virginitas, & perfectum gradum vitæ perfectio subsequatur. Certe si sæcularis vita tibi placuisset, dares operam, ne quis te divitiis, ne quis corporalibus ornamentis, ne quis rerum omnium * pompa,

F & honore præcederet: nunc quoniam * diversum studium diversam vitam desiderat: cura, ne quis te in bene vivendo transcendat: ne quis morum sanctitate superet: ne quis tibi in virtutibus præferatur. Et in illis quæ ante, diximus non erat tuum, ut aut tu omnes vinceres, aut nemo te. Cun-

a Aug. voluptates.
ibid. 7. 21.
Luc. 13. 25. 27.
Gal. 6. 14.
* al. copia.
* al. diversitas studiis.

Cuncta enim illa foris petuntur: & quidquid aliunde speratur, alienum est. Hæc vero in tua potestate sunt, & vere propria, quæ non extrinsecus veniunt, sed in ipso corde generantur. Illa enim, nec omnis, qui quærit, invenit, nec qui invenerit, semper tenet: quia ut ea commodare, ita & eripere casus potest. Hæc autem & omnis qui quærit, invenit: & qui invenerit, eripi sibi nunquam timet. Ista enim sola bona sunt: quæ sine voluntate, nec invenimus aliquando, nec perdimus.

Cap. 11. Habes ergo & hic per quæ merito præponaris aliis, immo hic magis. Nam corporalis nobilitas atque opulentia, tuorum intelliguntur esse, non tua. Spirituales vero divitias nullus tibi præter te, conferre poterit. In his ergo jure laudanda es: in his merito cæteris præferenda es: quæ nisi ex te, & in te esse non possunt. An sola ista vita est, quæ certamen non habeat de profectu, & in qua unusquisque hoc tantum debeat permanere quod cepit, nec ullo augmenti desiderio ad majora contendat? Et cum in omnibus mundi studiis, profectu non satientur homines, hic tantum cepisse sufficiet? Ferventissimi in terrenis, frigidissimi in cælestibus sumus. Et summam in rebus parvis exibentes alacritatem, ad majora torpescimus. Considerare pudet, quantus sit fervor in sæculo, qua cura singula: quæque studia hominum quotidie ad perfectiora nitantur. Literarum ardor nulla prorsus ætate extinguitur, immo (ut sæcularis Auctoris utar sententia) ipsa magis ætate inflammatur. Divitiarum amor insatiabilis est, expleri nescit honorum cupido. Celerem habituræ res finem, sine fine quæruntur. Nos divinam sapientiam, cælestes divitias, immortales honores pigra quadam dissimulatione negligimus: & spirituales divitias, aut ne attingimus quidem, aut si leviter degustaverimus, continuo nos putamus esse satiatos. Aliter nos divina Sapientia ad suas invitat epulas. *Qui edunt me*, inquit, *adhuc esurient: & qui me bibunt, adhuc sitient*. (Eccl. 24. 23. 29. 30. 31.) Nullus unquam talibus expletur epulis: nec aliquando patitur de satietate fastidium. Tanto unusquisque capacior, tanto avidior erit, quanto inde plus hauserit. Dominus in Evangelio *Beati*, ait, *qui esuriunt & sitiunt justitiam: quoniam ipsi saturabuntur*. (Matt. 5. 6.) Vult enim esurire nos hic semper ac sitire justitiam, ut in futuro, justitiæ retributione satiemur.

Cap. 12. Consideranda vis ipsa verborum est, & ita nobis desideranda est justitia: ut in fame, vel siti, cibus desideratur ac potus. Et hoc in commune omnibus est dicendum iis, qui vitæ immortalis promissa desiderant. Jam tuum est æstimare quantum animo præstare debeas: quæ majoris præmii desiderio, plus facere proposuisti, quam vel alias facere necesse est. Apostolus definiens Christi virginem longe eam separavit a nupta: & diversis studiis, singularitatis meritum conjugiique divisit. *Innupta*, inquit, *& virgo cogitat quæ Dei sunt: quomodo placeat Deo, ut sit sancta corpore & spiritu. Quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat viro*. (1 Cor. 7. 33. 34.) Quæ corpore & spiritu sancta est, nec in membris, nec in mente delinquit. Delinquere autem non in caussa castitatis tantum esse potest, sed etiam in quaquumque parte justitiæ. Quamvis enim virgo corpore, virgo sit spiritu: & nihilominus, aut manibus, aut oculis, aut auribus, peccet, aut lingua: quomodo corpore sancta dicenda * est? (*al. tec.) Deinde si vel odio infecta, vel invidia, vel avaritia, vel iracundia sit: quomodo spiritu obtinet santitatem? Et si nupta, quæ amore conjugii cogitat, *quomodo placeat viro suo*: (ibid.) quantum liberis relinquat, quæ variis mundi astricta curis, rarius ad voluntatem Dei respicit: tamen de peccatis excusare se non potest: quid faciet virgo, quæ soluta ab omnibus hujus mundi impedimentis ac libera, scholam quandam castitatis ingressa est?

Cap. 13. Si vis itaque propositi tui magnitudinem æquare moribus, & per omnia Deo copulari: si leve ac suave jugum Christi, suavius tibi leviusque vis facere: nunc maxime in beata vita curam impende: nunc stude, ut calentem recentis fidem conversionis, novus semper ardor accendat, & in tenera adhuc ætate facilius sanctæ conversationis usus inolescat. Quidquid in te primum institueris, hoc manebit, & ad initiorum tuorum regulam, reliqua vita decurret. Finis in ipso exordio cogitandus est. Qualis ad illum ultimum diem pervenire cupis, talis nunc jam esse conare. Consuetudo est, quæ aut vitia, aut virtutes alit, quæque in his plurimum valet, cum quibus ab ineunte ætate simul creverit. Optimi sunt ad institutionem morum primi quique anni. Habent * enim in se lentum quiddam & molle, (*al. etiam.) quod facile formari queat: atque ad arbitrium volentis trahi: & in cunctis fere rebus citius assuescitur omne quod tenerum est. Novellas adhuc & vix firmæ radicis arbusculas, dum ad omnem ductum sequaces sunt, in quamlibet partem flecti facile est. Quæ natura plerumque curvatæ, cito ad arbitrium colentis corriguntur. Tenera * & primæ adhuc ætatis animalia, sine labore domari solent. (* al. ad. adhuc.) Quantoque citius a vagandi libertate dissueta sunt: tanto facilius vel colla jugo, vel frenis ora insuescunt. Ipsa quoque literarum studia teneris melius inse-

inseruntur ingeniis. Idque penitus inhærere sensibus solet, quod primitus sederit in mente. Hoc idem plurimum etiam in bene vivendi ratione valet: dum adhuc mobilis est ætas, & animus duci facilis: exercenda boni consuetudo, & jugi meditatione confirmanda est. Occupandum est optimis rebus ingenium: & sanctæ conversationis usus altius inferendus est. Tunc vero ad perfectionis fastigium animus ascendit: & longæ consuetudinis beneficio utitur ad bene vivendi facultatem. Et virtutes suas ipse etiam miratus secum, quodam modo in se putabit natum esse quod * didicit.

* al. discit. Cap. 14.

Respice obsecro quantum a te sanctitatis avia materque exspectant; quæ cum te quasi novum & illustre quoddam lumen generi suo natum esse * putant: nunc in te solam omnem curam animi transtulerunt: & propositi tui cursum, miris studiis ac favore succendunt. Cumque ipsæ te ad honestatem morum ab ineunte ætate formaverint: nunc a te vinci cupiunt: tuamque victoriam suam laudem esse putant: quarum egregia erga Deum fides in professione tua maxime claruit, cum te jam nuptiis præparatam, simul atque aliud velle didicerunt, mira continuo assensus celeritate, ad id quod elegeras, cohortatæ sunt. Et trepidam pro ætate sententiam, voluntatis suæ auctoritate firmaverunt: tuumque votum commune fecerunt: quæ cum multos suorum in altissimo dignitatis gradu viderint, de nullo ita, ut de te, aliquando lætatæ sunt. Nihil enim tam magnum, nihil tam præclarum in quoquam viderant. Sola quippe præstitisti generi tuo, quod longa retro ætate non habuit. Licet ediderit virilis sexus memorabiles Consulatus: & amplissimi ordinis * fastus, illustris familiæ nomina frequens audierit: nihil unquam tamen in genere vestro hoc tuo honore fuit præstantius, qui non corporali * albo, sed in libro memoriæ immortalis insertus est. Cum exceperint illi theatrales toto orbe plausus: miraque acclamandi conspiratione insignia Consulum merita, lætum vulgus expresserit: longe tamen tui honoris est gloria major, quæ gaudium in cælis fecit, angelisque lætitiam. Per te enim non meretriculæ locupletantur, sed aluntur virgines Christi: non venator & auriga ditantur, sed sustentantur pauperes Christi. Ad Consulatum eorum diversæ totius orbis provinciæ, ad quas domus vestræ potentia extenditur, peregrinas feras & ignota animalia transmiserunt, quæ crudelis arenæ solum vel suo, vel hominum sanguine cruentarent. Ad te vero electæ quæque virgines mittuntur: quas tu pretiosissimum munus offeras Deo, tuoque exemplo ad perpetuam provoces castitatem: non tibi, sed tecum Deo servituras. Hæc professionis tuæ gloria rumore celebri vulgata est per cunctos, & ita ad * conversationem tuam totus exsultavit orbis, ut quod præ ingenti gaudio vix adhuc homines credere poterant, id semper videantur optasse. Multum his initiis, multum famæ tuæ odore suspensi, omnes mirum de te nescio quid audire desiderant. Et qui professionis tuæ cognovere virtutem: nunc conversationis exspectant. In te nunc puta cunctorum ora oculosque conversos, & ad spectaculum vitæ tuæ totum consedisse mundum. Cave, ne per te tantorum animi offendantur: nec minus in te inveniant * quam requirunt. Verum quid ego tecum de hominibus ago, eorumque de te exspectationem ad cohortationem tuam traho? Deus ipse omnium rector ac Dominus, cum omni angelorum militia certamen tuum spectat: tibi contra diabolum dimicanti parat æternitatis coronam, & cæleste præmium incitamentum victoriæ facit. Huic tanto spectaculo vide quem animum, quam debeas afferre virtutem: & certaminis magnitudinem de spectantium dignitate metire.

* al. putent. * al. fastus. * al. auro. * al. conversionem. * al. quæ.

Cap. 15.

Hæc itaque tibi in hoc agone subeundo præcipua cura sit: hic primus accinctus, internecionis bellum virtute devincere, & adversum diaboli castra in omnia præcepta Dei jurare: nec tantummodo declinare vetita, sed jussa complere. Neque enim * tibi sufficit a malis otiosam esse, si otiosa fueris a bonis: cum lex Dei duplici mandatorum genere distincta sit, & mala prohibens, bona imperet: atque ab utraque parte contemtum sui vetet. Non enim solum ille servus contemsit Dominum, qui prohibita fecerit, sed & qui jussa non fecerit. Dicta a nobis paulo ante sententia est: *Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Et blandimur nobis si malis fructibus non gravemur, qui damnandi sumus, si a bonis steriles manserimus? Juxta hanc intelligentiam, abscindet Pater omnem palmitem, fructum non ferentem in Filio. Et qui acceptum talentum in sudario abscondit, quasi inutilis servus, & nequam damnatur a Domino. Nec minuisse solum, sed & non auxisse, culpabile est. Non ideo aliqua putes contemnenda esse mandata, quia leviora sunt. Tam enim maxima illa quam minima a Deo imperata sunt: & contemtus cujuscumque præcepti, præcipientis injuria est. Unde beatus paulus clamat, & docet: *Omnia facite sine murmuratione & hæsitatione: ut sitis irreprehensibiles, & simplices, sicut filii Dei immaculati, in medio nationis pravæ & perversæ: inter quos lucetis sicut luminaria in hoc mundo.*

* al. tac. tibi. Matt. 7. 19. Joan. 15. 2. Matt. 25. 30. Phil. 2. 14. 15.

Cap. 16. Remoremur hic, virgo, paulisper: & pretiosissimas margaritas, quibus exornanda est sponsa Christi, per singula Apostoli verba pensemus. *Omnia*, inquit, *facite*. Non enim quasi ad arbitrium nostrum, quædam ex mandatis Dei debemus eligere, sed generaliter universa complere. Nec aliqua præcepta ejus quasi vilia munuscula ac parva contemnere: sed imperantis in omnibus majestatem aspicere. Nullum quippe mandatum Dei contemtibile nobis videri potest, si ejus semper cogitemus auctorem, sine murmuratione & hæsitatione. Viles & ignobiles dominos, palam contemni videmus a servulis: eisque ad minima quæque præcepta in faciem resisti solere. At hoc in personas nobiles jam non admittitur: quantoque potentiores domini, tanto servi, ad obedientiam proniores sunt: cumque difficiliora præcipiunt, libentius audiuntur. Certe ad regis imperium, ita omnes parati sunt, & in procinctu obedientiæ constituti, ut etiam optent juberi. Et non solum bene merituros esse se credunt, si jussa fecerint, sed tamquam jam meruissent quod jussi sunt, ita pro dignitate præcipientis servitium beneficii loco ducitur. Nobis vero Deus ipse, æterna illa majestas ineffabilis atque inæstimabilis potestas: sacras literas & vere adorandos præceptorum suorum apices mittit, & non statim cum gaudio ac veneratione suscipimus: nec pro magno ducimus beneficio, tantæ ac tam illustris potestatis imperium: maxime cum non jubentis quæritur commodum, sed utilitas * obsequentis; verum econtrario fastidioso ac remisso animo, superborum nequam servorum more, in os Domini reclamamus & dicimus: Durum est, arduum est, non possumus, homines sumus, fragili carne circumdamur. O cæcam insaniam! O profanam temeritatem! Duplici ignorantia accusamus Deum scientiæ, ut videatur nescire, quod fecit, nescire quod jussit: quasi oblitus fragilitatis humanæ, cujus auctor ipse est, imposuerit homini mandata quæ ferre non possit. Simulque (proh nefas) ascribimus iniquitatem justo, pio crudelitatem: dum eum primo impossibile aliquid præcepisse conquerimur: deinde pro his damnandum putamus hominem, ab eo quæ vitare non potuit: ut (quod etiam suspicari sacrilegium est) videatur Deus non tam salutem nostram quæsisse quam pœnam. Itaque Apostolus sciens a Domino justitiæ ac majestatis nihil impossibile esse præceptum: aufert a nobis vitium murmurandi. Quod tunc utique nasci solet, cum aut iniqua sunt quæ jubentur, aut jubentis minus digna persona est. Quid tergiversamur incassum, & præcipienti opponimus naturæ fragilitatem? Nemo magis novit mensuram virium nostrarum, quam qui ipsas vires nobis dedit. Nec quisquam melius quantum possimus, intelligit, quam qui ipsam virtutem nobis * nostri posse donavit. Nec impossibile aliquid * voluit imperare, qui justus est, nec damnaturus hominem fuit, pro eo quod vitare non potuit, qui pius est.

* al. subsequentis.

* al. tac. nostri.

* al. potuit.

Cap. 17. Sequitur: *Ut sitis irreprehensibiles & simplices* ad omnem morum perfectionem. Unum hoc sufficere verbum potest, quod etiam in Episcopo eligendo Deus quæri jubet. Quam enim circumspecta vita est, quam sancta est, quæ nihil reprehensionis incurrit? Quis autem sanctior potest esse, quam qui veræ simplicitatis virtutem tenens, nunquam aliud corde * promittit, aliud ore vultuque mentitur. *Sicut filii Dei immaculati*. Non est exhortatio vehementior, quam qua nos Scriptura divina filios Dei vocat. Quis enim non erubescat, & metuat tanto patre agere aliquid indignum, ut qui dicitur Dei filius, ipse efficiatur vitii servus? Et idcirco adjungit, *Ut simus immaculati*. Neque * enim convenit in filiis Dei, quia ipse est fons justitiæ, peccati maculam reperiri. *In medio nationis pravæ, & perversæ*, hoc est dicere: Quamvis infinita vos cingat peccantium multitudo, & innumera sint exempla vitiorum: vos tamen ita cælestis nativitatis memores esse debetis, ut inter malos viventes, omne malum vincatis. *Inter quos lucetis*, ait, *sicut luminaria in hoc mundo*. Et rursum in Evangelio legimus: *Tunc justi fulgebunt sicut sol in regno patris eorum*. Comparatur vita præmio, ut qui in futuro solis fulgore donandi sunt, hic jam simili justitiæ claritate resplendeant, & infidelium cæcitatem, operibus sanctitatis illuminent. Huic loco ille sensus aptandus est, quem ad Corinthios idem Apostolus disserens, ait: *Alia claritas solis, alias claritas lunæ, alia claritas stellarum. Stella autem a stella differt in claritate, sic & resurrectio mortuorum*. Dispares sunt in regno cælorum per singulorum merita mansiones. Diversitas enim operum, diversitatem facit præmiorum: quantumque aliquis hic in sanctitate fulserit, tantum ibi fulgebit in honore. Nunc ergo ad omnem morum perfectionem mentis aciem intende, & ad cæleste præmium cælestem vitam para. Respendeat omnibus clarissimi in modum sideris sanctitas virginis: & futuri præmii magnitudinem, de novitate conversationis ostendat. Tibi facilior in bonis cursus est, quam malorum animi consuetudo non retinet. Nec timemus ne te a virtutibus vitia retardent, & maligna diaboli semina Christi frugem necent. Nam si etiam illi qui longo peccandi-

* al. prom. Ibid. 2. 15.

* al. e tiam.

Matt. 13.

1. Cor. 15. 41. 42.

di usu, bonum quodammodo obruere naturæ, instaurari per pœnitentiam possunt: & mutata voluntate vivendi, consuetudinem consuetudine extinguere, ac optimi * quique de pessimis fieri: quanto magis tu potes illa superare a quibus superata non es: cui non tam expellenda sunt vitia, quam repellenda? Quæ utique non suscipere facilius est, quam semel suscepta deponere.

* al. quoque.

Cap. 18.

Nec vero eorum tanta dulcedo est, ut ea debeamus præferre virtutibus, cum nec in omnibus sit delectationis illecebra, & a plerisque ea etiam, quæ videntur dulcissima, respuantur. Duo namque sunt ex omnibus vitia, quæ maxime homines decipiunt sui voluptate, gula scilicet ac libido, quæ deponere eo difficilius est, quo eis uti dulcius est: & tamen hæc vitia tam molesta, tamque delectatione sui periculosa, ita a multis calcari vidimus, ut tota ætate virgines permanserint in summa abstinentia. Ut de illis taceam, quæ post deliciarum longum * fluxum, & inveteratum usum libidinis, castitati ac temperantiæ se dederint: & utrumque vitium, contraria sibi virtute mutaverint. Aliorum vero vitiorum est longe diversa ratio, quæ cum nihil habeant jucunditatis, * tamen multum amaritudinis habent, quæque cum ad vitandum multo sint faciliora, raro a quibus vitentur, invenies. Quid, oro te, invide, delectationis præstat invidia, quem secretis quibusdam conscientiæ ungulis livor ipse decerpit, & alienam felicitatem tormentum ejus facit? Quid vero alter ab odio mercedis accipit, nisi horribiles animæ tenebras, & confusæ mentis horrorem? Qui vultu semper animoque mœrente, voto quo alteri vult nocere, se ipsum cruciat? Quid autem iracundo furor suus confert, quem sævissimis exagitatum stimulis conscientiæ, ita ab omni consilio ac mente deturbat: ut dum irascitur, insanire credatur? Similiter curre per singula, invenies tot animæ tormenta quot vitia: quæ utique eo facilius vinci possunt, quo nulla illiciunt nos voluptate. Quanto illud difficilius, quanto durius, ut de castitatis labore taceam, abstinere a vino carnibusque, ipso quoque etiam oleo, & vilem sine his cibum post biduum interdum, triduumque vix capere? fracta jejuniis vigiliisque membra, fomenta balnei contemnere, necessarias res negare corpori, & vim quamdam inferre naturæ? Da tantam in cæteris magnitudinem animi, & vide quid non possis efficere. Sed nos proh pudor, quadam delectatione peccati, cum in quibusdam ostendimus quandam vim naturæ nostræ, in aliis omnino torpescimus, & qui voluptates corporis, virtutum amore contemsimus, rursum amore vitiorum tormenta suscipimus. Atque ita malis nostris cedimus, ut ea nec putemus posse deponi. Quod hoc quæso consilium, quænam hæc nova vivendi ratio est? Res difficiles & laboris plenas securus aggredior, & faciliora non posse fieri, credo. Vinco maxima, vincendus a parvis. Excelsa, & ardua indefessus exsupero, & cum venitur ad plana, deficio. Libenter fugio quod delectat, & nolo vitare quod cruciat. Verum hæc eorum sunt, qui, Dei voluntate contemta, id solum petunt, quod laudem facilius invenit, quod cito exit in famam: morum vero bona quæ secretiora sunt, negligunt. Tu vero, quæ calcasti mundum & concupiscentias ejus, ut calcato eo, gradum tibi quendam ascendendi ad cælum faceres, mundi gloriam ne * requiras. Illi tantum placere stude, cui sæpe displicet, quod hominibus placet, & qui ipsa hominum judicia judicaturus est. Abstinentia tua & jejunium eo magis Deo grata sunt, quo cum sanctis moribus offeruntur, ut quæ in aliis sunt umbracula vitiorum, in te sint ornamenta virtutum.

* al. luxum.
* al. tam.
* al. requires.

Cap. 19.

Respice, obsecro, ad ipsam, qua apud Deum illustrata es, dignitatem, qua per baptismum in Dei filiam renata es, rursumque per consecrationem virginitatis, sponsa Christi esse cepisti. Ex utroque, hic tuus honor te ad sollicitudinem tui propositi admoneat. At nullus debet esse ibi negligentiæ locus, ubi tam præclara servanda sunt. Prætiosior * quæque vestis timidius custoditur a macula. Multo quæsita auro gemma, majori sollicitudine possidetur, & generaliter grandi cura magna quæque servantur: Unde & tu si teipsam bene custodire cupis, debes honorem tuum semper pretium cogitare. Tanto enim se unusquisque negligentius utitur, quanto se existimat viliorem. Non ab aliam caussam magis nobis in Scripturis divinis tam frequenter filiorum Dei nomen imponitur, ut illud quod dicitur per Prophetam: *Et ego ero vobis in patrem, & vos eritis mihi in filios * & filias, dicit Dominus omnipotens.* Et Apostolus: *Estote imitatores Dei, sicut filii carissimi.* Et beatus Joannes inquit, *Carissimi, nunc filii Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus. Scimus quoniam cum apparuerunt, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est, ut qui habet hanc spem, in eo sanctificet se, sicut & ille sanctus est.* Vult nobis cælestis doctrinæ dignitatem qua donati sumus, frequenter ingerere, & honorem nostrum peccandi pudorem facere. Unde etiam Dominus ipse ad perfectam nos benignitatem vocans, ait: *Diligite inimicos ve-*

* al. Pretiosior quoque vestis diligentia timidiore custoditur.
* al. tac. & filiæ.
Phil 3.17.
1. Jo. 3. 2. 3.
Matt. 5. 45.

vestros, benefacite his, qui oderunt vos. Et: A *Orate pro persequentibus, & calumniantibus vos, ut sitis filii patris vestri, qui in cælis est.* Non est enim quod sic homines Deo faciat amabiles, ut pietas mentis, & bonitas quæ tanta in Christiano esse debet, ut etiam in malis abundet. Deique imitetur benevolentiam, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super justos

Rom. 12. 13. & injustos. Hoc itaque tibi, vel in primis absit, ut nemini vel in verbo etiam noceas, ut in omnibus quibusquumque poteris, B prodesse studeas, & ne vicem quidem mali reddens, pro malis bona, dicente Apostolo, restituas. Numquam detractio ex ore virginis procedat. Vilium satis hominum est, & suam laudem quærentium, alios viles facere: quia alterius vituperatione se laudari putant. Et qui suo merito placere non possunt, placere volunt in comparatione pejorum. Parum diximus, non solum ipsa non detrahas, sed ne detrahenti quidem aliquando credas. Pessimum est hoc C vitium, quod alterum vilem facit videri.

Levit. 19. 18. Eccli. 28. 35. Non minus auribus quam lingua fugias detractionem. Scripturæ memor esto, quæ dicit: *Non eris consentaneus derogantibus adversus proximum tuum, & non accipies super illo peccatum.* Et alibi: *Sepi aures tuas spinis, & noli audire linguam nequam.* Accusator est enim auditor, qui facit detractorem, qui, si avertat aures, & vultum contrahat, ac oculos abnuendo contineat, male loquentem etiam tacens arguit, ut D discat non libenter dicere, quod didicerit non libenter audiri. Sollicitam satis ori tuo custodiam pone. Non enim est quidquam in nobis, quo facilius peccare possimus quam lingua.

Jac. 3. 2. Sap. 1. 11. Unde Sanctus Jacobus illum esse perfectum asserit, *qui non offendit in verbo.* Et Scriptura dicit: *Mors & vita est in manibus linguæ.* Mentiri autem,

1. Cor. 5. 11. maledicere atque jurare lingua tua nesciat. Quia & os quod mentitur, occidit animam.

Matt. 5. 34. 37. *Et qui maledicunt, regnum Dei non possidebunt,* juxta Apostolum. Et jurare E ipse Christus prohibuit, qui dixit: *Ego autem dico vobis, non jurare omnino.* Et rursum: *Sit autem sermo vester, est est, non non: quod autem amplius est, a malo est.*

Ephes. 4. 29. Apostolus breviter oris vitia resecans, ait: *Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat, sed si quis bonus ad ædificationem fidei, ut det gratiam audientibus.* Sit autem sermo virginis * prudens, modestus & rarus, nec tam eloquentia pretiosus quam pudore. Mirentur omnes tuam, te tacente, F verecundiam, te loquente, prudentiam. Mite ac placidum semper eloquium tuum. Ornet mixta cum gravitate suavitas, cum pudore sapientia. Sit certa atque librata,

* al. pudens.

suique opportunitate gratissima, silentii verbique ratio. Nec unquam omnino virginis os loquatur, ut tacuisse melius sit. Cum ingenti cautione debet loqui, cui non solum malus, sed etiam otiosus sermo vitandus est. Cap. 20.

Summa tibi scientia sit, notitia summa, vitia, virtutesque distinguere, quæ quanquam semper contraria sibi sint, aliqua tamen ex eis tanta junguntur similitudine, ut discerni omnino vix possint. Quam multi enim superbiam libertatis loco ducunt, adulationem pro humilitate suscipiunt, * malitiam prudentiæ amplectuntur vice, & * stultitiæ simplicitatis nomen imponunt, atque fallaci ac pessima decepti similitudine, vitiis, pro virtutibus gloriantur. Et quanquam hæc omnia subtilissima intelligentia debeas separare, cunctasque virtutes cum suis lineis insequendo, nusquam prorsus abscedere: præcipue tamen fictam humilitatem fugiens, illam sectare quæ vera est, quam Christus docuit, humilitatem, in qua non sit superbia inclusa. Multi enim hujus virtutis umbram, veritatem ejus sequuntur pauci. Perfacile est enim aliquam vestem habere comtentam, salutare submissius, manus & genua deosculari, inclinato in terram capite, oculisque dejectis, humilitatem ac mansuetudinem polliceri, lenta voce tenuique sermones infringere, suspirare crebrius, & ad omne verbum peccatorem ac miserum se clamare. Et si vel levi sermone offensus sit, continuo attollere supercilium, levare cervicem, & delicatum illum oris sonum insano repente clamore mutare. Aliam nos humilitatem Christus docuit, qui nos ad exemplum suum hortatur, dicens: *Discite a me, quia mitis sum & humilis corde.* Matt. 11. 29. Qui cum malediceretur, non maledicebat, cum pateretur, non comminabatur. Quam nobis humilitatem beatus Petrus insinuat. 1. Pet. 2. 23. *Misericordes*, inquit, *& humiles, non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto.* Auferantur omnia figmenta verborum, cessent simulati gestus, * & ante occasionem sermo placidus. * Verum humilem patientia ostendit injuriæ. Ibid. 3. 8. 9. Nullus ergo unquam in mente tua ullius sit vitii locus. Nihil in te superbum, nihil arrogans, nihil denique fastidiosum. Apud Deum non est quidquam humilitate sublimius. Isa. 66. 2. Ipse loquitur per Prophetam: *Super quem alium * requiescam, nisi super humilem, & quietum, & trementem sermones meos?* Et numquam in iram exardescat animus, quod est seminarium odii. Tantus mentem tuam repleat timor Dei, ut indignari omnino non audeas, & iram metu vincas. Beatus Apostolus mundans animam nostram, eamque in habitaculum Dei præparans, clamat & dicit: *Omnis amaritudo &* Ephes. 4. 31.

* al. [illegible] * al. [illegible] * al. [illegible] * al. re[illegible]ciam.

& ira, & indignatio, & clamor, & blaſphemia auferatur a vobis cum omni malitia.

Cap. 21. Adulatores ut inimicos cave, quorum ſermones ſuper oleum molles, & ipſi ſunt jacula. Corrumpunt fictis laudibus leves animas, & male credulis mentibus blandum vulnus * infligunt. Crevit hoc in noſtra ætate vitium, & in ultimo fine ſtetit, nec jam augeri poteſt. In hanc omnes nos ſcholam ſtudiumque dedimus, ut officium putemus illudere. Quodque ipſi ab aliis libenter accipimus, id aliis quaſi quoddam munus offerimus. Et ſpe recipiendæ laudis, eos a quibus laudari volumus, ante laudamus. Sæpe adulantium reſiſtimus verbis ad faciem, & in ſecreto mentis favemus, maximumque fructum cepiſſe nos ducimus, ſi vel fictis laudibus prædicamur. Nec cogitamus quid ipſi * ſimus, ſed quid alteris eſſe * videamur. Unde eo perducta res eſt, ut, neglecta veritate meriti, de ſola opinione curemus, qui teſtimonium vitæ noſtræ, non a conſcientia noſtra, ſed a fama petimus. Beata mens eſt, quæ perfecte hoc vitium vincit, & nec adulatur aliquando, nec adulanti credit. Quæ nec decipit alterum, nec ipſa decipitur, tantumque hoc malum nec facit aliquando, nec patitur. Nihil unquam in te fictum ſit, nihil omnino fucatum. Conſcientiam tuam, quæ certe Deo ſemper patet, in multitudine verſari puta. Nunquam aliud * corde teneas, aliud ore profeſras. Quidquid pudet dicere, pudeat etiam cogitare. Illud vero notum jam omnibus atque divulgatum eſt, quam utilis quamque huic propoſito neceſſaria eſt, jejuniorum & abſtinentiæ virtus, maxime in his annis, in quibus corporum major æſtus ineſt. Non manducare itaque carnem, neque bibere vinum, Apoſtolica voce laudatum eſt. Quidquid illud eſt quod inflammare corpus poteſt, quod fomentum ſuggerit voluptati, caſtitatis amore fugiendum eſt. Nec tamen ita magno hujus rei labore gravari te volumus: ut ſub ipſo ſtatim onere ſuccumbas, per quod multi dum nimio fervore mentis rationem ſuarum virium non * haberent, ſubito conciderunt, & pene ante debilitatem, quam ſanctitatem de propoſito ſuo conſequuti ſunt. Optimus eſt in omni re modus, & laudabilis ubique menſura. Corpus non frangendum, ſed regendum eſt. Sint ergo moderata ſancta, & ſimplicia in omni mentis humilitate jejunia, quæ ita attenuent corpus, ne animum elevent, ne res humilitatis gignat ſuperbiam, & vitia de virtute naſcantur. *Ego*, inquit, *cum mihi moleſti eſſent, induebar cilicio, & humiliabam in jejunio animam meam*. Veſtis abjectio, cibi vilitas, jejunii laſſitudo, extinguere debent, non nutrire ſuperbiam. Quis rem medicinæ vul-

* al. infingunt.
* al. ſumus.
* al. videamur.
* al. corde aliud ore præſentias.
Rom. 12. 15. 21.
* al. haberent.
Pſal. 35. 13.

A nus faciat? & inde ſana lædat quæque, unde jam læſa curanda ſunt? Aut quæ ſupererit ſpes ſalutis, ſi iſta animæ remedia ſint venena?

Laborem jejunii tui, miſericordiæ opera commendent, & abſtinentia tua, pauperum refectione ſit gratior. Dominus loquitur per Prophetam, *Miſericordiam volo, & non ſacrificium*. In Evangelio Chriſti verba legimus: *Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur*. Sed quæſo hanc curam vice tua avia materque ſuſcipiant. Illæ B has partes pro te agant. Illæ theſaurum tuum in cælum levent. Illarum ſit eſurientes alere cibo, veſtire nudos, viſitare infirmos, peregrinos tecto ſuſcipere, & æterni ſpe præmii, Chriſto in pauperibus fœnerari: qui dixit: *Quodquumque feciſtis uni ex his fratribus meis minimis, mihi feciſtis*. Tibi vero, maxime dum in propoſito matureſcat animus, ab omnibus occupationibus recedendum eſt, & omne ſtudium omniſque cura in ornandis moribus exhibenda. Quibus ita C vacare debes, & totam occupare mentem, ut non divitem te ſentias eſſe, nec dominam. Nobilitatis ad hoc tantum memineris, ut cum claritate generis, morum ſanctitate contendas: & cum nobilitate corporis, animi virtute nobilior proficias: magiſque illa nobilitate glorieris, quæ filios Dei & coheredes Chriſti facit. Ad quam ſi ſemper inſpicias: dum credis gaudium te habere quod majus eſt, deſinis de eo quod minus eſt gloriari. Omnis iſta præclari generis dignitas, & illuſtre Anicii ſanguinis D decus, ad animam transferantur. Ille clarus, ille ſublimis, ille ſit nobilis, ille tunc integram nobilitatem ſuam ſervare ſe putet, ſi dedignetur ſervire vitiis, ab eiſque non ſuperari: *A quo enim quis ſuperatur, hujus & ſervus eſt*. Quid enim hac ſervitute animi indignius, quidve turpius, quam cum in eo, aut dominatur odium, aut regnat invidia? quam cum eum aut avaritia poſſidet, aut captum ira tenet, vel certe cætera ſibi vitia vendicant? Non eſt quod ſibi aliquis de nobili- E tate generis blandiatur: ſi ex meliore parte ſit famulus. Multo eſt indignius mente ſervire, quam corpore. Superfluum arbitror te monere, quam parca in procedendo debeas eſſe, quam rara: cum te hoc etiam ſæcularis ab infantia honeſtas docuerit, & facile intelligas id tibi multo magis in hac vita eſſe ſervandum, quam maxime ſecre- F tum decet. Illud admoneo, ut ipſis quoque ſalutationibus, quæ tibi in cubiculo tuo exhibendæ ſunt, certiſſimum modum ponas: non ſint nimiæ, neque quotidianæ, ne non tam officium, quam inquietudinem præſtare videantur.

Et quamquam omne vitæ tuæ tempus divino debeas operi conſecrare: & nullam pror-

Cap. 22.
Oſee. 6. 6. Matth. 5. 7.
Matt. 25.
2. Pet. 2. 19.
Cap. 23.

Psal. 1. prorsus horam a spirituali profectu vacuam esse conveniat, cum tibi in lege Domini die ac nocte meditandum sit: debet tamen aliquis esse determinatus & constitutus horarum numerus, quo plenius Deo vaces, & qui te ad summam animi intentionem, velut quadam lege contineat. Optimum est ergo huic operi matutinum deputari tempus, id est meliorem diei partem, & usque ad horam tertiam animam quotidie in cælesti agone certantem, hoc velut spiritualis quodam palestræ exerceri gymnasio. His tu per singulos dies horis in secretioris domus parte ora, clauso cubiculo tuo. (Matt. 6.6.) Adhibe tibi etiam in * Urbe solitudinem, & remota paulisper ab hominibus, propius Deo jungere: aspectuique tuorum reddita, lectionis fructum & orationis ostende. Nihil enim in hoc secreto magis agere debes, quam animam divinis eloquiis pascere. Et quantum ei per totam sufficere possit diem, hoc eam veluti cibo pinguiore satiare. Ita Scripturas sacras lege, ut semper memineris Dei illa verba esse, qui legem suam non solum sciri, sed etiam impleri jubet. Nihil enim prodest facienda didicisse, & non facere. Optime uteris lectione divina, si eam tibi adhibeas speculi vice, ut ibi velut ad imaginem suam anima respiciat, & vel fœda quæque corrigat, vel pulchra plus ornet. Lectionem frequenter interrumpat oratio, & animam jugiter adhærentem Deo, grata vicissitudo sancti operis accendat. Nunc te igitur ordo instruat cælestis historiæ: nunc sanctum David oblectet canticum: nunc Salomonis erudiat Sapientia: nunc ad timorem Domini, increpationes incitent Prophetarum: nunc Evangelica & Apostolica perfectio te Christo in omni morum sanctitate conjungat. Quæ paranda sunt, memoriæ penitus insere: eaque jugi meditatione conserva. Quæ maturanda sunt, frequenter revolve, ut divinum hoc studium, & cælestis schola, & mores simul virginis ornent & sensum, tradantque tibi cum sapientia sanctitatem. Unde Scriptura dicit: *Qui quærunt Deum, invenient sapientiam cum justitia*. Sit autem ipsa lectio temperata, cui finem consilium non lassitudo imponat. Nam ut immoderata jejunia & ardor abstinentiæ, & enormes inordinatæque vigiliæ, intemperantiæ coarguuntur, idque nimietate sui pariunt, ut hæc ipsa postea, nec mediocriter quidem fieri possint: ita studium lectionis in reprehensionem intemperans cadit, quodque laudabile est in tempore suo, fit de nimietate sui culpabile.

* al. orbe.

Cap. 24. Generaliter quidem, sed breviter strictimque dicendum est: in bonis quoque rebus quidquid modum excesserit, vitium est. Magna est, magna inquam, & quæ grandi

A studio constat, perfectæ vitæ ratio, consummatæque sapientiæ est, scire quid quo insequaris modo, & ad omnem actum præferendo consilium: nihil facere quod fecisse pœniteat. Intra unius horæ spatium mutatur habitus: jejunare, abstinere, psallere, vigilare, non tam studio opus habent, quam voluntate. Quidlibet incipiens, statim ut voluerit, ad ipsa perfectus est: imo illi hoc facilius facere possunt, qui recentes corporis vires de sæculo ad propositum afferunt. B Mores vero mutare, singulasque virtutes animi formare in se, atque perficere, grandis studii est, & longæ consuetudinis. Itaque multi in * proposito senescimus, & ea, propter quæ ad ipsum propositum venimus, non habemus. Tua vero conversatio nova esse debet, mira gravitas, patientia, mansuetudo, pietas: quidquid sanctius est atque perfectius, quidquid magis Deo te commendare potest, & majorem in cælo facere, id semper sequere, id semper amplectere. C Sponsa Christi nihil debet esse ornatius. (1 Cor. 7. 34.) Tanto majore placendi studio opus est, quanto major est ille cui placendum est. Sæculi vero virgines, quæ se nuptiis præparant, & indulgentiam magis Apostoli, quam consilium sequi malunt, magisque amplectuntur incontinentiæ remedium, quam præmium continentiæ, ut sponsis placeant, eosque in amorem sui magis incitent, mira se sollicitudine formare student, & naturalem corporis pulchritudinem, orD nandi arte commendant. Hæc est illis per dies singulos cura præcipua: decentibus fucis colorare faciem, implicare auro crinem, & ardentes concharum lapides, capitis honorem facere, suspendere ex auribus patrimonia, brachia ornare monilibus ac latera, & inclusas auro gemmas a collo in pectus demittere. (Ephes. 5. 26. 27.) Non minorem sponsus tuus requirit ornatum, qui cum universam Ecclesiam salutaris aquæ lavacro purificatam sine macula rugaque reddiderit, quotidie cupit E eam fieri pulchriorem, ut semel a vitiis peccatisque mundata, semper ornetur decore virtutum. Et si hoc a tota requirit Ecclesia, in qua & viduæ continentur & nuptæ: quantum putas expectat a virgine, quæ ex pulcherrimo hoc quodam Ecclesiæ parato, velut augustior quidam flos videtur electa? Assume ergo omnem illum ornatum, per quem placere Christo potes. Satis pulchram Deo crede faciem tuam, si hominibus pulchra apparere non studeas. Istud ornamentum serva capitis, quod adquisivisti Chrisma F tis sacramento, cum tibi in cælestis regni mysterium, diadema quoddam regalis unctionis impositum est. Optima ornamenta sunt aurium, verba Dei. Ad ea sola paratus esse debet auditus virginis: eaque pretio-

* al. ad. bo…

tiosissimis lapidibus anteferre. Omnia prorsus membra decorentur operibus sanctitatis: totaque virginalis animi pulchritudo, gemmati monilis instar vario virtutum fulgore resplendeat. Tunc vere concupiscet rex decorem tuum, dicetque tibi: *Tota formosa es, proxima mea, & macula non est in te.* Et hæc tibi ornamenta quæ dixi, etiam erunt munimenta maxima: & quæ * ipsa te ornare Deo, & contra diabolum armare possint, qui per leve interdum quodquumque vitium ad animam ingreditur: & si virtutum propugnacula non resistant, nostro nos repellit loco, & continuo de hoste fit dominus. Propter quod Scriptura nos adhortatur, & dicit: *Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris.*

Cant. 5. 7.
* al. te ipsam.
Eccl. 10. 4.

Cap. 25.

Ab eo jam tempore, quo primum per virginitatis professionem Domino consecrata es, adversarii in te crevit odium. Et qui aliena lucra pro suis damnis habet: se amisisse ducit, quidquid te possessuram dolet. Grandi tibi opus est vigilantia, grandique cura: & tanto solicitius cavendus est inimicus, quanto apud Deum ditior esse cepisti. Vacuus viator & nudus, non timet latronis insidias. Securus a nocturnis furibus dormit pauper, etiam si claustra non muniat. Diviti vero opes suæ latronis semper imaginantur occursum, & jugi sollicitudine, noctium somnum adimunt. Unde tuæ quoque divitiæ, cælestis thesaurus, ista cautione indigent atque custodia. Quanto ditior es, tanto debes esse vigilantior. Qui enim plus possidet, plus debet timere ne perdat. Invidere non cessat auctor invidiæ. Et qui semel a Deo ipse projectus est, tanto majori livore torquetur, quanto aliquem apud eum viderit clariorem. Qui invidit Evæ paradisum, quanto magis invidet tibi regnum cælorum? Cuncta, mihi crede, ille nunc circumit, ut beatus Petrus ait, devorandi te cupidus: in modum rugientis leonis ingreditur, vel more dolosi hostis universa perlustrans, explorat omnes aditus animæ tuæ: an sit aliquid infirmum & minus tutum, per quod possit irrepere. Rimatur nunc ille omnia, & singula quæque pertentans, quærit vulneri locum: cujus tu insidias sollicite debes providere, ut quæ cum Paulo non ignores astutias ejus. Qui cum terribiles diaboli potestates principatusque describat, nos nihilominus hortatur ad pugnam, hostiumque vim pandit, ut augeat sollicitudinem militum. Non enim vult nos esse timidos, sed paratos. Denique non fugam suadet, sed arma suggerit. *Propterea,* inquit, *accipite arma Dei, ut possitis resistere in die malo, ac in omnibus perfecti stare.* Ac statim instrumenta singula spiritualis pugnæ tradens, addidit & dixit: *State ergo succincti lumbos vestros in veritate: & induti loricam justitiæ, & calceati pedes in præparatione Evangelii pacis in omnibus assumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere: & galeam salutis assumite, & gladium spiritus, quod est verbum Dei, per omnem orationem & obsecrationem.* Et quoniam de hoc bello licet etiam fœminis triumphare, suscipe hæc arma Pauli, & tanti hortatione ducis certam præsume victoriam. Hæc enim si tu omnia instrumenta possideas, secura procedes ad prælium spirituale, nec pavebis diabolum cum toto exercitu suo. *Cadent enim a latere tuo mille, & decem millia a dextris tuis: ad te autem non appropinquabunt.* Beatus quoque Jacobus ille Christi miles emeritus non minore nobis auctoritate de hoc bello victoriam pollicetur: *Subditi,* inquit, *estote Deo: resistite autem diabolo: & fugiet a vobis.* Ostendit quomodo resistere debeamus diabolo, si utique simus subditi Deo, ejusque faciendo voluntatem, ut divinam etiam mereamur gratiam: & facilius nequam spiritui, auxilio Sancti Spiritus resistamus. Neque vero aperta contra nos pugnat acie, nec publica nobiscum fronte congreditur, sed dolo vincit ac fraude, nostraque contra nos utitur voluntate. De * consensu nostro adversarius vires accipit, nostroque nos, ut dici solet, jugulat gladio. Infirmus hostis est qui non potest vincere nisi volentem. Procul a nobis desperatio, procul omnis ab animo recedat pavor adversariorum. Non adjuvemus, sed vincamus adversarios. Dant illi quidem consilium, sed nostrum est vel eligere, vel respuere quod suggerunt. Non enim cogendo, sed suadendo nocent. Non extorquent a nobis consensum, sed expetunt. Unde etiam Ananiæ dicitur: *Quare tentavit cor tuum Satanas mentiri te Spiritui Sancto?* Quod utique illi Apostolus nunquam imputaret, si id absque ipsius voluntate diabolus fecisset. Ipsa etiam Eva * ideo condemnatur a Domino: quia ab eo quem poterat superare, superata est. Nec enim meruisset a Domino injustitiæ puniri quæ victa est, nisi vincere ipsa potuisset.

1. Petr. 5. 8.
2. Cor. 2. 11.
Ephes. 6. 13.
Psal. 91. 7.
Jac. 4. 7.
* al. De consensu adversariorum vires, &c.
Actor. 5. 3.
Gen. 3.
* al. jam.

Cap. 26.

Hujus nequissimi hostis est illa vel prima calliditas, & ars doli plena, fatigare cogitationibus rudes animas: & novellis in proposito mentibus de ipsa interdum conversatione afferre mœrorem: ut facile ab hujus rei profectu deterreatur animus, cujus initia amara cognoverit. Itaque solet tam sordidas nonnumquam & impiis cogitationes inferere menti, ut qui tentatur, dum suum illud putat esse quod cogitat, deteriorem se per spiritum immundum proposito suo arbitretur effectum; multoque pu-

puriorem animam habuisse se credat, cum A adhuc res sæculi amaret. Vult enim his, quibus invidet callidissimus inimicus horrorem propositi ex desperatione facere, sanctitatis, ut eos obsidente tristitia, & si a proposito non revocat, certe retineat a profectu. Propter quod maxime sanctarum tibi Scripturarum studium diligendum est: illuminanda divinis eloquiis anima: & coruscante Dei verbo, diaboli repellendæ sunt tenebræ. Cito enim fugit ille ab ea anima, quam sermo divinus illuminat, quæ cæle- B stibus semper cogitationibus occupatur, in qua assiduum est Dei verbum, cujus vim nequam spiritus non potest ferre. Et idcirco beatus illud Apostolus spiritalis belli inter cætera instrumenta gladio comparavit. Est autem tutissimum atque perfectum, ut assuescat animus sollicita semper pervigilique custodia discernere cogitationes suas: & ad primum animi * motum vel probare, vel reprobare, quod cogitat: ut vel bonas cogitationes alat, vel statim extin- C guat malas. Hic namque fons est boni, * & origo peccandi, omnisque ingentis delicti in * corde principium est cogitatio, quæ unumquodque opus velut in quadam cordis tabula depingit, antequam faciat. Nam sive ille actus, sive sermo sit, ut proferatur, ante disponitur, & cogitationum consilio discernitur quod futurum est. Vides quam brevi interdum momento quæque ista quis cogitet, cogitataque perficiat: nec quicquam omnino, vel lingua, vel manu, cæ- D terisque membris agitur, nisi cogitationes ante dictaverint. Unde & Dominus in Evangelio dicit: *De corde hominis procedunt cogitationes malæ, adulterium, fornicatio, homicidia, furta, falsa testimonia, avaritia, nequitia, dolus, impudicitia, oculus malus, blasphemia, superbia, stultitia. Hæc sunt quæ conquinant homines*. Omnis ergo sollicitudo tua, omnis intentio debet esse * in custodia. Ibi te maxime oportet observare peccatum, ubi nasci solet: statimque ad primam tentationis repugnare faciem: & ma- E lum antequam crescat, extinguere. Nec enim expectandum est augmentum ejus rei, quæ timeri debet a parvo: & quæ tanto facilius vincitur, quanto ei citius repugnatur. Ideo clamat Scriptura divina: *Omni custodia serva cor tuum: ex eo enim exitus vitæ*.

Ephes. 5. 17.
* al. deerat *motum*.
* al. *Hinc.... & quod origo*.
* al. *cogitatione principium est, quæ*.
Matt. 15. 19. 20.
* al. *cordis custodiæ*.
Prov. 4. 23.

Cap. 27. Distinguendum est autem inter istas cogitationes, quibus voluntas favet, quas cum dilectione amplectitur, & inter eas cogitationes, quæ tenuis umbræ modo prætervolare mentem solent, seseque tantummo- F do, vel transeundo monstrare: quas Græci τύπους vocant: vel certe inter illas quæ repugnanti ac invito animo suggerunt, quibus mens cum horrore quodam renititur ac resistit: quibus ut contristatur admissis: ita gaudet expulsis. In illis quidem quæ se leviter menti ostendunt, & quasi fugiendo demonstrant se, nec peccatum omnino, nec pugna est. In iis autem, cum quibus aliquandiu anima luctatur, quibus resistit * voluntas, æquale certamen est. Aut enim consentimus, & vincimur: aut respuimus & vincimus, & adquirimus de * pugna victoriam. In illa ergo tantummodo cogitatione peccatum est, quæ suggestioni consensum mentis dedit: quæ malum suum blande fovet: quæ in factum gestit erumpere. Hujusmodi cogitatio etiam si ex aliquo impedita casu, non impleat voluntatem, nihilominus actione criminis condemnatur a Domino: ut illud in Evangelio legimus: *Qui viderit*, inquit, *mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo*. Apud Deum, cui nota sunt omnia etiam antequam fiant, voluntas perfecta faciendi, reputatur pro opere facti. Qua de re debes (sæpe enim repeto quod fieri * semper volo) sanctas Scripturas sine intermissione meditari, hisque tuam replere mentem: & malis cogitationibus locum auferens, divinis animum sensibus occupare: quantumque Deum diligas, ex dilectione legis ejus ostendere. Unde Scriptura dicit: *Qui timent Dominum, inquirent quod beneplacitum est illi: & qui diligunt eum, replebuntur lege ejus*. Tunc sentiens quantum ad ejus amorem adjuvet te sapientia: quantum sit in te divinæ legis auxilium, & Domino cum David læta cantabis, *In corde meo abscondi eloquia tua, ut non peccem tibi*. Excitandus est enim spiritualibus stimulis semper animus, & majori quotidie ardore renovandus. Orationis instantia, illuminatio lectionis, sollicitudo vigiliarum, & diurna, & nocturna ejus incitamenta sunt. Nihil enim in hoc proposito otio deterius est: quod non solummodo non acquirit nova; sed etiam * parta consumit. Sanctæ vitæ ratio processu gaudet & crescit: cessatione torpescit, & deficit. Quotidianis ac recentibus virtutum incrementis mens instauranda est: & vivendi nobis hoc iter, non de transacto, sed de reliquo metiendum. Quam diu sumus in hoc corpore, nunquam nos ad perfectum venisse credamus: sic enim melius pervenitur. Tamdiu non relabimur retro, quamdiu ad priora contendimus. At ubi cepérimus stare, descendimus: nostrumque non progredi, jam reverti est. Cesset omnis ignavia, & inutilis de præterito labore securitas. Si volumus non redire, currendum est. Beatus Apostolus de die in diem vivens Deo non quid ante fecisset, sed quid facere deberet semper attendens, dicebat: *Fratres, ego me non arbitror comprehendisse aliquid*.

* al. *voluptas*.
* al. *pugnatione*.
Matt. 5. 28.
* al. *semper*.
Eccl. 2. 7.
Ps. 118. 11.
* al. *parata*.
Phil. 3. 13. 14.

Unum

Unum autem, quæ quidem sunt retro obliviscens, ad ea vero quæ sunt priora me extendens, ad destinatum persequor bravium supernæ vocationis Dei. Si beatus Paulus vas electionis: qui ita Christum indutus erat, ut diceret: *Vivo autem jam non ego, vivit vero in me Christus:* (Gal. 2. 20.) adhuc tamen se extendit, adhuc crescit & proficit: quid nos facere debemus, quibus optandum est, ut in fine nostro, Pauli principio comparemur? Ergo tu hunc imitare qui dixit: *Imitatores mei estote, sicut & ego Christi.* (1. Cor. 4. 11.) Oblivi- B scere omne præteritum: & quotidie inchoare te puta: ne pro præsenti die, quo debes servire Deo, præteritum imputes. Optime quæsita custodies, si semper inquiras. Damnum parata sentient: si parare cessaveris.

(Cap. 28.) Dicas forsitan: Grandis labor est. Sed respice quod promissum est: Omne opus leve fieri solet, cum ejus pretium cogitatur: & spes præmii solatium est laboris. Sic durus agricola inaratum diu campum, C & pinguiores otio glebas violento vomere scidisse se gaudet, & mirum in modum ipsa operis difficultate lætus spem segetis de labore metitur. Sic negotiator, avidus maria contemnit: spectare ausus fluctuum spumas rabiemque ventorum. Dumque in omni labore ac periculo lucrum cogitat, & lassitudinem simul obliviscitur & timorem. Considera quæso magnitudinem præmii tui, si tamen considerari potest, quidquid immensum est. (b) Post abscessum animæ, post D carnis interitum, post favillas & cinerem, in meliorem statum virgo reparanda es. Mandatum terræ corpus in cælum elevandum est: & mortale tuum immortalitatis honore mutandum est. Post hæc Angelorum es donanda consortio: regnum acceptura cælorum, ac in perpetuum mansura cum Christo. Quid ergo retribues Domino pro omnibus quæ retribuit tibi? (Psalm. 115.) Quid tanto remuneratore durum putabis, cujus tanta sunt præmia? Unde beatus Apostolus, E *Nullæ*, inquit, *sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis.* (Rom. 8. 18.) Quid enim dignum vel facere, vel pati possumus in brevi hoc tempore vitæ nostræ: cum id immortalitate sit compensandum?

(Cap. 29.) Propter quod idem Apostolus ait: *Id enim quod in præsenti sæculo est momentaneum ac leve tribulationis nostræ: supra modum in sublimitate, æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* (2. Cor. 4. 17.) Respuantur honores, despiciantur divitiæ. Ipsa quoque vita nostra, martyrii amo- F re contemnatur. Et hæc omnia etiam si pro æternitatis præmio non darentur, essent tamen quandoque peritura. Amittunt etiam hoc illi qui semper cupiunt possidere. Quam A multos memoria nostra retinet in maximis honoribus ac divitiis constitutos, repente de summo illo potentiæ fastigio concidisse: & eos qui tumore elati, aliud quiddam quam homines esse se putabant, exitu tandem suo docuisse nos quid fuerint. Quid enim in hoc mundo stabile? Quid vero firmum est? Quid porro non breve & incertum, & casui non serviens? Quale istud bonum est, quod semper timeas amittere? quod vel auferendum abs te metuas, vel a te relinquendum scias? B Nam & si nullo id eripiatur casu, vel morte certe perdendum est. Et si vita nostra tendatur per mille annos: & ad extremum illum totius diem ætatis, quotidiana delitiarum voluptate veniamus: quale hoc quæso diu est, quod fine deletur? Aut quis illius voluptatis fructus est, qui statim ut cessaverit, videbitur tibi non fuisse? Age jam transactum vitæ tuæ tempus animo revolve. Nonne videbitur tibi umbra quædam fuisse quod transiit: & ad instar somnii tenuis, C incertum esse omne quod videtur? Hoc idem & decrepitus senex sentire potest: cui convenit dicere cum Propheta. *Dies mei sicut umbra declinaverunt, & ego sicut fœnum arui.* (Psal. 21.)

(Cap. 30.) Quod si hæc etiam hic possumus dicere: ubi quamvis brevis, tamen quia præsens est vita ista, magni penditur: quid in futuro dicturi sumus, ubi majore æternitatis * præsentia (* al. scientia.) transactum omne pro nihilo est? Hæc tu tecum diligenter revolvens, & brevitatem D vitæ hujus æternitatis contemplatione despiciens, ipsum quoque contemtum mundi, majori animi virtute contemne: & ad illum tantum diem * totam para te, in quo mundi gloria finienda est. (* al. te totam.) Illum, inquam, diem, quem Salvator diluvio comparavit: qui multos fallaci securitate deceptos, furtivo, ut ait Apostolus, comprehendet adventu. (1. Thess. 5. 2.) Quem beatus quoque Petrus describens ait: *Adveniet autem dies Domini sicut fur: in qua cæli magno impetu transibunt. Elementa vero a calore resolventur.* (2. Pet. 3. 10.) E *Cum * igitur hæc omnia dissolvenda sint, quales oportet nos esse in sanctis conversationibus & pietatibus, expectantes & properantes in adventum Domini Dei, in quo celi ardentes solventur, & elementa ignis calore tabescent?* (* al. tacet igitur.) Recens factum est, & quod ipsa audisti, cum ad stridulæ buccinæ sonum Gotthorumque clamorem, lugubri oppressa metu domina orbis Roma contremuit. Ubi tunc nobilitatis ordo? ubi certi & distincti illius dignitatis gradus? Permixta omnia, & timore confusa, omni domui F planctus, & æqualis fuit per cunctos pavor. Unum erat servus & nobilis. Eadem omnibus imago mortis: nisi quia magis eam timebant illi, quibus fuerat vita jucundior. Si ita mortalis timemus hostis humanam ma-

manum: quid faciemus cum clangore terribili tuba intonare de cælo ceperit: & ad illam archangeli vocem, omni buccina clariorem, totus simul remugiet mundus? cum viderimus super nos non manufacta arma concuti, sed & virtutes cælorum commoveri, sicut Propheta dicit: *Cum venerit Dominus ponere orbem terræ desertum: & peccatores perdere ex eo*: quis tunc nobis pavor, quæ caligo, quæ tenebræ, cum nos sæpius ac toties admonitos: & tamen imparatos dies ille repererit? *Tunc*, inquit, *plangent super se omnes tribus terræ: & videbunt Filium hominis venientem in nubibus cæli cum virtute multa & majestate. Tunc dicent montibus, cadite super nos: & collibus, operite nos: & petris, aperite vos nobis.* Verum hæc eorum sint, qui variis hujus mundi detenti curis, de mundi non cogitant fine. Tu vero cui adventus Christi dierum noctiumque meditatio est, cui pro conscientiæ puritate, Domini est optanda præsentia; quæ consummationem sæculi quasi certum præmii tui tempus exspectas, exultationem de cælo capies, non timorem. Tunc enim tu Sanctorum mixta choris, & sanctis comitata virginibus, sponso obviam subvolabis, & dices: *Inveni quem quæsivit anima mea.* Nec ullius jam temporis separationem timebis, quæ semel immortalitatis gloria, & incorruptionis splendore donanda es: & cum Christo semper futura es, Apostolo dicente: *Quoniam ipse Dominus in jussu & in voce archangeli, & in tuba Dei descendet de cælo: & mortui qui in Christo sunt, resurgent primi. Deinde nos qui vivimus: qui relinquimur, simul rapiemur cum illis in nubibus obviam Domino in aere: & ita semper cum Christo erimus.* Hæc sit igitur cura tua semper, hoc studium: hæc jugiter virginis corde volvantur. In his totius diei versetur labor. In his * nocturnus somnus reponatur. In * hæc anima rursus evigilet. Etenim nullus labor durus: nullum tempus longum videri debet, quo * gloria æternitatis acquiritur.

1. Thess. 4. 10. — Isa. 13. 4. — Matth. 24. 30. & seqq. Luc. 21. 27. & seqq. — Cant. 3. 4. — 1. Thess. 4. 15. 17.

* al. noctis. * al. hoc. * al. dona.

A B C D E

ADMONITIO

DE SUBSEQUENTE EPISTOLA.

Gaudeo in me, notum hactenus nemini subsequentis Auctorem Epistolæ deprehendisse: quod enim false tribuatur Hieronymo, palam est, & styllus ipse clamat ab Hieronymiano dissidens immane quantum. Accepi autem a Gennadio, quis ille fuerit; nec sane infimi subsellii scriptor, sed magni Augustini discipulus repertus est. Eutropius Presbyter (*ait ille Lib. de Viris illustribus cap. XLIX.*) scripsit *ad duas sorores*, ancillas Christi, quæ ob devotionem pudicitiæ, & amorem religionis exhæredatæ sunt a Parentibus, *Epistolas duas*, in modum librorum consolatorias eleganti & aperto sermone, non solum ratione, sed etiam testimoniis Scripturarum munitas. *Hujus nimirum est titulus*, Ad Geruntii filias de contemnenda hæreditate. *In textu*, Si, *inquit*, caussa offensionis est Christus, amplexandum est impii patris Elogium, non dolendum, ne recedamus a Christo, cui nos illa Exhæredatio commendat. *Et inferius*, Noluit vobiscum Geruntius in cælestibus habere partem: cur vos partem ex censu ejus desideratis? *Denique*, Vobis, filiæ, exhæredatio illa futuræ hereditatis in cælestibus fecit augmentum, *& cætera his paria, quæ ex universo contextu intelliges. Consonat quoque temporis, in quod Eutropius ille confertur, nota: siquidem Paulinum (utique Nolanum, qui* Senatum, honores & divitias reliquit) *nobilissimo in ejusmodi rebus contemnendis exemplo, ait,* Nuper cum sua Matrefamilias *præivisse. Hic vero Paulinus a sæculi rebus se penitus demum expediit circa annum* 395. *ut si adeo velis hanc Epistolam post alios pl. m. decem, sive ad V. seculi initium referre, proxime ad veritatem accesseris. SPorro autem apprime Christiana, & quæ , Augustini auditorem deceat, doctrina ejus est: eoque se magis probat, quod S. Paulinum tantopere laudat. Non igitur audiendus Bellarminus, cui visus est Auctor Pelagianorum veneno imbutus, sentire, quod non liceat Christiano divitias possidere; neque enim aliquid ex hac etiam est parte ex his, quæ de usu divitiarum edisserit, quod non acceptum ex magistri sui Augustini Epistola ad Hilarium Syracusanum videatur, & ab illo hæreticorum insania non longe absit.*

F

AD GERUNTII FILIAS DE CONTEMNENDA HEREDITATE.

CUncti mei sensus affectu vobis vacant, & si interim loco segregor: nam & videre vos mihi videor & audire: tam me occupatum habet vestra dilectio. Quod si vos invicem faciatis, cum illud impossibile sit fieri per carnem, possibile redditur ex spiritu, ut fiat duorum hominum corpus unum. Nam ut probem etiam vestra mecum vigilare colloquia, accipite quid de hereditate, quod suggessistis cogitanti altius videatur, quoniam me etiam in carnalium arbitrium per spiritualia delegistis. Possem quidem dicere: *Quis me constituit judicem, aut divisorem inter vos?* si non ad infideles processisset ista sententia. Judæorum enim in-

Cap. 1. — Luc. 12. 14.

incredulitas hac Domini responsione repercutitur, non feritur. Nam ipsi aliquando Judæi in ipso Moyse visitationem illam Domini non videntes qua Ægyptium fratris liberator occiderat: sequentique die fratrum discordias rixasque volens sedare, ausi sunt
Exod. 2. 14. dicere: *Quis te constituit principem, aut judicem super nos?* Ac proinde suo illis Dominus ore respondit, quo amplius confutarentur, si proderentur, falso se quærere quem
Joan. 5. 46. sprevissent, dicente ipso: *Si credidissetis utique & mihi.* Sed quoniam & ego vester sum, & vos vere scio quæsisse judicium ejus, qui Ægyptium gaudenter occidit, & cum adversario, dum in via estis, nitimini cito confœderare concordiam, apud Judæos sibi suam sententiam relinquemus, super ipsos qui eam protulere venientem.

Cap. 2. Matth. 13. 11. Nos humilibus de Domini lenitate dicemus: *Vobis datum est scire mysterium.* Ac proinde, ut ad exordium diverticuli revertamur, hereditatem illam vobis arbitror contemnendam, nec aliquid a judice sæculi postulandum. Quomodo enim vobis illos licet adire, qui etiam suo judicio nesciunt veritatem? Quandoquidem Pilatus ex ipso-
Joann. 18. 38. rum curia, sic loquitur ad Dominum, *Quid est veritas?* Nempe hic judex erat, & negotia caussasque litigantium libripende justitiæ tanto statuto jure solvebat: & quid hic valebat facere, si non noverat veritatem? Certe Evangelistæ adeo justum fuisse Pilatum commemorant, ut innocentem mallet absolvere, quam punire: & tamen veritatem quasi discere cupiat, inquirit. Nam veritatis ignoratio, interrogationis est actio. Quid ergo dicemus? Inanes sine dubio mortalium curas, & uniformem mundialium rerum prodidit falsitatem: ibique judicia vera non esse, ubi sint mentita negotia: seque in rebus carentibus veritate, carere vero judicio judicat. Quid enim quasi nostrum apud illa tribunalia repetemus, si,
1. Tim. 6. 7. præscribente Apostolo, *nihil intulimus in hunc mundum: verum nec auferre quid possumus?* Si enim nihil intulimus in hunc mundum veniendo, & nihil auferre poterimus abeundo: falso aliquid nostrum hic esse dicimus, ubi nobis totus pene mundus alienus est. De quo nobis quid judex sæcu-
* al. retribuere. li * tribuere poterit, si nihil natura donavit? Quid Pilatus veritatis interrogator potius quam prolator: quid, inquam, nisi Barrabam, quem ideo Judæi Deo cæli præferunt, quia ad judicem sæculi convolarunt? In quo utique perfidus populus non rerum, sed rea tum accepit. Sed hæc de judicio sint dicta, non de negotio.

Cap. 3. Cæterum quod ad caussam pertinet, non solum moneo, sed obtestor, ut si Geruntium pro Christo offendistis, in ea offen-
A sione duretis. *Qui enim perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.* Matth. 10. 22. Nam si caussa offensionis est Christus, amplexandum est impii patris elogium, non dolendum: ne recedamus a Christo, cui nos illa exheredatio commendat, sicut scriptum est: *Beati* Luc. 6. 22. & seqq. *estis cum persecuti vos fuerint, & maledixerint nomini vestro tanquam malo, propter filium hominis: gaudete in illa die, & exulta-*
B *te: ecce merces vestra multa est in cælo.* Hanc mercedem offensio illa providit, cujus pœnitet veritatis. Quod si vocatæ ad Dominum in imagine Levitarum, spiritualibus gladiis, corporeos occidistis affectus: quem patrem desideratis? Unus est enim pater noster in cælis est, ac proinde Dominus hereditas vestra. In Christo enim possidendum est, quod cum Christo est possidendum. Ne revertamini ad mortuum, qui sequimini viventem. *Mortui*, inquit, Matth. 8. 22. Deut. 33. 9.
C *sepeliant mortuos suos.* At si jampridem dixistis: *Pater, non novimus te:* ut testamentum Domini servaretis: quid adhuc repudiati patris quæritis testamentum? Hic est ille gladius qui a Domino per terras, patrem a filio separaturus immissus est. Hoc Matth. 10. 34. est vere circumcidere naturam, quod Ju- Jos. 5. 4. 1. Cor. 10. 4. dæi forma, & non veritate custodiunt: & Matth. 10. 37. circumcidere cultro petrino. *Petra autem erat Christus.* Is utique qui dixit: *Si quis amaverit patrem, aut matrem super me,*
D *non est me dignus.* Hoc vos gladio utentes, illos imitamini Levitas, ab interiori homine per exterioris vestri castra currentes, obvios affectus pro Domini amore jugulate: juxta legislatoris imperium pertranseuntes primum virtutum exercitum cum reditu: videlicet ut præterita transeuntes, nec sæculi mirabilibus inhærentes; ubi primum ad eum, qui nos misit in mundum, cum fœmorali gladio redeamus: resistentes nobis, remorantesque
E hos, propinquum, proximum, fratremque, ne per hos elongetur nostra peregrinatio, perimamus: & hæc a porta faciamus ad portam: id est, ne cum in porta oculi fratrem fuero persecutus, portam fortasse auris obsideat, & per aliam portam prætermissus occurrat. Hæ siquidem sunt portæ animæ nostræ, per quas ad illam sæculi blandimenta descendunt: & per quas sensus carnis introeunt: per quas nisi, late strage facta, viam virtutibus qua-
F dam impietate fecerimus, nunquam ad regem veræ pietatis pervenire poterimus.

Cap. 4. Quod ubi pro vestra devotione fueritis viriliter executæ, statim vobis ab ipso Moyse talis facti laudatore dicetur, Implestis hodie manus Domino: hoc est * * al. seculum mundum, qui vobis conditione carnis & substantiæ propinquus est, & proximus:

 occi-

occidentes actus vestros, qui manus sunt,
implestis Domino, cum nulli præter quam
Gen. 22. Domino imperanti servire annuistis. Sic
Abraam Domino dexteram suam, dum
parricidium facere non recusat, implevit.
Qui filii sui, dum illam Deo armat, oblitus
est, & in præcepti respiciens majestatem,
atrocitatem operationis non dignatus
est retrectare. Implentur namque
manus Domino, cum Domini occupantur
imperiis: cum Domini traditæ voluntati,
non hominis incipiunt esse, sed
Judith. 12. 13. Dei: quando non affectui carnis obtemperant,
sed divinæ serviunt jussioni. Sic Judith ob
libertatem civium vel salutem, se sub specie
fornicationis implevit Deo, & inermis
armatum, & virum mulier occidit.
Sic vos Domino plenæ carnis affectibus
triumphatis: non quæratis refugam, qui a
Luc. 6. 29. vobis, etiam si occurreret, foret occiden-
Act. 8. 20. dus. Remittite pallium tunicam detrahenti.
Gen. 19. Pecunia eorum cum ipsis sit in interitum,
qui Christo pecuniam prætulerunt.
Exeuntes semel de Sodoma, cuncta relinquamus
incendiis. Videt Lot uxoris exemplo
iram Domini, quæ in iram, quia retrospexit,
incurrit. Noluit vobiscum Geruntius
in cælestibus habere partem: cur
vos partem ex censu ejus desideratis in terris;
quod si ille vestra gloriosa tantopere
contemsit: cur non vos illius inhonorata
contemnitis? Ferte, oro vos, patienter fidei
notas, stigmata Christiana, Ecclesiæ
paupertatem. Ferte, inquam, impudicorum
elogia, virginitatis heredes. Visitatas
vos esse cognoscite, & tanta visitatione
clarificatas, ne partem cum infidelibus haberetis.
Mundus iste vos cum domino vestro
non agnovit. Si de sæculo essetis, sæ-
Matth. 11. 8. culum vos amaret. Reges sæculi a filiis
suis tributa non poscunt. *In domibus regum
sunt, qui mollibus vestiuntur*. Zebedæus
Jacobum & Joannem non sequitur.
Luc. 6. 25. Sinite Geruntium in navicula remanere cum
retibus, dummodo cum Apostolis Christi
Cap. 5. jaceatis in pectore.

Væ divitibus, quoniam receperunt consolationem
suam. Vobis autem, filiæ, in
futuro consolatio vestra debetur; vobis exheredatio
illa, futuræ hereditatis in cælestibus
fecit augmentum: vobis sua mundus ipse subduxit,
ubi vos non suas esse cognovit: imo
diris dives ardoribus, Lazaro in sinu patris
Abraæ recumbente, torquetur. Et quid
Ibid. 16. 25. mirum si pauperculus & peregrinus in terra
quidem aliena sepulchrum emit Abraam
Rom. 15. 33. a filiis Heth? O veritas, nequeo enim silere,
quin exclamem, *O altitudo sapientiæ &
scientiæ Dei*. Sepulchrum sibi patriarcha peregrinus
emit? Quid est sepulchrum? Locus
est quietis, ubi, juxta mundi rationem,

A defunctorum corpora collocantur. Vera ergo
intelligentia, locum sibi requietionis pater
Abraam fide sua & contemtu pecuniæ
comparavit. Istud sibi sepulchrum & Paulinus
noster nuper ipse divitiis cum sua matrefamilias
comparavit, qui conversatione Gen. 23. 19.
sæculi morientes, a mundialibus operibus
jam quiescunt, dicente Apostolo: *Mortui
enim estis, & vita vestra abscondita est cum
Christo in Deo*. Et iterum: *Si autem mortui* Col. 3. 3.
sumus cum Christo, credimus quia simul Rom. 6. 8.
B *vivemus cum Christo*. Hoc est illud duplex
sepulchrum, exterioris hominis & interioris
quies una. Nam si homo ex duabus substantiis
constat, merito & sepulchrum duplex
habere debebit: ut cum alterutra substantia
in suam naturam dissociata remeaverit,
requies utrique non desit. Quoniam
cum ex corpore & anima homo sit: tamen
nec anima sine corpore homo dici potest,
nec corpus sine anima homo est: cum tamen
anima & corpus homo. Sed ubi hoc
C nomen, quod ex duobus nominibus suis,
proprie tertium duorum commistione perficitur,
eorum dissidio fuerit vacuatum,
sua singulis loca ad requiem censentur:
quoniam utrumque vivit, & moritur utrumque.
Nam sicut præter hanc vitam, alia vita
est beatorum: ita præter hanc mortem, mors
alia impiorum est. Sed inter hanc vitam &
mortem, atque illam vitam, & mortem,
interest hoc, quod istæ naturæ sunt, illæ
sunt meritorum. Atque ita duplex sepul-
D chrum & naturæ debetur & meritis. Hoc
sepulchrum sibi duplex patresfamilias isti,
de quibus loquuti sumus, providerunt: qui
Senatum, honores, divitias relinquendo,
mortui illis videbantur, quibus esse videntur
etiam dum vivunt mortui. Ecce unum
sepulchrum, in quo conversatio veteris hominis
cum crepundiis suæ nobilitatis absconditur.
Illud erit aliud cum ipsum corpus,
quod naturæ lege caducum est, dissolutum
revertetur in terram: de qua scriptum
est, *Terra es, & in terram ibis*: anima Gen. 3. 19.
E tamen in refrigerio requiescente. Nam qui
duplex sibi sepulchrum noluerit comparare,
habebit forsitan juxta conditionem naturæ,
ubi corpus mortale condatur: non habebit
juxta meriti legem, ubi anima requiescat.
Quod quidem ita constitutum est, ut mors
ista, quæ per dissolutionem animæ generatur
& corporis, media sit & duarum mor-
F tium & duarum vitarum. Bis enim hominem
necesse est mori, & bis ei vita debetur.
Nam & beatus Paulus duas breviter
vitas designavit, dicendo: *Pietas autem ad* 1. Tim. 4. 8.
*omnia valet, promissionem habens vitæ, &
ejus quæ nunc est, & futuræ*. Et beatus
Joannes in Apocalypsi duas mortes ostendit,
dicendo: *In eos mors secunda non ha-* Apoc. 20. 6.
bet

bet poteſtatem. Secundam enim dixit, quia eſt & prima.

Cap. 6. Sed illud nobis magna ratione tractandum, & diligenti circumſpectione providendum eſt, an ante iſtam mortem, quæ ſeparatione, ut dixi, animæ corporiſque generatur, mori ſæculo huic (anathematizatis, ſi poteſt dici, omnibus ejus voluptatibus, quæ nobis extra lineam vitalis ſubſtantiæ mundi copiis ſuggeruntur) malimus: an poſt naturalem interitum, qui animam corpuſque diſcernit. Unde & interitus dicitur, quod inter ipſa eat, ac medium ſe inter duas ſubſtantias, quæ hominem ſui conjugatione Rom. 6. 11. faciebant, tertium illum gradum perfectæ ſubſtantiæ ſublaturus immergat. Quoniam qui hic mortuus fuerit, mundi voluptatibus non utendo, & corporis ſtimulos obterendo, conſepultus eſſe videtur cum Chriſto: & ſi conſepultus, utique in ſepulchro, ſine quo eſſe non poteſt ſepultura. Huic & mors alia communis illa debetur, quæ animam a vinculis corporis ſolvit & liberat, cui corpori æque ſuum ſepulchrum, & ſua ſepultura debetur. His duabus mortibus poſt geminum ſepulchrum, beata illa & perpetua vita ſuccedit. Cæterum qui totum mundum hic lucrifecerit, ambiendo, rapiendo: quoniam hic facta carnis mortificare contemſit, poſt iſtum naturalem mortem, quam tranſire non poſſumus, dicitur merito uno & ſimplici ſepulchro eſſe conditus, vel potius commendatus: & in ſecundam mortem miſer incurrit, quæ plena eſt & dolorum Cap. 7. æternitate, & lacrymarum perpetuitate.

Hæc ſunt itaque duo ſepulchra, quæ ſibi & Paulinus vir ſingularis ad imaginem patriarchæ ſollicitiſſimus requiſivit: unum, ubi & veterem hominem cum actibus ſuis ſpoliatus occuleret: & licet necdum corpus depoſuiſſet, carnalia non haberet in carne: aliud, ubi corpore ipſo, cum venerit Dominus confringere terram ejus, expoſito, animam collocet in quiete, ut fidei tunc pater ille hæc filiis contemtu, ut diximus, pecuniæ comparavit: in quo dives cum paupere non potuit recubare. Huc omnes peregrinos mundi, huc egentes, huc etiam exheredatos pro Chriſto ſæcularibus recipiet teſtamentis. Ideoque nec veſtigium habuit in hac terra, quoniam nemo qui eum ſequeretur inventus eſt. At nunc vos, filiæ, confidite, quæ ex eo veſtigium Abraæ eſtis, ex quo de terra non eſſe cepiſtis. Obſequimini voluntati patris veſtri, cujus corruptelæ obſequutæ non eſtis: qui vobis a filiis Heth ſepulchrum emit, quod ſibi & cæteris ſuis noluit comparare: apud quos utique mortuæ eſtis, quando cum eis id quod vivi in mundo poſſiderint, non tenetis. Gratiaſque illi ſemper agite, qui vos hoc A fecit veſtigium non habere: ut ibi cum Lazaro ſignum Abraæ haberetis. Poſſideat ergo ille pecuniam, vos ſepulchrum. Ille imagines eſcarum, vos requiem Prophetarum.

ADMONITIO

DE SUBSEQUENTE EPISTOLA.

Hæc adſcripta eſt etiam Paulino Epiſtola, ad cujus dictionem doctis viris, atque ipſi B *nupero ejus operum Editori maxime accedere viſa eſt. Verum, cum multa in ea ſint, quæ cum Paulini hiſtoria componi nullo modo poſſunt, illi etiam eſt jure plane merito abjudicata. Ego, niſi, quod Eraſmus putabat, ineptum eſt, in tanta Scriptorum turba, quos illa ferebat ætas, divinare, cujus ſit, Philippo Presbytero velim tribui, qui* optimus auditor Hieronymi, *Gennadio teſte cap.* 62. ſcripſit familiares Epiſtolas valde ſalſas, maxime ad paupertatis & dolorum toleran- C tiam exhortatorias. *Ex his certe quæ toto contextu ediſſeruntur, nihil occurrit nobis, quod ab ejus Philippi, itemque Marcellæ, ad quam ſcribitur, perſonis, rerum ſerie, & circumſtantiis abhorreat. Marcella autem, non ut Lebrunio videtur, alia eſt, atque illa, ad quam ſæpe Hieronymus ſcripſit, & cujus vitam Epiſtola in noſtra recenſione CXXVII. ad Principiam expoſuit: ut enim cætera diſſimulemus, manifeſto illam ipſam eſſe Auctor demonſtrat, cum ait initio Cap. II. illam* D *ſe vidiſſe*, eo tempore, quo ejus domum regalis affinitas ambiebat, *cum ejus ſcilicet nuptias Cerealis conſul expeteret*.

AD MARCELLAM, UT ADVERSA TOLERET, EXHORTATIO.

MAgnam humilitati noſtræ fiduciam ſcribendi ad Venerationem tuam, Chriſti caritas dedit: quæ te fecit humi- Cap. 1. E lem corde pietatis, & divitem operibus benedictionis. Talis etenim de ſanctis fidei tuæ divitiis fama proceſſit, ut ad nos quoque in longinquo poſitos penetraverit, & auditu gratiæ Dei, tanquam oleo lætitiæ, impinguaverit oſſa noſtra. Notum enim factum eſt nobis bonum tuum, quoniam illuminavit Deus vultum ſuum ſuper te. Segregavit te ex utero cognationis & terræ tuæ: non regione, ſed ſpiritu bonæ voluntatis: ut de terrenis opibus fidelem ſibi F conſtituat in cæleſtibus, earum participem de quibus ſcriptum eſt: *Mulieres ſapientes ædificaverunt ſibi domos*. Hæc autem audientes de tua felicitate cæleſti, effudimus coram Deo corda noſtra, & *in voce exultatio-* Prov. 14. 1. Sec. LXX. Pſal. 41, 5. 1. Reg. 2. 6. Pſal. 47. 9.

tationis epulantes, diximus: *Dominus mortificat, Dominus vivificat, deducit ad inferos, & reducit. Dominus divites pauperes facit, humiles exaltat*: * *sed quoniam calix* (* al. quia.) *in manu Domini est, hunc humiliat, & hunc exaltat*. Quod etsi ad omne mysterium regni pertinere videtur, attamen & ad tuam specialiter gratiam referri potest: quæ magno Domini miserantis consilio exaltata es ut humiliareris, & humiliata ut exaltareris.

Cap. 2. Non enim ignoramus, venerabilis soror & benedicta filia, tuam præteritam in hoc sæculo gloriam. Nam etiam vidimus te in tempore illo, quo domum tuam regalis affinitas ambiebat, eminentem in his honoribus, qui destruuntur: quia etsi ipsi quoque a Domino altissimo tribuuntur, quia (Rom. 13. 1.) *omnis potestas a Domino Deo est*: attamen caduci & fragiles sunt, qui sub hoc mundo aguntur: cujus figura ut umbra præterit. Unde & impensius admiramur gratiam quæ tibi data est, & magnificamus in te Dominum, qui te in laboribus hominum posuit, & salutifero paternæ pietatis verbere visitavit: ut te in paucis vexatam, in multis bene disponeret, teste Apostolo: In hoc (1. Cor. 11, 32.) mundo *corripimur, ne cum hoc mundo damnemur*. Unde & David ait: *Corripiet me justus in misericordia, & increpabit me: oleum autem peccatoris non impinguet caput* (Psal. 140. 5. Prov. 3. 12. juxta LXX.) *meum*: ita & in Salomone scriptum esse, (2. Cor. 11. 15.) sine dubio in studiis spiritualibus posita, didicisti: Quoniam *Dominus quem diligit, corripit & flagellat. Castigat autem omnem filium quem recipere* dignatur disponendum ad vitam æternam. De eo & Apostolus non confunditur, nec atteritur: sed magis gloriatur, & potens fit in infirmitatibus suis, qui ut nos suo confortet exemplo, fatetur & prædicat sibi ipsi: cui etiam usque in tertium cælum patuerat ascensus: & quem neque ignea illa romphea ab aditu paradisi potuerat excludere: ubi etiam ineffabile omni linguæ audierat arcanum; sed tamen, ne extolleretur propter excellentiam revelationum, ita se ipsius a quo intantum glorificabatur Domini moderamine gubernatum refert, ut apposito angelo Satanæ in stimulum carnis suæ, id est, in tribulationem corporis deprimeretur salubriter, ne inflaretur (2. Cor. 12. 8.) inaniter Propter quod, inquit, *ter Dominum rogavi, ut recederet a me: & dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate perficitur*.

Cap. 3. Quamobrem cum tali magistro & auctore instructa, ad virtutem patientiæ & spem gloriæ æternæ, confidens esto, filia, sicut esse cepisti, & gloriare in præteritis passionibus tuis, recolens & illa ejusdem doctoris eloquia: Fideliter enim ut conscius arcano-

A rum cælestium contestatur, *non esse condignas passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis*. (Rom. 8. 18.) *Tribulatio* (Rom. 5. 3.) *enim*, inquit, *patientiam operatur, patientia autem probationem: probatio vero spem, spes autem non confundit: quia caritas Dei diffusa est in cordibus nostris*: in qua caritate radicati omnia sustinemus. Propterea & David ait: *Diligam te, Domine, virtus mea*. (Ps. 17. 2. juxta Psal. Rom.) Dilectio enim Domini virtus salutis est: (Joan. 4. 16.) quia *Deus dilectio est, & qui manet in ca-*

B *ritate, in Deo manet*. Sciens autem & Propheta, (2. Cor. 4. 17.) quia *momentaneum tribulationis* in hoc sæculo *immensum perennis gloriæ*, ut Apostolus ait, *pondus operatur*, sanctus ille rex in Psalmo ut dignus habeatur igniri tentationum examine, dicit: *Proba me, Domine, & tenta me*. Unde & iterum (Psal. 25. 2.) idem psalmographus noster, quasi pœnitens mundi hujus gloriæ, confitetur, cum dicit: (Psal. 118. 67.) *Priusquam humiliarer, ego deliqui*. Et quia humiliatione curatus

C sit, statim dicit: *Propterea eloquium tuum* (Psal. 59. 13.) *custodivi*. Ob hoc rursum Propheta: *Da nobis*, ait, *auxilium de tribulatione*. Et, *Vana salus hominis est*. Est enim vana salus hominum, quæ putatur in hac tantum vita mortali esse: de qua homini dicitur: *Homo sicut fœnum dies ejus*. (Psal. 102. 15.) Et quidem tu, sancta filia, etiam documentis edocta es probare sententiam: quia *omnis caro fœnum*, (Isa. 40. v. 6. 7. 8.) *& omnis gloria ejus quasi flos fœni*. (Psal. 59. 13.) *Aruit fœnum, & flos ejus decidit: verbum* autem

D *Domini*, & qui fecit illud, *manet in æternum*: sicut ipse Dominus manet in æternum, qui est ante in sæcula. Ob hoc vere dictum est: *Vana salus hominis*, quia vana omnia sub cælo. Unde & in Psalmis habes: *Universa vanitas omnis homo vivens*. (Psal. 38. 6.)

Sed de quo genere hominum ista dicat, (Cap. 4.) in consequentibus docet: de eis scilicet qui vane conturbantur amore divitiarum suarum, in quas sicut belluæ cœcæ inhiant sine fine cupiendi & congerendi, thesaurizantes in terra, & ignorantes cui congregent (ibid. v. 7. Psalm. 48. 11.)

E eas. *Relinquent*, inquit, *alienis divitias suas*, & postquam *in vanitate defecerint dies eorum*, (Psal. 75. 6.) rapti in infernum *omnes*, non domini, sed *servi divitiarum* suarum; *nihil* illic *invenient in manibus suis*, quia nihil præmiserunt, nisi æternarum merita pœnarum. (Psal. 3. 9.) Illa autem non est *vana salus hominis*, de (Psal. 36. 39.) qua dicitur: *Domini est salus, & super po-* (Rom. 5. 5.)

F *pulum tuum benedictio tua*. Et iterum: *Salus autem justorum a Domino est*. Ideo & spes in Deo posita non confundet, sicut salus vana non est quæ speratur in Christo, & confertur a Christo.

Ergo quia accepisti *auxilium de tribulatione*, (Cap. 5.) ne concupisceres humanam diem, & vana salute hominis gauderes; gloriare

in

in Domino, & benedic eum, qui tibi *tribuit intellectum*, ne in via peccatorum stare persisteres, Psal. 15. 7. & 1. 1. *neque in filiis* generationis istius permaneres, *quibus non est salus*: Psal. 145. 3. juxta LXX. quia *prævalescunt in vanitate sua*, veritatis Psal. 51. 6. immemores. Quia dum *confidunt in multitudine divitiarum suarum*, *non ponunt Deum adjutorem suum*. Tibi autem facta est sors in hereditate Jacob, & illuminati sunt oculi tui in agnitionem veritatis: ut Psal. 36. 16. Psal. 110. 4. intelligeres, quia *melius est modicum justo, super divitias peccatorum multas*. Ideo B enim *misericors & misereator Dominus*, quia talibus suis præparat adinventiones suas ad vitam hominum propagandam, permisit te istius sæculi fluctibus ventisque jactari: ut experta naufragium, de cætero similiter periclitari caveres. Itaque cuncta quæ passa es, sicut intelligis, vulnera quidem corporis tui, sed & animæ remedia fuerunt.

Cap. 6. Rom. 2. 29. Luc. 1. 52. *In circumcisione cordis* fac opera tua: ut *gloria* tua *non sit ex hominibus, sed ex* C *Deo*: qui *deponit potentes de sede, & exaltat humiles, & esurientes implet bonis,* 1. Reg. 2. 3. *& divites dimittit inanes*. *Deus scientiarum Dominus*, vide quanta gloriam tuam recompensatione mutavit, qui te maluit participem rerum cælestium fieri, quam ad finem terrestrium permanere, ut ab humana dignitate transires in regnum Dei: Et quidem multis hominibus hujus sæculi vanitate captivis, similia Deus auxilia percipiendæ in æternum salutis offerre digna- D tur, sed * plerique, superantibus sana consilia sollicitudinibus divitiarum, ac dele- * Mart. plerisque spernentibus. Psal. 15. 4. Matth. 7. 13. ctationibus corporum, nolunt intelligere, ut bene agant: & malunt lata via perditionis spatiari cum multis, quam angustam semitam invenire cum paucis. Unde & tu, beatissima, cui donatum est non indurari pia castigatione, sed corrigi: neque gloriari in divitiis, sed spem & rem in Deo ponere, & a sorte divitum peccatorum dividi: quorum cor ut cœnum est, E quia & cor sicut thesaurum suum in terra demergunt: transi ad beatorum pauperum sortem, quorum formam Christus accepit, Psal. 9. 10. Matth. 5. 3. *& factus est refugium pauperi*. Neque divites, sed pauperes beati quorum esse pronuntiat regnum cælorum.

Cap. 7. Tuum est ergo nunc in magna gratiarum actione confiteri, & psallere Domino: quæ ita ut audivimus, & habitu & corde F humilitatis ornata es, ut linguæ tuæ & menti tuæ Davidica verba conveniant: Psal. 118. 71. *Bonum mihi est, quod humiliasti me, ut discerem mandata tua*. Adjicere etiam quod Psal. 118. 72. statim sequitur vere poteris: *Bonum mihi est lex oris tui super millia auri & argenti*. Elegisti enim thesauros tuos ponere in

A præceptis Altissimi. Dicimus & nos congratulantes tibi in verbis Prophetæ. *Gaude filia Sion, lætare filia Jerusalem, &* Zach. 2. 10. juxta LXX. oblivicere malorum, quæ tibi de hujus sæculi bonis orta sunt: quæ elegisti tibi Luc. 10. 42. bonam partem, quæ non auferetur tibi. Nemo enim potest auferre thesauros repositos in sinu Christi, neque evertere domum in ipso angulari lapide fundatam. Non enim ligno putribili, neque stipula fragili, aut fœno arescente, super infirmam arenam ædificium collocasti, sed super immobile fundamentum, quod est 1. Cor. 3. 11. Christus, *præter quod aliud fundamentum* 1. Cor. 3. 13. *nemo potest ponere in consummandum*: argento & auro & lapidibus pretiosis extruere cœpisti in Christo. Et quia perficis hoc ædificium (Dei enim ædificatio est) 1. Cor. 3. 9. ille sapiens architectus insistit operi tuo: ut doceat te percurrere cursum bonum, Philip. 3. 13. oblivisci quæ retro sunt: & extendi ad bravium supernæ vocationis, ut apprehen- 1. Cor. 3. 13. das in quo apprehensa es, & accipias coronam justitiæ, & diadema gloriæ de manu Domini. Cumque magna dies illa in igne cœperit revelari, non concremetur opus tuum sapientis ignis examine, sed probetur. Nec extinguatur lumen tuum, Matth. 13. 43. sed inter stellas clariores emicet, inter il- Psal. 88. 38. los qui *fulgebunt sicut sol in regno Dei, & sicut luna in æternum perfecta*: quos etiam *per diem sol non uret, neque luna per no-* Psal. 120. 6. Apoc. 21. 23. *ctem*. Erunt enim in Jerusalem urbe illa cælesti permanentes: cui ipse Dominus, ut scriptum est, erit & nomen & lumen. Cap. 8.

Videntes ergo & prævidentes in spiritu revelationis, magnam tibi perennium gaudiorum messem florescere, exultamus in Domino, & gaudentes fructibus tuis, in voce exultationis psalmi canimus: *Magna* Psal. 110. 2. *opera Domini, exquisita inter omne voluntates ejus*: quia multum abundavit bonitas ejus, superabundare tribulationibus tuis: quandoquidem te in eorum sorte vocavit perenni lætitia & hæreditate cælesti, & in honore regali, & in * consessu superjudi- * Mart. consessu. ciali. Tolerandæ sunt in hoc sæculo humilitatis passiones, quæ tibi a Deo recompensabuntur: & tu benedicta similiter interim his verbis consolare: ut & veterum dolorum obliviscaris, & in præsenti proposito, quo ad opera salutaria elevasti manus tuas, corde perfecto firmata, fiducialiter futurorum bonorum tibi perpetuam felicitatem festiva meditatione promittas: teque ipsam in cælum animo gestiente præcurras: ut dum corpore moraris in terra, jam ad Christum mente pervenias: dumque Christum conaris imitari, & vestigio ejus affigeris, depositis oneribus, & impedimentis atque compedibus, quibus sæ-

Psal. 87. 7. & 106. 2. saeculi hujus divites attinentur, *sedentes in tenebris & umbra mortis*: tu jam liberata & expedita comiteris Dominum majestatis crucifixum, cujus imaginem non potest portare, nisi qui in hoc saeculo nudum se reddit & mortuum: ut secundum ipsum
Joan. 14. 30. Dominum dicat: *Venit enim princeps mundi hujus, & in me nihil invenit*. Vel secundum
Psal. 87. 6. Prophetam David: *Factus sum inter viventes quasi mortuus*: ut sic inter mortuos libera, possis juxta Apostolum
Gal. 2. 20. dicere: *Vivo autem jam non ego, vivit autem in me Christus*. Gaude quia facta es sicut gloriosa Judith, inter virtutes pudicitiae meritis viduitatis incorruptae potens: sicut & Anna venerabilis in jejuniorum castimonia orationis instans nocte ac die.

ADMONITIO.

DE SUBSEQUENTE EPISTOLA.

Videtur istud ex prolixiore Epistola, seu libello fragmentum, maxime cum fine & debita sermonis conclusione careat. Cur ad Virginem in exsilium missam *inscribatur, ex nullo penitus loco intelligere est: nam neque ejus personae vola usquam est aut vestigium; neque exsilii mentio, nisi illo fortasse loco, ubi de Noe dicitur,* Ecce & ille rem passus exsilii. *Auctorem quod spectat (quandoquidem Hieronymi liquet non esse) stylus autem cum antecedenti proxime consonat, unde haec etiam Paulini videri doctis viris potuit: eodem argumento quo illam Philippo Presbytero adtribui, hanc quoque eidem posse reor adscribi.*

AD VIRGINEM IN EXSILIUM MISSAM, CONSOLATIO.

Cap. I. SI Deus ac Dominus noster Christus Jesus securitatem, pacem, tranquillitatem, quietem, prosperitatem, laetitiam, & quaequmque alia esse jucunditatum genera possunt, servis & cultoribus suis tam in praesenti, quam in futuro promitteret, esset nobis non immerito dolendum atque flendum, siqua in praesenti vita contraria pateremur, eo quod praeter inspiratum dolorem, cujus eo semper acerbior vis est, quo magis repentinus acciderit, futura quoque promissio esset ambigua, praesenti spei sollicitatione frustrata. At vero cum e contrario sollicitudines, bella, tempestates, inquietudines, miserias, tristitias, odia, ac alia quaequmque incommodorum atque aerumnarum genera esse creduntur, in praesenti nos passuros esse praedixerit, contra

A praedictae commutationis taedium, de promissa non erit quis prosperitate securus. Si vero commonitus fueris, in ipsa commonitione habebis solatium. Et quamvis ex praedicto malo adversae valetudinis quispiam acerbissime perturbetur: perturbationem tamen non absque consolatione suscipiet, qui in ea promissae sanitatis signa esse cognoscit. Pari ratione nos quoque jucundos esse ac laetos, dum spei nostrae signa conspicimus, comprobationem ejus sumimus, cum per mala praesentia, futura B bona indubitatae fidei manibus jam tenemus. Siquidem, ut dictum est, *salus nostra in tempore tribulationis*. Psal. Nullam ergo debet generare tristitiam qualecumque illud est, quod maximam videtur significare laetitiam. Est enim ille superbus ac invidus, aut sui fastidiosus boni, quem ejus probatio reddit tristiorem. Dicit enim in Evangelio Dominus: *Vos lugebitis, & flebitis, mundus autem gaudebit: vos contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium*. Joan. 16. 20. C Amplectenda est ergo tristitia quae gaudium parit: & non ejus materia est consideranda. Quia saepe per dulcedinem fructus placet, quod amarum horruit in radice. Et iterum ait Dominus; *Haec locutus sum vobis, ut in me pacem habeatis in hoc autem mundo pressuram habebitis*. ibid. 33. Quid hoc est quod dicit, *ut in me pacem habeatis, in hoc mundo pressuram habebitis?* nisi ut tanta in nobis sit ejus credulitas pollicitationis, ut cum mundi mala patiD mur, futurae spei fiducia, in summa pace nos esse credamus: tantaque sit in nobis spes futurorum, ut omnino non sentiamus nos sustinere illa quae patimur, sed ea potius arbitremur jam obtinere quae credimus. Siquidem dictum est, unde totum nos in futuro habere cognoscimus: *Spe salvi facti sumus. Spes autem quae videtur, non est spes*. Rom. 8. 24. Ad hoc ergo tantam in nobis fidei stabilitatem Dominus esse desiderat: ut certius esse quod credimus, quam E quod patimur, judicemus: & verius habeamus speranda quam sensibilia: & praesentes angustias non sentiamus, dum in futuram spem tota animi intentione protendimur. Ac si bellator aliquis dolorem vulneris aut contemnat, aut nesciat, dum omnibus vivacitatis sensibus solam videtur cogitare victoriam. Nam & qui tempore F hyemis vadit ad balneas, prius asperitatem frigoris nudus patienter excipit, quia eum sequutura calefactio consolatur. Ita certa spes rem vincit instantem, ut illud quodammodo esse incipiat quod futurum est, & desinat esse quod praesens est. *In me*, inquit Dominus, *pacem habeatis*, hoc est dicere: Firmius vobis sit quod in me est, qui

qui ſemper ſum, quam quod in temporali geritur mundo. Quia mundus tranſibit, & malitia quæquumque agitur in ipſo, finietur. Pax vero mea nulla unquam defectione temporis ſolvetur. Et alibi dicit: *Mulier cum parit, triſtitiam habet, quoniam venit dies ejus. Cum autem pepererit puerum, non meminit jam preſſuræ, propter gaudium, quia natus eſt homo in mundum. Et vos nunc quidem triſtitiam habetis, ſed triſtitia veſtra vertetur in gaudium. Iterum autem videbo vos, & gaudebit cor veſtrum, & gaudium veſtrum nemo tollet a nobis.* Joan. 16. 21.

Cap. 2. Aptiſſimum namque ad comparationem tribulationum præſentium & futurorum gaudiorum, prægnantis mulieris induxit exemplum: quæ quamvis cauſſam partus non abſque ingenti ſciat dolore tranſire: quia aviditate nimia liberos cupit, doloris tormentum ſpernit, dum quod ſatis diligit, concupiſcit, & ante gaudet ex prole, quam contriſtetur ex partu: nec recuſat fœcunditatis exordia, quamvis certa ſit ea non abſque magnis angoribus eventura: quoniam dum majus gaudium cogitat, triſtitiæ cauſſas amplectitur. Sic & in omnibus pene rebus humanis difficile poteſt eſſe lætitia, niſi triſtitia ante præceſſerit, & amaritudo præeuntis doloris commendat amplius gaudia ſequutura. Sic quidem precioſior ſalubritas eſt, quæ poſt languoris recuperatur incommodum: & a qualibet parte, ex majore ſæpe laboris neceſſitate, ad ampliorem ſolet felicitatem veniri. Sic qui literæ ſcientiam deſiderat habere, ſi diſcendi non ſuſceperit tædia, peritiæ gaudia adipiſci non poterit. Nec cujuslibet eruditionis quiſquam habere poterit gloriam, niſi animi æſtus ante fuerit perpeſſus. Agricola quoque de ubertate frugum lætari non poterit, niſi prius terram multo labore confecerit. Et tanto magis proſperitatis ſpem congerit, quanto ſe amplius deſudaſſe cognoverit: & de labore impenſo ſperat ubertatis augmentum. Quid quod in creaturis pene omnibus ita eſſe cognoſcimus: illic majorem fructum gigni, ubi oneroſæ acerbitatis cauſſa præceſſerit? Nam & æſtatis & autumni temporibus, quæ tempora miniſtra ſunt frugum, ſterilitatem nimiam nonnumquam hyemis lenitas intulit, cum fecunditatem maximam frigoris ſæpe præſtiterit auſteritas. Et quidquid clementia veris reſolvit, ſpem ubertatis amiſit. Arbores vero ipſæ tanto numeroſiore gravantur fructu, quanto acerbioris frigoris violentia reprimuntur. Cum præcoces flores opportuna caſtigatio refrenando ad periculum feſtinare non patitur, utile impedimentum pruinæ: & quod reprimit, non obfocat, sed includit. At ve-

A ro ſi paulo clementior vis extiterit imbrium, quanto luxuriant prius indiſciplinata feſtinatione, tanto poſt fructibus deſeruntur, cum futuræ vires importuno tempore conſumuntur. Semina quoque ipſa terræ jacta atque commiſſa, quanto glaciali frigore arcente tardius ſurgunt in frugem, utili radice proficiunt, ac tanto poſtmodum amplioribus fructibus prægravata curvantur. Navigantibus quoque ipſis longe ſerenitatis ſpem pollicetur nimis valida

B & diuturna tempeſtas. Sic & omnium fere creaturarum ſpem difficile exultatio aliqua, niſi mœrore præeunte, ſuccedit. Quæ cum ita ſint, æquanimiter ferre convenit: etiam ſi nos tribulationum ac dolorum aſperioris hyemis procella concuſſerit: tanto ampliorem æſtatis fructum delaturi, quanto præſenti frigore vitam habere contigerit acriorem. Digerit enim auſteritatem, quam poterat reſervare, quidquid primo impetu eripit in exitum. Nec

C ulla nos inſurgentis pelagi debet terrere tempeſtas, cum ventura noſtra ſit etiam nunquam finienda tranquillitas. Domini eſt enim vox illa, dicentis; *Beati eſtis cum vos maledixerint homines, & perſequuti vos fuerint, & dicent omne malum adverſum vos: gaudete & exultate, quia merces veſtra copioſa eſt in cælis.* Matth. 5. 11. 12. Quiſquis enim mercedis & beatitudinis ſuæ cauſſas non cum ingenti gaudio ſuſcipit, certum eſt, eum aut infidelitate aut imperitia laborare. Op-

D tandum eſt etiam quamvis ſit amarum, quod lucrum parit: & cum lætitia majore ſumendum, quidquid ampliorem generat mercedem. Nec congeſtio laboris vitanda eſt, quæ eſt augmentatio commodorum. Sic namque negotiatorum aviditas amplioris quæſtus cauſſa, nec maria pertimeſcit, nec terrena diſcrimina, quæ interdum etiam cauſſæ ſolent eſſe damnorum: & propter majoris lucri ſpem, navigationis & peregrinationis incommoda libenter aſſumit: quia quamvis magnus, facile contemnitur

E labor, ubi non tam laboris quantitas, quam ejus utilitas cogitatur. Et ſi id fieri propter temporalia, & incerta lucra conſpicimus: quid nobis propter æterna, & ſine ulla ambiguitate ventura, ſit agendum cogitemus. Nam cum illorum lucra, inſidiæ, vel pericula præcedant: ſimiliter noſtra commoda diſpendiis cumulantur, & ſub periculo feliciora contingunt. Quæ incommoda intantum tribulationem non metuunt, ut etiam mors poſſit propter illa

F contemni. *Siquidem pretioſa in conſpectu Domini mors Sanctorum ejus.* Pſal. 115. 15.

Cap. 3. Sed ego te cur ad tribulationis patientiam, humanis aut præſentis vitæ provocare conor exemplis: cum nullum pene ſcia-

ſciamus fuiſſe Sanctorum, qui procelloſum hujus temporis agonem abſque tribulationis tempeſtate tranſierit: & tantorum odia inſectationemque pertulerit, quantos vitæ ſuæ diſſimilitudine caſtigarit? Caſtigare enim alium videtur, qui ab ejus converſatione diſſentit. Nonne ſanctus Abel, qui in hoc mundo primus innocentiam conſervaſſe reperitur atque juſtitiam, cum illibata Deo obtuliſſet munera, mox ut munerum reſpectu Deo placuit, uſque ad mortis illationem, humanum, vel quod ſceleratius eſt, fraternum ſtatim invenitur odium invidiamque ſenſiſſe: & fratris ejus, qui illi & pro germanitatis neceſſitudine, & pro ſolatii cauſſa (quia ſoli adhuc præter humani generis principes in univerſo mundo erant) majorem debebat caritatis affectum? Sed injuſtitiam maluit omni conſolatione deſtitui, quam juſti cujuſpiam ſocietate diſſona confoveri: ſi tamen conſolatio recte dicenda eſt, ubi tantum diſſidet animus, quantum vita diſcordat. O Cain miſerande, quid agis? cur in fraterni & innoxii ſanguinis effuſionem crudeli ſatis odio furioſoque prorumpis? Quid tibi ſolitarius commeruit frater? quam vim intulit, quam fecit injuriam? Sed quæ major injuſto injuria eſſe poteſt, quam * vita juſtitiæ? In hoc tantum tibi diſplicuit ſolitarius frater, quod Deo placere geſtivit? Fuiſſes & tu Deo placens: nunquid & te ille excluſerat? An tam pauperem Dei caritatem eſſe cognoveras, ut vos ſimul amare non poſſet? Sed quando hoc amens ſentit invidia, quæ contra bonum ſemper laborat, & non videt? Denique quod juſtum eſt videndo non paſſa eſt: moriendo, magis accepta vileſacit. Erubeſce, o nimis miſerande, livore teſtaris meliorem te eſſe, cui te exhibes nociturum. Quæ igitur hæc tantæ crudelitatis duritia fuit, ut non vel ſolitudinem tuam recogitares? Quo animo poſtmodum parricidali illi campo reverſus es, qualiter poſtea abſque unico fratre ſolus in toto mundo vixiſti? non tam in fratre lucrans hereditatem, quam quod duo eratis, auxilium ſollicitudinis perdens. Quid enim intra cogitationis tuæ ſecreta volvebas, quando tecum illum, quem ſolum familiarem, quem ſolum ſocium, quem ſolum collegam habere conſueveras, non videbas? Num ſanius fuerat, ſi ita te furor invidiæ compuliſſet, ut ipſe in te ſceleratas verteres manus, & arma parricidalia, tua quam fratris vita ſenſiſſet? Nullus tam crudelis homicida eſt, quam qui ita erga alterum ſævit, ut non parcat ſibi, Quid miſer facinus tuum interroganti Deo negas: & dum excuſare credis, accuſas: ut nulla

* f. vitæ juſtitiæ.

A tibi nec confeſſionis nec mendacii poſſit ratio ſubvenire? Nam niſi ſciviſſes malum eſſe parricidium, non negaſſes. Sed hæc conſuetudo peccantis eſt, ut malum ſemper velit negando geminare, & dicere ſe, aut non feciſſe quod fecit, aut bono operatum eſſe zelo, quod eum conſtat malo geſſiſſe livore. Et putas, miſer, quod illum facinus latuerit tuum, quem indigni muneris tui cauſſa non latuit. Non ergo quia illum quicquam lateat, interrogat,

B ſed ne tibi ignorantiæ excuſationem relinquat. Nam cum fratrem negas te ſcire, quid geſſerit confiteris, & aſperitatem criminis ſupreſſa confeſſione confirmas.

Hæc ideo paulo latius exſequuti ſumus, ut tam invidiæ malum, cujus æxtimari crudelitas non poteſt, quam in præſenti vita conditionem juſtitiæ panderemus, quæ ſtatim cum odio ſui cæpit. Quæ ne tunc quidem abſque multa perſecutione eſſe potuit, cum unum tantum haberet inimi- Gen. 4.

C cum. Et ſi tam grande odium ab uno hoſte perpeſſa eſt, ut uſque ad vitæ interemtionem veniret, non homo quicuumque, ſed frater, quid ex ea tunc ſuſtinere poſſe credendum eſt eum, qui hoſtes tot extraneos habet: & niſi per molem auctæ pravitatis a multis poteſt audire ſociorum quiſque juſtitiæ cultorum: *Venite, circumveniamus juſtum, quoniam inutilis & contrarius eſt operibus noſtris?* Sed dicet aliquis: Quiſquis vitare invidiam cupit, ti- Sap. 2. 12.

D meat pluribus innoteſcere, vel placere. Ecce juſtus Abel nullos habuit, quibus innoteſceret, vel placeret: & tamen invidiæ odium vitare non potuit. Errat enim quicumque abſque hominum amicitiis contrahi non poſſe opinatur invidiam: cum illa non tam humanas amicitias, quam ſolam Dei amicitiam perſequatur. Unde ne ille quidem abſque invidiæ infeſtatione eſſe potuit, qui vel ſoli Deo placere geſtierit. Sufficit enim ad invidiæ ſtimulos incitandos, ſi te illi placere cognoverit, ultra

E quem alius eſſe non poteſt. Sed nec ſanctum Noe in præſenti vita inconcuſſæ ſecuritatis quietem habuiſſe cognovimus, dum iniquis exiſtentibus cunctis, ſolus in univerſo orbe nititur cuſtodire juſtitiam: dum arcam fabricat, reparandi orbis ſemina continentem: dum ſe futuro diluvio præparat, & fidem venturæ inundationis,

F ſedula cura denuntiat: dum tam ſibi quam ſuis, quamque cunctis animantibus alimenta conquirit, juſtitiæ merito, vitam mortis tempore reſervaturus: dum poſt tantam hominum numeroſitatem, ſolum ſe cum ſuis remanſiſſe ſuperſtitem dolet. Sed ſolatium non perdit deſolata juſtitia, cui conſortium Deus eſt, omni celebritate feſtivior,

vior. Ecce & ille rem passus exsilii, per- A empta hominum frequentia, & si non omni solatio destitutus partis, tamen pene solus relictus, agnovit se Domino valde servire. Unde non magnopere exquirebat vanam hominum consolandi gratiam, qui jucundiorem ac pleniorem habebat in Deo fiduciam. Sanctus quoque Abraam, quæ vel quanta perpessus est, dum fidem solus inter cunctos servat incredulos: dum patriam & propinquos deserit: dum uxoris sterilitatem dolet: dum propter escæ ino- B piam, modo in Ægypto, modo in terra Geraris peregrinationis sentit injurias: dum mori propter uxoris pulchritudinem timet: dum sibi ereptam mœret: dum proferre eam non meruit, quod æquissimi judicis Dei non est passa justitia: dum corpori vulnus jubetur circumcisionem inferre: dum filium cum matre ejicit: dum in Isaac dilecto tentatur: dum religiosus parricida esse præcipitur: Sed facile ad omnem jacturam consentit fidelis, cui magis ac ma- C gis ac maxima sucrescunt: quandoquidem etiam centuplum receptura promittitur. Ipse vero Isaac quibus tentationum generibus quatitur, dum * escæ inopiam patitur: dum peregrinationis experitur labores: dum propter uxoris speciem nimiam ipse metuit, qui anxietate conficitur, & eo ipso quo oblectabatur, affligitur cum illi forma conjugis, quæ in securitate placuerat, in formidine displicebat, dum regis æmulationem patitur: dum eam quidem D possidere illi absque invidia non licet. Sanctus quoque Jacob quam multa patitur. Primum cum fratris sui Esau, propter collatam sibi benedictionem, mortiferam sibi invidiam contrahit: cum ejus odium, indignationemque declinans, ad Laban solus pergit: cum propter uxorem servit: cum dilectæ sponsæ soror non amata supponitur: cum prioris amoris damno, matrimonia illi fraude geminantur, & rursum pro non optato connubio, septenni E servitio subjugatur: cum fraudem patitur de mercede: cum post viginti annorum mercenariam servitutem, occulta magis fuga, quam libera proficiscendi expeditione discedit: cum Laban persecutionem times: cum fratris sui formidat occursum: cum delusam filiam suam Dinam perhorrescit: cum dilectissimæ uxoris Rachel funus deflet: cum dilectissimum * filium Joseph F acerbo funere consumptum a bestiis dolet, sine solatio sepulturæ: cum Beniamin, quem etiam consumtum odiose putabat, * contulerat caritatem: & quem se non amplius esse visurum metuebat. Defessus jam tam annis quam laboribus senex, & pater justissimus ingemiscit. Sanctissimus etiam Joseph de tentationum generibus confligatur & quatitur, cui ac si tribulationum semina species videntur fuisse justitiæ. Nam quoties aliquid sancte vel pie gessit, toties intolerabilium tentationum discrimina subire compulsus est, justitiæ consentiens, & spe confortante perdurans: ut laborandum nobis sit, quid in eo laudando primum debeamus assumere justitiæ: * sanctitatisne perseverantiam, an patientiæ æquanimitatisque virtutem. Nam cum fraterna dilectione somnium, ut frater fratribus indicaret, invidiam eorum odiumque contraxit: quasi aut ipse * se somniasse finxisset, aut visionem illam ad subjugandorum ac terrendorum indicium nunciasset. Inde cum ad ipsos cognoscendæ salutis eorum caussa fuisset a patre directus, injunctum sibi iter festinus aggressus est, quo celerius eorum posset odia saturare.

* Marcian. ist.

* al. tac. filium

* al. in quem contulerat.

* Mert. sanctitatisque.

* al. si.

ADMONITIO

DE SUBSEQUENTE EPISTOLA.

Visa hæc est olim Erasmio non abhorrere a styllo Tertulliani, quantum, inquit, ex illius fragmentis licet odorari; est enim affectatior & duriusculus, etiamsi gravibus sententiis. Existimant alii, fortasse etiam congruenter magis, ad subsequentis dictionem Epistolæ, quæ, nemine jam diffitente, S. Maximi Taurinensis est, eam ita accedere, ut tantum non certo adscribant. Ego, ut pronunciare nondum hac de re ausim, sentio tamen, propius ad horum opinionem, eum qui hæc scripsit, personam sustinere Episcopi, qui se statim initio ait, Dominicarum rerum religiosa necessitate occupatum, &c.

AD AMICUM ÆGROTUM.

QUamquam certissime noverim, experientiam tuam alieni consolaminis levaminibus atque remigiis non indigere: cum languores ærumnasque languidi corporis, stuporemque membrorum rigentium, vigentis calentisque animi fœlicitate ipse confoveas, ac medica ratione cures atque componas: tamen inter adversa præsidium, inter morbos remedium, inter curas solatium, in fluctibus alienæ manus remigium semper quæritur & optatur. Pars est enim procul dubio maximarum medelarum fraterni consolaminis fructus: & fo- Cap.

 mes

mes dictorum, * dulcedine consolantium, levamen fessis animis introducit. Et si non corporeis in membris, recessibus animi tamen & abditis, spirituali studio componit hominem, & inserit ut medicus sospitatem, juvatque conamina exhaustarum virium, sub longarum sarcina pressurarum: maxime cum scriptum sit: *Frater fratrem adjuvans exaltabitur*. Ob hoc igitur quoniam dominicarum rerum religiosa necessitas ita me tenet occupatum, ut frequentatu corporalis accessus, ærumnas tuas illustrare non detur facultas: placuit sicut petisti, ut qualiquumque solatio litterarum lenirem tam longa tentamenta virtutis, imo potius salutis commodum visitarem; & animum Christiana virtute fundatum in robur maximum promoverem. Qui regnorum cælestium prædam censumque muneris sempiterni contendimus occupare, esse non possumus sine aliqua congressione victores. Numquam enim delicata ac ignara certaminis virtus, victoriæ palmiferum culmen ascendit: aut præmium de subactis adversis accipit, qui victoria cariorem vilissimam judicat sui corporis vitam. Nec mortis enim concutitur metu, cui de morte vita nascitur. Pretiosum est illi & sanguinem fundere: fœlicitatis est cum infœlicitate pugnare: Summæ sanitatis est acerba vulnera sustinere: jacturam quoque ferre membrorum, opinatur maximum lucrum. Et quod est ultimum dicam, præclarum est illi in ipso certamine palmiferam creditori animam revocare. Melius enim est, sicut ratio determinat, si quod naturæ debetur, * virtuti solvatur. Ferenda sunt frater, ferenda sunt igitur cuncta, per quæ te Dominus afflictione longissima voluit experiri, & in magna præmia destinare:

Psal. 8. 19.

*Mart. virtuti.

Cap. 2.

INFIR. Quis animus, non jam submissis viribus ferat istos inevitabiles casus & perniciosæ calamitatis incursus, atque morbos infestos: quantum video jam cum ipso corpore morituros? HIERO. Cum periculis jam necesse est congrediatur & certet, quem tempestas inter fluctus invenit. Et quamvis nemo libens periculum patiatur aut ferat, tamen sub pondere periculi, cogente necessitate, duratus. INFIR. Sed alia mihi anxietas accedit, quæ mœroribus duplicatis, meos sensus involvat, & mordacibus curis, inexplicabiles curas imponat. Movet enim me, quod quum talibus tentamentis, & cum tam obstinati morbi certamine mihi soli contigerit dimicare? cum alios noverim & mitioribus

A plagis esse correctos, & compendioso luctamine exstitisse victores. Cur mihi Dominus non cum cæteris certamen indixit? Cur me non sicut cæteros castigavit? HIERO. Primo enim non debes in tam arduo certamine constitutus de humilibus cogitare. Inferiora sunt enim præmia inferioribus pugnis. Ubi denique fortia fortibus imperantur, fortiorem fortior muneris sequitur census: & ideo ignominiam judicat, fortis cum inferiore componi.

B Magnus est enim qui vicerit magna: devotionis est maximæ maxima sustinere: ingentis virtutis est, ingentia superare. Namque meritis eminentioribus excellit cæteros apud regem, quem plurimum turbaverit cauma bellorum, & reddiderint superata victorem. Adest denique præda, in ipso conflictu congruens qualitatis certaminis, merito destinata victoris. Numero castrensi pondera pro viribus reges imponunt: medici pro caussis medelas impen-

C dunt. Qui curandus est, non dicit medico qua lege curetur. Nec miles eligit quo mittatur: nec servus quo verbere castigetur. Quod enim ex majoris pendet arbitrio, non est in potestate subjecti. Ergo qui superna regimur potestate, & inter mundi miserias multiformes corrigendi, versamur, nec nostrum est de potestate Domini, aut plagas eligere, aut alia certamina quæ ferendo vincamus: sicut nec servorum est eligere de dominis genera fla-

D gellorum. Numquam enim ex arbitrio pendentis pendet licentia verberantis. Potestatis est emendare, conditionis est subjacere. Regis est onus imponere, & militis est sustinere. Quippe cum * ab ipso rege nihil geratur injustum, qui suis legionibus pro vitium qualitate bellicos sudores imponens, fortes mittit ad fortia; inferioribus competentia jubet, ut nec inferior contra proprias vires certamine potentioris arceatur, nec potentior inferioris certamine, degradatis meritis, humilietur.

* al. & a

E Et dum hoc agitur, ut nullus in alieno minoretur, aut certe succumbat, omnes cupit esse victores. Nec inimicus est medicus qui ferit, ut periculum tollat, & vulnere vulnus excludat. Nec adversatur paternus affectus, si liberos doceat amplexibus flagellorum. Paterna enim flagella exercitia sunt innoxiæ pietatis. Ergo quo-

F niam castigatio corrigentis, amoris est caussa, cum de pietate descendat: ama medicum percussorem, cujus plaga mater est medicinæ. Nihil enim impium pietas parit:

a Olim erat, *mulcedine consolationis*, qua voce & S. Cyprianus utitur in duo Epistol. primæ ad Donatum, & A. Gellius lib. XIX. c. 9. & Boethius lib. II. de Consolatione. Sidonius quoque lib. V. epist. 17. aliisque. Nec sane erat illa lectio immutanda.

Deuter. 32. 39. rit: ut virtutibus amplexis, fructum pietatis spiritualiter curatus includat; *Ego*, inquit, *Dominus*, *necabo*, *& vivere faceam percutiam*, *& ego sanabo*.

Cap. 3. INFIR. Sed aisti: Ergo ferit pietas? HIERO. Fecit utique, ne impietas judicetur, si non corrigat delinquentem. Cum enim non desit in homine, quod curetur, ferit ut curet: ut sunt manus medici, quæ multa lædendo conferunt sanitatem, non sine murmure patientis. Hoc modo & nos sub cura ictus medentis, inter ipsas mœroris angustias, sic in Dominum murmuramus, ut in medicum vulnerati, qui curantur & dolent. Aggredere igitur, frater, aggredere sustinentiæ remedium, quo valeas gravidam tentationibus sarcinam levigare, & pericula dum pateris superare. Jacentia membra animus rigidus consoletur & curet. Regnum teneat virtus intra corpus anxietatibus captivitatum: ut anima inclusa periculis vigeat ipsius libertate virtutis, quæ in conflictu tentationis, varie legalibus tubis jamdudum jussa est præparari: & in ipso vestibulo dominicæ servitutis, contra infestas calamitates armari. Eccl. 2. 1. *Fili*, inquit, *accedens ad servitutem Dei*, *sta in justitia & timore*, *& præpara animam tuam ad tentationem*: Ergo cum tentatio nostris utilitatibus prorogetur, non est mirandum, si nobis ejus ardor accidat: sicut beatissimus Petrus in Epistola sua monet, ac dicit: 1. Petr. 4. 12. *Nolite mirari ardorem accidentem vobis: qui ad tentationem vestram fit*, *ne excidatis inter varios sæculi fluctus*. Frequentibus procellis Christiana vita quatitur atque tentatur, & pressuris innumeris lætatur & crescit. Quod Salomon beatissimus Propheta & satis illustris testatur & probat. Et Ies. 2. 3. *Conjungere*, inquit, *Domino & sustine*, *ut crescat in novissimo vita tua*. Navigium vitæ nostræ agitationibus gaudet: sola tranquillitate turbatur. Stupet enim cursus, cessantibus ventis: periclitatur, si periculis non probetur. Incertum est enim utrum ad Dominum pertineat, quem pressura mater gloriæ ventilando non purgat, premendo non nutrit, castigando non probat, cædendo non curat. Nam cum verbera nobis atque varia tentamenta amor divinus impendat, ac sicut medicus conferat remedium de contrariis, & torquendo succurrat: non se probat ad amorem pertinere Domini, qui plagis medicinalibus non meruit subjacere. Sed forsitan dicis. Si meus est amator Deus, cur me igitur amatoris mei flagella gravi laceratione mœstificant, & lædendo conturbant? si me amplexibus flagellorum torquet qui amat, jam partes odii falsus amor exercet: jam malo oderit, ne torqueat. Imo cave non oderit, roga ut amare dignetur. Amor enim emendat, odium vero supplicium comminatur. Amor disciplinam consuevit impendere, odium vero, dictante sententia, reatum recitare. Quod odium nativitate humani generis ex Deo in hominem propagatur. Et ideo est hominis, quod odit, aut irascitur Deus: odit dum offenditur, irascitur dum non rogatur offensus. In odium enim sui provocat Dominum, qui factis odibilibus se odibilem facit, & offensum rogare contemnit. Cæterum amat Deus hominem, ut artifex fabricam, sed odit mala opera, quibus fabrica urgetur in lapsum, & cogitur in labinam. Et qui mala opera odit, malorum operum non potest amare factorem: sicut Salomon sanctissimus protulit: *Odio sunt*, inquit, *Deo impius & impietas ejus*. Sap. 14. 9. Ergo melius est in hoc mundo annis vergentibus perituro, cujus senectutem premit ac sorbet occasus, ex amore Domini medicinalia sustinere verbera, quam ex odio exspectare insanabilem plagam & sub fulmine sententiæ ducere damnabilem vitam. Melius est inter manus medici, transiturum ac modicum sustinere tormentum, quam renunciare medico, & incurrere supplicium æternis tortoribus vexaturum. Aut si adhuc miraris amatoris nostri medicinam, per flagella constare, illud quoque debes mirari, quod torqueant remedia quos medicus amat, qui nocendo quod nocet excludit. Utique qui nocentia quærit excludere, non potest non nocere: & ideo nocendo curat, ut carior sit sanitas præparata mœroribus. Si enim medicina non laceraret sanandum, meritum sanitatis ire semper delectaret in voluntarium vulnus. Si non mordacibus adjumentis nocentium medelarum cura pretiosa constaret: curandum caussa non cogeret in mœrorem. Et ideo remediis nocentibus cura perficitur, ut mœroris pretio redemta sanitas, carior habeatur & grata. Ergo qui amandus est, quolibet examine non potest non emendari: qui corrigendus est, non potest non flagellari amatoris verbere: qui curandus est, medentis mordacitate non potest non noceri. Quid miraculo stupes de periculis exspectat auxilium, quem curat ignis & ferrum. Multa sunt enim quæ non nisi percussa sanantur. Multi sunt quos medici sine ferro curare non possunt. Qui sanitatem diversa per tormenta rogati concedunt, amarissima pocula, exigente morbo, remedii caussa non sitientibus sæpe propinant, quæ non sine frontis rugositate sorbentur. Nam si vultum bibentis attendas, tristis & anxius bibit, ut lætus & incolumis vivat. O rationabilis & incommo-

modis commoda satis perversitas medicinæ. Urgetur homo bibere quod non sitit: cui remedium est aliquando quod sitit. Nam quia interdum ciborum abstinentiam præcipiunt: indicta jejunitate corpus exonerant, ut de ipsa lassitudine refectum atque fortissimum reddant. Repentina vulnera quæ casus in castris advexit, fovent, ligant, sarciunt, curant, mœstificando lætificant, fatigando confortant, lædendo medentur. Nam dum patulo vulneri continuata partium cute quibusdam fibulis inferunt sanitatem, vitam consolando pollicentur, quam curando componunt. Sed leviora sunt ista quæ diximus: apud quos est remedium non sine scalpello demere putredines enervatas, & amputare de homine vivo mortuas partes; licet unum membrorum non sine sensu totius corporis amputetur, homo tamen suis damnis consentit ut vivat. Apud illos aliquoties detractis cutibus, & ipsa ossa raduntur, ne totus homo periens eradatur. Apud ipsos nonnumquam collectio verminans & æstuans tumor, medicinali ferro sulcatur. Apud ipsos ignis urit, ut refrigeret: mordet & lacerat pulvis, ut sanet. Quid plura? Sub medica pietate homo plurimum torquetur, ut plurimum vivat. Ecce necessarium periculum, in quo beneficium est fidele tormentum. Periclitatur pro certo quem medicus curat, sed perit & decipitur cui renunciat. Huic enim, licet sub tormento, vita promittitur: alii vivendi spes denegatur. Ergo ubi necessitas exigit, periclitari melius est quam perire. Incommodis nocere cum fructu commodius puto, quam negatis incommodis interire; id est, satius est, remedio sibi noceri, quam non posse curari.

Cap. 4. Hoc secundum cælestem medicum loquor, & ad curam magis refero spiritualem, non ad illam solam quæ arte moritura, mortalibus versatur in membris. Nobis est ergo melius a Domino redargui, castigari, & sub ejus plaga curari, quam ab ejus medicina incurabiles removeri. Arcet enim a suis vultibus Deus, quos viderit incurabilis morbi iniquitate vexatos: & sicut pulverem aut paleam impetu turbinis per vitia dissipatos atque dispersos: sicut ipse in sua voce loquitur, dicens: *Recedant a me iniqui, vias enim illorum scire nolo: quoniam lucerna eorum extincta est, & gemitum habebunt in vita sua. Erunt enim sicuti paleæ, quæ a vento volant: & sicut pulvis, qui a tempestatibus tollitur.* Eorum vias non vult scire, qui viam omnino nolunt tenere perducentem ad sublimia. Ad unum enim Dominum una via in Christo tenenda est, quæ an- Job.21.35.17.18.

A gustantibus tentamentis in spatio longæ securitatis inducat. Huic soli viæ patet palatium cæli. Cæteræ vero voluptatum anfractibus tortuosæ regionem flammiferam petunt. De quibus Salomon sic propria voce testatur & dicit. *Sunt viæ quæ videntur hominibus justæ, & in fine illarum tristitia & dolor.* Et per has vias illi præcipites gradiuntur, quibus cursus inimicæ vitæ, blandimentis fallacibus adulatur: quos fallit surdum tempus & decipit, recipit Prov.14.

B interitus & includit. Quos sicut in scopulos perituram navem tempestas impellit, sic infelix felicitas in interitum pronos & labiles ducit. Et sicuti aliquem securis incessibus gradientem, repentino casu, aut marmoris levitas, aut labina pavimenti subversa pedum tutela contorsit; ita quos infeliciter ducit secundarum rerum iter incertum, vitaque male jucunda, necesse est in irrevocabilem lapsum subitaneus casus impingat: sicuti Salomon sanctissimus testatur, & clamat: *Sicuti*, inquit, *qui in* Eccl.10.

C *pavimento cadit, sic casus malorum festinanter veniet.* Hi sunt procul dubio, qui non merentur alicujus miseriæ ventilatis flagitationibus agitari, quibus æterna ægritudo nutritur, nec verberari cum Sanctis, Domino castigante, cum quo post flagella regnetur: quorum David hoc carmine flagitat mentionem: *In cogitationibus hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur: ideo tenuit eos superbia eorum.* Cer- Psal.72.5.

D nis igitur medicinali flagello immeritos despici, & meritos amicabiliter castigari. Parens enim omnium Deus, ut est medicus fidelis erga susceptos, & genitor circa liberos suos, quos amat, sic ferit, ut corrigat, non ut occidat. Ergo felix est qui vapulat, ubi amoris est plaga. Beatus quem superni verberis remedium curat, corrigit, emendat, atque componit: cum David beatus Propheta & satis illustris sic concionetur, & clamitet, dicens: *Felix* Psal.93.12.

E *quem tu emendaveris, Domine, & de lege tua docueris eum.* Ergo quoniam ex divino premissu, diversæ mordacitatis languoribus subjacemus, ac longa calamitate curandam gerimus vitam, in examen nostræ virtutis, prædictas olim miserias æquanimiter perferamus. Infelices ac multiplices casus, anxietates & fletus quos incurrimus nati, mentis felicitate portemus. Nec mirandum est enim, quod ma-

F lorum frequentium stragibus variis sic mortalium vita populetur in mundo, in quo nemo nascitur ridens, in quo nemo lumen vitæ nisi cum lachrymis auspicatur. Cum nos denique maternæ vulvæ tentorium ostenderet mundo, flentes didicimus mundum: ut quasi malorum primitias in pri-

primis lachrymis gustaremus. Salomon Propheta hac pronuntiatione testatur: *Ego*, inquit, *natus accepi communem ætatem*, & *in similiter factam decidi terram: primam vocem similem omnibus emisi plorans. In involumentis nutritus sum & curis magnis. Nemo enim ex regibus aliud habuit nativitatis initium. Unus est ergo omnibus introitus ad vitam*, & *similis exitus*. Necesse est enim ut qui venerit, transeat, ubi vitam egerit peregrinam: maxime cum ita Salomon protestetur: *Unus*, inquit, *introitus ad vitam*, & *similis exitus*. Quid ergo prosperitatis aut lætitiæ potest nobis occurrere, ubi primo discitur flere, & inter ipsa cunabula nascentis infantiæ, & in ipso vitæ vestibulo, nihil aliud novi de mundo quam fletus occurrit? Limina mundi cum fletu calcavimus, flebimus equidem transituri. O angustum & satis anxium tempus vitæ mortalis, ubi cum initio nominatur & finis, initium nostrum cum fine suscipimus. Jam captus est morte, qui natus est. Testes sunt mortui, cum non negant se morituri. Ergo quoniam ituri venimus, peregrinantium more quod acciderit intra mundi hospitium, quasi transeuntes ferendo vincamus: mala imposita, bona devotione portata vincuntur. Pejus enim nocet malum, si male portentur. Ibi profecto solamen virtutis opus est (sub contemplatione scilicet supernæ mercedis) ubi sic desideratur finis & exitus vitæ, sicut in pelago tutela portuensis optatur. Quis enim inter anxietates vagantis sæculi ærumnasque morborum lædentium, non magis mortem desideret, quam longam satis & languidam vitam, dicente Salomone: *Melior est mors, quam vita amara;* & *requies æterna, quam languor perseverans?* Et alibi: *Melius tibi mori, quam vivere*. Mors enim omni homini dat requiem. Pro certo inter mala grassantia necessario exitus sitienter optatur. Sed sicut nec nostrum fuerat nasci, ita nec potestatis nostræ est mori. Alioqui si in nostra potestate mori consisteret, esset in potestate non mori. Ad hoc inter nostras angustias mortis requiem flagitamus, quia inter mala de bono solamen est non tacere: navigantium more, quibus refrigerium est inter infestos atque sollicitos cursus loqui de securitate portuensi, ad quam etsi non liceat, quantum animus cupit, celerius pervenire; juvat tamen & satis pulchrum est, meliores partes optare. Sed quoniam nec nostræ potestatis est potiri melioribus, quæ de morte nascuntur, exspectantes meliora, bonum interim geramus inter mala certamen. Bonum autem certamen est, malis non cedere, sed mala virtutis bono portare, per quæ in meliora de morte nascentia morbis atque carentia sublimati portemur. Sine ducatu enim atque morsu infelicitatis, in triumphos immortalis gloriæ non pervenitur: quia per discrimina conficitur cursus in portu. Primo triumphator non potest dici, nisi cui victoriam virtus invenit: quæ omne quod timetur, sub se cernit elisum, trahitque invicta captivum.

Cap. 6. Est interea sæculum, ut est mare impatiens natura, & sine ventis inflatum, erigens scilicet in ipsa tranquillitate minaces atque terribiles fluctus, quod licet sessores non noceat suos, habet tamen aliquid formidinis etiam innoxia magnitudo, nec navigantibus desunt formidines frequenter & ictus undarum. Nunquam denique gubernator toto sinus securus explicuit. Et in hoc mundo qui fragosum vitæ hujus & turbidum quærimus cursum, malorum tangimur minis frequenter & caussis: maxime quos inter regia castra militia cælestis signatos inclusit. Jam diximus sæculum pelago comparari, in quo rara sunt prospera, densa sunt turbulenta, expavescitur, timetur, morbi quoque non desunt: solus exitus securitatis est portus. Hinc atque illinc ingruunt calamitatis incursus infestæ: sed usque ad portum, id est, ad exitum, virtutis est tolerare. Inter pericula gubernator navem tuetur & servat. Inter calamitates animus rector hominem gubernat & regit. Quamvis aliquis, periculis paululum temperatis, navigium tractabile ducat: sed potius illa exspectatur, atque triumphis majoribus excipitur navis, quæ turbido flumine coactos in verticem fluctus potenter excussit. Hanc excipit profundo cum gaudio turba portuensis. Hanc excipit securitas triumphalis. Speciosus est miles in exercitu constitutus armorum: squalet vero deformi virtute segnis & vacuus, qui in campo nec sibi est cognitus, nec alteri notus. Caret enim laudibus, caret & præmiis. Et ideo nocivum non debet esse periculum, ubi nascitur præmium. Nec debet miles revocari, aut pati formidinem, ubi sequitur palma victoriæ. Sua enim felicitate miser est, qui cum infelicitatibus, quibus gloria gignitur, nunquam meruit habere conflictum. Nec suam virtutem didicit, quem calamitas non excussit. Semper denique inertibus membris, suarum virium jacet miles ignarus & ignotus sibi, qui nunquam bellorum calentium gloriosis æstibus anhelavit, numquam sudoribus triumphos invenit. Nec eum sequitur felicitas præmiorum, qui sarcinam gestare non vult armorum. Et ideo in usu debet esse quod premium generat, & optabile quod gloriam parit. Ergo quoniam cum diversis tentationum jaculis dimicandum est nobis: si quid emerserit, quod vires examinet, quod membra

bra concutiat, quod animam probet: quasi occasionem muneris arripiamus amplexu virtutis. Ita debet esse animi immobilis virtus, atque mentis inconcussæ robur invictum, ut est petra in mari, quam inter fluctus natura fundavit, quæ undarum tumentium collisione frequenti vapulat, nec movetur. Itaque ubi hominem adversa in prælium provocat, & in certamen calamitas urget & cogit, animus felix virtutis clypeo producat armatum, præstetque inter pericula tutum & securum, inter infelicia ostendat felicem, inter angores exhibeat lætum, inter morbidas ægritudines sanum: efficiatque sustinentiæ jaculo, victa calamitate, victorem. Superatur enim morbus in corpore, si discat animus sustinere: & ideo ubi corpus jacet infirmum, in recessibus major alenda est virtus, parandumque quod nec lassitudo decutiat, aut ætas inclinet.

Cap. 6. Tene igitur, frater, tene fidei robur invictum: tene munimen immobile Christianum, superni vigoris firmitate fundatum: inter languentia membra satisque rigentia, incolume validumque gere fidei animæque scutum, & pigrum viceris morbum perniciosumque languorem. Arietantibus malis, obicibus occurre virtutis. Vince dum vapulas, sic enim potentia Christiana alitur incommodis, malis promovetur adversis. Militiæ convenit Christianæ excuti calamitatibus & probari. Ipsius est sub infelicitatibus & angustiis feliciter ampliari, sub pressuris adolescere, & pressuras pubescendo calcare. Ipsius est exercitationibus crebris proprium nutrire munimen, & cum periculis habere certamen. Ipsius est ad portum perpetuæ felicitatis per furentia mundi discrimina navigare, & sub ictibus disciplinæ medicinalis, potenter ipsa necessitate regnare. Nostrum est, inquam, calamitatis exercitio in gloriæ fastigium sublimari, & malis prementibus, in bona præmia promoveri. Apud nos infirmitas vel quælibet pressura, argumentum est potentiæ, & mater pro certo palmatæ virtutis: sicuti beatissimus Apostolus Paulus, inter varios ictus diversaque verbera & impetus procellosos in morborum prælio constitutus; ut cœlestis armiger infirmitatibus potens, gloriatur, & dicit: *Libentissime itaque magis gloriabor in infirmitatibus, ut inhabitet in me virtus Christi*: propter quod libet mihi gloriari, in infirmitatibus, in contumeliis, in necessitatibus, in persequutionibus, in angustiis propter Christum. Cum enim infirmor, tunc potens sum. Et iterum: Quoties, inquit, infirmor, tunc verius probor, & placeo mihi in infirmitatibus meis. Et iterum cum a se stimulum carnis rogaret auferri, didicit in infirmitate virtutem posse nutriri: (2. Cor. 12. 9.)

A *Datus est*, inquit, *mihi stimulus carnis meæ, angelus satanæ qui me colaphizet, ut non extollar: propter quod ter Dominum rogavi, ut discederet a me. Et dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate perficitur*. (ibid. v. 7. & seq.) Nunquam igitur virtus documentis eruditur mollioribus, cum perierint maximarum exempla virtutum. Navigium nostrum agitationibus gaudet, cum in turbinibus erigitur, cum insanis fluctibus verberatur, cum hoc iter adversis emergentibus B confragrosum non parcit, in assiduum certamen devotam lacessendo virtutem. Secus enim apud Dominum haud possumus esse felices, nisi contigerit infelicitatibus & terreno squalore purgari. Ille porro judicandus est miser & æger, qui voluptatibus marcidus per illecebras volutatur & jacet. Ille se noverit infelicem, qui vagatur inter oblectamenta vitiorum enervata felicitate confossus. Miser & infelix est, qui non fuerit infelicitate tentatus. Caret enim munere, C qui caret & certamine. Qui tela formidavit adversi certaminis, nunquam meruit nomen sortiri victoris. Proculdubio jacentis est animi formidolosa timere: humilis & inertis est tuta sectari. Imperfectum ac languidum bonum est in otium sine certamine projecta virtus. Jacet enim vigor enervatus ac debilis, jacet animus æger, jacet candor obscurus, & ideo a fortissimo milite semper in acie standum est, & quærenda occasio, qua virtus enitescat excussa. Amatori enim prædiorum ornamenta sunt vulnera. Ergo ad D contemnendos labores ad virtutis notitiam, experimenti opus est usu, eligendarum scilicet virium nutritore. Solidum enim corpus est, molesque robusta membrorum, quam frequens usus agitaverit. Agricolis denique frequenti opere lacertosæ sunt vires, tritæ sunt manus, dum inter sentres ac tribulos, curvato corpore sudoribus quæritur fructus. Ars nautica, cujus navigium sæpe procella contorsit, dum inter pericula tendit in portum, didicit fluctus transmittere, & E cum tempestate pugnare. Ad excutienda tela laceratus exercitus valet: & victorias inter vulnera quærit, regi proprio placiturus. Agilia sunt membra cursoribus, & hos usus magister docuit & instruxit. Quid pluribus? Nemo non accessione tentationum perfectiores partes ascendit, & præmium victor invasit.

Itaque nos dum primum exigua sustinemus & mediocria, necesse est ut ampliora, vel maxima perferre discamus. Nostræ e- (Cap. 7.) F nim militiæ specimen est, lucidum per ardua componere gradum, per dura vectari, & miseriarum duram duris viribus perferre censuram. Ad cælum nobis per aspera, per angusta, per duros anfractus & loca sita est via,

via, quam viam non tenuit qui tentari A noluit. Ad cælum Deus fortissimum militem vocat, quem comitantibus gloriis pressuræ deducunt, præmiaque victorem suscipiunt regnaturum. Nunquid nobis interea aliquid imponit abruptum, quod excedat librati ponderis qualitatem? Nunquid ingerit quod excessu transcendat idoneitatem nostræ virtutis? Fidelissimus moderator sarcinam pro viribus jubet imponi. Hoc Pauli præconium testatur & probat: *Fidelis*, inquit, *Deus qui non patietur* B *tentari supra id quod potestis sufferre.* (1. Cor. 10. 13.) Ita nos a Domino agi, regique credamus, ut a præceptoribus ludorum reguntur discipuli: eis plurimum laboris ingerunt & imponunt, quos viderint solertibus ingeniis cæteris eminere: & nos animalibus dominio nostro subjectis onus pro qualitate virium temperamus: imponimus fortioribus fortia, & exilibus parva, quibus usus nutritor ille virtutis, in juventutis maximum robur erigat & promoveat vires. Hoc modo nostra rudimenta levibus verberantur, ut exinde gra- C vioribus, ex amore scilicet divinæ virtutis, usitatas præparent vires. Quæ ratio quamvis divinis redundet pluribus documentis: tamen aliquo & de mundanis utamur exemplo, non enim nocet alienis uti ea parte qua nostra sunt. Nunquid tu invisos esse Lacedæmoniis liberos proprios opinaris, quorum indoles & artus teneros, adhuc scilicet laboris ignaros experiuntur, & admotis verberibus publicis, ipsa illos paterna pietas D adhortatur, ut ictus flagellorum fortiter ferant: & laceratos & semianimes deprecantur & rogant, ut perseverent vulnera præbere vulneribus. Quid mirum, si te Deus & generosos liberos propriamque familiam ob nitorem alendæ virtutis, dure tentari permittat, regna perpetua victoribus collaturus? qui sic laboris pretia contra quæquunque mala pollicetur & dicit: *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.* (Matth. 10. 22.) Et iterum: *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & vobis ego requiem dabo.* (Ibid. 11. 28.) Exiguum temporis perituri, æternitatis est pretium. Devotio tribulationis red- E detur sempiternis fructibus fœcundata. Apud nos fœcunda captivitate regnum quæritur, securitas periculis emitur, sudoribus requies comparatur. *Nam virtus*, inquit Apostolus, *in infirmitate perficitur.* (2. Cor. 12. 9.) Commodius est profecto affectibus languidis carnaliter agitari, quam sanis artubus supplicio cæco conscientiam portare vexatam. Plerique F enim peccatis ægrotant ex ipsa inanitate membrorum. Dum enim ab infirmitatibus vacant, morbida laxitate fluat necesse est corpus, atque læthali morbo solvatur, hominemque per vitia ac silvas errorum nequiter sanum præcipitem ducat.

Liberos tu judicas, aut a morbis alienos, quos voluptates barbaræ devinxerunt? (Cap. 8.) Non habent catenam, sed eos luxuria ferali mordacitate in vinculis tenet. Ita inciderunt in laqueos feralium voluptatum, sicut aves aucupali fraude captivæ: quæ quo magis conantur evadere, eo innumeris se nexibus illigant, & in profundiores sinus demergunt. Profecto illi sani sunt, quos morbus involvit atque jactat insanus. Incolumis vero est quem quolibet verbere corrigit Deus, qui se hominis amatorem castigando testatur. *Quos diligo*, inquit Dominus, *redarguo & castigo.* (Apoc. 3. 19.) Et ideo se sanum non judicet, qui aut morbis, aut sordibus caret, nec infirmitatis remedio confovetur. Illi vero sunt miseri qui nimiæ felicitatis inerti tranquillitate torpescunt: quibus fucata sanitas ut fallat & decipiat, adulatur: quos videlicet æterna tenebit ægritudo, æterno tortore totum hominem postmodum vexatura. His tantæ sunt viæ, quantæ succurrerint voluptates. His iter est, quod comes libido periculis dictaverit peritura. Arrepti enim anfractibus vitiorum trahentium, vario lapsu rotantur in interitum miseri, incertissimam viam non redituri: in exteriora tendunt animum more rivulorum, quorum nunquam regressus est in proprium fontem. Siquidem hanc vitam cui finis est comes, ut ipsi opinantur, prosperis cursibus ducunt: sed gradus in ultimis male omnino finitur, dum dure in novissimo statur. Et quid prodest per discrimina prospere cucurrisse, si post cursum contigerit interire? Frustra denique navis per superbum pelagus & insanum, amicis fluctibus commoda prosperitate cucurrit in portum, si cum naufragio pervenit, & perituram portus acceperit? Commodius igitur est cujuslibet ducatu pressuræ ad portum gloriæ pervenire, quam delicato navigio, morbidæ laxitatis peracto cursu, in pœnas exire. Sæpe itaque potior est paupertas opibus, deformitas forma, contumelia laudibus, servitus potestate, imbecillitas viribus, libertate captivitas, humilitas dignitate. David illustris Propheta hujusmodi carmen expressit: *Bonum est*, inquit, *mihi Domine, quia humiliasti me, ut cognoscam justificationes tuas.* (Psal. 119. 71.) Ergo melius est supernæ disciplinæ judicio humiliari, quam cum mundo damnari, dicente Apostolo: *Cum judicamur, a Domino corripimur, ne cum hoc mundo damnemur.* (1. Cor. 11. 32.) Ergo quod ex amore Domini nostris utilitatibus prærogatur, sine murmure sufferamus. Impenditur enim, ut a medico remedium, a Domino disciplina. Artis est medicinæ aliquo-

quoties ignibus & ferro curare. Quid mirum, ſi Dominus noſtrarum medicus animarum, turbinibus excutiat, morbis examinet, calamitatibus purget? Fortitudinis eſt noſtræ quaſi per ignes & flammas vaſorum more purgari, quod Scriptura divina teſtatur & probat: *Vaſa*, inquit, *figuli probat fornax, & homines juſtos tentatio tribulationis*. Et alibi inquit; *Aurum & argentum & ferrum & plumbum, & omne quod per ignem tranſierit, emundabitur*. Nunquid vaſa dicunt figulo, cur nos arbitrio flammarum examinas, & incendiis coquentibus uris & probas? quæ niſi arbiter ignis judicio ſuo aptiſſima pronuntiaverit, in uſu eſſe non poſſunt. Nos quoque niſi tentationum purgaverit judicium vel examen, noſtrorum figulo membrorum inutiles invenimur, qui nos urit ut curet tentat, ut liberet, vexat ut ſalvet. Nihil enim tam inquinatum, tam ſordidum, quod non a vitiis purgationibus expietur. Sæpe denique vidimus ſordidatos improperio, veniſſe in candorem, ferrumque ſitu obductum in antiquam faciem ſplendeſcere. Vidimus aurum argentumque flammæ diſciplina purgari, & arbores truncatas cultu lætiſſimo reviviſcere, amœniſque virgultis ornari. Vidimus in fecunditatem ſterilia revocari, & exhauſto ſtipite exire radicem, & frugem maximam comitari. Ita quoque in nobis, quod forte peccatis prementibus æſtuabat, quidquid macula ſqualentis vetuſtatis obſtabat, hoc ægritudinis luce excluſum eſt. Et ideo te ſanum, frater, medica reddidit ægritudo membrorum. Sola in te materia carnis indiget virium ſanitatis: ac ne te forte vexaret, utili modo vexatur & morbo. Hæc eſt quam in omnibus percutit canicula ſenectutis, & ſicut fœnum areſcit, florem proprium perditura, ſicut ſcriptum eſt: *Omnis caro fœnum, & omnis claritas ejus ut flos fœni. Aruit fœnum & cecidit flos: verbum autem Domini manet in æternum*. Æquanimiter igitur perferamus, ſi corpus, quod ſicut fœnum legimus, caſuris floribus periturum, lædentibus malis jactetur exhauſtum: cujus ſanitas, animæ morbum conſuevit inferre: & contra commoda ſpiritualia, ferales ac barbaras eligere voluptates. Sæpe denique caro milites caſtitatis effrenata diſcinxit. Pro nobis eſt igitur, ſi longis flagellis & mordacibus caſtigemur: cujus tamen caſtitate impugnamur. Amamus carnem ſtolidi: haud dolemus animæ carcerem & ſepulturam. Theſaurum itaque ipſius carnis fragilitate contemta, quod acciderit, devotionis amplexibus rapiamus. Meticuloſum eſt enim Chriſtianum militem velle lætantium modo in tranquillo conſiſtere. Dejectæ mentis eſt turbinem formidare, contrarium vero inter contraria non trepidare. Infelicitatis eſt adverſa neſcire: felicitatis eſt cum adverſis noſſe congredi & ſcire pugnare. Nam cum omnes ictus, ut jam diximus, quibus quatimur, divino gignantur ex munere: exterum ſe noverit ab amore Dei, qui neſcit tentationibus vectitari, cum legalis tuba multiplici carmine auditui noſtro inculcet & dicat: *Tentat*, inquit, *Dominus Deus veſter vos, ut ſciat ſi diligatis eum ex toto corde veſtro, & ex tota anima veſtra*. Et alibi: *Fili*, inquit, *ne neglexeris diſciplinam Dei, & ne defeceris ab eo correptus. Quem enim diligit Deus, corripit*. Et iterum: *Correptionem*, inquit, *Domini noli contemnere. Ipſe enim dat dolorem, & ipſe refrigeria. Percutit, & manus ejus ſanitatem præſtant*.

Eccl. 27. 6. — Num. 31. 22. — Isa. 40. 6. 7. — Prov. — Cap. 1

Sed forſitan dicis. INFIR. Utinam ut cæteris, ſub ſpe ſanitatis daretur per intervalla tentari. Utinam ſoſpitatem intercapedine qualiſquumque ſucceſſus liceret paululum deguſtare. Quid hoc eſt, ut morbus in membris ita verſetur, & degat incluſus, ut excluſerit ſanitatem non redituram? ut pernicioſus comes uſque ad terminum vitæ concuſſa membra deducat: deducatur quoque ipſe morte cum membris excludendus? Quid eſt hoc ut ſanitatis ſenſu per omne ſpatium vitæ fruſtrati ſint artus? Inducto frigore venarum calidus vigor evanuit in algorem: inceſſus quos natura dederat torpor incluſus excluſit. Non denique ad exercitium tabidi corporis iter, vel paululum deguſtatur. Non genua ſolitas flectuntur in preces: digitorum impar ordo interno ſtupore turbatus, arcetur ſolita contrectare. Quid pluribus? Omne officium corporis ſtationibus quondam ſolitum nervorum adeſſe, ſic alget incluſum. Proh dolor, ſolus ſic debui caſtigari: ſolus tam pernicioſis ictibus ſubjacere, & diuturnis malis involvi. HIER. Quæſo te, frater, ut hæc murmura patientiæ frenis arceas, & ſilentio querulas voces includas, cum te ſolamen propheticum ſic alloquatur & dicat: *Conjungere*, inquit, *Deo, & ſuſtine, ut creſcat in noviſſimo vita tua. Omne quod tibi applicitum fuerit accipe, & in dolore ſuſtine, & in humilitate tua patientiam habe, quoniam igne probatur aurum & argentum; homines vero receptibiles in camino humiliationis*. Cum legalia jura atque carmina recenſeo Prophetarum, auctoritatis quoque mundanæ egregias ſententias concipit auditus, ni fallor, divinæ legis furtivas, quæ neceſſe eſt præceptis legalibus inſerantur. Non enim nocet alienis uti ea parte qua noſtra ſunt. Hæc prima ſententia eſt: Aurum, inquit, probat ignis, & miſeria bonos

bonos viros. Et alibi: Nihil, inquit, eo videtur infelicius: cui nihil unquam evenit adversi. Non licuit illi se experiri, ubi omnia illi ex voto fluxerunt. Et alibi: Miserum, inquit, te judico, quod non fuisti miser: transisti sine adversario vitam: nemo sciet quid potueris, nec tu quidem. Opus est enim ad notitiam sui experimento. Quid quisque possit, nisi tentatus, non didicit. Et alias: Diu enim esse felicem, & sine morbo animi transire vitam, ignorare est rerum naturæ alteram partem. Ergo miserias emergentes, quibus ignota discuntur, & felicitas nascitur, virtus quoque excussa purgatur, felici animo perferamus: sive quia pati nos oportebat, sive quia captivi jam detinemur. Auro nisi addiderit flamma fulgorem, vilitatem patitur purgamentis obscurum: ita qui non fuerit miseriarum tentamentis excussus, jacet partium felicitatis ac suæ virtutis ignarus. Merito Salomon hac voce testatur: *Qui tentatus in aliquo non est, nescit qualis sit.* Benedic ergo Dominum tempore tribulationis, quem laudasti tempore sanitatis. Utere carminibus vocis Propheticæ: *Benedicam*, inquit, *Dominum in omni tempore, semper laus ejus in ore meo.* Vox illa quam maxime beati Job, ex te constanti præconio depromatur, qua defectæ vires ingenti nutrimento lactantur, & in novella talia reparatæ consurgunt. *Si bona suscepimus de manu Domini: quare mala non sustineamus? Dominus dedit, Dominus recepit: ut Domino visum est, ita factum est: sit nomen Domini benedictum.* Adversum igitur satisque contrarium est, probationis tempore in Dominum murmurare: qui aut vitæ nostræ pestiferam labem, ærumnarum jactatione vexat ut liberet, aut justitia ventilat, ut coronet, ac vexatione membrorum, aut delictum vapulat, aut justitia probatur ut vincat. Namque ut ad solamen passionum tuarum probationis antiquæ palmæ tuum meritum revolvamus, justissimis utamur exemplis.

Ibid. 34. 11.

Psal. 34. 1.

Job. 1. 21.

Quamquam notum sit, personarum merita longis gradibus discrepare, non est iniquum, si hominis Christiani certamen, victricis justitiæ congressionibus comparemus. Mediocria sunt quæ videris in hoc mundo perferre, si recensueris quid Job familiaris Domini quiverit, permittente Domino, sustinere. Temperavit Deus, ut congrueret, atque competeret viribus tuis. Primo ne posses, qui impar es, justitiæ titulis esse succedentibus æqualis? Minus autem viro justo quateris, sed gravius a cæteris vulneraris: illius sunt magna, sed nec minora sunt tua. Namque ipse magnus es qui sequeris magnum. Unus hic fuit Job patriarcha, majestatis cultor invictus, æqualitatis

Cap. 10.

A censibus opulentus & dives, cujus illustrium meritorum præco exstitit Dominus, cum inimicæ factionis instrumenta feralia, laudis præconio præveniret: *Animadvertisti puerum meum Job, quia non est ei similis quisquam in terris, homo sine querela, verus Dei cultor, abstinens se ab omni opere malo, & permanens in innocentia sua, & in simplicitate cordis.* Igitur cum ex divino permissu hostilibus jaculis quateretur, eumque frequens latronis insinuatio truculenta pulsaret, emergentes ictus, patientiæ
B clypeo debellavit, malorumque ingruentium silvam feralem, sagittis atque crucibus plenam, obicibus justitiæ robustus occurrit. Ille inimico turbine, ademtis opibus, non sentit aliquod damnum, qui lucrum in damnis invenit, qui Dominum pectoris finibus portabat inclusum. Ille cum ædificium concussis angulis vis repentina torqueret in lapsum, liberis subductis orbatur, & fide stabilis & immobilis perdurabat. Cujus in-
C noxia membra atque Domino plena, cum bestiarum legionibus verminarent, & plagatum infestis ictibus corpus, vermium globus per cuniculos confossæ carnis perniciosus erraret, intra vulnera justus incolumis militabat. Et quem pestilentibus plagis rabies infesta carpebat, hostiles turbines tranquillitate mentis, ut cederent perferebat. Justus vapulando vicit, inimicus cædendo defecit. Huic suorum negatur servitium famulorum: circa te tui funguntur servitiis
D ministrorum. Te amici frequenti accessu consolantur, & dolent, ut si natura permitteret, hoc onus tecum forte portarent. Una est, frater, una est animi virtus, quæ nos ex hujus vitæ turbinibus, quasi de pelago eruens, in portum tranquillitatis inducat. En dies pronis lapsibus accelerat in occasum. Ecce mundus immundus sordibus senectutis rotatur in lapsum. Ecce * nos suffragio mortis victores suscipit cælum. Cuncta, nobis evadentibus, pereunt, & occasu jam finitimo non reditura sorbentur. A-
E pud nos post perditum mundum, post corporis mortem sanata sunt omnia: lætabimur incolumitate membrorum, ubi vita nullo morbo vexabitur. Ideo in te, frater, officia corporis impedita, præstantissimus animus illustri ducatu ita gubernet & regat, ut hæc calamitas corporis sit occasio votiva virtutis. Non enim est arbor solida nec robusta, nisi quæ assidui turbinis incursione, stipitibus concussis huc atque illuc inclinata tentatur, aut in quam sæpe vento-
F rum turbinum flamen incurrat: ipsis enim vexationibus constringitur, premitur, fixisque radicibus certius roboratur. Ita nos mordacibus flagellis malorum frequentium munimur extensi, corrigimur verberati, con-

Ibid. 2. 3.

* al. vos.

ſtringimur cæſi: caremuſque ſqualoribus, dum longis caſibus ventilamur. Ergo inter dolores crebreſcentes, immanibuſque miſeriis affectos artus, regnet cælesti vigore robuſta atque incolumis virtus: qua ferantur contraria, & illa commoda quæ vocantur adverſa. Inter ipſas anguſtias ſapiens adminiculo ſolaminis pari lætatur & pubeſcit, & ambitioſa ratione ampliatur & vivit. Ignorat denique quæ patitur, qui memor eſt invictæ virtutis, qui ducatu rationis, pleroſque comperit fuiſſe malis oppreſſos, & malo ſuo magiſtra ratione auctos atque nutritos. Ergo tibi patent ſolatia rationis, ut jam pro commodis habeatur calamitas corporis, quæque jacet totius corporis maſſa captiva. Sed veniet reſurrectio, te incolumen reddituru, quæque tota in te membra ſunt occupata. Sed lingua in laudes Domini quotidiano nutriatur augmento, copiam laudis in regnis cæleſtibus narratura. Dominus te medicina cæleſti confoveat, & ſub tali pondere inflexibili virtute durare permittat.

ADMONITIO

DE SUBSEQUENTE EPISTOLA.

Hæc S. Maximi Taurinenſis eſt, nemine jam diffitente: quamquam Sanctus Agobardus, noni ſæculi Scriptor Lib. contra Felicem cap. XX. laciniam, quam ſuis infra locis notabimus, ex ea deſcribens, Hieronymi eſſe non dubitet. Habet, *inquit*, lector de eadem re beati Hieronymi ſatis politam & enucleatam ſententiam, cum de illo divinæ Scripturæ loco ageret, ubi dictum eſt: Ponam &c. *Eraſmus econtrario, Eloquentis quidem, inquit, & eruditi hominis fuit hæc Epiſtola, ac diligenter elaborata, ſed ita diſcrepans a phraſi Hieronymiana, ut nec hic illius dictionem potuerit imitari, ſi voluiſſet, nec hujus ille. In pleriſque codicibus nullum præferebat nomen, in quibuſdam Cteſiphontis erat additum. Nec in ipſa Epiſtola ſit ulla mentio ejus, ad quem ſcripta eſt. Mentio autem fit S. Ambroſii, atque Inventionis corporis SS. Gervaſii & Protaſii.*

AD AMICUM ÆGROTUM
DE VIRO PERFECTO.

Ecce iterum ad te ſcribo, & nihil dignum quod prudentiam tuam legere deceat invenio: & quid mirum ſi * te abſente velut a ſole deſtitutum, frigidi cordis alget ingenium, & mens a lumine peregrina, ſtultitiæ nubilo ſuffocata torpeſcit, ac tanto minus ſapio, quanto a te latius ſeparor? Quod ſi in præſentiarum quid tibi in meo ſermone placuerit, tuis mihi orationibus præſtabitur. Denique ut omnem ſtultitiam meam diligentius recognoſcas: etiam ſtomachum meum poſt illud ſuſceptum ceratum, tuum te abſente, curavi, a quo pejus mereor pati: cui poſt ſanctum miniſterium tuum & angelicam ſervitutem manus intuli medicorum, quaſi Propheta non eſſet in Iſrael, ut mihi ſi quid paterer, facilius eſſe debuerit ad te reverti, quam gentiliter cogitare: & melius vel difficillimi itineris laborem perpeti, quam conſpectus tui tam pretioſa viſione fraudari, ut quævis potius compenſatio ſequeretur, quam ad muſcam religionis Accaron devenirem. Hæc mihi te abſente, mundus iſte ſuggeſſit, qui, te præſente, in me non habebat conſilium. Tu me enim curiam feceras Prophetarum, non conventiculum Sirenarum. At nunc in me ad deſtructionem ſancti contra me operis tui omnis ſtultitiæ ſenatus ingrediens, quadruplici forma mecum agit. Nam fœnus de abſente exigit, quod, te præſente, non præſumſit, ut intelligas ſi quid apud te juxta Deum ſapui, tuum fuiſſe quod ſapui. *Sic abſente Moyſe, populus Iſraeliticus fornicatur: ſic in navi Domino dormiente, Apoſtoli tempeſtate turbantur*: ſic *in Bethſaidæ porticibus hominem non habentem aqua piſcinæ ſalutaris ignorat*. Quamquam & hic aliud genus culpæ advertam. Corpuſculum curavi, cum anima langueret: exteriorem hominem fovi, cum interior ægrotaret: humanis ſubveni, cum divina laborarent, vitio publicæ conſuetudinis inclinatus, quo omnes ſumus in minimis cauti, & in maximis negligentes. Hocque ideo fit, quia ubi vera vita ſit ignoramus. Fallit nos videlicet ſol iſte, decipit dies iſta, tractus nos iſte circumvenit. Mundus inducit, dum & ſole amplius eſſe nil putamus, & lucem arbitramur eſſe quam oculis videmus: & hominem judicamus eſſe, quem cernimus: & mundum credimus facere cum vita, ignorantes ubi ſit homo, & quid ſit homo, & quæ ejus hominis vita ſit: quod ſi intelligeremus, non aliud generati aliud viveremus. Ita vitæ origine deſerta, vivendi quoque perdidimus rationem. Ac primum ubi homo ſit iſte, de quo loquimur, audiamus.

Quoniam diſputationem quandam nobis ipſa diviſio generavit * quem intra hoc corpus: quod Dei artificis manu e limo terræ formatum eſt, velut quodam vaſculo intellige contineri, dicente Apoſtolo: *Habemus theſaurum iſtum in vaſis fictilibus*: qui ubique

* al. tac. et.
Exod. 32. Matth. 8. Joan. 5. 4.
* fort. hominem
2. Cor. 4.

que per hoc corpus infuſus, vitalem ſenſum qui ſibi non deficit, cum carne mutuatus eſt. Regit ipſe, non regitur, & habet potius quam habetur: ut vitam non accipiat, ſed miniſtret. Nam cum terrenam iſtam pigramque materiam in uſum miniſterii umtam ſpiritus liquidus animaret, fit Dominus corporis, non homo ſub corpore. Denique hoc quod dixi vaſculum * ipſo vivit præſente, & ipſo moritur abeunte. Hic ergo & viſibilis & caducus, illius interioris vel habitatio, vel miniſter, vel vagina eſt. Ipſe vero, qui vere eſt homo, * quoniam ſic ſecundus factæ diviſionis eſt locus, ut ipſe inviſibilis, ita omnia ejus inviſibilia ſint, neceſſe eſt. Non ad illum ſi ægrotat, manus valet pervenire medicorum: non herbarum ſuccis ſi deficit reparatur. Nihil ad eum corporeum intrare poteſt: ſubſtantiæ tantum ſuæ illi ſimilitudo deſcendit, verbo curatur, obedientia convaleſcit. Denique cum ſibi in Eccleſia Laodicenſi & beatus, & dives, & bene oculatus, & bene veſtitus ſecundum exteriorem hominem videretur, increpatur a Domino, diciturque illi: *Neſcis quia tu es miſer & miſerabilis, & pauper & cæcus, & nudus?* Qui utique, ut dixi, nec ſine veſte, nec ſine oculis, nec ſine divitiis habebatur. Sed ille inviſibilis Deus noſter illum inviſibilem hominem in paupertate, in cæcitate, in nuditate eſſe cernebat: cui etiam ſuadare dignatur, ut ab ipſo aurum mercetur ignitum, & veſtem albam quaININglorioſiſſime veſtiatur, & collyrium quo recipiat viſum. Habet ergo & ſuos oculos præter iſtos carnales, quos poteſt vel amittere vel curare: & eſt juxta ſe nudus, adeo ut egeat veſtimento: ſed miro modo ad medicum, ut ipſe ait Dominus, loquitur, & jubet illum a ſe divitias comparare. Quibus mercibus ſi & nudus & pauper eſt, vel illam veſtem nobiliſſimam, vel illud aurum purgatum jam igne mercabitur? Unde commercii talis poterit eſſet impenſa? videlicet ſi aut exterioris hominis emolumenta transfoveat, aut ipſis quibus ipſe dives forinſecus videbatur, non utendo diteſcat: oculoſque corporis, quibus mundialium rapiebatur ardore, deſpectu corruptæ univerſitatis obcæcet. Ita ille inviſibilis homo, qui vere, ut diximus, homo eſt, & in contemtu hujus exterioris attollitur, & nuditate veſtitur, & cæcitate illuminatur. *Sic* Jacob, Ephraim & Manaſſen, nepotum ſuorum, non ſolum loca, verum etiam merita, corporea cæcitate cernebat. Nam cum illum Joſeph filius ſuus, qui ſupradictos parvulos offerebat, nec ante pedes ſuos cernere judicaret, ſenſit in parentis reſponſione illum etiam quæ eſſent futura, proſpicere. Sed ut ille interior homo exteriorem iſtum facit ſua vita viventem, & de fonte naturæ ſuæ animat irrigando; ſic rurſum exterior per corruptelam mortiferæ materiei ſuæ, illum ſi cupiditatibus illicitis alligarit, occidit. Et cum alter naturæ videatur alterius, tranſit in victoris unuſquiſque ſubſtantiam, ut aut carnalem quoque ſpiritualis ſpiritualem ſuis virtutibus præſtet, aut carnalem animam caro victrix ejus efficiat. Denique cum Dominus diluvio delere humanum genus cogitaret iratus; *Non permanebit*, inquit, *Spiritus meus in hominibus, quoniam caro ſunt.* Et quia utique omnes carne veſtimur, & ſine dubio in carne non ſumus, qui non ſecundum carnem ambulamus, hinc etiam gignitur, ut non ſemper homo iſto appellationis nomine cenſeatur. Nam pro virtutibus ſuis aut vitiis, & formas ſumit & nomina. Denique ait Propheta: *Nolite fieri ſicut equus & mulus.* Sunt ergo homines qui apud Dominum ſunt equi & muli. Et Dominus ait: *Nolite projicere margaritas veſtras ante porcos.* Sunt ergo homines & porci. Et iterum ipſe Dominus; *Ecce ego mitto vos ſicut oves in medio luporum.* Sunt ergo homines & lupi; & e contrario homines ſunt & oves. Et ait adhuc Dominus Petro: *Paſce oves meas:* & ipſe prius: *Veni poſt me, & faciam te piſcatorem hominum.* Sunt ergo homines & piſces. Sed hæ formæ actuum videntur eſſe, non corporum. Nam corporis noſtri certus eſt ſtatus, ut omnium animantium: ſed quoniam apud Deum non de ſtatu corporis noſtri, ſed de vitæ meritis judicamur, apparet omnem hominem mente ſua ſibi ipſi ſtatum nomenque formare. Quod utique ex illius quem deſcribimus inviſibilis hominis, aut culpa aut virtute præſtatur. Ipſius ſiquidem vitium eſt, ſi ſubjectus paſſus ſit eſſe ſubjectus; ſi contra divinam diſpoſitionem ſit in dominatu ſervitus, & in ſervitute dominatus. Sed ne videar (quoniam paululum dejecto velut pariete ad illum inviſibilem hominem diſputatione perveni) corpus omnino deſtruere, quod adeo magni eſt ſacramenti, ut in hoc ipſo, id eſt, in noſtro fragili & infirmo Dominus venerit, non hoc egi, aut hoc ago: ſed illud oſtendere tentavi, hujus exterioris vitam, illius interioris vita conſiſtere: iterum, interioris mortem deſcendere hujus de morte: ubi propinatum venenum per vitia fuerit, nihil habere iſtum de vita: niſi ab illo irrigatus fuerit, nihil tenere: alterumque in naturam alterius, ut dixi, aut infectum vitiis, aut deterſum virtute tranſire. Igitur quoniam jam & ubi

al. pro ipſo.

* al. tac. quoniam.

Apoc. 3. 17.

Gen. 48. 14.

Gen. 6. 3.

Pſal. 31. 9.

Matth. 7. 6.

Ibid. 10. 16.

Joan. 21. 17

Matth. 4. 19.

ubi sit homo, & quid sit homo, breviter licet ostendi, quæ nunc ejus hominis vita sit, videamus.

Cap. 2. Si enim ista certe mundialis vita, quæ mala pro bonis habet, & bona pro malis, quam totus orbis sequitur & colit, non hæc in affluentia divitiarum est, non in fastigio potentiæ, non in jurisdictionis astu, non in pompositate facundiæ, non in viribus per prælia gloriosis, non in mercibus, provinciarum mutatione & sui peregrinatione crescentibus, non in lenocinio formarum, non in ambitu munerum, non in his est denique omnibus quæ videmus; quoniam cuncta hæc occidunt, & sine istis beate etiam juxta sæculum, vivi solet. Sed illa est vita vera, vita veneranda, Deum nosse, timere ejus potentiam, amare pietatem, mundum in opifice mirari, interpellatorem contemnere, esse victu modico pro naturæ necessitate contentum, veste vili vel pro pudoris ratione, vel pro temporis injuria communitum. Sic reliquam creaturam, non ex sui copia, vel pro vitali ratione, sed pro adjumento hujus lucis attingere. Quidquid enim amplius est, a malo est, omnem hominem amare quasi fratrem, nullum lædere, servire omnibus, formam servi sustinere cum Domino, qui nobis præter ministerium, quod interius continetur, quotidie servit in mundo producendo solem, emittendo lucem, pluvias infundendo, tempora variando, fruges vel gignendo, vel maturando. Nobis enim in totius creaturæ facie, vel ubertate deservit, quoniam pro nobis cuncta generavit. Sed ut ad hominis officia revertamur, nudum tegere, alere esurientem, sitientem potare, infirmos visitare, tristibus condolere, mortuos sepelire, nihil apud se habere quasi suum, sed omnia sua cum omnibus judicare communia, ac tunc magis sibi vivere, cum vivere æstimatur aliis, sibique recondere cum aliis creditur erogare. Et hæc tamen adhuc exterioris hominis lineamenta contingunt.

Cap. 3. Cæterum illa interioris hominis vita in divinarum rerum cognitione consistit: non qua cælum terræ parte volvatur, non an contrario cursu sidera rapiantur, non an Oceano generet plenitudo lunaris augmentum, non an orbem mundi rotunditas ipsa suspendat, an quadriforma angulis prominentioribus astringat, an unus ipse mundus sit, an plures sint. Nam hæc ad animæ non tendunt utilitatem, & apud Deum stulta judicantur: sed in illis sanis cogitationibus, si quando versatur, tunc vivit, & pascitur, Quæ sunt autem istæ sanæ cogitationes? Illæ sine dubio, cum mens nostra sui recordatur auctoris; cum illum velut per quamdam resipiscentiam sui, opificem suum veneratur, ac contuetur: cum ejus opera, ipsum in ejus operibus visura miratur, dicente beato Paulo: *Invisibilia enim ejus a creatura mundi, per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur, & sempiterna quoque ejus virtus &, divinitas*: (Rom. 1. 20.) id est, cum ex immensis visibilibus creaturæ, ad universitatem invisibilis Creatoris extendimur, & illum per hæc dum inæstimabilem discimus, æstimamus, cum ejus altitudinem per donum Spiritus Sancti evolventes (quoniam ipse solus nos in ipsum, qui ex ipso est intromittit omnia principia creaturæ surgentis) quasi facti ab ipso anteriores aspicimus, & cum ea quæ Deus fecit, quasi faciat adhuc, intuemur: mundique totam originem transcurrentes, ceu antiquiores efficimur quam sumus ætate: & cum universa prius quam nos essemus effecta sint, naturam tamen omnium, quasi per nos genitam, dum auctori inserimur, reputamus: in quam non ut serviremus, sed ut dominaremur, intravimus. Separati itaque a sapientia mundiali, quæ universa, aut fortuitis, aut atomis ascribit, divinis meditationibus sublimati, & ab illis, qui aut materiam semper fuisse dixerunt, Deumque tantum artificem rerum voluerunt, separati per ipsius adjutorium: aut * qui hæc ipsa pro diis elementa coluerunt: aut qui familias deorum per sexus, per ætates, per partes, velut per plebem aliquam subjectam sensibus introduxerunt, discreti per Spiritum Sanctum, & in altiora subducti vera vita viventes, hoc est veram sapientiam sapientes, qua stultitia ista caret: recordemur quod mundus ex nihilo a Deo factus est, & quod cuncta animalia per Deum, Verbo opifice, vocata venerunt, quæ a natura non fuerunt: quoniam soli ipsi fas est vocare quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt: quod ipsum hominem cui tanta possessio parabatur, ad imaginem suam non aliquis Promotheus ex fabula, sed ille conditor universitatis manu quoque sua, ne qua pars ejus vacaret in nobis, de limo terræ facere dignatus est: quæ cogitatio, ut dixi, vita est animæ: quoniam hæc prima est ratio vivendi, ut cui se debeat anima, non ignoret: ne alium præter hunc decepta veneretur, ne vitæ suæ ministeria velut vitæ auctores adoret: ne in tantum elementa miretur, ut non digna judicet quæ facta credantur: cum ille magis sit admirandus, qui tam miranda produxit. O quam * augusta est hæc divina cogitatio, & quam vitæ plena est. O quantum ipsum hominem ad omne studium probitatis accendit. O quantum illi majestatem sui commendat auctoris, cum

* al. [illegible]

* al. angusta.

cum aliud ille nihil in creatura omni præter ſe manu Dei formatum eſſe conſiderat, non terram, non maria, non cælum, non denique ſidera, tam munda, tam pura, tam lucida: hominem ſolum cujuſdam limi & gravioris & ſordidioris elementi, illa formatum eſſe dextera, cujus dexteræ palmus cælum menſurat in menſura: cujus pugillus terræ ſpatia tam infinita jacentis includit: tanti fuit illum fuiſſe olim.

Cap. 4. Videamus tamen quantum illi præterea applaudat benignitas Creatoris, quæ non illum de ſideribus effecit, quoniam ſi eſſet inde creatus, de materiæ potius claritate, quam de artificis dignatione polleret, cum minor ipſe ſui corporis origine videretur, ſi de cæleſtibus factus ad terrarum cultum deduceretur ad terras: cui eſſet glorioſius mox futurum de humo excitatum ſideribus imponi. Suum, inquam, Deus noſter, ſuum proprie voluit eſſe quod ſumus, nihil materiæ, nihil elementis, nihil quibuslibet principiis, vel magnis, vel minimis nos debere. Quæ cuncta ſi retractet: & in ſe mens converſa conſideret, ex noſtris fiunt moderatiora & anguſtiora primordiis. At ubi per contactum formati manus Dei deſivimus eſſe quod fuimus, & in novam materiæ qualitatem ſubjacens, opifici ſuo per elementi converſionem clarificata natura eſt, novumque corporis noſtri inter elementa, ſi fas eſt dici, eſſe cepit elementum: ſtatim omnibus mundi corporibus ſublimiores ſumus effecti, non naturæ ſubſtantia, ſed potentia conditoris: per quam de ſubjacenti cæteris creatura ortum eſt, quod creaturis omnibus imperaret. Denique ſi metallum noſtræ carnis & corporis intuearis, nihil humilius, nihil vilius, nihil invenies omni injuriæ paſſionique ſubjectius. Sola terra elementorum cæterorum videtur ancilla: ſola in ſe cunctorum potentias non ſine detrimento ſui ſentit, vel dum ventis pulverulenta diſpergitur, vel dum fluctibus humefacta abſorbetur, vel dum ſiderum ignibus cocta devoratur: ut homo ex ea ſe eſſe, non modo gloriari non queat, ſed etiam poſſit erubeſcere. At vero ſi ſtatum noſtrum contemplemur, quoniam præſtantior eſt cæteris animantibus, dum ad ſuam imaginem Deus informatum inducit, invenies, terram ipſam ſemen eſſe noſtri corporis. Si quis in ea ſenſus eſt, gaudere potuiſſet, quod propter nos in quibus imaginem & ſimilitudinem Creatoris accepit, felicior facta ſit, demutata, quam ſit orta: manus enim Dei contigit eam, cujus contactum ſui cauſſa dum fieret, ipſa non meruit. Quid enim hoc ſtatu præclarius? quid poterimus noſſe ſublimius? Quid tam diligenter

A in membra digeſtum? quid tam decore per articulos inflexum? Quid tam ſublimiter in ora & oculos erectum? quid tam vocaliter in verba modulatum? quid in corde tam vivaciter animatum? quid in ſenſu ditius? quid in cogitatione ſecretius? quid in ſermone effuſius? quid in ingenio fortius? quid in diſpoſitione inſtructius? quid in memoria tenacius? quid in affectu blandius? quid in cogitatu ſubtilius? Ut evidenter appareat quod illum
B protoplaſtum, jam tum omnibus dignitatibus venuſtatum, imo ſtatum filii ſui Dei noſtri ad finem ſæculorum pro redemtione noſtra venturi in hoc corpus ornarit: cui paradiſum etiam illo tempore velut amœniſſimum prædium, & urbanis convenuſtatum, & ruſticis conſitum, ſub lege donatum, mortis ille præſeminator invidit: venenumque ſuum decipiendo primorum hominum credulam novitatem in corpora noſtra latenter immerſit: & ex duabus ſub-
C ſtantiis, unicam hominis perfectamque naturam quadam diviſionis diſcordia diſſecavit: ut cum nobis una mens eſſet, id eſt illa, quam germanitas animæ, & corporis gignebat: aliam voluntatem per vitiatam naturam contra animam parturiret. Denique & Apoſtolus ait: *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ: & captivitatem me in lege peccati, quæ eſt in membris meis.* Et alibi: *Caro concupiſcit adverſus ſpiritum, ſpiritus autem adverſus*
D *carnem. Hæc invicem adverſantur ſibi, ut non quæquumque vultis illa faciatis.* Rom. 7. 23. Gal. 5. 17.

Hinc etiam iſte noſter conditor, qui vel nos nobis, vel mundum pro nobis fecerat a primis illis hominibus offenſus, maledicta ſuper ſingulos prout criminis quantitas exigebat, effudit. Et quamvis iratus, mox tamen myſterium noſtræ ſalutis, ut pius pater oſtendit. Neque æquum fuerat alio tempore de ſalutis noſtræ remedio cogitare, niſi eo quo mors eſſet inventa. Sic a prudentioribus prima fronte morbi adhibe-
E tur medicus: ut capite valetudinis deprehenſo, facilius remedium ſalutare ſuccurrat. Non ergo tunc tantum Dominus ac Salvator noſter promiſſus eſt, cum clamat Iſaias: *Ecce virgo in utero concipiet & pariet filium:* & tunc cum ad Abraam dictum eſt: *Ad hoc tempus veniam, & erit Saræ filius.* Nam hoc erat pene jam ſero, & tanta millia Patriarcharum ſine ſpe mortua videbantur: quibus utique vita eſſe non potuit, ſi Dominum non ſperaverunt eſſe
F venturum, dicente Apoſtolo: *Spe enim ſalvi facti ſumus. Spes enim quæ videtur non eſt ſpes, ſed quæ ſperatur.* Et * qualis ſpes eſſe potuit, ſi non fuit repromiſſa? Imo ut primo homini illa ſapientior omnibus be- Cap. Iſ. 7. 14. Gen. 18. 10. Rom. 8. 24. * al. qualiter.

bestiis bestia, mortem sapuit: ita oportuit illum Dominum nostrum veram sapientiam, jam tum illo tempore suffragium sapere vitale, quod & fecit. Neque destitit publicare, ne tanta ejus factura uno inimici ariete propulsata, sine præsidio alicujus lapsui potius, quam decori generata videretur: simul ne is validior haberetur, qui tantum opus alienæ virtutis obruere potuisset, quam ille, si opus suum, quod super omnes creaturas ineffabiliter fecit, aut servare non potuisset, aut reparare noluisset. Defendit, inquam, ille se hac invidia. Defendit ille noster conditor & Redemptor: pariterque se & posse & velle monstravit, quoniam nec virtus potentiæ defuit, nec dignatio pietati. Hæc nobis magis adoranda, quod sub ipsa erroris nostri tempestate non substitit: majorque etiam dum exacerbatur erupit, dum ubi pœnam merebamur, spes redemptionis ostenditur, & dum in naufragii acerbo discrimine portus salutis aperitur: ut novo more quæ materia fuerat iracundiæ, esse ceperit origo clementiæ. Sic arcana operatione manifestans, quod infirmitatem nostram argumentum suæ voluerit esse virtutis: quantumque nos amaret, dum in ipsum peccavimus, ostenderet, quorum oblivisci etiam post errata non posset, imo quos pretiosius redimeret, * quam fecisset. Quærat nunc humana crudelitas criminosis, vel privata ergastula, vel publicos carceres, cum manicis ferreis & duris rigida trabe compedibus irata suspiret, & in pœnas multimodas adinventionum laxet ingenia: omnisque judex surrecti capitis, castitatem propriæ mentis discrimine probet alieno: hoc magis amicus atrocitati, quo magis alienus est crimini. Ipsi enim solent truculentiores esse in reos, qui sunt a reatu puriores. Hi studiosius maleficia, vel criminosorum contagia persequentes, quo minus ac negligentius facinorum vitavere consortia. O miseros & omni præditos cæcitate, qui bonum exornant malo, qui continentiam sub gestu crudelitatis attollunt, & crudelitatem propriam aliena infelicitate commendant: quando virtutibus suis miserorum astipulantur exitio, & innocentiæ judicantis noxiorum cruciamenta supplaudunt.

* al. quæ.

Cap. 6.

Deus autem noster contra omnem spem, contra omnem pene fidem, ex divitiis misericordiæ suæ in malo bonum nactus, in iracundia generans confirmansque pietatem, peccandi semen, in fructum voluit evadere miserendi: & qui nos propter transgressionem perdere debuisset, propter suam misericordiam reparaturum se esse promisit. Et illo tempore quo supplicia merebamur, argumentum salvationis ostendit: ut intelligere possemus, quantum valeret præstare non læsus, qui tantum donaret iratus. In primo ergo homine, ut loquebatur, statim nobis judiciarium spopondit auxilium, statim de bono thesauro bona produxit, statim ignotum ipsis Angelis sacramentum, quod implendum esset in novissimo tempore, publicavit: & terreno Adæ Adam promisit e cælo. Nam cum serpentem pro merito suo maledicto fulminaret, jubet eum terram pro cibo habere, supra ventrem repere: & quoniam mortem illam ipse fecisset, addidit, dicens: *Et ponam inimicitias inter te & mulierem, & inter semen tuum & semen mulieris: Ipsa calcabit caput tuum,* [a] *& tu ejus observabis calcaneum.* Nonne consideras: nonne conspicis, quod eidem tunc minabatur in Christo? Aliud enim semen mulieris nullum prorsus accipio, nisi illud quod Apostolus ait: *Factum ex muliere, factum ex carne.* Illud quod, ut Evangelista ait, *Joseph filius putabatur esse:* sed non erat: illud utique, *quod Verbum caro factum est.* Nam si generandi publicam istam & naturalem circumspicimus rationem, semina non habent mulieres: denique nulla concipit sine viro: ac per hoc quoniam jam tunc in Adam semen humanæ generationis esset transgressione vitiatum, semen cæleste promittitur, ut Apostolus sentit: non ex corruptione viri, sed ex Deo: [b] quod cum caro fieret in muliere, etiam elementa illa corporeæ substantiæ, id est, humoris & sanguinis, in ipso sibi vasculo, in quo ipsa elementa sita sunt, naturaliter aptaret. Mater itaque Domini nostri Jesu Christi, in illa jam tunc muliere promissa est. Hæc inimicitiis opposita est serpentis: *Ponam*, inquit, *inimicitias inter te & mulierem:* non certe pono dicit, ne ad Evam hoc pertinere videretur. Verbum promissionis est, quod transmittitur in futura. Ponam, inquit, inimicitias inter te & mulierem. Illam utique mulierem, quæ Salvatorem parturiat, non quæ generet fratricidam. Ponam, inquit, inimicitias inter te & mulierem: id est, suscitabo mulierem, quæ repudiata facilitate credendi, non solum te non audiat, si aut suavitatem pomorum pro adapertione monstraveris oculorum, aut diis similem esse promiseris: sed etiam ipso Gabriele deferente verbum, rationem de promissionis exigat novitate, dicendo: *Quem ad modum erit istud, quoniam virum non cognovi?* Illam utique, quam

Gen. 3. — Joan. 1. — Luc. 3. 23. Gal. 4. 4. — Gen. 3. 15. — Luc. 1. 34.

ad

[a] Apud Agobardum, qui tanquam ex Hieronymo recitat, *& tu insidiaberis calcaneo ejus:* mox, *quod jam nunc minabatur*, &, *factum in carne*, *illum qui ut Evangelista* &c. *illum utique qui verbum* &c.

[b] Apud eundem, *quod caro fieret in mulieres, & elementa s*

ad visionem Angeli pudor aureus tremescit: fidei tamen ardor & constantia, labi nesciam, ad inquirendam rationem reddidit audacem: & quæ advenienti præstitit de pudore, quod tacuerit, hæc promittenti de admiratione non cessit. Nam &' sollicita de eo quod annuntiabatur, exquisivit. Denique & Angelus non infidelitatem redarguit, ut in Zacharia: sed instituit de divinæ operationis novitate dicens: *Spiritus sanctus superveniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi*. Ecce istud semen mulieris, quod non per traducem genitalium ministeriorum, commixtione sexus utriusque infunderetur in uterum, sed claustro clauso indefloratæ Virginis inveniretur in utero. Denique rem novam plenamque miraculi, novo verbo Propheta dum promittit, exequitur: *Ecce virgo in utero concipiet, & pariet filium*. (Isa. 7. 14.) Quotidie certe de procreandi necessitate mulierum conceptus & cernimus & audimus, de nulla tamen 'dicitur: In utero concepit: quoniam substantia futuri hominis, fusa per virum, coalescit in femina: uterusque mulieris non principium est nascituri hominis, sed depositi nutrimentum. Maria autem non tam prima quam sola in utero concepit, cujus pudoris illibatio conceptum uteri sine damno virginitatis expressit: quæ sola nobis peperit, quod non accepit ex nobis, dicente Domino: *Vos de inferioribus estis, ego de superioribus sum*. (Joan. 8. 23.) Quæ sola mater est filio, cum virgo sit marito: cujus conceptionem ignorante virginitate, partus agnovit: quæ sola mulier dicta est, non concipiendo, sed pariendo. Ex hac ergo semen promissum est mulieris, quo secundum hominem Dominus Deus noster est: qui non infusus est in utero, sed inventus, Evangelista confirmante, cum dicit de Maria: *Inventa est in utero habens*. (Matth. 1. 18.) Ecce & ab ipso præcedente Prophetæ sermone non deviat quod fuerat nuntiatum: *Virgo in utero concipiet*; sed in mysterii novitate, sermonis etiam parilitate concordat: eoque stylo facti historia designatur, quo faciendum denuntiat. Et Propheta ait Isaias: *Virgo in utero concipiet*: (Isa. 7. 14.) Matthæus refert: *Inventa est in utero habens*. Verbo ipso promissionis respondet effectus, quod non aliter loquitur Evangelista quam vates, nec ad exprimendam operis novitatem inventæ elocutionis difficultate confunditur. Ubi sunt Grammatici? Ubi consiliarii? Quæ istos, ut extra consuetudinem loquantur, schola produxit? Quæ tam aperte signatæ novitatem monstravit doctrinæ? Non indicant humano sensu, quoniam non opus humanum est quod loquuntur. Et tamen rem novam nec antea factam sic notant, ut intelligas cum mirabili opere, & mirabilem natum esse sermonem. Repetamus denique sanctas feminas patriarcharum, videamusque si sic de aliqua scriptum est. Legimus de Sara: *Et Dominus visitavit Saram, sicut dixit: & fecit Deus Saræ sicut loquutus est ei, & concepit & peperit Abrahæ filium*. (Gen. 21. 1. 2.) In Isaac divina benevolentia monstratur his verbis: *Et exaudivit illum Deus: & concepit Rebecca uxor ejus*. (Ibid. 20. 21.) Denique & de Jacob uxoribus sic ponitur: *Et concepit Lia, & peperit filium Jacob &c.* (Ibid. 25. 12.) De nulla certe harum scriptum est, in utero concepit: quæ tamen quidquid concipiebant, extra uterum concipere non poterant: sed quoniam de conventu virili concipere se noverant, quibus non proveniebat salva virginitate conceptus. Sola vero Maria in utero concepit, cum irreserato aditu seminali, clauso utero concepit: ad hujus conceptionis semen si recte ratiocinabimur, & interius divina tractaverimus, præcessit in figura pro tempore illa sententia, quæ primogenita benedictionibus, vel obligationibus obligavit, dicente Domino: *Omne masculinum quod aperit vulvam, sanctum Domino vocabitur*. (Luc. 2. 23. Exod. 3. 2.) Quod est istud masculinum, quod aperit vulvam: cum omnium feminarum vulvas aperiat non puerperii necessitas, sed maritalis agnitio? Denique nulla virgo dicitur post maritum, quod nomen clausis videtur futuris mysteriis convenire. Et superius de Rachel Scripturam habere monstravimus: *Et exaudivit illam Deus, & aperuit ejus vulvam, & concepit*. Certe non prius dixit, concepit: & post, aperuit ejus vulvam: sed prius, aperuit: videlicet, ut maritus apertis vulvæ januis, velut seminaturus agrum paratum seminibus intraret. Denique subjungit, & concepit. Non itaque partu, sed conceptione, imo conceptio patefacta est: nec illam parturiendus dum nascitur, sed, qui parturiendum seminaturus fuerat, designavit. Et si jam ante conceptum, quippe ut conciperet reserata est, non eam certe ille qui natus est diu post poterat reserare, dum dicitur, nasciturus: qui etiam concipi, dum esset illa clausa, non potuit. *Omne masculinum*, inquit, *quod aperuit vulvam, sanctum Domino vocabitur*. Quæ est ista ratio, quæ nec secundum sensum videtur impleta? Jacob primi locum fratris fraudulenter invadit, nec nascendi ordine prohibetur, nec dolositate damnatur. Joseph filii per avum præpostera secundum nascendi gradum benedictione signantur, nec cæcitas errat futura prospicientis, nec monitor filius dexteram parentis, quæ pinguioris benedictionis fuco minorem irrigabat, inflexit. Quæ utique

que omnia sunt contraria, si putamus de his dictum esse: *Omne masculinum, quod aperit vulvam*, qui de virili semine primi nascuntur ex feminis. Sed quoniam aliud interius habet illa sententia, ideo istiusmodi primitivi cedunt & benedictiones perdunt. Jesse filius David, non primus, aut secundus, aut tertius, sed omnium ultimus ungitur a Propheta, & despicabilior cunctis eligitur in regem. Nec illi primo aut secundo contra David sententia legis de primitivis promulgata blanditur, quia judicasset utique maximos, si ab his matrum vulvas meminisset aperiri: quando hoc utique, aut in qua dicimus impletum, quod utique non poterat non impleri. Quæ est ista, cujus vulvam fœtus reserat, non maritus? quæ virgo concipit, quæ non ut conciperet, virgo esse desiit? Non certe illa de qua
Gen. 4. 1. Scriptura dicit: *Cognovit Adam uxorem suam, & peperit ei filium*: sed illa de qua
Matth. 1. 25. Evangelista signat: *Et non cognovit eam Joseph, donec peperit filium*. Igitur in Maria hoc sine dubitatione perfectum est, cujus vulvam non deflorator virginitatis aperuit: sed partus effusus, quæ virgo peperit, quæ virgo concepit, quæ prius mater facta est, quam maritata. De hac istud masculinum, quod vere sanctum vocandum esset, exiit: quique vulvam secundum promissionem partus editus, non secundum consuetudinem naturamque communem, dum concipitur viri semine reseravit.

Cap. 7. Sed quoniam divites Dei sensus velociter explicare non possumus, tantis se Scripturarum molibus ad unam speciem opponentibus, ut lassari sit facilius quam evadi: quando omnis Scriptura cunctorum sensuum unus trames sit, quem humano sermone decurrere quis valebit, nec si angelicas pennas mortalium linguis spiritus ascribat: redire ad propositum convenit, & parvo navigio non in altum vela configere, ne in periculum currat audacia, sed pro infirmitatis solatio in conspectu littoris navigare, ut si quid formidinis oriatur, vel spes, sit facile teneri posse quod cernitur. Dicebamus semen mulieris Dominum sanctum, quia secundum carnem patrem hominem non haberet: eumque jam infestum esse serpenti, quem in utero virginis Dei Spiritus, non materialis generasset humor. Denique quod sequitur, majorem ab homine virginis promittit effectum, dicendo: *Ipsa tuum*
Gen. 3. 15. Sect. LXX. *calcabit caput*: quis ambigit, quod præter Dominum nostrum caput serpentis nemo calcavit? Ipse enim solus super dracones & scorpiones ambulavit: ipse captivam dixit captivi[illegible]. Nam quod subditur: *Et tu ejus* [illegible] *calcaneum*, ad quem alium credimus pertinere? Calcaneus quidem pars extrema vestigii est. Et Dominus post Joannis Baptismum, post dierum quadraginta jejunium, cum ab eodem serpente tentatur, tertiæ illius dolositatis jam victor, exclamat: *Vade retro post me Satana*, Matth. 4.
Quid aliud nisi a tergo positum, vel relictum, jubet suum observare calcaneum? Hæc supra dixi, & inde ad hoc nos ipsa deduxit oratio, quod homo ille interior cum cogitat, non in hoc mundo, sed supra ipsum mundum, cum illo opifice rerum ac suo vivere videtur, dicente David: *Beati qui scrutantur testimonia ejus*, Psal. 118. 2.
ut pene hoc sit, si fas est dici, Deum fieri, divina meditari: illum Dominum nostrum salutis nostræ jam tunc prodidisse mysterium. Unde & in Psalmis ait: *In* Ibid. 39. 8.
capite libri scriptum est de me. Caput libri est Geneseos principium, quoniam omnis Scriptura unus est liber, & unus, de quo scriptum est Deus, & istam promissionem de ipso esse videmus in capite, & caput vitæ nostræ spes est, & ideo caput libri vitalis spes facta per Deum. Illum inquam, ut sæpe diximus, conditorem, senescente jam mundo, quod in prima mundi ætate promiserat, præstitisse. Unde Propheta ait: Ibid. 22. 4.
Virga tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt. Virga mater est Domini, ex qua baculus iste, fesso jam per ætatem mundo, qui eum sustentaret exiit. Illum ergo in Virginis uterum delapsum, ut redemtionis nostræ totam historiam retexamus, partu effectum hominem, se exhibuisse pro homine, & creaturam suam se de Creatore fecisse. Illum formam servi accepisse, sed se exinanisse potestatis voluntate, non natura deitatis, per quam non poterat non esse quod fuerat. Illum maledicta pro salutaribus meruisse miraculis. Illum sputa, illum palmas, illum coronam spineam, illum postremo crucem fuisse perpessum: illum inferna penetrasse, illum tertia die resurrexisse in id corpus quod cruci fuerat affixum: illum hominem post mortem Deum vivum cælum petiisse victorem, sedere ad dextram Dei, venturum suo tempore ad judicium faciendum: illum spiritu Dei per Sanctorum suorum ora quotidie celebrari. Hæc cogitasse vixisse est, hæc cogitatio pastus animæ est: in hæc relabi vel recurrere, cum Domino jungi est, & cum ipso per hæc humiliari, est cum ipso pati, cum ipso mori, & cum ipso etiam suscitari. Quid dicam de ipsa resurrectione, in qua cum rideamur a gentibus, non separamur a Christo: licet & multi qui se Christianos dicunt resurrectionem carnis excludant. Sed sic sint illi sine corpore, quibus forte conceditur, si fas est dici, aliter repræsentari Domino, quam Dominus remeavit ad patrem, nos ut credimus, & loquamur.

Quid

Isai. 8. Quid inquam hac cogitatione lætius? Quid hac spe esse poterit erectius? fixumque magis in nostris animis inhærere debet, nos aliquando cum hinc exierimus ad corpora nostra esse redituros, & animæ interim & corporis divortium, non id agere ut nihil simus omnino, sed ut meliores per Dei spiritum reformemur: quoniam jam hic Dominum id pignus nobis promisisse, accepimus. Et hoc corpus quod in sui natura caducum est, & merito pristinæ transgressionis gravatum, ut maledictione divina fertur, *ad terram ibit* (Gen. 2. 27.): id rursum post multa tempora, id est, in fine sæculorum, cum minima pars favillæ sit, aut forte jam nulla, ab eadem terra, quæ illud corrumpit in nihilum: quoniam ipsa liberanda est a servitute corruptionis, in integram membrorum suorum soliditatem, & in statum pulchritudinis decoremque renovandum. Quem talis cogitatio non cum admiratione delectet? Reliquias inquam corporum nostrorum, aut nullas aut minimas certe, & quantalascumque: attamen sordidas, & animi nunquam sine horrore inspectas, in suum iterum hominem, non ut Pythagoras mentiens & delirans in Euphorbo esse credatur, sed in proprium suum corpus & nomen, per ossa, & nervos, per venas, per cuncta vitalia, non modo artuatim, verum etiam articulatim recompaginandum. Hoc autem non est angustum, cum omnium vel frugum vel stirpium semina, majora & pulchriora in graminibus redeant, quam in terra, vel ab hominibus sata sunt, vel sua sponte ceciderunt. Quis non seminari se in terra, ut ita dixerim, lætetur, quæ nos meliores quam acceperat, reddet, dicente Apostolo (1. Cor. 15. 42.): *Resurrectio mortuorum seminatur in corruptione, surget autem in incorruptione.* Quæ possessio præsentium huic spei poterit comparari? Aut quid erit aliud quod ad contemtum mortis attollat, quam hæc meditatio divinis promissionibus & Prophetarum vocibus excitata? Quid tale Cleombrotus Ambraciota in Platonis libro disputante didicerat, qui homicida sui esse non timuit, ac se altissimo præcipitavit e muro, dum & nullum post mortem autumaret esse judicium: & sine discrimine meritorum aliquo, omnes animas post corpora æqualiter ferri arbitraretur ad cælum. Quod adeo omnes pro vero tenuerunt, & sic omnes illos sæculi sapientes una nebula hujus erroris involvit: ut & ipse tam laudabilis, ut putant, doctor Socrates, homicidam ipsum se privatim, ne publice occideretur, occiderit. Aliud longe Beatus Apostolus præmeditatum habebat & cognitum (Gal. 1.): *Qui non ab hominibus, sed per*

A *revelationem Domini nostri Jesu Christi*, quod docebat, acceperat, nec Academiæ nemorose obscuris tectus umbraculis, sed cælesti illustratus lumine: nec in ludo aliquo literatorio inter puerolos oscitantes, sed in tertio cælo inter Angelos coruscantes imbutus, in contemtum vitæ præsentis exclamat: *Mihi vivere Christus est, & mori lucrum.* (Phil. 1. 21.) Non certe murum de quo se præcipitet ad mortem, sed Christum Dominum, per quem hoc mortale ab immortalitate absorbeatur, inquirit. B Etenim intelligit ei lucrum esse mori, cui sit vita futura cum Christo. Sine Domino autem nihil prodest, etiam si totum mundum lucretur, animæ autem suæ detrimentum esse passurum. Credebat igitur vir ille, vas electionis, se per Christum Dominum nostrum de hac terra, quæ nunquam sine usura reddit quod accipit: sed alia minore, alia plerumque majore cum fœnore: ut tricesimum & sexagesimum & centesimum, C Domino ipso in Evangelio germina quæ plantaverat sic legente: de qua terra, etiam veritas, quam Pilatus ignorabat: quam nemo utique principum hujus sæculi vidit: *Si enim cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent* (1. Cor. 2. 8. 2. Cor. 3. 18.): de ipsa inquam se Apostolus transformatum corpori claritatis Domini in lucentia membra rediturum ait: per Salomonem quoque istud sapientia promittente, cum dicit: *Fulgebunt justi, & tanquam scintillæ in arundineto discurrent.* D Et ideo in hanc vocem: *Mihi vivere Christus est*, securus erupit (Philip. 1. 21.), in qua utique quæ fuerunt merita victura sunt: qui autem longe, ut ignoraverunt, ita & ignorabuntur. Nunc si videtur, quid sententia illa Salomonica promiserit, inquiramus? *Fulgebunt justi, & tanquam scintillæ in arundineto discurrent.* (Sap. 3. 7. Matth. 13. 43.) Quid est ut quibus flammarum claritas condonatur, his tam humilis locus ubi discurrant, & abjectus offertur, ut loci despectu decrescere videantur, qui corporum luce E creverunt? Quid est inquam, quod astris per arundineta comparati volitabunt, & in siderei forma fulgoris, stirpes terrarum miserrimas permeabunt: cum longe incongrue misceantur, vel fulgores arundinetis, vel arundineta fulgoribus? Animadverte, oro te, divini verba mysterii? cui ut non de bobus, ita nec de arundineto cura est, F aut in resurrectione arundineta quid faciunt, nisi quod nos per omnium formas, vel pecudum, vel stirpium laborat ostendere, ac per hoc, ut Apostolus ait, *pro nobis cuncta scripta sunt* (Rom. 15. 4.). Intellige per arundineti imagines, infideles homines & incredulos demonstrari: eorumque corpora, superficie grata & interius cassa virtutibus, quæ ubi

primum spiritus vanitatis inflarit, sibila serpentis imitentur, & sanos partus, viperarum progenies obsequantur. *Scintillæ*, inquit, *in arundineto*. Sancti ergo inter peccatores, quoniam non omnis caro eadem caro. *In arundineto*, ait, id est, vacua luce corpora, & alienis arsura fulgoribus, quibus Sanctorum claritas futura pro pœna est: quoniam Deus ignis consumens est, & justi in imaginem deitatis adveniunt. *Fecit enim Deus hominem, ad imaginem suam fecit illum*: & Apostolus testatur credere, se, quod illi similis sit futurus. Necessarie. Si enim similis Deo fuit cum factus est, & similis futurus est cum resurget: quoniam quidquid nunc in nobis dissimile videtur auctori, id omne vitio transgressionis impressum est: & vivam veritatis formam, artifex mendaciorum strumosis actibus deformavit, suamque pravitatem, nostris etiam membris, dum mentes corrupit, inscripsit: quæ per resurrectionis gloriam male adjecta, aut imminuta diluentur: & id solum quod auctorem rerum tamquam in speculo reddat, emicabit: ut interpollator opus suum se doleat perdidisse, & homo tandem se integrum esse glorietur. Non tamen hoc omnes, ut jam diximus, sed justi tantum in luce erimus: *Quoniam omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur*: discretionem enim faciet personarum, diversitas meritorum. Nam etsi inter ipsos Sanctos erit aliqua de operatione distantia, dicente Apostolo: *Stella a stella differt in claritate*: quam diversitatem vel de impiis, vel de peccatoribus sentiemus: quorum alii in judicio, alii in Sanctorum consilio resurgunt? Qui etsi resurrectionis ipsius tempore segregantur, quid de habitu formaque dicemus? Quæ, ut mihi videtur, non veste aliqua textili, neque mulierum elaborata pensis, sed suis meritis & orationibus erit inventa: beato Joanne hoc in revelatione monstrante, qui Sanctos, ait, *indutos byssinum* se vidisse. Et ne forte subtegimina byssini, aut stamina quæreremus, & materiale, vel corruptibile ac fluxum aliquid exerceri in cælestibus opinaremur, subdidit: Byssinum autem justificationes Sanctorum sunt. Tunc ergo, ut intelligo, in superficie corporis nostri venient, quæ nunc sunt tecta sub corpore. Tunc unicuique, miserum me, conscientia sua vestis fiet. Tunc ea, quæ de fundamento illo, *quale aliud non potest poni*, ab unoquoque superædificata sunt præeminebunt, ut aut mercedem accipiat, qui mansura constituit; aut detrimentum patiatur, qui arsura construxit. Jam quid illa commemorem quæ sequuntur, quæ tota Sanctorum sunt, car-

Gen. 1. 27. — Thess. 4. 15. — 1. Cor. 15. 41. — Apoc. 19. 14. — 1. Cor. 3. 11.

A nem sine terra, corpus sine doloris sensu, animam sine metu, vitam sine fine, ætatem sine tempore, lucem sine nocte, beatitudinem sine fine. Video hominem, & in homine Deum: *quoniam Deus omnia in omnibus est*. Totum quidquid nunc impossibile homini cernitur, id tum fieri per munificentiam perpetui regis velare & revelare, liquescere ac resolidare, eumque fieri quem & intrare ad discipulos concreta & corporea parietum valvarumque non B senserunt: & discipuli tamen stare omnes ante se intus conspexerunt: & omnia quæ sine hoc corpore Dei spiritus fovebat, corpus cum Dei spiritu esse facturum. Satiari delectatione harum cogitationum Christianitas non potest. Hæc illi requies, hoc oblectamentum est, hæc voluptas, hæ delitiæ ire mente in sedem Dei, ibique sibi locum & partem sedis, non sua præsumtione, sed divinitatis pollicitatione usurpare. Nec hoc illi arduum videtur, postquam C jam ibi in Christo Domino suum esse hominem cognoscit. Vendicat sibi æquum jus de cognatione per Deum carnis assumtæ: quoniam de carne ejus sumus, & de ossibus ejus. *Ipse enim est caput corporis Ecclesiæ*, ipse principium omnis principatus & potestatum, evangelizante sic Apostolo: *Ex quo totum corpus sic compactum & productum per conjunctionem, & copulatum, crescit in augmentum Dei*. Quid ergo venturum judicium, & diem Domini, piis D optabilem, & impiis fugiendum; quid illud igneum diluvium non aquarum, fumante terra, fugiente mari, cælo in libri speciem complicato, loquar?

Tristia hæc sunt divitibus sæculi, sed exspectanda pauperibus Christi, pro quibus in Psalmo Dominus suspirat, dicens: *Propter miseriam inopum, & gemitum pauperum nunc exsurgam*. Quid tribunal illud ex majestate judicantis immensum, & duodecim sedibus adorandum, tantamque datam a filio potestatem, ut in judicando habeant E etiam angelorum substantias, quasi eorum creator addictas, dicente Apostolo: *Nescitis, quoniam & Angelos judicabimus*? Et quid erit quod non mancipandum illis esse credatur, quibus & spiritualis illa nequitiarum natura subjicienda est? Quid ergo tunc facient, qui nunc in honoribus gloriantur: qui per terribiles præfecturas, & F fasces, & æternos, ut existimant, consulatus, Deo se comparare nituntur rapina, non natura? Quid faciet *qui conjungit domum ad domum*? qui perturbata civitate, & cunctis quibus stringebatur hinc inde limitibus fractis, montes, flumina, mariaque transiliens, quantum ad ipsum pertinet, unam vult possessionem esse, quæ com-

Ibid. 15. 28. — Col. 1. 18. — Cap. ... — Psal. 11. — 1. Cor. 6. 3. — Isa. 5. 8.

communis omnium terra eſt, & inſatiabili cupiditate latitudinem immenſi orbis excedens in Alexandri Macedonis anxietatem, & innumerabiles Epicureorum mundos diffunditur: acquiſitiſque per aviditatem mundi hujus anguſtiis, in alium credulus non æſtimata proprii corporis poſſibilitate accenditur, autumans paſſurum ſe damnum eſſe de jure, ſi fidem non adhibuerit de furore? Quid hi facient, qui tamquam correptores morum, Domini familiam attentius caſtigatiuſque viventem, aut in veſtibus humili colore, aut in cibi arida parcitate, aut in vigiliarum non otioſa ſobrietate, velut aut indumentis mollioribus delicatam, aut epulis copioſioribus ſaginatam, aut thoris calidioribus oſcitantem, divellunt ac vexant, neſcientes quod in ſanctis Dei, Martyribus, Confeſſoribuſque oculi ejus pupilla feriatur? Peribunt ſine dubio, peribunt in illa die omnes cogitationes eorum: nec eos apud tribunal illud aut Lucius Craſſus defendet, aut M. Antonius, aut iſtis eloquentior Tullius: quoniam omnis tunc ſæculi lingua obmuteſcet, & ſola erit in ruſticulis ſuis facunda juſtitia: quæ infantium fecit ora diſerta, & mutorum linguas novum ſolvit in canticum, cæleſtemque ſibi harmoniam per ſui miſericordiam de ſuis oviculis acquiſivit. Ad cujus gloriam celebrandam, etiam ſi hominum ſtudia ceſſaverint, in confuſionem generis humani, lapides clamaturi monſtrantur. Sed quo ego a materia propoſita, velut mortalium improbitatem increpaturus exceſſi? & uniformis mali, tanquam publicus accuſator, mundanis vitiis, dum me aliquorum miſeret, non peperci: cum etſi judicandi tempus eſſet, lapidem tamen mittere ſuper adulteram non auderem: & ſi ad innocentis judicium purioris conſcientiæ me armaret auctoritas, tempus tamen exſpectare debebam, docente Apoſtolo, qui ſanctis non judicium ſuſtulit, ſed diſtulit. Ait enim: *Nolite judicare ante tempus*. (1. Cor. 4. 5.) Illud nempe reſurrectionis tempus innuens exſpectandum, quo per incorruptionis gloriam rediviva caro miranda aſſiſtet judici. De æternitate jam manente conſtantia, cum abſiſtet formido de lapſu, non trepidabit tunc in alium ferre ſententiam, cum de ſe meruerit eſſe ſecurus. Cæterum nunc cuncta ſunt dubia, cuncta nutabunda, dicente Apoſtolo: *Conſiderans te ipſum, ne & tu tenteris*, (Gal. 6. 1.) qui alium utique ſtatus tui neſcius, facile judicas de ruina. Quid & ſi miſeris fiduciam, ut beatis Deus det? Præmia potius Sanctorum, id eſt, vera laudemus, quam improvidi, aut intempeſtivi, vel de conſcientia, vel de tempore denotemur.

A (Cap. 16.) Redeamus ergo ad illas Sanctorum nobiliſſimas & lætiſſimas cogitationes: nam nihil lætius eſt, quam mortalem de promiſſa ſibi hereditate meditari. Illum quidem quem diximus, ante oculos collocemus: quandoquidem ſecurius eſt vera celebrare, quam miſeranda culpare: licet vera felicia ſine peccatorum non poſſint infelicitate narrari. Cernamus utique, ut conſtituimus, Dei Sanctos cum facibus per omnia volitare, & coruſcantibus ad vin-B dictam dextris, ancipites gladios ſtringere. Hæc enim eſt gloria Sanctorum Dei, hæc in hoc ſæculo deſpicabilis militia: hæc linguis omnium in detractionibus diſſipata. Hic tunc patientiæ noſtræ fructus, hæc ſufferentiæ merces erit. Hæc præmia pro nomine blaſphematorum, ſubjecta ſibi habere omnem animam ſuperbam, & omnem extollentem hominem, potentiſſimos quondam reges mundi, & toto adoratos orbe cum manicis ferreis compedibuſque ſi-C ſtendos, nobileſque eorum immanium pondera catenarum, collo & cervicibus ſuſtinentes, ante fulgorem illius auguſti tribunalis, his quibus aliquando contempſerant, deſpexerant, irriſerant, offerendos. Mutata enim vice, ut hoc ſæculum lautorum ſit, aliud futurum credere miſerorum. Væ enim divitibus, quoniam perceperunt conſolationem ſuam: ſed illis divitibus, quibus dicendum erit: *Eſurivi, & non dediſtis mihi manducare: ſitivi, & non potaſtis* (Matt. 25. 35.) D *me*. Illis utique divitibus, qui de injuſto mammona amicos facere noluerunt: qui meditati ſunt in cogitationibus ſuis exuberante fructu, quo neminem refrigerabant, nova immenſis fructibus receptacula moliri: qui in craſtinum comederent, ignorabant. Anima eorum eo tempore expoſtulabatur, ſub una tamen nocte vana ſolitudine occupata, cum theſaurizare non ceſſaverint, nec defoſſis vigilare opibus omiſerint. Hinc Lazarus pauper cum eo pa-E triarcha, qui peregrinus vixit in mundo, lætatur in cubili ſuo. At dives econtra, in æternis flagrat incendiis, & omnis exſpoliatus dignitate atque ſubſtantia, deſpecti quondam inopis divinum implorat auxilium, ejuſque vel minimo exoptat digitulo contigi, cujus egeſtatem inter opimas dapes ſuas, & copioſa convivia ne micis quidem de menſa decidentibus ſu-F ſtentabat. Cum itaque præſcriptum judicium per nos, id eſt, per ſanctos eſt celebrandum, nobis vindicta in nationes & in populos eſt donata. Quod cum cogitatur, quæ in nobis mens? quis ardor animi? quod deſiderium futurorum? quis præſentium contemtus? facilius ſentiri quam (Philip. 1. 23.) dici poteſt. Aut quis eſt, qui non ad iſta

ſe-

festinans dissolvi se cupiat, & esse cum Christo? Aut quid magnum est si pro tantis ac talibus bonis mors contemnatur, pro quibus etiam hæc vita contemnenda est: quoniam pro iis qui perdiderit animam Matth. 10. 39. suam, salvat illam. At contra qui hic salvaverit animam suam, perdet eam. Etenim cum plerique in hoc mundo velut furialibus flammis, ita sint animi ambitione succensi, ut non opibus conditis, nec patrimoniis, nec ipsis quoque filiis parcant, quos etiam de avaritia accusati opponere B consueverunt, dum Præfecturas Consularitatesque mercentur, quas potestates & mors admittit, & successor excludit: quæ dementia est non ea potius impensis omnibus & detrimento vitæ ipsius comparare, quæ promotos faciant vel de vitæ æternitate securos, vel de judicii perpetua dignitate gloriosos?

Cap. 11. De meritis Sanctorum. Tempus admonet, & locus ipse suggerit, nec materia videtur aliena, quoniam de meritis cepimus tractare Sanctorum, ut C infelicissimæ infelicitatis blasphemias diluamus, quæ ad hanc videtur speciem pertinere. Exstiterunt enim qui virtutes egregias & cælestes per Sanctorum reliquias jam utique prope nostris temporibus operantes, maluerunt detractione mordere, quam veneratione suscipere: antiquum illud venenum in Dei famulos Judaicæ infidelitatis evomentes, quod illi quondam in ipsum Dominum viperinis linguis & mortiferis sibilis effuderunt, dicentes: *In qua potestate hoc facit?* Et, *Quis tibi de-* D *dit hanc potestatem?* Recitabant namque nobis juxta positis, quæ divinis & beatissimis Gervasio & Protasio infidelitas stulta loquebatur, quos dum Papæ Ambrosio aliqui decerpere machinantur, violare sacrilegis sermonibus non timeant, hoc modo rationem miraculorum conquirentes. Quid est istud, quod ex eo quod martyres sunt, virtutum dona meruerunt? Cur tam tarde, quod jam pridem illis concessum est, exercetur? Aut si ea tempestate cum E passi sunt, non ostenderunt, quomodo nunc operati sunt? quid est hoc, quod modo videntur ostendere? Aut illos majores revelatione Ambrosius fecit, quam dignatio martyrii? Agnoscitisne aliis licet verbis, ita mendaciter quod de Domino Matth. 21. 23. prodidimus, martyribus ingestum: *In qua potestate hoc facis?* Et, *Quis tibi hanc dedit potestatem?* Tepida, ut arbitror, con- F solatio, & de livore generata, quærere, an divinum sit, quod videas esse divinum, & rationem poscere, cum credere sit necesse. Et cum Apostolus dicat: *Caritas* 1. Cor. 13. 7. *omnia credit*: quis dubitat, quod sine caritate Dei sunt qui fidem tantis non appli- A cuere virtutibus? Negat autem fidem, qui quasi tentator inquirit. Unde hæc potestas? Quasi non manifestum sit in ea sanctos martyres nunc in spiritu miracula facere, in qua potestate adversarios suos prius in carne & in passione vicerunt. Conferamus pedem contra istos, si dici fas est, filios Judæorum, & ut nuper eorum parentem, id est, Judæum qui se in sacrilegio prudentem nimium putabat, dono Deitatis oppressimus: ita & hanc sub Christiano nomine blasphemiarum sobolem destruamus, per eum qui dixit: *Perdam sa-* 1. Cor. 1. 19. *pientiam sapientium, & prudentiam prudentium reprobabo*: ut & nos in triumpho gemino per Dominum gloriemur: & illi agnoscant intelligentiam rerum divinarum in fide catholica, non in sapientia sæculi constitutam, monente Domino: *Nisi cre-* Isai. 7. 9. *dideritis, non intelligetis*: ut manifestius constet, & fidelibus patere infidelitatis obscura, & ab infidelibus fidelitatis etiam plana non cerni.

Cap. 12. Forsitan quæras pro tua solicitudine, & vigilantia, diligentiaque, vitali, quæ fuerit illa quæstio, in qua trophæum nobis Dominus de falso Israelita donavit. Referam, nec tacebo, quoniam his rebus paginam tibi amas extendi. Etsi enim non congrue, necdum prioribus absolutis, alia cœpta videantur interseri: tamen pro te malo aliqua etiam non suo ordine loqui, quam tuis mihi modo orationibus donata præterire. Quidam de inimicis crucis Christi, inter familiares Dei, & quidem doctores, de scandalo illo gentis suæ, quod in Dominum nostrum susceperunt, spiritu blasphemiæ Dominum pulsans, protulit exempla de lege. Et ut quondam pater ejus homicida in pinna templi Dominum tentans, quid de ipso promissum esset in lege improbus prædicabat: ita hic ne aut minus doctæ perfidiæ videretur, aut nudum pateret sine majori auctoritate mendacium: Plura, ait, miracula Propheta noster fecit Helisæus, quam Dominus vester Chri- Joan. 11. 44. stus. Nam cum pro magno Lazarum de morte in lucem revocatum esse referatis, quid amplius dicere poteritis, quam a vivo mortuum resuscitatum? Profero quod verum esse, etiam vestra confessione censetur. Helisæus enim noster jam mortuus, 4. Reg. 13. 21. appositis ossibus ejus, mortuum (quem juxta corpus ejus pyratarum fugiens adventum, supremi officii deferens munus turba projecerat) exanimis animavit, & de frigidis ossibus atque exangui corpore, alienum cadaver vitali calore perfudit: nec quod habuit, dedit: sed alii, quod ipse tunc non habebat, indulsit. Hoc credo vobis majus cæteris virtutibus videatur, mor-

mortuum in auras vitales remissum esse per mortuum: & eo tempore quo ipse esset naturali lege constrictus, alteri legem solvisse naturæ. Hoc si præstat cunctis operationibus, cur hic potior non habeatur, quem tamen Prophetam, non Dominum confitemur: aut si vel simile huic aliquid nostis, edicite, ut & honore præcellat, qui fuerit merito virtutis excellentior. Obstupuere ad hæc dicta proceres nostri, & nullum referentes responsum, nec quod telum repercuteret producentes, pene sub inani adversarii machina, inutilique ariete conciderunt: adeo ut ille qui profuga omnium, ut ajunt, esse debuisset, etiam victoris gloriam sine certamine reportaret. Quod ubi mihi est nuntiatum, ingemui, tantam nobis inesse negligentiam, ut nec veritatem possimus astruere, cum alii valeant inculcare pro veritate mendacium: rogatoque Domino, quoniam nihil nostrum est, ut suis arma suggereret, quo ejus ignaviæ auferretur opprobrium. Cedo mihi, in quam, istum magniloquum dicentem: *labia nostra a nobis sunt, quis noster Dominus est?* Proferam profecto per eum qui disperdit linguam magniloquam, ut intelligant Domino famulum non æquandum: licet ipsi noverint Judæi, Prophetas veteres nulla miracula propriis edidisse virtutibus. Denique ipse Helisæus cum spiritu magistri hæreditatis, velut insolentior donorum remuneratione venisset, scindere tamen aquas nisi Dei invocatione non potuit. Sed fateor ipsius hanc quæ proposita est interim fuisse virtutem, ut major gloria nostræ fidei sit, si tentatorem etiam dum credimus, opprimamus. Quid ais, Domini blasphemator? Helisæus, inquit, ipse mortuus alium mortuum contactu sui corporis suscitavit. Hoc loco plene, ut in omnibus, Domino suo Prophetæ virtus assurgat, quæ in Domino Jesu Christo cum sepulcrum ejus lapidibus infidelitas vestra muniret, lapidem milites obsiderent, credo ne resurrectio ejus idoneis testibus indigeret. Nam resurrecturum si volebatis credere, noveratis. Subito enim ille infernis terræ cardinibus concussis, cum stupore militum & ruina saxorum, non alium aliquem, sed se suscitavit in lucem. Helisæi hæc propria dona si fuissent, sibi dare maluisset: nec præstare alii poterat, quo indigeret sibi. Denique hoc majus esse vestri etiam prodiderunt majores, dum Dominum in cruce deriderent, dicentes: *Alios salvos fecit, seipsum salvum faciat, descendat de cruce, & credimus ei*: vestrorum ergo sententia vincimus. Vestri promiserunt se credituros esse, si præstitisset sibi,

Psal. 11. 5.
2. Reg. 2. 4.
Matth. 27. 42.

A quod aliis præstare consuevisset. Cur non creditis, quod esse præstantius non negatis? Nemo certe hanc habuit potestatem. Denique & Dominus dicit de anima sua: *Potastatem habeo ponendi eam, & potestatem habeo resumendi eam.* Recense superbas majorum tuorum imagines, & patriarcharum retexe virtutes, & inveni quis talem habuit potestatem. Quare non ei credam, quod possit liberare animam meam, qui potuit & suam? Plura dicturo, suggessit recordatio, volumen crescere, & ideo cursum hujus quæstionis esse revocandum: quoniam adhuc prior illa astat in januis, cui æque sua spatia, etsi habenis restrictioribus, tamen adhuc illibata debentur. Et vere non fuerunt necessario in hac parte multa dicenda, ne & ille cresceret: si tamen magnum protulisse aliquid putaret se, quod quæreret prolixa disputatione victoriam: cujus non sapientiam, quæ nulla in eo erat, sed superbiam, quæ abundabat, infregimus. Joan. 10. 18.

B

C Repudiato vero isto Israelita: vel ne pugnam se fecisse gloriaretur (quandoquidem quæ diximus ad instructionem nostrorum potius, quam ad illorum certamen conflictumque protulimus, qui nec tunc vult credere cum vincitur) ne aut *sanctum canibus* impudenter dedisse, aut *margaritas porcis* sparsisse judicemur, revertendum est illuc, unde ad illum locum pene præcisis sensuum tramitibus deviavi: & oves domus Israel diligentius circumeundæ sunt: Cap. 13. Matth. 7. 6.

D quoniam si caritas Dei in nobis est, *quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non uror?* Docendique magis sunt, ne usque ad blasphemias loquantur, si forte aut non teneant, aut non intelligant prophetata. Quærunt an divina virtus sit, quæ nunc cepit in martyribus apparere. Cujus legis homines hoc requirunt? Nempe Christianæ: quæ sic est prophetationibus instructa, ut nihil tam novum, tam inopinatum nostris temporibus possit ingruere, quod fides aut admiretur electior, aut * blasphemetur infirmior. Omnia usque ad Dominum, Prophetæ veteres prædixerunt. Omnia post Dominum, quæ deerant, Apostoli prophetarunt: beato Paulo per libertatem Sancti Spiritus non tacente, qui ait: *Ex parte scimus & ex parte prophetamus*: non quod omnia nesciat, aut omnia non prophetet, in quo præsertim loquitur Christus: sed ex parte de toto prophetat, & ex parte de toto scit. Prophetat nobis id, quod scit illius temporis esse, quod futurum erat. Quod vero prophetat, venturæ utique pro- 2. Cor. 11. 29. * al. blasphemet. 1. Cor. 13. 9.

E

F

prophetizat ætati. Prophetat autem totum, etsi prophetat ex parte. Hæc enim prophetat: quorum apertione pars ejus temporis, quæ usque ad finem superest, indigebat. Ex parte ergo prophetat, quoniam jam ex parte fuerat prophetatum: & ideo Propheta sciebat ventura quæ prophetabat. Cujus prophetiæ particulas plenitudo, ut ipse dixit, temporis abolevit, hoc modo: *Cum venerit quod perfectum est, quod ex parte est, destruetur:* scilicet, cum in conclusione mundi, nec scientia major, nec prophetia ulterius sit quærenda. Denique intelligentiæ istius virtutem, ut apertius demonstraret, subjunxit: *Videmus nunc per speculum in ænigmate: tunc autem facie ad faciem.* Per figuram interim sunt universa, & quibusdam imaginum lineis obumbrata, ut infirmitas carnis nostræ, terrenaque substantia, magis se ad spiritualium extendere veritatem, ut ea illi desiderium pulchritudinis suæ etiam per speculumtenuiter ostensa faceret: quantaque ipsa esset in sua substantia nos doceret, cum tam admirabilis etiam in repercussis luce sua ænigmatibus appareret: & ideo nunc per speculum pollicita conspicimus, non tamen propter virtutum merita possidemus: & ostensa adhuc miramur, non tradita tenemus. Tunc vero prophetia scientiaque cessabunt, quæ promittebatur erit ingressus. Hinc etiam prophetia semper obscura est, quod alio tempore canitur, alio cernitur. Quod dicitur, dum non videtur, quasi non prædictum non creditur. Denique Isaias cum redemtionem nostram tanto ante in Virginis utero agnoscere, eamque velut jam præsentem populo demonstraret, dicens: *Ecce virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emanuel*: præsentem & futuram infidelium Israelitarum turbavit ætatem. Nam & illi veteres Prophetam suum, quoniam non viderent quod ostendit, interemerunt: & hi prophetatum sibi, quoniam prophetiam non receperunt, occiderunt. Quod nobis etiam ut non in Dei martyres accidat, præcavendum est, si eos quos prior ætas insequuta est, nostra blasphemet. Et quoniam, ut diximus, quod prædictum fuerat, venit: venturum nihil est, quod non fuerit ante prædictum: Domino ipso sic dicente: *Ecce predixi vobis omnia.* Videamus potius si hæc aliquando majorum auribus probantur infusa, quæ modo nostris oculis tanquam impleta finguntur. Videamus si *hæc omnia operatur unus atque idem spiritus.* Si denique nec Angelus de cælo evangelizet, præterquam evangelizatum est nobis: licet ipsæ quæ fiunt virtutes Domini per

Ibid. v. 10. — Isa. 7. 14. — Mar. 13. 23. — 1. Cor. 12. 11.

A dæmonum tormenta testentur, quando Satanas non dejiciat Satanam: quia uniformitas nequitiæ, indivisa naturaliter societate conflata, similitudinis accessione non detrimentum sui metuat, sed capiat augmentum. Nam & multos in unius formam legionis pravitatis * spiritus, & iniquitatis viperinæ confœderatio conglobaverat: nec sibi oberat multitudo, quæ sicut acquirebat miseram sociata infirmitate virtutem: ita formidabat incurrere divisa permixtione inanis substantiæ vacuitatem.

B Sed hac parte interim argumentationis omissa, sicut proposuimus ea quæ in Ecclesiis Domini, Sanctorumque cœmeteriis admiramur, credenda esse divinitus fieri, si prophetata fuerint, comprobemus. Atque in hac tam dura difficilique materia, nec ab aliquo antea pertractata, Dominum consulere deberemus, si cessante merito, repudiari non timeremus præ audacia: quoniam quæ ipsius sunt, nemo extra ipsum poterit explicare. Etenim mirum unde miseris tanta fiducia: unde est interpellandi Dominum familiaritas tam amica, ut in hanc vocem audeamus erumpere: *Osculetur me osculo oris sui?* Quis tantum concepit optatum? Quis tam grandia vota, sui æstimator negligens suspiravit: ut ipsius os cominus concupiscat attingere? Atque vel utinam nos eorum dignetur osculo, quos ipse dignatus est osculari: ut in secundis postremi tertiique sistentes, de eorum labiis aliquam ex parte scientiam trahere mereamur, qui totam sapientiæ plenitudinem de Domini ipsius ore didicerunt. Quamquam etsi magnorum meritorum privilegiis fulciremur, posita erant in exemplis, velut alta quædam repetita fundamina verecundiæ: ne quid indecens & inordinata præsumtio levitatis auderet. Quidnam electius beato Petro? quid ad spem erectius, quid liberius in fide, quem oris sui osculo Dominus se osculatarum esse promisit, dicens: *Tibi dabo claves regni cælorum.* Et illud: *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Tamen hic pondere se quodam pudoris incurvans, fiduciam, quam elatior habebat ex merito, verecundior ad interroganda submittit, cum in cœna Domini, non per se quis Dominum esset traditurus, inquirit, humiliterque pudibundus osculum Domini, ore petit alieno; quod illi etsi apud Dominum fiducia erat, ut subinde etiam homini inconcessa præsumeret: ut ibi, cum per maria gradientem Dominum audet poscere, ut ipsum pariter solidata sub vestigiis aquarum terga sustentent: aliquid sibi diffidentior, sed consultior nobis, quibus suo actu imitabiles formas tanquam in speculo collo-ca-

* al. ta... spiritus — Cap. 11. — Cant. 1. 6. — Matth. 16.

cabat. Si per legatum præſcientiam Domini cautus explorat, quid hac inſtructione dignius, quid hac conſulendi arte ſubtilius? Quod nos facere debemus, quibus cum fiducia nullius ſit meriti, debet eſſe ſaltem pudor exempli: imitantes vel in hac parte beatum Petrum, qui non ſolum qua humilitate, verum etiam per quæ ad deſiderata pervenire poſſimus, oſtendit? Ab illo abſolutionem quæſtionis hujus, quam ipſe non erubuit interrogare, quæramus. Ab illo inquam, qui in ipſo Domini pectore, velut ſuper arcam novi veteriſque Teſtamenti recumbens, non modo ad veſtibulum aliquorum divinorum oraculorum diligens inquiſitor acceſſit, ſed ipſum penetrale ſecretæ diſpoſitionis, tanquam familiaris ſacerdos intravit: & ideo ſolus vidit in principio verbum, quando illi velut exterior ſacroſancti templi ara, ſic interior metienda committitur. Ipſe nos de eo libro, quem ſeptem ſignaculis clauſum flevit, reſeratumque lætatus eſt, non per aliquem pſeudothyrum, ſed per patentes januas in ſuum pectus veritatis inducat.

Cap. 15. Atqui ne, dum conſulitur, immoremur, prævenit inquirentes, etiam præſcientiæ compendio: quod trepidum aliquando noſtris mentibus futurum cernebat illuminat. Reddit enim velut percunctatus reſponſa de Pathmos. De eo utique loco ubi cælorum ſecreta præcluſa Cæſari, non alienus intravit, & Angelorum ſacramenta pulſus ab hominum converſatione cognovit. Ait enim: *Vidi ſub ara Dei animas occiſorum martyrum propter verbum Dei, & teſtimonium Jeſu, quod habebant: & datæ ſunt illis ſingulæ ſtolæ, & clamaverunt voce magna, dicentes: Uſquequo Domine ſanctus & verus non vindicas ſanguinem noſtrum ab iis qui in terris habitant? Et datæ ſunt eis ſingulæ ſtolæ albæ, & dictum eſt eis, ut requieſcant adhuc parvo tempore, donec compleatur numerus conſervorum & fratrum eorum, qui occidentur poſtea exemplo eorum.* (Apoc. 6. 9. 10. 11.) O Apocalypſim vere divinam, & tanto Apoſtolo merito confeſſionis tempore patefactam, ut magis ad tolerantiam duraretur, cum illi paſſorum merita monſtrarentur. Non ergo errandum eſt, per folia Sibyllarum, quarum ut paginæ incertis mundi malis ſpiritibus luctabuntur: ita loca ventis hujus aeris turbabantur. Ecce evidentiſſime Apoſtolus hoc quod habebat, enucleat: & obſcuriſſimæ quæſtioni lumen infert. Senſerat hæc aliquando dicenda, quæ nunc ſiniſterior lingua, tanquam oleo mollitis arte ſermonibus, in audientium & ſuum jaculatur interitum. Et propterea, *Vidit*, inquit, *ſub ara Dei animas occiſorum martyrum.* De fide teſtis nullus ambigit: teſtimonium ventiletur, intelligentia reſponſi nutet, non dicentis auctoritas.

Capo 16. Ac primum iſtud eſt animadvertendum, quod animas occiſorum martyrum Apoſtolus teſtatur ſe vidiſſe, ne quis cum de muneribus diſputare ceperimus, poſt reſurrectionem dicat tribuenda martyribus, quæ adhuc animis docentur indulta: præſertim cum iſtud aſtipuletur nobis, quod de mora judicii conqueruntur: quam reſurrecturus utique, non qui jam reſurrexit, accuſat: quoniam aliud eſt poſcere ut teneas, aliud jam tenere. Stolæ autem martyrum donantur exercitui: & tamquam tantæ libertatis ingratus, magna cælum pulſat invidia de tarditate vindictæ: quia non levi pondere ſermonis exprobrat, dicendo: *Quouſque Domine*, hoc eſt dicere: Quouſque non vindicas, quos ſtatim vindicare debuiſſes? *Quouſque Domine*, hoc eſt dicere: nunquid nos ultra finem differs ſæculorum? Nam jam ad finem uſque perventum eſt, & de noſtra ultione non loqueris. Quod cum dicunt, mirabiliter ſubjungunt: Non vindicas ſanguinem noſtrum ab iis, qui in terris inhabitant? Ergo non quouſque, ſi adhuc illi mortales verſantur in terris, qui Domini famulos fuſte, lapide, ungula, flagris, plumbo, ferro, beſtiis, igne ſunt perſequuti. Quouſque enim imputatio eſt prolixioris ætatis, ut aut quouſque, ſit ſine fine: ſed adhuc perſequutores morantur in carne, aut illi vita exceſſerunt: etiam ſi in terris habitant, ſi quouſque non fallit. Sed nihil falſum profertur a teſtibus veritatis: & ideo magis interpretatio, non fides quærenda eſt, quæ ſub oſcura eloquutione non excluditur, ſed velatur. Cum ergo dicunt: Quouſque Domine ſanctus & verus non vindicas ſanguinem noſtrum ab iis qui in terris inhabitant: non eorum mortalium ſanguinem morteſque deſiderant, qui in eos quondam, aut populari ſeditione ſævierunt, aut tribunalibus ſuffulti, capitales ſententias promulgarunt, quoniam in terris adhuc inhabitant. Nec fas eſt ut accuſentur defuncti, qui dum viverent ſunt defenſi his verbis: (Act. 7. 60.) *Ne ſtatuas illis, Domine, hoc peccatum*: ignorant enim quid faciunt. Quod ſi inter paſſionum tormenta, & amaros mortis dolores, tam pie quilibet, pro injuſtis, pro impiis, pro cruentis, pro blaſphemantibus ſupplicarunt: ſi eo denique tempore, quo ipſe anguſtiarum ſenſus extrema patientium poterat excitare ad maledictum, precatio pro homine fuſa eſt: quis non intelligit, non mentes martyrum, ſed perſequutorum perſonas fuiſſe notatas, eoſque appeti, quos in terris adhuc inhabitare credendum eſt illo tempore, quos quidem ignorantia non defen-

defendit: non eos qui in terris habitare jam per conditionem naturalis substantiæ desierunt, & olim ab ipsis martyribus sub ignoratione sunt excusati? Qui isti sunt, non ignoramus. Spirituales sine dubio nequitiæ & tenebrarum potestates, quæ & in terris adhuc inhabitant, & non cum ignorantia in Dei famulos peccaverunt. Nam cum ipsi Domino dixerint: *Quid venisti ante tempus torquere nos*: quomodo ejus famulos nescierunt, quos nec persequuti essent, si ejus famulos ignorassent? Ergo cum persequuti sunt, scierunt quos per tormenta a Domino suo detrahere conabantur. Ac inde cum beati martyres pro hominibus intercedunt, eosque ignorantiæ excusatione defendunt: sequitur ut scientes teneantur in crimine, quique ipsas ignorantiæ tenebras hominibus suffuderunt, quorum furor etiam impietates excusat humanas; quos non alios dicere poterimus, quam qui etiam suis non amici sunt, dum eis non permittunt esse quod bonum est: etiam Dei famulis inimici sunt, dum eos quod bonum nesciunt, persequuntur.

Matth. 8. 29.

Post harum sanctarum animarum querelam, sequentia videamus. *Et datæ sunt*, ait, *eis singulæ stolæ albæ*. Quid hoc est quod iterum vestiuntur? Nam prius, ut scriptum est, a Deo vestes sunt consequuti, & nunc indumentis gemina libertate donantur. Quæ utique vestimenta cum spiritualia sint, non possumus vereri, ne illa quæ prius data sunt, extra videantur: nec sane querela generata est. Igitur quoniam diversitas ipsorum & significatio vestium, non sine mysterio est, intelligere debemus donorum varietates, & operationum divitias: quoniam omnia subministrat unus atque idem spiritus. Accipiunt ergo vestes prius ubi per confessionem corpora posuerunt: credo ut vestiti, non nudi invenirentur. Rursus accipiunt alia vestimenta post interpellationem, imo post immutationem tam longæ patientiæ sustinentiæque. Quæ utique cum accipiunt, quis non intelligit, ut nova illos veste, ita virtute perfusos, qua nunc emicant & apparent? Quod si aliud postulassent, aliud accepissent, aut dona respuerent, aut amplius quærerent irrisi. At cum nec irridere illos, Dei sit, quibus magna promisit: & hi post secundam munificentiam non querantur, dubitamusne ad consolationem querelarum eam speciem pertinere, quæ vindictam postulantibus est donata? At si ad consolationem, quæ major consolatio poterit inveniri hac potestate qua dæmones, id est, suos persequuntur inimicos? Nam si stolas istas ad speciem nostrarum vestium

Cap. 17. Apoc. 6. 11.

A conferamus: alias quoque aliquas, ne in his reponendis egeant, inquiramus. Sed hoc ridiculum est, quod statim occurrit, quia a vera & necessaria interpretatione discedit. De vindictæ mora generata est querela. In finem utique temporum, id est, nostrorum: in nos enim fines sæculorum devenerunt, ut mora credatur, ad hanc diluendam stolis animæ vestiuntur, ne omnino nudæ sine majori protectione putarentur. Alia enim ratio B animarum est corpore exspoliatarum, alia hominum adhuc in carne viventium. Nobis ovium vellera & operatio mulieris, indumenta procurant: illis faciunt merita vestimentum. Cum ergo post querelam martyrum, animæ stolis amiciuntur, divina protectione donantur, qua se supervestiri etiam ille vas electionis optabat: quam vestem Adam cum amisisset, etiam in paradiso nudus inventus est. Denique indicat operatio quid stolas intelligere debeamus. C Si postulasse vindictam martyres credimus: ergo ad consolationem credimus interim aliquid accepisse. Si propter stolas, velut quasdam vestium largitiones, querela sedata est: cur non hæc & prima dona meruerunt? Sed quoniam, ut dixi, virtutum varietates, quibus divinitus præclaræ animæ muniuntur, in stolis sunt designatæ: ideo post secundam magnificentiam, juxta postulationis formam, in eos persequutores, qui in terris inhabitant, quid consequuti videantur, ostendunt, quid adhuc D etiam habituri erunt: dum pari persequutione conservos eorum, donec prædestinatus testium numerus impleatur, occident. Hic & istud non otiose est accipiendum, quod inter duo persequutionum tempora, hæc martyrum vox præcessit, ut designent illos blasphemare, qui eos nostro tempore novi aliquid consequutos fuisse mirantur. Nam & cum fuisse crudeles persequutiones videamus, & venturas credamus: medium ergo istud tempus quo martyres qui præ E cesserunt remunerantur, hoc nostrum est. Et ideo nunc operantur, non de merito quod semper habuerunt, sed de virtute quam nuper adepti sunt.

Forsitan moveat aliquem, quid sit quod exspectare jubeantur, si jam ad maturitatem pœnæ judicium dæmonibus illatura virtus erupuit, resurrectionem ut sustineant, admonentur. Cæterum hæc illis gloria, & in David carminibus fuerat promissa his verbis: *Lætabuntur in cubilibus suis*. Dum F sepulti sunt, utique lætabuntur. Cubilia posuit pro sepulcris, de quibus & resurrecturi sunt, *cum voce archangeli & tuba Dei* fuerint excitati. Cubilia ergo vere dicuntur, in

Ca. … 1. T… 4. Psal. 149.

in quibus nunc quiescunt. Et si *lætabuntur in cubilibus suis*, prius hoc futurum erat, nempe quam surgerent de quiete, surgerent de sepulcris. Quod adeo impletum est, ut in cubilibus suis illos sine dubitatione gaudere videamus. Nam quæ alia talis gratulatio animas illorum poterit intrare, quam cum ante ipsa cubilia, id est, ut diximus, sepulcra sanctorum, ibi eos inimici sui, quos se quondam occidisse credebant, nunc & vivere, & ulcisci se non sine tormentorum acerbitate profitentur? Hoc illis stolæ istæ, quas iteravit specialis largitio, contulerunt, per eas & qui non nominabantur, implorantur, & qui nesciebantur, celebrantur: & qui non videbantur, apparent. Has stolas, ut legimus, hucusque non habuerunt, sed nunc habere ceperunt. In hac forma mulier illa in Salomone laudatur, quæ duplices vestes facit viro suo: unam in patientia passionis, alteram in virtute vindictæ. Sic nobis legere sanctum atque pium est: alias nec loqui debemus, ne vel infidelitas nostra, vel ignorantia in tenebras gentilitatis blasphema disputatione descendat: cum prophetia ex eo præcesserit, ut venturis lumen inferret. Nunc superest ut credenda sint divinitus fieri quæ probavimus & promissa: nec tantum promissa, quantum, & postulata. Quod si & postulata sunt, & non aliis quam poscentibus attributa, quid mirum est, si aut quod postulaverant, aut quod gaudent se ante accepisse, non occultant. Exigunt pœnas ab his, qui inhabitant in terris: quos accusatio comprehendit, hos virtus impugnat. Ipsi enim inhabitant in terris, qui possident mentes hominum terrena possidentium: quos cum martyres ad * supplicia deposcunt, etiam pro his quos possederant, deprecantur. Denique & ipsa mirabilia sua sic agunt, ut eos a terrena habitatione, id est, ab obsessis terrenis hominibus excludant. An calumniamur, cur dæmones torqueantur, & favemus inimicis? Martyres contra ipsos pene invidiosa indignatione insurgunt, & sustineri illos tanto sæculorum spatio conqueruntur: & nos fingimus nos mirari quid istud sit, quasi non debeant vel nostro tempore solvere, quod ab Adam merentur? Quod autem istud miraculum Mediolani videtur primum exortum, vel bono Ambrosio proprie præ cæteris fuisse concessum, quis non videt, fidem nostram propter Arianorum perfidiam divinis testimoniis approbatam? Namque cum in Italia Catholica fides intolerabilem tyrannidem sub Auxentio sustinuisset, tandem, donante Domino libertatem veterem, & jam eo tempore quo prædicto Ambrosius substitutus est, respiravit: huic tamen ipsi in adversario

* al. martyres.

rum confusionem & nostram spem scilicet, omnis cælestium gloria, omnes etiam martyres consensere, qui cum jampridem apparendi haberent tempus, hominem cui se proderent, inquirebant. Illum certe, cui sub ea fide revelarentur, qua martyria fecissent, Sic donatum est Ambrosio, quod Auxentio denegatum est: quoniam quæ Auxentius blasphemabat, Ambrosius prædicabat. Sed cum hæc virtus martyrum per omnes provincias sit itura (omnibus enim non Ambrosio soli sine personarum acceptione donanda est) necessario tamen primum in Italia processit, cui infidelitas Ariana fuerat dominata. *Quoniam signa non fidelibus, sed infidelibus donata sunt.* Nam a Domino, qui signum postulant, infideles sunt: scribæ postulant, pharisæi postulant: Apostoli tacent, & credunt, & sequuntur. Et propterea non mirandum, quod divina virtus operatur per sepulcra Sanctorum, quod nec his remediis potuit hæretica mens curari, ut vel tandem Episcopum eum sequeretur, cui communicare etiam martyres ipsa revelatione suarum virtutum dignatione vidissent.

1. Cor. 14. 22.

Cap. 19.

Nunc ad meditationem perfecti hominis redeamus: ex qua cumulus iste prius, quam mensura illius expleretur, excrevit. Et hæc disputatio est ipsarum meditationum de quibus David dicit: *quoniam beatus qui in lege Domini meditabitur die ac nocte.* Et sane difficile est, silvam legis ingresso, singularum quæstionum materiam segregare: cum altera alteram veluti ramulis quibusdam, ita societate præceptionis attingat, ut sine alterius inchoatione, cepta non valeat explicari. Ecce hæc ipsa hominem illum nostrum nosse, quam pulchrum est, solum in talibus non stupere, cum reliquis solum quasi quibusdam fortuitis non moveri, distinguere operationum species. Et quia & ipsi dæmones operantur, intelligere naturas, quæ vera sint, quæ falsa, quæ novisse, est non decipi, non errare, non inimico assignare quæ Dei sunt, nec Deo adjudicare, quæ sunt dæmonum: scire tempora, signa cognoscere, habere Domini cognitam voluntatem: & alia Dei mirabilia cum gratiarum actione venerari, alia cum digna execratione vitare. Talem virum etiam sæculi homines laudavere, dicente Virgilio: "Felix qui potuit rerum cognoscere caussas." Bona sententia, si ad eam suo itinere venisset, ut appareat illum ignorasse quod laudat: primis omissis, quæ sunt secunda, celebravit. Nam & ordine præpostero etiam sapientis vertit officium, dum non rerum caussæ, sed rerum creator inquirendus est, per quem ad caussas rerum, si ipsum didicerimus, intrabimus. Cæterum

Psal. 1. 2.

illo omiſſo, cauſſas rerum qualiter cognitas habere poterimus, cum quis prius hæc fecerit, deinde quare fecerit, ſit inquirendum? Verum reperto rerum auctore, rerum quoque invenimus & cauſſas. Quod iſte uſque adeo non vidit, ut principalem locum hunc, quo rerum cauſſas potuiſſet agnoſcere, prædicaret, ſecundum quod ſubjungit, qui Deos tanquam minus opus exequens adoraſſet: ut quivis agnoſcat eos creatores rerum non fuiſſe, a quibus cognitio rerum, quaſi aliena disjungitur: nec coli oportere, ſi hæc quæ laudantur, ut prima præſtare non poſſunt. Neſciunt autem ea, quorum opifices non fuerunt. Denique & inventione illorum diis ſuis detracta, humano eam aſſignant ingenio. Illis ſcilicet qui ſapientia excellunt, quod idola non colunt: ut jam diis eorum homo ſit potentior, ſi ad hæc quæ dii ipſorum ignorant, altiori cogitatione pervenerit. Ab his autem Deos præcipit coli, qui plene præ ſtultitia rerum cauſſas non queant invenire: quorumque præcordia, ut ipſius verbis utar, frigidus ſanguis includit. Adhuc homo noſter & Deum colere, principalem ſcit eſſe ſapientiam, & rerum cauſſas compertas habet: non quærit ex Syracuſia ratione ſæculi ſapientis eminere: ſed illo docente, quem colit, quem ante inquiſivit quam rerum cauſſas; quoniam res ipſas rerum conditor antecedit: qui illum monuit, quæ quibus eſſent ventura temporibus. Cujus diſpoſitionem, ſine ipſo qui diſpoſuit, nullus agnovit: quoniam nemo ſcit quæ Dei ſunt, 1. Cor. 2. 12. niſi Spiritus Dei. Nos vero ut Apoſtolus ait: *Non ſpiritum hujus mundi accepimus, ſed ſpiritum qui ex Deo eſt*: & ideo quæ ipſius ſunt, non edocti humanæ ſapientiæ verbis, ſed Spiritu Dei, & ejus ſuperfuſa nobis dignatione callemus. Hæc eſt illa ſtultitia ſæcularium, hæc ſapientia vocatorum, Pſal. 115. 12. cogitare ſemper in corde: *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi?* Ipſum habere ſemper in ore, quoniam verbum eſt: eſurire eum, quoniam panis eſt. Ipſius ſpiritu etiam ebrios mente excedere, quia calix eſt novi Teſtamenti, & vinum de vinea, quam de Ægypto ante tranſtulerat, quæ vinea populus Iſrael fuit: quorum patres, ex quibus Dominus Jeſus Chriſtus ſecundum carnem proceſſit. Illum loqui omni tempore: quoniam linguas nobis novas Spiritus ejus advexit. Quæ ſunt autem iſtæ linguæ novæ, niſi iſtæ, in ſæculo eſſe, & ſermonem de ſæculo non habere: aliis linguis loqui populo, quam loqui populus ſecum ipſe conſuevit? Præterea & iſtud eſt loqui aliis linguis, Deum confiteri unum, ab eo qui plures Deos ſolitus erat confiteri: & ipſum in noſtra fide novis linguis unum loqui & profiteri, & credere Trinitatem. Illum quoque amare, quia interpellat pro nobis: metuere, quia Pater omne judicium dedit Filio. Illum momentis omnibus adorare, ab illo petere neceſſaria nobis, & ipſi placita: qui peti ſe vul , adeo ut poſcenti verba hæc demonſtret. Qui quod eſt novum inter nos, ſolus petentes ſe amat. Qui etiam ſolus, quod mirabile eſt, iraſcitur, niſi petatur. Infidelitas enim eſt, nihil præſumſiſſe de De . Nihil illum credit poſſe, qui quod judicat poſſe, non poſcit. Hæc eſt illa, fili d ectiſſime, anguſta via, hoc illud acus f ramen, per quod non introeunt ſarcin t , aut animalia ponderibus attribut . Quon n anguſti & puſilli aditus, non ſolum informia hæc cum oneribus jumenta non capiunt, verum etiam ipſum noſtrorum oculorum, ſi multimodis diſtrahatur, fruſtrantur obtutum. Unde & Dominus per Prophetam ait; *Vacate, & videte*: & quando Pſa. erit ut poſſit intrari, quod per occupationes ſæculi necdum ceptum eſt inveniri.

Implevimus diviſionibus ſuis propoſitas quæſtiones, exteriorem hominem interioremque monſtrando, cum vitam, quæ ſit ſancta, & in quo actu poſita, quo ſtudio teneatur, qua ſubſtantia vegetetur, oſtendimus: totumque curſum ejus breviter, licet ſaltibus potius ſi dici poteſt, quam paſſibus, pro feſtinatione ad finem uſque perduximus. Nunc quare non ab hominibus etiam iſtius mundi videatur, accipe rationem: quandoquidem te mea verboſitas delectat, quam negligentius judicas, dum attendis ſtudioſius ad divina. Cum ille qui primus nobis mortis ſemen invexit, mundum iſtum, id eſt, paſſionem hominis, victo ſibi homine ſubjugaſſet, regnumque illius ipſo rege jam capto, ſub pedibus ſuis & ditione cepiſſet: eaque omnia quæ in mundo ſunt, velut ſuis peculis, & victoriæ ſuæ manubiis uteretur: ne quando homo amiſſam ſapientiam, aut debitum ſibi vitæ quæreret teſtamentum, ſic cunctis fucis ſuæ artis infecit, ut & ſtultitiam ſapientiæ colore veſtiret, & mortem mentitæ vitæ lenociniis obumbraret: ut mala non fugerent, qui non cernerent oppoſita meliora. Denique ex illo tempore ſic paſſim humanum genus graditur: ſtultitia pro ſapientia habetur, dicente Pſalmiſta: *Quoniam laudatur peccator* Ibid. 10. *in deſideriis animæ ſuæ, & iniquus benedicitur*. Tunc vita putatur eſſe quæ mors eſt: & ſub ſpecie boni mala decipiunt, cum ad intelligentiæ fraudem, dolo bonorum omnium virtus operitur. Nam divitiæ non ſequuturæ poſt hominis mortem amantur. Honor faſcium, qui per ſucceſſorem exoleſcat, ambitur: injuriam feciſſe virtutis

tutis est: aliena possidere, potentiæ est: A innocentem circumvenire, astutiæ est: non Christum sapere, sapientiæ est: Prophetam horrere, eloquentiæ est; sic plena sunt omnia erroribus, sic infusa per hominum mentes caligine, alium alio incursante, mundus involvitur, & ad hoc usque veritas obscuratur, ut in mortis gremio jacuisse, beatitudo dicatur. Quod ubi ille Deus, nos semper cogitans & nostra, vidit per sapientiam mundi, qua sibi mundus collusor interpolatores invenerat: suam sapientiam fuisse desertam, placuit etiam ei econtrario adversus astutiam veteratoris, sapientiæ suæ divitiis innumerabilibus uti, & scientiæ altitudinem, quam nullus poterit investigare: sicuti est, & suam sapientiam stultitia velare, & vitam suam mortis quadam obscuritate cælare, ut ad sapientiam pervenire non posset, qui in hoc sæculo opinionem stultitiæ fugisset: & ad vitam ejus non accederet, qui non contemtum mortis habuisset. Namque sic Filium Salvatorem nostrum misit in hominem, id est, sapientiam suam carne vestivit, quod stultum est: vitam suam pati crucem fecit, quod mors est. Sic adversis adversa destruxit, & per dissimiles ante sæcula operationes ingenii artificis illius machinas elisit, ut partibus quibusdam salutaribus vestigiis, licet impressa, mortifera illius stigmata delerentur. Sed hoc studium nisi concupierimus, *quoniam quod stultum est Dei, sapientius est hominibus*, sapientiam ejus non tenebimus. Hanc mortem, quod crux est, nisi amaverimus, quoniam quod infirmum est Dei, fortius est hominibus: vitam ejus non poterimus intrare. Quid igitur sequitur, nisi ut relicta sæculi & sapientia & vita, & stultos nos haberi patiamur, & mori nos cum Domino semper optemus: ut in spe adventus ejus, qui utriusque erit rei revelatio, partem aliquam habere mereamur? Tunc enim scissis omnibus velamentis, talia qualia sunt singula, cuncta cernentur, id est, & stultitia mundialis falsæ sapientiæ involucris denudata sistetur, & mors mentitæ beatitudinis deoperta velamine, inhiante semper ore & patente in profundum gutture, vitalium inimica prodetur. Tunc & cælestis sapientia, quæ sæculariter stultitia nominatur, interposita altitudinem scientiæ Dei, sine alicujus labore elucubrationis intrabit, & vera vita nullis mortis tenebris obscurata lucebit, per Dominum nostrum Iesum Christum, cui est honor in sæcula sæculorum. Amen.

1. Cor. 1. 27.

Cap. 23. Vides, o fili, qua valetudine laborat animus suspecti, qui ista non cogitat. Corpusculo adhibui palpamenta, quod si negligerem, anima plus valeret, quæ tunc infirmatur, cum exterior roboratur. Sed istam quam dixi animam, morbo stultitiæ vitiatam, orationum tuarum frequentatus sanet: cujus anima sæculi intemerata flagitiis potest aliis subvenire. Non enim æger salutis suæ adhibere potest medelam ægrotatione confossis: & anhelans altitudinem plagarum, vulneribus non medetur alienis. Sanus qui sit, certe curabit infirmum, oculatus cæcum per præcipitia ducit. B Tu itaque ut & sapiens Domino supplica, ut quod non sapui sapiam, & tuis suffragiis velut quibusdam remediis me fac sanari. Reprehendat aliquis, quod intanrum delectabili disputatione processerim, ut meritorum meorum resipiscentiam non haberem, aut subito augustam Moysi cathedram indignus talium disputator ascenderim. Sed vere amore id egi tuo, non usurpatione mea. Nam ego dictum legeram peccatori, ne Domini auC deret narrare justitias per os suum. Quod si contra interdictum pro tua dilectione præsumsi, in eo tua gratia compensare dignabitur: ut literulas, quæ ad plenum emendatæ non sunt (sicut ipsis apicibus, quibus exarantur apparet) tam facile ad publicum non perducas; & si ego verecundus pro me esse non potui, ut debui, vel tua modestia verecundiæ parcat meæ. Et quia de me habent quod male scriptæ sunt, de te habeant quod cælentur. VaD le, & nos in Domino dilige, in quo diligeris a nobis.

ADMONITIO

DE SUBSEQUENTE EPISTOLA.

Quamquam si divinare esset animus, occurrebat ex quinti sæculi Auctoribus, qui id genus Epistolas conscripserunt, unus & alter, cui non incongrue istæc tribueretur: E *visum tamen est satius, illa ipsa Lectori erudito argumenta proponere, per quæ feliciore usus judicio (quandoquidem Hieronymi eam non esse, satis abunde compertum est) de vero ejus Auctore disquirat. Indicat totus contextus, ad eum scribi, qui cum sæculi dignitatibus fuisset perfunctus, recens ad Christi se fidem recepit, & baptismo initiatus est. Compellatur adeo nec semel cum honoris titulo*, Prudentiam tuam precor &c. *Et*, Tibi, honorabilis ac F dilectissime parens, per novam gratiam omnis lacrymarum caussa detersa est. *Et statim initio*, Ne contemplatione mediocritatis meæ, Domini verba despicias,

quæ pio affectu tibi, nunc Ecclesiæ parvulo, ad confovendam infantiæ novitatem, lactea interim porriguntur. *Eo etiam recidit, quod sub finem dicitur*, filius: *subdit enim Auctor continuo*, Nec ad hoc loquimur, ut humanas amicitias aucupemur &c. *Videtur & Monachum ille profiteri voluisse, pergit enim noster*, Ego te Christianum volo esse, non Monachum dici, & virtutem propriæ laudis possidere magis quam nomen alienum, quod frustra a Latinis in turba commorantibus imponitur, cum a Græcis solitarie viventibus legitime deputetur. *Tempus quod spectat, quinti ad finem vergentis sæculi, cum alia, tum istæc indicio sunt*: Vindictæ dies & retributionis imminens ac vicinus esse, & sæculi ruinis undique concurrentibus, & Scripturarum contestatione probatur. *Denique & nunnulla sunt, quæ Pelagianam, qua imbutum fuisse Auctorem, Bellarminus contendit, doctrinam suboleant*: Dicit aliquis, si totum ex nostro labore exspectatur, ergo gratia nihil præstat . . . . Sed gratia quidem gratis peccata dimittit, sed cum consensu, & voluntate credentis. *Tum illud*, Ecclesia utique nos sumus, si tamen sine vitio & macula, ut præcipitur, vixerimus. *Fallor, aut hæc omnia Faustum Regiensem designant, qui, teste Gennadio cap. LXXXV.* ejusmodi Epistolam ad Felicem Præfectum Prætorii scripsit.

INSTITUIT AMICUM IN SCIENTIA DIVINÆ LEGIS.

Cap. 1. PRæsumtionem meam excusare conarer, si me non & tempus & caussa, simulque tuerentur & caritas: & si nunc propria magis verba quam divina vellem tuis auribus intimare. Accedit insuper quod exhortatio nostra habet ex simplicitate fiduciam, & ex veritate virtutem: quia non de immunditia est, neque de errore, neque de dolo: hoc plane præmoneo, ne contemplatione mediocritatis meæ, Domini verba despicias, quæ pio affectu tibi, nunc Ecclesiæ parvulo, ad confovendam infantiæ novitatem, lactea interim porriguntur: donec aut per te postmodum, aut per alios eruditus, in virum perfectum, escis solidioribus roboreris. Ad plenum ergo te scire cupio, quod ex parte nosse te credo, ob hoc Dominum & Dei Verbum descendisse de cælis, ut assumto naturæ nostræ homine, humanum genus, quod ab Adam jacebat, erigeretur in Christo: tantumque novo homini per obedientiam præstaretur salutis, quantum veteri per inobedientiam perditionis acciderat. Verum quoniam sive obe-

A dientia sive inobedientia, vocabula illa ut mihi videtur incorporea sunt, non materiæ corporalis: & quia incorporalia ex corporalibus generari omnino non possunt, manifestum est, incorporea ex incorporalibus nasci: & si obedientiam incorporalem, quæ inobedientiæ remedium est, ex incorporali anima gigni ratione, probabile est, manifestum est obedientiam ex animi consilio, non ex corporis materia procedere. Qua ratione colligimus vocationem nostram juxta vocantis dignationem, etiam nostræ voluntatis stare consensu: ita ut lavacrum quod corpus credentis acceperit, animæ magis beneficio consequatur, & utriusque substantiæ purgationem, quæ in aqua constat & verbo, merito mentis debeat afferre. Verum ut ea quæ diximus, manifesta probatione firmemus, evidentia de Scripturis exempla ponamus. Scriptum est in Apostolo: *Sic Christus dilexit Ecclesiam, & tradidit semetipsum pro ea, ut eam sanctificaret, mundans lavacro aquæ in verbo vitæ, ut exhiberet eam sibi gloriosam & immaculatam.* Eph. 5. 25 seq. Per aquam & verbum mundari dixit Ecclesiam, Ecclesia utique nos sumus, si tamen sine vitio & macula, ut præcipitur, vixerimus. Corporalia corporalibus, & spiritualia spiritualibus purgantur. Anima verbo & aqua, corpus aqua solummodo videtur ablutum. Animæ intrinsecus pristinis in sordibus & concupiscentiis residenti, Evangelistæ est timenda sententia, dicentis: *Pharisæe cæce, munda prius quod intus est, ut fiat mundum & id quod foris est.* Matth. 23. Et revera si corpora nostra vasa sunt animarum, tunc erunt vere munda, si intus sincerum habeant purumque liquorem. Cæterum quamvis calix aureus sit, & ornatu gemmarum ac splendore pulcherrimus: si in se venena contineat, nonne pretiositatem metallorum lætalis poculi virus obfuscat, & micantem specierum nitorem violabit?

Sed ne a proposito longius meæ pollicitationis excedam, præfatiunculæ meæ verba, verbis Dominicis probabo: ut hoc quod dico, non ex humano sensu inventum, aut ingenio proprio excogitatum putetur, sed divinis sententiis videatur esse constructum. Cap. 2. In Evangelio Joannis Dominus ad discipulos ait: *Vos autem jam mundi estis propter sermonem meum quem audistis.* Joan. 15. 3. Non dixit, propter quod loti estis tantum: sed, *propter sermonem meum quem audistis, ideoque mundi estis.* Omnes quidem sciebat lotos esse: sed non omnium interiora munda esse probavit, quia inter cæteros erat Judas, qui post aquæ purgationem, animi malitia sordebat. Propter quod quamvis cum aliis lotus ante fuisset: immundus tamen Domini sententia perhibetur: Cujus exem-

exemplo evidenter manifesteque monstratur, illum in veritate Dei gratiam percipere, qui eam eo ordine quo Scriptura docuerit, consequatur. Nam si aliquis corpore tenus renatum esse se credat per aquam, & verbo non sit regeneratus in spiritu, sua salute frustratur, quia cælestis novitatis hæc caussa est, ut corporis qualitate manente, homo vetus in novam animi mutetur voluntatem. Cæterum quomodo corpus sordidum, si aqua non est ablutum, permanebit immundum: ita anima nisi verbo fuerit mundata divino, sordibus vitiorum corrupta manebit. Ergo si ejus consilio corpus aqua mundatur, qua ratione spernitur quod majus est, si quod minus est, jam tenetur? Stultitia est si ex parte salvari cupit, qui ex toto periit. Qui cum integram habeat in potestate salutem, media velit esse contentus: & contra jura naturæ, putet solo corpore se salvatum, cum possibilius sit, ante resurrectionis tempus animam sine corpore vivere, quam corpus sine anima stare. Si quis duobus oculis, duobusque laboret pedibus, & utriusque membri habeat in potestate medicinam, & uno pede, vel oculo uno sanato, ab alterius cura velit medicum prohibere, none vesanæ mentis, & medici judicio, & omnium hominum erit sententia condemnandus? Sed dicit aliquis, si totum ex nostro labore exspectatur, ergo gratia nihil præstat. Nolo quisquam ignorantiæ titulo gratiam Dei temere faciat ingratam: ne fidem suam vertat in scandalum, & fiat ei caussa salutis, interitus & perditionis occasio. Cujus rei ratio si cum moderatione quæratur, tum demum proficiet ad vitam, quæ per præsumtionem forte præcipitasset ad mortem. Sed gratia quidem gratis peccata dimittit, sed cum consensu & voluntate credentis. Sicut Philippus eunucho in Actibus Apostolorum probat dicens: *Si credis ex toto corde, licet te baptizari.* Quo testimonio intelligitur, non minus periculum esse, si baptizetur incredulus, quam si vere credenti baptismum denegetur. Credens autem ille est juxta Scripturas, qui ex toto corde crediderit. Et si ex tota cordis arce credendum est, ut ex credulitatis merito baptismum fidei detur, aqua non sufficit baptizato, quæ credentis animum in corde non attingit. Et ne periclitetur meritum cordis, verbum quo contingi & mundari cor possit, accipiat oportet. Quia si aqua contentus sit ille, qui credidisse se dicit, qua membra extrinsecus diluuntur, & verbum, quo gloriatur anima, non requirit: jam non videbitur ex corde, ut debuit, sed ex corpore credidisse, quod nequaquam fieri posse ratione ulla conceditur ut sine sententia mentis solum, corpus peculiarem intelligentiam habere judicetur. Cap. 3.

Unde confidens de prudentia tua, quæ pro benignitate sibi insita, præposterum quidquam fieri, nec alii homini pateretur: rogo ut ad institutionis plenitudinem, verbum Domini, hoc est, Evangelium, diligentius legas: ex quo scientiam ampliorem ejus quam credidisti lucis excipias, ut possis in omnibus nosse quid facturus sis. Nam sine divinæ legis & disciplinæ cælestis scientia, difficile esse quemquam posse salvari, non meus, sed divinus sermo probabit. Ait Isaias Propheta: *Qui non didicerit justitiam Dei, veritatem non faciet.* Item de hoc ipso in libro Sapientiæ: *Et quis erit consummatus inter filios hominum? si absuerit ab illo sapientia Dei, in nihilum computabitur. Vani sunt enim omnes homines, quibus non est scientia legis Dei.* Unde Dominus in Evangelio ad eos qui aliter quam se veritas habeat, suspicantes erant, respondit: *Erratis nescientes Scripturas*: ostendens in summa rerum salutarium nebula & tenebris constitutos eos, qui spiritualem lucernam, id est, divinæ legis scientiam habere nollent accensam. Quam quidam repellentes, per Prophetam a Domino repelluntur, sicut scriptum est: *Quia tu scientiam repulisti, repellam & ego te.* Nullo igitur modo passim nos nostro judicio committamus, ne nobis exclamet Isaias: *Væ qui prudentes sunt apud semetipsos, & in conspectu suo periti.* Unde & Paulus Apostolus ait: *Si quis sibi videtur sapiens esse in hoc sæculo, stultus fiat, ut sit sapiens:* Sapientia enim hujus mundi, stultitia est apud Deum. Propter quod ad regem Tyri dicitur, humana sapientia gloriantem, *Sapientes enim non erudient te*: id est, doctrinæ cælestes, & sapientia Dei. Est & sapientia hominum, non negamus: sed una suadet ad vitam, alia impellit ad mortem: quia sapientia humana quæ stultitia reprehenditur, & ab Apostolo Spiritu Sancto definitur, janua mortis, & materia æterni interitus approbatur. Sicut scriptum est in Propheta: *Simul insipiens & stultus peribunt.* Insipiens qui dixit in corde suo, Non est Deus, & stultus quamvis Deum ore fateatur in actione præsentis vitæ, in perpetuum non prospexit, sicut scriptum est: *Melior est puer pauper & sapiens, quam rex stultus & senex, qui nescit in posterum providere.* Bonum est quidem homini sapere, si juxta Scripturas ad hoc sapiat, ut providentiam habeat futurorum: mortalitatis statum, per quotidie morientium hominum exitus, & totius sæculi paulatim per detrimenta labentis ruinam considerans. Cæterum si quis usur-

Isa. 26. 9. Sap. 9: 19. Matt. 22. 29. Ose. 4. 6. Isa. 5. 21. 1. Cor. 3. 18. Psal. 49. 11. Eccl. 4. 13.

usurpatæ semel intentionis ducatur intuitu: A & sua se magis, quam Dei velut gubernari sententia, divinaque lege postposita, propria consilia, Dei consiliis anteponat, hanc Prophetæ clamantis timeat vocem: *Ve despicientibus legem Domini*, timor, fovea, & laqueus super eum. (Jer. 48. 6.) Sicut pluvia valida inutilis est: ita qui relinquunt legem, laudant impietates: qui autem diligunt legem, circumdant sibi murum. *Beatus vir qui in lege Domini die noctuque meditatur*: (Psal. 1. 2.) cujus animus aliud nescit, quam sermonis Dei eloquia retractare. B Quanto a terrena cogitatione remotior est, tanto Deo vicinior & cælo est. Quem non immerito divinus sermo & collaudat, & vere ditiorem divitibus præfert, dicens: *Beatus homo qui invenit sapientiam. Melius est enim eam mercari, quam auri & argenti thesauros: pretiosior est lapidibus pretiosis.* (Prov. 3. 13. & seqq.) Item, *Omne aurum in comparatione illius arena est exigua, & tanquam lutum existimabitur argentum ab illa.*

Sed dum in exortatione sapientiæ diutius C immoramur: ne qui forte existimet nos contra Apostolum, doctorem legis præferre factori, suo ordine respondebimus, oportere prius nosse quid jussum sit, quidve prohibitum, ut scientes utrumque servemus. (Gen. 6.) Alioquin ante scientiam mandati impossibile est nosse quid fiat. Temerarium satis est, si nostræ voluntatis legem nobis putemus posse sufficere, cum etiam Apostolum legamus fuisse sub lege, ipso dicente: *His qui sine lege erant, quasi sine lege essem, cum sine lege Dei non essem, sed in lege Christi essem.* (1. Cor. 9. 21.) D Et alibi: *Invicem onera vestra portate, & sic implebitis legem Christi.* (Gal. 6. 2.) Qui paterna pietate Christi passione redemti sunt, & qui ad hoc redemti sunt, ut redemtoris jura servantes ad vitam se in cælo repositam præparent: ad quam redemti licet nullo modo pervenire dicantur, nisi ea quæ jubentur obsequii competentibus exequantur, sicut scriptum est: *Si vis ad vitam ingredi, serva præcepta*, (Matth. 19. 17.) hoc est, ab omni illicito quo prohiberis, recedas, & ad omne bonum quod juberis, promtus accedas: E ne in pristinis vitiositatis concupiscentiis perseverans, fidem qua credidisti, veteris peccati alicujus adhuc amore corrumpas, & agnitio Dei, quæ per novam gratiam revelata est, per delicta violetur, dicente Propheta: *Mendacium & non fides prævaluit super terram: quia a malis ad mala transierunt, & me non cognoverunt, dicit Dominus.* Unde & beatus Apostolus Joannes paria testatur, dicens: *Qui dicit se nosse Deum, & mandata ejus non custodit, mendax est, & in hoc veritas non est.* (1. Joan. 2. 4.) F Et iterum: *Omnis qui peccat, non videt Deum, nec cognovit eum.* (Ibid. 3. 6.) Et peccatum non in uno tantum mandatorum genere, sed in utroque consistit. Peccat quidem ille qui imperata neglexerit, sed plus peccat qui interdicta non servat. Sacrificia & vota reprobabuntur oblationum, nisi purus & sanctus fuerit animus offerentis: & immaculatam hostiam faciunt indignam præcordia maculata, dicente Domino: *Si offers munus tuum ad altare, & illic recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adversus te, relinque illic munus tuum &c.* (Matth. 5. 24.) Omni oblatione & hostia pretiosior obtemperantia mandatorum, dicente Propheta: *Ecce dico, obedientia melior est quam victima, & obauditio, quam adeps arietum.* (1. Sam. 15.) Et alibi, *Initium bonæ viæ facere jussa, quæ accepta sunt apud Deum magis, quam immolare hostias.* (Prov. 15.) Et alibi: *Qui conservat legem, multiplicat oblationem.* Sacrificium salutare est, attendere mandatis, & discedere ab omni iniquitate, & propitiationem litare sacrificii super injustitia. Non nobis blandiri debemus in factis jussorum, si in prohibitorum transgressionem peccemus, cum transgressionis crimen benefacti meritum tollat. Quod non mei sensus assertio, sed utriusque testamenti exempla probant: ubi invenimus etiam Dei amicos ob unius contemtus errorem, bonorum retrofactorum munificentiam perdidisse. Sic Adam (Gen. 3.) cum diabolo facile credidit seducenti, post familiaritatem & colloquium Dei, unius pomi cupiditate superatus, perdidit paradisum, & quia per transgressionem unum habere præsumsit, multa simul bona amisit. Sic uxor Lot post Angelorum obsequia, contra interdictum retro respiciens, in figmentum salis repente mutata est. (Ibid. 19. 26.) Sic Samejas eadem die, qua mirabilia fecerat gratia prophetali, a leone dejectus occiditur. (1. Reg. 13.) Sic infelicissimus Judas, post electionis meritum, post signorum gloriam, post apostolicam dignitatem, exiguæ stipis amore deceptus, cui tribunal promittebatur in cælo, laqueo captus est in terra. (Matth. 27.) Et ne nobis per alienarum solummodo rerum fraudolentiam periculum imminere putemus reminiscamur Ananiam & Saphiram, non de alienam appetita pecunia, sed de sua timide erogata damnatos. (Act. 5. 5.) Rogo post tot documenta, & tot mortes, unde in nobis crescit impunitas delinquendi? Quis hic præsumtionis spiritus, qui tantam in animo nostro operatur audaciam, ut cum sanctos homines de levibus etiam culpis videamus esse punitos, & nos quotidie in majoribus & pluribus delinquentes, æternos in media damnatione fore credamus.

Quanquam leve nunquam sit, Deum etiam in exigua contemnere, (Cap. 6.) qui non tantum ad qualitatem peccati respicit, sed ad personæ contemtum. Propter quod homini non solum intendendum est, quale sit quod jubetur, sed quantus sit ille qui jubet. Excluditur hoc loco vulgaris illa sententia, qua

qua mihi, suo judicio religiosi, & qui sa- A pientes sibimet videntur, dicere solent: Sufficit nobis, ut non criminalia peccata & majora faciamus, facilis est enim omissio minorum delictorum. Qui dum animali sapientia occupant animos, spiritualem intelligentiam & consuetudinem divinæ legis ignorant: quæ sæpe peccatum ostendit, quod nobis non videtur esse peccatum: & quæ illic pietatem facit, ubi nos opus impietatis ostendimus. Saul & Josaphat reges fuerunt populi Israel, & dum B misericordiam his quos Deus oderat, præstiterunt, Dei offensam in opere pietatis incurrunt. Econtrario Phinees, filiique Levi, gratiam Dei humana cæde & suorum parricidio meruerunt. Vides quantum ab humanis sensibus per nostram imperitiam discrepat divina sententia, ut nobis interdum cælestis judicis dispensationem nescientibus, injusta videantur, quæ per caussarum scientiam juste satis & recte facta probantur? Rursum ea quæ no- C stro judicio bona probantur, apud Deum plerumque reproba & ingrata videntur. Quis hodie patris Abrææ exemplo, innoxium volens filium trucidare, humano judicio non crederetur insanus? Econtra, quis in tactu arcæ divinæ imitatus Ozam hominum sententia damnaretur? Episcopus Ephesiorum angelus in Apocalypsi nuncupatus, qui caussa nominis Christi passionum [illegible] multarum merita intra conscientiam retinebat, quia in ipsis passionibus a D primo conversationis fervore tepuerat, cum calorem paululum temperasset, ad pœnitentiam revocatur, dicente Scriptura: [illegible] 4. 5. *Novi opera tua, & patientiam tuam, & quia potes sustinere malos: sed habeo adversus te pauca, quia caritatem tuam pristinam reliquisti. Memento unde excideris, & age pœnitentiam*. Consideremus quantus casus sit temere contemnentis, cum tanta ruina esse dicitur in negligentia obsequentis: vel quam damnationem excepturos credimus esse indevotos, cum tantam exprobationem E devotus exceperit? Tepidum discipulum non amat Christus. Matth. 15. 24. Act. 14. 22. *Qui vult meus discipulus esse*, ait, *abneget semetipsum sibi, & tollat crucem suam & sequatur me. Oportet vos per multas tribulationes introire in regnum cælorum*. Matth. 5. 11. 12. *Beati estis cum vos maledixerint homines, & persequuti fuerint, & dixerint omne malum adversus vos: gaudete, & exsultate, quia merces vestra multa est in cælis*.

Cap. 9. Futuræ vitæ gloria, præsentis vitæ in- F commodis comparatur. Christianis vexilla crucis sunt deliciæ: trophæa nostræ vitæ non pompis, sed miseriis reportantur. In nostra classe viri fortes opprobria sciunt portare, non munera. Paupertati non nobilitati, futurorum beatitudo promittitur. Retrahit quidem verecundia Senatorem, ne sequatur pauperem Christum, sed audiat a Christo: *Qui me confusus fuerit, & mea verba in generatione hac adultera & peccatrice: & filius hominis confundet eum in gloria Patris sui cum Angelis sanctis*. Marc. 8. 38. Turpe est inter parentes Senatores atque grammaticos, scholasticum, pro Christo voluntaria humilitate dejectum, verbis simplicibus esse contentum. Displicet amicis, si post ambitiosi habitus cultum, plebeja & ignobilia indumenta mutentur. *Sed si hominibus placere vellem*, Gal. 1. 10. ait Apostolus, *Christi servus non essem*. Et Propheta in Psalmo: *Quoniam Deus dissipat ossa eorum, qui hominibus placent: confusi sunt, quoniam Deus sprevit eos*. Psal. 52. 6. Quantum bona est humana offensio, per quam invenitur servitus Christi: tantum perniciosa est amicitia, quæ Dei præstat offensam, sicut scriptum est: *Qui voluerit amicus fieri hujus mundi, inimicus Dei constituetur*. Jac. 4. 4. Dicat unusquisque quod velit: ergo interim de me pro sensus mei parvitate judicavi melius esse confundi coram peccatoribus super terram, quam coram Angelis sanctis in cælo, vel ubiquumque judicium suum Dominus voluerit demonstrare. Isaias vir in sua gente nobilissimus, qui socer regis Ezechiæ fuisse refertur, jussu Dei deposito cilicio nudus incedit: nec tam ardui præcepti pudore deterritus est, quo minus Dei imperium sequeretur: quia nihil honestius esse homini, quam Creatori suo parere, judicabat. Joannes quoque Baptista, nobilis & in carne & in spiritu natus, cilicium a pueritia in habitum, & locustas elegit in cibum: qui nec peccati conscientia, nec paupertatis inopia, ad hujus gloriam oneris, sed sola futuri sæculi beatitudine trahebatur. Apostoli jam sperant, & adhuc stulti & inutiles & tenuis fidei arguuntur. *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis*. Rom. 8. 18. Inde Paulus oculo mentis futura contemplans, dicebat: *Qui nos separabit a caritate Christi: tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an periculum, an gladius?* Ibid. v. 35. Illos pericula non separant, nos voluptates. Illi catenas bajulant innocentes: non aurum circumferimus criminosi. Illi in carceribus vincti: nos in tricliniis delicati. Illi in nervo positi Deum puro corde, & sincera cogitatione laudantes: nos in ipsa forte Ecclesia de forensibus calumniis cogitamus & cum omnibus æqualiter legis data sit gratia, gehenna, seu cæli regna pro-

promiſſa ſint, alii de divitiis, alii de virtutibus meditantur. Cumque dictum ſit generaliter omnibus: *Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſervies*: aliis innocentia, miſericordia, caſtitate, jejunio, Deo fideliter & ſine ceſſatione ſervientibus: nos nobis adulteros, quibus ſervire volumus, eligimus. Siquidem juxta Evangelii ſententiam: *Omnis qui facit peccatum, ſervus eſt peccati*. Et revera ſi amator pecuniæ ſum, ſi gloriæ, ſi ſuperbiæ, ſi ambitionis aut pompæ: dum illi omne ſtudium meæ voluntatis impendo, Domino ſervire non poſſum, quia duobus Dominis neminem ſervire poſſe, ſcriptum eſt. *Non eſtis veſtri*, dicit Apoſtolus: *empti enim eſtis pretio magno: glorificate & portate Deum in corpore veſtro*. Clementer Spiritus Sanctus noſtro jure nos convenit, ſciens hoc in uſu publico apud omnes * cuſtodiri: ut tanto ſervus in opere Domini eſſet cautior, quanto majore eſſet peculio comparatus: ut intelligamus, quam ſtrenui eſſe debeant in opere Dei qui redemti ſunt Sanguine Chriſti: vel quam criminoſi debeant judicari, qui cum ſciant pro pretio ſuæ ſalutis Chriſti Sanguinem datum, alteri qui nihil præſtitit, magis præbeant ſervitutem. Rogo quo pudore obſequii, aut laboris ſui mercedem, ſperabit in cælo, cujus fuerit ſollicitudo omnis in terra? Mercenarius ſæculi non poteſt accipere præmium Chriſti. Omnis miles in caſtris jure ſperat annonam, qui fortiter in prælio pro civibus laboraverit. *Dignus quidem eſt operarius mercede ſua*: ſed & hoc dignum eſt, ut inde præmium operis accipiat, ubi totius operam laboris impendit. *Nemo militans Deo, implicat ſe negotiis ſæcularibus: ut placeat ei, cui ſe probavit*, Apoſtoli vox eſt. Unde ſatis timeo ne forte in illa retributionis die, qua ante tribunal Chriſti unicuique ſecundum ſua facta reddendum eſt: his qui in terrenis magis negotiis, quam in cæleſtibus laboraverunt, juſti judicis reſponſione dicatur. Ite ſi poteſtis: & illic ubi tota devotione ſerviviſtis, mercedem veſtræ ſervitutis exigite. Talis cauſſa eſt virginum de Evangelio quinque ſtultarum, quæ dum ſollicitudine ſæcularium vanitatum, ſe contra profeſſionis ſuæ ordinem occuparunt, oleum unde verum lumen accenderent, non habentes, in tenebris remanſerunt.

Matth. 4. 18. Deut. 6. 13. & 10. 20. — Joan. 8. 34. — 1. Cor. 6. 19. 20. — * al. ad. homines — Luc. 10. 7. — 2. Tim. 2. 4.

Cap. 7. Sed dicit aliquis: Iſta exempla ad paucos pertinent, quos Deus ad hoc peculiare officium delegavit, quia ſcriptum eſt: *Multi ſunt vocati, pauci vero electi*. Hoc primum quærere a te & audire volo, quiſquis es qui iſta proponis: ſi ipſius Dei electio eſt, cujus eſt & vocatio, quid

Matth. 22. 14.

A voluit plures vocare, qui paucos de pluribus erat electurus? Certe de duobus vocatis illum vis ſtare, quem Deus electione ſtatuerit: & illum contra cadere, quem Deus electionis virtute non muniat. Quod ſi ita eſt, nec bona ad nos pertinent hac ratione, nec mala: & ſic erit, ut nec culpa pœnam habeat, nec benefacta laudentur. Sed ad hæc reſpondit Apoſtolus: *Si ita eſt, quomodo Deus judicabit hunc mundum?* Deinde ſi paucos quos dicis electos, B ſolos Sanctos exiſtimas: qui vocati ſunt, reprobos dicis, quomodo idem Apoſtolus Paulus in Epiſtolarum ſuarum principiis *vocatos Sanctos* vocat, ſicut in fronte codicis ad Romanos loquitur, dicens: *Omnibus qui ſunt Romæ in caritate Dei vocatis Sanctis*. Si pro paucis paſſus eſt Chriſtus, juſtum eſt, ut pauci mandata Chriſti cuſtodiant. Si autem indiſcrete omnes qui credimus, ſacramentum in baptiſmo paſſionis accipimus: ſi C omnes æqualiter renuntiamus diabolo & mundo: ſi omnibus haud recte viventibus gehennæ pœna promittitur: omnes debemus eadem diligentia & cavere prohibita, & explere præcepta. Scimus quidem multas eſſe apud Patrem in cæleſtibus manſiones. Sed manſionum juſtitia juſtiores manſiones differre: ſicut & ſtellam ſtella, dixit Apoſtolus, eſſe clariorem. Sed ſtellam cum ſtella, non lapidem comparavit: quia terrenus lapis inter cæleſtes ſtellas eſſe non poterat: ſicut nec peccator inter D juſtos in regno cælorum. Sed ſunt quidam gradus gloriæ inter juſtos in cælo: ſicut & inter peccatores gradus pœnæ: Sed ſicut alia eum, qui fratrem fatuum dixerit, alia eum qui racha, tormenta cruciabunt: ita & in regno, alia Paulum Apoſtolum, qui ut alios ſalvos faceret, omnia omnibus factus eſt: alia eum, qui ſe vix ædificare potuit, laicum gloria manebit. Sed utinam conſentiam paucos eſſe, qui Dei mandata cuſtodiant: verum timeo, E quia pauci ſunt, qui Dei credant in veritate judicium. Ecce ſi umbrato repente de cælo, ſolis claritas noſtris aſpectibus denegetur, & productis in noſtram humilitatem nubibus, pluviæ terris immineant: ſi commotis ut aſſolet elementis, in rotam ſui currus tonitrua concitentur, & hinc inde fulgorum jacula palpebris terribiliter objecta F coruſcent, quanquam in conſuetudine iſta contingant: pavemus, contremiſcimus, & proni ad terram, depoſita ſuperbia, cervices ſubmittimus. Quid faciemus in illa die miſeri: quando revoluto cælo cum angelicis virtutibus, igneus Dominus totus adveniet: quando cadentibus deſuper ſtellis, ſol in tenebras, & in ſan-

Rom. 3. 6. * al. Paulus — Rom. 1. 7. — Joan. 14. 2.

sanguinem luna mutabitur : quando montes sicut cera liquescent : quando terra ardebit, & arescent flumina, & maria siccabuntur, & contra rerum naturam, consumto divinitus humore, ariditatem in aquis ignis operabitur : quando peccatores dicent montibus, *Cadite super nos : & collibus, tegite nos?* Quando vocabunt homines mortem, & vocata non veniet : quando discrimina vertentur in vota, & quod semper oderunt homines, concupiscent : quando illud implebitur tempus, quod lugubri Jeremias prædicit affectu, dicens : *Respexi in terram : & ecce non erant luminaria. Vidi montes, & ecce erant trementes, & universi colles turbati. Intendi aciem, & ecce non erat homo, & omnes volucres cæli pavebant. Vidi, & ecce Carmelus desertus, & omnes civitates succensæ igni a facie Domini, & a facie iræ indignationis ejus : & interierunt universa.* (Jer. 4, 23.)

(Cap. 8.) Verum ne ex suggestione Diaboli hæc ad terrorem, non ad veritatem dicta crederentur, de præteritis futura probantur, quando talia in Diluvio, in Sodomis, in Ægypto, in Jerosolymis sæpe ob delicta hominum facta referuntur. Et Apostoli, qui hunc orrendum diem impiis & peccatoribus prævidere meruerunt, humiles erant mortuos suscitantes : & nos supra omnes erigimur, qui peccando quotidie nosmetipsos occidimus, non respicientes in nobis flebilem infirmamque naturam, quæ nec in adversis fortis est, nec in prosperis aliquando secura. Si intemperate cibus sumtus, aut immoderate potus acceptus, levem corpori febriculam concitarit, dejicimus animum, affligimur, suspiramus : nulla cura tunc est sæculi, nulla villarum : nemo de patrimonio cogitat, nemo de foro : omnes calumniæ, omnia lucra in periculis corporis conquiescunt. Curritur ad Medicos, & pro remedio carnali promittuntur munera, aurum, argentum : interdum etiam mancipia traduntur, & pene totum patrimonium, aut negligitur, aut donatur, ut consulatur vitæ quandoque perituræ : & pro æterna salute omnis admodum homo negligens est, omnis avarus : illic omnis frugalitas largitoris, animi tenacitate constringitur, ubi promtior voluntas & copiosior largitas deberet operari. Et cum Scriptura dicat : *Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt :* (1. Joan. 2, 15.) nos sic mundana concupiscimus, sic amamus, quasi aliquid nascentes intulerimus in sæculum, aut recedentes de sæculo nobiscum auferre possimus. Nemo ad brevitatem temporis, nemo ad naturæ respicit conditionem, nemo considerat, nemo retrectat vana esse omnia, quæ aliquo fine clauduntur. Si autem contigerit, ut inter cæteros languidum visitantes, aut Clericus, aut Sacerdos, aut etiam laicus Dei servus adveniat, rogatur ut oret : & qui sæpe pro nihilo contemtus fuerat, necessitatis tempore supplicatur, ut precibus suis commeatum vitæ longioris obtineat. Sic caussa discriminis, quæ vicina timetur, dum despecta eliguntur, & pretiosa vilescunt, vitæ illius quæ post mortem permutatio figuratur : ubi jam & Lazarus pauper recipitur in requiem, & dives in hac vita pomposus vexari fertur in pœnis. Et cum sic Dominus, aut Sanctorum motus oraculis, aut creaturæ suæ beneficio, aut medici arte conferta misericordia restituat sanitatem, cito succedente oblivione, in contrarium omnia permutantur. Timor in insolentiam, gratia vertitur in contemtum : & quasi nihil unquam incommodi senserimus, aut qui revocari rursus ad talia nequeamus, rebellamus, efferimur, & concessum ad pœnitentiam vitæ spatium negligimus, nec pœnitendo pristina lachrymis peccata diluimus, sed peccata non pœnitendo cumulamus. Legamus Isaiam Prophetam & necessarium Ezechiæ regis aptum huic caussæ quæramus exemplum : (Isa. 38. 5.) cui morituro anni quindecim ad superiorem vitam propriis fletibus, & Prophetæ precibus augentur. Quique accepta tanti muneris gratia, non peccatis, non voluptatibus, non deliciis, sed soli Domino indultum vitæ spatium, humilis & sanctus exhibuit.

(Cap. 9.) Verum, quia tibi, honorabilis & dilectissime parens, per novam gratiam omnis lachrymarum caussa detersa est, age, cave, curre, festina. Age, ut in spiritualitate proficias. Cave, ne quod accepisti, bonum incautus & negligens custos amittas. Curre ut non negligas. Festina, ut celerius comprehendas. Siquidem Paulus (Phil. 1. 13.) jam Christi catenam pro Evangelii annunciatione circumferens, nondum se comprehendisse dicebat, quamvis hora sexta, hoc est media ætate Domini vineam operaturus, quasi fervidus opifex & fidelis, aliorum longam dubietatem languidumque vinceret teporem. Dum tempus habemus, seminemus in spiritu, ut messem in spiritualibus colligamus. Nec attendamus ad paleas : quas ventilabrum Christi continuo separabit a tritico, donec qui venturus est veniat. Et juxta Prophetæ vaticinium discernatur inter justum & injustum, & inter servientem Deo & non servientem. Sicut & alibi Dominus dicit. (Isa. 65. ...) *Ecce qui serviunt mihi epulabuntur : vos vero esurietis. Ecce qui serviunt mihi lætabuntur,*

al. vos. *vos autem contristabimini*. Non * nos inertes, vindictæ dies & retributionis inveniat, qui imminens ac vicinus esse, & sæculi ruinis undique concurrentibus, & Scripturarum contestatione probatur. Consideremus quod in hac terra hospites sumus, & peregrinorum more pro diebus novissimis habitamus. *Joan. 15. 19.* *Vos enim de hoc mundo non estis*, dicitur nobis. Quid ergo in aliena satagimus? quid turbamur? Nemo in deteriori & extranea patria plus eligit possidere, quam in sua. De his tantum sollicitudinem habere debemus & curam, quæ nobiscum transferre possumus. Ambiant terrena gentiles, quibus cælestia non debentur. Concupiscant præsentia, qui futura non credunt. Christianis divitiæ & hæreditas, sit divinitas Christi. Nec enim debent ægre ferre, quasi minus a cæteris habeant, qui auctorem omnium perceperunt. Superest, ut acceptum in corde Deum honorent obsequiis, operibus colant, sermone semper & cogitatione fateantur: ut in adventu ejus, non cum contumacibus & contemtoribus puniantur, sed cum Sanctis & Deum timentibus coronentur. Hoc sane prudentiam tuam precor, ne me putes hæc superstitionis alicujus persuasione dictasse. Ego te Christianum volo esse, non Monachum dici, & virtutem propriæ laudis possidere magis quam nomen alienum. Quod frustra a Latinis in turba commorantibus imponitur, cum a Græcis solitarie viventibus legitime deputetur. Accipe ergo, fili, sermonem nostrum, ea simplicitate & veritate qua diximus: quia non quærimus hominum gloriam, Deus testis: nec ad hoc loquimur, ut humanas amicitias aucupemur, ne nostræ adulationis sermone, & nos & alios decipiamus: nec ut nos apud homines aliquid videamur, sed ut apud Deum homines magna mereantur.

Cap. 10. De quæstionibus autem tuis, ut pace tua loquar, quia turbulentius proponebas, ego simpliciter respondere nolebam, quia bellanti dexteram pacis dare non poteram: licet etiam præposterum forte videatur, inde aliquid in fine Epistolæ retractare. Sed quoniam apud Christianos non tam ordo quæritur, quam profectus, pauca quæ tibi reor fore necessaria, credidi subnectenda: donec de cæteris, quæ ut assolent, te movent, præsens si jusseris cum præsente, remota omni animositatis contentione tractemus. Dixisti enim, ni fallor, hoc jure te mala malis reddere, & cum jurantibus jurare debere, quod aliquando juravit Dominus, aut mala malis restituit. Scio primum non omnia nobis convenire

A servis, quæ Domino conveniunt, ne in comparatione famulorum, Domini videatur injuria. Alioquin forsitan reclamare incipiamus: cur non de virginibus, sed de mulieribus generamur? Aut cur mortui nostri die tertia non resurgunt? Juravit, scio, sæpe Dominus, qui nos jurare prohibuit, nec statim ex hoc temere blasphemare debemus eum, qui alios vetuerit quod ipse faciebat: quia dici nobis potest, juravit Dominus quasi Dominus, quem jurare nemo prohibebat: B nobis quasi servis jurare non licet, qui Domini nostri lege jurare vetamur. Verum ne in ejus exemplo scandalum patiamur: ex quo tempore jurare nos noluit, nec ipse juravit. Et qualiter de juramenti caussa brevi sermone satisfactum est: ita etiam ad vindictæ negotium hunc eumdem sensum facile prospicis posse sufficere: quia aliud nunc tempus gratiæ, in quo plenitudo perfectionis advenit: aliud fuit legis, aliud Prophetarum, dicente Domino: C *Audistis quia dictum est antiquis*, *1. Cor.* ne occiderent: ego autem perfectiora præcipio, quæ in ordine Evangelii digesta suo loco lector inveniet. Ex quo enim Filius Dei, filius hominis factus est: ex quo vetus fermentum Judaicæ traditionis est factum nova conspersio: ex quo agnus non in figura, sed in veritate comeditur: ex quo secundum Apostolum, *vetera transierunt*, *& facta sunt omnia nova*: *Matth.* ex quo jussum est imaginem terreni hominis deponere, & assumere formam cælestis: D ex eo commortui vivimus, & virtutibus consurreximus in Christo.

ADMONITIO
DE SUBSEQUENTE EPISTOLA.

Non, ut vulgo creditur, Epistola hæc est, sed alloquentis in Ecclesia populum Homelia, *seu Tractatus*: E *quod unum manifesto evincit, Hieronymum auctorem non habere. Illud vero tum ex continenti orationis serie, cum præcipue ex his cap.* 11. *liquet*: Istiusmodi disputatio in Psalmo nuper incidit, & dictum est a nobis, quomodo Deus eduxerit nubes ab extremo terræ: quod quidem nunc cogimur rursum tractare, ut & hi qui audierunt, plenissime eorum quæ sciunt, reminiscantur: & hi qui aut non interfuerunt, aut obliti sunt, F contextum sermonis agnoscant, quem nunc prout valuimus, exhibuimus. *Equidem Auctor, quisquis ille fuerit, sequiorum certe longo intervallo temporum, quædam subinde*

inde ex Hieronymo delibavit, ut est illud de orbe terrarum, qui Græce οἰκυμένη nuncupatur, id est, inhabitata: *& quod consequitur de David*, in Psalmo confessionis tres spiritus postulante, *totidem fere verbis ex Commentario in Epistolam ad Galatas cap. v. v. 6. expressum. Cætera quod & Erasmo notatum est, ne pilum quidem Hieronymianæ dictionis habet, nec ullum vestigium pectoris illius.*

DE TRIBUS VIRTUTIBUS.

(Cap. 1.) TRes quodammodo virtutes Dei assumens Propheta, fortitudinem, sapientiam, atque prudentiam, unicuique earum propria opera distribuit. Fortitudini terram, sapientiæ orbem terrarum, prudentiæ cælum. Audi quippe Scripturæ ordinem: *Dominus qui fecit terram in fortitudine sua, & erexit orbem in sapientia sua, & prudentia extendit cælum.* Et nos igitur in nostra terra (dictum (Gen. 3. 19.) est quippe ad Adam, *terra es*) necessariam habemus fortitudinem Dei, quia absque ea impossibile est nobis id exequi, quod carni repugnat. Cum autem mortificata fuerint membra super terram, tunc parent spiritus voluntati. Siquidem juxta Apostolum, *Spi-* (Rom. 8. 13.) *ritu gesta carnis mortificantur*: Dominus autem fecit terram in fortitudine sua. Si autem ad hanc terram venias, & consideres id (Job 26.) quod in Job scriptum est, juxta emendatissima tamen exemplaria, quomodo statuerit eam super nihilum, invenies fortitudinem Dei in medietate mundi terræ libram sustinere. Veniam ergo ad orbem terrarum, qui Græce οἰκυμένη, nuncupatur, id est, *inhabitata*. Scio animam inhabitatam, scio desertam. Si enim non habet Deum Patrem: si non habet Filium dicentem: *ego & Pater* (Joan. 14. 23.) *veniemus ad eum, & mansionem apud eum faciemus*: si non habet Spiritum Sanctum, anima deserta est. Habitata autem est, quando plena est Deo Patre, quando habet Christum Filium & Spiritum Sanctum. Verum hæc differenter & varie in Scripturis dicuntur: in anima hominis Patrem & Filium & Spiritum Sanctum commorari. Nam & David in psalmo confessionis tres spiritus po- (Psal. 50. 12.) stulat, dicens: *Spiritu principali confirma me: spiritum rectum innova in visceribus meis: spiritum sanctum tuum ne auferas a me.* Qui sunt isti tres spiritus? Principalis spiritus, Pater est: rectus spiritus, Christus est: spiritus sanctus, Spiritus Sanctus est. Hoc in approbationem ejus rei diximus, quod habitata, id est, orbis terra- (Prov. 3. 19.) rum, in sapientia Dei fabricata sit. *Sapientia quippe auxiliabitur justo, super decem civi-* (Sap. 3. 2.) *tates habenti potestatem. Sapientiam autem & disciplinam qui abjicit, infelix est, & vana est spes ejus, & labores ejus insensati & sine* *fructu, & inutilia opera ejus*, ait Sapientia, quæ titulo inscribitur Salomonis. Idcirco quanto possumus labore nitamur: ut habitata nostra, sapientia Dei erigatur. Cecidit quippe & de sublimi corruit, venientibus nobis in locum istum miseriarum. Cecidit habitata nostra, postquam *peccavimus, inique fe-* (Psal. 105. 6.) *cimus, injuste egimus, impie gessimus*: & post ruinam indiget erectione. Si autem non vis ista sententia adduci, communem totius orbis quæramus ruinam, & post casum ejus consequenter Deus erigens prædicetur.

(Cap. 2.) Quicumque est in orbe isto, ante erectionem cecidit. Si autem cecidit, consequenter erigendus fuit: Nemo quippe sine casu sublevatur. Si autem erectus est, videamus quæ ruina præcesserit: Omnes corruimus per peccatum in orbe terrarum. Et Dominus qui erigit elisos, elevavit nos jacentes. In Adam omnes morimur: atque ita corruit orbis terrarum, & indiget erectione, ut in Christo omnes vivificemur. Igitur duplicem intellectum de orbe tradidimus. Unum, quomodo singulæ animæ, aut inhabitatæ sint, aut desertæ: alterum, quomodo universus orbis pariter ceciderit: & in sua prudentia extendit cælum. Non fortuito prudentia in cæli extensione assumta est. Invenies & in Proverbiis dictum: *Dominus sa-* (Prov. 3. 19.) *pientia fundavit terram, præparavit autem cælos prudentia.* Est ergo aliqua prudentia Dei, quam nolo ut extra Christum requiras. Omnia quippe quæ Dei sunt, Christus est. Ipse sapientia ejus, ipse fortitudo ejus, ipse justitia, ipse sanctitas & redemtio, ipse (ut ad præsens veniam) etiam prudentia. Sed cum sit idem in subjacenti, pro varietate sensuum, diversis vocabulis nuncupatur. Aliud significat sapientia, aliud justitia. Quando enim sapientia dicitur, disciplinis te divinarum humanarumque rerum instituit. Quando justitia, distributor & judex meritorum significatur. Quando sanctitas, illa virtus describitur, quæ credentes Deo, efficit sanctos. Ita ergo & mihi prudentiam ejus intellige: cum doctrina est, & demonstratio bonarum, aut malarum rerum, sive neutrarum: atque in hunc modum extendisse nunc dicitur cælum in prudentia sua. Quomodo autem extendatur cælum, extendente id prudentia, audi: quoniam non extendit verba non attendentis. Asserit quippe extensionem quandam esse verborum similiter, ut nunc dicitur cæli: juxta illud quod in alio loco scriptum est: *Qui* (Psal. 103. 2.) *extendit cælum ut pellem.* Extenditur autem & anima nostra, quæ prius fuerat contracta, ut possit capax esse sapientiæ Dei. Verum, ut ad propositum revertamur, diximus de eo, quod prudentia cælum factum sit: & nunc affirmamus eos, qu-

A qui cælestem hominem portant, esse cælestes. Si enim ad peccatorem dicitur: *Terra es, & in terram ibis*: quare non dicatur ad justum, cujus est regnum cælorum: Cælum es, & in cælum ibis? Aut si propter γηϊνον, id est *terrenum*, dicitur ei qui portat imaginem, γῆ εἶ, id est, *terra es, & in terram ibis*: cur propter cælestem, ei qui imaginem cælestis portat, non convenit dici: Cælum es, & in cælum ibis? Unusquisque autem nostrum, aut cælestia facta habet, aut terrena. Si terrena facta sunt, ad cognatam sibi terram deducunt eum, qui thesaurizat ea in terra, & non cælo. Rursumque hæc quæ juxta virtutem gesta sunt, thesaurizatorem suum appropinquantem sibi ad cælorum regiones subvehunt. *Et eduxit nubes ab extremo terræ*. Istiusmodi disputatio in Psalmo nuper incidit, & dictum est a nobis, quomodo Deus eduxerit nubes ab extremo terræ: quod quidem nunc cogimur rursum tractare: ut & hi qui audierunt, plenissime eorum quæ sciunt, reminiscantur: & hi qui aut non interfuerunt, aut obliti sunt, contextum sermonis agnoscant: quem tunc, prout valuimus, exhibuimus. Diximus autem Sanctos esse nubes. Etenim hoc quod scriptum est: *Veritas tua usque ad nubes*, non potest referri ad inanimales nubes, sed veritas Dei usque ad illas nubes est, quæ audiunt mandatum Domini, & noverunt quo pluvias deferant, & a quibus eas suspendant. De his nubibus dictum est: *Et mandabo nubibus meis, ne pluant super eam, imbrem*. De his enim quæ ex densato aere constare dicuntur: si non fuerit pluvia, non præcipit Dominus ne pluant super vineam, aut super quamcumque regionem, imbrem; sed omnino non apparent, ut in tertio Regum libro legimus, quando in tempore siccitatis nubes nulla apparuit, & postea juxta prophetiam Heliæ futuræ pluviæ signum in vestigio hominis ostensum est, atque ita post nubem conglobatam, imber descendit ad terras. Istis vero quasi subsistentibus nebulis, jubetur pluviam continere, cum indigna fuerit anima imbre cælesti, & dicitur: *Mandabo nubibus meis, ne pluant super eam imbrem*. Itaque unusquisque Sanctorum nubes est. Moyses nubes erat, & quasi nubes loquebatur: *Attendite cæli, quæ loquar, & audiat terra sermones ex ore meo. Exspectentur ut pluvia verba mea, & descendant ut ros eloquia mea*. Si non fuisset nubes, numquam dixisset: *Exspectentur ut pluvia verba mea, & descendant ut ros eloquia mea*. Quasi nubes dicebat, *ut imber super gramen, & pruina super fœnum, quia nomen Domini invocavi*. Similiter & Isaias, ut nubes loquebatur: *Audi, cælum, & auribus percipe, terra, quia Dominus loquutus est*.

Gen. 3. 19. — Psal. 135. 7. — Psal. 35. 6. — Isa. 5. 6. — 3. Reg. 18. 44. — Deut. 32. 1. 2. — Isa. 1. 2. — Ibid. 5. 6.

Et quia nubes ipse erat, & sciebat alias nubes comprophetantes sibi, ideo vaticinans ajebat: *Mandabo nubibus, ne pluant super eam imbrem*. Si autem jam didicimus qui sint nubes: videamus quomodo Deus educat nubes ab extremo terræ. Ait Salvator: *Qui vult in vobis esse primus, sit omnium novissimus*. Servavit hoc mandatum Paulus, & fuit novissimus in hoc mundo, dicens: *Puto enim Deus non Apostolos novissimos ostendit, quasi mortificatos: quia spectaculum facti sumus mundo, & angelis & hominibus*. B Si quis ergo sanctus custodiens præceptum Domini Salvatoris, factus fuerit in hac vita novissimus, iste fit nubes. *Et eduxit Deus nubes*, non a finibus terræ, non a Consulibus, non a Ducibus non a divitibus, sed, *ab extremis terræ*. *Beati* enim *pauperes, quoniam vestrum est regnum cælorum*. Vides, quomodo ab extremis terræ educat Deus nubes & corporeas nebulas? Propterea si volumus nubes fieri, ad quas pervenit veritas Dei, novissimi omnium fiamus, & C tam affectu quam opere dicamus: *Puto enim nos Deus Apostolos novissimos ostendit*. Quod si non sum Apostolus: licet tamen mihi fieri extremum, ut educens nubes ab extremo terræ, educat & me, & fulgura in pluviam faciat. * Ajunt naturalium caussarum scrutatores, quia fulgura ex nubium collisione generentur, more silicum duriorum: quos cum comploseris, id est, colliseris sibi, medius ex his ignis extritus elabitur, atque ita cum fulgore pariter & tonitrua mugire: tonitruo, scilicet, sonituum indicante concursus, & fulgura excussi luminis claritate. D Si intellexisti exemplum, considera nunc nubes rationales. Moyses nubes erat: Jesus Nave nubes erat. Isti si secum collocantur, ex sermonibus eorum fulgura micant. Jeremias & Baruch nubes erant: sermocinentur invicem, & videbis rutilare fulgura. Potes & tu ipse de Scripturis sanctis in hunc modum nubium invenire concursus, ex quibus ignes emittantur. Ut autem ad novum Testamentum veniamus: E Paulus & Silvanus duæ nubes in unum convenerunt, & ecce totum mundum Epistolæ eorum fulgor illuminat. *Fulgura, & pluviam fecit, & eduxit ventos de thesauris suis*. Ergone hi venti, qui super terram perflant, in thesauris Dei sunt, & non horum natura manifesta est, quomodo & qua ratione subsistant? Sed sunt quidam ventorum thesauri, thesauri spirituum, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilii & virtutis, spiritus fortitudinis, scientiæ F & pietatis, spiritus timoris Domini, fortitudinis, dilectionis & caritatis. Potes & ipse de Scripturis hos ventos congregare, & istorum spirituum invenire thesauros. Ubi sunt isti thesauri? Utique *in eo in quo sunt omnes*

Marc. 9. 34. — Matth. 5. 3. — * Ex Isidori Origin. lib. XIII. cap. 8 — Psal. 134. 7. — Col. 2. 3.

omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi. In Christo sedem habent: inde oriuntur hi spiritus, ut alius sapiens sit, alius fidelis, alius eruditus, & alius quodquumque donorum Dei possideat. 1. Cor. 12. 8. *Alii enim per spiritum datur sermo sapientiæ: alii sermo scientiæ juxta eumdem spiritum: alii fides in eodem spiritu*. Eduxit ergo nubes ab extremo terræ, fulgura in pluviam fecit: & eduxit ventos de thesauris suis, & nos juxta misericordiam Dei ad hos thesauros occursuros putamus. Et quia plures sunt thesauri: forte juxta ordinem resurgentium erit & requies in thesauris Dei. Quod autem dico, istiusmodi est: resurrectio mortuorum in quibusdam ordinibus futura est. Ibid. v. 23. Ait quippe Apostolus. *Unusquisque autem resurget in suo ordine*, & non ut libet miscentur ordines resurgentium. Alius ordo erit in illo & in illo thesauro Dei: alius ordo in alio & in alio thesauro Dei. Isti autem omnes thesauri unum habent thesaurum, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi. Et quomodo possideo unam pretiosissimam margaritam per plures alias margaritas: sic venio ad thesaurum thesaurorum, & Dominum dominorum, & regem regum, cum dignus fuero spiritibus in Dei thesauro commorantibus. *Eduxit enim ventos de thesauris suis*.

Infatuatus est omnis homo a scientia. Psal. 115. 7. Cap. 1. Si omnis homo infatuatus est a scientia, & Paulus homo est, Paulus infatuatus est a scientia. 1. Cor. 13. 9. *Ex parte enim*, ait, *cognoscimus, & ex parte prophetamus*. Infatuatus est a scientia, videns per speculum, & in ænigmate, portiunculam quandam videns, & si sic expedit dicere, ipsius quoque portiunculæ partem minimam recognoscens. Econtrario autem intellige quid sit: *infatuatus est omnis homo a scientia*. Comparatione peccatorum Jerusalem, Sodomorum peccatum justitia est: justificata est enim, ait, *Sodoma ex te*. Ezech. 16. 48. Quomodo enim non habent justitiam Sodomorum peccata per se, sed ad collationem majorum scelerum justificantur: sic econtrario scientia Pauli ad illam cælestem scientiam, ad illum consummatum electionis intellectum, stultitia reputatur. Infatuatus est idcirco omnis homo a scientia. Tale quidam Ecclesiastes, ut arbitror, deprehendens effatus est: Eccl. 7. 24. *Dixi, sapiens efficiar, & ipsa elongavit se a me longius quam erat, & alta profunditas: quis inveniet eam?* Volumus quiddam audenter licet dicere: quoniam hoc quod descendit in mundum, evacuavit seipsum, ut evacuatione ejus mundus compleretur. Si hoc autem quod descendit in mundum, evacuavit se, evacuatio ipsa insipientia est: quoniam quod fatuum est Dei, sapientius est hominibus. 1. Cor. 1. 27. Si ego dixissem fatuum Dei, quomodo aucupes sermonum meorum, & semper dediti ad criminandum, venenatas in me linguas vibrarent? Nunc vero Paulus sapiens, & potestatem habens Apostolicam, ausus est dicere, omnem sapientiam terrenam, quæ in se, quæ in Petro, quæ in cæteris Apostolis erat, quæ in istum mundum descenderat, stultitiam esse Dei. Ibid. 1. 19. 20. Ad comparationem quippe illius sapientiæ, quam terrenus non capit locus, ad illam sapientiam, quæ cælestis est, quæ mundi limitem excedit, hoc quod descendit ad homines, fatuum Dei est. Verum id ipsum fatuum Dei, sapientius est hominibus. Quibus hominibus? Non utique stultis, sed sapientibus: dicat licet, sapientes hujus sæculi, sive principes, sive vates. Istis sapientibus sæculi, hoc quod nos exposuimus fatuum Dei sapientius est. Mirabile quiddam volumus inserere: quoniam sapientia mundi stultitia est apud Deum: & infatuavit Deus sapientiam mundi, non in sapientia sua infatuavit mundi sapientiam, ut esse stultitia arguatur. Neque enim dignatur sapientia Dei ad mundi sapientiam convincendam tota descendere, sed potius modicum, hoc est Incarnationis sacramentum. Quid necessarium fuit, quod fatuum Dei erat, ut hoc parvo & fatuo Dei, infatuaretur sæculi sapientia? Non enim valebat sæculi sapientia magnitudinem in se pientia. tis sapientiæ sustinere. Verum exemplum interponam, ut perspicue possit intelligi, quomodo fatuum Dei, stultam fecerit sapientiam mundi. Fingamus paulisper me, qui aliquid putor noe, cum insipiente aliquo & inerudito conferre sermonem, qui nihil intelligat, nihil acutæ disputationis interroget: nunquid opus mihi est ad istius stultitiam coarguendam dialecticæ artis calliditatem, & profundorum sensuum acumen adhibere? Nonne ad unius sermonis jactum vilis & modici, qui tamen illius intelligentiæ videatur acerrimus, fatuum eum & insipientem esse convincam? Sic igitur ad mundi sapientiam stultificandam, non est opus sapientiam Dei descendere, & cum ea colluctari, quæ deorsum est sapientia, sed sufficit fatuum Dei: quoniam sapientius est hominibus: & infirmum Dei, fortius est hominibus: & omnia contraria Salvator meus & Dominus assumsit, ut contrariis dissolvat contraria, & confirmemur ab infirmitate ejus, & sapientes efficiamur a fatuo ejus, & in hoc introducti possimus ascendere ad sapientiam & virtutem Dei, Christum Jesum, cui est gloria & virtus & imperium in sæcula sæculorum.

AD-

ADMONITIO
DE SUBSEQUENTE OPUSCULO.

Erasmus, quem passim Criticorum filii sequuti sunt, non dubitat negare Latinum fuisse qui hæc scripserit, sed Græcum: ex eo scilicet quod ait, Latino utens eloquio: *&* infantium more balbutientium, *se* necdum posse ad plenum verba formare. *Verum longe secus totus Orationis contextus clamat, & quæ continuo laudantur ex Vulgata Latina interpretatione* B *Scripturarum testimonia: ut quin Latinus ipse fuerit, nullus sane dubitem, quamquam ad eam, quam molitur fraudem, peregrinum se tentare sermonem simulet. Nihil itaque ad rem est conjectura illa de Sophronio, seu veteri, quod Canisius quoque probat, Hieronymi amico, qui Psalterium, pluraque alia S. Doctoris opuscula ex Latino refudit in Græcum: seu recentiore alio, qui circa medium octavum sæculum, ut nos diximus, librum de Illustribus Viris Græce est interpretatus.* C *Hujus Auctor Sermonis, quisquis ille fuerit, ætatem suam manifesto prodit ex ipso, quod tractat, argumento, atque eo maxime, quod ait,* Solennitatem Assumtionis Beatæ Virginis celebrari in Ecclesiis; *compertum enim est, octavo demum sæculo hoc cepisse Festum institui, neque jam inde in Occidentis Ecclesiis obtinuisse, cum sub noni initium Carolus Magnus in Capitularibus lib. I. cap. 158. ita constituat:* Hæc sunt Festivitates in anno &c...... De Assumtione Sanctæ Mariæ interrogandum relinquimus. D

AD PAULAM ET EUSTOCHIUM
DE ASSUMTIONE BEATÆ MARIÆ VIRGINIS SERMO.

Cap. 1 COgitis me, o Paula & Eustochium, imo caritas Christi me compellit, qui vobis dudum Tractatibus loqui consueveram, ut novo loquendi genere, sanctis quæ vobiscum degunt virginibus, Latino utens eloquio, exhortationis gratia, sermonem faciam de Assumtione beatæ & gloriosæ semper Virginis Mariæ, more eorum qui declamatorie in Ecclesiis solent loqui ad populum: quod utique genus docendi, necdum attigeram. Sed quia negare nequeo quidquid injungitis, nimia vestra devictus dilectione, experiar quæ hortamini affectu infantium, more balbutientium, qui quæquumque audierint, fari gestiunt, cum necdum possint ad plenum verba formare: maxime, quia propter simpliciores quasque id me depromere compellitis, ut habeat sanctum Collegium vestrum sermone Latino, quibus se occupet laudibus eadem die, quibusve divinis vacet lectionibus: præsertim cum & eadem in multis festivitatibus, multorum A Sanctorum Patrum studia, miro cuderint eloquio, quæ de hac quidem uberius ubique in Scripturis divinis prædicata leguntur. Quid enim aliud sonant Evangelia, nisi Dominum nascentem ex Maria virgine? & omnia ejus incrementa quousque fuit in mundo dumtaxat, divinis efferunt præconiis. Porro ab exordio sancti Evangelii Gabrielem Archangelum colloquentem Mariæ didicistis, & deinceps reliqua omnia plenius legistis. Ad præsepe quoque, o Paula, te teste, nato puero inter crepundia B novi partus, & querelas nescii ploratus, pro Fescenninis, *Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis*: multitudinem Angelorum cantantium audivisti, & radiantem stellam vidisti. Pastoribus insuper evangelizantibus credidisti. Magos præterea tria deferentes munera, in visione beatis oculis conspexisti: ipsa eadem munera bene intelligendo votis omnibus fide Deo obtulisti. Nam & cum eisdem Magis Deum puerum in præsepio adorasti. Sed forte conquesta me delatorem, * qui * al. C te prodiderim, clamabis. Ad quod ego. Si cælatum esse volebas teste conscientia, mihi narare ante præsepium, ubi plurimum lachrymata es, non debueras: quod ut verum fatear, Christi præconia, etiam si voluero adjuratus, neque tuas laudes omnino tacere queo. Idcirco tuæ te interrogent filiæ, quas lacte nutris: tu ea melius reserabis, quæ nescio si per speciem aliquam, aut certe in spiritu vidisti. Unde vos, o filiæ pulsate matrem precibus, pulsate ad ostium invitantis amici: si quomodo tandem D vobis aperiantur, quæ reserata sunt matri. Veruntamen de his quid plura dicam? Omnia Salvatoris gesta, & beatæ Mariæ obsequia, nec non actus vitæ ex Evangelio didicistis. Et nunc quid superest, ut ab aliquo doctorum requiratis.

De Assumtione ejusdem tamen beatæ Dei genitricis semperque Virginis Mariæ, qualiter asumta est, quia vestra id deposcit oratio, præsentia absens scribere vobis curavi, quæ abscentia præsens devotus obtuli, ut habeat sanctum Collegium vestrum in die tantæ solennitatis munus Latini sermonis, in quo discat tenera infantia E lactis experiri dulcedinem, & de exiguis eximia cogitare: qualiter favente Deo, per singulos annos tota hæc dies expendatur in laudem, & cum gaudio celebretur: ne forte si venerit in manus vestras illud apocryphum, De transitu ejusdem Virginis, dubia pro certis recipiatis: quod multi Latinorum pietatis amore, studio legendi carius amplectuntur: præsertim cum ex his nihil aliud experiri possit pro certo, nisi quod hodierna die gloriosa migravit a corpore. Monstratur autem sepulcrum ejus cernentibus nobis F usque ad præsens in vallis Josaphat medio, quæ vallis est inter montem Sion & montem Oliveti posita: quam & tu, o Paula, oculis aspexisti, ubi in ejus honore fabricata est Ecclesia miro lapide tabulata: in qua sepulta fuisse (ut scire po-

Cap. 2

potestis) ab omnibus ibidem prædicatur : sed nunc vacuum esse Mausoleum cernentibus ostenditur. Hæc idcirco dixerim, quia multi nostrorum dubitant, utrum assumta fuerit simul cum corpore, an abierit relicto corpore. Quomodo autem, vel quo tempore, aut a quibus personis sanctissimum corpus ejus inde ablatum fuerit, vel ubi transpositum : utrum ne resurrexerit, nescitur : quamvis nonnulli astruere velint eam jam resuscitatam, & beata cum Christo immortalitate in cælestibus vestiri. Quod & de Beato Joanne Evangelista ejus ministro, cui virgini a Christo Virgo commissa est, plurimi asseverant : quia in sepulcro ejus (ut fertur) non nisi manna invenitur : quod & scaturire cernitur. Veruntamen quid horum verius censeatur, ambigimus. Melius tamen Deo totum, cui nihil impossibile est, committimus, quam ut aliquid temere definire velimus auctoritate nostra, quod non probemus : sicuti & de his, qui cum Domino (Evangelio teste) resurrexisse credimus. Sed utrum redierint in pulverem terræ, certum non habemus, nisi quod legimus : *Quia multa corpora Sanctorum qui dormierant, surrexerunt, ac venerunt in sanctam civitatem*, scilicet, *Jerusalem*, *& apparuerunt multis*. (Matth. 27. 31.) De quibus profecto nonnulli doctorum senserunt, & etiam in suis reliquerunt scriptis, quod jam in illis perpetua sit completa resurrectio. Fatentur enim quod veri testes non essent, nisi & vera eorum esset resurrectio. Unde & beatus Petrus dixisse legitur, cum de David loqueretur in testimonium: *Et sepulcrum*, inquit, *ejus apud nos est:* (Act. 2. 29.) quasi non sit ausus dicere, quod ipse, aut corpus ejus apud non est : sed tantum sepulcrum quo conditus fuerat : hinc ajunt resurrexisse & eum cum cæteris Sanctis : & ideo vacuum remansisse Mausoleum, ut hunc beatæ Mariæ cernitur. Quod sane factum, & de aliis quibuslibet locis Scripturarum affirmare conantur: quod hi jam cum Christo regnent resuscitati in æterna societate. Quod (quia Deo nihil est impossibile) nec nos de beata Maria Virgine factum abnuimus, quanquam propter cautelam (salva fide) pio magis desiderio opinari oporteat, quam inconsulte definire, quod sine periculo nescitur.

(Cap. 1.) Unde de his ex quibus certi sumus, tantisper loquamur ad exhortationem vestram qualiquumque sermone, ad ædificationem & laudem nominis Dei: ut & religio conservetur pro famulatu, & devotio augeatur pro affectu: quoniam hæc est Virgo, quæ sola interemit universam hæreticam pravitatem: sola post Deum quæ nos confirmet in omni veritate, suisque commendet meri-

A tis, & precibus auxilietur, ut & ipsi digni inveniamur in ejus laudibus. Quod si quæritur post ascensionem Domini quid egerit, unum pro certo est, quia Virgo sancta corpore ac mente permansit : quam sane Angelus Gabriel, ac si cælestis paranymphus, intactam custodivit. Et Joannes Apostolus, atque Evangelista, cui Christus eam de cruce commisit, virgo virginem servavit, suisque ei deservivit obsequiis : non quod eximius ille Sanctorum chorus Apostolorum B deseruerit eam, inter quos post resurrectionem intrans & exiens, familiarius contulit de Christi Incarnatione : tanto siquidem verius, quanto ab initio plenius per Spiritum Sanctum cuncta didicerat, & perspexerat oculis universa : licet & Apostoli per eumdem Spiritum Sanctum omnia cognoverint, & in omnem edocti pervenerint veritatem. Quam sane beatam Virginem, etsi omnes venerati sunt discipuli, eique famulabantur affectu dilectionis, Joannes tamen C amplius ac specialius usque in finem vitæ, qui sibi commissam accepit in suam, quasi matrem filius : cui benignas magister de cruce: *Mulier*, inquit, *ecce filius tuus?* (Joan. 19. 26. 27) ad discipulum autem: *Ecce mater tua* ? ut virgo virgini cohæreret & deserviret officiosissime cura adoptionis. Non enim pudicissima virginitas alicui discipulorum rectius quam virgini commendatur ut esset ad invicem grata societas & floridus aspectus? necnon & venustas conversandi vernans, alternatim pudicitiarum splendore D decoratur. Una siquidem virtus virginitatis in ambobus, sed altera proportio in Maria : altera quidem, quia fœcundior, sed ipsa. Ipsa vero, sed altera : quia etsi ipsa eademque incorruptio, tamen fœcunditas integritatis longe glorosior quam virginitas. Idcirco & fœcunditas in illa tota deifica est & virginitas. Alioqui nusquam secundum naturam nascendi virginitas, ubi fœcunditas prædicatur : neque fœcunditas, ubi virginitas integra conservatur. Ideoque to- E tum superexcellit de illa quæ dicuntur : quia sunt divina atque ineffabilia. Unde virginitas & fœcunditas prolis supereminens novitas est, quanquam humanum cernatur ex carne quod nascitur. Verumtamen etsi magnificentior multum virginitas in Maria propter gratiæ excellentiam : una tamen integritas carnis, & una vir- F tus, quæ ad invicem tanquam cognata sociatur. Hinc quoque Joannes, quidquid est quod Maria genuit, evangelizando, suo commendat eloquio. *Verbum*, inquit, (Joan. 1. 1.) *in principio erat*, *& Verbum erat apud Deum*, *& Deus erat Verbum*. Hoc quippe Verbum quod erat in principio, & apud Deum erat, & Deus erat, ipsum genuit beata & glo-

gloriosa Virgo Maria ex se carnem factum. Idcirco & virginitas longe sacratior, & fœcunditas (ut ita dicam) multo ineffabilior, quam suo potuerit ille explicare eloquio. Veruntamen quanto virginitas cognatior virginitati, tanto beatus Evangelista cæteris excellentior & vicinior Verbo. Ideo quidquid est quod Virgo genuit, totum prout potuit homo per Spiritum Sanctum nobis reservavit manifestius & docuit.

Cap. 4. Cæterum ad exemplum humanæ vitæ, conversatio ejus post ascensionem Christi generaliter cum Apostolis fuit quousque disperguntur: sicut Lucas meminit, dicens: Quod regressi quidem a monte Oliveti, Jerosolymam venerunt, & ascenderunt in cœnaculum, ubi manebant Petrus & Joannes & Jacobus, & Andræas, Philippus & Thomas, Bartholomæus & Matthæus, Jacobus Alphæi & Simon Zelotes, & Judas Jacobi: *Hi omnes*, inquit, *erant perseverantes unanimiter in oratione cum mulieribus & Maria matre Jesu & fratribus ejus*. (Actor. 1. 12. 13. 14.) Ecce Jesu ascendente cum quibus Virgo vacat in schola virtutum, & meditatur in lege mandatorum Dei, ut & ipsa sit forma disciplinæ Christi, & exemplum perfectionis virginibus. Conversatur autem cum testibus sanctæ resurrectionis & ipsa testis. Conversatur cum senatoribus cæli intra curiam paradisi sub Spiritus Sancti disciplina & magisterio totius divinæ majestatis. Invenitur prima beata Maria inter primas summi regis cohortes, quorum vita jam non erat de terris, in quibus Christus præliabatur, sed de cælis. Hinc ascendisse leguntur in cœnaculum, in quo pascha dignissime celebrabatur: ibi quippe manebant cum Maria matre Jesu unanimiter aspirati in caritate, perseverantes in oratione, donec induerentur virtute ex alto. Ceperant enim jam orare qui dudum cum Domino conversantes virtutibus & miraculis pascebantur. Et bene perseverabant in oratione nihil hæsitantes, donec acciperent munera Spiritus Sancti quæ poscebant. Quos & vos, o filiæ, imitamini, quæ in schola Christi permanere vovistis: perseverate in orationibus unanimiter viventes, donec intrare possitis gaudia æternæ vitæ, quo beata Virgo feliciter hodie introivit, alternantibus hymnidicis Angelorum choris intra pascua æternæ viriditatis: ubi una societas civium supernotorum, ubi dulcis solemnitas Angelorum, obi post labores & ærumnas felix & suavis refectio animarum. Hodie gloriosa namque semper virgo Maria cælos ascendit: rogo, gaudete: quia (ut ita fatear) ineffabiliter sublimata cum Christo regnat in æternum. Regina mundi

A hodie de terris & de præsenti sæculo nequam eripitur: iterum dico gaudete, quia secura de sua immarcescibili gloria ad cæli jam pervenit palatium. Exultate inquam & gaudete, & lætetur omnis orbis, quia hodie nobis omnibus ejus intervenientibus meritis salus aucta est. Vobis quoque diligentibus eam, honor, & virtus una cum reliquis sacris virginibus amplior præstatur & gratia. Idcirco, dilectissimæ, lætamini & laudate, quia si Deum ore pro- B phetico in Sanctis suis laudare jubemur, multo magis eum in hac celebritate beatæ Mariæ Virginis matris ejus oportet cum hymnis & canticis diligentius extollere, & dignis Deo jubilare præconiis, ac mysticis honorare muneribus. Nulli enim dubium, quin totum ad gloriam laudis ejus pertineat, quicquid digne genitrici suæ impensum fuerit, atque solenniter attributum. Ex quo timeo satis, & valde pertimesco, dum vestris cupio parere profectibus, ne C forte sicut improbus, ita & indignus laudator inveniar.

Profecto cum nec sanctitas vel facundia suppeditet, ut beatam & gloriosam Virginem Mariam digne laudare queam: quoniam (ut verum fatear) quidquid humanis dici potest verbis, minus est a laude cæli: quia divinis est & angelicis excellentius prædicata & laudata præconiis. A Prophetis quidem prænuntiata: a Patriarchis figuris & ænigmatibus præsignata: ab D Evangelistis exhibita & monstrata: ab Angelo venerabiliter atque officiosissime salutata. Præterea qualis & quanta esset, ab eodem divinitus declaratur, cum dicitur: *Ave gratia plena, Dominus tecum: benedicta tu in mulieribus*. Talibus namque decebat Virginem oppignerari muneribus, ut esset gratia plena, quæ dedit cælis gloriam, terris Dominum, pacemque refudit, fidem gentibus, finem vitiis, vitæ ordinem, moribus disciplinam. Et bene E Angelus ad Virginem Mariam mittitur: quia semper Angelis cognata virginitas. Profecto in carne, præter carnem vivere, non terrena vita est, sed cælestis: Unde in carne angelicam vitam acquirere, majus est meritum, quam habere. Esse enim angelum, felicitatis est: esse vero virginem, virtutis: dum hoc obtinere viribus virgo nititur cum gratia, quod habet F Angelus ex natura. Utrumque tamen & esse virginem & Angelum, divini muneris est officium, non humani: *Ave*, inquit, *gratia plena*: & bene plena, quia cæteris per partes præstatur: Mariæ vero simul se tota infudit plenitudo gratiæ. Hoc quippe est quod David canit: *Descendet sicut pluvia in vellus*. Vellus itaque cum sit de corpore,

Cap. 5. — Luc. 1. 28. — Psal. 71. 6.

pore, nescit corporis passionem. Sic & virginitas cum sit in carne, nescit vitia carnis. Cælestis plane imber in virgineum vellus, placido se infudit illapsu: tota divinitatis unda se contulit in carnem, quando Verbum caro factum est: ac deinde per crucis patibulum expressum, terris omnibus salutis pluviam effudit, & stillicidia gratiæ humanis præstitit mentibus. *Dominus*, inquit, *tecum*. Mira res & jam cum Virgine erat, qui ad Virginem mittebat Angelum, & præcessit nuntium suum Deus, B sed a Deo non recessit: nec teneri potuit locis qui omnibus habetur in locis: & totus ubique est, sine quo nihil totum. Ergo Verbum Patris nunquam a Patre discedens, homo pro nobis fieri dignatus est, secreto suo mysterio, quod ipse novit: qui quoniam totum suscepit quod est hominis, homo totus est: & totum retinens quod Dei est, omnino aliud quam Deus (qui natus est ex Maria) esse non potuit. Scit enim Deus omnia & potest. Propterea quia C ita est, scivit se ac potuit in utero Virginis sine sui corruptione miscere atque unire, ut unus esset Christus Deus & homo, una persona, unaque substantia. Ob quod Dei genitrix electa & prælecta jure ab Angelo salutatur, & prædicatur gratia plena. Vere plena, per quam largo Sancti Spiritus imbre superfusa est omnis creatura. Et ideo satis eam devotissime primum Angelus veneratur & salutat. Miratur itaque & ipse qualis aut quanta sit quam salutat: non enim simplex, fateor, vel consueta fuit ista D salutatio, sed omni admiratione digna. Siquidem venerationis fuit delatio, oblatio muneris, famulatus obsequii. Quia etsi in sanctis patribus & prophetis gratia fuisse creditur: non tamen eatenus plena. In Mariam vero totius gratiæ, quæ in Christo est plenitudo venit, quamquam aliter. Et ideo, inquit, *benedicta tu in mulieribus*, id est, plus benedicta quam omnes mulieres. Ac per hoc quidquid maledictionis infusum est per Evam, totum abstulit benedictio E Mariæ. Insuper gratiam refudit Christi ortus, quam non habuit prius omnis mundus. Igitur quod natura non habuit, usus nescivit, ignoravit ratio, mens non capit humana, pavet cælum, stupet terra, creatura omnis etiam cælestis miratur: hoc totum est, quod per Gabrielem Mariæ divinitus nuntiatur, & per Christum adimple- F tur. Qua de caussa de tali tantaque loqui, me indignum fateor: sed & puto quod nemo sit qui præsumat, nisi qui quanta sint quæ panduntur, penitus ignorat.

Cap. 6. Tamen etsi ad hæc nemo idoneus invenitur, votis omnibus cessare non debet etiam quilibet peccator a laudibus, quamvis explere non queat quod sentit. Unde sermo divinus cum de peccatore ageret in Psalmis: *Sacrificium*, inquit, *laudis honorificabit me:* Luc. 1. 28. protinus addidit: *& illic iter est quo ostendam illi salutare Dei*: ac si patenter dicat, Illic iter est laudis ad æternam laudem sine fine mansuram: sed nemo apprehendet illud, nisi ego præmonstravero. Propterea, carissimæ, quia iter salutis nostræ in laudibus est Salvatoris, hortor vos & commoneo in hac sacra solennitate genitricis Dei Mariæ, nolite cessare a laudibus. Quod si virgo es, gaude, quia meruisti esse & tu quod laudas: tantum cura ut sis, quæ digne laudare possis. Quod si continens & casta es, venerare & lauda, quia non aliunde constat, ut possis esse casta, quam ex gratia Christi, quæ fuit plenissime in Maria quam laudas. Quod si conjugata certe aut peccatrix, nihilominus confitere & lauda, quoniam inde misericordia omnibus profluxit & gratia ut laudent. Et quamvis non sit speciosa laus in ore peccatoris, noli cessare a laude, quia inde tibi promittitur venia, unde & omnibus, ut laudes. Alioqui nisi juxta modulum ingenii nostri Deum laudare in Sanctis suis studeamus: quomodo eum, secundum quod canimus, *juxta multitudinem magnitudinis ejus*, laudare poterimus? omnino quippe prætermittendum non est, quod impleturi sumus quandoque, secundum quod dicitur: *Beati qui habitant in* Psal. 84. 5. *domo tua, Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te*. Interdum vero quia immensus est, quod voce non possumus, nec facundia valemus, exequamur votis & medullis cordis: quia magnus & bonus est atque immensus, tantus ac talis quantum ac qualem ipse se novit, ore ac spiritu confiteamur ad justitiam & salutem.

Cap. 7. Hinc rogo omnes pariter festivitatem gloriosæ semper Virginis Mariæ devotissime celebremus: quia hæc est dies præclara, in qua meruit exaltari super choros Angelorum, & pervenire ultra quam nostræ humanitatis est natura. Ubi non substantia tollitur, sed gloriæ magnitudo monstratur, cum elevatur in dexteram Patris, ubi Christus pro nobis introivit pontifex factus in æternum ad cæli palatium. Hæc est iniquam dies, in qua usque ad throni celsitudinem intemerata mater & virgo processit, atque in regni solio sublimata, post Christum gloriosa resedit. Sic itaque ubique confidenter sancta Dei canit Ecclesia, quod de nullo alio Sanctorum fas est credere, ut ultra Angelorum & Archangelorum dignitatem merito transcenderit: quia etsi similitudo repromittitur Sanctis, veritas tamen negatur. Hoc quippe privilegium non naturæ est,

ſed gratiæ beatæ Virginis Mariæ, de qua natus eſt ipſe Deus & homo. Idcirco & ipſa plus eſt meritis, & non natura quam virgo & homo. Unde & ſi cæteræ virgines imitantur illam uſque ad contemtum partus, & Gabrielis novæ ſalutationis obſequium: deinceps totum divinum eſt, quod operatum eſt in ea, teſte Angelo: *Quia Spiritus Sanctus & virtus Altiſſimi obumbrabit te*. Ante hoc ipſum ſane uterus Virginis, quamvis mundus, quamvis impollutus & alienus a * contagione peccati, quamvis ſanctus: tamen adhuc vilitate humanitatis induitur: ut ita dicam, ac ſi lana candidiſſima, ſuoque colore dealbata: ad quam ſane cum acceſſiſſet Spiritus Sanctus, quaſi ipſa eademque lana cum inficitur ſanguine conchilii vel muricis, vertitur in purpuram: verſa eſt & ipſa ſine coitu in matrem: ut non ſit jam amodo quod fuerat, ſed purpura veriſſima ad indumentum & gloriam ſummi regis divinitus aptiſſime dedicata: ut nulli deinceps ea uti uſu fœmineo licuerit niſi Deo. Quippe (ut ita loquar) beata & glorioſa Virgo Maria eo modo, quamvis dudum incomparabilis eſſet univerſis quæ ſub cælo ſunt virginibus, ut decenter poſſet in ſe ſuſcipere divinitatis admixtionem, ſalva utraque natura: tamen cum gratia repletur, cum Spiritu Sancto perfunditur, cum virtute Altiſſimi obumbratur, fit pretioſior meritis, celſis ſublimior faſtigiis, pulchrior ſanctitate, glorioſior ſuorum prærogativis meritorum: ita ut nullis jam uſibus ſit ipſa eademque mancipanda niſi divinis. Unde, o ſanctiſſimæ virgines, etſi imitari oportet tantam ac talem Virginem, tamque præclaram venerari: multum tamen convenit, & ultra angelicam quodammodo dignitatem, quantum fas eſt, cum gaudio laudibus eam digniſſimis efferre: quæ, ut diximus, non temere per Chriſti gratiam ſuper choros Angelorum exaltata, devotiſſime hodie prædicatur: quia præceſſit eam Dominus & Salvator noſter ex ea vera fide genitus ad cæleſtia: ut pararet ei, ſicut ipſe ſuis repromiſit diſcipulis, in æthereis manſionibus locum. Hinc quoque David Propheta olim gratulabundus Chriſto canit: *A ſummo*, inquit, *cælo egreſſio ejus: & occurſus ejus uſque ad ſummum ejus*. Aſcendit ergo eamdem gloriam reſumturus, licet non amiſerit, quam prius habuerat antequam mundus fieret. Aſcendit & præparavit huic ſanctiſſimæ & glorioſiſſimæ Virgini locum immortalitatis, ut cum eo regnare poſſet in perpetuum.

* al. cogitatione.

Ibid. 18. 6.

Cap. 8. Et hæc eſt hujus præſentis diei feſtivitas, in qua glorioſa & fœlix ad æthereum pervenit thalamum. Quæ profecto feſtivi- A tas, ſicuti beata Maria incomparabilis eſt virginibus cæteris, ita incomparabilis eſt omnium Sanctorum feſtivitatibus: & admiranda eſt etiam angelicis virtutibus. Propter quod ex perſona ſupernorum civium in ejus aſcenſione admirans Spiritus Sanctus, ait in Canticis: *Quæ eſt iſta quæ aſcendit per deſertum, ſicut virgula fumi ex aromatibus*. Et bene quaſi virgula fumi, quia gracilis & delicata, quia divinis extenuata diſciplinis, & concremata intus in B holocauſtum incendio pii amoris, & deſiderio caritatis. *Ut virgula*, inquit, *fumi ex aromatibus*: nimirum quia multis repleta eſt virtutum odoribus: manans ex ea fragrabat ſuaviſſimus odor etiam ſpiritibus angelicis. Aſcendebat autem Dei genitrix de deſerto præſentis ſæculi, virga de radice Jeſſe olim exorta: ſed mirabantur electorum animæ præ gaudio, quænam eſſet quæ etiam meritorum virtutibus Angelorum vinceret dignitatem. De qua rurſus idem Spi- C ritus Sanctus in eiſdem Canticis: *Quæ eſt iſta quæ aſcendit*, inquit, *quaſi aurora conſurgens, pulchra ut luna, electa ut ſol, terribilis ut caſtrorum acies ordinata?* Admiratur autem Spiritus Sanctus, quia omnes de aſcenſu hujus Virginis admirantes facit, quod quaſi novi diluculi aurora rutilans, aſcenſu ſuo reſplendeat, multis freta & vallata Sanctorum agminibus. Unde dicitur, *terribilis ut caſtrorum acies ordinata*. Siquidem terribilis ſuis facta virtutibus, ut caſtrorum acies admodum ordinata: hinc in- D de Angelorum ſanctorum fulta præſidiis: *pulchra ut luna*, imo pulchrior quam luna, quia jam ſine defectu ſui coruſcat, cæleſtibus illuſtrata fulgoribus. *Electa ut ſol*, fulgore virtutum, quia ipſe elegit eam ſol juſtitiæ, ut naſceretur ex ea. Ad cujus profecto exequias (quantum fas eſt credere) famulabantur Angeli, & univerſæ cælorum congratulabantur curiæ. Nec mirum, quia honor maternus ejus eſt, qui eſt natus ex ea: quem omnis cælorum ordo vene- E ratur & adorat ſuper ſe elevatum cum Patre in ſede majeſtatis Domini. Legimus enim quam ſæpe ad funera, & ad ſepulturas quorumlibet Sanctorum Angelos advenitſe, & exequiis eorum obſequia præſtitiſſe: necnon & animas electorum uſque ad cælos, cum hymnis & laudibus detuliſſe: ubi & utriuſque ſexus chori commemorantur frequenter auditi, laudeſque ceciniſſe: interea & quod perſpicacius eſt, multo nonnunquam lumine eoſdem reſplenduiſſe; in- F ſuper & adhuc viventes in carne, ibidem miri odoris fragrantiam diutius perſenſiſſe. Quod ſi ad recreandam ſpem dilectiſſimæ filiæ, & corroborandam fidem interdum aſtantium, Salvator noſter Jeſus Chriſtus ob me-

Cant. 3. 6.

Ibid. 6. 9.

merita suorum amplius comprobanda, talia & tanta dignatus est exhibere per suos cæli ministros circa defunctos: quanto magis credendum est hodierna die militiam cælorum cum suis agminibus festive obviam venisse genitrici Dei, eamque ingenti lumine circumfulsisse, & usque ad thronum olim sibi etiam ante mundi constitutionem paratum, cum laudibus & canticis spiritualibus perduxisse? Nulli dubium, omnem illam cælestem Jerusalem, tunc exultasse ineffabili lætitia, tunc jucundatam esse inæstimabili caritate, tuncque cum omni gratulatione jubilasse: quoniam festivitas hæc quæ nobis hodie revolvitur annua, illis omnibus facta est continua.

Cap. 9. Nec immerito: Creditur enim quod Salvator omnium ipse, quantum datur intelligi, per se totus festivus occurrit, & cum gaudio eam secum in throno collocavit. Alias autem quomodo implevisse creditur quod in lege ipse præcepit: *Honora patrem tuum & matrem tuam?* Porro quod patrem honoraverit, ipse testis est, cum ad Judæos ait: *Ego gloriam meam non quæro: est qui quærat & judicet: sed ego honorifico Patrem meum, & vos inhonorastis me*. De matre vero Evangelista: *Cum rediret veniens*, ait, *Nazareth, erat subditus illis*. Sed alia est natura, qua Deus Pater secundum se honoratur, alia qua idem parentibus subditur. In utraque tamen unus idemque Christus recte creditur: eo quod Verbum caro factum est, & habitavit in nobis, unus Emmanuel, quod est, nobiscum Deus. Hanc quippe unionem divinitatis atque humanitatis inconfusam atque indivisam fides Catholica servat: quem sane intelligendo cognoscit naturalis, atque secundum substantiam conventio unitatis, ut neque conversio in alterutram duarum substantiarum partem recipiatur, nec divisio. Sic namque credere, honorare est matrem Domini quæ Deum nobis genuit & hominem: neque hominem sine Deo, neque sine homine Deum, sed Deum & hominem unum & verum Jesum Christum. Alioqui Dei genitrix dici non posset, quod multi hæreticorum negare conati sunt, nisi Deum vere genuisset incarnatum: & propterea duas in Christo recte confitemur nativitates. Unam videlicet de patre sine initio, & sine tempore sempiternam & coæternam Deo Patri. Alteram de matre cum tempore, quando miserationem induens & misericordiam, spontanea voluntate ad nos descendit homo natus Deus: ac per hoc juxta veritatem & matris gestatur utero, qui semper Deus agnoscitur. Hinc etiam Theotocon eam veraciter confitemur, Dei scilicet genitricem, necnon & Christotocon: non

A quod Verbum carnem secum detulerit, neque olim præfatæ carni copulatum sit: sed tunc quando Verbum caro factum est ex carne Virginis, divinitatis atque humanitatis substantia in utero ita inconfuse unitur, ut una persona sit Deus & homo Christus. Ex duabus siquidem naturis sine confusione alterius, nonnisi unus invenitur Jesus Dominus manens Deus in forma Dei, *qui semetipsum exinanivit, formam servi accipiens:* manens unus idemque in forma Phil. 2. 7. B servi quam suscepit: totus quippe Deus in carne Virginis de qua natus est, & totus homo. Hinc quoque Apostolus: *In quo habitat*, inquit, *omnis plenitudo divinitatis corporaliter*. Quapropter, o filiæ, *estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ:* ut ex prudentia perfectæ intelligentiæ, annulum fidei vestræ, & margaritam, pro qua omnia reliquistis, integram inviolatamque servetis: ne dotem simul & arram Spiritus Sancti (quod absit) perdatis. C Diligentius itaque procurate, si quomodo simplicitas columbæ, quæ fuit in Maria, illæsa inviolataque in vobis custodiatur. De qua Salomon in Canticis quasi in laudem ejus: *Veni*, inquit, *columba mea, immaculata mea: Jam enim hyems transiit, imber abiit, & recessit*. Ac deinde inquit: *Veni de Libano, veni coronaberis*. Non immerito igitur venire de Libano jubetur, quia Libanus candidatio interpretatur. Erat enim candidata multis meritorum virtutibus, & dealbata nive D candidior Spiritus Sancti muneribus, simplicitatem columbæ in omnibus repræsentans: quoniam quicquid in ea gestum est, * totum puritas & simplicitas, totum veritas & gratia fuit, totum misericordia, & justitia, quæ de cælo prospexit: & ideo immaculata, quia in nullo corrupta. Circumdedit enim virum in utero, sicut Hieremias sanctus testatur, & non aliunde accepit. *Faciet*, inquit, *Dominus novum super terram, & mulier circumdabit* E *virum*. Vere novum & omnium novitatum supereminens novitas virtutum, quando Deus (quem ferre non potest mundus, neque videre aliquis ut vivere possit. sic ingressus est hospitium ventris, ut corporis claustrum nesciret: sicque gestatus, ut totus Deus in eo esset, & sic exivit inde, ut esset (sicut Ezechiel fa- F tetur) porta omnino clausa. Unde canitur in eisdem Canticis de ea: *Hortus conclusus, fons signatus, emissiones tuæ paradisus*. Vere hortus deliciarum, in quo consita sunt universa florum genera & odoramenta virtutum: sicque conclusus, ut nesciat violari, neque corrumpi ullis insidiarum fraudibus. Fons itaque signatus sigillo totius Tri-

Marginal references: Col. 2. 9. — Matth. 10. 16. — Cant. 2. 11. — Ibid. 4. 6. 8. — * Mart. tacet totum puritas, & simplicitas. — Hier. 31. 22. — Cant. 4. 12.

Trinitatis: ex quo fons vitæ manat, in cujus lumine omnes videbimus lumen. Quia, juxta Joannem, *Ipse est qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*. Cujus profecto emissio uteri, supernorum civium omnium est paradisus. De isto namque ventris agro patriarcha Isaac longe odorans, ajebat, dicens: *Ecce odor filii mei sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus*: quamvis putent parum intelligentes, quod priores Sancti minus de Christo intellexerint mysterium Incarnationis, cum & ipsi eadem salvati sint gratia.

Joan. 1. 9. — Gen. 27. 27.

Cap. 10. Unde constat tempus non præjudicasse sacramento uniti hominis ac Dei: ita ut jam esset in illo per unitatem personæ ab initio sæculi, qui nondum erat natus de Maria Virgine: quod multis Scripturarum declaratur indiciis. Unde Dominus ad Judæos: *Antequam Abraam fieret*, inquit, *ego sum*. Quibus utique verbis ostendit se qui loquebatur, in eo semper fuisse mysterio unitatis. Quam ut commendaret, *Antequam Abraam fieret*, inquit, *ego sum*. Nam, *Abraam antequam fieret*, humanitatis est brevitas. *Ego autem sum*, æternitas naturæ declaratur; in qua nimirum æternitate jam se fuisse qui loquebatur, per sacramentum suæ incarnationis insinuat. Quod Apostolus Judas volens apertius dilucidare: *Jesus*, inquit, *populum ex Ægypto salvans: secundo eos, qui non crediderunt, perdidit*. Et alibi Paulus: *Neque tentemus Christum, sicut quidam eorum tentaverunt*: non quod jam esset Jesus aut Christus natus ex Maria: sed quia in illo unico Filio Dei jam unitas personæ commendabatur, quæ occulta erat in mysterio. Quod & alibi evidenter Paulus: *Qui elegit nos*, inquit, *ante mundi constitutionem in ipso*: quia profecto quicquid Deus fecit ab initio, Christus fecit totum per unitatem sacramenti. Et ideo jam Jesus erat in Filio, qui populum educebat, & Christus in eo qui tentabatur: quoniam semper per sacramenti unitatem in Deo fuisse non dubitatur. Alioqui nisi ita credideris, aut Christus Deus non erit omnino, aut contra Prophetam Deus recens esse videbitur. Sed ne talibus quatiamur calumniis, scrutandæ sunt Scripturæ, in quibus unitas in Christo commendatur personæ, quoniam non præjudicat tempus, ne unus semper dicatur. Hinc quoque beatus Petrus loquens de patribus, ait: *Per gratiam Domini nostri Jesu Christi credimus salvari, quemadmodum & illi*. Namque illos Dominus solus ducebat: & non erat cum eis Deus alienus: unde nec nobiscum Deus recens: quia unus idemque est qui & eorum ductor fuit, & noster per passionem carnis suæ Redemptor: unus siquidem sua in carne, unus

Joan. 8. 58. — Jud. 1. 5. — 1. Cor. 10. 9. — Eph. 1. 4. — Act. 15. 11.

A in sacramento, atque unus in spiritu: nec admittit ratio, ut alius filius hominis, alius filius Dei intelligatur. Qui nec tempore præscribitur, nec passione separatur: sed totus Deus in Christum, & Christus in Deum transit, ut quicquid Dei filius est, Christus dicatur; & quicquid in carne Christus pertulit, id Deus pertulisse recte credatur: alioqui si ad rationem respicias & ad sensus humanos, nequaquam ita hactenus potuerunt inter se convenire dei-B tas & humana conditio: convenerunt tamen in Christo, & unus est ex ambobus Emmanuel. Unde mihi videtur quod altitudinem tanti mysterii diligenter intelligere & videre non potuerunt, qui aut duos filios certe, aut aliud Christum, quam Dei filium existimavere. Quapropter nec nos hominem seorsum colimus, quod nefas est, nec adoramus; sed Deum magis incarnatum, qui proprium sibi corpus animatum univit, ita ut Deus Verbum caro fieret: C & non in alium quemlibet, sed in semetipsum caderet unitas, qui unus & verus Dei filius semper erat. Idcirco non alium quam eumdem, ipsumque Dei filium & colimus & adoramus. Qui nihil ipse pro assumto homine est auctus, nihilque quod Verbum caro factum est, imminutus, vel immutatus est: & ideo unus idemque semper cum Deo Patre Filius adoratur, non novus, non recens ex tempore, non alienus a natura, vel genere.

Quod si tibi novum videtur, quod pro D te hominem assumsit: noveris quod hoc semper cum eo & in ejus consilio fuit ut sic fieret: & nunc quando plenitudo temporis venit, id factum est quod in Christo semper factum fuit. Talibus quippe priores Sancti divinitus afficiebantur odoramentis, talibus inspirabantur de Christo præsagiis, quod nasciturus esset in mundo, in quo esset omnium salus & benedictio æternæ hereditatis. Istæ siquidem sunt fidei vestes: istæ quibus priores Sancti vestiebantur: istæ E quas Rebecca, imo Spiritus Sanctus secum domi habuit, quibus induit Jacob filium suum. Alias autem nisi a Spiritu Sancto servatæ domi & prolatæ essent, quid miri odoris in eisdem pater Isaac hauriret, ita ut diceret, cum præsensisset vestimentorum fragrantiam: *Ecce odor filii mei sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus?* Sed forte dicturus est aliquis, Quid ad Rebeccam Spiritus Sanctus pertinet, cum multis in locis personæ pro Deo figurate accipiantur? Ve-F runtamen & spiritus in Hebræo RUA fœminino genere dicitur, non quod sexus in Deo monstretur: imo ne forte suspicetur, sub regula trium linguarum, Spiritus Sanctus diverse accipitur: in Hebræo scilicet, ut

Cap. 11. — Gen. 27. 27. — רוח

ut dixi, fœminino genere legitur: in Græco vero, ne ſexus in eo credatur, πνεῦμα neutro invenitur: & in Latino maſculinum eſſe decernitur. Qui nimirum Spiritus Sanctus bene per Rebeccam intelligitur: & ideo totum eſt in myſterio quod geritur, ut per veſtimentorum fragrantiam Chriſtus annuncietur: quem nos omnes quiquumque baptizati ſumus induimur, in quo benedixit nos (Eph. 1. 3.) non qualiquumque, ſed *omni* (ut ait Apoſtolus) *benedictione ſpirituali in cæleſtibus*. Unde & Angelus Mariæ loquens, a benedictione exorſus ait: (Luc. 1. 28.) *Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui*. Cujus profecto in ſpiritu longe odorem trahens pater Iſaac benedicebat filium, in quo cæleſtis omnis benedictio mundo effloruit. Et bene ab eo plenus ager dicitur, quia plena gratia virtutum Virgo Maria pronunciatur: de cujus utero credentibus fructus vitæ effulſit. (Joan. 1. 16.) Et *nos* (inquit Evangeliſta) *omnes de plenitudine ejus accepimus*, gratiam pro gratia. Quapropter obſecro vos, o filiæ, talem ac tantam gratiam ne in vacuum recipiatis, quæ eſt in Chriſto Jeſu, in quo eſt Deus & homo, ſic unitus in una eademque perſona, ut legatur quam ſæpe in Scripturis divinis homo Deo coæternus propter unionem ſubſtantiæ: ac deinde Deus homini videatur compaſſus, cum nec initialis ſit homo, nec paſſibilis Deus, tamen ſic unitus eſt Deus ſuo corpori, ut nullam patiatur fieri inter Deum & hominem humana opinione diſtantiam: ne forte (quod abſit) alius filius Dei, & alius filius hominis credatur: præſertim quia Scriptura divina ſic connectit & concorporat Deum & hominem, ut nec in tempore hominem admodum quis a Deo, nec in paſſione poſſit ab homine Deum diſcernere. Unde ſi ad tempus reſpicias, invenies quidem pro certo ſemper filium hominis cum filio Dei. Si ad paſſionem, invenies ſemper cum filio hominis eundem Dei filium ita unitum & individuum, quantum ad vocem Scripturæ pertinet, ut nec homo ſeparari a Deo tempore, nec ab homine Deus valeat paſſione.

(Cap. 15. Ibid. 1. 13.) Siquidem (ut hæc apertius intelligatis) ipſius Chriſti verba diſcutite: *Nemo aſcendit*, inquit, *cælum, niſi qui deſcendit de cælo, filius hominis qui eſt in cælo*. Quis quæſo eſt qui loquitur? Chriſtus utique. Ubi rogo tunc erat, quando hæc loquebatur? In terra ſcilicet. Et quomodo ſe de cælo antequam naſceretur deſcendiſſe teſtatur? Etiam & cum loquitur in cælo ſe eſſe fatetur, eundemque ſe filium hominis dicit; cum utique de cælo, niſi Deus deſcendere non potuerit: & cum in terris loquitur, nonniſi unus idemque Chriſtus fuit. Et hæc eſt mira & admirabilis novitas, imo omnium novitatum ſuperemiñens novitas unitatis. Quam niſi diligenter, prudens virgo, ab exordio ſancti Evangelii animadvertas, magis errare in omni Scriptura videberis divina, quam intelligere veritatem. Conſtat igitur unum eundemque Chriſtum ſecundum utraſque formas operatum, humanitatis ſcilicet ac divinitatis, ac per hoc duas exercuiſſe operationes. Operata eſt enim utraque forma vel natura cum alterius communione quod proprium habuit: Verbo ſiquidem operante quod Verbi eſt, & carne exequente quæ carnis erant: communicante ei ſiquidem Verbo in eadem operatione, dum & idem Deus atque homo in una ſubſtantia vel perſona, ſine diviſione aut commixtione creditur, & præcognita una identitas prædicatur. Veruntamen Deus Verbum eſt, & non caro, quanquam carnem rationabiliter animatam aſſumſerit: hancque * ſibi unione naturali & ſecundum ſubſtantiam counivit. (* al. tac. filii.) Similiter & caro eſt animata, & non Verbum: licet Verbi Dei caro conſpecta ſit ac viſa. Unde & Joannes: *Quod fuit ab initio, & quod audivimus*, inquit, *& vidimus & perſpeximus, & manus noſtræ tractaverunt de verbo vitæ*: (1. Joan. 1. 1.) cum profecto nemo Deum verum videre aut tractare poſſit manibus, niſi per ſacramentum ſibi uniti hominis. Quæ nimirum unitio tam mira eſt, ut diſcerni nequeat. Alioquin quod fuit ab initio Verbum, quomodo recte dicitur hoc totum eſſe quod Apoſtoli audierant, quod viderant, quod manibus tractarant: niſi quia Chriſtus unus idemque erat? Ac per hoc quod audierant, quod viderant, quod tractarant, Verbum vitæ erat: & nihil aliud ex duabus naturis quam unum juxta ſubſiſtentiam vel perſonam. Hinc eſt quod unus idemque manens Filius unigenitus, indiſſeparatus in utriuſque naturis conſpicitur, & quæ ſunt utriuſque ſubſtantiæ naturaliter * operabatur, (* al. operatur.) ſecundum unicuique vel inſitam eſſentialem qualitatem, vel naturalem proprietatem: quæ in naturam haberet ſingularem & inconjunctam, non ageret utique. Nunc autem Emmanuel dum unus eſt, & in eo ipſo utraque, id eſt, Deus & homo, quæ utriuſque naturæ ſunt, veraciter geſſit, ſecundum aliud & aliud quæ geſta ſunt operans. Ergo ſecundum quod Deus, ipſe idem egit quæ divina ſunt: ſecundum quod homo, idem ipſe quæ humana ſunt, ſeipſum volens oſtendere quod Deus idem ipſe & homo ſit. Et ideo idem ipſe tam quæ divina ſunt agit, quam quæ humana ſimiliter: & non alius quidem miracula operatus eſt, alius perpetravit humana, paſſioneſque ſuſtinuit: ſed unus idemque Chriſtus filius Dei atque hominis filius, qui divina geſſit & humana: ſiquidem inſepa-

parabiliter atque indiviſe communes Chriſtus habuit actiones. Sed intelligendæ ſunt ipſorum operum qualitates: contemplandumque ſemper ad quæ provehatur humilitas carnis, & ad quæ inclinetur altitudo divinitatis: ita ut per omnem textum ſancti Evangelii videatur nihil caro ſine Verbo agere, neque Verbum ſine carne quidquam efficere. Unde quod concipit & parit Virgo, ſicut non ſine potentia Verbi eſt, ita non ſine veritate carnis quod naſcitur, quod
Matt. 2. 11. pannorum faſciis jacet involutum, & in præſepio reclinatur. Porro quod ſtella duce a Magis adoratur, ſicut deitatis eſt: ita & humanitatis, cum in Ægyptum per fugam ne capiatur, adducitur. Sic itaque omnia virtutum opera conſideranda ſunt, ut reddamus Deo quæ Dei ſunt, & homini quæ ſunt hominis. Quoniam ſicut eſt unus qui Lazarum verbo potentiæ ſuæ vocat, ut exeat foras a monumento: ſic idem ipſe unus eſt qui flevit humanitatis affectu. Sic quippe cuncta oportet conſiderare: quatenus & plena divinitas in Chriſto intelligatur homini unita, & plena humanitas in Deum aſſumta.

Cap. 14. Hæc idcirco dixerim tantiſper de fide Incarnationis Chriſti, cariſſimæ: quia, quod plures Orientalium circumeunt ſuis fecibus obvoluti, moneri debuiſtis, ne ſuo obnubilare vos velint obſcuritatis eloquio, vel Græco turbine Latinam confundere puritatem. Sunt enim & prudentes Virgines, ſunt & fatuæ. Et ideo, dilectiſſimæ, imitamini, quam amatis beatam & glorioſam Virginem, cujus hodie in terris feſta colitis:
Luc. 2. 51. de qua dicitur: *Maria autem conſervabat omnia verba hæc* (quæ de Chriſto dicebantur, ſcilicet) *conferens in corde ſuo*. Conferte ergo & vos in cordibus veſtris, cariſſimæ, quæ de ipſo eodemque Domino catholice dicuntur: ut & fidem integram ſervare poſſitis, & matrem ejus debite venerari. Quoniam nullus honor ejus eſt alius, niſi cum ille jure honoratur, qui naſci dignatus eſt ex ea. Cæterum rogo quæquumque eſtis filiæ, quæquumque matres, cogitate attentius, & perpendite diligentius, quibus afficiebatur beata & intemerata Virgo Maria doloribus poſt Chriſti ad cælos aſcenſum, expletis omnibus quæ de ipſo erant ab Angelis prædicata, & a Prophetis multifarie multiſque modis præſignata, divinis declarata oraculis, virtutibus exhibita, & quæ humanitatis ſunt oſtenſa præſagiis. Quæſo ſi qua ſunt in vobis viſcera pietatis, conſiderate quo cruciabatur amore, quoque deſiderio æſtuabat hæc virgo, dum revolveret animo cuncta quæ audierat, quæ viderat, quæ cognoverat. Puto quod quidquid cordis eſt, quidquid mentis, quidquid virtutis humanæ, ſi totum adhibeas, non ſufficiat ut cogitare valeas, quanto indeſinenter cremabatur ardore pii amoris: quantis amovebatur repleta Spiritu Sancto cæleſtium ſecretorum incitamentis: quia etſi diligebat Chriſtum ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota virtute, novis tamen quotidie inflammabatur præſentia abſens deſideriorum affectibus: tanto ſiquidem validius, quanto divinis illuſtrabatur intus viſitationibus: quam totam repleverat Spiritus Sancti gratia: quam totam incanduerat divinus amor: ita ut in ea nihil eſſet, mundanus quod [illegible]laret affectus, ſed ardor continuus, & ebrietas perfuſi amoris. Nam & Chriſtus ab hominibus eſt amandus, ex toto corde, & ex tota anima, atque ex tota virtute quærendus: maxime tamen ab ea ardentius, cujus & Dominus erat, & filius. Fortaſſis ergo præ nimio amore, in loco quo ſepultus dicitur, interdum habitaſſe eam credimus: quatenus piis paſceretur internus amor obtutibus. Sic namque locus medius eſt hinc inde conſtitutus, ut adire poſſet aſcenſionis ejus veſtigia, & locum ſepulturæ ac reſurrectionis, & omnia in quibus paſſus eſt, loca inviſere: non quod jam viventem quæreret cum mortuis, ſed ut ſuis conſolaretur aſpectibus. Hoc quippe habet impatiens amor ut quæ deſiderat, ſemper invenire ſe credat. Ignorat ſiquidem judicium, ratione multoties caret, modum neſcit, nec aliud cogitare poteſt quam quod diligit. Amor non accipit de impoſſibilitate ſolatium, neque ex difficultate remedium. Quæ ſcilicet beata Virgo Maria, quamvis jam in ſpiritu eſſet, tamen dum in carne vixit, carnalibus movebatur ſenſibus, & ideo quam ſæpe locorum recreabatur viſitationibus: & quem genuerat, mentis complectebatur amplexibus. Denique amor Chriſti, deſiderium pariebat! deſiderium vero gliſcens, quaſi novis reparabatur ardoribus, intantum ut credam nonnunquum, quod omnia etiam & ſemetipſam tranſcenderet: quia omnino amor impatiens, quod amat, non poteſt non videre. Hinc eſt, cariſſimæ, quod omnes Sancti omnia quæ meruerant, pro parvis duxere, ſi Dominum quem amaverant, non viderent: ſicuti & venerabilis beata Virgo Maria, non indignum pro innumeris & immenſis beneficiis reddebat interdum obſequium ſanctitatis, dum beneficiorum in terris poſita non poterat videre largitorem: & ideo hodie, dilectiſſimæ, elevatur ſuper choros Angelorum, ut poſſit ſpeciem vultumque videre Salvatoris, quem amaverat, quem cupierat ex toto deſiderio cordis.

Quod

Cap. 15. Quod si gaudium fit in cælo de quolibet peccatore converso, multo magis putandum pro tantæ Virginis exaltatione & gloria, quod exsultatio fiat in supernis: cujus nimirum festivitas, omnium supernorum civium est gratulatio: præsertim quia ejus celebritas laus & favor est Salvatoris. Unde credimus, ut supra dictum est, quod non hunc tantum diem solemnem ducunt pro ejus honore annuum, verum etiam continuum & æternum jucunditatis & lætitiæ ac venerationis obsequio, cum omni colunt tripudio amoris & gaudii. Nec immerito igitur omnis illa cælestis civitas congratulatur & veneratur matrem: cujus super se adorat filium regem: ante quem tremunt potestates, & curvatur omne genu. De hujus nimirum ad cælos ascensione, multo admirantis intuitu secretorum contemplator cælestium in canticis: *Vidi*, inquit, *speciosam ascendentem, quasi columbam desuper rivos aquarum*. Et vere speciosa quasi columba, quia illius speciem columbæ ac simplicitatem demonstrabat, quæ super Dominum venit, & docuit Joannem, quod hic est qui baptizat. Et bene, desuper rivos aquarum, quia super aquam refectionis educaverat eam Dominus (Psal. 23. 2.) & nutriverat: ex qua multi deducti rivi, omnem irrigant terram deliciarum, & infundunt hortum voluptatis, ex quibus quotidie ita & perfusa beata Dei genitrix ascendit hodierna die speciosa valde & admirabilis: *cujus odor inestimabilis erat nimis*, & ideo ineffabilis. Ad cujus profecto fragrantiam odoris, omnis illa cælestis Jerusalem læta decurrit, quam circumdabant flores rosarum & lilia convallium, eo quod omnes animæ martyrio rubricatæ, eam æternæ dilectionis complectuntur amplexibus: & virginitatis splendore candidatæ, ac si lilia in valle humilitatis enutritæ, circumdant eam, venerationis gratia obsequentes. Recte igitur: quoniam beata Dei genitrix & martyr, & virgo fuit, quamvis in pace vitam finierit. Hinc quoque quod vere passa sit, testatur Simeon Propheta, loquens ad eam: *Et tuam*, inquit, *ipsius animam pertransibit gladius* (Luc. 2. 35.). Ex quo constat quod supra martyrem fuerit. Alii namque Sancti etsi passi sunt pro Christo in carne, tamen in anima, quia immortalis est, pati non potuerunt. Beata vero Dei genitrix, quia in ea parte passa est, quæ impassibilis habetur, ideo, ut ita fatear, quia spiritualiter & caro ejus passa est gladio passionis Christi, plus quam martyr fuit. Unde constat, quia plus omnibus dilexit, propterea & plus doluit, intantum ut animam ejus totam pertransiret & possideret vis doloris, ad testimonium eximiæ dilectionis. Quæ

A quia mente passa est, plus quam martyr fuit. Nimirum quod ejus dilectio amplius (Cant. 8. 7.) fortis, quam mors fuit, quia mortem Christi suam fecit. Nunc autem circumdant eam flores rosarum, indesinenter ejus admirantes pulchritudinem inter filias Jerusalem: in qua posuit rex thronum suum, quia concupivit ejus speciem ac decorem: fuit enim plena caritate & dilectione: idcirco sequitur post eam purpuratorum exercitus, & candidatorum grex.

B Quam si diligentius aspicias, nihil virtutis est (Cap. 16.), nihil speciositatis, nihil candoris gloriæque, quod ex ea non resplendeat. Et ideo bene circumdant eam flores rosarum, & lilia convallium? ut virtutes virtutibus fulciantur, & formositas decore castitatis augeatur. Nam omnis splendor & gloria, quanto illustratur fulgore suo sublimius, tanto apparet præstantior claritate quorumlibet subjectorum, & eximior prædicatur. Sic & beata Dei genitrix, cujus plantatio

C ac si rosæ in Jericho, specialius refulsit, & candor virginitatis splendidius emicuit, cum circumdata officio caritatis, submittitur illi Sanctorum claritas: ut ejus amplius splendor & gloria commendetur: quæ super Angelorum choros elevata, jam beata prædicatur, & jam beatissima. Nam Angelorum quamvis celsior natura sit: non tamen gratia major, quia & ipsi gratuita gratia, ne corruerent, sunt salvati. Unde David? *Verbo Domini*, inquit, *cæli firmati sunt*, (Psal. 32. 6.) *& spiritu oris ejus omnis virtus eorum*.

D Quod si spiritu oris ejus omnis virtus eorum subsistit: constat beatam & gloriosam Virginem Mariam, in quam supervenit Spiritus Sanctus, & Deus totus illapsus portatum novem mensibus in utero, ut credendum est, ampliora promeruisse virtutum privilegia, & percepisse gratiam ab Angelis etiam collaudatam. Unde & si mirabilis est eorum virtus, & firmitas perpetuitatis: mirabilior tamen in Maria, quam obumbravit virtus Altissimi: ut ultra omnem

E virtutem sit angelicam, quod factum est in ea, & admirabile cunctis sæculis sacramentum. Ac per hoc etiam Angelis exinde major præstatur gratia, cum instaurantur ab ea omnia, quæ venerantur & adorant super se Christum regem Dominum natum ex eadem Virgine. Hinc & Maria cunctis tanto venerabilior, quanto gratiosior: & quanto virtute Altissimi extollitur ad sublimia, tanto clarior resultat in gloria. Plena siquidem gratia, plena Deo,

F plena virtutibus, non potest non possidere plene gloriam claritatis æternæ, quam plenissime accepit, ut mater fieret Salvatoris. *Quam viderunt omnes filiæ Sion, & beatissimam prædicaverunt, ac reginæ laudaverunt*

rum eam: quoniam tantam eam viderunt, quantam nullus narrando explevit mortalium? quanto magis Deum, qui talem ac tantam fecit eam, ut ipse fieret per eam. Psal. 87. 2. Unde David: *Et homo*, inquit, *natus est in ea, & ipse fundavit eam Altissimus*. Beata igitur talis ac tanta nativitas, beata & supernorum civium societas, & admirabilis caritatis eorum unanimitas: ubi nemo Angelorum, nemo Archangelorum, non dico beatæ Virginis Mariæ, verum neque alicujus Sanctorum invidet gloriam: sed totum in altero unusquisque possidet, quod gratis præstatur omnibus: ut de omnibus, & in omnibus glorificetur Deus, honoretur & adoretur ab omnibus: ubi non sexus, non ætas, non dignitas generis, sed meritorum qualitas sola discernitur: ubi plurimum 1. Cor. 15. 41. stella a stella differre claritate, quamvis omnes in suo sint ordine suscitandi. Quod si est alia claritas solis, & alia claritas lunæ, & alia claritas stellarum: una tamen claritas est, qua illustrantur omnia. Idcirco beata Dei genitrix, quæ adhuc tantis in terra prædicatur laudibus, non immerito creditur hodierna die exaltata & glorificata, necnon & clarificata, quantum novit ille qui eam elegit in sua sapientia, qua disposuit omnia. Quod si in domo patris mansiones multæ sunt, credimus splendidiorem matri hodie filium præstitisse, quam sibi olim ædificavit domum, subnixam columnis septem: in qua domo nimirum parantur nuptiæ Ecclesiarum Dei, & fœderantur terrenis cælestia. In eo namque utero Virginis, sponso immortali virginitas consecratur, ut sit totum cæleste commercium.

Cap. 17. Et ideo, carissimæ, celebrate solemniter Virginis festum, quæ cælestem vobis vitam in terris ostendit: quoniam qui non nubent, neque nubentur, erunt sicut Angeli in cælo. Nec mirum si Angelis comparatur virginitas, quæ Angelorum Domino, fœdere copulatur nuptiarum. Et si quælibet virginitas tantum erigitur, ut Angelis comparetur, multo magis beata & gloriosa virgo Maria, quæ singulari commendatur privilegio, & immenso dicatur mercimonio. Idcirco, dilectissimæ, amate quam colitis, & colite quam amatis: quia tunc eam vere colitis & amatis, si imitari velitis de toto corde quam laudatis. Hæc namque vita vobis de cælo fluxit, quam professæ estis: supra usum naturæ hæc vita est, quam tenetis: de cælis venit sponsus, quem sequi cum matre debetis: nec immerito vivendi usum de cælo quæsistis, quæ vobis de cælo sponsum petistis. Ideo vestra conversatio in cælis sit semper: quoniam Verbum Dei quod amatis, non nisi in sinu Patris invenitur. Licet igitur ubique totus

A sit, & non longe ab unoquoque nostrum: tamen non nisi casto sursus hauritur pectore. *Prope est enim*, inquit Moyses, *in corde tuo & in ore tuo, tantum eum recto si quæsieris corde*. Deut. 30. 14. Rom. 10. 6. Unguentum exinanitum est nomen ejus: propterea adolescentulæ diligite animo, quod pro vobis effusum est. Haberis namque, sanctæ virgines, sponsum virginem, virginitatis & castitatis amatorem, qui matrem Virginem ideo elegit, ut ipsa omnibus esset exemplum castitatis, in qua

B velut in speculo refulget forma virtutis. Habetis igitur in ea magisteria probitatis expressa, quid primum eligere, quid respuere, quid sequi debeatis. Prima ejus virtus est fundamentum omnium virtutum & custos, humilitas ipsa, de qua gloriatur: Luc. 1. 48. *Quia respexit*, inquit, *humilitatem ancillæ suæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes*: Ergo primum discendi incitamentum, nobilitas est magistri: deinde merces laboris optimi, fructus beati-

C tudinis. Quid igitur nobilius matre Domini, quid splendidius ea, quam splendor elegit paternæ gloriæ? Quid castius ea, quæ corpus Christi sine contagione corporis generavit? & tamen in ea solum humilitatem respexisse Dominum confitetur, quæ custos est cæterarum virtutum. Collocaverat enim in tuto stationis portu, sublimia meritorum suorum exercitia: & ideo divinitus illustratur. Unde Dominus ait: *Ad quem respiciam, nisi ad humilem* Isa. 66. 2.

D *& quietum, ac trementem sermones meos?* Fecit enim quod promiserat, & respexit humilitatem ancillæ suæ: unde & beata jam ab omni sæculo prædicatur. Idcirco & vos, o filiæ, si vere virgines esse vultis, humilitatem sectamini: & matrem Domini, quæ se ancillam vocat, cordis amore imitati procurate, quæ didicit ab ipso sponso, cui vos devovistis humilitatem, quam vos ex se docuit. Unde ait idem: *Discite a me, quia mitis sum & humilis corde*. Matth. 11. 29.

E Non ergo beata Dei genitrix a filio suo Domino nostro didicit cælos fabricare, non Angelos creare, non miracula deitatis insignia operari: sed tantum humiliari, cæteraque virtutum documenta, intra humilitatis custodiam aggregare. Unde cum ea semper singularum virtutum pudicitia comes irremota mansit: quia omnino pudor individuus virginitati esse debet, sine quo recte castitas vera servari non potest. Nunquam igitur Beata Virgo Maria sine pudoris sui custode processit, & ideo si placet

F vobis, carissimæ, talis ac tanta Virgo, placeat & opus virtutis, cujus vita omnium est disciplina, cujus mores instituta sunt Ecclesiarum, quæ præcessit, cunctos supereminet universis. Propterea quæcumque

que virgo ſibi ab ea optat præmium & implorat auxilium, debet imitari exemplum. Rogo vos, o virgines, rogo &, viduæ, imitamini Paulam viduam matrem, exemplar continentiæ & caſtitatis. Imitamini Euſtochium, quam habetis vobiſcum virginem, & formoſam perfectæ integritatis. Quod ſi minus in eis eſt, quam in matre Domini, imo quia eſt, habetis prole fœcundam & Virginem perpetuam: quia ſicut in comparatione Dei, nemo bonus, ita & in comparatione matris Domini nulla invenitur perfecta, quamvis virtutibus eximiis comprobetur. Unus eſt Pater noſter, qui in cælis eſt: unus & magiſter: una eſt forma virginitatis in Maria, cui vos omnes ut imaginem reformetis integritatis, faciem imprimere debetis in ſculpturam Spiritus Sancti. Quoniam hæc eſt hortus concluſus, fons ſignatus, puteus aquarum viventium, ad quam nulli potuerunt doli irrumpere, nec prævaluit fraus inimici, ſed permanſit ſancta mente & corpore, multis donorum privilegiis ſublimata. Idcirco hanc imitamini moribus, ſequimini caſtitate, hujus implorate auxilium.

Cant. 4. 15.

Cap. 19. Quod ſi me, quia ita loquor, præſumtionis velit arguere invidorum aliquis, quod vobis ſcripſerim: arguat caritatem atque dilectionem, quia rogantibus vobis ne hoc quidem inexpertus judicavi negandum. Malui enim excipere ruborem pudoris, quam non exequi juſſionem veſtram, quarum precibus nonnunquam Deus noſter obedire videtur: præſertim cum habeatis vobiſcum, quas imitari virtutis eſt, cum quibus diſcere poteſtis: affectum a me potius quam magiſterium ad laudem hujus diei requiſiſtis. Unde excuſare non debui propter obſervantiam gravitatis, ne impartirem devotioni veſtræ, quæ mandaſtis. Quod ſi docere nequivi, ſaltem ad laudem tantæ Virginis exhortari omnino curavi: quatenus non deeſſem vobis quem diligitis in die tantæ feſtivitatis, ſed jungerer precibus, jungerer votis, ſi quo modo mente ad ea vobiſcum elevari merear veſtris ſuffragantibus meritis, ad quæ pervenit beata & intemerata Virgo Maria. Ecce hodierna die ad illum præclarum & ſplendidum thronum Angelorum, ipſa per humilitatem & integritatem carnis aſcendit, unde intemperantia olim eximios Archangelorum & ſuperbia dejecit. Quapropter gaudete, gaudete, inquam, quia vobis via patefacta eſt cælorum. Quamvis enim nobis eadem promittantur: vobis tamen jam præſto ſunt, quæ cum Angelis incorruptionem ſervatis. Quæ licet de hoc mundo ſitis, tamen, favente Deo, jam in hoc mundo non eſtis: quia etſi ſæculum vos habere meruit, tenere omnino non potit. Beata itaque Maria hodie jam ab omnibus gentibus longe lateque prædicatur: & vobis quæ ſequutæ eſtis exemplum tantæ Virginis, beatitudo condonatur cæleſtis. Quas non illecebræ ſollicitant corporis, non colluvio præcipitat voluptatis, non æſtus inflammat incentivæ carnis, imo angelica imitatio delectat in terris: quorum in futuro æqualitas repromittitur in cælis. Beatæ igitur eſtis, filiæ, ſed & beatæ viduæ, quæ cœlibem in Chriſto vobiſcum ducunt vitam: quia ſecundum Apoſtolum liberatæ a lege viri, ſic permanſerunt. *Beatior*, inquit, *erit, ſi ſic permanſerit ſecundum meum conſilium. Puto enim*, ait, *quod & ego ſpiritum Dei habeo*: evidenter volens exprimere, quid interſit inter eam, quæ adhuc eſt juncta lege viro, & inter eam, quæ jam ſoluta vinculo beatior prædicatur. Quod ſi utraque beata, quia in Chriſto, beatior tamen quæquumque jam ſoluta eſt vinculo, & cæleſtia ſectatur. Ideo viduæ ſemper virginibus bene copulantur, ut ait Apoſtolus: *Mulier innupta, & virgo, cogitat quæ ſunt Domini, ut ſit ſancta corpore & ſpiritu*: quodammodo enim magiſterium virginitatis, viduarum gliſcit & confortatur exemplis, quæ cum viris caſtum ſervaverint connubium, docent integritatem magis virginibus Deo ſervandam: & quod propemodum non inferioris virtutis eſt a conjugio abſtinere, quod aliquando delectaverit, quam conjugii delectamenta neſcire: In utroque ſiquidem gradu fortitudo laudatur, & cæleſtis vitæ prædicatur virtus. Idcirco cognationem jam cum Chriſto uterque ordo ſortitur. Unde Dominus: *Si quis*, inquit, *fecerit voluntatem Patris mei, qui in cælis eſt, ipſe meus frater, ſoror & mater eſt*: ubi non ſexus, non ætas, non conditio diſcernitur, ſed, qui fecerit, inquit, *voluntatem Patris mei, qui in cælis eſt.*

1. Cor. 7. 34.

Matth. 12. 40.

Cap. 20. Unde quia libera facultas cunctis præſtatur, eſtote, cariſſimæ, ad id quod vos Chriſti gratia vocavit, eſtote matres Chriſti ac ſponſæ, eſtote ſorores ac propinquæ: quia quod carne non potuiſtis, gratia totum condonatum eſt vobis. Et ideo diligite matrem Domini, quæ vobis ſponſum genuit immortalem: cujus & vobiſcum ſoror eſt ipſa, quia voluntatem patris fecit, ut eſſet mater. Propinqua quidem vobis non carne, ſed ſpiritu: ut unitas commendetur Eccleſiæ, & ſocietas corporis Chriſti intelligatur. Ex quo Dominus: *Volo, Pater*, inquit, *quia ego & tu unum ſumus, ut & ipſi in nobis unum ſint*. Quæ profecto unitas per unum mediatorem Dei & hominum efficitur. Facite ergo voluntatem Patris & vos, ut unum eſſe poſſitis. Ornate lam-

Joan. 17. 22.

pades

pades vestras, occurrite sponso, quia jam ad ostium pulsat, & matrem, si eam diligitis, sequimini. Intus autem parate & ornate lampades vestras, quia filiæ regis estis. Omnis enim gloria vestra ab intus fit, & intus habete quod foris luceat: ne forte inter has solennitates prius quam sponsus veniat, vestræ lampades extinguantur. Nam celebritas hujus diei, non nisi accensis lampadibus intus & foris recte colitur. Ideo emendum est oleum dum vacat, ne cum sponsus venerit, quod absit, vacuæ inveniamini. Propterea quæ sursum sunt sapite, ubi Beata pervenit Virgo, & non quæ super terram; quia vestra conversatio, si estis jam quod vovistis, in cælis fore debet. Illuc dirigite mentem, illuc abscondite vitam vestram, donec pertranseat furor Domini, quo beata Dei genitrix hodie pervenit: ibi namque habetis sponsum, ibi pontificem, ibi omnia quæquumque quæsistis. Illuc dirigite mentem, ut cum Christus Virginis filius apparuerit in fine sæculi, cum ipso & vos appareatis in gloria. Amen.

ADMONITIO

DE SUBSEQUENTE OPUSCULO.

Fulberti Carnotensis Sermonem hunc esse, vix esse dubito, aut ne vix quidem. Illi certe adscribitur in quodam Regiæ Parisiensis Biblioth. ms. sub num. 3752. *statim ab isto Pseudo-Hieronymi, quem modo recensuimus: tum in altero Sangermanensi, qui varia Opuscula incompacta continet: tametsi in utroque non de Assumtione, sed* de Nativitate Beatæ Mariæ Virginis, *qui pristinus ejus est titulus, inscribatur. Denique & in aliis libris sub ejusdem Auctoris nomine, teste Oudino, invenitur. Etiam Sermo CCVIII. in Appendice S. Augustini, qui in Lovaniensium plerisque, ut ipsi observant, ms. eidem Fulberto tribuitur, magna ex parte iisdem atque iste laciniis, verbisque totidem constat: ut facile appareat, priorem illam Episcopi Carnotensis Homiliam fuisse (quod solenne est id genus elucubrationibus) pro interpolatorum dicentium ad populum arbitrio & captu mutilatam, inque alias subinde formas abire jussam.*

DE ASSUMTIONE B. VIRGINIS MARIÆ SERMO.

Cap. 1. SCientes, fratres dilectissimi, auctori nostro multum nos debere conditos, plus redemtos, redemtionis nostræ commercium
A veneremur, & sacratissimum uterum, ex quo homini Deus unitus apparuit, & si nequimus meritis, saltem celebremus obsequiis: scientes erroris nostri tenebras, partim ejus fulgore dispersas; quia quæ homines per protoplastorum negligentiam, primæ matris contumaci tam arrogantia, quam *gula perdiderant, hujus sacræ Virginis partus, non * al. regula.
solum restauravit diruta, sed dona contulit sempiterna: & ideo cunctis præconiis veneremur salutis auctricem, quæ dum auctorem suum concepit ex cælo, nobis redem-
B torem ostendit in sæculo: & quia ad vicem ejus, matris nostræ Ecclesiæ forma constituitur, ipsa eam inter procellas sæculi frequenter aspiciat, ipsa inter incursus mundiales continua oratione confoveat. Neque enim dubium est, illam quæ meruit pro liberandis ferre pretium posse, impartiri suffragium liberatis: nostra inter hæc oratio jugis ad Dominum dirigatur, ut qui pro honore nominis sui, viscera illa quæ sanctifi-
C caverat intravit, quæ etiam nos ipsi sedulitate debita veneramur, prosit nobis ad remedium, quod per eam se nobis dedit pretium.

Merito igitur beata Maria singulari a nobis præconio attollitur, quæ singulare commercium mundo præbuit: merito inter feminas tunc etiam lætabatur, cum singularem medicinam pudico alvo gestabat. Sciebat quidem pondera ventris, quæ pudorem non perdiderat castitatis. Mirabatur partus insignia, quæ nulla noverat viri contagia. Cap. 2.
D O bene fœcunda virginitas, quæ novo inauditoque genere & mater dici posset & virgo. Peperit enim a quo concepit, portavit a quo creata exstitit. Siquidem ipse est auctor Mariæ qui est ortus ex Maria. Sic inenarrabiliter beata Maria mater & virgo est, quæ dum fructum prægnationis extulit, integritatis dispendium non incurrit: apud quam ita cælestis providentia negotii ipsius conditionem disposuit, ut magis obedientiam exhiberet in mandato, cum honorificentiam suam cognosceret ex Ange-
E lo. Neque enim fidem derogat nuntii, quæ dignitatem intelligit nuntiantis, Angelo ei dicente: *Spiritus Sanctus superveniet in te,* Luc. 1. 35
& virtus Altissimi obumbrabit tibi: ideoque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei. Credidit admonita quod audivit, meruit sanctificata, quod credidit. Denique tantum sese ad cæli fastigium sublevavit, ut Verbum in principio apud Deum, id est Dei Filium, de summa cæli ara susciperet. Cumque se per mysticum divini-
F tatis arcanum carni nostræ fragilitatique commisceret, latuit in homine divinitas, ut divinitate humanitas non periret: & * * al. dam[illegible]
sub velamento assumtæ carnis absconditus, pretiosius redemit perditos, quam si defensaret

faret ab imminente hoste captivos. Immensa pietas, & supra quam fari possit prædicanda majestas, viscera puellæ aura Sancti Spiritus implebantur: innupta virginis vulva, Verbi semine crescente, turgebat. Replebantur, inquam, arcana viscerum Sacri Spiritus, fœcunditate repleta, & erat spes in partu, quia non erat voluptas in coitu. Stupebat pretiosissima genitrix, & apud se tacita rerum novitate mirabatur. Urebatur æstu cogitationis ab igne, & * perculsa rerum novitate obstupescebat mirabiliter. Sciens enim suam integritatem, mirabatur ventris ubertatem fœlix Maria. O genitrix gloriosa, o puerpera sublimis, cujus visceribus auctor cæli terræque committitur: felicia oscula labris impressa lactentibus, cum inter crebra indicia reptantis infantiæ, utpote verus ex te filius tibi mater alluderet, cum verus ex Patre Dominus imperaret. Nam auctorem tuum ipsa concipiens, edidisti in tempore puberem, quem habueras ante tempora conditorem. Fœlix puerperium, lætabile Angelis, expectabile Sanctis, necessarium perditis, congruum profligatis: qui post multas assumtæ carnis injurias, ad ultimum verberatus flagellis, potatus felle, patibulo affixus, ut te veram matrem ostenderet, verum se hominem, patiendo tormenta monstravit. Tu ergo, beata gloriosaque Maria, inter ista laudabilis, quæ sic meruisti donum fœcunditatis, quæ virginitatis non amisisti suffragium. Tu es enim benedicta inter mulieres. Tu prærogata cunctis virginum catervis. Tu sequeris agnum quoquumque perrexerit. Tu virgineos choros & ab incentivæ carnis illecebris alienos, per albentia lilia rosasque vernantes, ad fontem perennis vitæ invitas. Tu in illa Beatorum felicissima regione, primi ordinis dignitatem adepta es, plantis roscidis oberrans, inter paradisi amœnitates & gramineos choros tenero poplite pergens, fœlicique palma violas immarcescibiles carpis. Tu concinentibus sine fine Angelis conjuncta, Archangelisque sociata, indefessa clamitare voce, *Sanctus*, *Sanctus*, *Sanctus*, non desinis.

*al. percussa.

Cap. 3. Sed quid dicam pauper ingenio, cum de te quidquid dixero, minus profecto est quam dignitas tua meretur? Si matrem vocem gentium, præcellis: si formam Dei appellem, digna existis: si nutricem cælestis panis vocitem, lactis dulcedine reples. Lacta ergo mater cibum nostrum, lacta cibum Angelorum, lacta eum qui talem te fecit, ut ipse fieret in te: qui tibi munus fœcunditatis attulit conceptus, & decus virginitatis non abstulit natus: qui prius quam nasceretur, te matrem creavit, ex qua nasceretur, ut illinc procederet tanquam sponsus de thalamo suo, quo mortalibus oculis posset videri. Quanta fuit hæc dignatio, ut crearetur ex te, quam creavit: portaretur manibus, quas formavit: sugeret tua ubera, quæ ipse implevit? Quas itaque laudes caritati Dei dicemus, quas gratias ei agemus? qui nos ita dilexit, ut propter nos homo fieret, ut matrem hominis eligeret, ut uterum nostræ conditionis intraret, ut contumelias nati infantis subiret, atque cuncta humanitatis necessaria sustineret. Agentes ergo, quantum sufficimus, Creatori nostro gratias, Assumtionem gloriosissimæ Dei genitricis cum gaudio celebremus. Dignum namque est cum summa ei gratulatione famulari, per quam insignia virginitatis pullularunt: Siquidem ipsa Virgo extitit ante conjugium, virgo in conjugio, virgo prægnans, virgo pariens, virgo lactans: & dicta merito mater, non de marito. Sanctæ quippe Matri omnipotens Filius nullo modo natus virginitatem abstulit, quam nasciturus elegit. Exultent ergo virgines, Virgo peperit Christum: nihil ex eo quod voverunt putent exterminatum, quia mansit virgo post partum. * Exultent viduæ festum virginis celebrantes: Anna vidua virginem matrem agnovit. Exultent conjugatæ solennia beatæ matris frequentantes: Elizabet conjugata a virgine matre salutata est Domini. Exultent & pueri continentiam voventes puero. Ipse integritatem pueritiæ consecravit, qui suæ matri fœcunditatem attulit, virginitatem non abstulit. Ipsi gloria per infinita sæcula sæculorum. Amen.

* al. abest hæc pericopa, usque ad, *agnovit*.

ADMONITIO

DE SUBSEQUENTE EPISTOLA.

Incerti est Auctoris, quam nec licet ex breviore istoc dictato internoscere, nec videtur, si liceat, facturus operæ pretium, qui studiosius inquirat. Cætera tam evidens est, ut ait Erasmus, styli discrimen, ut cujuscumque sit, Hieronymi videri non possit.

DE HONORANDIS PARENTIBUS.

Parentum meritis subjugans filios omnipotens Deus, serviendi legem in officiis posteris dedit, ut hoc divino cogantur facere imperio, quod debuit pietas suadere: dicente illo in libro Exodi, in quo ita scriptum est: *Honora patrem tuum & matrem tuam, sicut præcepit tibi Dominus, ut bene sit tibi: & sis longæ vitæ super terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi*. Audite, filii, salu-

Cap. 1.

Exdo. 2. 12

ſalutiferam juſſionem : & præcepta legis affectu debiti amoris implete. Servite patribus futuri patres : & matres veſtras tenera diligite pietate, ut & veſtræ conjuges mereantur matrum nomine nuncupari. Nemo patrem aſperis verbis lædat, non fiat amara dulcedo. Hoc ſit inter parentes & filios, quod jubente Domino, natura continuit. Affectum ſonet quicquid linguæ dixerint liberorum. Inter caras conjunctaſque perſonas, pietatis jura ſerventur. Hoc filiorum ora loquantur, quod parentes delectat audire. Præbeatur patribus amori mixta formido, qui primi nobis ſunt cauſſa naſcendi. Exhibete patribus, filii, quod vos poteſtas paterni nominis cogit, quæ adeo eſt eorum meritis attributa, ut ipſa de vobis exigat quod natura jubere non potuit. Matribus quoque debitam impendite reverentiam, quæ vobis uteri labore ſervientes, pondus veſtri corporis tolerant : atque ignotam portantes infantiam, famulatum quemdam exhibent naſcituris. Illo tempore non ſibi tantum mater eſurit, nec acceptos ſola digerit cibos. Materno victu alitur & ille qui latet, ejuſque membra alterius comeſtione paſcuntur : ut homo futurus, alienis morſibus ſaturetur. Quid ipſa memorem nutrimenta, & teneræ infantiæ dulces injurias, quas nutritoris affectus de ſuis parvulis ſumit? Quid cibos in matre confectos, qui fœmineis manantes ex membris, lacteum ſolvuntur in ſuccum, & fauces invalidas liquido ſapore perfundunt. Cogente natura, ſumunt infantes de matre quod bibant, & dente non nato, hoc ſibi currentibus labris eliciunt, quod non ſit neceſſe mordere. Serviunt materna poſteris pectora, ſerviunt ipſis incunabulis, manus & terga membris devota lactentium gratos artus accipiunt. Optat mater parvulum creſcere, optat cito videre majorem, eumque numeris juvenum miſcere feſtinat, nunquam ſibi forſitan ſerviturum. His tot tantiſque præcedentibus factis, parentibus, matri tota debet alacritate ſerviri. Reddatur naturæ debitum, reddatur & poſteris quod debetur. Exſolve, fili, quod debes, & officia debita qualiquumque exhibe famulatu, quia parentibus nemo poteſt reddere quod debetur. Humilitas talibus oblata perſonis, vivendi tempus extendit : & morte dilata, multum noſtram prorogat vitam, vicemque facientibus reddens, officia noſtra, Domino jubente, commendat : qui intantum nomen parentum diligit, ut ſeipſum Patrem juſſerit dici.

Cap. 2. Irreverens autem filius, quid de Domino ipſe mereatur, Salomonis dicta teſtantur : *Contumeliis afficiens patrem, & contemnens ſenectam matris, confundetur, & in opprobriis erit. Filius derelinquens cuſtodire diſciplinam patris, meditabitur ſermones malitiæ. Maledicenti patrem & matrem extinguetur lumen, & pupillæ oculorum ejus videbunt tenebras.* (Prov. 19. 21. & ſeqq.) Audi, fili, patrem qui te genuit : nec contemſeris quia ſenuit mater tua. Pareat patri lingua, quam genuit, & matrem ſuam nemo crudeli verbo percutiat. Sic te rapiat, fili, juvenilis ætatis auctoritas, ut noveris unde ſis natus. Memento Scripturæ * ſententiæ, ubi Spiritu Sancto loquente dictum eſt : Quia *qui maledixerit patri aut matri, morte moriatur.* Memento ergo parentum eſſe quod talis es : quorum manibus crementa ſumſiſti. Fauces tuæ necdum lacteum perdiderunt ſaporem, quem tibi pia mater infundens, linguam iſtam pavit potu corporis. Impende debitum patri matrique ſervitium : qui nunquam tuos vagitus horrentes, totum in te lambebant oſculis corpus. Sit tibi grata ſalus ipſorum, quibus carior eſt tua vita quam propria. Redde amoris vicem colendæ pietatis. Facta parentum tuis cunabulis commoda, officiis propriis exſolve. Parentes enim ideo debent haberi dulciores, quia per alios reparari non poſſunt : & cum eos lex naturæ ſubtraxerit, nec patrem tibi alterum poteris invenire, nec matrem. Mutato conjugio nec vitricus pater eſt, nec noverca poteſt nomen matris implere. Nullus igitur filiorum auctorem lucis ſuæ cedat injuriis. Nemo parentibus optet adverſa, qui * liberos ſuæ ſaluti anteponunt. Intolerabile nefas eſt, ex illo ore protervum audire ſermonem, aut illis pulſari manibus, quas amor * diligit. Oculorum veſtrorum timete ſententiam, quam Dominus promiſit ingratis. Meretur enim cæcitatis ſuæ ſubire ſupplicium, qui parentum vultus vel torvo viſu deſpexerit, & elatis oculis læſerit pietatem. Si quicquam ſapitis, filii, eo animo videte venerabiles facies, quo vos ipſæ conſpiciunt, & eorum labris dulcibus oſculis inhæret, quia eorum oſcula adhuc habetis in membris. Senibus ſervire perfacile eſt, quos nemo potat, nemo nutrit ſucco corporis ſui. Foveatur itaque parentum ſenectus, & factis eorum viciſſitudo reddatur. Habet enim quandam ſenectus infantiam. Videant liberi veſtri quid faciant, vobis vicem ſimilem redditurі. Imitamini filium Machabæum, qui matri mortem ſuadenti ſervivit, & durum imperium gratanter aggreſſus eſt, ne offenderet genitricem. Maluit fratrum ſociari funeribus, quam voluntati matris obſiſtere. Ita enim matris ſuadentis voluntas perfecta eſt, ut Deo filium faceret martyrem, & fratrum coronis comparticipem. Denique obſequium ſuum melius, morte probans, ſuaſionem ſermonis matris imple-

* mſ. A... ſantis Lev. ...

* mſ. A... vores.

* a. m...

2. Mach. 7.

plevit: & lucem istam moriendo contemnens, consors martyrum factus est, ut illa germanitas æterno collegio firmaretur. Ecce quid præstitit animus matri subjectus. Devotus filius obediendo promotus est, qui nolens maternam aliquatenus lædere pietatem, perpetuam vitam passione suscepit: qui Dominum confitendo, meretur cum fratribus a Domino coram Angelis coronari.

ADMONITIO

DE SUBSEQUENTE OPUSCULO.

Eruditum prorsus & lectu dignum Opusculum, sed quod, ut nihil aliud accedat, non esse Hieronymi, ex styli discrepantia jam constet. Prodit etiam se Auctor, sequiorum esse temporum, quod ex Isidoro Hispalensi, qui septimo ineunte sæculo floruit, nonnulla mutuatur: ut sunt illa, quæ ex libro VII. Originum cap. XII. totidem fere verbis ad Ostiarios retulit, Ipsi enim tenentes clavem, omnia intus, extraque custodiunt: atque inter bonos & malos habentes judicium, fideles recipiunt, respuunt infideles: *tum illa quæ ad quintum gradum, seu Diaconos,* Sicut in Sacerdote consecratio, ita in Diacono ministerii dispensatio habetur. *Enimvero hæc Isidorum a nostro accepisse, quod facile opponi posset, veri tantam speciem non habet; proxime autem ab illo nostrum ætate absuisse, puta ipso septimo ad finem vergente, vel demum octavo sæculo, facile adducar ut credam. Ac sane Hincmarus Rhemensis, qui sæculo subsequente scripsit, non solum Epistolam hanc laudat, sed & pro Hieronymiana habet: ex quo colligas, jamdiu antea fama Scriptorum invaluisse. Laudat & Micrologi Auctor, & subsecutis temporibus alii. In mss. exemplaribus, Erasmo teste, variat titulus. In nonnullis ad Damasum inscripta est, in aliis ad Rusticum Episcopum Narbonensem, in quibusdam nullius habet nomen. Deinde in aliis codicibus habetur integra, in aliis mutila. Postremo non est veri simile, divum Hieronymum, si de re tanta, tantum scripsisset librum, non alicubi citaturum fuisse, cum multo breviores & levioris argumenti tam frequenter citet.*

DE SEPTEM ORDINIBUS ECCLESIÆ.

Sufficere quidem fidei tuæ arbitror conversationem sanctam, quam habes in Christo Jesu ad sacerdotalis ordinis dignitatem, arctam tibi & angustam intellectus A viam in Domino reserare, quia præcedentibus meritis ac virtutis insignibus, ad hoc officium electus a Deo es. Licet in multis gratia Christi sine operibus comprobetur, & cessante merito conversationis ac vitæ, sola Dei dona fructificent. Tamen quia tu præ cæteris electus a Deo ob hoc comprobaris, qui & legis opera impleas, & commoraris in gratia usque ad supereminentem scientiæ caritatem, intellectu Dei tecum loquente, festinanter existentibus cogitatio- B nibus insignibus, hoc vis nosse quod factus es. Totius tibi Ecclesiæ prout præcipis sacramenta reserabo: doctrinæ ordinem & locum custodiens, & quid qualiter observare debeas docens: si modo ad injuriam non revoces novelli exhortatoris industriam ac te non pudeat paulisper minorem esse dum discis: quia seposito, ut vides, privilegio dignitatis, habes de nobis amplius quod quæras. Et id quod jam pridem in consecratione consecutum te esse credis, restat ut C capias: ne minor inveniaris in Christo, quam in mundo interim nominaris ac si falsi vocabuli inutilis pastor existas, cum hæc quæ in Domino latent sacramenta nescires. Nos tamen tenentes in omni disputatione rationem, ac tecum simpliciter fabulantes, verum te Episcopum animarum debere esse monstrabimus: ut factus tibi ipse judex, hoc quod loquimur implere festinans, & nobis consentiens, verecundia & confusione rejecta, eligas abjectus esse in domo Dei, magis quam habitare in tabernaculis D peccatorum. Sic enim Jesus ait: *Reges gentium dominantur eorum, & qui potestatem habent, Domini vocantur; vos autem non sic: sed qui major est vestrum, fiat sicut minor, & qui princeps est, fiat sicut minister. Quis enim major est, qui recumbit, an qui ministrat? In gentibus quidem qui discumbit, major est: inter vos autem non sic, sed qui ministrat. Ego autem in medio vestrum sum sicut qui ministrat. Et vos quia estis permanentes mecum in tentationibus meis: ego dis-* E *pono vobis sicut disposuit mihi Pater meus regnum, ut edatis & bibatis in mensa mea in regno meo, & sedatis super sedes duodecim judicantes duodecim tribus Israel.* Et alibi: *Rectorem posuerunt te, noli extolli, sed esto tamquam unus ex ipsis.* Et alibi: *Non ut domineris clero, sed ut forma sis omnibus.* Et alibi: *Templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis. Si quis autem templum Dei violaverit, disperdet illum Deus. Templum enim Dei sanctum est, quod* F *estis vos. Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia, ipsi gloria in sæcula: unus enim Deus noster & Pater Domini nostri Jesu Christi, ex quo omnia, & nos in ipso, & unus Dominus Jesus Christus, per quem*

Luc. 22. 25. 26. 27. 28.

Eccli. 32. 1.

1. Pet. 5. 3.

1. Cor. 3. 16. & seq.

Rom. 11. 36.

1. Cor. 8. 6.

quem omnia, & nos per ipsum. Sed non in A omnibus est scientia. *Cæcitas* enim *contigit ex parte in Israel; donec plenitudo gentium intraret, & sic omnis Israel salvus fieret.* *Conclusit* ergo *Deus omnia sub peccato, ut omnium misereatur. Ante omnia humilitatem dilige: quia superbia apostatare facit a Deo: & initium omnis peccati, superbia est.* Deus enim noster *formam servi accipiens, humiliavit se usque ad mortem, mortem autem crucis.* Omnes Scripturas mente percurre, totum Canonem lege: atque habens ante oculos exempla Sanctorum, imitare quod bonum est, æmulare quod sanctum est. Factusque tibi Jerosolyma cælestis, Deo vota restitue. Domum in te, & templum Salomonis ædifica, tabernaculum fabrica, & diligentius exornare festina. Intra Sancta sanctorum, indeficiens lumen accende, perfectionem in omnibus tene. Pone custodiam ori tuo, & ostium circumstantiæ labiis tuis. Non des in tentationem animam tuam, & non obdormiet qui custodit te. Exalta vocem tuam, & dic: *Omnis caro fœnum, & omnis gloria hominis ut flos fœni. Aruit fœnum & flos decidit: verbum autem Domini manet in æternum.* Sacerdos enim Domini qui de ore suo profert justitiam, & exquirentibus annunciat veritatem, Angelus Dei omnipotentis est. In omnibus caussis serva justitiam. Peregrinantem & orphanum, & viduam, & pauperem, vel pupillum, vacuo gremio non dimittas. Ibique thesaurum tuum, ubi & cor tuum est, conde. Cum omnibus fratribus tuis, sicut scriptum est, pacem habe. Concilia impiorum fuge: ne dum judicas, condemneris. Sic enim scriptum est: *Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum, & in via peccatorum non stetit, & in cathedra pestilentiæ non sedit. Sed in lege Domini fuit voluntas ejus, & in lege ejus meditabitur die ac nocte.* Potentum personas, divitum notitias, salutantium obsequia ita accipe, ut pauperem non contristes, nec ulli fastidium excusationis inducas. Non recedat liber legis, ut scriptum est, de manu tua, sed meditare in eo die ac nocte. Sic enim scriptum est: *Sine offensione estote Judæis, & Græcis, & Ecclesiæ Dei: sicut & ego omnibus per omnia placeo, non quærens quod mihi utile est, sed quod multis, ut salvi fiant.* Prius quam audias, ne judices quemquam: atque ante probationem accusationis illatæ, neminem a tua communione suspendas: quia non statim qui accusatur reus est, sed qui convincitur criminosus. Nec præstandum odiis singulorum est, ut innocentum fratrum dominetur injuria: quinimmo timor Domini ante oculos semper est habendus; & totum quod agitur, Deo & Christo scias esse præstandum, non tempori. Nam præterit figura hujus mundi, & Deo magis obedire convenit quam hominibus: qui scit præterita, & de futuris æstimat. Uno enim sermone tota lex adimpletur: *Omne quod tibi fieri noluerunt, alii ne feceris.* Domi si fieri potest postposita personæ tuæ cura officiique reverentia, servum servis esse te convenit: atque ita Israel in omnibus perdocere: ut quiquumque te audiunt, conversatione tua magis, quam sermone proficiant. Sic enim scriptum est: *In sapientia ambulate ad eos qui foris sunt.* Non te extollat salutatio plurimorum. Munera divitum & obsequia te non vincant: quia *munera*, ut scriptum est, *excæcant oculos judicum.* Nec plus sit apud te matrona nobilis & dives, quam professa pauper atque mendica, aut vidua maritali auxilio destituta, æqualis ei, quæ habet virum potentem in sæculo, videatur. Alienum te a personis omnium reddendum judica: ac propter injustitiam in judicio pauperem non defendas, nec propter gratiam diviti indecenter assistas. Aut si hoc non potes facere, cognitionem respue caussarum. Sola esto tibi lectione & oratione contentus. Neminem enim, ut scriptum est, diligit Deus, nisi eum qui cum sapientia habitat, ac nullum lædit. Ista si feceris, Deo utilis in omnibus comprobatus, perfectum * sacerdotium in te retentabis. Expelle de templo Christi, oves & boves & columbas vendentes, & nummulariorum everte mensas: quia domus Patris nostri, domus negotiationis esse non debet, sed orationis. Et quod judicio Dei projicitur, desiderari propter damnationis sententiam non oportet, ne reprobi inveniamur in Christo. Sicque fiet ut in veritate consistens, septiformis Ecclesiæ sacramentum nosse merearis, quod in omnipotentia Dei cum sua veneratione consistit, id est, in Patre, & in Filio, & in Spiritu Sancto, in Archangelis, in Angelis, in sapientia, in hominibus. Quæ omnia si diligenter aspicias, totius in his dispositionibus Ecclesiæ Catholicæ fundamenta cognosces. Et per hos gradus, si universa observaveris quæ scripta sunt, Deus erit in memoria tua, & tu in domum tuam reverteris.

Marginalia: Rom. 11. 25. — Phil. 2. 8. — Isa. 40. 6. 7. 8. — Psal. 1. 1. 2. — 1. Cor. 10. 32. 33. — 1. Cor. 7. Matth. 7. — Col. 4. — Eccl. 4. — * al. tac. domus.

De primo gradu Ecclesiæ, qui Fossariorum ordo est.

PRimus igitur in clericis Fossariorum ordo est: qui in similitudinem Tobiæ sancti, sepelire mortuos admonentur, ut exhibentes visibilium rerum curam, ad invisibilium festinent: & resurrectionem car-

carnis credentes in Domino, totum quod faciunt, Deo se præstare, non mortuis cognoscant. Tales ergo Fossarios esse Ecclesiæ convenit, qualis Tobias Propheta fuit: ejus fidei, ejus sanctitatis, ejus scientiæ atque virtutis. Non ergo putes parvum esse officium fossariorum, aut sicut cæteri sacerdotes in famulis Dei despicias sacramentum, ac plus diversorum servis deferas vel amicis, quam Christi in templo, cum preces fundis, cujus membra veneraris, cum omnibus participare te convenit, non B solum in altari, sed & domi, cum omnibus esse convivam, atque inter domesticos parietes simpliciter residere. Si amas Tobiam Prophetam, & si ejus imitaris exemplum, si imples quod scriptum est: Matth. 10.41. *Qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet*: cave ne huic officio per superbiam tuam aliqua irrogetur injuria, quam laicus, qui minor est Tobia, non moretur. Te enim ita de Dei membris oportet habere judicium, ut in- C telligas Ecclesiæ sacramentum. Religionis enim & sanctitatis est, quod Episcopus diceris, non Romani Consulatus aut juris. Si hoc vis esse quod factus es, serva ordinem tuum, locumque custodi. Defer Prophetæ, ut Propheta serviat tibi. Dilige mysteria Dei, ut ameris a Christo. Noli aliquem contristare illicite, aut injusto odio prosequaris: quia sicut tu Christi es, sic & illi Christi sunt: & nemo potens est in hoc sæculo, qui aliquem servorum suorum velit ab aliis conculcari. Tu ipse quoque, si D libenter accipias, quod dicturus sum, cunctorum famulis propter eos, quibus serviunt, honorem defers: atque unumquemque prout potens est ejus Dominus, veneraris. Dic mihi quæso, quis major est Christo? aut cui tantum debes, qui pro te sanguinem suum fudit, & qui te Ecclesiæ suæ præposuit, & qui te honoravit in cunctis, qui omnium tibi divinorum sacramenta concessit? Nunquid meretur Dominus Deus tuus, ut cum hæc præstiterit propter bonitatem E & misericordiam suam, conservos tuos deprimas, deroges Christo, ac nullum nisi te solum putes ad Dominum pertinere: tibi tantum existimes reverentiam deferendam, ac famulos Christi in conversatione tibi creditos, non in ministerio ut liberos habeas, sed ut servos in dominatione possideas? Hæc enim præ cæteris Deus damnat, & nihil gravius fert, quam ut, cum scias homini- F bus deferendum, Deo ipse non deferas: cum servum principis atque ejus militiæ deputatum persequi & lacessere non audeas, eos qui veri Dei servi sunt, & vero Christi charactere censiti, ac per baptismi gratiam liberi, & per clericatus officium militantes, abje-

A ctioni putes & ignominiæ deputandos: ut plus interdum apud conscientiam tuam, si injuriam non faciat nostra correptio, servis quam clericis parcas: & in his aliquem vernaculum diligas, illos velut alienos despicias, & malis mundo placere quam Christo. Pro fide, pro religione, pro proposito sanctitatis deferre interdum clericus servo cogitur: & ad ignominiam non ferendam, vilis judicatur in mundo, qui summus in cælo est. Recte hæc repudias, recte ista non B servas, si Episcopus esse non vis, si cælorum regna contemnis, si nullum cum Deo cupias habere consortium. Certe si electum te a Deo gratularis, si factum te pastorem gregis, si te creatum sacerdotem clericis recognoscis, laborare debebis, ne tibi tua membra displiceant, ne id quod Christi est reprobetur. Sic enim ait Apostolus: *Nunquid potest caput pedibus dicere: Non desidero opera vestra? Unum enim corpus & multa sunt membra*. 1. Cor. 12.21 Si tu caput es, pedum tibi C officia necessaria sunt. pertinere ad honorem tuum atque ad substantiam corporalem pedes, ipse cognoscis: sine his, ut ipse nosti, ambulare non potes. Hi te sustinent, hi totum corpus promovent, hi dirigunt caput, hi primum te esse faciunt. Perditis his, contemneris a cunctis fidelibus: ac tibi ipse odibilis factus, amaram vitam in sæculo retentabis,

De secundo gradu Ecclesiæ, qui Ostiariorum ordo est.

D Secundus Ostiariorum locus est, qui claves regni cælorum tenent, quæ patriarchis dantur, quoniam præsunt portis Jerusalem, atque inter bonum & malum habentes judicium, aperiunt quod nemo claudit, & claudunt quod nemo aperit. Jam hic considerare te convenit, quæ circa ostiarios Dei debet esse diligentia, quanta his membris atque officiis reverentia per te deferenda sit. Intrare templum nisi per hos E non potes. Hi enim sunt ordinati per vices suas, ut omnia quæ intus sunt extraque custodiant, atque perfecti in omnibus fideles recipiant, respuant infideles. Ex Isidoro Hispal.

De tertio gradu Ecclesiæ, qui Lectorum ordo est.

Tertius Lectorum ordo est, qui Deo, F Christo & Prophetis datur, secundum quod scriptum est. Isa. 40. 6.7.8. *Exalta vocem tuam, & dic: Omnis caro fœnum, & omnis gloria hominis sicut flos fœni: aruit fœnum, & flos decidit, verbum autem Domini manet in æternum*. Denique Dominus noster legens in templo, formam lectoris assumsit. Hi sunt ergo lecto-

Apoc. cap. XIV. & XV. lectores, qui cantant canticum Moysi & agni: *hi sunt qui sequuntur immaculatum agnum quoquumque ierit, qui cum mulieribus se non coinquinaverunt, virgines enim sunt.* Horum numerus est Angelorum: & nomen Angeli convenienter sacerdoti adaptatur, qui usque adeo æquales tibi sunt per hæc officia sanctitatis, sicut scriptum legis: *Sacerdos qui de ore suo profert justitiam, & exquirentibus annuntiat veritatem, angelus omnipotentis Dei est.* Mal. 3. 1.

De quarto gradu Ecclesiæ, qui Subdiaconorum ordo est.

QUartus Ecclesiasticæ dispositionis in Subdiacono est ordo, qui in Esdra Nathinnei appellantur, in humilitate Domino servientes. Propter hoc in Evangelio Joannis Jesus ad Nathanael ait: *Ecce vere Israelita, in quo dolus non est.* Cui respondens Nathanael dixit, *Magister unde me nosti?* Et ait Jesus *Antequam Philippus te vocaret, cum esses sub ficu novi te.* Quod propterea scriptum est, ut tu ejus locum dispositionemque cognoscas. Propterea Dominus noster *formam servi accipiens, humiliavit se usque ad mortem, mortem autem crucis.* Propter quod semper genu flexo orare mandamur. *Omnis enim qui se humiliat exaltabitur, & qui se exaltat humiliabitur.* Propter hoc Ægyptus competentibus plagis percutitur a Domino. Hæc dies profectionis ex Ægypto, pascha Domini nuncupatur; ut quia *pascha nostrum immolatus est Christus*, plenitudinem totius mysterii atque sacramenti, in rerum officiis recognoscas, nec per arrogantiam non ferendam, despicias eos qui aut oblationes in templo Dei suscipiunt, aut secretorum omnium testes, participes etiam passionum sunt & cætera. Hi enim primi desideria nostra suscipiunt, hi probant in nobis optimas voluntates, hi repudiant malas, hi ut a Deo suscipiamur, assistunt, quorum tibi sicut visibiliter ministeria adesse cognoscis, ita etiam invisibiliter pacem & concordiam utilem esse perpende, ne conficere corpus Christi ac sanguinem ultra non possis, si venturus ad altarium Dei, Ecclesiæ membra neglexeris.

Joan. 1. 47. 48. Luc. 14. 11. Cor. 5. 7. Cap.

De quinto gradu Ecclesiæ, qui Levitarum seu Diaconorum ordo est.

QUintus in Diaconibus ordo sacramenti est: quorum sors Deus est, qui recedere de templo Domini die ac nocte prohibentur, qui columna & fundamentum veritatis sunt, qui Ecclesias Dei sustinent, qui altare Christi sunt, in quo conficiuntur sacramenta, in quo offertur oblatio. Quid ergo in templo Dei, ut ipse nosti, venerabilius altari esse potest? quis non se ad mensam Domini accessurus humiliet? Et hi sunt, quos in Apocalypsi legimus, septem angeli Ecclesiarum; hi sunt septem candelabra aurea, hi voces tonitruorum, hi in similitudinem Noe sacramentorum justitiæ præcones, non habentes in se maculam aut rugam: atque in candorem lucis effecti, in omni Israel Deum valent prospicere, puri mentibus, animabus candidi, virtutum operatione præclari, humilitate præditi, quieti, humiles, evangelizantes pacem, annuntiantes bona, dissensiones & rixas & scandala resecantes, soli Deo colloquentes, in templo nihil de mundo penitus cogitantes: dicentes patri & matri, non novimus vos: & filios suos non agnoscentes. Denique & Levi, ut scriptum legimus, sacerdotalis tribus est, & caput omnium sacerdotum: sine hoc sacerdos nomen non habet, ortum non habet, officium non habet: hic minister Dei dicitur, quia scriptum est: *Quis major est, qui ministrat, an cui ministratur?* Et sicut in sacerdote consecratio, ita in ministro est Sacramenti dispensatio. Illi orare, huic psallere mandatur. Ille oblata sanctificat, hic sanctificata dispensat. Ipsis etiam sacerdotibus propter præsumtionem non licet de mensa Domini tollere calicem, nisi eis traditus fuerit a diacono: ut præcedente ministerio sanctitatis, humiliatus paulisper post consecrationem, dum ministro reverentiam exhibet, quantam ministerio Dei debeat recognoscat: ita enim Deus noster omnipotens universa disposuit, ut qui majorem se esse crediderit, minor sit: & qui videretur minor, major existeret. Denique quam hoc verum sit, ipse perpende. Levitæ inferunt oblationes in altari. Levitæ componunt mensam Domini. Levitæ cum sacerdotibus, dum Sacramenta benedicuntur, assistunt. Levitæ ante sacerdotes orant, ut si distinctio locorum creditur in mundo, etiam in altari Dei videant sibi Episcopi, si superbi sunt, diaconos anteponi. Si humilitatem diligunt, majores se esse in eo quod sunt humiles, cognoscant. Tunc deinde ut aures habeamus ad Dominum, diaconus acclamat, ipse prædicat, ipse hortatur, ipse commonet astantibus Sacerdotibus, ne leviter hanc vocem, quæ loquitur, & pacem annuntiat, aut negligenter aspicias, aut condemnandam putes. Sufficit huic ordini tantum per Dominum fuisse concessum, ut non solus Sacerdos in templo totum agere & implere videatur. Eget officio diaconi sacerdos, sicut & diaconus sacer-

Apoc. 1. 1. Deut. 10. & 8. [illegible] Ex Isidoro Hispal.

cerdotis: nec dives sine paupere, nec pauper sine divite esse potest. Post consecrationem enim omnium Sacramentorum, post orationes, post recitationes nominum, post omnia mysteria deitatis, perfectio rursus Levitis in altari datur. Diaconus, ut superius dixi, calicem tradit, testis passionis, testis dispensationis, testis humilitatis, ne elatus in superbiam is qui obtulit, nihil sperandum sibi a diacono recognoscat. Ideo Levita in consecratione perfectus est, nec ultra jam sicut laicus benedicitur, quia B perfectam in se habere jubetur Domini sanctitatem. Denique ex omnibus tribubus in Jesu Nave libro, Levitæ civitates accipiunt: ut tu intelligas, nullum esse hominum genus, nullam terram, nullum locum, nullam gentem, quæ non huic propter Dominum servire jubeatur. De Levitis autem decimas decimarum accipiunt sacerdotes, nec dare ipsis, sed accipere mandantur. Nunc autem ex quo in Ecclesiis sicut in Romano imperio crevit avaritia, *periit lex de Sacerdote, & visio de Propheta*. C Singuli quique pro potentia Episcopalis nominis, quam sibi ipsi illicite absque Ecclesia vindicaverunt, etiam quod Levitarum est, in usus suos redigunt: nec hoc sibi quod scriptum est vendicant, sed cunctis auferunt universa. Mendicat infelix clericus in plateis, & civili opere mancipatus, publicam a quolibet deposcit alimoniam: & quidem ex eo despicitur a cunctis sacerdotale officium, dum misericordia desolatus, juste putatur ad hanc D ignominiam devenisse. Eget in sede presbyter, in altari levita, in secretario subdiaconus, in lectione lector, & in templo ostiarius, in sepultura fossarius: moriuntur fame, qui alios sepelire mandantur: poscunt misericordiam, qui misereri aliis sunt præcepti. Et dum ista fiunt, sacerdos qui hoc non fecerit, condemnatur. Solus incubat divitiis, solus ministerio utitur, solus universa sibi vendicat, solus partes invadit alienas, solus occidit E universos. Nam si secundum divinos libros omnia faceremus: nec deesse quicquam visibiliter poterat cunctis, & sola in Christi Ecclesia sanctitas abundaret. Hinc propter sacerdotum avaritiam odia consurgunt, hinc Episcopi accusantur a clericis, hinc principum lites, hinc desolationum caussæ, hinc origo criminis. Etenim si unusquisque, ita hunc mundum visibiliter possidere mandatur, ut sua tantum possessione contentus sit, ac F res non invadat alienas: non agrum pauperi tollat, non vineam, non subjectorum aliquod, non famulos, non fructus: quanto magis qui Ecclesiæ Dei præest, debet ita in omnibus servare justitiam, ut sibi hoc tantum vindicet quod sui juris esse cognoscit? Aliena non contigant, aliena non rapiat, æqualem se cæteris faciat: & sicut sine his in Ecclesia non fuit, ita & sine his in Ecclesiæ ministerii dispensatione non vivat. Certe, ut ipse nosti, qui visibiliter in hoc mundo jus invadit alienum, accusatur a paupere, damnatur a judice: ita & in Ecclesia Dei cum unusquisque stipendia sua perdit, clamat ad Deum, exauditur a Christo, nec differtur in hac parte ultionis sententia, si non redduntur universa. Moderatio enim Dei, preces, ac solum nostrum reditum quærit, ac nos quærit sua bonitate salvare. Sed si non convertimur, si duri corde sumus, si in peccatis usque ad mortem illicite perduramus: *Assidue peccanti*, sicut scriptum est, *Deus non miseretur*.

Jos. 21. per totum.

De sexto gradu Ecclesiæ, qui Sacerdotum ordo est.

SExtus seniorum ordo est, qui sacerdotibus datur, qui presbyteri dicuntur, qui præsunt Ecclesiæ Dei, & Christi Sacramenta conficiunt. Hi autem in benedictione cum Episcopis consortes ministeriorum sunt. Nulla in conficiendo Corpore Christi ac Sanguine inter eos & Episcopos credenda distantia est: & Eucharistiam jam pridem per presbyteros benedictam, si usus exegerit, Episcopi accipere debent, ac se Christo, ac plenitudini ejus communicare cognoscere. Nam si quis ad injuriam revocet, aut putet se accipere non debere Eucharistiam, quam presbyter benedixit: is profecto perversus est, credens Dominum duo corpora habuisse: unum majus, & unum minus. Majus quod Episcopus conficit: quod Presbyter, minus. Hic Christum dividit, eique facit injuriam. Ergo inter baptismum & baptismum potest esse distantia, ut sanctior judicetur, quem baptizavit Episcopus, quam is quem levita: sicut in Actibus Apostolorum legis, Eunuchum a Philippo diacono baptizatum fuisse, ut scriptum est: *Ecce aqua, quis prohibet me baptizari?* Et ille ait: *nihil, si credis*. Fides enim est quæ facit mundum: & quia non est dantis, sed accipientis: ita credendum est in omni anima baptismum esse perfectum, & in omni sacerdote corpus Christi esse perfectum. Qui non communicat Eucharistiæ presbyterorum, non communicat Christo: nec Eucharistiam ipse benedicit, quia in eo in quo judicat, condemnatur, atque in similitudinem Judæ traditoris tradens Dominum, nullo cogente, ipse sibi infert manus

Act. 8. 36.

 nus

nus ac suspendio perit, quia superbia peccat in Deum. Nec ego dico præsentibus Episcopis atque astantibus altari, presbyteros posse sacramenta conficere. Sed si forte usus exegerit, ut venientes ad Ecclesiam sacerdotes eisdem horis, quibus aut oblatio parata non sit, aut non possit offerri, non debere Episcopum repudiare Eucharistiam presbyterorum, si ponatur in altari, quam accipi oportet propter Christum, quoniam Corpus Christi est, sicut scriptum est: *Vos* (1. Cor. 12. 27. Ibid. v. 4. seqq.) *enim estis corpus Christi & membra ex parte. Caritas enim cooperit multitudinem peccatorum: Fides, spes, caritas, tria hæc, major his est caritas. Caritas patiens est, benigna est, non æmulatur, non inflatur, non perperam agit: omnia credit, omnia sustinet: caritas nunquam excidit.* Et quia (Tim. 5. 17.) scriptum est: *Presbyteri duplici onore honorentur, maxime qui laborant in verbo Domini:* prædicare eos decet, utile est benedicere, congruum confirmare, convenit reddere communionem, necesse est visitare infirmos, orare pro invalidis, atque omnia Dei sacramenta complere, præsertim cum in Oriente eam consuetudinem & in Illyrico, & in Italia, atque in Africa omnibus in locis, temporibus Apostolorum fuisse manifestum sit. Ac sola propter auctoritatem summo sacerdoti clericorum ordinatio, & virginum consecratio reservata sit, cum basilicæ, altaris & chrismatis dedicatione, vel sanctificatione, ne a multis disciplina Ecclesiæ vendicata concordiam sacerdotum (Nota.) solveret, scandala generaret. Propter hoc & nuper Episcopalis electio ad metropolitanum remissa est: & cum huic summa datur potestas, aliis adimitur hæc facultas, & incipiunt etiam summi sacerdotes pati, non ex jure sed ex necessitate alium sacerdotem. Nemo hinc Episcoporum invidia diabolicæ tentationis inflatus irascitur in templo, si presbyteri interdum exhortentur plebem, si in Ecclesiis prædicent, si plebibus, ut scriptum est, benedicant: etenim abnuenti mihi ista sic dicam, qui non vult presbyteros facere quæ jubentur a Deo, dicat, quis major est Christo? aut quid Corpori ejus, aut Sanguini poterit anteponi? Si presbyter Christum consecrat, cum in altario Dei sacramenta benedicit: benedicere populo non debet, qui Christum etiam meruit consecrare? Virgines etiam Dei, licet (1. Cor. 7. 25.) Apostolus dicat: *De virginibus præceptum Domini non habeo:* tamen hoc ratione faciente, si usus exegerit, per eum benedici, si necesse est, manifestum est: quia Maria mater Domini Christi, soror est virginum, & Eucharistia Christi est Corpus, & minor Maria quam Dominus:

A tamen credendum est, summi sacerdotis judicio, & hoc faciendum quod jusserit circa laicos & mulieres. Jubentibus vobis injustissime sacerdotibus, non recte presbyter Dei benedictionis perdit officium, amittit linguæ opus, non habet confidentiam prædicandi: truncatus est omni parte virtutum, solum presbyteri nomen habet, plenitudinem ac perfectionem, quæ consecrationi ejus competit, non retentat. Quis hic rogo, o sacerdotes, honor B vester est, ut damna gregibus inferatis? quoniam cum pastoribus per potentiam vestram aufertur Deo digna diligentia, contagium quoddam & calamitas crescit in gregibus: ac Deo nostro, non patrimonii sui damna conquiritis, dum soli vultis in Ecclesiis potentari? Denique & chrismatis ea ratio est, atque hic ordo legitimus consecrandi, baptizatum Dominum & in similitudine columbæ in specie chrismatis a patre unctum fuisse manife- C stum est, ac plenitudo Sacramenti, Corpus ejus & Sanguis ostensus. Quæ cum offerre licet, etiam reliqua, quæ in eo sunt consecrare, quia *in Christo omnis plenitudo divinitatis corporaliter habitat*. Presbyteri ergo, si necesse est, possunt chrisma conficere, quia in corpore ejus chrisma est. Siquidem hæc regula etiam nunc servatur a plurimis, atque in Ecclesiis multis sic ista faciunt: tamen meæ hoc scito esse sententiæ, nulli Episcopo super hoc inju- D riam esse faciendam, nec legem a me opponendam esse ei, qui lex est presbyteri. Ab initio, ut legimus, negotiorum judices esse mandati sunt presbyteri, interesse Sacerdotum consilio. Quoniam & ipsi presbyteri, ut legimus, Episcopi nuncupantur, secundum quod scriptum est ad Titum: *Hujus rei gratia reliqui te Cretæ: ut ea quæ desunt corrigas, & constituas per civitates presbyteros, quemadmodum ego tibi disposui*, & cætera. (Tit. 1. 5.) Vides ergo presbyterum Episcopum dici, & Apo- E stoli Pauli esse sententiam? Et alibi ad Timotheum de Ecclesiæ ordine: *Oportet Episcopum irreprehensibilem esse*, & cætera. (1. Tim. 3. 2.) Vides ergo hic presbyteri non fieri mentionem, sed hunc esse locum, quem Episcopatum vocat? Et alibi ad Timotheum Episcopum: *Præcipe hæc & doce: nemo adolescentiam tuam contemnat, sed forma esto fidelium in sermone, in conversatione, in caritate, in fide, in castitate*, & cætera. (Ibid. 4.) Intelligis ergo in presbytero summam sacerdotii col- F locari? Et alibi ad majores natu: *Qui vos posuit Episcopos regere Ecclesiam suam Philippis*. (Act. 20. 28.) Certe una Macedoniæ civitas est: & cum ibi Paulus Episcopis & Diaconibus scripsit, quid nisi eos qui præsunt pres-

presbyteri, Episcopos vocat? Denique & Apostolus Joannes Episcopus scribit: *Senior Electæ dominæ quam diligo in veritate*. (2. Joan. 1.) Nam presbyter ætatis est nomen, Episcopus dignitatis: Salomon quoque ait: *Presbytero humilia animam tuam*. Sed oderunt hoc sacerdotes superbi in presbyteris nomen, qui nolunt esse hoc quod Christus, qui discipulorum pedes lavit, qui baptizatus est a Joanne, licet baptizandum se Joannes a Domino proclamaret. Propterea hæc scribo, ut si præteriti temporis error non potest jam revocari, vel ad præsens in Ecclesiis servetur humilitas, ut presbyteri hoc in Ecclesiis suis faciant quod Romæ, sive quod in Oriente, quod in Italia, quod in Creta, quod in Cypro, quod in Africa, quod in Illyrico, quod in Hispania, quod in Britannia, quod etiam ex parte per Gallias, quod in omnibus locis ubi humilitas perseverat, quod in cælis fit, quod majus est, ubi sedes eorum legis esse dispositas, ut terrena contemnas, ut nihil tibi de mundi istius conversatione præsumas. Respice Jerusalem matrem omnium sanctorum ornatam Patriarchis, Prophetis, Apostolis & Angelis Dei: ipsius consuetudinem sequere, ipsius sacramenta custodi. Nihil tibi sit commune cum cæteris, qui errorem suum illicita præsumptione defendunt, & consuetudinis dicunt esse quod voti est. Nam si aliquis nostrum præteriti temporis consuetudinem possit agnoscere, probarem tibi hoc quod loquor, ab initio semper cum Apostoli prædicarent in Ecclesiis fuisse servatum, & postmodum odio singulorum vitiata aliqua, aliqua præsumta. Sed nemo damnandus est, nemo judicandus, imo omnes in mansuetudine & caritate * spiritus (* Manu. tac. [illegible]) amplectendi, ut dum nobiscum bonitatis Christi fundamenta cognoscunt, ad ædificium Dei spontanea voluntate conveniant, ut in culmine templi nobiscum manere mereantur.

De septimo & præcipuo gradu Ecclesiæ, qui ordo Episcopalis, seu Episcoporum est.

SEptimus autem in his dispositionibus Episcopalis ordo est, & qui primus & perfectus in cunctis est, qui omnipotentiæ Dei, & in Christo donatur, ex quo processus omnium gloriarum & plenitudo est virtutum, ex quo omnia, in quo omnia. Ipse enim ordinat sacerdotes, ipse levitas, ipse subdiaconos, ipse lectores, ipse ostiarios, ipse fossarios, ipse arundinem tenens metitur Jerusalem, ipse fabricæ Dei præest, ipse quod unusquisque facere debet ostendit, ipse damnat, ipse recipit, ipse ligat, ipse ligata solvit, ipse claves regni cælorum habet, ipse thronum Dei reserat & claudit, supra se nihil habens. Si humilis & bonus sit, si perfectus ut scriptum est: *Estote perfecti sicut & Pater vester perfectus est*: (Matth. 5. 48.) si observat omnia, si hospitalis, si sine crimine, si habens testimonium bonum, si unius mulieris vir est, id est, sua tantum carne contentus, alieni corporis illecebras non requirat: filios habens subditos in castitate & sobrietate: quia

B peccare in operibus non debet, qui in electione perfectus est. Hujus sacerdotalis vestis, est perfecta Dei gloria. Ad hunc pertinet chrisma: quia ipse Christus Christianorum est, id est, sanctus sanctorum, & Episcopus animarum, secundum quod scriptum est: *Nolite tangere Christos meos, & in Prophetis meis nolite malignari*. (Psal. 104. 15.) Huic summa a cunctis clericis atque ab omni populo deferenda reverentia est: quia non dicit figmentum ei qui se finxit, ut quid me finxisti sic? *Aut non habet potestatem figulus luti, ex eadem massa facere, aliud quidem vas in honorem, aliud in contumeliam?* (Rom. 9. 21.) Huic non cogitare de crastino, pro perfectione mandatur. Hic de vestimento & victu solicitus esse prohibetur. Hic per omnia similis Deo est, si non recedat a Christo, secundum quod scriptum est: *Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*. (Psal. 109. 4.) Hic in carne ambulans, non secundum carnem militat. Hic non vult esse nisi cum Jesu.

D Hic neminem damnat: hic ipse etiam Judæ, sciens eum talem esse in passione, pacificus est. Hic osculum ei dat a quo traditus est. Hic pro cunctis patitur: Hic salvat universos. De hoc officio amplius disputare nihil possum, quoniam quod in clericis consecratum esse prædidicisti, Episcopum solum habere manifestum est. In illis esse partes & membra virtutum, in Episcopo plenitudinem divinitatis habitare corporaliter. Atque ita est, ut in Episcopi Dominum, in presbyteris Apostolos, qui &

E ipsi sunt, recognoscas: Sed quia scriptum est: *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos*: (Joan. 15. 16.) summus sacerdos qui elegit dicitur, qui vero electi sunt, sacerdotes. Omnem enim suam potestatem Deus discipulis suis dedit: & Moysen Deum dici voluit Pharaonis. Atque ipse homo Jesus Christus major in eo quod in carne apparuit, fuit. Et hoc est mysterium Ecclesiæ, quod Esdra descripsit, quod in quinque gradibus collocatum, sensus nostri capitis tenet. Namque visui

F Episcopatus & presbyteria dantur, secundum quod scriptum est. *Speculatorem te posui domui Israel*. (Ezech. 3. 17.) Levitæ odoratui, quia ipsi sacerdotibus juncti, columnæ & fundamentum veritatis sunt, ipsi spiritus forma,

puris

puris mentibus odor vitæ in vitam sunt, & per omnes eorum odor sacrificii ascendit in conspectu Dei. Nathinnei auditui, ut audiant universi divinis verbis ac præceptis sacerdotum & officiis levitarum. Sacri cantores sermoni, quod est linguæ. Ostiarii sive fossarii ori, sicut scriptum est:
Psal. 141. 3. *Pone, Domine, custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ labiis meis*. Ex verbis enim nostris justificabimur, & ex verbis nostris condemnabimur: in ore enim hominis vita & mors: ideo in fossariis spiritus prophetarum prophetis subjectus est: in ostiariis doctores, in lectoribus Prophetæ, in subdiaconis Angeli, in diaconibus Archangeli, in presbyteris Apostoli, in Episcopis Deus. Denique scri-
1. Cor. 12. 28. ptum est, *primo Apostolos, secundo Prophetas, tertio Doctores*. Et ideo de Episcopo usque ad Diaconum spiritus dispositio est. De subdiaconibus usque ad ostiarios animæ: in fossariis corporis. Sicque has omnes dispositiones in Ecclesia Christi, quasi unum hominem Deo servientem esse cognosce, secundum quod scriptum
ibid. 3. 16. 17. 18. est: *Vos estis templum Dei, & Spiritus Dei habitat in vobis. Si quis templum Dei violaverit, disperdet illum Deus. Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos.* Prædica autem verbum Dei cunctis, ut
1. Tim. 6. 17. scriptum est. *Exhortare omnes, divitibus hujus sæculi præcipe, non superbe sapere, neque sperare in incerto divitiarum, sed divites esse in operibus bonis.*
Josue. 1. 7. *Nemo adolescentiam tuam contemnat: non recedat liber legis de manu tua, sed meditaberis die ac nocte in eo.* Ante omnia curam habe pauperum, quia propter nos Christus pauper factus est cum esset dives, ut inopia illius ditaremur. Professas & eas quæ vere viduæ sunt, require: egentibus necessaria subministra: nec in quoquam peregrinationis nomen horrescas. Quoniam quamdiu sumus in
1. Tim. 5. 11. carne, peregrinamur a Domino. *Juniores autem viduas devita; cum enim luxuriatæ fuerint, in Christo nubere volunt.* Uxori tuæ propter antiquam consuetudinem ac periculum sacerdoti, non des animam tuam in potestatem: ne forte in similitudinem Adæ in paradiso positus confundaris, atque acceptam legem, si peccaveris, perdas: ac nuditatis tuæ conscius, confusionem mentis excipias, & locum consecrationis amittas. Amanda quidem uxor est, sed sicut Ecclesia, aut Templum Dei: orandum cum ea, legendum, abstinendum, communicandum in altario, non in opere: spiritu, non carne vivendum. Venerari autem & te propter conjunctionem legis debet, non desiderare propter consuetidinem delinquendi: quia aperte tibi usum conjugii interdictum esse perpendis, cum te Episcopum esse cognoscis. Habere se & illa ex hoc Christum gaudeat, non maritum: esse cum Deo, non habitare cum conjuge: possidere intra domesticos parietes vernaculam sanctitatem. Exsultet in Domino, gratias agat Deo, quod de corruptione liberata est, tibi quoque debitrix sit, quod ad hoc officium volasti, qua consentiente electus es a Domino, quod prius de omnibus cum tuis, ut decuit, transegisti, quam Episcopatum rogatus acciperes, & separatus a conjuge in Ecclesia permaneres. Certus autem sum exemplo bonæ vitæ tuæ omnes hæc esse facturos, ut in adolescentia credentes Deo, dum contemnunt terrena, divina percipiant, & emendati, in omnibus Domino consecrentur, ut doctores plebium facti, post emendationem sui prædicent universis, & salus omnium nuncupentur. Sæculares autem viros ad ministerium non assumas Ecclesiæ, sic enim legis. *Manus temere nemini imposueris*. Et iterum: *Hi primum comprobentur, & sic ministrent sine crimine constituti*. ibid. v. 22. ibid. 3. 10.
Sunt enim multi qui sequentes vota populorum, disciplinam Ecclesiæ non observant, ac sine experimento bonæ vitæ, eligunt non conversos. Atque ut consuetudinem reprehendam: peccantes nobilitatem potius, quam mores optimos benedicunt: & ante regni cælestis gubernacula tradunt, quam de terrena conversatione securi sint: quasi vero Deo deficiant sacerdotes, aut clericatus officium possit implere, qui necdum castus didicit esse abstinendo. Taceo de reliquis vitæ documentis, quod ignorat libros, quod consuetudinem nescit: & prius doctor gentium dicitur vel minister, quam discat aliquid imperitus, alieno judicio imposterum vivens, non Dei, sed cujuscumque facit in omnibus voluntatem. Deum enim instruenti se obedientiam debet, cedit ad tempus, & invitus discipuli nomen accipit in magistro, minorque fit minimo. Concurrunt ad Ecclesiam populi, a sacerdote novo aliquid audituri quod ædificet cunctos, quod salvet universos, ultra solitum morem forte nihil dicitur, ceras nectit, paginas ignotas cunctis versat in pectore, & delicta omnia recognoscens, sola impudentia utitur excusantis, & hoc ipsum quod rogatur, irascitur. Quale tunc erit, quæso Episcope, judicium tuum cum interrogatus nihil dixeris: ac mulieres laicosque pro scientia agnitionis vitæ, intrare Ecclesiam recognoveris? Sacramentorum vero hæc ratio est, atque hic ordo omnium nascentium, qui in carne descendimus: ut qui venientes in mundum venundamur sub peccato, idolis servientes primitus nuncupemur. Quis enim a quo superatur ejus servus addicitur: & ejus ope-

operi mancipatur, præstat officium, cujus desiderium gestat in sensu: prævalente enim ignorantia, regnat avaritia, quæ radix omnium malorum est, & inquisitio idolorum: & hoc est malum quod difficile superatur, qui non aut habendi voluntate, aut paupertatis timore teneatur. Sed quia primitus in exhortatione Prophetiæ sermo prædicandus est, necesse est, ut in illis unus Deus avidus & loquatur & nominetur, secundum quod scriptum est: *Dominus Deus tuus unus est*. (Deut. 6. 4.) Hi sunt quos catechumenos nominamus, & subjacentes castigationi, & liberum ad Christum habentes arbitrium: quia principium sanctitatis est Dominum Jesum Christum Dei Filium confiteri, secundum quod scriptum est: *Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem*. (Rom. 10. 10.) Secundus Competentium locus est, qui ad Dei gratiam festinantes, aliquid amplius quam fuerint esse desiderant. Qui ideo Competentes dicuntur, id est, poscentes Dei gratiam, Deo jam utiles & per desiderium voluntatum competentes cælorum regna, ac volentes juri suo per misericordiam principalem hereditatem Deum vendicare: ab omnibus abstinentes, sperantes lavacrum, casti atque sinceri, & præsentis vitæ positum sibi terminum recognoscunt, & ordinem futuræ conversationis aspiciunt: ut qui antequam accipiant, serviunt Christo, post acceptam fidem Dei, dona non perdant, aut irritam faciant gratiam, cui servire voluerunt. Tertius baptizatorum ordo est, in quibus jam Christus est, dicente Apostolo: *Nescitis quoniam quiquumque baptizati estis in Christo, Christum induistis?* Et ideo cum cogitamus aliquid boni liberati a gentilitate Catechumeni sumus: cum volumus quod sanctum est, Competentes: cum operamur bona, baptizamur & commorimur Christo. Sed si forte, hoc impugnante diabolo, quaquumque peccati maculatione violamur, pœnitentia competit: quæ in similitudinem divini fontis, ipsa peccata mortificet, ac nos salvet in corpore. Qua completa quartus reconciliationis locus est, ut caput corporis nostri Christum esse credamus, quia Ecclesiæ suæ vir, caput mulieris: id est, omnium animarum quæ Deum tota mente perquirunt. Sal autem propterea catechumenis datur in mysterio: ut nos esse sal terræ, id est, sapientiam Dei noscamus: *Invisibilia enim ejus*, (Rom. 1. 20.) ut ait Apostolus, *a creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque ejus virtus & divinitas: ita ut sint inexcusabiles*, & cætera. Baptismus vero aqua est, quæ tempore passionis de latere Christi exivit: & nul-

A lum aliud elementum est, quod in hoc mundo purificet universa, quod omnium poculum sit, quod vivificet cuncta. Et ideo spiritus vitæ in aqua est, & congregatio aquarum, maria nomen accepit. Christo enim renascitur, qui baptizatur in fonte: fons enim origo omnium gratiarum est. In quo septem gradus sunt, tres in descensu, & tres in ascensu: septimus vero est, qui & quartus, id est, similis filio hominis, extinguens fornacem ignis ardentis, B stabilimentum pedum, fundamentum aquæ: in quo plenitudo divinitatis habitat corporaliter. Oleum vero & chrisma esse Sanctorum, silentium ipsius & pinguedinis natura demonstrat. Corpus Domini panis verus & cælestis e cælo est. Sanguis ejus, hoc est quod scriptum est: *Ego sum vitis vera, vos autem sarmenta*. (Joan. 15. a. c.) Et quia multa membra, unum autem corpus, totius mundi natura contrita est invisibilibus speciebus in candorem lucis effectum, atque per C baptismum aquæ in veritate: cum semper secundum speciem corporis, & puritas & veritas voluntatis apparet probata per ignem, ut his omnibus impletis alimentis, nihil desit visibilitati, nihil desit mysterio Dei, ac resurrectio carnis apertissime comprobetur: cum hæc quæ visibilia sunt, sanctificata per verbum & orationem, Christi Corpus effecta sunt. Quæ omnia, si in veritate complecteris, intelligens Deum, opus vitæ agis, & commoraris in Christo. (Psal. 109. 4.) *Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem* D *Melchisedech*. *Te Decet hymnus Deus in Sion, ut reddas vota in Jerusalem*. (Psal. 64. 2.) Tibi convivium Christus est, gaudium Christus est, cogitatio Christus est, desiderium Christus est, lectio Christus est, quies Christus est, atque imperans mundo Pharaonis Deus es, postquam universa vicisti. Hæc cunctis plebibus tuis, si dignaris ut moneam, prout potes semper insinua, memoriam mei habens in orationibus tuis sanctis, ut liberer ab infidelibus qui sunt in E Judæa, ut remissionem consequar peccatorum. Certus sum enim ego, quia supra quam dico facies: debitorem enim te mihi esse cognoscis, ut pro me Deum rogare non desinas, quoniam sicut jubere dignatus es, officium disputationis impendi. Nec tibi legem quem sequi debeas posui, sed qualis esse jam debeas, stylo favente descripsi. Unum tamen illud præ cæteris rogo, ut quia multa secundum consuetudinem tuam, nova tibi videntur esse conscripta, præsumF tioni meæ dare veniam digneris, Nec putes nos perversitatem aut novitatem aliquam, sed solam, * si dici fas est, diversarum provinciarum consuetudinem publicare: sed sicut reprehendi neminem, ita & damnandum

* al. sic.

dum nullum descripsi : præsertim cum omnes Ecclesias Deus fecerit : & in omnibus Apostoli prædicaverint ; nec deceat quemquam studere discordiæ , ubi pro omnium pace servanda, in disceptatione Ecclesiasticæ disciplinæ vincit ille qui vincitur , ac se victum gratulatur. Ego tamen in omnibus vobis cedo, qui omne quod facitis laudo, & in æmulationem bonæ rei istud vestris sensibus derelinquo, ut unus alterum exhortans, invicem vos de consuetudine nostra & de contemplatione doceat: mihi hoc solum peculiarius relaxetis, ut pro me orare dignemini : qui ad emendationem omnium quæ conscripta sunt, obedientiam gerens, ita libenter habeo mihi aliquid imputare , ut mei primitus sciatis esse judicii : hoc tantum jussi ab omnibus condemnandum , quod aut consuetudo Ecclesiarum, aut divinorum Librorum scripta non retinent .

ADMONITIO

DE SUBSEQUENTE EPISTOLA.

Existimo , post annum quadringentesimum quartum , nec tamen post longum ab eo temporis intervallum , sed intra plus minus decennium , hanc fuisse Epistolam , seu Libellum elucubratum . Nimirum postrema istæc ejus verba : Unde pulchre Romana Ecclesia, Apostolico, sine dubio , cujus sedem obtinet, spiritu animata, tam severam NUPER sententiam statuit , ut vix vel Pœnitentia dignam judicaret, quæ sanctificatum Deo corpus libidinosa coinquinatione violasset *: respiciunt omnino illud Innocentii Romani Pontificis Decretum , Epistola ad Victricium Rotomagensem cap. XII.* Item quæ Christo spiritualiter nupserunt, & velari a Sacerdote meruerunt, si postea vel publice nupserint , vel se clanculo corruperint , non eas admittendas esse ad agendam Pœnitentiam , nisi is, cui se junxerunt, de sæculo recesserit. *Hæc anno , ut dixi , quarto supra quadringentesimum adsignatur ; adeo quod eam noster* nuperam sententiam *vocat , haud multum se infra illud tempus fuisse notat , cum scriberet . Hinc & de Auctore licet (quandoquidem Hieronymum non esse deprehensum est etiam ante Erasmum) non inepte demum disquirere : eumque ab aliis , qui per ea tempora in simili argumento versati sunt , internoscere . Fortasse ille fuerit ,* Paulus , *sive* Petrus , Presbyter , natione Pannonius , qui, *Gennadio teste cap. LXXV.* scripsit *de Virginitate servanda . . .* ad personam cujusdam nobilis & Christo dicatæ virginis, *Constantiæ* nomine. *Erasmus testatur in quibusdam exemplaribus fuisse hunc titulum* , Ad Mautitum filiam , *in aliis* ad Mauricii filiam , *in aliis nullius nomen fuisse adscriptum .*

VIRGINITATIS LAUS.

Quantam in cælestibus beatitudinem Virginitas sancta possideat , post Scripturarum testimonia, Ecclesiæ etiam consuetudine edocemur , qua discimus peculiare illi subsistere meritum , cujus specialis est consecratio . Nam cum universa turba paria credentium paria dona gratiæ percipiat , & iisdem omnes Sacramentorum benedictionibus glorientur , istæ aliquid proprium præ cæteris habent , cum de illo sancto & immaculato Ecclesiæ grege , quasi sanctiores purioresque hostiæ , pro voluntatis suæ meritis a Sancto Spiritu eliguntur , & per summum sacerdotem Dei offeruntur altario . Digna revera Domino hostia tam pretiosi animalis oblatio , & nullius magis , quam suæ imaginis , hostia placitura . De hujusmodi etiam Apostolum dixisse reor : *Obsecro autem vos fratres per misericordiam Dei , ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem , sanctam , Deo placentem .* Possidet ergo virginitas , & quod alii habent , & quod alii non habent : dum & communem & peculiarem obtinet gratiam , & proprio , ut ita dixerim , consecrationis privilegio gaudet . Nam & Christi Sponsas virgines dicere , Ecclesiastica nobis permittit auctoritas : dum in sponsarum modum eas consecrat Domino : velut ostendens eas vel maxime habituras spirituale connubium , quæ subterfugerint carnale consortium , & digne Deo per matrimonii copulationem spiritualiter copulantur , quæ ejus caussa dilectionis , humana connubia spreverunt . In his quam maxime illud impletur Apostoli : *Qui autem adhæret Domino , unus spiritus est .* Grande est & immortale , & pene ultra naturam corpoream , frenare luxuriam , & concupiscentiæ flammam adolescentiæ facibus æstuantem , animi virtute restinguere, & spirituali conatu vim genuinæ oblectationis excludere , vivereque contra humani generis legem , despicere conjugii solatia , dulcedinem contemnere liberorum , & quæcumque præsentis vitæ commoda sunt , pro nihilo spe futuræ beatitudinis computare .

Magna hæc, ut dixi, & admirabilis virtus est : & non immerito pro magnitudine laboris sui ingenti præmio destinatur : *Dabo* , inquit Dominus , *spadonibus meis in domo mea , & in muro meo locum nominatum* me-

meliorem filiis & filiabus Israel: nomen æternum dabo illis, quod non deficiet. De quibus spadonibus Dominus in Evangelio repetit, dicens: *Sunt enim spadones qui seipsos castraverunt propter regnum cælorum.* Magnus quidem est pudicitiæ labor, sed majus præmium: temporalis custodia, sed remuneratio æterna est. De his & Beatus Joannes Apostolus loquitur: quod *sequuntur agnum quoqumque ierit.* Quod ita intelligendum puto, nullum eis locum in cælesti aula claudendum, & cuncta eis divinarum mansionum habitacula reseranda. Sed ut illustrius virginitatis meritum clareat, & quam Deo digna sit, manifestius intelligi possit: illud cogitetur, quod Dominus & Salvator noster Deus, cum propter humani generis salutem hominem dignaretur assumere, non quam alium virginalem elegerit uterum. Et ut hujuscemodi plurimum sibi placere monstraret, & pudicitiæ bonum utrique sexui intimaretur, virginem habuit matrem, virgo mansurus. In se viris, & in matre feminis præbuit virginitatis exemplum: quod demonstraretur in utroque sexu beatam integritatem divinitatis haberi, & plenitudinem meruisse, dum totum in matre fuit, quicquid habebatur in filio. Sed quid ego satago excellens, ac sublime pudicitiæ meritum revelare & gloriosæ virginitatis bonum ostendere, cum de hac re plerosque perorasse non nesciam, & ejus beatitudinem manifestissimis rationibus comprobasse: & nulli sapienti venire in dubium posse, eam rem majoris esse meriti, quæ sit amplioris laboris? Quisquis etiam pudicitiam, aut nullius præmii, aut parvi existimat: certum est illum, aut ignorare, aut non voluntarium ferre laborem. Inde illi semper castitati derogant, qui eam aut non habent, aut habere coguntur inviti.

Matth. 19. 12.

Apoc. 14. 4.

Cap. 3. Nunc itaque quoniam, paucis licet, tam laborem, quam meritum integritatis ostendimus, ne res quæ grandi virtute constat, ingenti præmio destinata, carere fructu suo possit, diligentius excubandum est. Quanto enim quæqumque species pretiosior fuerit, tanto majore solicitudine custoditur. Et quoniam multa sunt, quæ bono proprio carent, nisi aliarum rerum juventur auxilio: ut est mellis species, nisi cerarum custodia, & favorum cellulis conservetur, & ut verius dixerim, nutriatur, naturalem gratiam perdit, & subsistere per seipsam non potest. Sicut vini species quod nisi boni odoris vas sit, & reparatis crebro picibus foveatur, genuinæ suavitatis vim amittit. Attentius ergo providendum est, ne forte & virginitati aliqua sint necessaria, sine quibus nequaquam afferre fructum sufficiat, & tantus nil proderit labor; dum vane prodesse creditur, quod absque viribus necessariis possidetur. Nisi enim fallor, ob cælestis regni præmium, pudicitiæ servatur integritas, quod sine vitæ æternæ merito, neminem consequi posse, satis certum est. Æterna vita, non nisi per omnem divinorum præceptorum custodiam promereri potest, Scriptura dicente: *Si vis ad vitam venire, serva mandata.* Vitam ergo æternam non habet, nisi qui cuncta mandata legis servaverit, & qui vitam non habuerit cælestis regni non potest esse possessor. In quo non mortui, sed vivi quique regnabunt. Nihil enim virginitas sola proficiet, quæ cælestis regni gloriam sperat, nisi & aliud habuerit, cui promittatur perpetua vita, per quam cælestis regni præmium possidetur. Ante ergo omnia pudicitiam integritatemque servantibus, & ejus remunerationem a Dei æquitate sperantibus, mandatorum sunt custodienda præcepta, ne gloriosæ castitatis & continentiæ labor in irritum deducatur. Supra mandatum vel præceptum esse virginitatem, sapiens ex lege nullus ignorat, Apostolo dicente: *De virginibus autem præceptum Domini non habeo, consilium autem do.* Cum ergo obtinendæ virginitatis consilium dat, non præceptum statuit, supra mandatum vel præceptum eam esse professus est. Quiquumque ergo virginitatem servant, magis faciunt quam præceptum sit. Tunc enim proderit magis fecisse quam jussum est, si quod jussum est, feceris. Nam quomodo plus fecisse gloriaberis, si minus aliquid non facias? Cupiens divinum implere consilium, ante omnia serva mandatum. Volens virginitatis præmium consequi, amplectere meritum vitæ, ut tua castitas remunerari possit.

Matth. 19. 17.

1. Cor. 7. 25.

Nam ut vitam præstat observatio mandatorum, ita econtrario generat prævaricatio mortem. Et qui per prævaricationem in mortem fuerit deputatus virginitatis coronam sperare non poterit, neque pudicitiæ præmium exspectare constitutus in pœna. Tres enim sunt species, per quas regni cælestis possessio introitur. Prima est pudicitia: secunda mundi contemtus: tertia vero justitia. Quæ ut connexæ plurimum se possidentibus præstant, ita possunt divisæ difficile prodesse: dum unaquæque earum non propter se tantum, sed propter aliam efflagitatur. In primis igitur quæritur pudicitia, ut facilius subsequatur mundi contemtus: quia ab illis mundus contemni levius potest, qui matrimonii nexibus non tenentur. Mundi vero contemtus exposcitur, ut justitia conservetur: quam difficile implere possunt, qui sæcularium bonorum cupiditatibus, & mundanarum voluptatum negotiis implicantur. Cap. 4.

Quisquis ergo possidet primam speciem pudicitiæ, & secundam quæ est mundi contemtus, non obtinet pene: sine caussa possidet primam, quando secundam non habet, proprer quam quæsita est prima. Si primam & secundam habet, cui tertia quæ est justitia desit, frustra laborat: quoniam superiores duæ propter tertiam præcipue requiruntur. Quid enim propter mundi contemtum prodest pudicitiam habere, & propter quod eam habeas non habere? Vel cur res mundi contemnas, si justitiam propter quam pudicitiam & mundi contemtum habere te convenit, non custodias? Quia ut prima species propter secundam est, ita prima & secunda propter tertiam: quæ si non fuerit, nec prima, nec secunda proficiet. Dicas forsitan, doce me ergo, quid sit justitia, ut eam si cognoverim, facilius implere sufficiam. Dicam breviter, ut valeo, & verborum utar simplicitate communium: quia caussa de qua agimus talis est, quæ disertioribus facundiæ sermonibus nequaquam debeat obscurari, sed simplicioribus eloquentiæ narrationibus pandi. Omnibus enim in commune necessaria, communi debent sermone demonstrari.

Cap. 5. Justitia ergo non est aliud, quam non peccare. Non peccare autem legis præcepta servare. Præceptorum vero observatio duplici in genere custoditur: ut nihil eorum quæ prohibentur facias, & cuncta quæ jubentur implere contendas. Hoc est quod dicit: *Recede a malo, & fac bonum*. Non enim in hoc putes constare justitiam, ut malum non facias, cum & bonum non facere malum sit, & in utroque legis prævaricatio committatur. Quoniam qui dicit: *Recede a malo*: & ipse dicit, *fac bonum*. Si a malo recesseris, & non feceris bonum, transgressor es legis: quæ non tantum in malorum actuum abominatione, sed in bonorum operum perfectione completur. Neque enim hoc solum tibi præcipitur, ut vestitum non spolies suis indumentis: sed ut spoliatos operias tuis vestimentis. Neque ut habenti panem non auferas suum, sed ut non habenti tuum libenter impertias. Neque ut pauperem non repellas hospitio suo, sed ut pulsum & non habentem recipias tuo. Præceptum est enim nobis flere cum flentibus. Quomodo cum illis flemus, si in nullo eorum necessitatibus participamus, nec aliquid eis in his, propter quas lacrymantur caussas, præbeamus auxilium? Neque enim fletuum nostrorum Deus infructuosum humorem quærit: sed quia lacrymæ doloris indicium sunt, vult te ita alterius angustias sentire ut tuas: & quomodo tibi in tali tribulatione si esses,

Psal. 34. 15.

A subveniri cuperes, ita alteri ipse subvenias propter illud: *Quæcumque vultis ut faciant vobis homines bona, ita & vos facite illis similiter*. Nam cum flente flere, & nihil, cum possis, flenti conferre, subsannationis, non pietatis indicium est. Denique Salvator noster cum Maria & Martha Lazari sororibus flevit, & immensæ misericordiæ affectum, lacrymarum contestatione monstravit: & veræ pietatis indicia, mox opera subsequuta sunt: & cum suscitatus B Lazarus, cujus caussa lacrymæ fundebantur, sororibus vivus redditur. Et hoc fuit pie flere cum flentibus, occasiones fletus auferre. Sed quasi potens, inquies, fecit: sed nec tibi aliquid impossibile imperatur. Implevit omnia, qui quod potuit fecit. Matt. 7. 12.

Sed ut dicere cœperamus, non sufficit Christiano a malis se abstinere, nisi etiam bonorum operum officia perfecerit. Quod illo vel maxime testimonio comprobatur, quo comminatur Dominus æterni ignis reos fore, qui quamvis nihil mali gesserint, C non fecerint omne quod bonum est, dicens: *Tunc dicet rex his qui ad sinistram sunt: Discedite a me maledicti in ignem æternum, quem præparavit Pater meus diabolo & angelis ejus. Esurivi enim, & non dedistis mihi manducare, & cætera*. Non dicit: Discedite a me maledicti, quia homicidium fecistis, quia adulterium perpetrastis, aut quia furtum fecistis: non enim quia malum fecerunt, sed quia bona non fecerunt, condemnantur, & æternæ gehen- D næ incendiis addicuntur. Nec quia quæ prohibita erant, admiserunt: sed quia quæ præcepta erant, noluerunt implere. Unde advertendum est quam spem habere possint, qui adhuc aliquid eorum faciunt quæ prohibentur: cum etiam illi æterni ignis rei sunt, qui non fecerunt quæ jubentur. Nolo enim in hoc tibi blandiaris, si aliqua non feceris, cum scriptum sit: *Qui universam legem servaverit, offenderit autem in uno, factus est omnium reus*. Adam enim semel E peccavit, & mortuus est: & tu te vivere posse existimas, illud sæpe committens, quod alium cum semel perpetrasset, occidit? An grande illum commisisse crimen putas: unde merito pœna damnatus sit acriori? Videamus ergo quid fecerit contra mandatum: de fructu arboris edit. Quid ergo? propter arboris fructum Deus hominem morte mulctavit? Non propter arboris fructum, sed propter mandati contemtum. Ergo non agitur de qualitate peccati, sed de transgres- F sione mandati. Et qui dixit Adæ, ut de fructu arboris non ederet: ipse tibi præcepit, ut non maledicas, non mentiaris, non detrahas, nec detrahentes ausculte, ut omnino non jures, non concupiscas, non invi-

Cap. 6. Matt. 25. 41. Jac. 2. 10.

invideas, non sis tepidus, non sis avarus: ut nulli malum pro malo reddas: ut inimicos tuos diligas: ut pro maledicentibus & persequutoribus ores: ut percutienti maxillam alteram præbeas: ut in judicio sæculari non litiges: ut si quis tua voluerit auferre, gratanter dimittas: ut nec iracundiæ, nec zeli, nec livoris malum intra pectus admittas: ut crimen avaritiæ fugias: ut omnis jactantiæ ac superbiæ malum caveas, ut humilis & mitis Christi exemplo vivas: malorum consortia intantum devitans, ut cum fornicatoribus atque avaris, aut maledicentibus, aut invidis, aut obtrectatoribus, aut ebriosis, aut rapacibus cibum non capias. Quem si in aliquo contemseris, si pepercit Adæ, parcet & tibi. Imo illi magis parcendum fuerat, qui novellus erat adhuc & rudis, & nullius ante peccantis & propter peccatum suum morientis retrahebatur exemplo. Tibi vero post tanta documenta, post legem, post Prophetas, post Evangelia, post Apostolos, si delinquere volueris, quomodo indulgeri possit, ignoro.

Cap. 7. An tibi de virginitatis prærogativa blandiris? Memento Adam & Evam virgines deliquisse, nec integritatem corporis profuisse peccantibus. Virgo quæ peccat, Evæ, non Mariæ comparanda est. Non negamus in præsenti tempore remedium pœnitentiæ: sed hortamur magis præmium sperare debere, quam veniam. Turpe est enim illis delicti indulgentiam postulare, quæ palmam virginitatis exspectant: & illicitum aliquid incurrere, quæ se etiam a licitis castraverunt. Licitum quippe est matrimonii consortium inire: & ut laudandæ sunt, quæ propter Christi amorem & cælestis regni gloriam, copulam contemserunt nuptiarum: ita damnandæ non sunt, quæ propter incontinentiæ voluptatem, nondum Deo devotæ, remedio Apostolico abutuntur. Ergo, ut diximus, quæ connubia deserunt, non illicita, sed licita spernunt: ejusmodi autem, si jurent, si maledicant, si cupiant aliena, si detrahentes patiantur audire, si malum pro malo reddant, si avaritiæ in alienis aut propriis incurrant crimen, si zeli, si livoris venena possideant: si contra legalia & apostolica instituta indecens aliquid aut loquantur, aut cogitent: si in carne placendi studio, compte & ornate procedant, & alia quæquumque, ut solet fieri, illicite faciant: quid proderit eis sprevisse quod licuit, & exercere quod non licet? Si vis prodesse tibi quod licita contemsisti, vide ne quid eorum quæ non licent facias. Stultum est enim timuisse quod minus est, & non timere quod majus est: aut ab his non vitare quæ prohibentur, si subterfuge-

A rint quæ conceduntur. Dicit Apostolus: *Innupta cogitat quæ Dei sunt, quomodo placeat Deo, ut sit sancta corpora & spiritu: quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt hujus mundi, quomodo placeat viro.* 1. Cor. 7. 34. Nuptam viro placere asserit, cogitando quæ mundi sunt: innuptam vero Deo, eo quod nulla illi cura sit sæculi. Dicat ergo mihi, quæ virum non habet, & tamen quæ mundi sunt cogitat, cui placere desiderat? nonne incipiet illi nupta præponi: quia illa cogitando quæ mun-

B di sunt, complacet vel marito: ista vero nec marito, quem non habet, potest placere, nec Deo. Sed nec illud silentio præterire nos convenit, quod dixit, *Innupta cogitat quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo, ut sit sancta corpore & spiritu.* Quæ Dei sunt, inquit, cogitat, non quæ seculi, non quæ hominum, sed quæ Dei sunt cogitat. Quæ sunt ergo Domini, dicat Apostolus. *Quæquumque enim sancta, quæquumque justa,* Phil. 4. 8. *quæquumque amabilia, quæquumque bonæ fa-*

C *mæ, si qua virtus, si qua laus disciplinæ, ista sunt Domini.* Quæ sanctæ & veræ & Apostolicæ virgines, die noctuque sine ullo temporis intervallo meditantur & cogitant. Domini est etiam regnum cælorum, Domini est resurrectio mortuorum, Domini est immortalis incorruptio, Domini est splendor solis, qui Sanctis promittitur: sicut in Evangelio scriptum est: *Tunc justi fulgebunt sicut sol in regno patris eorum.* Matth. 13. 43. Domini sunt plures justorum in cælestibus mansiones, Do-

D mini est fructus tricesimus, & sexagesimus, & centesimus. Hæc cogitant, & quibus possint operibus promereri quæ Domini sunt, cogitant. Domini est etiam lex novi & veteris Testamenti, in quibus oris ejus eloquia sancta refulgent. Quæ si quæ virgines sine intermissione meditantur, quæ Domini sunt cogitant, ut impleatur in eis propheticum illud: *Fundamenta æterna supra petram solidam, & mandata Domini in corde mulieris sanctæ.* Sequitur: *Quomodo placeat Deo:* 1. Cor. 7. 34.

E Deo inquam, non hominibus: *ut sit sancta corpore & spiritu.* Non dixit, ut sit sancta membro, aut corpore tantum, sed ut sit sancta corpore & spiritu. Membrum enim una corporis pars est: corpus vero omnium compago est membrorum. Cum ergo dixit, *ut sit sancta corpore,* omnibus membris eam sanctificari debere testatur: quia non proderit sanctificatio cæterorum membrorum, si inveniatur in uno corruptio. Et jam non erit sancta corpore, quod ex omnibus constat membris, quæ vel u-

F nius fuerit coinquinatione polluta. Sed ut quod dico, manifestius & lucidius fiat: esto sit omnium membrorum purgata sanctificatione, & lingua tantummodo peccet, qua aut blasphemet, aut testimo-

monium falsum dicat, nunquid liberabunt omnia membra unum? an propter unum judicabuntur & cætera? Ergo si sine aliorum membrorum sanctificatione pudicitia nihil proderit, cum in uno sit vitium, quanto magis si diversorum flagitio peccatorum omnia corrumpantur, unius nihil proderit integritas?

Cap. 8. Unde quæso te, virgo, ne in sola tibi pudicitia blandiaris, neque in unius membri integritate confidas: sed secundum Apostolum, totius conserva corporis castitatem. Munda ab omnibus inquinamentis caput: quia crimen est, illud post chrismatis sanctificationem, aut croci, aut alterius cujuslibet pigmenti fuco, vel pulvere sordidari: aut auro, aut gemmis, vel cujuscumque terrenæ creaturæ specie comi, quod jam cælestis ornatus splendore refulget. Grandis quippe est divinitati contumelia, mundani & sæcularis ornamenti prælatio. Munda frontem, ut humana, non divina opera erubescat, & illam confusionem recipiat, quæ non peccatum, sed gratiam Dei parit, Scriptura divina dicente: *Est confusio adducens peccatum, & est confusio adducens Dei gratiam*. Munda collum, ut non aurea reticula capillus portet, & suspensa monilia, sed potius illa ornamenta circumferat, de quibus Scriptura dicit: *Misericordia & veritas non deficient a te*. Suspende autem illas in corde velut in collo tuo. Munda oculos, dum eos ab omni concupiscentia retrahis, & ab omni intuitu pauperum nunquam avertis, & ab omnibus fucis liberos, ad ea quæ Dei sunt facta custodias. Munda linguam a mendacio: quia os quod mentitur, occidit animam. Munda eam a detractione, juramento, ac perjurio. Nolo præposterum ordinem putes, quod prius a juramento quam a perjurio linguam dixi debere mundari: quia tunc perjurium facilius fugies, si in toto non jures: ut impleatur in te illa sententia: *Cohibe linguam tuam a malo, & labia tua ne loquantur dolum*. Et memor esto, dicente Apostolo: *Benedicite, & nolite maledicere*. Sed & illius crebrius recordare: *Videte ne quis alicui malum pro malo reddat, neque maledictum pro maledicto. Sed econtrario benedicentes: quia in hoc vocati estis, ut benedictionem hæreditate possideatis*. Et illud: *Si quis autem in verbo non offendit fratrem, hic perfectus est*. Nefas est enim ut labia illa, quibus Dominum confiteris, rogas, benedicis, & laudas, alicujus polluantur sorde peccati. Nescio qua conscientia & lingua quis Dominum rogat, qua aut mentitur, aut maledicit, aut detrahit. Labia sancta exaudit Dominus: & ipsis annuit cito precibus, quas lingua immaculata pronuntiat. Munda aures, ut non nisi sermonibus sanctis & veris auditum præbeant, ut nunquam obscœna, aut turpia sæcularíaque verba suscipiant, aut aliquem de altero audiant derogantem, propter illud quod scriptum est: *Sepi aures tuas spinis, & noli audire linguam nequam*: ut cum eo habere partem possis, de quo dicitur: *Quoniam auditu & visu justus erat*: hoc est, nec aure, nec oculis delinquebat. Munda manus, ne porrectæ ad accipiendum sint, ad dandum autem collectæ: nec ad feriendum paratæ, sed ad omnia misericordiæ & pietatis opera satis promtæ. Munda pedes, ne latam & spaciosam viam pergant, quæ ducit ad splendida sæculi & preciosa convivia: sed ad arduum magis & angustum gradiantur iter, quod tendit ad cælum: quia scriptum est: *Iter rectum facite pedibus vestris*. Agnosce, tibi a Deo artifice non ad vitia, sed ad virtutes membra formata. Et cum universos artus mundaveris ab omni sorde peccati, & toto fueris mundificata corpore, tunc tibi castitatem intelligas profuturam, & cum omni fiducia palmam virginitatis exspectes.

Cap. 9. Quid sit sanctam esse corpore, breviter quidem, sed plane exposuisse me arbitror. Nunc quod sequitur, *& spiritu*, nosse debemus. Hoc est, ut quod opere nefas est fieri, nec cogitatione concipere. Illa enim est tam sancta corpore quam spiritu, quæ nec mente nec corpore delinquit, sciens etiam cordis speculatorem esse Deum. Et idcirco satagit, ut omnino etiam animam cum corpore mundam habeat a peccato, sciens scriptum esse: *Omni custodia serva cor tuum*. Et iterum: *Diligit Dominus sancta corda; accepti sunt autem ei omnes immaculati*. Et alibi: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt*. Quod de illis dici arbitror, quos conscientia in nulla redarguit culpa peccati. De quibus & Joannem in Epistola sua dixisse reor: *Si cor nostrum non reprehendit nos, fiduciam habemus ad Deum, & quæcumque petierimus, accipiemus ab eo*. Nolo existimes te peccati crimen fugisse, si voluntatem non sequatur effectus, cum scriptum sit: *Quicumque viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo*. Nec dicas: cogitavi quidem, sed non feci: quia etiam concupiscere nefas est, quod fieri crimen est. Unde & beatus Petrus præcipit, dicens: *Animas vestras castificantes*. Qui si nullam animæ constuprationem nosset, nec castificari ipsam desideraffet. Sed & illum locum quo continetur: *Hi sunt qui cum mulieribus se non coinquinaverunt, virgines enim permanserunt: hi sequuntur*

Marginal references: Eccli. 4. 25. — Prov. 3. 3. sect. LXX. — Psal. 33. 14. — Rom. 12. 14. — 1. Thess. 5. 15. — Eccli. 28. 28. — 2. Petr. 2. 8. — Prov. 4. 26. — Prov. 4. 23. — Matt. 5. 8. — 1. Joan. 3. 21. — Matt. 5. 28. — 1. Petr. 1. 22. — Apoc. 14. 4.

untur agnum quoquumque ierit: attentius conſiderare debemus & animadvertere, ſi ſolius integritatis ac pudicitiæ merito, iſti divino comitatui copulentur, & per omnia cælorum tabernacula diſcurrant: an & alia ſint quibus adjuncta virginitas, tantæ beatitudinis gloriam conſequatur. Sed unde hoc ſcire poterimus? Ex conſequentibus, niſi fallor, in quibus ſcriptum eſt: *Hi empti ſunt ex omnibus primitiæ Deo & agno, & in ore ipſorum non eſt inventum mendacium: ſine macula enim ſunt*. Vides ergo quod non in uno virgines tantum membrorum dominicis referantur inhærere veſtigiis: ſed illi qui præter virginitatem ab omni contagione peccati immaculatam gerunt vitam.

Cap. 10. Idcirco vel maxime virgo nuptias ſpernit: ut dum ſecurior eſt, facilius quod etiam a nubentibus quæritur, ab omni ſe delicto cuſtodiat, & univerſa legis mandata perficiat. Nam ſi non nubat, & ea nihilominns faciat, a quibus & nuptæ eſſe jubentur immunes, non nupſiſſe quid proderit? Quamquam enim nulli Chriſtianorum peccare liceat, & omnes quiquumque ſpiritualis lavacri ſanctificatione purgantur, immaculatam decurrere conveniat vitam, ut Eccleſiæ (quæ ſine macula, ſine ruga, ſine aliquo ejuſmodi eſſe deſcribitur) poſſint viſceribus intimari: multo magis tamen hoc virginem implere neceſſe eſt, cui nec mariti, nec filiorum, nec alterius neceſſitatis cauſſa prohibet, quo minus divinam Scripturam perficiat: nec ſi peccet, aliqua poterit excuſatione defendi. O virgo, ſerva propoſitum tibi magno præmio deſtinatum. Præclara eſt apud Deum virginitatis & pudicitiæ virtus, ſi non aliis peccatorum & malorum lapſibus infirmetur. Agnoſce ſtatum tuum, agnoſce locum, agnoſce propoſitum. Chriſti ſponſa diceris, vide ne quid indignm ei cui deſponſata eſſe videris, admittas. Cito ſcribit repudium, ſi in te videat vel unum adulterium. Quæquumque ergo humanorum ſponſaliorum pignoribus ſubarratur, ſtatim a domeſticis, a familiaribus, ab amicis, & ſervulis ſponſi ſollicite & diligenter requirit, quales juvenis habeat mores: interrogat quid potiſſimum diligat, quid accipiat libenter, quo uſu vivat, qua ſe conſuetudine regat, quibus utatur dapibus, in quibus maxime rebus delectetur & gaudeat. Quæ cum didicerit, ita ſe in omnibus temperat, ut ſponſi moribus ſuum obſequium, ſua dilectio, ſua jucunditas, ſua vita, ſua diligentia concordet. Et tu quoque Chriſtum ſponſum habens, a domeſticis ac familiaribus ejus, ſponſi tui mores interroga: & ſtrenue ac ſolerter inquire, in quibus præcipue delectetur. Qualem in te compoſitionem veſtium diligat, cujuſmodi concupiſcat ornatum: dicat tibi ejus familiariſſimus Petrus, qui ne nuptis quidem corporalem, ſed ſpiritualem permittit ornatum: ſicut in Epiſtola ſua ſcripſit *Mulieres ſimiliter ſubjectæ ſint viris ſuis, ut ſi qui non credunt verbo, per mulierum converſationem ſine verbo lucrificentur, conſiderantes in timore caſtam converſationem veſtram: quarum ſit non extrinſecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti veſtimentorumque cultus; ſed abſconſus cordis eſt homo in incorruptibilitate quieti & modeſti ſpiritus, qui eſt in conſpectu Dei locuples*. (1. Petr. 3. 1. & ſeqq.) Dicat & alius Apoſtolus beatus Paulus, qui ad Timotheum ſcribens Epiſtolam, eadem de fidelium fœminarum diſciplina teſtatur: (1. Tim. 2. 9.) *Mulieres ſimiliter in habitu ornato, cum verecundia & ſobrietate, ornantes ſe, non in tortis crinibus, auro, aut margaritis, aut veſte pretioſa, ſed quod decet mulieres, promittentes caſtitatem per bonam converſationem*. Sed forſitan dicas, cur hæc iidem Apoſtoli virginibus non juſſerunt? Quia non neceſſarium judicabant: ne talis virginibus commonitio potius injuria, quam emendatio videretur. Sed nec eas unquam tantæ temeritatis fore crediderunt, ut ne nuptis quidem conceſſa carnalia ornamenta & terrena præſumerent.

Cap. 11. Revera ornare ſe & componere virgo debet. Nam quomodo ſponſo ſuo placere poterit, niſi compoſita & ornata proceſſerit? Ornetur plane, ſed interioribus ornamentis; ſpiritualiter, non corporaliter componatur: quia Dominus non corporis, ſed animæ decorem in illa deſiderat. Ergo & tu quæquumque animam tuam diligi & habitari a Chriſto concupiſcis: omni eam diligentia compone, & ſpiritualibus indumentis exorna. Nihil in ea indecorum, nihil fœdum appareat. Reſplendeat auro juſtitiæ, & gemmis refulgeat ſanctitatis, ac pretioſiſſima pudicitiæ margarita coruſcet, & pietatis tunica veſtiatur. Pro byſſo & ſerico, caſtitatis & miſericordiæ tunica veſtiatur & induatur, ſecundum quod ſcriptum eſt: *Induite vos ſicut electi Dei, ſancti, & dilecti, viſcera miſericordiæ, humilitatem*, & cætera. (Col. 3. 12.) Non decorem ceruſſæ aut alterius pigmenti quærat, ſed innocentiæ ſimplicitatiſque candorem habeat. Roſeum verecundiæ colorem, & pudorem ruboris, pudoriſque poſſideat, cæleſtis abluatur nitro doctrinæ, & lavamentis ſpiritualibus emundetur. Nulla in ea malitiæ, nulla delicti macula relinquatur: & ne quando malo redoleat odore peccati, unguento ſuaviſſimo ſapientiæ & ſcientiæ perfruatur. Hujuſmodi Deus quærit ornamentum, & animam taliter compoſitam concupiſcit.

Cap. 12. Memento te eſſe filiam, ſecundum quod ait: *Audi, filia, & vide*. Sed & tu ipſa quotieſcumque Deum patrem nominas,

te

te Dei filiam esse testaris. Ergo si filia Dei es, vide ne quid eorum facias, quæ Deo patri incongrua sint, sed age omnia quasi filia Dei. Cognosce quomodo hujus sæculi filiæ nobilium se gerant, quibus assuescant moribus, quibusve se disciplinis instituant. Tanta in quibusdam est verecundia, tanta gravitas, tanta modestia, ut cæterorum hominum ritum intuitu humanæ ingenuitatis excedant, & ne quam honestis parentibus suis per lapsum suum infamiæ inurant notam, alteram sibi quodammodo inter homines consuetudinis fecere naturam. Et tu originem tuam respice, genus intuere, gloriam nobilitatis adverte: ac non hominis tantum esse, sed Dei filiam, & divinæ nativitatis nobilitatis decoratam. Ita te exhibe, ut in te cælestis nativitas appareat, & ut divina ingenuitas clarescat: sit in te nova gravitas, honestas admirabilis, & stupenda verecundia, mira patientia, virginalis incessus, & veræ pudicitiæ habitus, sermo semper modestus, & suo in tempore proferendus: ut qui te viderit, admiretur, & dicat: Quæ est hæc nova inter homines gravitas? Quæ pudoris verecundia? Quæ honestatis modestia? Quæ maturitas sapientiæ? Non est ista humana institutio, nec disciplina mortalis. Cæleste hic aliquid in corpore humano refulget. Puto quod habitet in quibusdam hominibus Deus. Et cum te filiam Christi cognoverit, majore stupore tenebitur, & cogitabit qualis iste Dominus sit, cujus talis ancilla est. Si vis ergo partem habere cum Christo, Christi tibi exemplo vivendum est: qui ab omni malitia & nequitia ita fuit extraneus, ut ne inimicis quidem vicem redderet, quin potius pro ipsis orabat. Nolo enim ut eas animas Christianas existimes esse, quæ aut fratres, aut sorores non dico oderunt, sed etiam proximos toto corde conscientiæ coram Dei testimonio, non diligunt: cum Christiana Christi similitudine, inimicos etiam amare necesse habeat. Si Sanctorum cupis habere consortium, a malitiæ & nequitiæ cogitatu pectus emunda. Nemo te circumveniat, nemo fallaci sermone seducat: nonnisi sanctos & justos, & simplices, & innocentes, & puros cælestis aula suscipiet. Nullum apud Deum habet locum malitia. Ab omni nequitia & dolo mundum necesse est esse, qui cupit regnare cum Christo. Nihil tam contrarium, nihil tam execrabile Deo: quam aliquem odisse vel lædere velle. Nihil tam probabile, quam omnes amare. Quod Propheta prospiciens testatur dicens: *Qui diligitis Deum, odite malum*. Psal. 96. 10.

Cap. 13. Vide ne aliquam humanam gloriam di-

A ligas: ne & tua inter eos portio computetur, quibus dictum est: *Quomodo vos potestis credere, gloriam ab invicem quærentes?* Joan. 5. 44. Et de quibus Propheta dicit: *Auge eis mala, auge mala gloriosis terræ*: ut confundamini a gloriatione vestra, & opprobrium fiatis in conspectu Dei. Nolo enim illas respicias, quæ sæculi, non Domini sunt virgines: quæ propositi sui & professionis immemores, gaudent in deliciis, in opibus delectantur, & corporeæ nobilitatis origine

B gloriantur. Quæ profecto si Dei filias se esse crederent, nunquam post divinos natales nobilitatem admirarentur humanam, nec gloriarentur in quolibet patre honorato. Si patrem Deum se habere sentirent, nobilitatem carnis non amarent. Quid tibi in generis nobililate blandiris, & complaces? Duos homines ab exordio fecit Deus, ex quibus totius humani generis sylva descendit. Mundanam nobilitatem non naturæ æquitas præstat, sed cupiditatis ambitio.

C Certe omnes per divini lavacri gratiam æquales efficimur, ut nulla inter eos discretio esse possit, quos nativitas secunda generavit, per quam tam dives quam pauper, tam servus quam liber, tam nobilis quam ignobilis Dei efficitur filius, & terrena nobilitas splendore gloriæ cælestis adumbratur, & nusquam omnino jam comparet: dum quæ retro in sæcularibus honoribus impares fuerant, cælestis & divinæ gloriæ nobilitate restituuntur æqualiter. Nullus ibi

D jam ignobilitatis locus, nec degener quisquam est, quem divinæ nativitatis ornat nobilitas: nisi apud illos qui non putant humanis cælestia præponenda. Aut si putant, quam vanum est ut sese illis in minoribus præferant, quos sibi in majoribus pares esse sentiunt? & quasi infra se positos in terra existiment, quos sibi in cælestibus æquales crediderunt? Tu autem quæ Christi,

E non sæculi virgo es, omnem præsentis vitæ gloriam fuge, ut omne quod in futuro promittitur consequaris. Contentionum verba & animositatis caussas evita. Discordiarum quoque & litium occasiones subterfuge. Nam 2. Tim. 2. 24. si, juxta Apostoli doctrinam, servum Dei litigare non decet, quanto magis ancillam Dei non expedit? Cujus quo verecundior est sexus, animus debet esse modestior.

Linguam a maliloquio cohibe: & ori Cap. 14.

F tuo legis frenos impone: ut tunc si forte loquaris, quando tacere peccatum sit, caveas ne quid quod in reprehensionem veniat, dicas: Lapis emissus est sermo prolatus. Quapropter diu antequam proferatur, cogitandus est. Beata quippe labia sunt, quæ nunquam quod revocare velint, emittunt. Pudicæ mentis debet etiam sermo

esse

esse pudicus, qui ædificet semper magis, quam aliquem destruat audientem, secundum hoc quod Apostolus præcipit, dicens: Ephes. 4. 29. *Omnis sermo malus de ore vestro non procedat. sed si quis bonus est ad ædificationem fidei, ut det gratiam audientibus*. Pretiosa Deo lingua est, quæ non nisi in divinis rebus novit verba construere: & sanctum est os, unde cælestia semper eloquia proferuntur. Absentium obtrectatores, quasi malignos Scripturæ auctoritate deterre. Quia etiam hoc inter perfecti virtutes hominis Propheta commemorat. Si ante conspectum justi malignus ad nihilum deducatur, qui contra proximum non probanda protulerit, non licet tibi alterius vituperationem patienter audire, qui nec ab aliis optas recipi tuam. Injustum quippe est, quicquid contra Christi Evangelium venit, si alteri quod tibi ab alio fieri molestum est, patiaris inferri. Linguam semper tuam de bonis loqui assuesce, & auditum tuum magis ad bonorum laudem, quam ad malorum vituperationem accommoda. Vide ut omnia quæquumque bene facis, propter Deum facias, sciens ejus rei tantum te a Domino recepturam esse mercedem, quam ejus timoris & amoris caussa perfeceris. Sancta magis esse quam videri stude, quia nihil prodest æstimari quod non sis: & duplicis peccati reatus est, non habere quod creditur, & quod non habeas, simulare.

Cap. 15. In jejuniis magis quam in epulis delectare, illius viduæ memor, quæ non discedebat de templo, Deo serviens jejuniis & orationibus die ac nocte. Et si vidua quidam Judæa talis erat, qualem nunc virginem decet esse Christi? Divinæ magis lectionis convivium dilige, spiritualibus te satiari dapibus concupisce. Illos potius require cibos, quibus anima magis quam corpus reficiatur. Carnis & vini species, quasi caloris fomenta, & libidinis incitamenta fuge. Et tunc si forte vino uteris exiguo, cum stomachi dolore nimio corporis compellit infirmitas, iracundiam vince, animositatem cohibe. Quicquid illud est, quod post factam pœnitentiam ruborem ingerit proximo, ut criminis abominationem devita. Satis tranquillam, satis quietam esse convenit mentem, & ab omni perturbatione furoris alienam, quæ Dei habitaculum esse desiderat, qui per Is. 66. 2. Prophetam testatur, dicens: *Super quem alium requiescam, nisi super humilem & trementem sermones meos*. Omnium operum & cogitationum tuarum speculatorem Deum crede, & cave ne quid quod divinis oculis indignum sit, aut opereris, aut cogites. Cum orationem celebrare de-

A sideras, talem te exhibe, quasi quæ sis cum Deo loquutura. Quando psalmum dicis, cujus verba loquaris, agnosce: & in compunctione magis cordis quam in tinnulæ vocis dulcedine delectare. Lacrymas enim psallentis Deus magis, quam vocis gratiam approbat. Sicut Propheta dicit: Psal. 2. 11. *Servite Domino in timore, & exultate ei cum tremore*. Ubi timor & tremor est, ibi non vocis elatio, sed animus flebilis est, & lacrymosa dejectio. Omnibus actibus tuis,

B diligentiam adhibe, quia scriptum est: *Maledictus homo qui facit opus Dei negligenter*. Jer. 48. 10.

Cap. 16. Crescat tibi cum annis gratia, crescat cum ætate justitia, & fides eo perfectior videatur esse, quo senior est. Quia Dominus noster Jesus Christus, qui nobis exemplum vivendi reliquit, proficiebat, non ætate tantum corporea, sed sapientia & gratia spirituali coram Deo & hominibus. Omne tempus, in quo te non meliorem

C senseris, hoc æstima perdidisse. Ceptum virginitatis propositum ad finem usque conserva; quia non inchoasse tantum, sed perfecisse virtus est. Sicut in Evangelio Dominus ait: *Qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit*. Matth. 10. 22. Cave ergo, ne cui concupiscendi occasionem tribuas, quia sponsus tuus Deus zelans est. Criminosior est enim adultera Christi quam mariti. Unde pulchre Romana Ecclesia, Apostolico sine dubio, cujus sedem obti-

D net, spiritu animata, tam severam nuper de hujusmodi sententiam statuit, ut vix vel pœnitentia dignam judicaret, quæ sanctificatum Deo corpus libidinosa coinquinatione violasset. Nota. Esto ergo vivendi omnibus forma, esto exemplum, præcede & in actu quos in castitatis sanctificatione præcurris. Virginem te in omnibus exhibe, nihil corruptionis objiciatur capiti tuo, cujus corpus integrum est, ut & tua sit inviolabilis conversatio. Et quoniam sicut in exordio Epistolæ præfati sumus, te

E Dei sacrificium factam, quod utique sanctificationem suam etiam aliis impertit, & quisquis ex eo digne sumserit, sanctificationis & ipse sit particeps. Ita ergo per te, quasi per * vivam hostiam sanctificentur cæteræ, cum quibus te ita in omnibus exhibeas, ut quisquis vitam tuam, aut visu, aut auditu contigerit, sanctificationis vim sentiat, & tantum sibi intelligat gratiæ ex tua conversatione transfundi: ut dum te imitari concupiscit, Dei sacrificio

F & ipse sit dignus.

* al. divinam.

AD-

ADMONITIO
DE SUBSEQUENTE OPUSCULO.

Habetur longo auctius assumento, etiam apud Augustinum in Appendice Tomi octavi sub titulo De essentia Divinitatis. *Sed & aliis multis Auctoribus, Ambrosio, Anselmo, & Bonaventura, æque falso tributum fuisse, Cll. Augustini operum Editores monent. Ad hæc varie inscribi: apud Anselmum,* De vestimentis, & membris, & actibus Deo tributis: *apud Bonaventuram,* De essentia & invisibilitate, & immensitate Dei: *in mss. Vaticano & Victorino sub Augustini nomine,* De essentia Divinitatis, & de invisibilitate, atque incommutabilitate Dei. *Priorem denique & maximam partem libri ex Eucherii Lugdunensis opere, de formulis spiritualis intelligentiæ, sumtam continere totum caput ejusdem operis primum, quod est* de divinis nominibus. *Nos in Ambrosianæ Bibliothecæ veteri ms.* A *litera, & numero* 48. *prænotato inscriptum invenimus,* Sententia S. Hieronymi de essentia Divinitatis Dei, & invisibilitate, atque immensitate ejus. *Verissime autem observatum Erasmo, nihil in hoc esse nec sermonis, nec eruditionis, nec pectoris, quod Hieronymum resipiat.*

DE HIS QUÆ DEO IN SCRIPTURIS SANCTIS ATTRIBUUNTUR.

OMnipotens Deus Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus, unus atque trinus, unus videlicet in natura, trinus in personis, solus invisibilis, solus immensus atque incomprehensibilis, solus incircumscriptus, solus incorporeus & immortalis: ubique præsens, sed latens: ubique totus, sed immensus. Invisibilis est, quia in essentia sua videri non potest, Apostolo testante, qui ait: *Quem vidit nullus hominum, sed nec videre potest*. Et in Evangelio: *Deum nemo vidit unquam*. Incorporeus est, quia nullis membrorum lineamentis compositus sive compactus existit: sicut veritas in Evangelio dicit: *Spiritus est Deus, & qui adorat eum, in spiritu & veritate oportet adorare*. Immensus est, quia quantitas ejus, vel qualitas a nullo ex creaturis metiri potest. Cui Salomon in sua oratione supplicans ait: *Si cælum & cæli cælorum te non capiunt, quanto magis domus ista quam ædificavi?* Incircumscriptus est, quia circumscribi non potest. Illocalis est, quia de loco ad locum nequaquam transit, nec in loco quolibet detinetur, ipso de se per Isajam testimonium perhibente: *Cælum sedes mea est, terra autem scabellum pedum meorum*. Et per Jeremiam: *Nunquid non cælum & terram ego impleo?* Cujus immensitatem Propheta in psalmis confitens ait: *Si ascendero in cælum, tu illic es*, & cætera. De cujus immensitate adhuc in libro Job scriptum est: *Excelsior cælo est, & quid facies? Profundior est inferno, & unde agnoscis? Longior est terra: immensitas ejus latior est mari*. Qui cælum & terram implet procul dubio nullus locus est ab ejus præsentia absens. Super omnia quippe est regendo atque imperando: subtus est omnia sustinendo atque portando, non pondere laboris, sed infatigabili virtute: (quoniam nulla creatura ab eo condita per se subsistere valet, nisi ab illo sustentetur, qui illam creavit. Extra omnia est, sed non exclusus: intra omnia est, sed non inclusus). Immutabilis est, quia ab eo quod est, omnino mutari non potest, ipso dicente per Malachiam Prophetam: *Ego Dominus, & non mutor*. Ideo autem Deus immutabilis dicitur, quia * in natura ejus, ira, furor, pœnitentia, oblivio, recordatio, & alia his similia ei non accidunt. Simplex enim natura est, & immutabilis, & imperturbata: neque aliud est ipse, & aliud quod habet: sed ipsum est quod habet, & quod est. Immortalis est, quia mori non potest, Apostolo dicente: *Qui solus immortalitatem habet, & lucem habitat inaccessibilem, quem nullus hominum vidit: sed nec videre potest*. Ubiquumque autem sacra Scriptura sparsim per divinos libros in Deo motus animæ, seu humana membra describit, id est, caput, capillos, oculos, palpebras, aures, nares, os, labia, cor, linguam, imaginem, uterum, manum dexteram, sinistram, digitos sive digitum, brachium, alas, scapulas, posteriora, pedes: item motus animæ, iram, furorem, oblivionem, pœnitentiam, recordationem, & his similia, non carnaliter juxta historiam a recte intelligentibus * sumenda sunt, sicut a Judæis & plerisque hæreticis carnaliter sapientibus, qui Deum corporeum atque localem opinantur: sed spiritualiter omnia de eo intelligenda & * confitenda sunt. Si quis enim Deo humana membra seu motus animæ more humano inesse credit, proculdubio in corde suo idola fabricat. Igitur ut dictum est figuraliter in Deo caput * cum legimus, ipsam essentiam divitatis ejus, quæ omnia præcedit, & cui omnia sunt subjecta, intelligere debemus. Capillos vero capitis ejus sanctos Angelos seu universos electos * accipi oportet. De quo quidem sacramento in libro Danielis scriptum est: *Aspiciebam donec throni positi sunt*,

Marginal notes: 1. Tim. 6. 16. — Joan. 1. 18. — Ibid. 4. 24. — 3. Reg. 8. 27. — Isa. 66. 1. — Jer. 23. 24. — Psal. 138. 8. — Job 11. 8. seq. — al. absrenth... clusa — Mal. 3. 6. — * al. m... cor f. a — 1. Tim. 6. 16. — * al. sen... — * al. co... tuenda. — * al. tac. ... — * al. ad typ... — Dan. 7. 9.

sunt , & antiquus dierum sedit : vestimen-
tum ejus , quasi nix candidum : & capil-
li capitis ejus , quasi lana munda . Hoc e-
nim significat per vestimenta candida Dei ,
quod per capillos capitis ejus : sanctos vi-
delicet Angelos , & multitudinem Sancto-
rum dealbatorum . Vel certe ideo capilli
ejus , lanæ mundæ comparantur , ut per
hoc antiquus dierum credatur esse . Ocu-
los Deus dicitur habere , pro eo quod o-
mnia videt , & nihil eum latet . In cujus
conspectu , ait Apostolus , nulla creatura B
Hebr. 4. 13. invisibilis est : *omnia enim nuda & aperta*
sunt oculis ejus. Aliter vero oculi Domini,
respectu gratiæ ejus intelliguntur : ut est il-
Psal. 33. 16. lud in psalmo : *Oculi Domini super justos* .
Item aliter oculi Domini præcepta ejus per
quæ nobis lucem scientiæ subministrat, my
stice accipiuntur : ut est illud in psalmo :
Psal. 18. 9. *Præceptum Domini lucidum illuminans oculos*.
Palpebræ Domini , occulta & incompre-
hensibilia judicia ejus , sive spiritalis in di-
vinis libris ejus loquutio innuitur : de qui- C
bus occultis & incomprehensibilibus sacra-
mentis atque judiciis in psalmo legitur :
Psal 10. 4. *Palpebræ ejus interrogant filios hominum* , id
est, probant. Aures dicitur habere Deus pro-
pterea, quia omnia audit, & nihil eum sub
silentio latet : de quo in libro Sapientiæ di-
*Sap. 1. 10. * al. ...* citur : *Auris zeli audit omnia , & tumultus*
murmurationum non absconditur . Nares Dei ,
inspiratio ejus in corda fidelium : ut est il-
2. Sam. 22. 9. lud in libro Regum : *Ascendit fumus Dei de*
naribus ejus, id est, lacrymosa compunctio D
pœnitentium de inspiratione ejus . Facies
Dei , cognitio veritatis , seu cognitio divi-
nitatis ejus ad homines . De qua cognitio-
Psal. 79. 4. ne in psalmo scriptum est : *Ostende nobis* ,
Domine , faciem tuam , hoc est , dona no-
bis cognitionem tuam ; quæ cognitio per
Filium omnibus hominibus innotuit , ipso
Matth. 11. 27. dicente in Evangelio : *Nemo novit Patrem*
nisi Filius , & cui voluerit Filius revelare .
Aliter vero facies Dei significat invisibilem
essentiam divinitatis Filii Dei : de qua ipse E
Dominus ad Moysen per ipsum Angelum res-
Exod. 33. 23. pondit : *Posteriora mea videbis ; faciem autem*
meam videre non poteris , (Ac si diceret ,
incarnationem meam videbis in novissimis
diebus, divinitatem autem meam videre non
poteris) . Os vero Dei , Filius Dei Patris,
id est , Christus Dominus : de quo Isaias
Propheta ex Judæorum persona effatus ait :
Quia os ejus ad iracundiam provocavimus . F
** al. visio .* Aliter vero os Domini , sermo ejus sive *
jussio accipitur . De quo sermone Dei I-
saias Propheta ait : *Os Domini loquutum*
est : hoc est , verbum Filius Dei Patris ,
per quem omnia facta sunt : de quo in
psalmo dicitur : *Verbo Domini cæli firmati*
sunt . Et alibi : *Misit verbum suum , &*

A *sanavit eos* . Et in Evangelio : *In principio*
erat verbum &c. Lingua Dei mystice signi-
ficat Spiritum Sanctum : per quem Deus
Pater , secretum suum manifestavit homi-
nibus . Unde & in psalmo : *Lingua mea* , *Psal. 44. 2.*
calamus scribæ velociter scribentis . Labia
Dei mystice , utriusque Testamenti conso-
nantia intelliguntur, de quibus duobus Te-
stamentis in Proverbiis dicitur : *Et Divi-*
natio in labiis ejus , in judicio non errabit *Prov. 16. 10.*
os ejus . Brachium vel brachia Dei Patris,
Filius ejus & Spiritus Sanctus intelliguntur,
sicut est illud in Isaia : *Et brachia mea po-* *Isa. 51. 5.*
pulos judicabunt . Brachium Dei Patris sin-
gulariter , Filius ejus accipitur : de quo Je-
remias ad ipsum ait : *Et nunc , Domine* *Jer. 32. 21.*
Deus , qui eduxisti populum tuum de terra
Ægypti in manu forti , & brachio extento .
Ideo autem Filius Dei Patris brachium ejus
dicitur : quia omnis creatura electa ab ipso
continetur . Dextera Dei Patris , unigeni-
tus Filius accipitur : de quo in in psalmo
ex persona hominis assumti dicitur : *Dexte-* *Psal. 117. 16.*
rera Domini exaltavit me . Aliter vero dex-
tera Domini , gloriam Patris , idest, æter-
nam beatitudinem significat : de quo in
psalmo ex persona Patris dicitur ad Fi-
lium : *Sede a dextris meis* . Dicitur autem *Psal. 109. 1.*
dextera Dei omnis electa creatura in cælo
& in terra , sicut per sinistram ejus intel-
ligitur reproba creatura , id est , dæmones
& omnes impii , qui ad lævam positi , æ-
terna supplicia sustinebunt . Manus Dei
Patris , Filius ejus accipitur , pro eo quod
per ipsum omnia facta sunt , sicut est il-
lud in Isaia : *Omnia hæc manus mea fecit :* *Isa. 66. 2.*
& per manum Domini facta sunt omnia .
Aliter vero manus Dei potestas intelligi-
tur : de qua potestate in libro Jeremiæ di-
citur : *Sicut lutum in manu figuli , ita vos* *Jer. 18. 6.*
in manu mea , domus Israel . Item nonnun-
quam manus Domini flagellum ipsius accipi-
tur : de cujus percussione in Sophonia Pro-
pheta scriptum est : *Extendam manum meam* *Soph. 1. 4.*
super Judam & super habitantes Jerusalem , &
disperdam de loco hoc reliquias Baal , &c. Pro
qua Domini percussione beatus Job de sei-
pso ait : *Manus Domini tetigit me* . Digitus *Job 19. 21.*
Dei figulariter , Spiritus Sanctus accipi-
tur : a quo Spiritu Sancto lex in duabus
tabulis lapideis scripta narratur in monte
Sinai . Ipse enim scripsit , qui scribenda
dictavit : id est , Spiritus Sanctus : de quo
Spiritu Sancto Dominus in Evangelio : *Si* *Luc. 11. 20.*
in digito Dei ejicio dæmonia : quod alius
Evangelista aperte declarans ait : *Si ego*
in Spiritu Dei ejicio dæmonia . Sicut enim
digitus cum manu & brachio , manus ve-
ro & brachium cum corpore sunt in natu-
ra unum : ita Pater & Filius & Spiritus
Sanctus , tres quidem sunt in personis, una
vero

vero substantia divinitatis. Digiti Dei pluraliter, sancti intelliguntur Prophetæ, per quos Sanctus Spiritus legis ac Prophetarum libros, sua inspiratione descripsit: de quibus in psalmo dicitur: *Videbo cælos tuos, opera digitorum tuorum*. (Psal. 8. 4.) Per cælos enim libros legis & Prophetarum, per digitos, vero sanctos, ut dictum est, Prophetas mystice insinuavit. Imago Dei Patris invisibilis, unigenitus est Filius ejus, de quo Apostolus ait: *Qui est imago Dei invisibilis*. Aliter namque est imago Dei Patris in Filio suo: quem non aliunde, sed ex semetipso, hoc est, ex substantia sua, & per omnia sibi similem & æqualeam genuit. [Aliter vero in anima hominis, quam non ex se, id est, de substantia sua (sicut plerique Hæretici opinati sunt) genuit, sed ex nihilo creavit. Sicut aliter est imago cujusque regis in filio ejus, quem ex semetipso sibi similem genuit: id est, homo hominem: aliter vero in annulo ejus, sive in cera imago ejus impressa, quæ non est hoc quod ipse, sicut filius, qui naturaliter hoc est quod & Pater. Cor Dei Patris, est arcanum ejus sapientiæ mysticæ: ex quo Verbum, id est Filium suum impassibiliter sine initio genuit, ipso dicente: *Eructavit cor meum verbum bonum*. (Ibid. 45. 1.) Alas Deus dicitur habere, pro eo quod more avis electos suos tanquam pullos sub se colligit, fovet, & ab insidiis diaboli & malorum hominum protegit. De cujus protectione Propheta in psalmo ad ipsum ait: *Sub umbra alarum tuarum protege me*. (Ibid. 17. 8.) Scapulas habere dicitur, quia infirma membra Ecclesiæ patienter quasi in scapulis suis portat: & portando protegit: sicut in psalmo dicitur: *Scapulis suis obumbrabit tibi &c.* (Ibid. 91. 4.) Venter Dei, secreta origo substantiæ vel scientiæ ejus accipitur, ex qua origine ineffabiliter ante omnem creaturam filium suum genuit, ipso testimonium perhibente per Prophetam, id est, Patre ad Filium: *Ex utero ante luciferum genui te*. (Ibid. 110. 3.) Aliter, uterus Dei, incomprehensibilia & occulta judicia ejus quæ rimari nequeunt, insinuatur mystice. De quo occulto judicio ejus in libro Job scriptum est: *De cujus utero egressa est glacies, & gelu de cælo quis genuit?* (Job. 38. 29.) Posteriora Filii Dei, incarnatio ejus accipitur: (quæ extremo tempore ob redemtionem humani generi facta est), de qua posterioritate Filius in monte Sinai ad Moysen per Angelum loquens ait: *Posteriora mea videbis, faciem autem meam videre non potes*. (Exod. 33. 23.) (Ac si diceret, Incarnationem meam videbis, divinitatem meam videre non poteris). Pedes Dei, stabilimentum & virtus ejus est: eo quod ubique præsens est, & universa ei subjecta sunt, illo ipso dicente per Isaiam Prophetam: *Cælum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum*. (Isa. 66. 1.)

A Aliter, pedes Filii Dei incarnatio ejus intelligitur, quæ divinitati subjecta est tanquam capiti pedes (sive pro eo quod circa finem mundi ipsa incarnatio facta est). Sicut enim per caput, ut dictum est, divinitas: ita per pedes ejus, figuraliter humanitas ejus exprimitur. De qua in Exodo scriptum est: *Viderunt Dominum filii Israel: hoc est, Moyses, Aaron & Nadab & Abiu & septuaginta de senioribus populi*. (Exod. 24. 9. 10.) Et paulo post, B *sub pedibus ejus, quasi lapis sapphirus, & quasi cælum cum serenum est*. Sicut autem per lapidem sapphirum, cælestes naturas vel sanctos Angelos, ita per cælum serenum, sanctam Ecclesiam electorum ex hominibus assumtam figuraliter demonstrare voluit: super quas duas creaturas homo assumtus a * Filio Dei in perpetuum regnat. (* al. ... Psal. 8. ...) De quo in psalmo dicitur: *Omnia subjecisti sub pedibus ejus*. Aliter autem per Dei pedes, id est, Jesu Christi, significati sunt C sancti prædicatores. De quibus in Deuteronomio scriptum est: *Qui appropinquant pedibus ejus, accipient de doctrina ejus*. (Deut. 33. 3.) Vestimentum Filii Dei, aliquando caro ejus, quæ a divinitate est assumta, in divinis libris figuraliter accipitur. De quo indumento carnis ejus Isaias ait: *Quis est iste qui venit de Edom, tinctis vestibus de Bosra?* (Isa. 63. 1.) Rursus vestimenta ejusdem Domini, sancta accipitur Ecclesia, quæ per fidem & dilectionem ei conjuncta est. De qua dicitur D in psalmo: *Dominus regnavit decorem induit*. (Psal. 93. 1.) Et in psalmo alio ad ipsum Dominum: *Confessionem & decorem induisti, amictus lumine sicut vestimento*. (Ibid. 104. 1.) Pallium * Dei jam dicta ejus Ecclesia intelligitur. (* al. Chl...) De quo in libro Genesis scriptum est: *Lavit in vino stolam suam*, hoc est, in passione carnem suam: *& in sanguine uvæ pallium suum*, id est, Ecclesiam suam. (Gen. 49.) Calceamenta Dei, mystice significant incarnationem ejus, quam ex mortalitate humani generis assumere dignatus est. De qua incarnatione sua ipse per E Prophetam in psalmo ait: *In Idumæam extendam calceamentum meum*, id est, in plebe gentilium manifestabo incarnationem meam. (Psal. 60. 10.) Gressus Dei, adventus Filii Dei in mundum est, & regressus ejus ad Patrem. De quibus psalmista ait: *Visi sunt gressus tui, Deus, gressus Dei mei & regis mei, qui est in sancto*: (Ibid. 68. 25. sec. Græc.) id est, ipsius de cælo, qui venit in uterum virginis. De utero vere nascendo positus est in præsepio: postquam autem omnia implevit pro quibus a Patre F missus venerat, appensus est in ligno crucis: de cruce autem depositus, secundum corpus sepultus est, & secundum animam ad infernum descendit. Tertia autem die per potentiam suæ divinitatis, carnem suam de

sepulcro

ſepulcro ſuſcitavit. Et poſt diem reſurrectionis quadrageſimo die videntibus Apoſtolis aſcendit in cælum, & ſedet ad dexteram Patris, id eſt, ad gloriam ejus. Hi ſunt enim greſſus Filii Dei: iſte deſcenſus & aſcenſus ejus, qui frequenter in Sacris Scripturis legitur. Aſcendere dicitur Deus, cum Filius carnem ex nobis aſſumtam in cælum velut captivam * evexit: ſicut in pſalmo illud: *Aſcendit in cælum, captivam duxit captivitatem*: quia naturam humani generis, quæ a diabolo in mundo captiva retinebatur, aſſumens ſecum in cælum, ubi nunquam ante fuerat, tanquam captivam deportavit. Abſcondere faciem ſuam Deus legitur, cum * hominibus quibuſdam, eorum exigentibus culpis, cognitionem ſuam abſcondit: ſicut in populo Judæorum nunc impletum videmus, quia negantes Filium Dei, ſcientiam veri Dei ita perdiderunt, ut ſimiles fierent gentibus quæ Deum non cognoverunt. Oſtendere faciem ſuam dicitur Deus, cum reſpectu gratiæ ſuæ quibus vult, ſcilicet electis ſuis, ſe ipſum in corda eorum occulta inſpiratione inſinuat, & ad diligendum ſe amorem ſuum infundit. Sedere dicitur Deus, non corporaliter humano more, ſed potentialiter ſuper omnem creaturam * regnando præſidere. Unde eſt illud in pſalmo: *Regnavit Dominum ſuper omnes gentes, Deus ſedet ſuper ſanctam ſedem ſuam*. Sedere autem Deus dicitur ſuper Cherubim (quod interpretatur plenitudo ſcientiæ) per quod ſignificantur ſancti Angeli, ſive mentes ſpiritualium virorum, in quibus Deus inviſibiliter præſidet & regnat. In illis enim ſedet, qui ſcientia ejus & dilectione pleni ſunt. In proverbiis quippe Salomonis ſcriptum eſt: *Anima juſti ſedes eſt ſapientiæ*. Sapientia vero Dei Patris Chriſtus eſt, qui in animabus Sanctorum Dei ſedere dicitur. Deſcendere Deus in mundum dicitur, quando aliquid novum quod ante non * fecerat in creatura humana operatur: ſicut Filius Dei Patris deſcendiſſe narratur, quando veram carnem ex Maria Virgine propter redemtionem noſtram ſuſcepit, & * Deus homo fieri dignatus eſt, non amittendo quod erat, ſed aſſumendo quod non erat. De cujus deſcenſione, id eſt, incarnatione, in pſalmo ſcriptum eſt: *Inclinavit cælos & caligo ſub pedibus ejus*. Cælos inclinavit, qui * adventum ſuum pronuntians, Angelos ſive Prophetas miſit, qui adventum ejus hominibus nuntiarent. Caligo ſub pedibus ejus, quia impii homines ob ſuam malitiam cæcati incarnationem ejus agnoſcere non potuerunt, nec adhuc poſſunt. Stare Deus dicitur, cum nos infirmos, id eſt, ſuam creaturam ad pœnitentiam & converſionem patienter ſuſtinet, ut eſt illud in Abacuc Propheta: *Stetit & menſus eſt terram, & diſſolvit gentes*, id eſt, ſtetit ad ſubveniendum, & diſſolvit credentes in ſe, a vinculis peccatorum. Tranſire dicitur Deus, cum de cordibus quorumdam hominum, in quibus antea per fidem * condebatur, poſtea ſubrepente perfidia, vel quolibet delicto, ab eis recedit, & ad alios tranſit: quemadmodum de Judeis ad gentes, de Hæreticis ad Catholicos, ſeu de quibuslibet irreligioſis & negligentibus pro vitio ſuo recedere dicitur, & ad alios tranſire: quod non localiter aut viſibiliter, ſed inviſibiliter occulto juſtoque judicio facere conſuevit. Ambulare dicitur Deus, non de loco ad locum tranſeundo, quia impium eſt ita credere: ſed ambulatio ejus eſt in cordibus ſanctorum delectatio, ſicut ſcriptum eſt: *Et inhabitabo in eis, & inambulabo, & ero illorum Deus*. Vel certe Dei ambulare, eſt in ſanctis prædicatoribus ſuis de loco ad locum tranſire. Loqui Dei, eſt inviſibiliter ſine voce vel quolibet ſtrepitu in mentibus Sanctorum voluntatem ſuam atque rectum intellectum inſpirare, ſeu futura ſicut in ſanctis Prophetis revelare. Quæ loquutio Dei, ut quidam volunt, tribus modis accipitur. Primo namque modo per ſubjectam creaturam: ſicut ad Moyſen cum in rubo & igne apparuit. Vel ſicut ad Abraam atque Jacob, ſive ut jam dictum eſt, Moyſen & cæteros ſanctos, quibus in Angelis apparuit. Secundo vero modo, in ſomnis: ſicut ad Jacob & ad Zachariam Prophetam, & ad Joſeph ſponſum Mariæ, & aliis Sanctis, quibus ſecreta revelare voluit. Tertio autem modo, neque per creaturam viſibilem, neque per * ſomnium, ſed occulta tantum inſpiratione inviſibiliter corda eorum tangendo afficit, ſicut in libris Prophetarum ſcriptum eſt, cum ipſi prophetæ ſubito afflati Spiritu Sancto, exclamant dicentes: *Hæc dicit Dominus*. Videre Dei, eſt bona acta probare, ſicut eſt illud in Geneſi: *Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona*, id eſt, intelligentibus eſſe bona demonſtravit. Aliter videre Dei, eſt mala hominum ſcienter reprobare, ſicut eſt illud in Iſaia Propheta: *Et vidit Deus, & apparuit malum in oculis ejus*. Item aliter videre Dei, eſt nos videntes facere: ut eſt illud in Pſalmo: *Proba me, Domine, & ſcito cor meum* &c. Modus iſte loquutionis in libro Job ſimiliter reperitur, ubi de ſapientia Dei Patris poſtquam plurima & inſignia loquutus eſt, de Deo Patre adjunxit: *Tunc vidit illam & enarravit, & inveſtigavit, & * imperavit*, id eſt videntes fecit atque prædicantes, & inveſtigantes atque aliis nunciantes. Cognoſcere Dei, eſt cognoſcentes facere, ſicut ait ad Abraam: *Nunc*

Margin notes (left column): * al. *duxit*. Psal. 68. 19. — * al. *reprobis*. — * al. *ratione alem.* Psal. 47. 8. — * al. *fuerat*. — * al. *verus*. — Psal. 18. 10. — * al. *ante adventum suum praenuntios*.

Margin notes (right column): Hab. 3. 6. — * al. *inhabitare credebatur*. — Lev. 26. 12. 2. Cor. 6. 16. — * al. *somnium*. — Gen. 1. 31. — Isa. 60. 16. — Psal. 138. — Job. 28. — * al. *praeparavit*. — Gen. 22.

cognovi quod timeas Deum. Neque enim in tempore novit qui scit omnia antequam fiant: sed cognoscere dicitur Deus, cognoscentes facere, ut qui prius de se quales essent incogniti erant, per ejus interrogationem & probationem quales essent sibimetipsis cogniti fierent. Tale est illud in lege Moysi de populo Israelitico: *Tentabo*, inquit, *eos*, *utrum custodiant mandatum meum*, *an non*. Nescire Dei, est reprobare, sicut in Evangelio dicitur: *Nescio unde sitis*, *recedite a me omnes qui operamini iniquitatem*. Zelare Dei dicitur, cum creaturam suam quam non vult perire, sæpe castigat, corripit, atque flagellat, & flagellando adducit ad se. Vel zelare Dei dicitur, cum nullum peccatum inpunitum vult relinquere. Justus est enim, & ideo omnis injustitia execrabilis est illi: quia ut dictum est, nihil impurum patitur impunitum. Irasci dicitur Deus, non animæ motu, vel quavis alia perturbatione, quæ omnino illi accidere non potest, sed creaturæ delinquenti, id est, hominibus impiis & peccatoribus, justam dicitur inferre ultionem: hoc est, reddere illis quæ merentur: & hæc est ultio divina, & ira vel furor ejus dicitur. Pœnitere Deus dicitur, non quod more hominum de transactis operibus suis pœniteat: qui enim omnia novit antequam fiant, pro præteritis actibus suis pœnitere non potest: sed pœnitentia Dei est statuta mutare, & quod prius aliter incohatum fuerat, in aliud mutare: id est de bono, exigentibus culpis, in malum. Sicut de Saule legitur pœnituisse Deum, quod constituit eum regem. Vel sicut nunc videmus in populo Judæorum, qui cum esset populus Dei, ob impietatem suam factus est synagoga satanæ. De malo vero in bonum, sicut accidit in populo gentium, qui cum prius non esset populus Dei, nunc autem per gratiam Christi populus Dei, factus est. Hoc quippe modo occulto Dei judicio Judas Christi proditor, de Apostolatus lapsus gradu in inferni barathro demersus est. Latro vero post crimen rapacitatis de cruce ad Paradisum translatus est. Hanc quoque mutationem de bono ad malum, ut dictum est, sive de malo ad bonum: quia occulto justoque Dei judicio per * sententiam justitiæ suæ, sive per misericordiam ejus fiat, pœnitentiam Dei dicimus, sicut expressius in libro Jeremiæ scriptum est. Non pœnitere Dei, est statuta nullo modo mutare. Unde est illud in psalmo: *Juravit Dominus*, *& non pœnitebit eum*, id est Pater ad Filium: *Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedec*. Sacerdos enim Dei Patris dictus est Filius Dei non secundum divinitatem, sed secundum humanitatem: in qua se pro nobis per passionem & mortem suam acceptabile sacrificium Deo

Exod. 16. 4.

* al. severitatem.

Jer. 26. 33.

Psal. 109. 4.

A Patri obtulit, ut ipse esset sacerdos qui & sacrificium. Oblivisci dicitur Deus, cum quibusdam impiis & peccatoribus non miseretur: quod utique non facit propter crudelitatem, quæ in Deo non est, sed per occultum justumque judicium suum. Indurare dicitur Deus quorumdam corda malorum, sicut de Pharaone Rege Ægypti scriptum est: non quod omnipotens Deus per potentiam suam eorum corda induret, quod impium est ita credere, sed exigentibus eorum culpis, cum duritiam
B cordis, quam ipsi sibi omnia mala perpetrando nutriunt, non aufert: quasi illos ipse induret, quos justo judicio induratos sinit. Dormire Dei, est cum unigenitus Dei Patris in assumta carne pro nobis mori dignatus est: cujus mors recte dulcis somnus fuisse prædicatur, ipso dicente per Jeremiam Prophetam: *Ideo quasi a somno excitatus sum*, *& vidi*, *& somnus meus dulcis est mihi*. Aliter dormire Deus dicitur, cum fides ejus inter prosper[illegible] hujus mundi, in quorumdam corde fidelium [illegible]n
C vigilat, sed dormit: hanc dormitationem ipse significavit, cum in mari inter fluctus maris dormivit. Vel certe dormire Dei, est anxius tarde subvenire, sicut est illud in psalmo. *Exurge*, *quare obdormis*, *Domine?* Vigilare Dei, est in defensione suorum electorum & ultione inimicorum suorum manifeste se demonstrare.

Jer. 31. 26.

Psal. 43.

ADMONITIO

DE SUBSEQUENTE SYMBOLO.

D *Observatum ante nos doctis viris, Expositionem hanc fidei Damaso inscriptam falso titulo, illam ipsam esse, quam & Sermo CCXXXV. de Tempore in Augustinianorum Appendice, & Codex Canonum Ecclesiæ Romanæ a Quesnellio editus cap. XXXIX. denique & L. Latina Oratio Gregorii Nazanzeni nomine insignita exhibent: tametsi aliis subinde resectis, mutatisque aliis, fraudem facere, quisquis ille fuerit, interpollator studuerit. Habetur etiam in Pseudo-Liberii Gestis statim initio, sed tot*
E *locis decurtata, atque imminuta, ut alia ferme videri possit. Primum ejus Auctorem laudatus Quesnelius non alium fuisse putat, quam Gregorium Bœticum Eliberitanum Episcopum, eo potissimum argumento, quod L. dudum citata Oratio Latina apud Gregorium Nazanzenum, ejusdem Auctoris sit ac proxime præcedens XLIX. hæc autem cognomini Bœtico omnino tribuenda videtur.*

DAMASI SYMBOLUM.

CRedimus in unum Deum Patrem omnipotentem: & in unum Dominum nostrum
F Jesum Christum Filium Dei: & in Spiritum Sanctum: Deum, non tres Deos: sed Patrem & Filium & Spiritum Sanctum, unum Deum colimus & confitemur: non sic

sic unum Deum quasi solitarium, nec eundem qui ipse sibi pater sit, ipse & filius: sed Patrem esse qui genuit, & Filium esse qui genitus sit: Spiritum vero Sanctum, non genitum, neque ingenitum: non creatum neque factum, sed de Patre Filioque procedentem, Patri, & Filio coæternum & coæqualem & cooperatorem, quia scriptum est: *Verbo Domini cæli firmati sunt*, id est, a Filio Dei: *& spiritu oris ejus omnis virtus eorum*. Et alibi: *Emitte spiritum tuum, & creabuntur, & renovabis faciem terræ*. Ideoque in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti unum confitemur Deum, quod nomen est potestatis, non proprietatis. Proprium nomen est patri, Pater: & proprium nomen est filio, Filius: & proprium nomen est Spiritui Sancto, Spiritus Sanctus. In hac Trinitate unum Deum colimus, quia ex uno Patre quod est, unius cum Patre naturæ est, unius substantiæ, & unius potestatis. Pater Filium genuit, non voluntate, nec necessitate, sed natura. Filius ultimo tempore ad nos salvandos, & ad implendas Scripturas descendit a Patre, qui nunquam desiit esse cum Patre. Et conceptus est de Spiritu Sancto, & natus ex Virgine, carnem & animam & sensum, hoc est, perfectum suscepit hominem: nec amisit quod erat, sed cepit esse quod non erat: ita tamen ut perfectus in suis sit, & verus in nostris. Nam qui Deus erat, homo natus est: & qui homo natus est, operatur ut Deus: & qui operatur ut Deus, ut homo moritur: & qui ut homo moritur, ut Deus resurgit. Qui devicto mortis imperio, cum ea carne, qua natus & passus & mortuus fuerat, & resurrexit, ascendit ad Patrem, sedetque ad dexteram ejus in gloria, quam semper habuit & habent. In hujus morte & sanguine credimus emundatos nos, & ab eo resuscitandos die novissimo in hac carne qua nunc vivimus, & [a] habemus spem nos consecuturos præmium boni meriti, aut pœnam pro peccatis æterni supplicii. Hæc lege, hæc crede, hæc retine: huic fidei animam tuam subjuga, & vitam consequeris & præmium a Christo.

Psal. 33. 6.

Ibid. 104. 30.

ADMONITIO

DE SUBSEQUENTE SYMBOLO.

Est libellus fidei, quem Pelagius conscripsit, misitque Romam ad Innocentium. Eum S. Augustinus lib. de Gratia Christi *continuo refutat capp. XXX. XXXII. & seq. & potuit tamen etiam inter ejus opera olim referri: nunc in Appendice inter Sermones de Diversis, & præfixo exordio, & mutata conclusione sub num. CCXXXVI. habetur. Mirari autem eo magis subit, quod Hieronymo tribui potuit non in vulgatis modo libris, aut mss. ut in vetere Coisliniano, in quo inscribitur*, Symbolum fidei a beato Hieronymo compositum, & Sancto Papæ Damaso ab eodem missum; *sed & apud cætera bonos Scriptores, ut initio lib. III. Capitular. Caroli Magni, & proxime insequente sæculo apud Remigium Lugdunensem Archiepiscopum, qui ut nihil dubitant, quin Auctor Hieronymus fuerit: ita ipsam fidem laudant, perinde atque Traditionem a Sanctis Patribus acceptam. In antiquo Vaticano codice cum aliquot Zosimi Papæ literis a Baronio repertus est: ea scilicet de caussa, quod & Innocentio, ad quem ab Auctore missus fuerat, e vivis erepto, Zosimo redditus sit.*

SYMBOLI EXPLANATIO AD DAMASUM.

Credimus in Deum Patrem omnipotentem, cunctorum visibilium & invisibilium conditorem. Credimus & in Dominum nostrum Jesum Christum, per quem creata sunt omnia: verum Deum unigenitum, & verum Dei Filium: non factum aut adoptivum: sed genitum: & unius cum Patre substantiæ, quod Græci dicunt ὁμοούσιον: atque ita per omnia æqualem Deo Patri, ut nec tempore, nec gradu, nec potestate possit esse inferior. Tantumque confitemur esse illum qui est genitus, quantus est ille qui genuit. Non autem quia dicimus genitum a Patre Filium divina & ineffabili generatione, aliquod ei tempus ascribimus: sed nec Patrem aliquando cepisse, nec Filium. Nec enim aliter confiteri possumus æternum Patrem, nisi confiteamur etiam coæternum Filium. Ex Filio enim Pater dicitur, & qui semper pater fuit, semper filium habuit. Credimus & in Spiritum Sanctum, verum Deum, ex Patre procedentem, æqualem per omnia Patri & Filio, voluntate, potestate, æternitate, substantia. Nec est prorsus aliquis in Trinitate gradus, nihil quod inferius superiusque dici possit: sed tota deitas sui perfectione æqualis est, ut exceptis vocabulis, quæ proprietatem personarum indicant, quicquid de una persona dicunt, de tribus dignissime possit intelligi. Atque ut confundentes Arium, unam eamdemque dicimus Trinitatis esse substantiam, & unum in tribus personis fatemur Deum: ita impietatem Sabellii declinan-

a Apud Augustin. & quam habemus nos. Lege, Et spem habemus nos.

mantes, tres personas expressas sub proprietate distinguimus, non ipsum sibi Patrem, ipsum sibi Filium, ipsum sibi Spiritum Sanctum esse dicentes: sed aliam Patris, aliam Filii, aliam Spiritus Sancti esse personam. Non enim nomina tantummodo, sed etiam nominum proprietates, id est, personas, vel ut [a] Græci exprimunt hypostases, hoc est, subsistentias confitemur. Nec Pater Filii, aut Spiritus Sancti personam aliquando excludit: nec rursus Filius aut Spiritus Sanctus patris nomen personamque recepit: sed Pater semper Pater est, Filius semper Filius est, Spiritus Sanctus semper Spiritus Sanctus est. Itaque substantia unum sunt, personis ac nominibus distinguuntur. Ipsum autem Dei Filium, qui absque initio æternitatem cum Patre & Spiritu Sancto possidet, dicimus in fine sæculorum perfectum naturæ nostræ hominem suscepisse ex Maria semper Virgine, & Verbum Carnem esse factum, assumendo hominem, non permutando deitatem: nec ut quidam sceleratissime opinantur, Spiritum Sanctum dicimus fuisse pro semine, sed potentia ac virtute Creatoris operatum. Sic autem confitemur in Christo unam Filii esse personam, ut dicamus duas esse perfectas atque integras substantias: id est, deitatis & humanitatis, quæ ex anima continetur & corpore. Atque ut condemnamus Photinum, qui solum & nudum in Christo hominem confitetur: ita anathematizamus Apollinarem & ejus similes, qui dicunt Dei Filium minus aliquid de humana suscepisse natura, & vel in carne, vel in anima, vel in sensu assumtum hominem, his propter quos assumtus est fuisse dissimilem, quem absque sola peccati macula, quæ naturalis non est, nobis confitemur fuisse conformem. Illorum quoque similiter execramur blasphemiam, qui novo sensu asserere conantur, a tempore susceptæ carnis omnia quæ erant Deitatis in hominem demigrasse, & rursum quæ erant humanitatis, in Deum esse transfusa: ut quod nulla unquam hæresis dicere ausa est, videatur hac confusione utraque exinanita substantia, deitatis scilicet & humanitatis, & a proprio statu in aliud esse mutata: qui tam Deum imperfectum in Filio, quam hominem confitentur: ut nec Deum verum, nec hominem tenere credantur. Nos autem dicimus susceptum ita a Dei Filio passibile nostrum, ut deitas impassibilis permaneret. Passus est enim Dei Filius non putative, sed vere, omnia quæ Scriptura testatur, id est, esuriem, sitim,

A lassitudinem, dolorem, mortem, & cætera hujusmodi. Secundum illud passus est, quod pati poterat, id est, non secundum illam substantiam quæ assumsit, sed secundum illam quæ assumta est. Ipse enim Dei Filius, secundum suam deitatem impassibilis est ut Pater, incomprehensibilis ut Pater, invincibilis ut Pater, inconvertibilis ut Pater: & quamvis propria persona Filii, id est, Dei Verbum suscepit passibilem hominem: ita tamen ejus habitatione B secundum suam substantiam deitas Verbi nihil passa est, ut tota Trinitas, quam impassibilem confiteri necesse est. Mortuus est ergo Dei Filius secundum Scripturas, juxta illud quod mori poterat. Resurrexit tertia die: Ascendit in cælum: Sedet ad dexteram Dei Patris, manente ea natura carnis, in qua natus & passus est, in qua etiam resurrexit. Non enim exinanita est humanitatis substantia, sed glorificata: & in æternum cum deitate mansura. Accepta C ergo a Patre omnium potestate quæ in cælo sunt & in terra, venturus est ad judicium vivorum & mortuorum: ut & justos remuneret, & puniat peccatores. Resurrectionem etiam carnis confitemur & credimus: ut dicamus nos in eadem in qua nunc sumus veritate membrorum esse reparandos: qualesque semel post resurrectionem fuerimus effecti, in perpetuum permansuros. Unam esse vitam Sanctorum omnium, sed præmia pro labore diversa. D Econtrario pro modo delictorum peccatorum quoque esse supplicia. Baptisma unum tenemus, quod iisdem sacramenti verbis in infantibus, quibus etiam in majoribus asserimus esse celebrandum. Hominem si post baptismum lapsus fuerit, per pœnitentiam credimus posse salvari. Novum & vetus Testamentum recipimus, in eo librorum numero, quem sanctæ Catholicæ Ecclesiæ tradit auctoritas. Animas a Dei dari credimus: quas ab ipso factas dicimus: E anathematizantes eos, qui animas quasi partem divinæ dicunt esse substantiæ. Eorum quoque condemnamus errorem, qui eas ante peccasse, vel in cælis conversatas fuisse dicunt, quam in corpora mitterentur. [b] Exsecramur etiam eorum blasphemiam, qui dicunt impossibile aliquid homini a Deo præceptum esse: & mandata Dei, non a singulis, sed ab omnibus F in commune posse servari: vel qui primas nuptias cum Manichæo, aut secundas cum Cataphrygis damnant. Anathematizamus etiam illos, qui Dei Filium necessitate carnis mentitum esse dicunt, & eum

a Ab hac locutione & verbis quantum abhorreret Hieronymus, ipsius ad Damasum Epistolæ probant.

b Manifesta ἀντίθεσις Hieronymianæ sententiæ, quam Pelagius blasphemiam vocat. Dixerat enim vero Hieron. lib. 1. Dialog. contra Pelag. *Possibilia præcepit Deus, & ego fateor: sed hæc possibilia cuncta singuli habere non possumus*. Cætera videsis Augustin. l. 3. contra duas Epist. Pelagii cap. 6.

& eum propter assumtum hominem, non omnia facere potuisse quæ voluit. Joviniani quoque damnamus hæresim, qui dicit nullam in futuro meritorum esse distantiam: nosque eas ibi habituros esse virtutes, quas hic habere neglexerimus. Liberum sic confitemur arbitrium, ut dicamus, nos semper Dei indigere auxilio: & tam illos errare, qui cum Manichæo dicunt, hominem peccatum vitare non posse, quam illos qui cum Joviniano asserunt, hominem non posse peccare. Uterque enim tollit arbitrii libertatem. Nos vero dicimus, hominem semper & peccare, & non peccare posse, ut semper nos liberi confiteamur esse arbitrii. Hæc fides est, Papa beatissime, quam in Ecclesia Catholica didicimus, quamque semper tenuimus & tenemus. In qua si minus perite, aut parum caute aliquid forte positum est, emendari cupimus a te, qui Petri & fidem & sedem tenes. Sin autem hæc nostra confessio, Apostolatus tui judicio comprobatur, quiquumque me maculare voluerit, se imperitum vel malevolum, vel etiam non Catholicum, non me hæreticum comprobabit.

ADMONITIO

DE SUBSEQUENTE EPISTOLA.

Ut hæc Hieronymo tribueretur, illud in caussa fuerit, quod ipse Epistola in nostra recensione XVII. in fine de se ait, De fide autem quod dignatus es scribere, Sancto Cyrillo dedi conscriptam Fidem. Qui sic non credit, alienus a Christo est. *Verum illa Fides circa tres hypostases versabatur: de qua controversia in suppositítia ista Explanatione nullum est verbum. Ad hæc stylus, resque ipsa clamat, Hieronymi hanc non esse: immo esse recentis Auctoris, ratio qua mysteria explicantur, omnino persuadet.*

EXPLANATIO FIDEI AD CYRILLUM.

Cap. 1. Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, omnium visibilium & invisibilium Creatorem: & in unum Dominum nostrum Jesum Christum Filium ejus, natum de substantia Dei Patris, quod Græce dicitur ὁμοούσιον, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, natum, non factum, sicut Hæretici dicunt: per quem omnia visibilia, & invisibilia facta sunt, tam in cælis quam in terra: qui propter nos homines & nostram salutem incarnatus, homo factus, passus, resurrexit

A tertia die, ascendit in cælos, venturus inde judicare vivos & mortuos: & in Spiritum Sanctum, qui de Patre processit proprie, & Deus est verus sicut Filius. Hos autem qui dicunt, erat tempus quando non erat Filius natus, & prius quam nasceretur, non erat, aut quod ex nihilo factus sit, aut natus sit, aut mutabilem, aut convertibilem Filium Dei dicunt esse: hos anathematizat Catholica & Apostolica Ecclesia: quod fides invisibilium rerum est, non visibilium.

B Unde Ariani Salvatorem videntes in carne, putaverunt ejus divinitatem talem esse qualem & carnem, passibilem, & mutabilem, convertibilem, comprehensibilem, & quasi formidantem, & quasi nescientem omnia, & proficientem ætate & sapientia, & nihil facientem ex se, & subjectum, & orantem ad Patrem, & gratias agentem, & edentem, & patientem, & lachrymantem, & gementem, & quiescentem. Et postremo quæ sunt creaturæ propria, hæc carni creatæ Salvatoris ascribenda sunt utique, non divinitati, quia di-

C citur in Scriptura Deus & homo. Quia ergo propter nos & homo dicitur, non debemus quæ sunt carnis Deo ascribere, & quæ sunt Dei, carnis æstimare propria. Si quid igitur minus, aut inæquale, aut impotens dicitur in Scriptura, aut subjectum, aut humile, carnis ejus est assumtæ. Quia vero natus est de carne, & quia cum hominibus triginta & plus annos conversatus est, & vere habebat pati: & ideo & verus homo

D propter carnem accipitur, & verus Deus incarnatus est, in carne passus natura passibili, non deitatis. Hæc enim quæ pati debuerat caro hominis transgressoris, pro hominibus pati dignatus est Deus per carnem passibilem: ut & divinitatis ejus inenarrandam potentiam in re visibili prædictam sentiamus: & bonitatis ejus divitias, id est, per passionem, remissionem peccatorum credentes in eum consequamur.

Quale est igitur malum hoc, ut audeat quis gratiam Domini nostri Jesu Christi, Cap. 2.

E quam pro nobis fecit se humilians, ut nos exaltemur, humanis sensibus & voce hæretica, non solum non intelligere, insuper etiam periculosis blasphemiis, & ad irritum eam adducere, atque ultro ei adversari, dicente Scriptura: *Scitote enim gratiam Domini nostri Jesu Christi, quoniam dives cum esset, propter nos pauper factus est, ut nos ejus paupertate divites existamus?* Absit igitur in Filio Dei aliquid plus minusve, aut in loco, aut in potentia aut in scientia, aut in æ- 2. Cor. 8. 9.

F qualitate, aut in tempore, aut in subjectione cum dicitur, hæc ut divinitati ejus, non carni ascribantur. Si enim plus minusve aut tale aliquid invenitur, excepto hoc quod genuit Pater Filium, & excepto hoc, quod Fi-

Filius non a ſemetipſo natus eſt, ſed de Patre natus eſt proprie, non in tempore, ſed ſemper, non aliunde, ſed de ſua ſubſtantia: forte ſecundum verbum eorum, aut invidens, aut impotens Pater putatur, inſuper etiam & temporalis agnoſcitur. Et cum aperte hoc vetet Scriptura & exſecretur: quomodo temporalem Deum, quemadmodum Gentiles venerantur, ipſi etiam ſimiliter adorant? Nam ſi temporalis eſt, nec verus poteſt eſſe: & ſi non verus, nec potens omnia. Et quid jam huic tali Deo credendum eſt, qui erat aliquando, quando non erat, & ex

Pſal. 81. 9. nihilo natus eſt, dicente Scriptura: *Si audieris me, Iſrael, non erit in te Deus recens?* Si ergo Deus recens, non debet verus credi. Si autem ſempiternus: quippe hic ſempiternus Deus erat, qui loquebatur in omnibus Sanctis, & legem dedit Moyſi in monte Sina, & omnia potens, & omnia ſciens, & Adæ in paradiſo viſus eſt, & in prædeſtinatione carnali futura enuntians ei, & cum Jacob luctatus eſt: & quemadmodum humana fragilitas capere poterat, condeſcendens infirmitatibus omnium, diverſorum genera approbat, aliis in gloria, timoris omnium cauſſa, aliis in humilitate, eminentis ejus bonitatis agnoſcendæ. Si ergo ſempiternus Filius de Patre eſt genitus, quippe & omnia ſciens, omnia potens, & omnia ſalvans, omnia continens, judicans, creans cum Patre ſemper & Spiritu Sancto, accipe igitur quod creatura Deus verus non poteſt eſſe, neque creatura creaturam ſalvare, dicente

Rom. 1. 25. Sriptura: *Et coluerunt, & ſervierunt creaturæ potius quam creatori, qui eſt benedictus Deus in ſæcula.* Vides igitur, quod Paganitatis eſt hoc magis quam Chriſtianitatis? Et quod non tempore eſt natus, ſed ſemper natus erat de Patre, dicit Apoſtolus beatus: *Inviſibilia enim ejus a creatura mundi per ea*

Ibid. v. 20. *quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur, ſempiterna quoque ejus virtus & divinitas.* Vides igitur, quod Chriſtus Filius Dei eſt, non temporalis, ſed ſempiternus? Quod de ſubſtantia divina Patris natus eſt ſemper,

Joan. 3. 6. ipſe ait Salvator in Evangelio: *Quod naſcitur de carne, caro eſt: & quod naſcitur de Spiritu, Spiritus eſt, quoniam Deus Spiritus eſt.* Et quod verus eſt Filius Dei, dicit Scriptura: *Erat lumen verum, quod il-*

Ibid. 4. 24. *luminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Et iterum ipſe Evangeliſta beatus Joannes: *Hic eſt Jeſus Chriſtus Deus verus.*

Ibid. 1. 9. Ibid. 1. 1. Et quod ſemper erat, ait ipſe: *In principio erat Verbum & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Et quod omnipotens eſt Filius omnium creator, ait ipſe Evangeliſta beatus: *Omnia per ipſum facta ſunt.* Si ergo omnia per ipſum facta ſunt, viſibilia & inviſibilia: quomodo dicit ante paſſionem Salvator,

A quod *de die & hora nemo novit, neque angeli cælorum, neque filius hominis niſi Pater?* Attendens igitur vides, quod propter utilitatem hominum, dixit ſe neſcientem præfinitionem, ne negligentiores efficiantur homines. Nam & humilitatis ſuæ cauſſa hoc dixit propter carnem paſſibilem: quia quaſi homo hominibus videbatur, & cauſſa utilitatis omnium tacuit: res quidem gerendas in ſæculo annuntians atque enumerans, diem autem & horam non eis aperiens. Quod ergo pro

B utilitate noſtra tacuit, & ſe humiliavit, non debemus ultro ei eſſe ingrati: & non ſolum non intelligentes, inſuper etiam Judaico more, & hominem æſtimantes, ejuſdem ætatis & ignorantiæ & impotentiæ participem judicantes quomodo Judæi. Quod non divinitas naturaliter patiebatur, ſed caro, ipſe oſtendit Judæis, dicens: *Solvite hoc templum, & in tribus diebus ego ſuſcitabo illud.* Et cui hoc dubium eſt, quod Deus hoc dicebat, id eſt, Filius Dei æternus, Verbum vivens

C Patris, & ſapientia Dei, & virtus Dei æterna & ſempiterna, & imago Dei inviſibilis, ab inviſibili natus, non factus? Facta autem eſt caro & plaſmata, in qua Deus erat, quam & indutus erat propter inſiviſibilitatem & impoſſibilitatem viſionis noſtræ. Neque enim intrinſecus erat ſolum, ſed extrinſecus & intrinſecus, & in cælis & in terra, & omnia continens implenſque omnia. Nihil ergo imperfectum in Filio Dei, nihil inæquale, nihil impotens, nihil temporale, nihil inco-

D gnitum: omnia vera, omnia poſſibilia, omnia ingentia, omnia æqualia Patri, dicente Salvatore: *Nemo novit Filium niſi Pater: & nemo novit Patrem niſi Filius, & cui voluerit Filius revelare.* Matth. 11. Vides æqualitatem Filii ad Patrem? Cum ergo Patrem novit Filius, inenarrandum, & incomprehenſum diem neſcit & horam quam ipſe fecit? Abſit a ſenſibus noſtris hoc. Iterum ipſe Salvator dicit: *Da illis, Pater, ut honorificent Filium,* Joan. 5. *ſicut honorificant Patrem.* Æqualis igitur Deo eſt Filius deitate, dicente Apoſtolo: *Qui cum* Phil. 2.

E *in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt cum eſſet æqualis Deo, ſed ſemetipſum exinanivit formam ſervi accipiens, humiliavit ſe uſque ad mortem, mortem autem crucis.* Vides quod utrumque Scriptura non abneget in Filio Dei, & quod Dei eſt virtus omnipotentis, omnia ſcientis, omnia complentis, omnia continentis, omnis habentis, omnia dantis, judicantis, ſalvantis, creantis: & quod creatæ naturæ eſt, id eſt, carnis ejus, & patientis & plorantis, & quaſi neſcientis,

F & quaſi non potentis omnia, quaſi ſubjecti, & cætera huic ſimilia? Non ergo debet eſſe confuſio rerum, quamvis conjunctim res mortalis immortali Deo conjuncta eſt propter noſtram ſalutem: & ita creditur & poſt paſſionem cor-

corporis, in quo apparuit in eo etiam permanens in perpetuum: ut & illi qui crucifixerunt eum aſpiciant, & impaſſibilem ſuis conſpectibus ejus naturæ divinæ per materiam conſpicibilem contueantur, & judicium viſibiliter terminetur, & myſterii ſecreta ſcientia reveletur, & potentiæ ejus majeſtas & bonitas a cunctis hominibus cognoſcatur.

Cap. 3. Quid quod & Spiritum Sanctum verum Deum invenimus in Scriptura, & de Patre proprie eſſe, & cum Patre & Filio ſemper, ſed & regnare, & creare, & ubique eſſe, & ſalvare, & vivificare, & peccata dimittere, & omnia implere, & ſanctificare, & judicare, & docere, & omnia ſcire, & inhabitare: & quemadmodum Filius Dei, ita & Spiritus Sanctus, perſona tertia ſicut Filii & Patris? Tres enim perſonæ ſunt quibus credimus, vere æquales: divinæ, uniuſque ſubſtantiæ, id eſt, de Patre Filius, & Spiritus Sanctus proprie & vere de Patre Filioque procedit. Primum igitur accipe quod de Patre eſt proprie Spiritus Sanctus, dicente Scriptura: *Verbo Domini cæli firmati*
Pſal. 33. 6. *ſunt, & ſpiritu oris ejus omnis virtus eorum.*
Joan. 4. 26. Et Salvator ait: *Cum autem venerit paracletus, Spiritus veritatis qui de Patre procedit, ille de meo accipiet, quoniam ipſe me glorificabit, & veniens annuntiabit vobis.* Et ſolvit ſtatim interpretans Dominus, oſtendens primum quidem quod perſona ſit Spiritus Sanctus, dicens: *Ille de meo accipiet.* Et ut ne ſicuti ſervum, aut creaturam, aut Patrem putemus, monſtret Patri non imparem: ſolvit interpretans, & dicit: *Ideo autem vobis dixi, quoniam ille de meo accipiet: quia omnia quæ Patris ſunt, mea ſunt.* Si igitur ea quæ Patris, ea Filii ſunt, & omnia quæ Filii ſunt, ea omnia Spiritus Sancti ſunt, nihil ergo in omnibus deeſt Filio, quod non attineat ad ejus poteſtatem, nihil quod non ab eo factum ſit, & ejus nutu ac moderamine non regatur. Cum ergo omnia Filius habeat in poteſtate, in omnibus nihil ei deeſt. Horum igitur omnium habet poteſtatem & Spiritus Sanctus, quorum & Filius.
Joan. 16. 8. & ſeqq. Sic enim dicit de Spiritu Salvator: *Ille judicabit mundum & convincet, & docebit de peccato & de juſtitia, & de judicio. De peccato quidem, quod non crediderunt in me: de juſtitia autem, quoniam vado ad patrem meum: de judicio autem, quod princeps hujus mundi jam judicatus eſt.* Vides igitur quod Spiritus Sanctus annuntiat Filium, & docet de Filio: & Filius de Patre & Spiritu Sancto: & Spiritus Sanctus docet de Patre & de Filio? Trinitas igitur quia vera eſt, inenarranda eſt, inviſibilis eſt, omnipotens eſt, ſeſe prædicat, ſeſe annuntiat dignanter omni creaturæ, viſibili & inviſibili, non valenti dignanter, aut narrare, aut mirari,

A aut comprehendere, aut inveſtigare, aut quemadmodum eſt humanis eam ſenſibus occupare. Conſtat igitur infirmari hominem, ſanctæ venerandæque Trinitatis in enarranda gloria, majeſtate, aut potentia. Hujus igitur vim Trinitatis narratio gloriæ ſi excedit, quanto magis fruſtrabuntur, qui audent inter Patrem & Filium, & Spiritum Sanctum, aut locum, aut tempus, aut aliquam cauſſam humanam ponere: qui non ſolum quid ſit Deus non intellexerunt: ſed
B nec etiam quid ſit homo attendere potuerunt? Nihil ergo in Trinitate ſubitaneum, nihil nuperrimum, nihil temporale, nihil impotens, nihil minus, nihil inæquale: Trinitas veneranda, deprecanda, Trinitas inenarranda, inveſtiganda, incomprehendenda. Et quod inviſibilium rerum fides eſt, nobis dicit Apoſtolus: *Eſt autem fides ſperandarum ſubſtantia, rerum inviſibilium exa-* Hebr. 11. 1.
minatrix. In hac enim teſtimonium meruerunt ſeniores. Et iterum in Evangelio: Joan. 1. 18.
C *Deum nemo vidit unquam.* Et iterum: *Spi-* ibid. 3. 8.
ritus ubi vult ſpirat, & vocem ejus audis, ſed neſcis unde veniat, & quo vadat. Quod Deus eſt Spiritus, dicit beatus Petrus Apoſtolus: *Ut quid mentitus es Spiritui Sancto,* Act. 5. 4.
Anania? Non es mentitus hominibus, ſed Deo. Non dixit Patri & Filio, ſed Spiritui Sancto. Vides igitur quod Deus eſt Spiritus Sanctus. Et quod ubique eſt, dicit ſanctus Propheta: *Quo fugiam a ſpiritu tuo,* Pſal. 138. 7.
Domine? aut a facie tua quo vadam? Et
D quod omnia complet Spiritus ſicut Filius, ait Propheta: *Spiritus Domini replevit orbem* Sap. 1. 7.
terrarum. Et ita in Actis Apoſtolorum: *Hæc dicit Spiritus jubens: Separate mihi Bar-* Actor. 13. 2.
nabam & Paulum in opus ad quod vocavi eos mittere. Et iterum Apoſtoli: *Placuit* ibid. 15. 28.
Spiritui Sancto, & nobis. Et in libro Regnorum dicit Deus in Judæos: *Regnaverunt* Oſe. 8. 4.
non per me, neque per ſpiritum meum. Et in Prophetis ita Dominus: *Iſrael concitavit* Iſa. 63. 10.
ſpiritum Domini. Et quod habitet in homine Spiritus Sanctus quomodo Filius, di-
E cit Apoſtolus: *Quoniam membra veſtra tem-* 1. Cor. 6. 19.
plum ſunt Spiritus Sancti qui habitat in vobis. Et iterum: *Neſcitis quoniam templum Dei eſtis, & ſpiritus Dei habitat in vobis?* Et quod omnia noverit Spiritus, dicit ſanctus Apoſtolus ita: *Alii datur per ſpiritum* ibid. 12. 7.
verbum ſapientiæ, alii verbum ſcientiæ in eo- & ſeqq.
dem ſpiritu, alii fides, alii linguarum genera, alii interpretationes in eodem ſpiritu, alii gubernatio. Hæc autem omnia operatur unus atque idem ſpiritus, dividens omnibus
F *ſicut vult.* Non dixit, ſicut jubetur, ſed *ſicut vult*, oſtendens non creaturam, ſed verum Deum Spiritum de Deo eſſe, & omnia poſſe ſicut Filium. Unde ait ſtatim Apoſtolus: *Quemadmodum nemo novit homi-num*

num quæ sunt in homine, nisi spiritus hominis qui est in eo: sic & quæ sunt Dei nemo novit, nisi Spiritus qui de Deo est. Spiritus enim Dei perscrutatur etiam alta Dei. A Vides, quemadmodum omnia scientem Spiritum Sanctum, & omnia potentem, & ubique esse, & omnia creasse, & omnia salvare, sancta nobis Scriptura annuntiat. Unde & Salvator in Evangelio, blasphemiam Spiritus Sancti, neque hic, neque in futuro hominibus statuit dimittendam, dicens:

Matth. 12. 31. *Ideo dico vobis, quod omnis blaspemia, & omne peccatum dimittetur hominibus: blasphemia autem Spiritus Sancti, neque hic, neque in futuro hominibus dimittetur:* B non utique blasphemiam dicebant aliam Spiritus Sancti Judæi, nisi hoc quod Deus non erat, aut de Deo proprie non est. Nam invenimus quoniam Judæi non audent denegare spiritum: sed in Scripturis sicubi legentes, aut creaturam accipiunt, sicut Angelum, aut ipsum Patrem existimant, & tertiam personam accipiunt, aut compositum arbitrantur C Deum Patrem, cum sit propriæ naturæ Spiritus Pater. Ex his etiam spiritum alterum putant eum consistere & Verbo, cum sit hoc magis rei composititiæ & crealis, quam veræ, divinæ, incorporeæ simplicisque. Solet a Judæis hoc sic intelligi, & a paganis interdum. Nobis igitur unus Pater, & unus Filius ejus verus Deus, & unus Spiritus Sanctus verus Deus: & hi tres unum sunt, una divinitas & potentia & regnum. Sunt autem tres personæ, non duæ, non D una, non secundum revelationem, aut collectionem, aut confusionem, sed semper manentibus personis divinis. Harum fides datur in baptismo, ab his & remissio datur peccati, & vita æterna sine aliqua dubitatione speratur. Huic Trinitati credentes vere sancti & beati Patriarchæ, Prophetæ, Apostoli, Martyres, & martyrii gloriam meruerunt, & spem vitæ perennis adepti sunt, & regnum cælorum hæreditatione non ambigua sortiti sunt. E

ADMONITIO
DE SUBSEQUENTE EPISTOLA.

Auctor circa annum trecentesimum septuagesimum octavum scribebat, quod manifestum ex his debet esse sub finem Epistolæ: Necdum annus completus est, quo Principem Gratianum, prodente exercitu suo, F ante fœda captivitas, dehinc miserabilior oppressit interitus. *Visus autem est doctis Criticis, & cum primis Erasmo, Hieronymi stylum æmulatus, utpote qui ex hujus Epistolis ad Heliodorum ac cæteros, sententias quasdam & verba sublegerit. Mihi non imitatus modo, aut anxio, quod fieri amat, Hieronymum vestigio secutus, sed ipsum ferme videtur Hieronymianum ingenium, ac salivam tota orationis serie, contextuque sententiarum referre. Verum hoc est ipsum, quod me magis movet; si enim recte temporum rationes inimus, nondum erat anno 378. ex Hieronymianis scriptionibus tam bene conformando stylo exemplum, neque adeo ipsa dudum laudata Epistola ad Heliodorum satis erat, qua cum si præsentem ad Præsidium componas, magis argumenti similitudine, & Scriptoris ingenio perspicies convenire, quam sublectis ex illa verbis aut sententiis: quarum etiam splendidiores nonnullæ in ea æque atque ita ex Tertulliani Libro ad Martyres videri possunt delibatæ. Porro autem ex aliis Hieronymi scriptis, quæ posteriorum sunt temporum, noster quæ paria habet, mutuo tamen accepisse non potest. Ejusmodi est, ut unum atque alterum expresse laudem, quod ait Hieronymus Epist. XXIX. ad Marcellam, quæ anni est* 384. ut si quid forte nescimus sine teste, sine judice in fida aure moriatur: *quod noster sub finem cap.* I. *totidem fere verbis habet. Tum illud illustrius Epist. CXXVIII. ad Gaudentium, post annos trigintaquinque, seu* 413. *data*: In Domini sacrificiis mel non offertur, ceraque contemta, quæ mellis hospitium est, oleum accenditur in templo Dei, quod de amaritudine exprimitur olivarum: *quæ, ut alia multa quæ prætermittimus, ita noster expressit, ut cum certum sit ex iis locis desumi non potuisse, duæ unius ejusdemque Auctoris Epistolæ, si ex hoc licet uno argumento judicare, videantur. At non ideo genuinum hunc quoque esse Hieronymi fœtum pronuntio: dicam hac de re latius in Præfatione: Scias interim ab his verbis*, Pellicani cum suos a serpente filios occisos &c. *quæ interposito spatio sejunximus, non ut Erasmus putabat ab illis*, Itaque Placentiam te remitto, *alterius Auctoris, qui de naturis animantium scripserit, esse ἀποσπασμάτιον, sane nec doctum, nec ad rem quidquam pertinens, & quod videtur errore eorum, qui concinnant codicum paginas, ut alias usuvenit, temere subjunctum.*

AD PRÆSIDIUM DE CEREO PASCHALI.

Cap. I. NUlla res (vetus inquit Comicus) tam facilis est, quin difficilis fiat, si invitus

vitus facias. Quod ſi ille rem facilem difficulter fieri invito animo putavit, quid me facere poſſe exiſtimas in re maxima, & nullius unquam ediſſerta eloquentia? Nam quiquumque voluerunt de laudibus Cerei dicere, pleniſque, ut ajunt, ventis ingenii ſui intendere vela, & quaſi quædam pelagi alta penetrantes, vicina abſcondere littora: ſtatim in orationis foribus retinet oratorum clamor, florum, pratorumque deſcriptio, & in modum ſonantis auræ molliter verba cadentia, dum deſcribuntur apes, quod ſine coitu generantur & generant, quod ſolæ a concubitu liberæ, natos ore legunt, arte componunt, & quadam ratione vitali, animas apiculis, non de ſuo inſerunt. Præterea Virgilii totus Georgicorum liber profertur in medium, Rex advolans agmen inducit, tantoque ſtrepitu diverſa narrantur munia, ut militaribus caſtris intereſſe te credas. Sed cum hæc audieris ſive legeris, laudabis oratoris eloquentiam. Et ut breviter ſignem, puto te Quintiliani controverſiæ recordari, in qua pauper cauſatur, dolens ob interitum apum, flores ab impotentiſſimo divite venenatos. Eſto hæc jucunda ſint, & aurem compoſito pede mulceant, * quid ad diaconum, quid ad Eccleſiæ ſacramenta, quid ad tempus Paſchæ quo agnus occiditur, cum accinctis lumbis carnes cum oſſibus devorantur: cum tacente Epiſcopo, & presbyteris in plebeium quodammodo cultum redactis, levita loquitur, docetque quod pene non didicit: & feſtiviſſimo prædicans tempore, toto dehinc anno juſticium vocis ejus indicitur? Videſne quam grandia ſint? intelligis te difficilia poſtulare. In eodem quippe momento & prædicanda conſcribere, & cur ita prædicata ſint docere, omnium difficillimum eſt. Nam illud pene me præteriit, quod divinis magis quam humanis vocibus differendum eſt. Lege Pentateuchum, Inſtrumentum percurre vetus: nuſquam in Dei ſacrificiis mella, nuſquam ceræ uſum, ſed lucernarum lumina, & oleo fotos videbis igniculos. Quid cauſſer de veteri Teſtamento? Novos percurre libros. Hi, ut opinor, ſunt Evangelia quatuor, Apoſtolorum Actus, Epiſtolæ, Joannis Apocalypſis. Nihil præter iſta; nunquid alicubi cereus? Nonne in * fine Evangelii detonantis inter ſeptem candelabra & lucernas aureas, ſponſus revelatur incedens? Ad hæc reſpondebis: Et ego a te fieri idcirco poſtulavi, quia ſcivi eſſe difficile quod petebam. Leviter omnis ſolvitur quæſtio, & par pari refertur ſententia. Et ego me idcirco facere debere non putabo, quia rem difficillimam poſtulaſti: attamen ne te cauſſando differam, ſi coram pariter fuerimus, audies univerſa quæ ſentiam: ut ſi quid forte neſcimus, in tua aure moriatur. Nam qui ſcribit, multos ſumit judices: alius in alterius livet ac graſſatur ingenium. Ille ſi unus ſermo defuerit, quaſi claudam oratiunculam diffugit. Alius ſi paululum ſe loquentis cothurnus extulerit, non presbyterum latrabit eſſe, ſed rhetorem.

* al. tale quid ad Diaconum.

Exod. 12. 9.

* al. fidd.

Matth. 25. 10.

Cap. 3.

Itaque ſi vis te mihi hoc obligari munere, Placentinas delicias deſere, ſectare Abrahæ habitum, relinque natale ſolum, ſpretiſque urbibus ad deſerta ſecede, ut poſſis orare cum Chriſto. Erit quidem durus & mucidus, & hordeaceus forte panis. Sed delicatum militem rex non amat. Jeruſalem, quæ ſimilam & mel, & oleum manducavit, fornicationis arguitur: non quod mali ſint cibi, quos paterna indulget clementia; ſed quod mollis præliator ad primam ſtatim aciem concidat, & poſt umbram ſolem ferre non queat: poſt ſudarium galeam oneri potius reputet, quam tutamini. Quod ſi exire cupienti mater obſiſtit in limine, loquere ei verbis Domini tui: *Mater mea & fratres mei hi ſunt qui faciunt voluntatem Patris mei, qui in cælis eſt.* Si vernaculæ, cum quibus nutritus es, flere, & paterni ruris memoria, ipſius quoque domus anguli, & ſecreta retinere te ceperint, in quibus infans volutatus es, luſiſti puer, adoleſcentulus laſciviſti: recordare omnes, qui nunc accolæ eremi ſunt, cæleſtes illos choros, per eoſdem erupiſſe tramites, iiſdem inſtitiſſe veſtigiis. Et ut longam orationem compendio breviem (Epiſtola quippe librum redolere non debet) aut parva aut magna ſunt, quæ tibi deferenda ſuademus. Si parva, non difficile putes parva contemnere. Si magna, majora magnis præmia præparantur. Sed dicis: Volo prius paternum rus vendere, & exiguis ſumtibus congregatis, ſive viaticum viæ ſternere, ſive in pauperum me alimoniam præparare. Et hic Evangelicam audi ſententiam: *Si vis perfectus eſſe, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni, & ſequere me.* Plures jam anni ſunt quod cepiſti ſervire Deo. Mens Chriſtum ſequens non diu ſæculi ſuſtinet onus, nec ſe patitur iſtiuſmodi vinculis alligari. Quin potius timendum, ne dum occaſio diſtribuendi patrimonii prætenditur, dum non vis rem majoris pretii minoris vendere, ſit impedimentum in propoſito tuo. Decem aliquid emptum eſt nummulis, vel unum libenter accipiam, dum me ad prælium feſtinantem nullæ præpediant moræ. Matthæus ſedens ad teloneum audit: *Sequere me.* Nunquid prius ratiocinia ſupputavit, & reverſus domum ſuorum paſſus eſt lacrymas, prædiorumque auctione ſollicitus,

Matth. 19. 21.

Ibid. 9. 9.

tus, nequaquam potuit Domini sequi vestigia, nisi mundi se prius onere liberaret? Ille discipulus qui renuntiare parentibus ante cupiebat, voce Salvatoris arguitur. Et certe multum est inter eum, cujus brevis ad domum recursus statim venturi reprehenditur, & te, qui tanto jam tempore, aut non vendis tua, quod cito potes facere, aut non contemnis: sed vides multa tibi impedimento esse ne facias.

Cap. 1. Cum hæc legeris, ad asylum Romuli fugies, & Comœdiæ conscendens aram, verba Domini sævientis eludes. Diaconus, inquies, Ecclesiam tuto deserere non possum: vereor ne incurram sacrilegium, si altaria, derelinquam. Euge meus, plus de te exacturus sum, si ad vitam Monachi, Clerici aliquid dignitatis accedit: si in apostolico stans ordine, quotidie Christi corpus pia plebi famulatione distribuis. Sed considera obsecro, satis esse difficile locum Stephani implere vel Pauli, in angelico stare ministerio, & populos subjacentes cadenti desuper veste despicere. Pretiosum est margaritum, sed cito frangitur, fractumque non potest instaurari. Navis quamvis sit rudis, & solidis confixa clavis, tumentes fluctus tabulata non sentiant: cito tamen si periculose navigat, perforatur; & licet plenis ventis lucrosius ad optata perveniat: tamen magis secura sunt quæ tranquilla; & ut apertius loquar, plus te quidem dicis habere mercedis, si in media urbe consistens, monachorum vitam victites. Hæc sunt vera quæ dicis, sed non tam facile explentur opere quam dicto. Ut enim cætera prætermittam, quæ nos ab austeriore vita retrahunt, illud inseram, ad cujus comparationem etiam quæ dissimulaverim, imo timuerim dicere, intelliges. Alius barbam cædit æqualiter, & hilaritatem frontis, nitenti desuper coma protegit. Tu si paululum, ut nos solemus facere rusticani, capillum usque ad cutem persecueris, risum præbebis omnibus. Quod si pulla fuerit tunica, etiam prætereuntium digitis denotaberis. Cave, inquam, ut non astrictæ sint caligæ ne crura non candeant. Nisi formosus fueris, sanctus esse non poteris. Aliquis invitat de optimatibus ad prandium, omnes votivis pergunt feriis: certe aut eundum tibi est, aut negandum. Si ieris, aut eisdem vesceris cibis, aut aliis. Si aliis, convivarum offendentur oculi. Si iisdem, perit abstinentia. Quod si ire nolueris, tunc miser in prandio comederis. Ad singulas quasque phialas & delibuta melis vina potaberis. Alius in tuum vultum cavillabitur, ille incessum ridebit, hic habitum. Et imitatores forsitan Judæorum: *Nonne hic est*, inquient, *filius fabri? Nonne fratres ejus & sorores apud nos sunt?* Matth. 13. 55. Ego illum memini ante tot ferme annos illud fecisse turpe, dixisse turpius. Alius furem clamabit & mœchum, seque sceleris finget fuisse participem. Omnia pariter prandia consonabunt, & in te temulentum convivium dissolvetur. Quod si vilibus abstinueris carnibus, & non crebro balneas frequentaveris, tunc fere per omnes columnas Manichæi tibi titulus ascribetur. Si volucrum edulium refutaveris, & tenellas columbas, crassosque turtures expetenti gutturi durior dominus denegaveris, sacrilegii crimen affigetur. Statimque aient: Hi sunt qui creatorem mundi contemnunt: in usus nostros facta sunt omnia. Audivi, teste Domino, non mentior, quemdam in suam gulam disertum, cum me rumore cognovisset esculentioribus cibis abstinere, dixisse: Nunquid porcellus ideo factus est, ut togatus in Senatu sententiam diceret? Quo videlicet me stultitiæ condemnaret, qui putarem ea quæ sunt in hominum usus creata, non sumere. Hæc & istiusmodi cum vitam in urbibus lacerent bonam, quid facies, frater, in medio? aut vitiis, aut anathemati colla submittes: id est, aut sectaberis quæ sunt adversa continentiæ: aut, si facere nolueris, ipse damnaberis. Prætermitto crebras salutationes, obsequia matronarum, variasque illecebras, quibus etiam rigidissimi emolliuntur animi, & Sireneo cantu ad naufragia pertrahuntur: quod ad speciosas quasque formas oculus sæpe invitus abstrahitur, quod aures obscœna dicta feriunt; nunc illud affirmo, quod etiamsi ista non essent, ad comparationem tam ingentis boni, minora deserere debueras.

Adde quod diaconus es, sed abscessu tuo, Ecclesiæ damna non sentient. Cap. 4. Helias vixit in eremo. Heliseum Prophetarum sequutus est chorus. Præcursor Domini Joannes nutritus in solitudine, ad hoc tandem descendit ad Jordanis ripas, ut populos argueret confluentes, & Pharisæos intelligens, Clericos Judæorum generationes vipereas denotaret. Ibid. 3. 7. Nuper Ægypti deserta vidisti: intuitus es angelicam familiam. Quanti ibi flores sunt? quam spiritualibus gemmis prata vernantia? Vidisti serta, quibus Dominus coronatur. Ille tibi in pectore ignis exæstuet. Illa quotidie cogita, tracta, desidera, & quasi quodam carcere detentus exclama: *Heu me, quia peregrinatio mea prolongata est.* Psal. 119. 5. Et in paradisum mente conscendens, toties in terra non eris, quoties terram despexeris. Eadem nobis certe cum his qui habitant per deserta conditio est. Iidem oculi, totidem manus. Iisdem infirmitatibus,

bus, vel virtutibus ſubjacemus. Si te aquæ A potus vexat: quanti nobiliores, non dicam vina neſciunt, & carnium ignorant cibos, ſed infuſo tantum legumine ſuſtentantur? Si balnearum te lavacra ſolicitant, quanti principes civitatum, ſive ob culpam propriam, ſive ob invidiam, ad inſulas deportati, ſine præmio futuraque mercede abſque balneis perſeverant? Nemo id neceſſitate pati non poteſt, quod pro Deo voluntate pati detrectat. Habebis cellulam quæ te ſolum capiat. Immo non eris ſo- B lus, angelica tecum turba verſabitur. Tot ſocii, quot ſancti. Leges Evangelium, confabulabitur tecum Jeſus. Replicabis Apoſtolos vel Prophetas. Nunquid poteris talem alium tuis ſermonibus habere conſortem? Terra ſumus, & cinis: & per omnia momenta de noſtra ſalute ſuſpenſi, continuo in pulverem diſſolvendi. Quid retrectamus de neceſſitate facere virtutem? Certe quandoque moriendum eſt, & ſtercoribus plena vitalia, quæ nos quotidie noſtræ commonent C vilitatis, in ſimilem putredinem omne ſecum tractura ſunt corpus. Quam cito mundi relinquamus anguſtias, & ſi forte ob continentiam (quod tamen raro accidit) dolere ſtomachum, æſtuare febribus ceperimus, perpetuæ vitæ januam morbum putemus, plenamque victoriam. Quia Scriptura docente cognoſcimus, nullum ante vitæ hujus finem plene beatum eſſe dicendum. Quanti in mediis opibus, & inter infulas Conſulatus repentina morte ſubtracti ſunt? Nuper Imperator Valentinianus, D cum adverſus Sarmatas, Quadoſque propter Illyrii vaſtationem in conſiſtorio ſævus infremeret, & totius gentis excidium rigidus minaretur, ſanguine erumpente diſcrepuit. Quid loquar de fratre ejus, quem contra regale faſtigium Thraciæ ignis abſorbuit? Necdum annus completus eſt, quo principem Gratianum, prodente exercitu ſuo, ante fœda captivitas, dehinc miſerabilior oppreſſit interitus. Et, ut iſta taceam, etiam qui communi fine perierunt, E poſt mortem pari cum omnibus conditione ſociantur. Quotuſquiſque eorum in die judicii minimo de monachis comparabitur? Sectemur ſaltem mulierculas, ſexus non doceat infirmior. Quantæ divitiis pariter & nobilitate pollentes (nolo enim vocabula dicere, ne adulari videar) relictis facultatibus, pignoribuſque contemtis, id factu fa- F cile judicaverunt, quod tu proprio putaſti timore difficile? Id de cerei carmine diſce. Illud tibi de variis floribus lumen exorna. Eſto & ipſe apis. Debboræ victoriam imitare. Barach tecum Siſaram perſequatur, & liberato Iſrael, Judicum carmen ingemines, ut Chriſti mella componas. Si ſic lampadem præparas, ſponſo veniente non dormies, cubiculum regis intrabis. Plura cum dicere vellem, & te mecum tali exhortatione retinere, ſubito nuntiatum eſt, aſellos eſſe conductos, qui me Romam uſque pertraherent. Itaque invitus Placentiam te remitto, ſub ea conditione quam noſti, ut quoties hæc legeris, tibi ſcias eſſe quo pollicitus es, veniendum. Jud. [c. 4.

[a] Pellicani cum ſuos a ſerpente filios occiſos, mortuos inveniunt, lugent, & ſe & ſua latera percutiunt, & ſanguine excuſſo ad corpora mortuorum ſic reviviſcunt. Aquila quando ſenuerit, gravantur ipſius pennæ & oculi, quæritque fontem, & erigit pennas, & colligit in ſe calorem, & ſic oculi ejus ſanantur: & in fontem ſe ter mergit, [b] & ita ad juventutem redit. Phœnix avis eſt in India, & per quingentos annos de Libano implet ſe aromatibus, & ſic nidificat [c] ſacerdoti Heliopolitano menſe Famenoth, aut Farmuth. Implet aram ſacerdos ſarmentis, & ibi confert Phœnix aromata, & electrum aræ imponit. Et primo ſolis ortu, Phœnix quidem movet pennas, ſolis vero calore accenditur electrum, & ſic exuruntur aromata, & ipſa Phœnix incenditur. Craſtino die de cinere gignitur vermis: ſecundo pennas effert tertio ad antiquam redit naturam, & ſic ad ſua loca revertitur. Anguis quando ſenuerit, perdit aſpectum: & ſi voluerit redire ad juventutem, jejunat quadraginta diebus, ut laxetur pellis ejus: & ſic anguſtum foramen inquirit, ut dum nititur exire inde, pellem ſenectutis dimittat. Coluber ad bibendum veniens, in aqua venenum deponit, ne eum venenum aqua concretum occidat. [d] Nudum hominem timet, veſtitum perſequitur, caput tamen ſuum cælat quando percutitur, ubi ſcit eſſe mortem ſuam. Serpens quidem ſi ſemel calamo percutiatur, moritur: ſin vero iterum percutiatur, confirmatur. Brumali tempore infirmior efficitur, & a ſoricibus devincitur. Igitur ante hyemem circa ſe colligit ſegetes, ut illis eſcam præbeat. Viperæ per os coitum faciunt, maſculi mortem contemnunt, ſed femina in ipſo coitu, ſive magna dulcedine exagitata, ſive futuri præſcia periculi, dum abſorbet ſemen, ca-

(Margin: a Pellicani. Aquila. b Phœnix. c Anguis. Coluber. d Serpens. Viperæ.)

a Nos iſtæc, quæ continua ſerie ſuperioribus adnectebantur, cum nihil tamen ad ea pertinerent, diſtraximus. De Pellicano fabulam Veteres pleriſque jactant etiam incredibiliorem.

b Verus Hieron. in cap. Iſai. 40. *Crebro diximus, Aquilarum ſenectutem reviviſcere mutatione pennarum.* His autem Pſeudo-Hieronymi paria habet Euſtathius in Hexameron p. 27. ut alios ommittam.

c Emendandus locus, ſupplenduſque ex vetere Lugdunenſi Editione ita, *& ſic nidificat. Et indicat Sacerdoti* &c.

d Iſidor. l. XII. Origin. c 4. *Fertur autem quod ſerpens hominem nudum non ſit auſus attingere.*

caput masculi abscindit, & sic eum occidit. Sed cum conceperit, viscera illius ab ipsis quos concepit, comeduntur, & sic matrem occidunt. A

Formicæ. Formicæ quæ nil portant, non rapiunt onera earum quæ portant: sed cum deposuerint triticum, dividunt grana, timentes ne si fuerit pluvia, florescant.

Vulpes. Vulpes si diu esurit, volutat se in pulvere, & fingit se mortuam. Ergo volatilia veniunt, & dum volunt illam comedere, comeduntur. Vulpecula cum leporibus ludit, & sic illos occidit.

Panther. Panther pardo similis est, & est varii coloris, & mitis. Si saturatus fuerit, tribus diebus dormit. Post tertium diem levat se & clamat, & sic odorem suavem emittit, & convocat omnes feras, quæ odore ducuntur. & est omnibus feris amicus, præter draconi & aspidi. B

Testudo marina. Testudo marina, quæ est grandis tanquam insula, dum emergit se de alto, ostendit se in ipso mari tanquam petram, nec se movet inde, quoadusque homines naves ligent. Et cum hæc senserit, trahit se in altum. Sed cum esurierit, aperit os, & bonum odorem reddit: ad quem cæteri pisces colliguntur. C

Perdix. Perdix aliena ova calefacit, perditis suis. Sed cum creverint pulli, ex nido evolant, & ad parentes suos redeunt, mentitum parentem omittentes. Perdices sibi insidiantur, & si afferant illos ad sylvam qui eos habent, vocem emittunt absconsi, & sic cæteri veniunt, & retibus capiuntur: plus pedibus quam pennis fugiunt aucupantes. Et si ad hoc fuerit ut capiantur, similem sibi colore lapidem quærunt, & ibi se supinos ponunt. D

Vultur. Vultur cum ceperit ova edere, primum de terra Indiæ [a] Instintium sumit, & est tanquam nux, & intus habet aliquid quod movetur, & sonum reddit. Hoc sibi apponit: & multos quidem facit fœtus, unus vero remanet. Nam cum non habuerint escam, observant se dormientes, & comedunt se usque dum unus remaneat.

Myrmicoleon. Myrmicoleon, ab ante leo, retro formica, de duabus feris nascitur. Esca vero ipsius in primis est lac matris, id est, formicæ. Nutritur enim mater legumine tanquam formica. E

ADMONITIO.

DE SUBSEQUENTE EPISTOLA.

Cognominem huic librum scripsit Novatianus, quod ex Catalogo constat: nec porro defuere qui hunc ipsum Novatiano tribuerent: quamquam non Manichææ modo, sed & Arianæ hæreseos mentio occurrat. Erasmus ait: Ut librum hunc fateor lectu non indignum, ita stylus, ut nihil sit aliud, evidentissime declarat non esse scriptum ab Hieronymo. Inscriptio variabat in exemplaribus: in aliis erat titulus ad Terentiam, *in aliis* ad Therasiam. *Deinde in ipso volumine nulla fit ullius rei mentio, quæ pertineat vel ad eum qui scripsit, vel ad eos quibus scripsit: cum hujusmodi soleat admiscere divus Hieronymus, præsertim in principio & in fine. Postremo cum sit justum volumen, & de celebri argumento, tamen nusquam citatur ab Hieronymo, qui tamen illi mos est in cæteris. Si exstaret index operum Tertulliani, fortassis inter illius lucubrationes reperiretur; nam phrasis ab illius sermone non abhorret.*

DE VERA CIRCUNCISIONE.

SUperiore Epistola quam ex me consultatio vestra depromsit, quam & ad tuum & sororis tuæ nomen misi, rationem circuncisionis rapide transcurri, quoniam procinctus itineris mei, in quo confecta est, non solum ei limam nitoris, verum etiam perfectionem operis invidit, licet me & illa terreant quæ limantur. Quod si non placent polita, formidat animus cogitare quid judicii mereantur informia: quamquam ego illam, non ad judicum subsellia, sed ad faventium mihi coronam transmisi. Denique mea sententia non prodisset, nisi fuisset per vos de secreto verecundiæ, velut manu quadam caritatis educta. Sed quoniam jam illam meliorem facere non possum, placuit mihi, ut semel emissum repetens apud te verbum retractarem, cujus conversatio circuncisionis est interpretatio, & vita totius legis enarratio. Ex eo siquidem lex videtur obscura, quoniam rarus in E quo conspicitur existit: Dei enim verbum vita est: & nos aliter vivendo quam vita est, verbum Dei facimus obscurum. Quod si ea vita quæ solum vita est viveremus, enarratione legis ejus opus non erat, quam facilius erat videre quam loqui: quandoquidem *non in sermone est regnum Dei, sed in virtute*. 1. Cor. 4. Nobis ergo ex abundanti licet apud te differtare, quod didicimus in te, tibi prodere quod nobis vita tua præstitit, ne esset obscurum. Sed quid novum F loquimur, si aut tu quod locuturi sumus hoc vivis, aut si apud te quod in te didicimus hoc loquimur: cum & memor eorum quæ

[a] Eadem fere ad verbum de Vulture tradit Eustathius in Hexameron: qui non *Instintium* lapidem illum vocat, sed ἐυτόκιον, ex eo quod *partus promovet*. Alii ὀκυτόκιον appellant: qui lapis ἀετίτης est, sive *aquilinus*. Hinc malim pro *Instintium*, quod nomen nihil est, aut *Eutocium*, aut *Ocytocium* heic quoque restitui.

quæ meminit, monita non quærat, & doctus non ea quæ jam callet inquirat?

Cap. 2. Tu quidem, filia dilectissima, circuncisione vivis: mihi tamen propositum est illud tecum loqui, quare non in digito, non in aure, aliave corporis parte fiat circuncisio Judæorum, quæ utique sine ratione esse diceretur, si a Deo inventa non esset. Nihil enim sine ratione fit per Deum: nihil casibus, ut gentes loquuntur, fortuitis, nihil denique fortunæ in illo temeritati licet. Ipsi enim cæci sunt, qui illam putant habere aliquid potestatis. Deus autem, qui ipse ratio est, ut nihil non plena ratione formavit: ita nihil ab homine fieri sine ratione mandavit. Nam si elementa quæ cernimus tanta ratione digessit, ut terra hæc esset, super quam reliqua moverentur, immobilis, ut aquarum venæ altioribus montibus conderentur, a quibus orta flumina dum per multa spatia decurrunt late, potandi usum per omnem tractum cursus sui animantibus exhiberent: ut ipsum mare aquis influentibus non excrescat, sed ut velut venter quidam laticum aquas sitire videatur: ne vel fontibus in æternum manantibus, vel fluminibus sine fine currentibus, vel pluviis assidue ruentibus, perpetuo terra diluvio tegeretur: ut cælum præter plenitudinem illam lucis in sole, nocturnis etiam sideribus radiaret, ne quod tempus egenum luminis haberemus. Si ergo hæc transitoria, ut ipse Matth. 24. 35. ait: *Cælum & terra transibunt*, sic sapientia descripsit, ut aliter ea non potuisse esse credamus; quid homines ipsos, pro quibus hæc nunc ita excogitavit, ordinavit, instituit, sine ratione forte vivere permisit: *quorum adoptio est filiorum, & gloria, & Testamentum, & legislatio, & obsequium, & promissa? ex quibus etiam est Christus secundum carnem, qui est benedictus in sæcula*. Absit ergo, ut a quibus etiam filium secundum hominem voluit oriri, eis non plena ratione conderet testamentum. Sed quoniam tam evidenter constat omnia ordinata per Deum plena esse rationis, ut assertore non egeant: videamus unde digressi sumus, quæ caussa est, ut eam partem corporis, quæ secretior & occultior est, aut eam quæ a Græcis φύσις, a nobis dicitur *natura*, ad circuncidendum Dominus elegerit: qui utique ob signum quo volebat famulos suos in Abraæ semine censeri, id potuisset eligere, quod in propatulo positum ab omnibus cerneretur, & alio nomine vocaretur: ubi nec in signo obscuritas, nec confusio esset in nomine.

Cap. 3. Sed utraque imago rationem habuit geminæ veritatis: quam dum loquar impende patientiam, ut quæ circuncisionem illam in vita tua non esse credebas, nunc vitam tuam in illa circuncisione conspicias. Ac primum de secretiori parte corporis quid figurabat, adverte. Illud sine dubio quod postmodum Dominus monstravit, ne justitiam nostram coram hominibus faceremus, sed in occulto coram eo solo, cui soli nihil occultum est, & quem solum remuneratorem bonorum novimus esse factorum. Nam hic nostra circuncisio non videtur: quoniam stultitiæ velamine velut veste tegitur mundiali: Nec sane a nobis magnopere desiderandum est, ut contemplationi omnium circuncisio aperte subjaceat, ne merces operis pene eos sit, quos volumus hanc videre, dicente Domino: *Amen dico vobis, receperunt mercedem suam*: sed ita Matth. 24. 55. modeste, ita verecunde habenda est, & velanda juxta eam immaginem, quam abundantiori honore vestimus, ut videntes eam non videant, sed quærentes rimantesque intus nos juxta Apostolum, quos seductores putant, veraces esse fateantur: quos nihil habere 2. Cor. 6. 8. credebant, omnia possidere cognoscant: quos mori judicabant, vivere in æternum testentur. Hæc est gloria circuncisionis occultæ: hæc partis verecundæ illis ad videndum, nobis in nostro corpore non verendæ; hoc testimonium gloriosum cum conversi amare cupiunt, quos odisse gaudebant. Unde non in carne palam, sed in occult cordis Judæi esse debemus, non litera, sed spiritu. Nam litera oculis subjacet nostris: spiritus nobis carnalem refugit aspectum: ut laus juxta Apostolum ex Deo, non ex hominibus acquiratur: vereamur autem audire a Domino: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me*. Juxta Matth. 15. 8. illum qui quod pertinebat ad labia, magistrum bonum de bono quæsiturus appellat: cui vetus lex, id est, carnalis circuncisio velut in superficie posita recitatur, quam se complesse testatus, ubi quod ad circuncisionem cordis pertinebat audivit: *Vende omnia quæ habes, & sequere me*: tristis abscessit, miser prorsus, qui sequi ibid. 19. 21. noluit quem bonum ignorare non potuit. Interius ergo illud est signaculum præfiguratum, quod in invisibili mente nostra, ab illo invisibili nostro Deo videtur, ut non eum a quo invocetur audiret, sed eum a quo crederetur attendere. *Oculi* enim *Domini super justos*, si ad justitiam corde cre- Psal. 34. 16. datur. Verum autem nos credere toto corde mentimur, si ab hominibus accipimus honorem. Accipimus enim ab hominibus honorem, si eleemosynas nostras tuba populo prædicatura præcedat, quas nec per officium ministrandi dexteram cum sinistra communicare concessum est. Accipimus ab hominibus honorem, si jejunia nostra & absti-

ſtinentia ciborum, populi oculis fractior mentitæ infirmitatis commendet inceſſus, & favorem vulgi triſti vultu advocatus pallor acquirat: ſi vero ad formam lætitiæ vultus erectus, lavacris etiam ſerenatur: ſi caput ad imaginem feſtivitatis inungitur, ut ſoli Deo jejunia noſtra commendantes, poſſimus dicere: *Voluntarie ſacrificamus tibi, Domine.* (Ibid. 54. 8.) Vides, filia, nempe quod vivis, & converſationem tuam ſecretæ illius circuncifionis agnoſcis: foris egena, intus larga: foris ſine lege, intus ſub lege: populi oculis publicum vitando convivium, vocatorum ſenſu autem Evangeliſtæ ſociando meritum.

(Cap. 4.) Sed ad veram ipſam vitam aliquando veniamus, id eſt, ad Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum: videamus an tale aliquid docuit & fecit, quoniam *quod factum eſt in illo vita erat*: (Joan. 1, 4.) ſi & ipſe circuncifionem veluti in occulta parte corporis operatus, voluit ab hominibus, & ea quæ faciebat, & ille quis eſſet agnoſci. Ac primum poſt cæleſtem illam doctrinam de monte deſcendens, (Matth. 5. 1.) populorum ſe admirantium ſtipatus agminibus, leproſi hominis ſordes emaculans, pro ſalutis tantæ beneficio, non laudem, non celebritatem communi hominum more deſiderat: ſed ſibi ſoli quid eſſet conſcius, majorum non indiget teſtimonio. Jubet illum nemini narrare ſuam virtutem: ſecretum quoque divinæ Majeſtatis, quod myſterium Incarnationis occuluit, ab eo qui ſanatus fuerat, vult ſileri: ne gloriam quaſi homo quærere videretur, quam alio more & myſtica ratione ſuſcepit. Nam ut ſe oſtendat ſacerdoti, & munus Deo offerat, imperavit; & hoc munus, quod præcepit Moyſes in teſtimonium illis, ut dum tacet quod quaſi filius hominis imperavit, legis potius mandata quam Moyſi Deus ipſe dedit, efficiat: ut & dum hominem quem in carne viderat laudare prohibetur, Deum tamen in muneris oblatione magnificet. Sic gloria filii hominis quæ per januam prohibetur, (* Marc. vero.) per ſe uterum videtur intrare, dum * non quaſi homo prædicandus eſt, cui ut Deo ſunt curationum vota ſolvenda: nec in platearum angulis carnaliter celebrandus, qui ſpiritualiter ſit adorandus in templo: ut ſi ſecundum hominem nil requirit, ſecundum Deum divinæ virtutis gloriam promemereatur. Addit huic ſimilia, ut veritas locupletiori teſtimonio fulciretur. Quærit a diſcipulis quis habeatur in populo egregius: Illi nominant Prophetas. Quid ipſi ſentiant, ſolicitus excutit. Cui beatus Petrus *Tu es*, inquit, *Chriſtus Filius Dei vivi*: (id. 16. 16.) exclamat Dominus beatum, cui non caro iſtud revelaſſet & ſanguis, ſed Pater ejus qui eſſet in cælis. Tunc & Petrus vocatur a Petra, poſtquam angularem illam petram primus agnovit. Jubet tamen poſt multas donatas Petro benedictiones potentiaſque virtutis, ne quis diſcipulorum diceret, quod ipſe eſſet Chriſtus. Mira ratio, non vult prædicari quod gaudet intelligi: agnoſci amat, & odit oſtendi: ſic myſterium obtectæ circumciſionis exercens. Nam mavult ſe inventum eſſe quam proditum, ut virtus ſua illum, non favor manifeſtaret alienus: quamquam in hoc præcepto & aliud intelligentiæ genus occurrat. Vetat Dominus hoc unde Petrum laudaverat prædicare: offendendus utique, ſi contra voluntatem ejus quod Petrus ſenſerat faterentur, quoniam ſi facultatem loquendi tribuere voluiſſet, excuſatio proditori prædeſtinata videbatur: poteratque dicere, permiſiſti nobis diſcipulis tuis, ut te omnibus panderemus, nec imputandum mihi eſt, ſi alio ad te aliquis animo venit quam ego te tuis laudator oſtendi. Sed quoniam quidquid prohibetur illicitum eſt: a nullo ſe voluit digne celebrari dum a Juda proderetur indigne. Jubet ergo diſcipulis ne cui dicant, quod ipſe eſt Chriſtus. Tendit ſententia interdictalis in Judam, & præviſum jugulat proditorem, ipſo verbo præcepti majeſtatem ſignans, quæ erat deſignanda præcepto. Refert Evangeliſta his verbis: *Tunc imperavit diſcipulis ſuis, ut nemini dicerent quod ipſe eſſet Chriſtus.* (ibid. v. 20.) Et Judas proditor his qui cum ipſo venerant ait: *Ipſe eſt, tenete eum.* In verbum prohibitionis declinatio obſecundationis incurrit, & ne obtentui ad excuſationem eſſe poſſet oblivio, infelix memoria in ſacrilegium volvenda ſuggeſſit, dum ipſe proditur de ſermone quo cavet, ſic utrique ratio non æquanda ſubſiſtit. Nam & Dominus oſtendit ſic ſe prodendum eſſe dum prodit.

Sed ignoſce, quod in alium tramitem expoſitionis ſenſus Dei verbo copioſior exceſſit, (Cap. 5.) licet te amplius contriſtent ſuppreſſa quam prodita: & magis de his rebus ſilere tibi quam dici copioſius iraſcaris, quæ Domini judicia pro auro & pretioſis lapidibus concupiſcis, in quibus mel tibi favumque compenſas, & deſideriorum non cares etiam plenitudine, etſi ſaturreris. Ac proinde factum adhuc exemplum ab ipſo Domino repetamus, ut juxta legem in ore duorum vel trium teſtium omne verbum (ibid. 18. 16.) conſiſtat: & quem prodi ſe diximus noluiſſe, etiam ſe videri voluiſſe doceamus: ut non ab aliis ſe modo honorari pateretur: verum etiam ipſe ſibi in quantum fieri poterat debitam detraheret dignitatem. Lazari amici (Joan. 11.) ſui mortem non audit & nuntiat: faciebat hoc de Deitate, quid mirum? ut cum localiter perſpiceretur in homine, ex divinitate nuſquam abeſſe crederetur. Feſtinat

in

In Bethaniam, ſubmuſſitantibus pene diſcipulis, pietas factura miraculum: defuncti ſorores occurrerunt tetro habitu, ore lacrymoſo, crine conſciſſo, quas bono animo jubet eſſe, ſi credant. Lazarum vivere, ſi illæ non ſunt dubitaturæ, confirmat: videt etiam multitudinem Marthæ & Mariæ, quæ ad ſolatium comes convenerat. *Infremuit*, inquit Evangeliſta, *ſpiritu, & turbatus eſt*, & ait: *Ubi enim eum poſuiſtis?* [Ibid. 11. 34.] quid eſt hoc? quæ confuſionis cauſſa? quæ formidinis? Quid aut erubeſcit aut metuit, cum & virtus ſit peractura miraculum, & deitas non ſit ſubjecta terrori? Quæ ſepulcri tam inconſulta requiſitio? Ut omnino credas de turbato confuſoque profectam: ille Deus noſter qui diſcipulis conſtanter dixerat de abſente: *Lazarus mortuus eſt*; qui ſororibus ejus confidenter promiſerat de mortuo, reſurrecturus eſt: ſub nova neſcio qua confuſione ſepulcrum quærit, quaſi hoc ſolum qui omnia & noſſet & præſtare poterat, ignoret: non plane hoc eſt: nam alius intellectus occulitur: in dictis promiſſiſque ſuperioribus ſatis ſe divinitas publicaret. Aderat turba Judæorum, tantis ſemper non amica miraculis. In planum, Deus ſi non aliquid ſecundum hominem videretur ignorare, proceſſerat. *Turbatus eſt*, inquit, id eſt, [Ibid. v. 38.] fœtulentia carnis divinitati non prodendæ miſcetur, & ad ignorantiam humanam deitas velanda revocatur. Sic turbatur & fons, cum excitatus caſu aliquo limus, puritatem liquidi denſat elementi, & duarum rerum una confuſio diſcrimine proprietatum dum ſeparatur excluditur. Ait namque, *ubi eum poſuiſtis?* Et hic turbatus Judæis deitatem cælat in homine, & ſplendori divinitatis in tantæ operationis corruſcatione ignorantiam mortalitatis obducit, ut cum poſſit in ſuſcitando Lazaro Deus adorari, homo in ſepulcri ejus ignoratione vileſcat. Sic dum a [Matth. 3. 9.] cæcis videtur, & a videntibus non videtur: ſic dum de lapidibus ſuſcitat filios Abrahæ, filios perditionis in lapidem offenſionis impingit: & illud myſterio occultæ operationis exequitur, ut eum infirmi ac debiles ad poſcendam opem ſalutis, nullo monſtrante, cognoſcant, & perſequutores vel inimici quem tenere debeant, niſi prodatur ignorent.

Hic eſt ille liber intus & foris ſcriptus, [Cap. 6. Apoc. 5. 1.] hic ſecretus & publicus, hic apertus & opertus, hic paginis ſuperioribus videndus, interioribus non videndus, quia incomprehenſibilis. Intus ſiquidem ſcriptus eſt, cum Propheta dicat: *Generationem ejus quis enarrabit?* [Iſai. 53. 8.] Foris ſcriptus eſt, cum Evangeliſta ait: *Liber generationis Jeſu Chriſti, filii David, filii Abraam.* [Matth. 1. 1.] Intus ſcribitur, cum Deus dicit: *Eructavit cor meum verbum bonum.* [Pſal. 45. 2.] Foris ſcribitur, cum Iſaias vaticinatur: [A] *Ecce virgo concipiet & pariet filium, & vocabis nomen ejus Emanuel.* [Iſa. 7. 14.] Intus ſcribitur, cum per Joannem dicitur: *In principio erat Verbum & Verbum erat apud Deum, & Deus Verbum.* [Joan. 1. 1.] Foris ſcribitur per Matthæum: *Chriſti autem generatio ſic erat: Cum eſſet deſponſata mater ejus Maria Joſeph.* [Matth. 1. 18.] Intus ſcribitur: *Inventa eſt in utero habens de Spiritu Sancto.* Quid utique habens? Verbum Domini, Verbum carnem factum ſub lege. Foris ſcribitur, cum Apoſtoli interrogati, [B] quis eſſe Dominus diceretur, & alii dicerent Heliam, alii Jeremiam, alii autem unum ex Prophetis reſponderent. [Ibid. 16. 14.] Intus ſcribitur, cum Petrus exclamat: *Tu es Chriſtus Filius Dei vivi.* [Ibid. v. 16.] Unde & ipſe Dominus: *Non revelavit tibi, Petre*, inquit, *iſtud caro aut ſanguis, ſed Pater meus qui in cælis eſt.* [Ibid. v. 17.] Cujus caro & ſanguis? Nunquidnam Petri ipſius caro & ſanguis obſtabant quin Filius Dei diceretur? Non inquam, ſed ipſius Domini caro & ſanguis, in quibus dum homo cer- [C] nitur quod erat Dei Filius, non credebatur eſſe quod erat. Impoſſibile enim hominibus videbatur Deum credere cum hominem viderent, & tantam illam majeſtatem, in qua inhabitat omnis plenitudo divinitatis, quam ipſe non capit mundus, in corpuſculo deſpectæ etiam imaginis incluſam. Ait ergo, non hæc caro mea tibi & ſanguis, me eſſe Dei Filium prodiderunt. Nam iſta non patiuntur me hoc credi. Denique Propheta dixerat: *Et homo eſt, & quis cognoſcet eum?* Evidenter [D] ergo illi ſecundum hominem vel oculum judicantes, me aut Heliam Prophetam, aut aliquem unum ex Prophetis loquuntur, quoniam hominem me eſſe habitu carnis agnoſcunt, ſed tibi revelavit Pater meus, qui in cælis eſt. Quando revelavit? Quo tempore Deus cum Petro loquutus eſt? *Revelavit*, inquit, *Pater meus qui in cælis eſt*: hoc eſt dicere, operibus credidiſti quæ loquuntur Filium Dei. Sed ut loquebamur, foris ſcriptus eſt liber iſte, cum Dominus eſurit: Intus ſcribitur, cum quinque panibus multa [E] hominum milia ſaturavit. [Ibid. 14. 19.] Foris ſcribitur, cum amici morte lacrymatur: [Joan. 11. 35.] Intus ſcribitur, cum ipſum quem flebat exſuſcitat. Foris ſcribitur, cum affigitur cruci, intus ſcribitur, cum paradiſum latroni promittit in cruce. Foris ſcribitur, cum ſpiritum moriens ſecundum rationem humanæ carnis emittit: Intus ſcribitur, cum in paſſione ſol fugit, dies abſconditur, terra concutitur. Foris ſcribitur, cum ſepelitur. [Matth. 28. 2.] Intus ſcribitur, cum tertia die, ſepulcri liminibus re- [Luc. 24. 40.] [F] motis, erumpit in lucem. Foris ſcribitur, cum Apoſtolis clavorum & lanceæ vulneribus oſtenſis, eſcam etiam poſtulat: Intus ſcribitur, cum inter eoſdem Apoſtolos, clauſis oſtiis, qui intrare viſus non eſt, apparet. Sed miro

miro modo cum interior Scriptura libri magis obscura sit, amplius hominum mentes turbat exterior: & videntes illa quæ per hominem videri non possunt, ista quæ possunt per hominem videri, nova ratione non cernunt. Nam Manichæi quod videri non potest credentes, id quod potest videri non credunt: cum beatus Joannes invisibilem & visibilem Deum & hominem, brevi quasi charactere signaverit, sic enim ait: *Quod fuit ab initio, fratres, quod audivimus.* Ecce libri illius interiorem partem, Quod sequitur: *& vidimus oculis nostris, & manus nostræ palpaverunt de verbo vitæ*: Ecce libri pars exterior, quæ oculis ac manibus subjecta hominum, & videri & tractari potest.

1. Joan. 1. 1.

Cap. 7.

Hanc partem libri Manichæus ignorat, videns opera quæ fiunt, & non videns facientem. Potest quidem dicere iste: *Tu es Christus Filius Dei vivi*: sed non potest dicere, *Dominus est sabbati filius hominis*: & mira perversitate quod vident negantes, quod non vident confitentur: invisibilem in virtutibus recognoscunt, visibilem in homine, quod facillimum esse debuit, non agnoscunt. O cæcitas, o ignorantia veritatis, & omni ratione damnanda præsumtio: isti sunt qui Deo ipsi se præferunt: sic credendo in carne constituti, spiritualiter se vivere profitentur, quod Deum non credunt potuisse. Minor enim sine dubio ab istis Deus est, si quod isti possunt, ille non potuit. Nam si isti possunt in carne constituti alienam capere naturam: cur ille in carne positus suam servare non possit: videlicet ut semper Deus sit, ne corruptelæ admixtus incipiat esse corruptus? Mira disputatio, Deum destruit, cum honorat. Minoris autem virtutis est obtinere in terrena substantia deitatem, quam Deum spiritualiter in deitate durare. Quid ergo mirabor in Deo, nisi quod cum esse homo dignatus sit, in homine quod Deus esset aperuit? Non quod ipse destitit esse quod fuerat, sed quod carnem fecit esse quod Deus est: quod in excusationem materiæ vitiosæ mansit ipse sine excusatione: quod dum pro nobis peccatum factus esset, peccator esse non potuit. Sed hic Manichæus, Arianus iterum superiorem partem libri utraque * complexus manu, illam interiorem paginam sic reserare formidat, quasi sacrilegium facturus sit, si Deus in carne veniens non amiserit deitatem: vidensque Dominum in navicula dormientem, non videt ventis & fluctibus imperantem: cui deitatem se tribuere sine similitudine paterna mentitur. Deus enim esse nisi Patri, id est, Deo similis sit, non potest: similem autem esse, nec illum qui foris scriptus est de interioribus aliquid perdidisse, illos quotidianus sermo instruere debuisset, quo filios patribus suis similes ita cupimus approbare, ut dicamus, De ore ejus exiit. Ergo omnis filius, quamlibet secundum carnalem generationem aliter generetur: tamen si forte patri per omnia similis sit, dicetur ab ore ejus profectus. Quis non videt Deum Verbum de corde Patris eructatum, nec aliunde in spiritu quam ore prolatum, etiam juxta communem omnium sensum Patri similem judicari? Quod ubi fideliter senserimus, te, & ea quæ foris scripta sunt, & ea quæ intus divinitus annotantur, credere, unum librum dicere poterimus: in quo legem totam scriptam videntes, non philosophorum argumenta sectemur, ut veritatem opinatione colligamus; sed formam vitæ ante oculos constituamus, & eam ipsam tractabilem miremur, in qua quidquid obscurum esse poterit, effundetur. Quam Manichæi non videntes in carne, Ariani non intelligentes in spiritu, unius libri paginarum confœderatam dissecuere juncturam, & mediatorem duorum consertis manibus, hæretico furore ruperunt.

* al. circumflexus.

Cap. 8.

Sed quid mirum, si hos nimium sibi in singulis paginis sapientes ac de mundiali philosophia venientes, tanta operti apertique libri concatenationis subtilitas præterivit: cum eum nec Judæi qui ipsius erant, cum in sua venisset, agnoverunt? Qui dum de cælo signum postulant, quasi cælestia non essent quæ in salute vel debilium, vel mortuorum cælesti virtute faciebat, obcæcati infidelitate sua, videndo etiam non videre meruerunt. Iratusque * Dominus, cur in ipso deitatis contemneretur operatio, illud de divitiis sapientiæ suæ procuravit, ut & forma servi despicabilis haberetur, & quibus non per virtutem suam divinitas radiasset, his omnimodis positus contemtui, irreverenda in ipso juxta sæculum videretur humanitas: & cum Dominum suum in spiritu Israel non receperit: cur vel fratrem suum in carne Juda reciperet & cognosceret? Neque enim æquum erat, ut qui majora subruerent, & qui sacrilegium ut volebant existimari, committerent ignorantes, non homicidium facerent scientes. Denique & Jonæ signum promittit infidis: & miser quidem populus, in uno eodemque homine, servum Dei contemtor sui occidit, ut quem juxta legem suam non agnovisset ut Deum, hunc extra legem suam gentiliter damnaret ut reum. Hæc itaque ignobilia passionis, velut velata, sicut loquebamur, operatione promeruit, cum deitatis naturam mortalitatis veste circundat: dum apud erubescentes agnitionem ejus ipse confunditur: dum quod homo de Deo sit non credit: dum ipsum denique in se hominem indespicabilem cæteris formam, ut patiatur inclinat: dum apud discipulos Dei Verbum

* al. id est.

bum est, & apud principes homo verbum non habens invenitur. Unde si Dominus cæli & terræ: cujus nomen super omne nomen est, (Phil. 2. 7.) *formam servi accipiens, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo*, in hominem se despectum velata studiose divinitate projecit: neque videri in se voluit, quod non poterat non agnosci: quid homines observare sub specie secretæ circuncisionis expediet, quos præter naturam exemplo humiliavit & præcepto? Consultius utique facient, si etiam cum omnia fecerint dicant: (Luc. 17. 10.) *Servi inutiles facti sumus, quod imperatum est fecimus*: quam fiducia præsumtionis elati, ut unus a dextris, & a sinistris alius in regno ejus sedeant, postulaverint: ne illis ipse Dominus respondeat, qui illos amare amplius credebatur, (Marc. 10. 22.) *nescitis quid petatis*. Quibus & statim formido passionis ab eo opponitur, quæ juxta carnem humiliat elatos: quam ubi intrepide poposcerunt, recte quidem dicit illis, *sedere ad dexteram, aut ad sinistram, non est meum dare vobis*. Nunquid nam hic se potentiæ indignum esse professus est, aut omne sibi non licere testatur, qui ait: (Joan. 5. 22.) *Pater neminem judicat, sed omne judicium dedit Filio? Non est*, ait, *meum dare vobis*, id est, sic petentibus superbe, insolenter, elato, de carnis tumore, non spiritus lenitate. Nam ego qui resisto nunc vobis, humilibus dare gratiam consuevi. Ita Dominus dum humilitatem & verbo & actu vere audientes docet: cur in secreta parte corporis præfigurationem veræ circuncisionis habere voluerit, ostendit. (Cap. 9.)

Dixi de occulto circuncisionis, quæ putavi esse dicenda: superest ut de ipsa circuncisione tractemus, quæ figura sit, cur non oculo circuncidamur & manu, dicente Domino: (Matth. 5. 29.) *Nam si oculus tuus scandalizat te, erue eum: & si manus tua scandalizat te, abscinde eam*. Quæ tanta ibi præfiguratio est, ut per unam partem corporis totus omnino homo circuncisus esse credatur: & cum hoc nos post Christum, ut Judæi faciunt, non faciamus in carne, facere tamen per eundem judicemur in corde? Veniamus ad regenerationis nostræ sacramenta cælestia, ut circuncisionem spiritualem in spirituali nativitate quæramus: & in ipsis fidei nostræ cunabulis, quo tempore circuncisio celebratur, primos vagitus sacratæ repetamus infantiæ: & abrenuntiationem illam, qua præputiis denudamur, ante oculos collocemus, quoniam sicut qui carnaliter nascebantur in mundo, carnaliter circuncidebantur in lege: ita qui nunc ad cælorum regna generantur ex verbo, per verbum circunciduntur a mundo. Sic namque dicimus abrenuntiare nos mundo & pompis ejus, quo- (1. Joan. 2. 16.)

A niam quidquid est in mundo, *concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum est, & ambitio sæculi, quæ non est a Patre*. Illa ergo promissio & circuncisio est, quam non patimur ut servi, sed exhibemus ut liberi: nec postquam nati fuerimus celebramus, sed ut renascimur offerimus: omnique in procinctu baptismatis indumento nudati, sola sanctorum oculis confessione vestimur: nec ad speciem naturam nostram arsura filorum veste velamus, quia in Evangelio arbor foliis exuberans, cum in ea fructus non esset repertus, exaruit: sed cuncta carnis repudiata natura, sexus immemores, nil veremur: (Gen. 3. 9.) nec cum primo illo terreno homine, *Adam ubi es?* Deum fugientes audimus: sed cum (Ps. 2. 7.) illo secundo cælesti. *Ego hodie genui te*, Deum sequentes audimus. Præputia itaque quæ Adam transgressor acquirit, per subjectionem cælestis obedientiæ respuentes, naturam circuncidimus vitiorum, & per unam corporalis membri formam, omnes exercentes in præputium sensus persequimur ac truncamus. Non enim naturam, sed naturæ superflua resecamus: scientes, quoniam quidquid amplius est, a malo est. Sic Domini dignationem consequimur, ut nos qui secundum carnem præputium dicimur, id est, velut ignorantia quadam naturaliter obtecti, tamen revelata facie gloriam Domini speculemur: cum illi qui secundum carnem circuncisio dicuntur, tamen ne in legem introspiciant, obtentis præ facie obcæcentur aulæis. Evacuata est itaque circuncisionis figura corporeæ, & in vim nominis ejus tota transcendit, quando etiam sic præputium circuncisio reputatur. Quod tunc evenit, si aut post verbum Domini, naturæ hujus corruptæ acquiescimus blandimentis, & denuo incentiva sequimur vitiorum: aut etiam non circuncisi in carne, eam ipsam naturam cum suis persequentes, verbum Domini, dum non custodimus, obterimus.

Porro hæc an ita se habeant, & fidei patrem, & circuncisionis interrogemus auctorem: quoniam ab ipso utraque hæc, & quæ ad mentem, & quæ ad corpus pertinent, processerunt: ipse nobis respondebit ex gestis, utrum ne illum Deo Judaica circuncisio, an vero nostra hæc quam dicimus commendarit. Ac primum audit a Domino: *Exi de terra tua & de cognatione tua*. (Gen. 12. 1.) Sub hoc verbo juxta carnem in præputio constitutus, a parentibus se circuncidit, & patriam naturamque omnem, qua per affectum tenebatur, abrumpens, verbum Domini sequitur peregrinus. Hinc deinde ex conjuge sterili & annosa, id est, & contra vitium naturæ, & contra conditionem deficientis ætatis, posteritatis promittitur multitudo: non considerat corpus suum emor-

mortuum, cum jam fere centum esset annorum, & emortuam vulvam Saræ conjugis suæ, cui desierant fieri muliebria, etiam si ante sterilis non fuisset: sed in promissionem spem supponens, justificationem credendo promeretur. Prius ergo quam in carne circuncidatur, eligitur. Prius enim scriptum est: *Credidit Abraam Deo, & reputatum est illi ad justitiam.* (Rom. 4. 3.) Jubet igitur Deus: *Circuncidatur omne masculinum vestrum, & circuncidemini carnem præputii vestri.* (Gen. 17. 10.) Addidit & significantiam hujus rei, ne esset obscura. Ait enim: *Et erit in signum testamenti inter me & vos.* Signum ad oculos pertinet, videlicet, ut eorum esset agnitio, qui non putarent eum mundialem naturam per verbum Domini respuisse: ac si qui essent illi qui Abrahæ fidem & virtutem operationis ignorarent, per signum velut per imaginem aliqua comparatione depictam, quid verum esset agnoscerent. Deinde & Propheta infideli populo, qui Deum ex eo quod videri non potest, nollet credere, signum visibile promittit dicendo: *Dabit vobis Deus vester ipse signum: Ecce virgo in utero concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel.* (Isa. 7. 14.) Et ipsi Judæi cum Dominum tantum in carne conspicerent, & fidem ejus virtutibus denegarent, signum postulant de cælo, nempe ut crederent si viderent. Deus ergo pro tempore cum Abrahæ posteritas paribus si posset vestigiis ingredi in fidem electionis suæ, notam in signo hoc voluit esse justitiam, ut qui mundialem naturam animæ respuisset, ei circuncisio carnalis appareret in corpore, ac velut per hoc quod videtur posset intelligi. Sic multa quæ a Prophetis populo denuntiabantur, ab ipsis prius a quibus præconabantur effecta sunt. Nudos in captivitatem filios Israel esse ducendos, per Prophetam iratus Dominus minabatur: certe dictum jam ad partium omnium intelligentiam poterat intrare. Vadit tamen nudus ipse Propheta per populos, & in se quod aliis vaticinabatur ostendit. Videt vulgus, non audit, & in Isaiæ corpore quæ sibi erant ventura cognoscit. Fit signum de vate, & in libero adhuc populo amaritudinem sentit Propheta captivi. Sic Abraam designat in carne quod exercebat in mente, & per nomen membri velut virtutem circuncisionis intelligit, non per hoc signum exprimens carnis: sed signum fidei. Denique post illam carnis circuncisionem suæ, si erat plenitudo justitiæ, quare majora adhuc Deus in Abraam fidei experimenta quærebat? cur in patrio postmodum tentatur affectu, si jam in illa circumcisione benedictionis * summa tenebatur? (*al. summam. tenebat.) Sed quoniam non illa virtus, sed signum jubebatur esse virtutis, quæritur a singulari viro, utrum

A ne qui jam & patriæ & cognationi renuntiasset, & circuncidi se passus esset, non parceret & filio? Quem ubi ad victimam non tristis exhibuit, pro digna pignoris impietate, fit carnali pietate sublimior. Lucratur orbitatem, dum parricidium meditatur: & cum unico non parcit in terris, stellas pro filiis annumerare jubetur in cælis: carnalisque despector naturæ, in natura siderum collocatur: & humani contemtor seminis, pater vocatur astrorum.
B Sic fidelis non filio, sed præcepto, dum mandatum Domini religionem ducit esse, non crimen, dum offerre filium Deo sacrificium judicat esse, non parricidium, pene meruit prævidere, quod Deum ad tentationem probandæ mentis parricidium voluit offerri, sed noluit impleri.

Ab hac veritate, forma Judaicæ circuncisionis admissa est: hæc nominis erat figura, non membri. (Cap. III.) Sic naturam nostram Deus voluit denudari, ut non in nobis aut
C cupiditas arderet, aut ambitio sudaret, aut affectus carneus præemineret, sed ab omnibus præputiis nos Dei amor & præsentium contemtus exueret. Dixit quidam Satyricus gentium Poeta: *Probitas laudatur & alget.* Testimonium hoc verum est: nullus eam stipat populus, nulla multitudo ambit, homo nullus amplectitur: & in mundo isto velut in novercali domo horret, etiam necessariis deoperta, quandiu non vestem suæ habuerit dignitatis.
D Age si videtur, totum tramitem veritatis per Patriarcharum gesta velut per viva vestigia decurramus, ut in circuncisionem quæ sanctificat demonstremus. Transeo Isaac peregrinantem, quod ipsum in circuncisionis forma consistit: Rebeccamque propter Philistinorum insidias sororem de uxore dicentem: (Gen. 26. 7.) quod æque quam magni sacramenti sit, tibi existimandam relinquo. Taceo Jacob per duas annorum hebdomadas, matres duodecim tribuum servitute mercantem. Omitto ejus filios,
E quos per patriam benedictionem & sanctitatem, naturalis quædam necessitas continebat. Ad Job veniam, in aliam generationis lineam de Isaac germine jam prolapsum, nec inter duodecim Jacob filios hæreditatum, per Esau genitum, primitivæ benedictionis extorrem, primogeniti dignitatibus exspoliatum, inter Edom principes qui Deo placeret inventum. Hic tamen an circuncisionem naturalem æquanimiter possit ferre tentatur. Fit pauper ex
F divite: sed hoc etiam sæculi homines contemnere noverunt. Tot orbitatibus vulneratur, quot successionibus gloriabatur. (Job. 1. 21.) Exclamat forti voce, nudus censu nudus & filiis, nudum se exisse de utero matris suæ, nudum

dum etiam iturum sub terras, Dominum dedisse, Dominum abstulisse. O virum naturam sæculi respuentem, non se lacrymis, non se gemitibus, non se etiam tenebris tradidisse, sed potius detrimenta pignorum, suscepisse adjumenta meritorum dolorum victor, etiam sensu egenus, affectu fit fortior cum infirmatur, & in valle lacrymarum turrim occupat gloriarum. Ubi es in sola carne circuncisa Judæa? Confer cum hoc viro pedem, & contende gloria: attolle te majorum superba virtutibus: latusque tuum benedictis nobilium patriarcharum circuncinge nominibus: ut in te justificationum vetus illa virtus & avorum splendor appareat. Job adversum te procedit in medium, sanguinis auctores non erubescens, nec per Esau inconcessam benedictionis fortem transfusione mentitus. Nam illa, nec prodesse novimus, nec obesse, dicente Domino: *Anima patris & anima filii mea est. Anima quæ peccaverit, ipsa morietur.* (Ezech. 18. 4.) Ac proinde ei spes est, quod in his vincat te omnibus, & procedit plus sibi de virtute vendicans propria, quo minus ex gloria promittit aliena. Denique exspoliatus Job bonis omnibus, nil requirit. Tu Ægyptum in eremo post manna deliciosa suspiras. Illum ab spe in Deo posita, tot malorum tentamenta non avocant: te ad eam spem bonorum omnium blandimenta non provocant. Ille manum Domini sentiens benedixit in vulnere: tu virtutibus de Pharaonis jugo exuta non subjaces. Hinc illi & pro circuncisis veniam postulare conceditur: tibi velut incircuncisæ Amorræus pater & mater ingeritur esse Cethæa: ut manifeste liqueat, & illum per virtutes operum non observantiam circuncisionis benedictionem sibi restaurasse quam proavus amisit: & te per jactantiam circuncisionis virtutes negligentem, eam benedictionem, quam Jacob sola subtilitate acquisierat, perdidisse.

(Cap. 12.) Quid enim sibi Judæorum arrogantia non usurpet? Job iste qui Deo placuit, quodammodo gentis est meæ, & circuncisus est forte, quoniam de Esau circunciso hucusque generatur: licet in hoc non circumcisio fuerit prædicata, sed virtus: nec an sine præputio vixerit, sit quærendum, sed quod nihil labiis suis peccaverit, sit tenendum. Ad alienigenas ad quos provocavit veniamus, quoniam nullam nobis arborem exemplorum ager divinorum omni ligno feracium plantariorum, nec in eo germina de vimine, sed de fruge censentur. Ostendamus in Israel gloriam peregrinam: & benedictionis germen in ligno fluxisse * non suo, dicimus Ruth, quo magis confundantur in fœmina. Promittitur per Prophetas de radice Jesse virga pro nostra salute proditura: in quam flos conscenderet, qui solus utique pleni agri odore fragraret pro consortibus suis: quem in odorem unguentorum super omnia aromata lætitiæ oleo pater unxisset. Hic tamen Jesse aviam non Israeliticam habuit, sed Moabitam. Cui tantum peregrinæ conceditur, quantum nulla de Patriarcharum germine promeretur, ut suo utero destinatæ benedictionis semen accipiat, & Israeli non Israelita parturiat dignitatem: cornuque populi sui, in alterius populi benedictionibus aliena sustollat. Unde istud, oro, promeruerit? Credo, quia dicit socrui suæ: *Populus tuus, populus meus est: & Deus tuus, Deus meus est.* (Rut. 1. 16.) O virtutem viris etiam præferendam. Abrahæ fidem incircuncisæ gentis mulier imitatur, quam virilis circuncisio dereliquit, & per aliena vestigia meritum justificationis ingreditur, a quibus majorum cæca hæreditas deviavit. Deos suos Moabita contemnit, cum tu, Israel, desideres alienos. Illa in unum Deum suorum jam oblita conjurat, & tu post multitudinem fornicaris idolorum: hinc eligitur a Domino, hinc fit Israelita mente non genere, fide non sanguine, virtute non tribu: hinc usque adeo benedicitur, ut prophetarum tuorum mater vocetur & regum. Lucet prorsus die clarius, regnum cælorum vim pati, & a vim facientibus invadi, diripi, possideri: nec justificationem gentis esse, sed vitæ: quando non circumcisi per frugem probitatis, aulam sanctificationis introeunt: & circuncisi in eadem aula geniti, per pudenda gestorum sceptrum sanctificationis amittunt.

(Cap. 13.) Sed rursum ad benedictum velut duodecim tribuum sanguinem redeamus, ut in eo jam tunc præcedens Ecclesiastici mysterii veritatis umbra probetur. Longum est singulorum formas enumerare sanctorum, eorumque gesta tuis, filia dilectissima, enarrare virtutibus: quid sit quod Joseph de domo Ægyptii regis veste projecta nudus aufugerit: (Gen. 39. 12.) quid sit quod hic populus mare transierit, & Pharaonis non transiit exercitus, & species labentis naturæ sub hominum pede mutatur. Quid est, quod ipsum mare evadentibus Ægyptum Jacob filiis occurrat? Tibi hæc cuncta examinanda, & juxta tuam vitam, & juxta Ecclesiæ mysteria derelinquo: ut in his veritate circumcisionis arcana, quam in Abraam aspicis, vacuatam formam signi Judaici non mireris. Igitur quoniam strictim universa dicenda sunt, ne in longum sermo procedat, seges mihi omnis Israelitæ gentis est invadenda, & in ea ipsius circuncisionis ventilandus effectus. Jesus Nave populos hæreditaturus in

* Mart. in ligno fluxisse suo: non dicimus Ruth. Isa. 11. 1.

in terris, prius illa omnia velut divinæ plebis circuncidere jubetur examina: quasi vero non tota eremus per varias peccaminum plagas circuncisæ gentis ossibus albicaret. Quid ergo jubebat hoc fieri, quod peccati meritum non sanabat? Dicit Dominus, *Fac tibi cultellos petrinos nimis acutos*. Quid est, quod tantopere cavet, ne habeantur obtusi? *Nimis*, ait, *acutos*, ut videlicet non qui particulam aliquam corpusculi sui sensu doloris abscindant, sed multa lima atque usu cotis assiduo tenui acie, mortiferos sensus mentis subtiliter discriminent. Circumcidit ergo, ni fallor, in illis Ægypti desiderium, murmurationem, contumaciam, idolorum fornicationem, consuetudinem peccandi, pro quibus iram Domini eorum sensere majores. Et illis etiam sine dubio circuncidit metum positorum ante faciem præliorum. Nam jam antequam terras promissas sibi, Jesu illas speculante, vidissent, gigantes ibi esse fortissimos conquerebantur, cum quibus manus conferere formidarent. Circuncidit & oculos, ne alienigenarum conjugia contra licitum concupiscant: aliudque in illis regionibus velint possidere quam terras. Non enim si non circuncidantur, sed si hæc negligant, per iram Domini moriuntur: quoniam illud signum est benedicti, non meritum benedicendi.

Jos. 5. 2.

Sed pleni sunt omnes libri, plena exemplorum vetustas, quod non præsectione nescio cujus membri, sed naturæ nostræ circuncisione Dominus delectatur: in qua se cum etiam ille major omnium prophetarum Joannes circuncidit, non vestitur mollibus, non exquisitis ad gulam dapibus saginatur: sed in hoc mundo pene sine mundo est, cunctam desideriorum deferens curam mundialem, setosa durum virum corridant tegmina, non decorant, humifero esu, melleo tenuiter sudore saturatur: quæ alia circumcisio præstantior debebit inquiri? Denique hic non agnum illum quem in umbra veritatis soliti erant Judæi habere pro pascha, per quem mundi peccata non poterant aboleri: sed illum verum agnum, cujus omnis esset mortalitas cruore salvanda, relictis nonaginta & novem ovibus, unam gestari pastoris veri humeris primus agnovit, dicendo: *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi*. Illud etiam in eo mirandum est, quod eremum elegerit, Domini prædicaturus adventum, non in templis, non loquitur in plateis, multitudinem multitudini profuturus horrescit: & cur vox est clamantis, si declinatur auditor? Opus est utique multitudo doctori. Et quæ in eremo multitudo? Sine dubio nulla. Et quid faciet Propheta, qui vox est, & vox clamantis? Elegit ni fallor locum, non ubi eum nullus audiat, sed ad quem populos de naturæ corruptæ conversatione reducat, ut in Propheta novam vitam videntes, divinam mirari discant, seque omnibus vitiis circuncisos in eremo esse patiantur. Locus ergo ipse forma doctrinæ est, & ipsa prædicatio solitudo est virtutum. Operatur habitatio, dum urbium frequentiam solicitus relinquit auditor, & eremum a contagione mundi velut a theatro hoc voluptatum avulsus ingreditur. Prohibet denique ne Abraam patre glorientur: videlicet quod ejus vestigia non sequantur. Certe si ad circuncisionem illam Judaicam veniamus, circuncidamur ut Abraam fuit circuncisus. Si ad sanguinem, cur filii Abraæ non dicantur esse qui filii sunt? Sed & fidei pater non potest esse nisi credentium: & filii non de signo circuncisionis, sed de operis similitudine recognoscuntur. His ergo cum inhibebatur, ne se Abraam parente jactitarent, illud ostendebatur, non quia signum fidei illius, sed quia signum patrium non haberent. Tunc autem rite filii Abraæ sunt dicendi, si ad formam parentis non facie, sed vita respondeant. Si ad verbum Domini, nec patria diligatur, & filius possit occidi: cum ipse etiam totus homo illi, qui pro nobis mortuus est, pari debeat caritate commori.

Cap. 15.

Joan. 1. 29.

Si Simeon senex: *Nunc dimittis*, ait, *Domine, servum tuum in pace: Quia viderunt oculi mei salutare tuum*. Forma est utique quod qui Christum videt, jam fit sæculo moriturus. Et hæc est circuncisio, non adhuc sub tabernaculo significationis adumbrata, sed præfiguratione veritatis occultata, etiam in lucem facis imagine exspoliata procedens: quam Abraam priorum mysteriorum pene omnium initiator ostenderat, cum post verbum Domini locum sibi a filiis Heth, non ubi viveret, sed ubi moreretur, acquirit. Magi quoque adorato Domino, ne cui genti, ut docuimus, præputium corporale fraudi esset ad gloriam, suis se affectibus circuncidere, cum thesauris suis, id est, secretis mentium patefactis, animorum motus mactavere pro munere? eosque morbos per quos aliquid aut cupimus, aut metuimus, aut dolemus, velut ante pietatis aram & misericordiæ altare foderunt, ut vel in auro avaritia: vel in thure, idololatria, vel in myrrha fieret Domino subjecta mortalitas: a quo ejus utique erat captiva ducenda captivitas: & in hanc petram & sacra pecuniæ cupiditas, & profana errorum superstitio, & amata mortalitatis conditio, velut illisæ morerentur: jam pridem Babyloni Psalmista, præcinente: *Beatus qui tenebit & allidet parvulos * suos ad petram*. Sub his ergo Mago-

Cap. 15. Luc. 2. 29.

Psal. 136.

* al. suos. gorum & nominibus & oblationibus, omnimode ille divinorum operum interpellator exuitur: Quoniam *Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi*. Quis enim jam aut aurum sibi audeat possidere, si Domini est? aut idolis thura concremare, si Christi sit? aut mortuum nisi mortuus sepelire, si myrrha jam vivi est? Denique & a diabolo velut per hanc trium aleam tesserarum Domiuus ipse tentatur. Nam & continentia in fame, & religio in adorando, & vita in præcipitio periclitatur. Sed B facile cuncta superavit, quia pater & rex bonorum omnium thesaurorum, & sacerdos repositorum ante sæcula mysteriorum, & resurrectio destinatus fuit mortuorum. Magi tamen ex illo veteris vitæ reliquere vestigia: novumque iter ingressi, vacui sarcinis, non vacui benedictione cantaverunt: *Revertere, anima mea, in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi.* Psal. 116. 7. Nec non ille ad quem Dominus ingressus est omni dicitur præputio circuncisus vitiorum: C nam & dimidium ex substantia sua dat egenis, & si cui quid fraudavit reddit in quadruplum. Ille utique qui Dominum non poterat videre dum dives esset, nisi postquam de terra, in qua cor ipsius videbatur esse cum thesauro, sycomorum qua Dominus esset transiturus ascendit. Tunc velut de cognata necessitate a crucifigendo conspectus in arbore cognoscitur, & filius dicitur Abraæ. Cur dicitur? Si erat, testimonio non egebat. Sed quoniam non omnes D erant filii Abraæ, qui esse credebantur: hic de opere agnoscitur filius, non de gente: & virtute, non de sanguine. Hæ circuncisiones sunt notæ de circuncisionis effectu.

Cap. 16. Jamne vides, filia, jamne consideras totam circuncisionem per operum formam, vel ut per quædam membrorum lineamenta deductam, & per actuum diversitatem quasi colorum varietate depictam: * unum tamen justificationis apicem virtutum gradibus impletam? Cernis alium patriam relinquentem, E nec de parricidio dubitantem: alium tanti census naufragium non curantem, nec in orbitatibus lacrymarum, imo & in putredine corporis sui de peccato potius conjugis quam suo vulnere suspirantem. Illam populos suos deosque deserentem, nec in alienam gentem inopem virilis auxilii venire metuentem. Hunc repromissionis ingressurum terras, cultellosque animorum non in ense ponentem, sed de caute facientem, ut ex se habeat petrinus, quod ferreus acquirit aliunde. Alium in solitudine viam Do- F mini præparantem, & rectas semitas in eremo facientem. Alium porro dimitti de sæculo deprecantem, & pacem Domini malle quam mundi. Hos vero suis affectibus spo-

* Ab hinc septem versus subsequentes in nupera edit. desiderantur.

A liatos, in auro, thure & myrrha conversationum itinere mutato, qui per Herodem venerant, per Angelum redeuntes. Istum etiam nunc acervos fraudium cum fœnore removentem, & Abraæ filium non naturæ beneficio, sed gestorum suffragio nuncupatum: ut evidenter appareret omnem mundi naturam per singulorum operationes fuisse demissam.

Sed quoniam tanquam circa nuptialis convivii finem, pene vinum quod per patriarchas ministrabatur expendimus, & novum Cap. 17. cepimus aquarum conversione libare, de novis quoque utribus aliqua proferamus: ut quale sit quod receperunt, de eo quod ipsi redolent æstimemus. Fervet quidem uniformiter per omnium Apostolorum mentes plenis musto pectoribus, & mensuram corpoream inundatio spiritualis excedens, ebrietatem non cælat gloriosam. Nobis tamen ab illo est incipiendum a quo hauriendi sitis est inchoata: ut ex desiderii magnitudine, sacræ infusionis plenitudinem doceamus ex uno sitim parilem sociorum, non avara divinæ sobrietatis propinatam. Ecce inclytam sodalitatem. Augustum caput Petrus extulit, novi signifer testamenti & in creatione ejus primitivus: alius quod sine dubitatione loquor Abraam, nescio an major: certe quod sentio non secundus. Illi generatio larga promittitur, huic generatio pascenda committitur. Ab illo justificanda procedunt: in hoc justificata fundantur: ita quod ille sperat, hic accipit. Illi dicitur: *Faciam te in gentem magnam*; Gen. 12. 2. huic dicitur: *Faciam te in piscatorem hominum*. Matth. 4. 19. Illud dicitur: *In semine tuo benedicentur omnes gentes*; Gen. 12. 3. huic dicitur: *Judicabis duodecim tribus Israel*. Matth. 19. 28. Illi dicitur: *Ut stellæ erit semen tuum*; Gen. 22. 17. huic dicitur: *Tibi dabo claves regni cælorum*. Matt. 16. 19. Ac per hoc, ille fœcunditate seminis benedicti impletur: hic ante semen ipsum evangelizaturus asciscitur. Abraæ pro filiis claritas monstratur astrorum, sed Petro traduntur regna cælorum: videlicet ut in ea, sine Petro, nec filii Abraæ possint intrare. Hic ergo non quo circuncisus sit juxta gentem suam apud Dominum gloriatur, sed dicit: *Ecce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te, quid erit nobis?* ibid. 19. 27. Quæ sunt ista omnia apud eum, qui præter instrumentum artis piscatoriæ nihil habebat? omnia, inquit, utique quæ ad concupiscentias mundus ingerit, quæ præputia possunt dici, si cogregantur ad lenocinia peccati: quæ vehementius præcidenda succrescunt, si cum proventu mentitæ felicitatis adulantur: interioremque illam mentis nostræ naturam circumvestire nituntur: ut majoribus tenebris ipsum etiam quod nobis pro lumine datum est, tenebrescat. *Omnia*, inquit Apostolus, *reliquimus, & sequuti sumus te*. In fidem ve-

A veteris exempli nepotum virtus tam sera quam mira, per discipulum primogenitum novæ justificationis aspirat: & obsolescentibus jam pene imaginibus veritatis, Abraam reformatur in Petro: omnia se reliquisse testatur: non in alto fluctuat, artis cura non geritur, nec socrus ægra sine Domino visitatur. Omnis singularis viri affectus in Christo est: hunc sequitur substantiæ contemtor, studii negligens, affinitatis oblitus: & id quod Abraæ ut faceret imperatum est, hic jam fecisse non cælat: videlicet ut si- B mili circuncisione sicut virtutis hæres est, fiat hæres & gloriæ. *Omnia*, inquit, *reliquimus & sequuti sumus te, quid erit nobis?* Hoc est dicere, totis vitæ prioris vitiis desecatis, in forma utris in pruina jacentis, dum te sequor, exarui: nihilque in hoc mundo præter te, quo impleri cuperem elegi: cujus non frustra hujusmodi siccitas Sancti Spiritus ubertate pensatur: per quam ebrietatem novæ gratiæ in se Apostolus ipse, dum linguis infidelium infama- C tur, agnovit. Sed & cæteri Apostoli ejusdem musti spumavere fervore, & unius botryonis superfluenti mavere vindemia, qui tamen in odorem ejus nectaris ad beati Petri similitudinem cucurrerunt. Aspice illos geminum sydus in terris, nec incassum tonitrui filios nuncupatos, cymbam, linum, patremque deferentes, nec victus solicitudine dubitantes, nec officii usibus inhærentes, nec potestatem paternam reverentes, sumtu, negotiatione, affectione castratos. Quid aliud D utique quam natura sæculi circuncisos veste, fluctu arida, manu sicca ære, corde, pietate non molli: nudo etiam de navali parata vestigio. Credo ad eam formam, jam tunc & Moysi, ut pedum solveret vincula, præceptum est: *Quam speciosi pedes evangelizantium pacem*. Et ideo non sunt velanda quæ pulchra sunt in conspectu Domini, nec mortuis vestienda quæ vita diligit. Hunc rursus respicit de teloneo publicanum, quæstum damnantem, consuetudinem respuentem, & nomen actus fidei nomine commu- E tantem, ut ab omnibus omnino non pars corporis, sed natura prorsus iniquæ consuetudinis circuncisa monstretur. Totum dicerem novæ vocationis examen, nisi in similibus convenirent, & eandem virtutem haberet diversitas personarum, naturamque mundialem multitudo licet hominum, uno tamen contemtu rerum velut falce succideret.

Matth. 4. 3. Rom. 10. 15.

Cap. 11. Et quoniam satis abundeque exempla & veterum protulimus & novorum, mentisque cursum ne velut cæca nocte ad igno- F rantiæ scopulos deveniret, Sanctorum imaginibus quasi per sermonem cæli notandis sideribus instruximus: nunc ex obscuro noctis egressi, non solum diem & solem, sed ipsius solis & luminis lumen, sub quo errari non potest contemplemur. Illorum enim quærit ipsa multitudo judicium, & in copia formarum, necesse est ut eveniat subinde similitudo flammarum: ut sæpe nautis confuse attonitis per pavorem, ut lucifer vesperum, & vesper luciferum mentiatur: solis sine societate parili sola est claritudo miranda, cum dubia etiam sub nubilo a similitudine sit vendicata si paruit. Ac per hoc etiam num Dominus, quoniam carnem sumsit, & homo esse dignatus est, aliquid tale fecerit requiramus: ut velut solem sub nubilo, ita sub specie corporali etiam id quod radiaverit admiremur: aliumque potius opponamus quam ipsum aliunde sumsisse credamus. Quem autem alium pro fide divina humanaque in hoc sæculi pelago numquam sine metu naufragii navigantes ad dirigendum veritatis cursum sequemur, quam illum qui disclusa, penitus parilitate sui, solus etiam cum pro nobis in nostra carne obscuratur, immensus est? Qui nec in nomine potest cælari, dum mortalitatis naturam substantia divinitatis exsuperat: qui non elementum, sed virtus elementorum est: in quo tenemus initium & consummationem & medietatem omnium: per quem solum solis & anni cursus sunt, & stellarum dispositiones, mensium quoque mutationes: quoniam in ipso *vetera transierunt, & facta sunt omnia nova*. Et cum Magorum iter ejus stella duxerit, quid mirum erit, si nos quoque gestorum ejus claritas, velut ipso thesauro immensi fulgoris instruxerit? Atque utinam ad certam dationem tanti splendoris & luminis, nostrorum oculorum avertatur infirmitas: ut ille se subtraheret & negare, iniquis? non, sed palam omnibus cælestis splendor appareret: modo ad eum sequax mens amica voluntate convertatur in solo inveniet plenitudinem quam guttatim per singulos colligebat. Octavo die circunciditur, a matre utique quasi homo qui promissus fuerat ipsi Abraæ, cum de circuncisione doceretur, dicente Domino: *Et erit testamentum meum in carne vestra in testamento æterno*. Dei testamentum in nostra carne esse, Domino in nostra carne dignante, quis dubitat? Illudque testamentum æternum videri, quod citharis & psalteriis psalleretur. Cujus rei quoniam prolixa est disputatio, & necessaria videtur esse transcursio, ne per ramorum copiam robur ipsum propositæ materiæ derelinquens, incastigata erret effusio: præsertim cum mihi difficilius sit naturam ejus implere quam quærere, & satis superfluum mœrentibus brachiis laborare, quamquam ipsam materiam

2. Cor. 5. 17. Gen. 17.

gra-

gracile non sustentet ingenium : & necessarium pene sit, ut & disputationibus aliquibus circuncidamur, dum de circuncisione tractamus, quando nobis ad excusandam etiam imperitiam nostram, opportunitatem materiæ ipsius præstet auctoritas.

Cap. 19. Igitur ad propositum redeuntes, interrogemus ipsum hominem suum: nam de Domino loquebamur, ipso qui erat in homine circunciso, cum jam secundum legem circuncisus haberetur, clamat ut Evangelista testatur : Matth. 8. 20. *Vulpes foveas habent & volucres cœli nidos suos, ubi requiescant : filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet*. Rogo hic ubi sub Cyrino census investigatio? ubi edictum Cæsaris? ubi necessitas profitendi? ubi Joseph ipsa professio? Nova ratio illic habet nihil quod descriptor inveniat, & vere. Nulla enim Dominum sæculo mancipata delectant, nec sibi usurpat quidquam quod vel Cæsari, vel mundo voluit esse captivum : docens nullum duobus dominis posse servire. Circunciditur ergo hæreditate Joseph & Maria : nihilque sibi de mundialibus vendicat sub tributo, qui utique eis dixerat : Luc. 2. 49. *Nescitis quia oportet me in paternis meis esse* : scilicet in templo, non in sæculo : in sacrificiorum mysterio, non in malignantium concilio, in paternis utique spiritualibus: nam patrem in carnalibus non habebat. Matth. 21. 12. Denique de eo templo & oves abegit & boves, & mensas nummulariorum, & cathedras vendentium columbas, evertit. Sic templum etiam ipsum, quod figura est corporis sui, carnali concupiscentia circuncidit, ut intelligeret homo, hæc sibi in sua mente esse facienda : nec sane suis parcit affectibus : nam eum gladium quo alios circuncidebat docendo : Ibid. 10. 37. *Si quis amaverit patrem & matrem supra me, non est me dignus* : sua convertit in viscera, & sibi ipsi facit quod credentibus est facturus cum dicit : Ibid. 12. 48. *Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei?* O mysterium! matrem Mariam sibi Dominus abjurat, cum extra verbi esset audientiam constituta, eo potissimum tempore, quo verbum prædicaretur a Verbo, & ipsum se ministrandum discipulis ministraret : quod apertius postmodum in illa unguenti effusione patefecit, dicendo : Ibid. 26. 11. *Me autem non semper habebitis*. Irascitur ergo cum eum magistrum vita docenda non eligat, qui eam matrem per virginem parturiendus elegit, & cur ad eum quem extranei etiam tam facile interpellare possent, mater nollet intrare : nam fratres ejus necdum credebant in ipsum. Quis hic erit rogo, qui excusationem præferat aut gratiæ, aut amori? si & Mariam merito nulla vincit, & Christum Dominum nostrum nemo superat pietate. Illa mater enim negatur a filio, ut vera illa * circuncisio doceatur : quoniam magister & parens vitæ debuit vivere, prout docebat esse vivendum. Hic est ille gladius femoralis, quo Levitæ suos propinquos & proximos occiderunt : quo etiam Dominus ipse a Patre jubetur accingi : quem omnes capiunt qui seipsos castraverunt propter regnum cælorum : quem gladium Dominus mittit in terras, ut filium separet a patre, filiam a matre sua, nurum a socru sua. Hoc gladio etiam beatus Paulus Ecclesiam circuncidit, dicens : 1. Cor. 7. 29. 30. 31. *Reliquum est, ut qui habent uxores, tanquam non habentes sint : & qui emunt, tanquam non possidentes sint : & qui utuntur hoc mundo, tanquam non utantur* : Hic totius justitiæ virtus, hic ratio est circuncisa omni carne, id est, parentum, fratrum, cognationum, affinitatum, nullum amplius amare quam Dominum : ut ad crucis imaginem Dei verbo, non ad aliquos mundi actus, moneamur affixi matrem commendare discipulo.

* al. etiam.

Cap. 20. Res loquitur ipsa, cur illa pars corporis per quam Judæus se autumat justificari, defectioni adjudicata videatur : adeo ut difficilius fuerit modum adhibuisse sermoni, quam argumenta requisisse : & hanc veram esse circuncisionem, si abrenunciantes mundo, ex quo juxta carnem nostra natura est, & parentibus, & quæ fidei scandalum faciunt circuncisis, oculo etiam & manu & pede, nudi & soli, debiles etiam, si fieri potest, Dominum sectemur, cantantes vere ; Psal. 26. 10. *Quoniam pater meus & mater mea dereliquerunt me* ; ut a Domino mereamur assumi, & corporea denudati natura, spiritalium indumentis actuum gloriosius vestiamur, scientes quoniam quod de carne nascitur, caro est : & quod de spiritu, spiritus est, dicente Apostolo : 2. Cor. 5. 16. *Et si cognovimus Christum secundum carnem, verum jam non novimus, in quo non novimus, in quo nobis mundus crucifixus est, & nos mundo* : ut præputiis, quæ sunt in superficie conversationis, abscisis, nudum illud & solum nostræ generationis secretum, quod superfluis tegebatur appareat. Matth. 6. 30. *Si enim fœnum quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit : quanto magis nos*, si fide modicos non esse præviderit? Cultello itaque petrino corporis nostri circuncidenda est natura : Petra autem Christus est : cujus cutellus amor est, quo crescente in nobis, sæculi desideria decrescent. Quem qui amaverit, dicit patri, non novi te: naturamque circuncidens suam, nec ut patrem sepeliat mortuum, separabitur a Christo : & exspoliatus veterem hominem cum actibus suis, quod præputium est, aliam naturam suæ videbit esse substantiæ: id est, ut sicut primus homo terrenus

nus a terra : ita secundus cælestis incipiat A
esse ex cælo: nec dicet jam cujus circuncisa
est natura patrem, præter eum qui in cælis
est, se habere: sed præcepto Domini lucido,
illuminatis oculis, sedere ad dexteram
virtutis filium hominis agnoscet. Obterendæ
sunt omnes animi voluptates, relinquenda
studia delectationum, quoniam hic circuncisionis
est veritas, non figura. Nitendum in summa,
ut cunctis naturalibus amputatis, conversatio
nostra tendat ad cælum, Col. 3. 1.
ubi Christus est ad dexteram Dei. Quod ita B
verum erit, si ludi, si jocus, si convivium,
si sermo pene familiarium deserantur: & tamen
qui circunciduntur arescunt, ut non nos
mundo, qui vitæ imagines sumus, sed mundus
nobis mortuus esse credatur: nec adglutinari
eorum aliqua quæ circuncisa sunt inimici
arte sinantur: sed clamemus, sedit sanguis
circuncisionis : ut cum in nobis vitæ
calculus ceperit operari, in quo nomen novum
solus novit ille, qui accepit, non timeamus,
in loco revelationis occidi: quin- C
imo & imputantes aliqua nostro Domino per
amorem: nam & operarius ibi benignus admittitur,
ut superius in beato Petro novæ
gratiæ susceptore didicimus: tota credulitatis
nostræ harmonia intortis vehementius per
Psal. 16. 4. artem fidibus resultemus: *Propter verba labiorum tuorum, Domine, ego custodivi vias duras.*

Cap. 11. Anne est aliquid tam durum, tam ferreum
quam repugnare naturæ? Et cum omnia in
mundo per Deum nobis fiat facta, ipsos nos,
velut non nostra circumstent, repellere, non D
videre: mundumque ipsum nobis se cum
omnibus divitiis & pulchritudinibus suis
ingerentem manu quadam repudiare virtutis,
obseratisque omnibus sensibus quibus
ad animam substantia vitalis accedit, pene
ad imaginem obrigescere mortuorum:
non visu, non auditu, non odore, non
tactu, non sapore capi, & in natura corporis
naturam corpoream non habere, hominemque
se quod homo sit oblivisci: cum
tamen hoc ipso quod ambiat non teneri, E
quia vere quod homo sit teneat, & eo magis
despiciat se, quo se magis agnoverit.
Tum quia durum est præsentia sibi abdicare
dum vivit; & futura sperare post vitam.
Hæc natura corporis, hoc, ut diximus, nisi
circuncisa non patitur: facileque se gestit jactare
in suis, sibi cernens terras, sibi maria,
sibi videns solem & universa cæli astra servire:
& quando se fraudari a terrestribus patietur,
cum dominetur & cælo? Tantorum
ergo elementorum tam importuno circumventa
famulatu, usque ad oblivionem suæ F
conditionis inducitur: & in despectu totius
sublimata mundi, vincere ipsa ex eo quod
sibi obsequuntur præsumit elementa: hinc
montibus scrobibus fodiendo, hinc valles
substructionibus opplendo, hinc maria molibus
arando, nunc arida irriguis fœcundando,
nunc stagna paludesque siccando, vel
campos consitis nemoribus vestiendo, ac silvosorum
montium juga, vetustis nemoribus
denudando, ut pene dominam se naturæ esse
non credat, si fecerit aliter. Cujus naturæ
concussione, natura nostra his meditationibus
agitatur: durum est vias Domini
custodire, in quibus non experimentis, sed
detrimentis potentiæ desudatur: nec quæritur
ut supra nos quod amat universa mortalitas,
sed ut sub nos vita ducatur, ne amplius
nos existimando quam sumus, incipiamus
nec id obtinere quod sumus, cum per
hoc ipsum si velimus despicere, quod sumus,
mereamur in melius esse quam sumus, dicente
Domino, & nostræ illi imputationi Matt.
quam præsumimus, subscribente: *Amen dico vobis, nemo est qui relinquat domum, aut parentes, aut fratres, aut uxorem, aut filios propter regnum Dei, qui non recipiat centuplum in tempore hoc, & in sæculo venturo vitam æternam hæreditabit.* Et talibus promissionibus
* viæ illæ duræ, quas ob verbum Domini * al.
custodire necesse est, molliuntur. In
quarum custodia utique multa retributio
est.

His mercedibus invitamur, quos oportebat Cap.
& cogi, dum velle nos ambit quod poterat
& jubere. Denique cum verbum vitæ
durum dicerent esse sermonem, & ob hoc
turbati omnes qui eum sequebantur abscederent:
respiciens discipulos suos, nunquidnam
& ipsi abire vellent, inquirit iratus:
adeo eligit potius se nobis bona omnia
debere, si volumus, quam imperare si
cogimur, dicente Apostolo: *Si enim volens hoc ago, mercedem accipio: si autem invitus, dispensatio mihi credita est.* Hæc voluntas 1. Cor.
femoralis illius vagina cultelli est:
quæ ubi in se amorem Dei, quem cultellum
esse diximus, receperit, merebitur intelligere
Dominum vera prædicasse: *Jugum enim meum suave est, & sarcina mea levis est,* quoniam superfluis omnibus amputatis, Matt.
& cunctis oneribus circuncisi, belluæ quadam
sarcinalis imagine tenuata, vere etiam
nos cum Psalmista dicimus, qui vel per
glaciem, vel per liquidam etiam mollemque
substantiam angustum illud acus foramen
transire possumus, quod introire
qui in equis sperant & curribus, non valebunt,
quoniam tales etiam via illa quæ
lata est & spaciosa, vix capiet. Laborum
itaque arduos montes & difficultatum pro
pemodum muros, quibus cælestia ab humanis
velut provincia cujusdam limitibus
separantur, divina invitatrix munificentia
liberalitasque deplanat. Et sicut tubis
sacerdotalibus muros illius Jericho:

ita

ita prophetarum vocibus turrim nostri in- A teritus elidet, si modo contra spem in spe credentes, & quodam concitatorum luminum, videndi saliente transpectu, in fraudem præsentium caducorum promissa tanquam manibus jam apprehensa miremur: & hac circuncisi natura in aliamque naturam transpositi, mente illa & animo teneamus, *quæ nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparavit Dominus iis qui diligunt eum*: de quorum numero non est, nisi qui per B demostratam superius circuncisionem velut cum Domino confixus in cruce, semper peccatis suis passione est dignus. Ille vero Dominum nostrum dignum tali passione non credens dixerit: *Domine, memor esto mei cum veneris in regnum tuum*. Quem, dum adhuc loquitur, ipse Dominus promptus interpellantis auditor consolari, ut consuevit, pro sua pietate dignabitur, dicendo: *Forti animo esto*: *Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso*. C

Luc. 23. 42.

ADMONITIO

DE SUBSEQUENTE TRACTATU.

Censent inter genuinos Ambrosii fœtus, inscribuntque de lapsu virginis consecratæ, *Operum S. ejus Doctoris nuperi Editores Benedictini: quos, etsi paulo prolixioribus verbis, præstat in antecessum disserentes pro operis germanitate audire.* D *Citat, inquiunt, hoc opus secunda Synodus Duziac. sub nominibus Ambrosii atque Hieronymi, & revera inter utriusque opera illud reperitur. Erasmus in suis eorundem Patrum editionibus censura maxime diversa ipsum afficit. Cum enim in Hieronymiana editione pronuntiasset, stylum palam arguere non esse Hieronymi, gustum vero phraseos accedere ad Augustini orationem; contra in Ambrosiana* * *adserit* declamationem esse, qualis est illa S. Hieronymi de matre & filia reconciliandis. E *Quam similitudinem si eloquutionis intelligat, nihil utroque illo judicio potest esse discrepantius. At fortassis eam in hoc solo positam voluit, quod ambas istas commentationes declarationes putavit esse, hoc est in ficto argumento styli exercendi gratia scriptas. Itaque nihil motus hac similitudine Marianus Victorius hanc qua de agimus, in editionis suæ Hieronymianæ* F *rejecit appendicem. Verum tamen Erasmi de ipsius cum dictione Augustini affinitate judicium perstrinxisse contentus, cur eam-*

* Cum Peraltino & Hosstano.

dem Hieronymo crediderit abjudicandam, prorsus reticet. Atqui in promtu erat ex ejusdem operis lectione rationem illius rei eruere omni exceptione majorem. Auctor siquidem episcopum esse se passim indicat, quod Hieronyno non congruere, ignorat nemo.

Quamvis autem non tanta videatur repugnantia, si Ambrosio idem tractatus adtribuatur, non desunt tamen qui eundem e legitimorum sancti Doctoris fœtuum catalogo censeant eximendum. Rob. Cocus * *propterea negat Ambrosianum esse, quod auctor scribat istam puellam, si virginitate integra mortem oppetisset, futuram fuisse pro parentum peccatis* * hostiam vivam, Domino propitiatricem. *Sed quid aliud legitur lib.* 1. de Virgin. * *ubi Ambrosius parentes virginum sic alloquitur:* Ut habere possitis quarum meritis vestra delicta redimantur ... virgo matris hostia, cujus quotidiano sacrificio vis divina placatur. *Itaque Rivetus* * *hoc sodalis sui ratione insuper habita, nihil adversus Ambrosianam ejusdem operis inscriptionem opponit, quam quod objiciunt nonnulli* * *auctorum catholicorum, videlicet c.* 8. *n.* 40. * *sententiam haberi prorsus Novatianam, quam duobus libris* de Pœnitentia *impugnat Ambrosius. Verum si auctor hujusce scriptionis ista hæresi infectus esset, qua ratione lapsam ad pœnitentiam publicam ita stimulasset, ut simul æternas pœnas quæ sceleri suo debebantur, evitandi spe sublevaret? Adde his quondam Ecclesiæ morem fuisse, ut atrocium quorumdam criminum reis ne in morte quidem venia & reconciliatio concederetur, proindeque Auctorem inter eadem crimina & hoc Susannæ flagitium referre sine ulla erroris nota potuisse. Quapropter quæ loquutiones illic occurrunt paulo duriores, eas non alio consilio adhibitas putamus, quam ut majorem commissi propudii horrorem incutientes, acrius ad pœnitentiæ opera sontem excitarent, efficerentque ne vel propria mollitie vel remissioris cujuspiam doctoris indulgentia quandoque ab austeritate semel suscepta revocaretur.*

Quæ cum ita sint, nihil jam contra Ambrosium pugnare potest excepto stylo. Licet enim hujusce operis eloquutio quibusdam non multo videatur diferre ab Ambrosiana; fatendum tamen est, sanctum Præsulem etiam ubi orationem adhibet maxime concitatam, minus densis ac brevibus incisis uti. Quod etiam adjici potest, in hac opella quasdam sententias atque exempla reperiri Ambrosio satis familiaria, in hoc quidem momentum aliquod inesse non inficiamur, sed illud haud propte-

* Censut. Script. veter.

* Cap. 4. n. 35

* Cap. 7. n. 32.

* Crit. Sac. lib. 3. cap. 16.

* Bellarm. & Possevin.

* Num. 37.

vrea Achillæi, ut vocant, argumenti loco A *habendum est, cum diversos Auctores in similibus convenire non sit insolens. Atqui ut maxime constat, auctorem hujus operis non esse Ambrosium, nihilo etiam minus id certum esset, eidem fœtui patrem Doctori nostro ætate minime inferiorem adtribuendum; quandoquidem etiam tum qui* (* Cap. 7. n. 29.) *cultum idolis exhiberent, plures * fuisse;* (* Cap. 5. n. 18.) *nec paucos etiam qui sacro paschatis festo * initiarentur, ac tandem eorum a quibus inter æternas pœnas atque gloriam status* B (* Cap. 8. n. 35.) ** quidam medius admittebatur, errorem viguisse manifestum est.*

Non ignoramus Nicetam Daciarum episcopum, Gennadio (* In Catal.) ** teste, dedisse* ad lapsam virginem libellum, omnibus labentibus emendationis incentivum; *atque adeo non deesse viros eruditos, qui hunc ipsum librum ei tanquam vero domino restituendum scribant. At enim quid vetat Ambrosio quoque occasionem, unde ad tractandum idem argumentum induceretur, nasci?* C (* Ad Virg. Lapf.) *Certe Basilii exstat * epistola ejusdem materiæ atque epigraphes. Et apud Ambrosium ipsum si virgo Indicia falsi criminis* (* Epist. ad Syagrium.) ** potuit accusari, potuit & alia veri. Quocirca rationi magis consonum nihil videtur, quam ut huncce tractatum auctoritate edit. ac mss. omnium, si recentiorem unum excipias, a quo perperam tribuitur Joanni Chrysostomo, inter Ambrosianas alias quæ ad virginitatem spectant, commentationes retineremus. Et quidem nullus* D *est quin fateatur, eum & Ambrosio dignum esse, & multiplici veteris Ecclesiæ disciplina refertum: sed quod eundem pro epistola cuncti fere habeant, qui de illo aliquid tradidere, in eo certissime erratum est. Nam e concione ipsum constare, vel sola ad* (* Cap. 9. n. 38. & 39.) *corruptorem apostrophe * planum facit.*

Hæc illi, quæ sunt quidem omnium potissima in eam sententiam argumenta; verum multo sunt illis ad fidem propriora quæ istud operis Ambrosio abjudicant, & Niceæ Aquilejensi Episcopo adscribunt. E *Ut enim nihil aliud accedat, styli, qui lapis est Lydius internoscendis Auctoribus, tanta ab Ambrosiano, quam omnes norunt, nec ipsi Benedictini Editores inficiantur, discrepantia, manifesto evincit, cætera nihil esse, quæ studiose ad eam alieno fœtui conciliandam germanitatem aliunde adsciscuntur. Tum vero Gennadii testimonium* A *cap. XXII. & qui eum descripsit Honorii, nihil non momenti habet ad legitimum parentem ejus repræsentandum: Niceam, inquam, non illum quem ajunt Benedictini Episcopum Daciæ, & qui Nicetas Paulino appellatur, sed Niceam, ut ait Gennadius,* Romatianæ (*al.* Romaniciæ) civitatis Episcopum, *sive intelligas eo nomine Aquilejam, utpote quæ nobilissima Romanorum colonia, Romatiana, seu Romana civitas apud ejus ævi Scriptores audisse dicitur,* B *& Baronius in Martyrologio ad 22. Junii (quo die Niceæ Depositio consignatur) exponit: seu mavis* Romesianam, *ut in Tabula Peutingeriana, vel* Remisianam, *ut in Antonini Itinerario, Mœsiæ urbem ad Naissi fontes, accipere. Prius illud ex eo fit etiam verisimilius quod scimus Niceam Aquilejæ olim Hipodiaconum inter Hieronymi necessarios & comites peregrinationis exstitisse, quod cum aliis testimoniis, tum Epistola eidem* C *inscripta in nostra recensione VIII. exploratum est. Facile autem hæc ejus* Objurgatio ad Susannam lapsam *locum inter Hieronymianas scriptiones invenit, quod Auctoris Hieronymo inter paucos carissimi fuerit; sicuti Ambrosio ob argumenti similitudinem, quod sæpius de Virginitate & Virginum institutione disputet, videtur adscripta.*

IN SUSANNAM LAPSAM OBJURGATIO.

CAP. I.

1. PUto [a] levius esse crimen, ubi homo peccatum suum ultro confitetur, quam ubi celans mala, invitus detegitur, & nolens publicatur. Quid taces, anima? quid cogitationibus æstuas? quid non erumptis in vocem, & mentis tuæ exponis ardorem, ut aliquod solatium capias? Hoc plane hoc erit quasi remedium [b] quoddam ægritudinis tuæ, si aperto ore conceptum digeras scelus. Nam & ulcus cum fuerit tumidum, quamvis suppuratum, evaporans præstat refrigerium passioni.

2. Audite nunc qui prope estis & qui longe, qui timetis Deum, & Ecclesiæ ejus gaudio congaudetis, & tristitiæ conlugetis: sicut scriptum est: *Gaudere cum gaudentibus: flere cum flentibus*. (Rom. 12. 15.) Vos inquam appel-

[a] Prior istæc periodus, *Puto levius &c.* usque *publicatur*, in mss. Floriacensi & Regio-Montano non est, ex quibus tamen mss. cætera primi hujus numeri accesserunt, quæ in aliis Ambrosianis Editionibus desiderabantur. Respuunt vero Benedictini Editores priora illa verba his etiam de caussis, quod nempe pugnare videantur cum mente Auctoris; hic enim non suum, sed alienum crimen detegit. Nam quod infra dicitur *conceptum scelus*, hoc quidem nihil aliud signat, nisi cognitum scelus & silentio hactenus pressum. Huc etiam accedit quod eadem verba sine ulla fere mutatione reperiuntur cap. 8. num. 36. unde ab imperito quopiam in hunc locum translata fuisse, oppido credibile est.

[b] Ambrosiana Editio illud *quoddam* non addit. Mox ferme concinnius legit, *ulcus quamvis tumidum, cum fuerit apertum, evaporans præstat &c.*

pello, qui caritatem Christi verissimam retinetis, & non super iniquitate gaudetis, sed potius ingemiscitis. Advertite [a] potius verba oris mei: & an hæc justo ex dolore procedant, judicate, & detecti sceleris qualitatem mecum pariter perhorrete.

3 Virgo nobilis, & dicata Christo, sapiens, erudita, ruit in foveam turpitudinis: *concepit dolorem, & peperit iniquitatem*. [Psal. 7. 15.] se perdidit, Ecclesiam maculavit. Hinc omnis anima Christiana grave vulnus accepit, quia datum est sanctum canibus, & margaritæ missæ sunt ante porcos. A rabidis enim hominibus laceratum est nomen sanctitatis, & ab immundis & luteis pretiosum conculcatum est propositum [b] sanctitatis & castitatis.

4 Hinc æstus animo meo, hinc insanabilis dolor. Quia unum malum bona plurima secum trahit: & unius nubecula peccatricis totam lucem pene obscuravit Ecclesiæ. [c] Assumam ergo sermonem propheticum, & flebiliter dicam? *Audite me omnes populi, & videte dolorem meum. Virgines meæ, & juvenes mei abierunt in captivitatem*. [Thr. 1. 11.] Vere hæc est captivitas, ubi animæ peccato captivæ ducuntur.

CAP. II.

5 Ad te * nunc mihi meus sermo sit, quæ caput horum & caussa malorum es: quæ multipliciter misera, cum gloria virginitatis nomen etiam perdidisti. Nefas enim est Susannam vocari non castam. Non licet [d] nominare, quod non est. Unde incipiam? quid primum, quid ultimum dicam? Bona commemorem, quæ perdidisti: an mala defleam, quæ invenisti?

[* al. ad, Ir...]

6 Eras virgo in paradiso Dei utique [e] in Ecclesia: eras sponsa Christi eras templum Domini, eras habitaculum Spiritus Sancti. Et cum dico toties eras, necesse est, ut toties ingemiscas: quia non es quod fuisti: Incedebas in Ecclesia tanquam columba illa, de qua scriptum est: *Pennæ columbæ deargentatæ, & posteriora dorsi ejus in specie auri*. [Psal. 67. 14.] Splendebas ut argentum, fulgebas ut aurum, [f] sinceram conscientiam præferebas. Eras tanquam stella radians in manu Domini, nullas belli nebulas, nullum ventum, pertimescens.

7 Quæ est ista * subita conversio? quæ est ista repentina mutatio? De Dei virgine facta es corruptio satanæ: de sponsa Christi, facta es scortum execrabile: de Templo Domini, fanum immunditiæ: de habitaculo Spiritus Sancti, tugurium diaboli. Quæ incedebas cum fiducia ut columba, nunc lates in tenebris ut stellio. Quæ fulgebas ut aurum propter virginitatis * decorem, nunc [g] vilis facta es tanquam lutum platearum: ut etiam indignorum pedibus conculceris. Quæ fueras stella radians in manu Domini, velut de alto ruens cælo, [h] conversa es in carbonem nigrum.

[* al. subitanea.] [* al. tenerem]

CAP. III.

8 Væ tibi misera, & iterum væ, quæ tanta bona, * parva temporis luxuria perdidisti. Quam tibi spem apud Christum Dominum reliquisti: cujus membra tollens, fecisti membra meretricis? [1. Cor. 6. 15.] * Quid te Spiritus Sanctus visitabit, cum eum repudiaveris, qui se a cogitationibus quoque sordidis longe facit?

[* al. propter parvi &c.] [* al. Quis.]

9 Sed veniamus ad humana, ut per illa divina cognoscantur. Aspice quis sanctorum, quæ sanctarum tibi approximare non * horrent? Aperi oculos, si potes; erige frontem si audes: aliquem sanctorum fiducialiter intuere. Nonne [i] tuam faciem conscientiæ commissa tanquam plumbum inclinant & præmunt? nonnæ tenebræ ante oculos tuos, ut * dura caligo, versantur? Nonne timor & tremor animam tuam & membra * tua quassant?

[* al. horreat] [* al. & dira.] [* al. quassabit.]

10 Si ergo homines in carne constitutos, & alicujus * forsitan delicti obnoxios non potes intueri, gravi utique confusione sepulta: quid facies coram castis Apostolis? quid facies coram Helia & Daniele, & tantorum exercitu prophetarum? Quid facies coram Maria? Quid facies coram [k] Joanne & Thecla, maculato thoro puritatis? Quid denique facies coram Angelis sanctis? Nonne splendore & claritate immaculatorum, quasi fulminibus percussa combureris?

[* al. tac. forsitan.]

CAP.

[a] Eadem Edit. *Advertite verba oris mei, & quæ ex justo dolore procedunt* &c. Quidam mss. *A veritate verba oris mei*, &c.

[b] Rectius abest ab illa Edit. nomen *sanctitatis*. Paulo post notatum Benedictinis Editt. pro *insanabilis*, legi in aliis mss. *insanus*, in uno *insatiabilis*.

[c] Præposuimus juxta Ambros. Edit. istæc, *Adsumam ergo sermonem propheticum, & flebiliter dicam*, quæ in superioribus Hieronymianis laxata, subsequenti capitulo secundo præponebantur. Eadem edit. in fine hujus numeri ita prosequitur, *captiva ducuntur ad mortem, & a diabolica dominatione possidentur*.

[d] Editores Benedictini. *non licet lilium nominari, quod non est*; ope aliquot mss. qui habent, *non lilium nominar quod non est*. Scilicet huc accersendum *lilium* ad perfectam sententiam, existimarunt, maxime cum Susannæ vocabulo flos ille non secus ac rosa significetur.

[e] Apud Ambros. *utique inter flores Ecclesiæ*.

[f] Denuo apud Ambros. *quando cum sincera conscientia procedebas*.

[g] Ambros. Edit. *vilior facta es luto platearum*.

[h] Addit Ambros. Edit. *lumen tuum extinctum est*: tacet vero mox *nigrum*.

[i] Alias *Nonne tua faciem conscientia commissa* &c. Ambros. Edit. *conscientia commissa ... inclinat & premit*

[k] Plenius in Ambros. edit. alio autem ferme sensu, nec meliore tamen, *coram Maria, Tecla, & Agne, & immaculato choro puritatis*.

CAP. IV.

11 Sed dictura es forsitan, Non potui sustinere, quia carnem fragilem circumferebam. Respondebit tibi beata Tecla cum suis innumerabilibus sociabus: Et nos eadem carne amictæ fuimus: nec tamen plenum propositum castitatis nostræ aut fragilitas carnis potuit * mutilare, aut sævitia tyrannorum per varia tormenta dejicere. Revera non potest ca o corrumpi, nisi mens fuerit ante corrupta. Remanebit ergo in crimine anima, quæ carnem præcedit in * crimine.

* al. maculare. * al. voluptate.

12 Sed dices: Nolui hoc malum, passa sum violentiam. Respondebit tibi illa fortissima Susanna, cujus tu nomen fallaciter bajulas: Ego inter duos presbyteros posita, inter duos utique judices populi, sola inter silvas paradisi constituta, vinci non potui, quia nec volui. Tu ab uno ineptissimo adolescente, in media civitate, quomodo vim potuisti perferre, nisi quia ultro * violari voluisti? Quis denique tuas voces audivit: quis obluctationes sensit?

Dan. 13. 20. & seqq. * al. vitiari.

13 Ut autem hæc omittam, certe post illatam violentiam * detegere scelus, si non aliis, vel tuis parentibus, vel tuis sororibus debuisti. Esset enim excusatio infelicitatis: esset & conscientiæ plena purgatio, si hostem pudicitiæ tuæ deduxisses in publicum. Sed erubuisti, * ne forsitan te violata multi cognoscerent. * Ut quid timuisti, ubi non erat timor: nisi ut tacendo crimen, cum adultero sæpius * te sociares? Esto autem pudor te prohibuit confiteri, qui de secunda [a] commixtione dicis? quid de tertia? quid de frequenti commercio fœditatis? Cesset, cesset jam violentiæ figmentum, cesset ruboris argumentum, ubi toties membra illa dicata Christo, scelesti mœchi tui visceribus polluenda præbuisti.

* al. prodere. al. fortunate. al. Et. [a] * al. sociaris.

14 [b] Horret, horret animus meus, mens [b] hebescit cum ad imum sceleris pervenitur. Nam & medicus quamvis fortis sit * animi: tamen cum altius secat vulnus, puto ex parte aliqua sustinebit horrorem. Heu perdita, jamne intelligis, omnes tibi vias excusationis * penitus clausas? Jamne sentis quantum tibi mali & in carne & in anima nefaria libido contulerit?

* al. animo. * al. omnimodis.

A 15. Non istam de te confusionem tuus exspectaverat pater, qui te sibi singularem gloriam computabat. Non hunc luctum & has lacrymas ex te sibi crediderat tua nasci mater, quæ partus sui gemitus, per tuam virginitatem solabatur. Non fratres tui, non sorores hoc ex te dedecus exspectabant: quos omnes quasi uno gladio tui sceleris graviter sauciasti.

16 Si fuisses communi sorte defuncta, deflessent te [c] ad modicum parentes: sed exsultassen gaudentes: quia immaculatam præmiserint virginem, hostiam vivam Domino, propitiatricem suorum videlicet delictorum. B At nunc plangunt mortuam, & non mortuam: * plangunt vivam, & non vivam. Mortuam utique gloria virginitatis: vivam dedecore turpitudinis.

[c] * al. lugent.

17 Iratus est pater suis visceribus, de quibus seminata es: maledicit mater suo utero, ex quo in hanc lucem infeliciter processisti. Nec tamen modum * suo dolori reperiunt, nisi hoc plane solum videntur sibi C habere solatium, quia nec te pater compulit, nec mater coegit, ut virginitatem profitereris, quam ultro & propria voluntate professa es. Nam scio cum multas [d] difficultates tua genitrix proponeret: cum arduum esset iter servandæ virginitatis integræ, te non solum pertinaciter restitisse: sed etiam revelationes tibi datas dixisse terribiles.

* al. sui doloris. [d]

18. In quantum ergo mercedem sibi sperabant, ex quo non tuo proposito * resisterent, D intantum tibi, misera, intellige pondus judicii crescere, qui non servasti quod ultro promisisti. Quibus te spiris serpens ille nequissimus obligavit? Quibus te venenis infecit ille qui Evam decepit: ut tanta te cæcitate percuteret: ut tantam animæ tuæ faceret oblivionem?

* al. restiterint. Gen. 3. 1.

CAP. V.

E 19 Non es memorata [e] diem sanctum, diem Dominicæ resurrectionis, in quo divino altari te obtulisti velandam. In tanto namque solenni conventu Ecclesiæ Dei, inter lumina neophytorum, inter candidatos regni cælestis, quasi regina regi nuptura pro-

[e]

[a] Antea *conjunctione*: & paulo post ter *cessas* pro *cesset*: tum minus certe bene, *membra illa dicata Christo cælesti, mœchi tui visceribus* &c. edit. Ambros. *dicata Christo, scelestissimo mœcho suis visceribus* &c.

[b] Neque heic satis bene edit. Ambros. *mens tabescit, cum ad aditum sceleris* &c.

[c] Edit. Ambros. *deflessent te modicum propter desiderium parentes: sed exultassent granditer, quia immaculatam præmisissent virginem*. Concinnius: quæ & mox pronomen *suorum* tacet.

[d] Eadem edit. *multas tibi difficultates tuas proponeret genitor*. tum fortasse verius, *cum arduum esse iter servandæ virginitatis ingereret, non solum pertinaciter restitisti, sed & revelationes . . . . dixisti*, &c.

[e] Penes Ambros. *memorata diei sancta Dominica* &c. mox additur *splendida* post *neophytorum*, deinde nomen *regina* prætermittitur. Aliorum codicum variantes levioris utique momenti referunt Benedictini, quorum hæc etiam annotatio est: Hoc loco bene multa occurrunt, quæ ad veterem Ecclesiæ pertinent disciplinam. Primo enim discimus in more fuisse, ut recens baptizati cereos accensos manu gestarent: deinde quod jam Ambrosius in Exhort. Virg. cap. 7. docuerat, velandis virginibus festum paschatis olim destinatum, sicut & Dominicam nativitatis, ut supra lib. 3. de Virgin. cap. 1. num. 1. idem tradidera: quibus præterea natales Apostolorum adjunxit Gelasius Pontifex Rom. tum ad ejusmodi consecrationem populi concursum fieri; ac demum ad virginem sermonem haberi consuevisse. Qua de re adisis lib. 3. de Virg. supra citatum.

processeras. Non es memorata, qualis ad te die illo est facta alloquutio: Aspice, filia, intuere, virgo, [a] quantus ad sponsi tui & Domini gloriam convenerit populus: servare te * oportet fidem quam sub tantis testibus * polliceris. Semper * cogita cui virginitatem spoponderis suam. Facilius te oportet sanguinem cum spiritu fundere, quam perdere castitatem.

Ps. 44. 11. & 12. — * al. oportuit. * al. pollicita. * al. cogitare.

20 * Quantis in illo die consecrationis tuæ dictis, & multis super castitate præconiis, sacro velamine tecta es: ubi omnis populus dotem tuam subscribens, non attramento, sed spiritu pariter clamavit: Amen. Vincor lacrymis, cum hæc recordor: compungor stimulis, cum * ad hæc humana exempla considero. Nam si [b] tredecim testibus sponsalibus consummatis, quævis femina viro conjuncta mortali, bona sine magno periculo perpetrat adulterium: quid putas fore, cum inter innumerabiles testes Ecclesiæ, coram Angelis & exercitibus cæli facta copula spiritualis per adulterium solvitur? Nescio an possit ei condigna mors ac pœna excogitari.

* al. His. — * al. hæc ad b.

21 Dicet aliquis: *Melius * est nubere quam uri*. Hoc dictum ad * nondum pollicitam pertinet, ad nondum velatam. Cæterum quæ se spopondit Christo, & sanctum velamen accepit, jam si voluerit nubere communi lege conjugii, adulterium perpetrat, ancilla mortis efficitur. Si hoc ita est: quid de ea dicendum est, quæ occulta furtivaque turpitudine constupratur, & fingit se esse quod non est? habitu virgo, facto non virgo: bis adultera, & in aspectu, & actu.

* al. volo. 1. Cor. 7. 9. * al. non.

CAP. VI.

22 Sed ad te iterum redeo, quæ oblivionem tantorum passa bonorum es: & * receptaculum tantorum facta malorum es. Quomodo tibi in actu ignominioso illo non veniebat in mentem habitus virginalis, processus ad Ecclesiam inter virgineos choros? Quomodo oculos tuos non perstringebat lux [c] vigiliarum: aures tuas non penetrabat hymnorum spiritualium cantus: mentem tuam non ventilabat lectionum cælestium virtus? Hoc vel maxime * clamante Apostolo: *Fugite fornicationem: Quia omne peccatum quod fecerit homo, extra corpus est. Qui autem fornicatur, in corpus suum peccat*. Et cum dicit, *in corpus suum*, tamen in Christum peccare demonstrat: [d] quia subjungit, *Non estis vestri. Empti enim estis pretio magno: glorificate & portate Dominum in corpore vestro*. Et iterum dicit: *Fornicatio autem & immunditia, nec nominetur inter vos, sicut decet sanctos*. Et seposita omni adulatione, sententiam figit Apostolus: *Hoc scitote*, inquit, *intelligentes: quia omnis fornicator, aut immundus*, [e] *non erit hæres in regno Christi & Dei*.

* al. spectaculum. — * al. ad te. 1. Co. 6. 17. — Ibid. 20. — Eph. 5. 3. — Ibid. 5.

23 Hæc tanta & tam terribilia non veniebant tibi in mentem, cum ad illud opus nefarium tua membra peterentur? sed mortifera te oblivio tanquam in gurgitem altissimum demergebat, & quasi captivam execrabilis libido ducebat.

24 Nonne vel illum locum tabulis separatum, in quo in Ecclesia stabas, recordari debuisti: ad quem religiosæ & nobiles matronæ certatim currebant, tua oscula petentes, [f] quasi sanctioris, quasi dignioris? Nonne vel illa præcepta quæ oculis tuis ipse scriptus paries ingerebat recordari debuisti: *Divisa est mulier & virgo? Quæ non est nupta, solicita est quæ Domini sunt, quomodo sit sancta corpore & spiritu*. Tu autem

1. Cor. 7. 34.

[a] Interserit Ambrosian. editio locum Psalm. 44. 11. & 12. *Et obliviscere populum tuum, & domum patris tui, & concupiscet rex decorem tuum; quia ipse est Dominus Deus tuus?* subditque: *Reminiscere ergo quantus* &c. Tum, *Domini nuptias* pro *gloria*.

[b] Legunt Benedictini in Ambrosio: *Nam si inter decem testes, confectis sponsaliis, nuptiis consummatis* &c. Et mox: *quid quod inter innumerabiles testes* &c. Ita vero de eo numero, atque insigni loco disserunt in Notis: Forte numerus definitus pro indefinito, vel etiam major pro minore. Attamen Fran. Hotmannus lib. *de Sponsalibus*, c. 3. ita hunc locum interpretatur, ut ex eo totidem testes ad sponsalium validitatem olim necessarios fuisse adserat. Et hunc etiam numerum quondam ad legitimos actus fuisse necessarium Arcadii Constit. in L. D de Test. & Legis Mamil. cap. 4. notisque scriptis ex Val. Probo Edicti prætorii particula citatis, ostendit Brissonius Select. ex Jure Civ. antiquit. lib. 2. Quod autem paulo post subjungitur de periculo adulterorum, longo quidem tempore his nulla capitis pœna constituta fuit apud Romanos, ut August. auctor est lib. *de Civit. Dei* cap. 5. Et hoc adeo verum existimant jurisconsulti, ut sicubi pœnam capitalem aut sanguinis in adulteros a primis imperatoribus latam reperiant, de civili morte, puta deportatione condemnatione ad metalla, vel de simplici exilio dictum accipiant. At Constantinus Magnus, ut religionis, ita & castitatis vindex, legem de adulteris ultimo supplicio afficiendis primus tulit. Auxit etiam hanc pœnam Constans ejus filius lege, quam Baronius ad ann. 339. refert, ut in hujusmodi reos tanquam in parricidas culeo vel igni animadverteretur imperans. Verum legem hanc non diu ad apices observatam esse intelligimus ex Amm. Marcellini lib. 28. cap. 1. Multa insuper privatim in adulteros deprehensos permittebantur, ut spoliatio, verberatio, rhaphanismus, mutilatio, imo etiam, uti a nobis libro *de Virginitate*, cap 7. num. 35. observatum est cædes.

[c] Antea haud recte *virginalis* pro *vigiliarum* legebatur: quod ex Ambros. edit. emendavimus.

[d] Amplius in Ambrosian. edit. *Nam subjungit, An nescitis, quoniam membra vestra templum est Spiritus Sancti, qua habetis a Domino, & non estis vestri* &c.

[e] Item plus habet Ambros. edit. *aut avarus*. Haud scio tamen quam vere, ad Scriptoris inquam nostri mentem.

[f] Eadem edit. *quæ sanctiores & digniores te erant*. Porro ajunt Benedictini, Non sunt obeunda perfunctorie, quæ hoc in capite continentur ad antiquam disciplinam pertinentia. Nimirum statim ab ejus initio docet, vestem suam peculiarem fuisse virginibus, easque non singulas, sed multas simul ad Ecclesiam e monasterio processisse: hoc autem loco illis adtributam in Ecclesia sedem non a viris solum, sed etiam ab aliis feminis separatam, nec non honoris caussa matronas nobiles pacis osculum ab illis petere consuevisse, ac demum inscriptas fuisse parieti Scripturæ sententias, quibus eædem virgines officii sui commonerentur.

tem [a] in contrarium versans, ita agebas, ut nec corpore esses sancta, nec spiritu. Corpore quidem fornicando: spiritu autem virginitatem mentiendo.

25 Proh nefas, solet fama subsequi factum: tuum autem malum fama prævenit. Nam cum ante triennium rumor quidam & susurratio de te fuisset: sinceritatem prætendebas, & vindictam de maledicis in Ecclesia publice postulabas. Quos æstus ego sustinui? Quos pater tuus pro tua * sustulit opinione labores, requirentes singulos, singulos astringentes, ut [b] auctorem infamiæ inveniremus? Grave enim erat nobis & intolerabile virgine vel de Dei turpe aliquid dici.

26 Nec hoc veritates, nec ante oculos habuisti: * ut venires inimicis in gaudium, & eos haberes infensos, qui pro tua opinione laborabant. Multum audax multumque temeraria es: * si te conscientia non terret, * ut simulata virginitate, putes te etiam Dominum posse * fallere, qui dixit: *Nihil occultum quod non reveletur: [c] nec absconditum, quod non sciatur*. Et vos, inquit, *fecistis in occulto: ego autem faciam in manifesto*. Ille qui non mentitur, furtivum scelus deduxit in publicum: & in conspectu solis hujus tenebrarum * harum opera nudavit.

27 O [d], inquit, qui prætendit sermonem, crudeliora incurrit: & cupiens moderari, modum non invenit. Oblita ergo propositum, oblita parentes, oblita Ecclesiam totam, oblita gloriam virginitatis, oblita honorem dignitatis etiam * præsentem, oblita promissionem regni, oblita terribile judicium: amplexa es corruptionem, & protulisti fructum confusionis: finem vero [e] mortem sævissimam & interitum sempiternum.

CAP. VII.

28 Et certe non habes quod de nostra negligentia conqueraris. Quodquumque enim ad officium pertinuit pastoris, & tibi * ut omnibus non negatum est. Dilectio [f] specialis adhibita, communio sancta non defuit. Oblita domum patris, sicut scriptum est, ad monasterium virginale transisti. Inter tot [g] posita, non solum dico tuta esse debuisti, si voluisses: sed etiam de aliis tutelam præstare debuisses. Sed frustra hæc & alia sunt provisa.

29 Frustra hymnum [h] virginitatis exposui, quo gloriam * propositi & observantiam pariter decantares. Seminavi secus viam, seminavi in spinis, seminavi in petrosa * terra. Aut enim ex corde tuo * verbum meum volucres, id est, dæmones rapuerunt, aut malis tuis cogitationibus suffocatum est, aut aruit nimio * ardore libidinis. Heu me, quia ubi me putabam ædificare aurum, & argentum, lapides pretiosos: [i] inventa sunt ligna, fœnum, stipula, arsura materia. Laborasse ergo me dicam secundum Prophetam: *Heu me, quia factus sum, sicut qui colligit stipulam in messe*.

30 Et quidem si tibi * soli damnum fecisses: erat quidem tristitia, sed forsitan tolerabilis. Nunc vero quantas animas hoc tuo scelere sauciasti? quantas animas propter te de proposito suo pœnitere fecisti? Quanta labia etiam fidelium inquinata sunt, viam Domini blasphemando? Aperuit in nos gentilitas os suum. Adversus Ecclesiam sanctam Synagoga Judæorum [k] per tuum dedecus exsultavit.

31 Quod si is qui unum scandalizaverit, mola * circumligatus præcipitari debet in mari: quid de te pronuntias; de cujus scelere omnis anima sauciata est, & nomen Domini in gentibus blasphematum? Nonne quoties dicitur * virgo, toties tibi cumulus iniquitatis * accrescit? Jaces ecce vulnerata, jaces ecce prostrata.

CAP.

[a] Apud Ambros. *in contrarium vertisti dictum, ita cogitans, ita agens, ut nec corpore &c.*

[b] In Ambros. edit. *ut ad auctorem infamiæ veniremus Tum & omnibus bonis intolerabile, de Dei virgine vel turpe aliquid dici, vel credi*: quorum certe postrema verba, *vel credi*, ex Auctoris profecta calamo non videntur.

[c] Alterum hocce isocolon, *nec absconditum, quod non sciatur*, in Ambros. edit. non additur.

[d] Apud Ambros. *O quidquid prætendit sermo, crudeliora occurrunt*: al. *occurrit*, & *crudelior occurrit*. Vocem *modum* post *invenit*, quæ deerat, ex ea edit. suffecimus.

[e] Adnotant Benedictini, accipi hoc debere de angore animi, ac desperatione, nisi dignos pœnitentiæ fructus faciat. Nec enim umquam apud Christianos virgines votifragæ violenta morte affectæ, quemadmodum apud ethnicos Vestales in terra vivæ defodiebantur.

[f] Unus ms. apud Benedictinos *Lectio*, tum pari omnes consensu *spiritualis* pro *specialis*, & *commonitio* pro *communio*, quod quidem probatur magis. Benedictini, Licet autem, inquiunt, hæc ingressa dicatur in monasterium, cum tamen eo tempore parthenonum aditus invisentibus viris concederetur, mirum utique non est, si perditorum hominum temeritate hunc etiam in locum irrepere culpa potuerit.

[g] Antea *ut inter tot &c.* quod exclusa *ut* vocula, ad exemplar Ambros. edit. emendamus.

[h] Benedictini Editores ajunt, Hymnum quandoque sumi pro omni Scriptura, sed maxime pro psalmis Davidicis, jam a nobis adnotatum est lib. *de Fuga sæculi*, cap. 4. num. 20. Et hinc forte non injuria dici possit *hymnum Virginitatis* hoc loco nihil aliud esse, nisi aut inscriptæ illæ parieti sententiæ, de quibus supra: aut quod probabilius est, ultimam psalmi 44. partem, ea quippe, scilicet a versiculo 10. usque ad ultimum, multa quæ ad gloriam & observantiam virginalis propositi pertinent, continentur; id est, sponsarum Christi dignitas, & quibus easdem ornari convenit, dotes ac virtutes. Si quis vero de hymno aliquo ad eum usum composito malit intelligi, non pertinacius obluctabimur; supra enim cap. 5. ubi num. 18. quædam ex eo psalmo memoravit fuisse recitata, paulo post subdit *His . . . dictis & multis supra castitate tua præconiis*: quæ quidem verba non nimium coacte ad hujusmodi hymnum referri possunt.

[i] In Ambros. edit. *inventus sum lignum, fœnum, stipulam, arsuras materias laborasse. Dicam & ego secundum Prophetam &c.*

[k] Plurimi codices apud Benedictinos, *Perpetuo dedecore exsultabit*: nonnulli, *exsultavit*.

CAP. VIII.

[Isa. 1. 5. & 6.] 32 Cupio prodesse, sed subvenire non possum; quia *totum caput in dolore est & totum* * *corpus in mœstitia a pedibus usque ad caput*: sicut ait Isaias: *Non est malagma imponere*. Infirmitas tua omne humanæ medicinæ * excludit auxilium. Et licet tam boni quam mali justa indignatione permoti, te omni depopulatione * decoratam, omni tormentorum genere * discruciatam, judicent morte mulctandam, aut ignibus exurendam: ego tamen qui scio graviora * facinorosis servari tormenta, & sine fine impias animas manere cruciatus: non temporales [a] utique, sed æternos, aliis te volo cruciatibus affici, profuturis utique, non animam perdituris.

[* al. cor. ibid. 1. 6.] [* al. exclusit.] [* al. dignam.] [* al. discruciandam.] [* al. facinoris.]

33 Ergo secundum divinam sententiam dabo consilium. Solum enim & unicum tentandum est remedium illud, quod divina vox per Ezechielem miseris porrigit. *Nolo mortem*, inquit, *peccatoris: tantum ut convertatur & vivat*. Et iterum: Post hoc inquit Dominus, *dixi*: *Convertere ad me, nunquid resina non est in Galaad: aut medicus non est ibi? Quare non ascendit sanitas filiæ populi mei?* Hæc utique dicta pœnitentiam sapiunt: hæ sententiæ Dei vocant ad pœnitentiam, [b] revocant ab errore. Pœnitudo ergo est necessaria lapsis: * vulneratis necessaria medicamina.

[Ezech. 33. 11.] [Jer. 8. 22.] [* al. ad ficut]

34 Sed quanta putas & qualis necessaria * est: ut aut æquet crimen, aut certe excedat. Vide ergo si simplex hoc peccatum adulterii est, [c] aut duplex: ergo sit per illam necem quæ facta dicitur in occulto: & secundum conscientiæ molem exhibenda est pœnitentiæ magnitudo. Pœnitentia autem

[* al. tam necessaria sua aut.]

A non verbo agenda est, * sed facto. Hæc autem sic agitur, si tibi ante oculos proponas de quanta gloria * lapsa fueris: & de quo libro vitæ nomen tuum deletum sit: & * te jam positam credas prope ipsas tenebras exteriores, ubi erit fletus oculorum & stridor dentium sine fine. Cum hæc certa fide, sicut est, animo conceperis: quia necesse est * peccatricem animam tartareis pœnis & gehennæ ignibus tradi: nec aliud esse remedium constitutum post unicum baptisma
B quam pœnitentiæ solatium, [d] quamtumvis laborem & indecorem subire contende, dummodo ab æternalibus pœnis libereris.

[* al. sed &] [* al. fueris.] [* al. si te.] [* al. prævaricatricem.]

35 Ergo hæc * tecum cogitans, & mente contractans, facti tui ipsa judex esto crudelior. In primis omnis cura vitæ hujus [e] intermittenda est tibi, & quasi mortuam te * existima, sicut es, quomodo possis reviviscere cogita. Deinde lugubris tibi accipienda est vestis, & mens, & membra singula
C digna castigatione punienda. Amputentur crines, qui per vanam gloriam, occasionem luxuriæ præstiterunt. Defluant * oculis lacrymæ, qui masculum non simpliciter aspexerunt. Pallescat facies, quæ quondam irrubuit impudice. Totum denique corpus injuriis & jejuniis maceretur: cinere aspersum & * cilicio perhorrescat: qui male sibi de pulcritudine placuit. Cor vero sit liquescens tanquam cera in jejuniis, inquietans seipsum, & cogitationibus ventilans,
D quare sit ab inimico subversum. Sensus etiam crucietur, quia in membra corporis, cum haberet dominationem, [f] malum gessit imperium.

[* al. tu tecum.] [* al. existimans sicut &.] [* al. oculi lacrymis.] [* al. ad opertum.]

36 Talis actio pœnitentiæ, si fuerit perseverans, audebit hic sperare, * si non gloriam, certe pœnæ * evacuationem: dicit enim

[* al. etsi] [* al. vacuationem.]

R

[a] Quæ inter utrumque adverbium *utique* sunt verba, *sed æternus, aliis . . . profuturis*, deerant solenni librariorum errore, suffectaque a nobis sunt ad sensus integritatem ex aliis libris. *Temporales*, quoque legimus *pro temporalem*, & in fine *perdituris* pro *perditurus ego*: restituta etiam interpunctione, & subsequentis numeri initio. *Ergo secundum*, pro *sed* &c.

[b] Pro verbis *revocant ab errore*, tantum est apud Ambros. *peccatores*, continuo cum præcedentibus sensu.

[c] Brevius in Ambros. edit. *an duplex sit pro illa nece, qua*.

[d] Eadem edit. *quantamvis afflictionem, quantumvis laborem subire, esto contenta, dummodo* &c.

[e] Alii libri magno numero, fere concinnius, *interimenda*: duo cum impressa lectione faciunt mss. apud Benedictinos, quorum & subsequens Adnotatio est. Heic summatim pœnitentiæ exercitia proponuntur, tam interiora quam exteriora. In quibus lugubrem vestem & capillorum resecationem numerari si quis mirabitur, adeat Morinum *de Administr. Pœnit.* lib. 4. cap. 17. num. 7. & seq. ubi eadem illa tunc temporis pœnitentibus imperata esse reperiet. Verum cum agatur hoc loco de virgine Deo consecrata alia difficultas ex usu præsenti quo solet sacris virginibus coma tonderi, oboritur. Atqui certum est olim hac in re variam pro varietate locorum fuisse disciplinam. Etenim præter Synodi Gangr. anno, ut volunt 324. celebratæ can. 17. velatis virginibus, ut non levibus rationibus contra Baronium, a quo idem canon de mulierculis quibusdam hæreticis in Notis ad Martyrol. Rom. 12. Kal. Oct. intelligitur, defendit Gothofredus, ergo præter hunc can. tonsura sub anathemate virginibus interdicentem, exstat, ipso quoque fatente Baronio, Theodosii lex 27. de Episc. & Cler. qua illud ipsum eisdem virginibus prohibetur. Data fuit ea lex anno 390. & de consensu quidem episcoporum; cum eadem quoque anathematis pœna imposita sit. Puellas sacras crinem aluisse ac sponsarum instar sparsum gessisse auctor est Optatus Milevitanus. Ambrosius etiam lib. *de Inst. Virg.* cap. 17. & Augustinus Epist. 109. satis declarant, apud populares suos ut virgines comam deponerent, morem non fuisse. Neque vero illud idem parum aperte indicat Hieronymus Epist. 48. ad Sabinianum, quando quidem cum capillos amoris obsides accepisse docet ab ea moniali, quam corruperat in monasterio Bethlemitico, in quod illa cum Romæ velum accepisset, se receperat. Contra vero idem Hieronymus citata Epist. tradit obtinuisse *in Ægypti & Syriæ monasteriis, ut tam virgo quam vidua, quæ se Deo voverint . . . crinem monasteriorum matribus offerrent desecandum*. Huc adde Palladium in Lausiacis cap. 41. ubi virginum hujusmodi fuisse habitum scribit, *ut essent tonsæ & cucullatæ*. Citatur præterea can. 66. Nicæn. Alph. Pisani, nec non etiam Athanasii *de vera virgin.* pro eodem usu, qui tandem solus invaluit, cum feminæ sanctimoniales pœnitentiæ insignibus se se non minus quam monachos gloriari pia æmulatione testatum vellent. Sed de his præter memoratos auctores luculenter egerunt Spencæus lib. 5. *de Voti Redemt.* cap. 3. Menardus noster *in Sacram. Gregor.* pag. 212. Heesten *Disquis. Monast.* lib. 5. Disq. 7. & Thomassin. *Discipl. Eccles.* part. 1. lib. 1. cap. 50.

[f] Edit. Ambros. *malo cessit imperio. Talis vita, talis actio pœnitentiæ.*

enim Deus : *Convertimini ad me , & convertar ad vos . Convertimini in toto corde vestro, in jejunio, & fletu , & * luctu : dirumpite corda vestra , & non vestimenta : quia Deus pius & misericors est*. Sic conversus ille magnus David justificatus est. Sic Ninive peccatrix illa civitas, incumbentem sibi evasit interitum. Peccator ergo si sibi non pepercerit, a Deo illi parcetur : & si futuras pœnas gehennæ perpetuas in hoc parvo vitæ spatio compensaverit, seipsum ab æterno judicio liberabit.

37 Grandi plagæ alta & prolixa opus est medicina. Grande scelus grandem habet necessariam satisfactionem. Non est dubium [a] levius esse crimen, ubi homo peccatum suum ultro confitetur pœnitens. At ubi celans mala sua, invitus detegitur, & nolens publicatur : illud gravius scelus est : quod utique tibi provenisse negare non poteris. Et ideo fortius est dolendum, quia peccatum est fortius.

38 Si mente cernerent homines * quale judicium emittet Deus mundo, sensus humanus non dispergeretur vanitate sæculi : si non infidelitate gravarentur, quantumvis, & qualemvis cruciatum ad præsens libentissime sufferrent, etiamsi esset longior vita, dummodo illas pœnas æterni ignis non incurrerent. Sed tu quæ jam ingressa es agonem pœnitentiæ, insiste, misera, fortiter inhære, tanquam * naufragus tabulæ, sperans per ipsam te posse de profundo criminum liberari. Inhære pœnitentiæ usque ad * exitum vitæ tuæ : nec tibi præsumas ab humano die * posse veniam dari, quia decepit te, quiquumque tibi hoc polliceri voluerit : quæ enim proprie in Dominum peccasti, ab illo solo [b] quære remedium.

In corruptorem invectio.

39 DE te autem quid dicam, * fili serpentis, minister diaboli, violator Templi Dei : qui in uno scelere duo crimina perpetrasti, adulterium utique & sacrilegium? Sacrilegium plane, ubi vas Christo oblatum, Domino dedicatum, dementi temeritate polluisti : * sicut Balthasar ille Persarum, qui * quia in vasis dominicis, quæ de templo Jerusalem fuerant a patre ejus ablata, bibere cum suis amicis & concubinis usurpavit, ipsa nocte Angeli manu percussus, crudeli morte punitus est. Quid de te arbitraris, perdite pariter, & perditor, qui vas rationabile consecratum Christo, sanctificatum [c] Spiritu Sancto, temerariæ impietatis sacrilegio polluisti : & tui propositi immemor, & judicii divini contemtor? Melius enim fuerat te non fuisse [d] natum, quam te sibi gehenna proprium filium vendicaret.

40 Et licet te ipsum conscientia sceleris agat per diversa præcipitem : (*fugit enim impius, nemine persequente*) : licet & diræ peccati imagines dormientem quoque perterreant, * nedum vigilantem : tamen [e] cum neque a pastore etiam ovi morbidæ vel morituræ denegatum sit pœnitentiæ remedium : do consilium : petas ultro carcerem pœnitentiæ, obruas catenis viscera, animam tuam * gemitu jejunisque discrucies, sanctorum petas auxilium, jaceas sub pedibus electorum, ut non tibi * per cor impœnitens * thesaurizes *iram in die iræ & justi judicii Dei, qui reddet singulis secundum opera ipsorum*. Nec te in eorum numero constituas, quos luget Paulus. *Qui ante peccaverunt*, inquit, *& non egerunt pœnitentiam super immunditia & fornicatione, & * libidine, quam gesserunt*.

41 Nec tibi de multitudine peccantium similium blandiaris, & dicas : Non solus hoc egi, multos habeo socios : sed recogita, quia multitudo sociorum impunitatem non facit criminum. Nam in Sodoma & Gomorrha, & in totis quinque civitatibus innumerabiles utique habitabant [f] : sed ecce omnes pariter qui libidinose corpora sua tractaverunt, imbribus igneis conflagrati sunt: solus autem Loth de illo inevitabili incendio effugit, quia ab illa turpitudine se præstiterat alienum.

42 Exclude ergo vel nunc, infelix, de corde tuo blandimenta serpentis : & luctu & fletibus *, dum in corpore tuo immundo anima illa tenebrosa versatur, remedium tibi * in die necessitatis acquire : semper ante oculos habens Apostoli sententiam : *Quia omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis sui secundum quod gessit, sive bonum, sive malum.*

Ad

[a] Ex hoc adscita loco est, quæ statim initio hujus Tractatus habetur, sententia. Adnotant porro Benedictini, hanc priscorum temporum fuisse disciplinam, ut qui occultorum criminum ab aliis insimulabantur apud Episcopum, sedulo peracta inquisitione, gravioribus pœnis condemnarentur, quam si se ipsos ultro accusassent. Qua de re consulat, cui libuerit, Morinum *de Administr. Pœnit.* lib. 1. cap. 10. & lib. 2. cap. 6.

[b] Ita plerique mss. atque editi habent : Benedictini autem ex aliis præferunt, *te convenit in die judicii exspectare remedium* : quia, ajunt, descriptoribus breviare, quam producere magis consuetum. Ceterum qui e postremis hisce periodis huic auctori Novatianorum hæresim adtribuunt, eos nulla certa niti ratione, in Admonitione contendunt.

[c] Ambros. edit. *Spiritui*. al. *a Spiritu*: tum *impie temerasti, polluisti sacrilege*: al. *temerario & impio polluisti sacrilegio*.

[d] Antea vitiosa metathesi, *te fuisse non natum*; consequenter Ambros. edit. *quam sic natum, ut te sibi &c.*

[e] Eadem edit. *ne quid a pastore ovi morbida, vel moritura medicaminis denegatum sit*, do &c. Pro *carcerem*, in aliquot mss. *turrem*, æque bene præfertur : & paulo post *abstringas catenis*, rectius pro *obruas*.

[f] Ibidem *habitabant populi, & omnes pariter* &c. mox *conflagrarunt, solus autem . . . evasit, quia* &c.

Ad lapsam consolatio.

Thren. 2. 13. 43 QUis consolabitur te, virgo filia Sion, *quia magna facta est sicut mare contritio tua? Effunde cor tuum sicut aquam coram facie Domini.* Extolle ad eum manus tuas pro remedio peccatorum tuorum. Accipe igitur lamentum, & primo quidem nullo die quinquagesimus psalmus intermittatur: [a] qui in negotio tali cantatur usque ad versiculum illum: *Cor contritum & humiliatum Deus non spernit:* gemitu lacrymisque percurre. (Psal. 50. 19.)

44. Insuper hanc lamentationem, non sine compunctione cordis in conspectu Dei judicis funde: *Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum*, ut defleam vulnera animæ meæ? Conversi sunt dies festi mei in luctum: cantica mea in lamentationem. Recessit sonus hymnorum, & lætitia psalmorum, & successit dentium stridor, & fletus oculorum. *Obmutui*, & humiliata *sum*, *& silui a bonis, & dolor meus* [b] per singulos dies *renovabitur. Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardescit ignis. Timor & tremor venerunt super me, & contexerunt me tenebræ. Abyssus circumdedit me, extremo demersit caput meum in scissura inferi.* (Jer. 9. 1. Amos 8. 10. Psal. 38. 3. & 4.)

45 Heu me quia facta sum sicut Sodoma, & combusta sicut Gomorrha. Quis miserebitur cineri meo? Durius offendi quam Sodoma, quia legem nesciens illa deliquerat: ego accepta gratia peccavi * : Si homo peccet in hominem, erit qui interveniat. Ego peccavi in Dominum, quem propitiatorem inveniam? Concepi dolorem, & peperi iniquitatem. Lacum * fodi *, & incidi in foveam quam operata sum. Ideo conversus est dolor meus in caput meum, & in vertice meo iniquitas mea descendit. Immunditia mea ante pedes meos: non fui memor novissimorum, & cecidi miserabiliter. (Gen. 19. 24. * al. addit. Domino.)

46. * Non est qui consoletur me. O quam acerbus fructus luxuriæ, amarior felle, crudelior gladio. Quomodo facta sum in desolationem? subito defeci, perii propter iniquitatem meam, velut [c] somnium surgentis. Ideo in civitate Domini vilificata est imago mea: deletum est de libro vitæ nomen meum. Facta sum sicut * nycticorax in domicilio, sicut passer unicus in ædificio, * nec qui consoletur me * invenio. Considero a dextris & video, * nec est qui cognoscat me. *Periit fuga a me, & non est qui requirat animam meam.* Facta sum sicut vas perditum. Audivi vituperationem omnium * circum habitantium. Væ diei illi, in quo me [d] infelicem genuit uterus, & lux ista crudelis accepit. Oportuerat me potius non fuisse natam, quam sic in gentibus fabula fierem. Propter me confusio & improperium factum est famulis Domini & eum digne colentibus. (Psal. 101. 6. * al. noctua. * al. non est. * al. tacet invenio. * al. quia non. * pl. circa me. Job. 3. 3.)

47. Lugete me montes & flumina, quia fletus filia ego sum. Lugete me bestiæ sylvarum, reptilia terræ, & volucres cæli, & * omnes animæ, quæ vita * fruimini. * Nunc vos beatæ feræ & volucres, quibus nullus metus de inferis est, neque postmodum redditturæ estis rationem. Nobis manet pœna crudelis tartari, quia habentes sensum delinquimus: Ideo non est pax peccatoribus. (* al. omnis anima. * al. frueris. * al. Nam.)

48. Meum * peccatum, mea * iniquitas non sunt similia * offensis hominum: quia [e] horribilis est hæc impietas, carne polluere virginem, & castitatem professam. Mentita sum in Dominum altissimum: ideo non est mihi fiducia invocandi Dominum altissimum, quia obstructum est os [f] loquentium iniqua. Nam malum meum Propheta cecinit, quod qui elongant se a Domino, peribunt. Disperdit omnem fornicantem a se. Et iterum, *Adhæsit lingua mea faucibus meis*, & in pulverem mortis deducta sum. (* al. ad. est. * al. offensa. Isa. 48. 21. Psal. 72. 27. Psal. 21. 1.)

49. Veruntamen clamabo ad Dominum. * Adhuc tempus est, dum datur spatium, quia in morte non erit memoria. In inferno non est confessio. *Domine ne in * furore tuo arguas me, neque in * ira tua corripias me. Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi, nec est sanitas in carne mea. A vultu iræ tuæ, non est pax ossibus meis, a facie* (* al. add. cum. Psal. 37. 1. & seqq. * al. ira. * al. furore)

[a] In Ambros. Edit. *quia in tali negotio cantatus est, & usque* &c.

[b] Voculas *per singulos dies* Edit. Ambros. ignorat. In fine pro *scissura inferi* habet *in scissuras montium*, al. *in fissuras*. Subsequenti numero, *quis miserabitur cineres meos*: in uno ms. *miserebitur sceleribus meis*. Tum illa pericopa, *Si homo peccet in hominem, erit qui interveniat: ego peccavi in Dominum* in plerisque mss. desideratur.

[c] In eadem Edit. *e somno exsurgens*: tum *nullificata est*, pro *vilificata*. Videtur Veteris Latinæ Vulgatæ Versionis verbum illud esse. S. Hieronymus barbariorem ejusmodi locutionem Ruffino exprobrat. Paulo post nomen *vitæ*, quod deerat, ex aliis libris suffecimus.

[d] Eadem Edit. *infelix genuit mater* . . . *crudelis excepit. Oportuerat me non fuisse natam*: & *confusio facta est omnibus famulis Domini* &c. Subsequenti num. *Lugete me, montes & colles. Lugete me, fontes & flumina*: & infra, *neque post mortem reddenda est ratio*: *in nos manet pœna* &c.

[e] Rectius tacet Ambros. Edit. istud *horribilis*, tum legit, *carnem pollicita servare virginem, & castitatem professa publice mentita sum Domino; ideo* &c. Aliæ Editiones *carne pollicita*: Rom. Edit. *carne polluere virginitatem* &c. E mss. duo habent *carnem pollutam*, unus *carne polluta*, alius denique *carnem pollicitam*.

[f] Ambros. Edit. *os delinquentium*. Paulo post, ubi dicitur, *& iterum, Adhæsit lingua mea* &c. Erat antea *Etsi abest lingua faucibus* &c. Aliæ Editiones *Adhæsit anima faucibus* &c. Mox *deductus sum* legitur in Ambros. Edit. pro *deducta* &c.

cie peccatorum meorum. Quoniam iniquitates A
* al. supergressuerunt. *meæ * supergressæ sunt caput meum, & si-*
cut onus grave gravatæ sunt super me. Com-
putruerunt, & deterioraverunt cicatrices meæ,
a facie insipientiæ meæ. Miseriis afflicta sum,
& curvata in finem: *rugiebam a gemitu cor-*
* al. ad. intra me. *dis mei. Cor meum conturbatum est, * dese-*
* al. virtus. *ruit me * fortitudo mea & lumen oculorum*
Psal. 50. 1. &c. *meorum & ipsum non est mecum. Deus re-*
pulisti me, & destruxisti me, ostendisti mi-
* al. potasti. *hi dura: * potionasti me vino compunctionis.*
Expulsa sum ab oculis tuis, jam non adji-
a ciam, ut [a] respiciam ad templum sanctum B
tuum, facta sum in exterminium.

Psal. 29. 10. 50. *Quæ utilitas in sanguine meo, dum*
Psal. 87. 11. *descendo in corruptionem? Nunquid mortuis*
facies mirabilia? Tuus sermo est, tua pro-
Ezech. 33. 11. missio est: *Nolo mortem peccatoris, sed con-*
Psal. 145. 8. *versionem.* Ut possim vivere ad te Deus
* al. renovare. converto me, qui solus potes * novare o-
mnia. Tu ab inferis animas revocas, &
solvis compeditos: Tu Deus erigis elisos,
cæcos illuminas, mortuos suscitas.

Psal. 118. 176. 51. *Erravi sicut ovis perdita,* quære fa- C
Psal. 3. 3. mulam tuam, ne lupus crudelis glutiat me.
Multi dicunt animæ meæ, non est salus ipsi
in Deo ejus. Sed & tuum consilium tecum
Psal. 118. 84. est. Quot sunt dies famulæ tuæ, quando
facies de me judicium? Sed ne intres in
Psal. 142. 2. judicium cum famula tua. *Defecit anima*
Psal. 118. 81. *mea in salutari tuo, defecerunt * lacrymis*
* al. in lacrymas. *oculi mei, effusa est in terram gloria mea.*
b *Quando* [b] *respicies propter iniquitatem. Cor-*
ripuisti hominem, & tabescere fecisti sicut
Psal. 24. 19. *araneam animam meam. Memento, Domine,* D
Psal. 18. 14. *quod pulvis sum. Vide humilitatem meam,*
& laborem meum, & remitte mihi ut refri-
gerer, priusquam abeam, & amplius non
ero.

52. Sordidatam non aspernaris me in ira tua Domine. Sufferam, quia peccavi tibi. Credulitate, Domine, justifices caussam pœnitentiæ. Confessionis perseverantiam tribue, ne me induret deceptor. Mihi gratiam de tuo fonte præstari cupio: & in æternum tibi adhærere, Domine Deus E meus.

ADMONITIO

DE SUBSEQUENTE EPISTOLA.

In nupera Bacchiarii editione a V. Cl. Francisco Florio Canonic. adornata, ita hæc Epistola inscribitur.

B *Bacchiarii liber ad Januarium de Reparatione lapsi. Benedicto in Christo fratri omni mihi fide & devotione venerabili, Januario Bacchiarius peccator salutem.*

Nisi verrerer.

Jam itaque nullum dubium est, quin sit Bacchiarii germanus liber, vero suo Auctori reddendus. Heic autem vix sexta sua parte præstat.

C NIsi verrerer, beatissime frater, ne inter simulatos amicos Job, mihi portio Cap. 1.
poneretur, qui videntes plagam ejus, veluti qui non [c] haberent * consolationem, c
jugi silentio quieverunt: prope fuerat, ut ego superposita manu ori, & [d] obdurata lin- d
guæ fistula, januas labiorum meorum taciturnitate concluderem. Sed absit hoc a fide mea, ut aliquam plagam dicam esse, quæ non habeat consolationem, cum mihi Pro-
pheta proclamet: *Nunquid medicus non est* Jer. 8. 22.
D *in Galaad: aut resina non est illic?* [e] *Qua-* e
re non ascendit sanitas filiæ plebis meæ? Galaad enim *acervus testis* interpretatur: & hunc acervum testem, totum Canonem divinorum Librorum esse sentimus, ubi in-
dissolubilium cumulus testimoniorum, [f] ve- f
lut quidam congestus est lapidum: in quo cumulo medicus verus Deus meus Jesus Christus, si quæsitus fuerit, invenietur. Resina autem quid nisi continentiæ virtus est, quæ dissoluta conjungit, & scissa con-
E glutinat? Quod nos scientes non dubitamus
ad consolationem [g] plagæ quæ contigit, g
oris nostri lamenta miscere. Audivimus enim horrendæ cladis excidium, audivimus ex-

a Eadem Edit. cum mss. *ut resurgam ad* &c. Subsequenti numero *in sanguine tuo*, pro *meo*: additur quoque alterum versiculi isocolon, *aut medici suscitabunt*: denique *& vivat*, post *conversionem*; & consequenter legit: *Ad te Deus meus meo conversio, quia solus potes* &c.

b „ *Addit eadem Edit.* restitues animam meam? *Tum habet*, Propter iniquitatem meam corripuisti me, & tabescere *&c. Deinde* & remitte omnia peccata mea, Remitte mihi ut *&c. denique*, amplius non est, nec in inferno erit confessio. *Cætera subsequentis numeri ita habet:* Potens es, Domine, conscindere saccum, & præcingere me lætitia: dirumpere vincula mea, quibus ligata sum atque constricta, qui Rahab sordidam non adspernatus es. Iram tuam, Domine, aufer a me, quia peccavi tibi crudeliter, donec justifices caussam meam, & educas me in lumine. Deus virtutum, da pœnitentiæ effectum, confessioni perseverantiam; ne me induret deceptor animæ. Hoc mihi donum, hanc mihi gratiam de tuo fonte præstari cupio, Deus; ut in æternum tibi confitear: qui vivis & regnas in Trinitate in sæcula sæculorum. Amen. „

c Al. *haberet* scil. Job. sed & fortasse rectius plur. numero, quod ad amicos refertur, qui non haberent quo eum solarentur.

d Cl. Florius ex Ambros. Ms. & Erasmo. *Obturata fistula lingua* Alii editi *obturatæ linguæ fibile*. Mirum quod nostram editionem Florius non contulerit.

e Totus iste versiculus *Quare non ascendit sanitas filiæ plebis meæ?* in Florii editione desideratur.

f Minus bene Flor. *ut* pro *velut*. Idem mox pro *Deus meus* habet *noster Dominus*, & *invenitur* pro *invenietur*.

g Flor. *ipsius plaga*.

exsultantem [a] de ruina militis Christi, Satanam, & jubilatio vocis quam in triumpho suo diabolicus dedit exercitus, ad aures nostras usque pervenit. Et testem Deum invoco [b] in animam meam, quia ita commota sunt viscera mea, ita contremuerunt ossa mea, ut omnem partem corporis mei sentirem eadem plaga torqueri [c]. Neque enim absque damno meo hoc accidisse dixerim malum, ubi membrum corporis mei diabolica sagitta percussit, cum Apostolus dicat: *Si patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra.* (1. Cor. 12. 26.)

Sed non admittitur animus meus in totum lamentationi vacare vel fletui, quia & adversum vos mihi est locus irascendi. (Cap. 2.) Ecce [d] contra communes inimicos processit vobiscum frater in prælio, qui subito prostratus est casu. Hunc vos nec sepulturæ dignum judicastis honore, sed reliquistis eum feris, & alitibus devorandum. Ubi est misericordia Christianæ religionis, quam magister noster sacrificio docuit esse meliorem? (Matt. 9. 13.) Ecce jacet frater ab hoste percussus, adhuc forsitan [e] palpitans: & vos quia sine vulnere rivertemini, ne consolationem quidem obtulistis. Nolite esse sine formidine, beatissimi [f] fratres, fortiorem percussit inimicus, ut celerior ei postmodum aditus esset ad reliquos. Ut quid rogo spernitis vulneratum, aut sicut putatis & mortuum? Melior illa [g] Respha concubina Saulis, quæ corpora mortuorum, quæ David pro Gabaonitarum ultione percusserat, eo usque accincta sacco, hoc est cilicio, custodivit, donec eis roraret aqua de cælo, id est, donec pro venia eorum misericordiæ cælestis [h] stella deflueret. (2. Reg. 21. 10.) Melior ille Judas Machabæus, qui etiam pro mortuis fratribus orationem credidit esse faciendam, quos furata de Jamnia civitate idolorum dona prostraverant. (2. Macch. 12.)

Ut quid, rogo, medicus noster inter librorum suorum loculos tot constitit genera pigmentorum, si nihil est ex [i] omnibus emplastris ejus, quo possit sanari vulnus quod inflixit inimicus? Ita ne [k] fieret aliqua plaga, Aquæ scientiam nostri lateret archiatri, cui nequaquam artis suæ peritia provideret? Et si placet aperiamus scholam medici nostri, & a principio Canonis [l] & vulnerum & medicaminum species requiramus. Et ecce in limine ipsius scholæ occurrunt illi [m] seminis carnalis auctores, qui venenato serpentis ore percussi, non statim perpetuæ pœnæ mortis addicti sunt, sed ejecti de Paradisi deliciis id est, de Ecclesiæ libertate, & sacri communione mysterii, ideo temporaliter sub typo mœroris tribulationisque damnati sunt, ut malagmate pœnitentiæ sanarentur, & usque [n] a ligno vitæ, id est Christi participio exules firent, donec ad illam, aut per romphæam, id est, ignitam martyrii passionem, aut per Cherubim Domini, qui interpretatur, *multitudo scientiæ*, * commearent. (Gen. 3. 24.) (* al. remearent) De quibus nunc per singula non est temporis loqui.

Quid vero ille fratricida, cui ob [o] hoc signum Dominus mandat imponit, ne ab aliquo possit occidi? (Cap. 4.) Non vult enim mortem *peccatoris, sed ut convertatur & vivat.* (Ezech. 33. 11.) Non longe ab his distat ille princeps patrum, qui primus *credidit: & reputatum est illi ad justitiam*, (Gen. 15. 6.) qui captum ab hostili * legione (* al. regione) filium fratris, assumta vernaculorum turba [p] eripuit, quem postmodum de Sodomæ plaga, id est, de incendio gehennæ, habito cum divina majestate colloquio, hoc est rationis suæ merito liberavit.

Et tu ergo assume vernaculorum turbam, (Cap. 5.) [q] id est, proprio opere tuo non alieno, fratri auxilium præsta captivo. Loquere cum Domino, hoc est, ora ad Christum, ne eum futuri judicii ignis excurrat. Imitare Patriarcharum opus, qui stuprum sororis in alienigenarum manus incidentis, non solum horruerunt, verum etiam vindicaverunt. Require tamen qui ultores fuere peccati. Nonne Simeon atque Levi? Et tu qui ex tribu Levi es, qui Ecclesiastico servis officio (Simeon autem [r] *obediens* interpretatur:) tu ergo qui obediens fuisti Dei voluntati, inobedientem animam liberare aut vindicare cur cessas? (* autem) Anima enim

a Emendavimus ex Florii editione aliisque editis & MSS. cum perperam antea heic legeretur *exultantes de ruina Christi milites satun.* Ipse Bucchiarius infra n. 10. a Florio laudatus *homines*, ait, *acuti exhilarari*, *cum audiunt ruinam militis Christi.*

b Alii editi *super animam meam, quia sunt mota viscera mea, & ita commoverunt se ossa mea.*

c Antea erat *Absque damno meo hoc accidisse non dixerit malum ubi membra corporis* &c.

d Al. *Ecce enim contra*: Flor. *Ecce in communes* &c. vox etiam *&* *subito* pro *qui subito*.

e Flor. *palpitat*: mox pro *revertimini*, minus bene Ambros. *convertimini*, Dignaci editio, *sine vulnere estis, convertimini*. Non pro unico verbo *obtulistis*, Florius aliique editi *ipsius deserti tentastis*.

f Mſ. Ambr. *Passus*. & mox cum aliis editis *clarior* pro *celerior*, & cum Flor. *post modum ei fieret aditus ad* v. denique altero ab hoc versu, *aut sic putatis esse mortuum*, quod minus bene habet Florio ipso teste.

g Minus bene editi alii, *melior fuit concubina Saulis filia Respha*, pro quo malluisset Flor. *filia Aia*, expuncto nomine *Respha*, quod ex margine in textum fortasse irrepserit.

h Deerat in Erasmi editione verbum *stella*.

i Atque heic *omnibus* quod penes Erasm. deerat, ex aliis editis supplemus.

k Brevius alii editi; *Ita ne fuit, quod lateret Archiatrum* (al. male *Architectum*) *cui* &c. Mox pro *Et si* mallet Flor. *At si* v. 24. 25. 28.

l Al. *Canonis vulnerum absque &* intermedio: mox *perquiramus. Ecce in* &c. iterum usque præposito *&*.

m Plus est apud Flor. alique editos, *illi duo*, quos etiam de nomine *Adam & Eva* Gusa. & Bign. adponunt. Mox pro *ore* alii editi *dente*: denique *perpetuæ* quod sequitur, Bign. & Gusa. reticent.

n Erat *usque eo*: tum alii editi *De pro a*, qui & particulam *aut* primo loco prætermittunt.

o Erasmian. editio minus recte *cui ob mandatum signum imponit*.

p In Mſ. Ambros. *turbam propriam*: tum Flor. *id est, opere tuo* eosque *proprio*, reliqui editi male, *turbam pro isto id est opere tuo* &c.

q Suffecimus ex aliis editis verba *ad Christum, ne eum futuri judicii ipsius excurrat*. Pro his autem quæ subsequuntur, *Imitare Patriarcharum opus*, erat, nec ut videtur, male, *Ad opus eorum accingere* qui tum *sua deerat*, & *manuibus* legebatur pro *manus*: pro *horruerant* in Ambros. Mſ. fortasse rectius *horruerint*.

r Editi alii *obaudicio*: in quibus & mox *Dei* ἁπλῶς legitur pro *Dei voluntati* & deinde, inter *alienigenas ferire peccabis*.

enim fratris soror tua est: quam si passus fueris alienigenis servire, peccasti.

Cap. 6. Sed dicis forsitan, Levita est ille qui cecidit, non potest ei * jam remedii medicina conferri. *al. tacet Erras, frater, erras, recurre ad scholam medici. Ecce in secundo loco, id est, Exodi libro, ubi totius populi vulnus plagaque describitur, etiam Levitæ peccasse referuntur, qui priores ad correptionem legislatoris, emendati esse perhibentur: & non tam in eis peccati crimen arguitur, quam velox conversio in pœnitentiæ celeritate laudatur. Cui rei [a] simile etiam in Ezechiele Dominus noster dicit de Levitis: *Qui primi a me exierunt, cum errasset Israel.* ibid. 49. 10. Ipse quoque pontifex ad suggestionem populi idolum fabricavit, pro quo, orante Moyse, fraterno liberatur auxilio. Sed dicis forsitan, adhuc nec Levitæ sanctificati erant, nec pontifex consecratus, cum istius mali crimen commissum est. Non contradico [b] peritiæ tuæ, quam ex Scripturarum voluminibus concepisti. Tamen sic possem respondere tibi secundum Apostolicam sententiam, qua loquitur ad Hebræos: Heb. 7. 4. quia in Abraæ lumbis latens Levi, decimas [c] a Melchisedec accepit & dedit. Aut ipse Aaron, quid tibi minus videtur habuisse de pontificali honore vel gradu, cum Ægyptios signis percussit horrendis, & egrederetur nocte cum populo, & sanctum pascha celebraverit? Scimus autem quia sine sacerdote pascha non potest celebrari. Sed prætermissis his, interrogare te volo: quid erat Aaron, cum adversus Moysen invidiæ livore percussus, juncta sibi Maria, murmuravit?

Cap. 8. At fortasse dicas: minus est invidia quam fornicatio. Lege ergo beatum Apostolum, 1 Cor. 6. 9. qui dicit: *Neque fornicarii, neque invidi, neque maledici, neque avari, neque detractores, regnum Dei consequentur.* Vides, * ut *al. ubi. velut æqualia sibi similiaque junguntur, quæ ad cælorum regna non subeunt. Et adverte cujus pœnæ sententiam mereatur invidia, pro qua prophetissa Maria lepræ fœditate percutitur: vel cujus avaritia, pro qua Giezi Helisai minister simili sorte damnatur. Tu ergo qui avarum non detestaris, qui invidum non refugis: fornicatorem fratrem, & ad tempus ruentem, æternæ mortis pœna condemnas? Nec ideo hoc dicimus, ut peccandi frena laxemus; sed advertat quisquis hæc legerit, quia non viventibus loquimur, sed mortuum consolamur. Denique resurgat: & videbis, quia statim ei trademus psalmistæ versum dicentis: *Virga tua & baculus tuus, ipsa me consolata sunt.* Psal. 22. 4.

Accipiat ergo virgam correptionis, & baculum quo sustentari possit infirmus. Cap. 8. Ita enim intelligimus Apostolum: *Quia neque invidi, neque fornicatores, neque avari, neque aliena appetentes, regnum Dei possidebunt:* id est, quos in hoc vitio tempus recessionis invenerit. Quia alibi Dominus dicit: *Unumquemque in viis suis judicabo.* *al. a... Et ipse Apostolus ait: *Quales antea fuerint, nihil mea interest.* Et in Epistola sua beatus Joannes orari mandat pro fratre, qui non habet peccatum usque ad mortem. Credo qui non usque ad extremum vitæ finem, peccatorum suorum malis fuerit subjectus. Nam de Levitis, quod superius dixeras, non eos fuisse sanctificatos, qui tamen peccatis fuere polluti, quid tibi videtur illud in beati Esdræ libris, ubi reversi de captivitate Babyloniæ, & restructis nuper Templi Domini fundamentis, non solum plebs vulgi, verum & sacerdotalis familia, & illius Jesu magni, invenitur * mulieribus alienigenis, hoc est *al. mu... bus Syris, Idumæis, Moabitis & Ammonitis esse permixta? Qui tamen omnes peccati ejusdem accipientes consilium Esdræ, & rejicientes mulierum alienigenarum consortia, sorde caruerunt. Unde vides, quia sicut peccati contagione maculamur: * ita expulsione ejus abluimur. Quæ hinc subsequuntur ad finem usque Epistolæ, sive libelli ex laudata V. cl. francisci Florii editione describimus. *al. ...

Ne quæso, Beatissime, fratrem nostrum &c.

A D M O N I T I O.

DE SUBSEQUENTE EPISTOLA.

Est Sancti Paulini, cujus inter Epistolas locum jam tenet XXV. Retinemus autem in hac classe, contra atque institueramus, ea cum

[a] In aliis editis. *Cujus rei etiam in Ezechiele meminit Dominus noster cum dicit, de Levitis,* & altero abhoc versu *pro quo orationem fecit Moyses hoc est: fratrem liberatus est auxilio: sed dicit fortasse: Beatissime, adhuc nec* &c.

[b] Habent alii editi *perspicatiæ*, et mox, *tamen responderem ... si possem respondere.*

[c] Ex MS. Ambros. Flor. *decimas Melchisedech dedit & accepit:* cui & notatum est, ex illo Genesis loco c. 14. v. 21. non satis aperte colligi quinam decimas acceperit, Abrahamne ex Melchisedech, vel e contrario. Sed Apostoli auctoritate cogimur ut sentiamus Abraham dedisse, *Per Abraham & Levi qui decimas accepit, decimatus est. Adhuc enim in lumbis patris erat, quando obviavit ei Melchisedech* C... & Brochiarii locum sic mallet restituere: *In Abrahæ lumbis latens Levi decimas Melchisedech quas accepit & dedit*

eum primis de eaussa, ut cum præcedenti proxime contendas: quandoquidem Erasmus, minime malus istarum rerum æstimator, ejusdem atque ista Auctoris eam esse, ex ipsa phrasi ac dictione judicavit.

HORTATUR MILITEM SÆCULI, UT CHRISTO MILITET.

Cap. 1. ET si ignotus tibi sim facie, jam tamen te corde cognovi, quia filius meus in Domino carissimus Victor, referens mihi religiosam vitam tuam, fecit, ut te (quamvis absentem) cognoscerem, & sicut consortem futurum in Christo diligere inciperem. Retulit enim mihi quomodo & in militia sæculari (in qua adhuc tu teneris) socius & secutor contubernii tui fuerit. Unde magis præsumpsi scribere ad te per ipsum. Spero etenim te ex eadem via ad viam nostram esse venturum. Quandoquidem istum de tuis sociis ad nos præmisisti: quem pro pignore tuo Ecclesia tenet, ut te post eum capiat. Nihil enim est, benedicte fili, quod possit aut debeat præferri ei, qui est verus Dominus, & verus pater & imperator æternus. Cui enim rectius vitam nostram impendimus, quam illi a quo accepimus, & cui eam usque in finem debemus? quia ipsius beneficio vivimus. Si tamen in hoc sæculo ipsi militaverimus, tunc ad ipsum transire merebimur.

Cap. 2. Quod si magis dilexerimus hoc sæculum, & maluerimus Cæsari militare quam Christo: postea non ad Christum, sed ad gehennam transferemur, ubi principium hujus sæculi vertitur caussa. Ideo nec affectum, nec patriam, nec honores, nec divitias Deo præferre debemus: quia scriptum est: *Præterit hujus mundi figura*. Et qui hunc mundum dilexerint, cum ipso & peribunt. Ideo ipse Dominus in Evangelio contestatur & dicit: *Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus. Et qui non accipit crucem suam & sequitur me, non potest meus esse discipulus.*

1 Cor. 7. 31.

Matth. 10. 37. 38.

Cap. 3. De divitiis autem sæculi hujus, quas quidam pro summo bono & necessario amplectuntur & diligunt, ita dicit: *Quia non proderunt thesauri iniquis: justitia autem eripit a morte*. Et iterum per Prophetam dicitur: *Exterminati sunt omnes qui exaltati fuerant auro & argento*. In Evangelio quoque clamat atque prædamnat divites sæculi, dicens: *Væ vobis divitibus, quia habetis consolationem vestram. Væ vobis qui saturati estis, quia esurietis. Væ vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis*. Noli ergo diutius diligere hunc mundum, neque militiam ejus, quia secundum Scripturæ auctoritatem inimicus Dei est, quicumque est amicus sæculi. Et qui militat gladio, mortis minister est. Qui autem suum vel alienum sanguinem fundit, hic recipiet fructum stipendiorum. Aut enim * exitii mortis tenebitur reus, aut criminis. Quia necesse est, ut miles in bello, in quo tamen non tam pro se quam pro alio dimicat, aut suam mortem victus inveniat, aut mortis caussam victor acquirat: quia victor esse non poterit, si effusor sanguinis ante non fuerit. Ideo dicit Dominus, *Non potestis duobus dominis servire*. Sed quia uni Deo serviendum est, facile puto * posse discerni cui potius servire debeat: Deo an mammonæ: Christo an Cæsari: cum ipse Cæsar Christi servus studeat esse, ut aliquarum gentium rex esse mereatur. Neque enim quiquumque rex terrenus, totius terræ dominus est. Christus autem totius mundi * rex est: quia *omnia per ipsum facta sunt: & sine ipso factum est nihil*. Et ipse est *rex regum, & Dominus dominantium*: & *in terris, & in mari, & in abyssis omnia quæ vult facit*.

Prov. 10. 2.

Sophon. 1. 17.

Luc. 6. 24. seqq.

* al. exitu

Matth. 6. 24.

* al. esse.

* al. Dominus & Rex. Joan. 1. 3. Apoc. 19. 16

Psal. 134. 6.

Cap. 4. Hunc igitur sequamur: huic militemus: cui * conjunctus nunquam disjungitur miles, qui militantibus sibi, gloriam vitæ æternæ, honorem regni cælestis, & divitias hæreditatis suæ, & divinæ cognitionis consortium perenne largitur. Scriptum est autem: *Qui pecuniam diligit, non justificabitur: & qui terrenas possessiones concupiscit, in illis* (sicut scriptum est) *implanabitur*. Nam in Ecclesiastico per Salomonem loquitur divina sapientia: *Quia multi periclitati sunt auri caussa: & facta est in facie illius perditio ipsorum. Lignum*, inquit, *offensionis ejus est aurum: & dejicit illos qui sectantur illud*. Sed non omnis nisi imprudens disperiet in illo. Quamobrem fuge ab illo, fili, sicut a facie serpentis, credens Christo, qui in Evangelio testatur omnibus hominibus: *Quia non in abundantia cujusquam vita ejus est, ex his quæ possidet*.

* al. cinctus & distingitur

Eccl. 31. 5.

Ibid. v. 6.

Cap. 5. Sed te forsitan ætatis tuæ fiducia, & stipes dignitatum, vel divitiarum augmenta sollicitant, ut dicas: Adhuc juvenis sum, est nunc tempus ut parumper militem, & uxorem ducam, & filios habeam, & postea Deo serviam. Ad hæc tibi respondet, non ego, sed Dominus, qui loquitur in Prophetis & Apostolis suis, & sapiens dicit: *Ne tardaveris converti ad Dominum, nec differas de die in diem, ne subito veniat ira illius*. In Evangelio autem quo ardore properandum sit ad conversionem, ostendit cum dicit: *A diebus autem Joannis usque in hodiernum diem, vim patitur regnum cælorum: & qui vim faciunt, rapiunt illud*. Talis violentia Deo grata est, quæ neminem concu-

Eccl. 5. 8.

Matth. 11. 12.

cutit, nullius damno committitur. In hanc rapinam manus tuas verte, quæ crimen non habet, & confert salutem.

Cap. 6. Et quid tibi militarium stipendiorum curationes, cum invidia violentiæ curare: cum forsitan pro tua honestate etiam debitorum moderatus exactor sis? cum sine cujusquam invidia, & cum Dei gratia possis esse violentus, ut rapias regnum cælorum: quod sibi auferri patitur, & gaudet Christus invadi: qui pro abundantia caritatis & potentiæ suæ capax est largiendi quod tenet, & quod donaverit obtinendi. Nam quando sanctis suis in regno suo regnare concesserit: ipse regnabit in illis quos consortes regni cælestis assumserit. Scriptum est enim: *Et regnum Dei cum sanctis fore*: & ipsos sanctos esse regnum Dei: quod propitio Deo cum conversus fueris, & legendo cognosces, & credendo intelliges. De ætatis autem flore primo quis audeat gloriari? Admonet divina Scriptura, dicens: Isa. 40. 6. 7. 8. *Omnis caro fœnum est, & omnis claritas ejus, ut flos fœni. Aruit fœnum, & flos decidit: sermo autem Domini manet in æternum.* Ideo Propheta illa potius, in quibus æterna corporis redivivi gloria post resurrectionem possit manere, desiderans clamat: Psal. 48. 2. 3. *Quam amabilia sunt tabernacula tua, Domine virtutum: concupiscit & deficit anima mea in atria Domini.*

Cap. 7. Et de vinculis conjugalibus & cæteris temporalium rerum tam spinosis quam inanibus curis, Apostolus (in quo Christus loquitur) admonet, ne in longum hujus sæculi tempus irrita vota mittamus: & cognoscere nos jubet, quia tempus breviatum 1. Cor. 7. 29. seqq. est & dicit. *Reliquum est, ut qui habent uxores, tanquam non habentes sint: & qui flent, tanquam non flentes: & qui gaudent, tanquam non gaudentes: & qui emunt, tanquam non possidentes: & qui utuntur hoc mundo, tanquam non utentes.* Quod cum dicit, ostendit liberos non debere implicari: quandoquidem liberari suadeat impeditos. Si ergo jam forsitan alligatus es uxori, noli quærere solutionem. Quod si adhuc liber es ab uxore, noli quærere implicationem. Non enim Apostolus propter conjugii condemnationem hoc dicit: quandoquidem hujus fœderis religionem, magno Christi & Ecclesiæ sacramento comparat: sed propter instantem necessitatem bonum esse asserens hominem sic esse, quemadmodum ipse erat. Ibid. *Volo*, inquit, *vos sine sollicitudine esse*: hoc est, ut nihil præter Deum & salutem nostram cogitemus. Nam uxor & filii, quamquam & ipsa divinitus nobis pignora data sint: tamen gravissimarum curarum onera sunt. Unde idem Apostolus ait: *Quia tribulationem carnis habebunt hujusmodi*, quia necessitudines nostræ carnales, quanto cariores nobis sunt, tanto magis nos discruciant & fatigant. Nam uxore accepta, primum optantur filii, & si non suscipiuntur, sterilitas lugetur: si suscipiuntur, orbitas timetur. Ac proinde nunquam in carnalibus affectionibus ita requiescit animus, ut cruciatu careat, dum necessitudines suas, aut bonas amat cum amittendi metu, aut malas odit cum amittendi voto: in utroque miseriis sustinendis semper obnoxius. Miser est enim qui uxorem bonam perdit, miserior qui malam possidet. Inter hæc duo accidentia, satis felicior est qui utrumque non novit.

Cap. 8. Similiter & de filiis: sæpissime enim sunt miserrimi parentes, vel qui amabiles habent, quibus orbantur, vel qui tales habent, ut non habentibus invidere cogantur. Audi ergo, fili mi, & inclina aurem tuam mihi, & disrumpe omnia vincula tua quæquumque in hoc sæculo te implicatum tenent: commuta in melius militiam, ut æterno regi incipias militare. Et nunc, ut audio, qui adjutor & tutator es civium, fias comes Christi. Deinde in hac militia soletis in votis habere hanc officii promotionem, ut protectores efficiamini. Si autem Deo te probaveris, ipsum Deum incipies habere protectorem. Vide ad qualem militiam te invito collegam: ut quod homini esse optas, hoc tibi Deus sit. Quem si ceperis sequi, & in ejus comitiva inceperis militare, finis militiæ tuæ erit regnum, non terræ & temporis, sed æternitatis & cæli.

ADMONITIO
DE SUBSEQUENTE SERMONE.

Habetur etiam apud Augustinum in Appendice sexti Tomi, inscriptus in Psalmum XLI. ad Neophytos. *Erasmus ait, Apparet hoc fragmentum esse ex Homiliis alicujus in Psalmos mysticos: certe nihil habet Hieronymianum.*

EXPLANATIO IN PSALMUM XLI.

Cap. 1. OMne psalterium sagaci mente perlustrans, nusquam invenio quod filii Chore aliquid triste cantaverint. Semper in psalmis eorum læta sunt & jucunda: semper terrenis humilibusque contemtis, cælestia & æterna desiderant, congruentes interpretationi nominis sui. Siquidem Chore interpre-

pretatur *calvities*. Quia ergo Dominus noster in loco calvariæ crucifixus est & sepultus, quiquumque in cruce ejus credunt & in resurrectione, hi filii Chore, id est, Filii Calvariæ nominantur. Super qua Calvaria Dominus noster Jesus post resurrectionem ad cælorum regna conscendens, irridetur a parvulis & ab incredulis Judæorum. Sed Elisæum irridentes ursi comederunt. Hoc de titulo scriptum dixisse sufficiat: nunc ad psalmi principium revertamur: *Sicut cervus desiderat ad fontes aquarum: ita desiderat anima mea ad te Deus*. Cervorum natura est ut serpentum venena contemnant: quin potius naribus suis eos extrahunt de cavernis, ut interficiant atque dilacerent. Cum venenum ceperit intrinsecus æstuare, & quamvis eos non possit occidere: tamen sitis ardorem & incendium tolerant; tunc illi fontes desiderant, & purissimis aquis ferventia venena restringuunt.

[4 Reg. 2. 24. Psal. 41. 2.]

[cap. 2.] Quomodo itaque illi cervi desiderant fontes aquarum: ita illi qui de Ægypto & de sæculo recedentes interfecerunt Pharaonem in aquis suis, & omnem exercitum ejus in baptismo necaverunt: post interfectionem diaboli, desiderant fontes Ecclesiæ, Patrem & Filium & Spiritum Sanctum. De Patre quod sit fons, scribitur in Jeremiam: *Me dimiserunt fontem aquæ vivæ, & foderunt sibi lacus detritos, qui non possunt aquam continere*. De Filio quodam in loco legimus: *Dereliquerunt fontem sapientiæ*. Porro de Spiritu Sancto: *Qui biberit de aqua, quam ego dedero ei, fiet in ea fons aquæ salientis in vitam æternam*: statim exponitur Evangelista dicente, quod de Spiritu Sancto sermo fuerit Salvatoris.

[Jer. 2. 13.] [Joan. 4. 14.]

[cap. 3.] Ex quo manifestissime liquet; tres in Ecclesia fontes esse Trinitatis mysterium. Hos desiderat anima credentis: hos desiderat anima baptizantis, & dicit, *Sitivit anima mea in Deum fontem vivum*. Non enim leviter videre voluit Deum: sed toto desiderabat ardore, toto sitivit incendio, antequam baptisma consequeretur. Loquebantur inter se invicem atque dicebant: *Quando veniam, & apparebo ante faciem Domini?* Ecce, fratres, demum impletum est, quod * petebant: Venerunt & steterunt ante faciem Dei: apparuerunt ante faciem altaris, * & mysterium intellexerunt. Hoc enim non merentur videre, nisi illi qui ex conscientia, & ex imo proferunt corde memorantes: *Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte*. Per omnem enim quadragesimam vacaverunt orationi atque jejunio: in sacco & cinere dormierunt, futuram vitam peccatorum suorum confessione quærentes. Sed quia fuderunt lacrymas & fuerunt tristes, dicitur eis: *Qui seminant in lacrymis, in*

[* al. petebam. * al. & ante mysterium Salvatori.] [Psal. 125. 5.]

A *gaudio metent*. Et, *Beati lugentes, quoniam ipsi consolabuntur*. Pro quibus universis, cum illis diabolus insultaret & diceret: *Ubi est Deus tuus?* * admissi, & in vitali fonte renati, confidenter loquuntur: *Transibo in locum tabernaculi admirabilis, usque ad domum Dei*.

[al. nunc ad corpus Christi admissi.]

[cap. 4.] Domus Dei Ecclesia est: hoc est admirabile tabernaculum: quia habitat in eo *vox exsultationis & confessionis: & sonus epulantis*. Gaudent quippe * super fide & B consecutione vitæ æternæ, quam fratres nostri nunc accipere meruerunt, ut Angeli in cælis omnesque Virtutes. Si enim super uno peccatore agente pœnitentiam, & in una ovicula morbida quæ pastoris humeris est * recepta, gaudent Angeli atque lætantur: quanto magis in tot fratribus * in tali gurgite renatis atque mundatis, universa exsultant regna cælorum, videntia homines veteri peccatorum labe purgatos suo incolatui præparari.

[* al. sub.] [* al. revecta.] [* al. vitali.]

[cap. 5.] C * Discite ergo qui Christum nunc induti estis, & ductum nostrum sequentes, * qui quasi pisciculus hamo, ita sermone Dei de gurgite sæculi istius sublevamini: in nobis rerum natura mutata est. Pisces enim qui de mari extracti fuerint, moriuntur. Nos autem ideo Apostoli de mundi istius mari extraxerunt atque piscati sunt, ut vivi ex mortuis fieremus. Quamdiu eramus in hoc sæculo, oculi nostri in profundo, & vita nostra versabatur in cæno: postquam de fluctibus erepti sumus, cepimus solem videre, cepimus verum lumen aspicere, & præ D nimio gaudio conturbati, ad animam nostram dicimus: *Spera in Deu, quoniam confitebor illi: salutare vultus mei & Deus meus*. Et deinceps. *Propterea memor ero tui de terra Jordanis & Hermonim a monte modico. Abyssus abyssum invocat*. Et nos de terra Jordanis, id est, de flumine ubi Dominus baptizatus est: & Hermonim, hoc est, de sæculi hujus maledictione, quoniam Hermon interpretatur *anathema*: & de monte modi- E co hujus mundi (quamvis enim aliquis sanctus sit, dum in isto* versatur sæculo, non est in monte grandi atque sublimi: sed in monte modico atque humili) clamamus ad Dominum, & profundum ipsius Scripturarum sensum de aliis Scripturarum testimoniis interpretamur. Quidquid * in absconso veteris Testamenti non possumus invenire, hoc de absconso novi Testamenti solvimus. In voce cataractarum Dei, hoc est, prophetarum ipsius & Apostolorum. Omnia F excelsa Domini, & fluctus ipsius, & impetus fluminis qui lætificant civitatem Dei, super nos transierunt in Christo Jesu, cui est honor & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

[* al. Dicite. * al. tacet qui.] [* al. certatur.] [* al. abysso.]

ADMONITIO

DE SUBSEQUENTE SERMONE.

In Veronensi ms. qui nonum certe sæculum antecedit, subjungitur paulo post Sermoni qui de esu Agni *inscribitur. Erasmus de isto ait, Ejusdem est farinæ, cum homelia, quæ proxime præcessit, & eundem sapit auctorem.*

EXPLANATIO IN PSALMUM CXVII.

Cap. 1. IN omni psalmo Dominus noster Jesus Christus prophetatur atque canitur. Siquidem ipse *habet clavem David quæ aperit & nemo claudit, claudit & nemo aperit.* (Apoc. 3. 7.) Sed præcipue in centesimo decimo septimo psalmo, qui nunc psallendo lectus est resurrectionis mysterium prædicatur. Hic enim psalmus, in quo a Spiritu Sancto præsignati vocantur ad confitendum Domino in laude: vel ad confessionem gentium veri Israelitæ in pœnitentia veri sacerdotis Aaron domus, quod est in Ecclesia: sive generaliter omnes timentes Deum recte pro tantis muneribus pietatis Patris qui *Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum,* (Rom. 8. 31. 32.) a confessione incipitur. *Quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus.* Quis enim nostrum poterit esse considerans ea quæ in eo quotidie exsultans canit Ecclesia: hoc est, passionem Domini Salvatoris resurrectionem sive ascensionem: & non magis erumpat in vocem, * compos illorum parvulorum effectus, (* al. consors.) Domino cum ramis & palmis exsultantium, *O Domine, salvos nos fac, o Domine, bene prosperare.* Unde & ipse victor ad Patrem ascendens imperat. Angelis, dicens: *Aperite mihi portas justitiæ: & ingressus in eas confitebor Domino.* (Psalm. 24. 7.) Hæ sunt portæ, de quibus in vicesimo tertio psalmo inter se invicem Angeli loquebantur, ingressum Domino præparantes: *Levate portas, principes, vestras, & elevamini portæ æternales, & introibit rex gloriæ.* Sed pulchre levari jubentur portæ, & in sublime erigi. Siquidem juxta dispensationem carnis, & mysterium & victoriam crucis, major regreditur ad cælos, quam ad terras venerat. *Hæc porta Domini, justi intrabunt per eam.* Per hanc portam ingressus est Petrus, ingressus est Paulus, ingressi sunt omnes Apostoli, ingressi sunt & Martyres, & quotidie sancti quique ingrediuntur. Per hanc portam primus latro cum Domino ingressus est. (Cap. 2.)

Habetote fiduciam, & vos sperate similia. Sic enim ipse Apostolus dixit: *Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite, ubi Christus in dextera Dei sedet.* (Col. 3. 1.) Non dicit hic psalmus, soli Apostoli, soli Prophetæ & Martyres intrabunt per eam: sed justi introibunt per eam. Quicunque ergo juste agit, & inter justos Domini esse meruit, fiducialiter agat in eo sperans, quia intrabit per hanc portam. Quia Dominus non quærit sanguinem confitentium: sed fidem, pro qua sanguis effunditur credentium. Si habuerimus fidem quæ potest sanguinem B fundere, imputabitur nobis & cruoris effusio. O vere infelices Judæi, o miseri atque miserabiles: lapidem qui per Isaiam repromissus est, quod poneretur in fundamentis Sion, & populum utrumque conjungeret, esse Dominum Salvatorem, esse Filium Dei, non agnovistis. Hunc vos reprobastis, ædificantes quondam congregationem Domini, & Templi Dei mysteria custodientes: qui reprobatus a vobis, factus est in caput anguli: & primam Ecclesiam de Judæorum C populo congregatam, & credentes ex nationibus in unum gregem & ministerium fœderavit. *A Domino factum est illud: hoc est mirabile in oculis nostris:* ut nos qui ante passionem Domini sine testamento eramus exleges, adoptaremur in filios Dei: & priori cingulo putrescente, aliud sibi Deus lumbare contexeret, alium populum præpararet.

Vos ergo, Judæi, habetis Scripturam, vos legitis libros, & nos in eum qui in eis scriptus est libris, ipsum adorantes, credimus. Vos tenetis paginas, nos sensum paginarum. Vos D complicatis membranas animalium mortuorum, nos possidemus spiritum vivificantem. Quid mirabilius potest esse istiusmodi sacramento? Quid hac die felicius, in qua Dominus Judæis mortuus est, nobis surrexit? In qua Synagogæ cultus occubuit, & est ortus Ecclesiæ: in qua nos homines fecit secum surgere, & vivere, & sedere in cælestibus. Et impletum est illud quod ipse dixit in Evangelio: *Cum autem exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me.* (Joan. 12. 32.) E Hæc est dies quam fecit Dominus, exultemus & lætemur in ea. Omnes dies quidem fecit Dominus, sed cæteri dies possunt esse Judæorum, possunt esse hæreticorum, possunt esse gentilium. (Cap. 3.)

Dies dominica, dies resurrectionis, dies Christianorum, dies nostra est. Unde & dominica dicitur: quia in ea Dominus victor ascendit ad Patrem. Quod si a gentilibus dies solis vocatur, & hoc nos libentissime F confitemur. Hodie enim lux mundi orta est, hodie sol justitiæ ortus est, in cujus pennis est sanitas. Nunquid sol pennas habet? Respondeant Judæi, & qui tantum secundum literas Scripturas intelligunt similes Judæorum. Nos autem dicimus, quicumque sub alis

alis istius solis fuerit, qui dixit in Evangelio: *Quoties volui congregare filios tuos, quasi gallina pullos suos sub alas, & noluisti?* (Matth. 23. 37.) iste securus erit ab accipitre diabolo, ab aquilis volantibus in Ezechiele, & omnia peccatorum ejus vulnera sanabuntur.

(Cap. 8.) Ut autem sciatis, fratres mei, quod proprie psalmus iste de Domino scriptus est: & in Evangelio pueri sicut meminimus, qui intrante Jerosolymam Salvatore palmas levantes, clamaverunt atque dixerunt: (Matt. 21. 9.) *Osanna in excelsis, benedictus qui venit in nomine Domini, Osanna in excelsis*: de centesimo decimo septimo psalmo istos versiculos assumserunt: *O Domine salvum me fac*. In Hebræo scribitur, HOSIANNA. Unde & Judæi impatienter ferentes volunt prohibere parvulos: de quibus in Isaia loquebatur Dominus: (Isa. 8. 18.) *Ecce ego & pueri mei quos mihi dedit Dominus*. Tacentibus enim senibus & invidiæ livore cruciatis, parvuli clamant, & Christum parvuli confitentur. Quod si & illi tacuissent, lapides utique clamarent, id est, gentilium populus: de quibus in Evangelio scriptum est: (Matth. 3. 9.) *Potens est Dominus de lapidibus istis suscitare filios Abraæ*: nos significans qui duro quondam corde fuimus: sed nunc credentes in Christo Jesu * in filios Abraam, in filios Dei omnipotentis, adoptati sumus per ipsum Dominum: cui est gloria in sæcula sæculorum. Amen.

(* al. tacet in filios Abraam.)

ADMONITIO

DE SUBSEQUENTE EPISTOLA.

Erasmus ait, Hoc haud scio cujus fragmentum, vix dignum est vel hoc ordine. Tantum abest, ut Hieronymo sit tribuendum.

AD DARDANUM DE DIVERSIS

GENERIBUS MUSICORUM.

(Cap. 1.) Cogor a te, ut tibi, Dardane, de aliquibus generibus musicorum, sicut res docet, vel visione, vel auditu brevi sermone respondeam. Alia enim ad lucidum proferre non possum: quia unaquæque res secundum ingenium ejus est: quæ autem possunt enarrari libenter explicabuntur. Primum omnium ad organum, eo quod majus esse his in sonitu, & fortitudine nimia computantur clamores, veniam. De duabus elephantorum pellibus concavum conjungitur, & per quindecim fabrorum sufflatoria comprehensatur: per duodecim cicutas æreas in sonitum nimium, quos in modum tonitrui concitat: ut per mille passuum spatia sine

A dubio sensibiliter utique & amplius audiatur, sicut apud Hebræos de organis quæ ab Jerusalem, usque ad montem Oliveti, & amplius sonitu audiuntur, comprobatur.

Duo genera organi a plerisque esse dicuntur. Primum est, quod prædiximus, & aliud quod de peregrinatione Israelitici populi apud Babylonios inscribitur: *Super flumina Babylonis* & cætera. Hoc totum figuraliter ac spiritualiter significat Evangelium Christi, quod & illud duabus pellibus, id est, duarum legum asperitate conjungitur per quindecim sufflatoria, *fabrorum id est, per Patriarchas ac Prophetas: per duodecim cicutas æreas, id est, per Apostolos, sonum nimium emittit, sicut scriptum est: *In omnem terram exivit sonus eorum: & reliqua*. Quod est in modum tonitrui, id est, vox Evangelii in toto orbe terrarum, sicut scriptum est: *Vox tonitrui tui, Deus, in rota*. Per mille passus, id est, perfectum numerum decem verborum legis impletur: **sonus ejus in salicibus*, id est, per laborem uniuscujusque doctoris labiorum Evangelium prædicatur. (Cap. 2. — Psal. 136. 1. — Psal. 18. 5. — Ibid. 76. 19. — * al. sonsus.)

B C

Tuba itaque, de qua in Daniele scriptum est: *Cum audieritis vocem tubæ, fistulæ, citharæ, & reliqua*, diversis figuris ac formis efficitur. Aliter enim est tuba congregationis populi, aliter conductionis, aliter victoriæ, aliter persequendi inimicos, aliter concussionis civitatum: & reliqua. Tuba autem consuetudinis apud rerum peritissimos hoc modo intelligitur: tribus fistulis æreis in capite angusto inspiratur. In capite per quattuor vociductus æreos, qui per æreum fundamentum quaternas voces producunt, mugitum nimium vehementissimumque profert. Ita Evangelium terna confessione trium personarum sanctæ Trinitatis in capite angusto, id est, in nativitate Christi, divinitate inspiratur: & per quatuor vociductus, idest, quatuor Evangelistas, per eremum fundamentum stabilitatem fidei & operum in toto orbe voce nimia clamores, quos in modum tubæ congregationis fortiter emittit. (Cap. 3. — Dan. 3. 15.)

D E

Fistula præterea artis esse mysticæ, sicut fusores earum rerum affirmant: reperitur ita. Bombulum æreum ductile quadratum latissimumque, quasi in modum coronæ cum fisoculo æreo ferreoque commixto, atque in medio concusso, quod in ligno alto spatiosoque formatum superiore capite constringitur: alterum altero capite demisso: sed terram non tangi a plerisque putatur, & per singula latera duodecim bombula ærea, duodecim fistulis in medio positis, in catena fixis dependent. Ita tria bombula in uno latere per circumitum utique figuntur, & concitato primo bombulo, & concitatis duodecim bombulorum fistulis in medio positis, (Cap. 4.)

F

 cla-

clamorem magnum fragoremque nimium supra modum simul proferunt.

Cap. 5. Bombulum itaque cum fistulis, id est, doctor in medio Ecclesiæ est, cum Spiritu Sancto, qui loquitur in eo: constringitur in ligno alto, id est, Christo, qui a sapientibus ligno vitæ comparatur: in catena, id est, in fide: & non tangit terram, id est, opera carnalia: duodecim bombula, id est, duodecim Apostoli: cum fistulis, id est, divinis eloquiis. Cithara de qua in quadragesimo secundo psalmo scriptum est: Psal. 42. 4. *Confitebor tibi in cithara, Deus Deus meus*, propriæ consuetudinis est apud Hebræos, quæ cum chordis viginti quattuor, quæ in modum Deltæ literæ, sicut peritissimi tradunt, utique componitur: & per digitos Pindari variis vocibus tinnulis ictibusque in diversis modis concitatur.

Cap. 6. Cithara autem de qua sermo est, Ecclesia est spiritualiter: quæ cum quatuor & viginti seniorum dogmatibus trinam formam habens, quasi in modum Deltæ literæ per fidem sanctæ Trinitatis manifestissime sine dubio significat: & per manus viri, Petri Apostoli, qui prædicator illius est in diversos modulos veteris & novi Testamenti, aliter in litera, aliter in sensu figuraliter concutitur.

Cap. 7. Sambuca itaque quæ apud peritissimos Hebræorum ignota res est, antiquis temporibus apud Chaldæos fuisse reperitur: sicut scriptum est: Dan. 3. 15. *Cum audieritis vocem tubæ, fistulæ, citharæ, sambucæ: & reliqua.* Bucca vocatur tuba apud Hebræos: deinde per diminutionem buccina dicitur. Sambuca autem sol apud Hebræos interpretatur, sicut scriptum est: *Samson sol eorum.* Propterea autem apud eos sambuca inscribitur, quia multi corticem arboris esse putant, & per soliditatem mellis, * ac venti mutabilitatem, quasi in modum tubæ de ramo arboris moveri potest: ideo sambuca dicitur, quia æstatis tempore fieri potest, & usque ad frigoris tempus durare potest. Arescit enim secundum communem consuetudinem. Typus eorum est, qui Dominum in bonis operibus laudant, & in tempore frigoris, id est, tribulationum vel persecutionis laudare eum non possunt, propter infidelitatem vitæ, & abundantiam divitiarum suarum.

(* al. ventiæ.)

Cap. 8. Psalterium quoque Hebraice Nablon, Græce autem psalterium, Latine autem laudatorium dicitur. De quo in quinquagesimo quarto psalmo dicitur: *Exsurge psalterium cum cithara.* Est autem cum chordis decem, Psal. 144. 9. sicut scriptum est. *In psalterio decem chordarum psallam tibi*: forma quadrata. Psalterium itaque cum decem chordis, id est, cum decem verbis legis contritis contra omnem hæresim, quadrata per quatuor Evangelia potest intelligi.

Cap. 9. Tympanum paucis verbis explicari potest, quæ minima res est, eo quod in manu mulieris portari possit: sicut scriptum est in Exodo: *Sumsit autem Maria Prophetes soror Aaron tympanum in manu sua*: Exod. 15. 20. & est minima sapientia Legis veteris in manu Judæorum. Synagogæ [a] antiquis temporibus fuit chorus quoque simplex pellis cum duabus cicutis æreis: & per primam inspiratur, per secundam vocem emittit. Typus populi prioris, qui angustam intelligentiam legis acceperat: & per angustam voluntatem prædicationis omnia infirmiter prædicavit. Si autem terrena sapienter ac diligenter respiciam, & spiritualiter ac mystice intelligenda sunt.

ADMONITIO

DE SUBSEQUENTE SERMONE.

Fausti Rhegiensis hunc esse putat Sermonem Casimirus Oudinus, caussatus magnam eorum partem, qui inter Eusebii Emisseni habentur, Sermones illius esse. Atque hic quidem inscribitur apud Eusebium Sermo de Pafchate: *re autem ipsa duo simul hi sunt compacti perperam, quorum alter a verbis*, Beneficia Dei nostri &c. *inchoatur, quæ nos dictionis gratia a continenti seriese junximus. Cæterum Erasmus ait, Nullam hic umbram Hieronymiani pectoris possis deprehendere. Et in aliis codicibus alio atque alio titulo prænotatur.*

DE RESURRECTIONE DOMINI

SERMO.

Cap. 1. EXsulta, cælum, & in lætitia esto, terra: Joel. 2. 21. dies iste amplius nobis ex sepulcro radiavit quam de sole refulsit. Ovet infernus quia resolutus est: gaudeat, quia visitatus est: resultet, quia ignotam lucem post sæcula longa vidit, & in profundæ noctis caligine respiravit. O pulchra lux, quæ de candido cæli fastigio præmicasti: & inter fluenta purpurea sedentes in tenebris, & in umbra mortis subita claritate vestisti.

Cap. 2. Confestim igitur æterna nox infernorum, Christo descendente, resplenduit: siluit stridor ille lugentium, dirupta ceciderunt vincula damnatorum: attonitæ mentes obstupuere tortorum: omnis simul officina impia con-

[a] Utres illos intelligit, quos etiam nunc inflant rustici, Utricularii dicti, & Græce ἀσκαῦλαι. Hinc pro Chorus, dubitat Salmasius, legendumne sit, dorus; nam δορὸς Græcus est pellis, vel uter.

contremuit, cum Christum repente in suis sedibus vidit. Mox igitur ferruginei janitores, descendente Christo, talia inter se cæci per umbrosa silentia cum umbra submurmurant: Quisnam est iste terribilis, & miro splendore coruscus? Numquam talem noster excepit tartarus: Nunquam in nostra caverna talem evomuit mundus: invasor est iste, non debitor: & * fractor est, non precator: judicem videmus, non supplicem: pugnare venit, non succumbere: eripere, non manere. Ubinam putatis socii nostri ac janitores dormiebant cum ille debellator claustra vexabat? Iste si reus esset, audax non esset. Si eum aliqua delicta fuscarent, nunquam fulgore suo nostras tenebras dissiparet.

* al. fac̄tor.

Cap. 3. Sed si Deus est, ut quid huc venit? Si homo est, quid præsumsit? Si Deus, quid in sepulcro facit? Si homo, quare captivos solvit? Nunquidnam cum auctore nostro fœdus composuit? An forte & ipsum aggressus vicit, & sic ad nostra regna transivit? Certe mortuus, certe victus erat. Illusus est præliator noster in mundo, nescivit quia hic stragem procuraret inferno. O crux illa fallens gaudia nostra, & parturiens damna nostra. Per lignum ditati sumus, per lignum evertimur. Periit potestas illa cunctis semper populis formidata. Nullus sub sede nostra captivus palpitavit. En quod gemebundum est exsultat. Non jam audiuntur antiqui fletus, nulli jam resonant ejulatus, omnis mugitus gementium obmutuit. Putasne iste sine nostro redibit exitio? Nemo ad nos unquam vivus intravit, nemo sic audax fuit, nemo sic carnifices terruit, nunquam in hac habitatione nigra semper & fuligine cæca jucundum lumen apparuit. An forte sol de mundo migravit? Sed nec cælum nobis astraque parent: & tamen infernus lucet. Quid faciemus? Quo convertemur contra istum? Cruentas domos & obtinere nostræ cavernæ portarum custodias non valemus: male intravimus, tantam lucem obtenebrare nequivimus, opprimere tanta virtute præditum non valemus, nostra quoque urgeri colla conspicimus, & de nostro insuper interitu formidamus. Quid nobis e cælo? Plagis recentioribus ultra justam ultionem flagellamur: nocte nostra contenti fuimus: antris nostris occultabamur. Quare radiis solis prodimur? quare violentia disturbamur: quare in nostris sedibus captivamur?

Cap. 4. Mox igitur Christus in ipsos crudeles ministros pœnarum acies dirigit, atque implacabiles turmas, framea divina concidit: fremunt diri sub tortore carnifices, & rabidis adacti stridoribus contabescunt. Ipsa quoque antra ferrei cubilis intrante fortissimo, A a fortiore æternis nexibus colligantur. Hoc namque ita futurum Dominus ipse promiserat, dicens: *Nemo intrat in domum fortis, & vasa ejus diripit, nisi prius alligaverit fortem, & sic vasa ejus diripiet*. Tristes igitur mox lugentesque diuturno squalore turbæ populique vexati concurrunt, & rectoris sui vestigiis advolvuntur. Matth. 12. 29.

Cap. 5. Phil. 2. 10. Ecce apostolica dicta probantur: *in nomine Jesu omne genu flectatur, cælestium, terrestrium, & infernorum*. Mox igitur captivæ animæ de custodiis relaxatæ, a tartaro prodierunt. B Regnaque cælorum ista supplicatione * deplorant: Venisti tandem, clementissime Jesu, succurre jam & parce fessis: Nunc, Christe, sævas extingue minas, jam miserandos resolve mugitus: redemisti vivos cruce tua: eripe mortuos morte tua. Pari nobiscum sorte mundus ipse interierat, & ad adventuum tuum omnis creatura pendebat: tibi nostra tormenta suspirabant, te semper infernus iste pavebat. Dum hic es, absolve C reos, dum ascenderis, defende tuos: dum hic es, universa claustra solvantur, dum ascenderis, non claudantur. Tu solus caput draconis comminuere potuisti, tu portas æreas & vectes ferreos valuisti conterrere. Pateat, quæsumus, precantibus janua: lux non desit pia: & si redieris ad corpus majestate tua, non privetur infernus potentia tua.

* al. implorant.

Cap. 6. Post auditas itaque preces, post compositas leges, post demersos in altæ voraginis fossa tortores, rex noster hodie de inferis D triumphator & laureatus exivit, nec candidatum officium defuit: sed læta cum principe suo, omnis beatorum turba processit: sicut in Evangelio scriptum est: *Quia resurgente Domino, multa corpora Sanctorum qui dormierant resurrexerunt cum eo: & exeuntes de monumentis post resurrectionem ejus, venerunt in sanctam civitatem, & apparuerunt multis*. Repedat igitur ad stadium suum triumphator iterum vivus, ut noverit omnis mundus quia redivit ab inferis Christus. E Glorientur ergo credentes: plaudant manibus omnes gentes, quia rex noster & in sæculo triumphavit, & inferos vicit. Matth. 27. 52. 53.

Cap. 7. Beneficia Dei nostri cum magna atque mirifica sint: tamen nec nova probantur esse, neque subita: sed ab initio sæculi & prædicta sunt oraculis, & præfigurata mysteriis. Sacram Domini passionem ab ipsis mundi coalescentis exordiis, veteris Testamenti responsa cecinerunt: & ideo Chri- F stum Dominum prædicatum, ac enuntiatum suis fidelibus, apparere ex ipsorum libris & voluminibus asserimus. Validis absque dubio nititur privilegiis, qui caussam suam de adversarii asserit instrumentis: speciosa victoria

ctoria eſt contrariam partem chartulis ſuis, A velut propriis laqueis irretire: & teſtimoniorum ſuorum vocibus confutare, & æmulum telis ſuis evincere, ut oppugnatoris tui argumenta, tuis probentur utilitatibus militare. Itaque in Domini noſtri perſona, dum ex Adæ primi hominis coſta mater cunctorum viventium Eva producitur: ex hujus ſacro latere, & ſalutari vulnere Eccleſia omnium fidelium parens, reparanda monſtratur. In ejus typo Abel victus occiditur: & innocens fraterna tanquam Judaica impie- B tate mactatur. Hic idem Dominus in noviſſima mundi ſeneſcentis ætate per figuram beati Abraæ longævi patris offertur ad victimam: quo tempore dum novo ſacrificio in unici filii ſui jugulum pius parricida conſurgit, ex improviſo aries oculis ejus apparuit: ſicut eloquitur ſermo divinus: *& vidit Abraam arietem inter vepres hærentem cornibus.* (Gen. 22. 13.) *Inter vepres*, inquit.

(Cap. 8.) Requiramus quæ iſta ſit novitas: id eſt, in multitudine circumſtantium peccatorum. C *Hærentem cornibus*: id eſt, ad crucis cornua clavorum crucifixione pendentem: ſicut in alio loco legimus: *Cornua in manibus ejus ſunt.* (Hab. 3. 4.) Hoc ideo quia venerandas manus ejus patibuli brachia ſuſceperunt. Inter ſpinas autem deputatus eſt, quando ſpineo ſerto innocentiæ & juſtitiæ auctor illuſus eſt. Sed aliud introſpicere debemus, quidnam ſit, quod Iſaac a patre altaribus admovetur, ac ſubito aries pro eo non mutata, ſed duplicata oblatione ſupponitur. Gemina hic adoranda ſubſtantia Redemtoris oſtenditur. D Dei enim unigenitus offertur, & virginis primogenitus immolatnr. Hoc quoque dominicæ paſſionis præfigurabat inſignia, quod legimus beatum Heliſæum ſepulcro conditum ingeſto a [a] latrunculis cadavere intra tumulum ſuum corpus extincti tactu ſacri corporis ſuſcitaſſe.

(Cap. 9.) Quis hic alius præfigurabatur, niſi Dominus noſter Jeſus Chriſtus, qui reſurrectionem de morte largitur, & vitam ſepultus operatur? In latronibus etenim mundum, in E Prophetæ virtutibus Chriſtum Dominum recognoſce. Adhuc celeberrime per Scripturas ſanctas, etiam in Prophetæ Jonæ laboribus & ærumnis, Chriſti paſſio ac reſurrectio præſignantur. Hic Jonas (quod fidei veſtræ non arbitramur incognitum) typum Domini geſſiſſe præſcribitur. Ipſe enim Dominus dixit: *Sicut fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus: ita erit filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus.* (Matth. 12. 40; Jon. 2. 1.) Hic inquam Jonas ad prædi- F candum Ninivitis iræ cæleſtis offenſam, Domino jubente, dirigitur: præſcius triſtem ſententiam Propheta populi converſione * vacuandam, navim profugus quæ Tharſum petebat ingreditur: ſed nautis exorta tempeſtate turbatis, ſorte fluctibus datur, & faucibus ceti piſcis demerſus excipitur. Sed piſce illæſum eructante depoſitum, tertia die terris refunditur. (* al. vacuandam.)

(Cap. 10.) Videte Dominum etiam in veteri Teſtamento in ſervi forma mirabiliter apparere: videte quomodo ſe ante actis ſæculis indicavit, ſecundum ſervilis formæ humilitatem venturum. Jonas iram Domini prædicaturus ad magnam Ninivitarum deſtinatur urbem, dicturus: *adhuc quadraginta dies & Ninive ſubvertetur.* Et Chriſtus ad mundi mittitur civitatem, ut diem ſalutis, & præfinitum judicii tempus annuntiet. Jonas navim expetit, Chriſtus Eccleſiam. Jonas fluctibus agitatur, Chriſtus mundi turbinibus exercetur. Niſi Jonas perditum detur, navis periculum non ſedatur. Sic non liberatur Eccleſia, niſi Chriſti morte ſalvetur. Nautæ dimiſſuri Jonam, tamen verentur & dicunt: *Domine, ne des ſuper nos ſanguinem innocentem.* (Jon. 1. 14.) Nonne vobis videtur nautarum imprecatio Pilati eſſe confeſſio? Qui tradit Chriſtum, & tamen lavat manus ſuas, & dicit: *Mundus ego ſum a ſanguine juſti hujus.* (Matth. 27. 24.) Quam congrue per perſonam gentilem fides gentium prædicatur!

(Cap. 11.) Dicit itaque Jonas in oratione ſua: *Tolle igitur, Domine, animam meam, quia melior eſt mihi mors quam vita.* Dicat hoc nobis Dominus noſter Jeſus Chriſtus: *quia melior eſt mihi mors quam vita*: id eſt, vivens unam Judæorum gentem ſalvare non potui: moriar, ut univerſus mundus mea morte ſalvetur. Jonam cetus piſcis excepit immerſum, ſed non contigit devoratum: & quem malitia hominum perdidit, beſtia eſuriens cuſtodivit: plenis viſceribus famem patitur, & in prædam quam abſorbuit, nil ſibi licere miratur. Quis eſt iſte qui inter avidos rictus abſumi poteſt, conſumi non poteſt? Cibus eſt, corruptio non eſt. Traditur perditionis profundo, & ſervatur ipſius mortis obſequio. Quis eſt iſte, qui vaſtiſſimos ſinus periculorum totus ingreditur, & ſub altitudine concluſus immenſa atque mortifera, vitali aere paſcitur, & dimiſſus in alienam rerum naturam, in vitæ exilium cum vita peregrinatur, & mortis ſuperſtes annuntiat mundi ſalutem?

(Cap. 12.) Puto quod hic eſt Dominus noſter Jeſus Chriſtus, quem ſæva mors, inexplebilis bellua, in eſcam ſuam rapuit, & prædam ſuam captivam contremuit: quem etſi terra ſorbue-

[a] Silicet IV. Regum 13. 21. juxta LXX. legerit. Cum enim Vulgata pro ambiguis vocibus Græca αὐτῶν, & Hebraica המ, vertat *quidam*, & ad ſepellientes referat, omnem dubitationem tollit de homine a latrunculis occiſo, atque ab iiſdem ſepulto: quæ noſtri auctoris, Joſephi, & Chronici Alexandrini ſententia eſt, *aliis* in alias ſententias diſcedentibus.

buerat crucifixum : tamen quem non inve- A nerat reum, non poterat tenere damnatum; quia culpam non facit pœna, ſed cauſſa. Quaſi ſolitum cibum perditum in origine mundi hominem devoravit : ſed magnam eſſe ſibi ipſius dignitatem præfocata cognovit. Atque ideo divinus ſermo commemorat, *& præcepit piſci, & evomuit Jonam in aridam* : Præcepit ergo beſtiæ, præcepit morti ſemper eſurienti, præcepit abyſſis & inferno, ut mundo reſtituat Salvatorem. Evomuit autem, hoc debemus accipere, quod ex imis B viſceribus mortis, victrix vita remeaverit : atque eam ex imis præcordiis inferni perditio exulcerata reddiderit.

Cap. 11. Videmus itaque in Prophetæ afflictionibus apertiſſime præfiguratam pariter & mortem & reſurrectionem. Quapropter quod impletum cernis in ſervo, credere non cuncteris in Domino. Quæ cum ita ſint, perſpice, homo, quantum valeas, & perpende quid debeas : perſpice quantum valeas, ut tandem vilis eſſe tibi deſinas : ut vel per hoc C erubeſcendis ſubjacere vitiis dedigneris, dum generoſitatem tuam de creatoris ac reparatoris dignitate metiris. Habet cauſſas quibus te ipſe confundat : cur indignis dominis victo corde ſubdatur, cui gloria æterna promittitur : & ſic gemino privilegio, qui dudum divinæ imaginis participatione fulgebas, efficeris etiam commercii nobilitate pretioſus. Unde quam fortis eſſe poſſis contra hoſtem tuum : interroga ſtatum tuum, quod tibi Dominus ad debellandum in membris D tuis mundi principem, & ſpiritales nequitias ſuperandas liberam contulit facultatem : ac ſic impoſſibile non putes, ut transferri obtineas in angelicas beatitudines : cum in hoc ſæculo angelicas deviceris poteſtates. Non ergo te degenerem ac deſpectum faciat vita, quem vel factura probat illuſtrem protuliſſe vel gratia : ſed curſum fidelis Chriſti ſanguis ad ſuperna fiducialiter extollat. Nam qui ſe cæleſti pretio vident redemtos, ad cæleſtia non dubitent præparatos.

ADMONITIO
DE SUBSEQUENTE SERMONE.

Etiam in Veronenſi, quem dudum laudavimus, perantiquo mſ. hic, & qui ſubſequuntur duo Semones de Epiphania & Quadrageſima, Hieronymo inſcribuntur. Eraſmus ait, Video dubitatum & ab aliis, cujus ſit hæc Homilia. Cujus ſit non pronuntio, quamquam Leonem aut Maximum refert. Hieronymi non eſſe, palam eſt.

DE NATIVITATE DOMINI SERMO.

Hodie verus ſol ortus eſt mundo : hodie in tenebris ſæculi lumen ingreſſum eſt. Deus factus eſt homo, ut homo Deus fieret. Formam ſervi Dominus accepit, ut ſervus verteretur in Dominum. Cælorum habitator & conditor habitat in terris, ut homo colonus terræ migraret ad cælos. O dies omni ſole lucidior : o tempus cunctis ſæculis exſpectatius. Quod præſtolabantur Angeli, quod Cherubim & Seraphim & cælorum miniſteria neſciebant : hoc in noſtro tempore revelatum eſt. Quod illi videbant per ſpeculum & per imaginem : nos cernimus in veritate. Qui populo Iſraelitico loquebatur per Iſaim, Jeremiam cæteroſque Prophetas, nunc nobis per Filium loquitur. Cap. 1.

Videte quid ſit inter vetus Teſtamentum & novum. In illo loquebatur per nebulam: nobis loquitur per ſerenum. Ibi Deus videbatur in rubo, hic de Virgine Deus naſcitur. Ibi ignis erat populi peccata conſumens : hic homo eſt populi peccata dimittens, imo ignoſcens ſervis ſuis. *Nemo enim poteſt peccata dimittere, niſi ſolus Deus*. Sive hodie Dominus Jeſus natus, ſive hodie baptizatus eſt, diverſa quidem opinio fertur in mundo, & pro traditionum varietate, ſententia eſt diverſa. Nobis illud conſtat ad liquidum, quod ſive hodie natus ex Maria virgine eſt, ſive renatus ex baptiſmo, & nativitas carnis & ſpiritus nobis proficit : utrumque myſterium meum, utrumque utilitas mea eſt. Dei Filius non habebat neceſſarium, ut naſceretur, ut baptizaretur. Neque enim peccatum fecerat quod ei remitteretur in baptiſmo : ſed illius humilitas, noſtra ſublimitas : illius crux, noſtra victoria eſt : illius patibulum, noſter triumphus eſt. Cap. 2.

Gaudentes hoc ſignum levemus in humeris noſtris : victoriarum vexilla, & immortale lavacrum portemus in frontibus. Cum E hoc ſignum diabolus conſpexerit in frontibus noſtris, contremiſcit. Qui aurata Capitolia non timent, crucem timent. Qui contemnunt ſceptra regalia & purpuras Cæſarum & dapes, Chriſtianorum ſordes & jejunia pertimeſcunt. Denique in Ezechiele Propheta, cum omnes qui miſſus fuerat Angelus occidiſſet, & interfectio cepiſſet a ſanctis, illi tantummodo ſoſpites reſervantur, quos Thau litera, id eſt, crucis pictura ſervaverat. Exſultemus itaque ad crucis ſimi- F litudinem : ſanctas in cælum levemus manus : cum ſic nos armatos dæmones viderint, opprimentur. Quando Moyſes erectas habebat manus, vincebatur Amalech : ſi paululum illæ conciderant, invaleſcebat. Cap. 1.

An-

[a] Antemnæ navium & velorum cornua, sub figura nostræ crucis volitant. Aves quoque ipsæ quando in sublimiora tolluntur & pendent per aerem, extensis alis imitantur crucem. Sed & trophæa ipsa & victoria triumphorum, ornamenta crucis sunt: quam non solum in frontibus, sed in manibus quoque nostris habere debemus: ut si sic fuerimus armati, calcemus super aspidem & basiliscum, per Dominum nostrum Jesum Christum, cui est honor & gloria in sæcula sæculorum: Amen.

ADMONITIO
DE SUBSEQUENTE SERMONE.

Ejusdem videtur ac proxime superior Auctoris esse. Ut nihil aliud accedat, certe quod ait ille, sive hodie Dominus Jesus natus, sive hodie baptizatus est: diversa quippe opinio fertur in mundo, & traditionum varietate sententia est diversa, *immane quantum ab Hieronymi mente ingenioque abhorreat, qui in Commentariis in Ezechiel lib.* 1. *cap.* 1. *Epiphaniorum diem a Natali non modo probe distinguit, sed & eos refellit, qui pro uno eodemque habebant. Erasmus ait: Nec de hac quicquam habeo quod pronuntiem, nisi non esse Hieronymi. Et addubitant inscriptiones exemplarium.*

DE EPIPHANIA DOMINI SERMO.

Cap. 1. Dies Epiphaniorum Græco nomine sic vocatur. Quod enim nos apparitionem, vel ostensionem dicimus, Græci ἐπιφάνειαν vocant. Hoc autem ideo, quia Dominus noster hodie & Salvator apparuit in tenebris. Licet enim olim natus esset ex Maria, & triginta jam annorum explesset ætatem: tamen ignorabatur a mundo. Eo tempore cognitus est, quo ad Joannem Baptistam, ut in Jordane baptizaretur advenit, & vox de cælo Patris intonantis audita est; (Math. 3. 24.) *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui.* Quem Pater de cælis monstraverat voce: hunc Spiritus Sanctus versus in columbam, & super caput illius sedens, tactu quoque ipso voluit demonstrare, ne quis alius Dei Filius putaretur a populo. Quid hac humilitate sublimius? quid hac vilitate nobilius? Baptizatur a servo, & a Domino Filius appellatur. Inter publicanos, & meretrices, & A peccatores ad lavacrum venit, & sanctior est Baptista suo. Lavatur a Joanne in carne, & ipse Joannem in spiritu lavat. Aquæ quæ cætera mundare consueverunt, Domino nostro lavante, mundatæ sunt. Jordanis fluvius, qui eo tempore quando populum Israel eduxit Jesus ad terram repromissionis, fuerat exsiccatus: nunc membris Domini tactis, si potuisset, undas uno loco voluerat congregare, ut Domini corpus attingeret.

B Videte, fratres, quomodo id quod in Evangelio lectum est, in vigesimo octavo psalmo fuerit ante prædictum: (Cap. 2.) *Vox Domini super aquas.* (Psal. 28.) Loquutus enim Dei Filius ad Joannem. *Sine modo, sic enim oportet nos implere omnem justitiam.* (Matth. 3. 15.) Sequitur: *Deus majestatis intonuit*, quando Pater Filio testimonium reddidit, dicens. *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Vox Domini confringentis cedros.* Baptizatus est enim Christus, & erecti prius atque sublimes dæmones corruerunt. C *Succidit eos Dominus tanquam cedros Libani: & comminuit eos Dominus tanquam vitulus fragmenta arborum ventilans, & calcibus stirpes in diversa disperges. Et* e contrario de Salvatore quid dicit? *Et dilectus sicut filius unicornium.* Dilectus Dominus noster atque Salvator est, *filius unicornium*, filius crucis: de quo dicitur in cantico Habacuc: *Cornua in manibus ejus, ibi abscondit fortitudinem suam.* (Hab. 3. 4.) Postquam ergo dilectus iste crucifixus est, impletum est illud quod sequitur D in psalmo: *Vox Domini intercidentis flammam ignis.* Illo enim baptizato, & universo mundo, Christo lavante, mundato, gehennæ ignis extinctus est. *Vox Domini concutientis desertum.* Deserta fuit Ecclesia, quæ prius filios non habebat.

Cap. 3. Ad prædicationem Christi, deserta commota est, & parturivit & peperit: & nata est in una die gens tota simul illa, quæ ante dicebatur *desertum Cades*, hoc est, desertum sanctitatis. Siquidem quæ non habuerat E sanctitatem, cepit parere cervos, & sanctorum emittere greges, qui serpentes interficiunt, qui venena contemnunt: quibus discurrentibus in toto orbe, & Christi Evangelium prædicantibus, *in templo ejus omnes dicent gloriam Deo.* Sequitur: *Dominus diluvium inhabitare facit.* Consideremus totum orbem, respiciamus barbaras nationes, Romanum quoque mente lustremus imperium: ubique in Christum credunt, ubique in nomine Domini baptizantur: & F ita fit ut non una aqua, sed quodammodo sit diluvium baptismorum. Quapropter *consummatum est tabernaculum:* hoc enim psalmi

[a] Verus Hieronymus Epist. XIV. ad Heliodorum, *Crucis antenna figatur in frontibus:* quam comparationem, ut & alias ab Auctore adductas, passim apud Veteres invenire est.

mi iſtius titulo prænotatur: quoniam Eccleſia ex vivis lapidibus exſtructa eſt. Afferamus Domino filios Dei, afferamus ei filios arietum, Apoſtolorum & ſanctorum: & imitemur Salvatorem noſtrum (quia ipſe & paſtor & agnus & aries appellatur) qui pro nobis immolatur in Ægypto, qui pro Iſaac cornibus tenetur in ſentibus, & dicamus: *Dominus paſcit me, & nihil mihi deerit, in loco paſcuæ, ibi me collocavit. Super aquam refectionis educavit me;* cui eſt honor & gloria in ſæcula ſæculorum. Amen.

ADMONITIO

DE SUBSEQUENTE SERMONE.

Ingenium ſcriptionis, ac ſtylus, ordo quoque ipſe, quem in editionibus, & in Veronenſi mſ. obtinet, indicio ſunt, ejuſdem quinque iſtos Sermones, ab ſuperiore illo de nativitate Domini, Auctoris eſſe. Hunc tamen Eraſmus pauci adeo fecit, ut parum abfuiſſe dicat, quin in extremam claſſem relegarit.

SERMO DE QUADRAGESIMA.

Cap. 1. QUomodo miles ſemper exercetur ad prælium, & ſimulatis ictibus, veris poſtea vulneribus præparatur: ita omnis quidem Chriſtianorum vita indiget abſtinentia: ſed maxime quando hoſtis prope eſt, & præparatum adverſum nos exercitum ducit inimicus. Omni ſervis Dei tempore jejunandum eſt: ſed tunc amplius cum ad immolationem agni, ad myſterium baptiſmatis, ad Chriſti carnem & ſanguinem præparamur. Statim enim ut oves ſuas recedere velle de proprio grege viderit diabolus, fremit, iraſcitur, furit, & foris adverſus eas viribus commovetur, perire ſibi exiſtimans quicquid Chriſto ſalvatur: & mori Synagogæ ſuæ, quidquid Eccleſiæ vivificatur.

Cap. 2. Quia ergo, fratres cariſſimi, ad Domini Sacramentum quadraginta dierum jejunio præparamur, jejunemus tot diebus pro peccatis noſtris, quot pro ſceleribus noſtris Dominus jejunavit. Matth. 4. 1. Illum poſt baptiſmum tentat diabolus. Non enim ſciebat eum eſſe Filium Dei: propterea negligebat: Denique poſtea cognoſcere cupit in tentatione, dicens: *Si Filius Dei es, dic ut lapides iſti panes fiant.* Et, *Si Filius Dei es, mitte te deorſum.* Nos autem quia ſcit velle filios Dei fieri, propterea expugnare nititur, & quaſi ſerpens lubricus noſtros involvere pedes, ne aſcendere valeamus ad cælum. Si autem Dominum tentare auſus eſt verſipellis & nequam: quanto magis nos decipere non timebit? Si contra Dei Filium & figulum ſuum, vas perditum repugnavit: quanto magis contra nos qui inferioris ab eo naturæ ſumus audebit inſurgere? Si juſtus vix ſalvabitur, impii & peccatores ubi permanebunt? 1. Pet. 4. 18. Non quo Dominus noſter decipi potuerit a diabolo, ſed quo formam ſervi acceperit, in omnibus ſe tribuere volens exemplum, ut nemo ſibi in ſanctitate confidat, cum etiam ille tentatur, quem non poſſunt tentamenta ſuperare.

Hoc totum idcirco replicamus, fratres cariſſimi, ut ſollicita mente caveamus, ne exeuntes de Ægypto, & per quadraginta dies, quaſi per quadraginta annos ad repromiſſionis terram per eremum feſtinantes, deſideremus carnes & ollas Ægypti, & a ſerpentibus mordeamur. Cap. 3. Exivimus de Ægypto: quid nobis cum Ægyptiis cibis? Qui habemus cæleſtem panem, terrena alimenta quid quærimus? Reliquimus Pharaonem, invocemus auxilium Domini: ut nobis Ægyptius rex in credentium baptiſmate ſubmergatur. Ibi pereant equi & aſcenſores eorum: ibi fremens adverſarii necetur exercitus. Non murmuremus adverſus Dominum, ne a Domino percutiamur. Non detrahamus de ſacerdotibus noſtris: & magis a vitiis jejunemus quam a cibis: licet & ciborum abundantia ſint fomenta vitiorum. Si Aaron & Maria contra Moyſen murmurantes, Dei pro ſervo ſuo ſenſerunt vindictam: Num. 12. quanto magis ſi aliquis noſtrum præpoſitum ſuum vipereo ore laceraverit, divina ſententia punietur? Sed & ſacerdotibus ſimpliciter præcavendum eſt, ne duplici mente ſint, ne Domini ambigant poteſtatem. Si etiam Moyſes & Aaron (qui ad aquam contradictionis viſi ſunt fluctuare) non meruerunt terram repromiſſionis intrare: utique multo magis nos qui peccatorum premimur pondere, non valebimus fluentum Jordanis tranſire: & ad locum circumciſionis, id eſt, Galgala pervenire, ſi ſcandalizaverimus unum de minimis iſtis. Unde tam labores paſtoris, quam gregis fœcunditas: tam ubertas meſſium, quam agricolæ ſtudium, Domini horreis præparentur. Toto niſu ac labore tendamus, ut digni efficiamur adventu paſchæ, & carne ac ſanguine agni Chriſti Jeſu. Amen.

ADMONITIO.

DE SUBSEQUENTE SERMONE.

Habetur & inter ſuppoſititia Auguſtini Opera in Appendice Tomi VI. inſcriptus. In Pervigilio Paſchæ de eſu Agni. *Alius in Veronenſi perantiquo mſ. huic præmittitur, hoc titulo:* Unde ſupra Moyſes quadraginta diebus, & quadraginta noctibus jejunavit. *Eraſmus hujus, & qui proxime præcedit, eſſe eundem Auctorem ſentit.*

IN VIGILIA PASCHÆ DE ESU AGNI SERMO.

Cap. 1. HOdie, fratres cariſſimi, populus Iſrael, & vere *homo videns Deum* (hoc quippe interpretatur Iſrael) egredi jubetur de Ægypto. (Joan. 1. 29. Exod. 12.) Hodie agnus Dei, qui tollit peccata mundi, pro omnium ſalute jugulatur. Hodie ſanguine illius poſtes domorum, id eſt, frontes noſtræ depinguntur: Hodie occiduntur Ægyptii, & de ſervitute Pharaonis populus Dei liberatur: hodie percutiuntur primogenita Ægyptiorum, & Iſraelitarum non ſolum liberi, ſed etiam irrationabilia jumenta ſalvantur: (Pſalm. 35. 7.) *Homines & jumenta ſalvos facies, Domine*. Præparemus nos, fratres cariſſimi, ad immolationem agni: & apprehendamus illum, non quando dubia lux eſt, & adhuc lunæ cornua non implentur: non quando creſcere incipit, vel decreſcere: ſed quarta decima die, id eſt, lumine conſummato atque perfecto, quando tota ejus lampade totus orbis impletur. Nec putemus agnum iſtum anniculum ubiquumque poſſe comedi. Præcipitur nobis, ut in una illum comedamus domo, id eſt, * ne extra Eccleſiam immolari agnum putemus. (* Apud Aug. in ms. [illegible] *al. dogmatum. Pſal. 73. 14.) Ex quo manifeſtum eſt, quod Judæi & Hæretici, & omnia conventicula dogmataque perverſorum, qui agnum in Eccleſia non comedunt, non eos agni carnes comedere: ſed draconis, qui *datus eſt* (juxta pſalmiſtam) *in eſcam populis Æthiopum*. Quomodo enim in diluvio non ſalvatur, niſi qui in arca fuerit Noe: & corruente Jericho, una tantummodo Raab meretricis, id eſt, Eccleſiæ credentis ex gentibus, cuſtoditur domus: ita in immolatione agni, tunc vere agnus occiditur, cum in una mactatur domo.

Cap. 2. Exod. 12. 5. *Erit*, inquit, *vobis agnus immaculatus: de agnis & hœdis ſumetis eum*. Præcipitur & in alio loco: ut qui primo menſe paſcha facere non quiverit, ſecundo faciat: juxta quod & nunc jubetur, ut qui non poteſt ha-
A bere agnum, ſaltem habeat hœdum. Chriſtus [a] enim non ex hœdis fit, quos a ſiniſtris ſtare jubet: ſed pro diverſitate meritorum unicuique aut agnus, aut hœdus fit.

Quæritur etiam quare non in die agnus iſte immoletur, ſed ad veſperam. (Cap. 3.) Hæc cauſſa manifeſta eſt. Dominus enim noſter atque Salvator in conſummatione ſæculorum paſſus eſt. Unde & Joannes in Epiſtola ſua loquitur: *Filioli, noviſſima hora eſt*: quando (1. Joan. 2. 18.)
B autem noviſſima hora eſt, finito die, noctis initium eſt. Sed hoc intelligendum eſt, quod quamdiu in iſto ſæculo ſumus, id eſt, verſamur in Ægypto, non ſumus in clara luce, ſed in tenebris atque caligine; licet Eccleſia, id eſt, luna quaſi in nocte reſplendeat: tamen veri ſolis non poſſumus habere perfectum fulgorem.

In una, inquit, *domo comedetis carnes aſſas igni: & azyma cum amaritudinibus manducabitis. Non comedetis ex eis crudum aut coctum in aqua, ſed aſſum tantum igni.*
C Jubetur nobis ut panes abſque fermento veteri malitiæ & nequitiæ comedamus. De quo fermento in Evangelio Dominus diſcipulis dicit: (Matth. 16.) *Cavete a fermento phariſæorum*: & poſtea interpretatur, fermentum * phariſæorum eſſe doctrinam. (* A [illegible]) Et nos igitur ſi a doctrina ſæculi iſtius volumus eſſe alieni, quaſi extraneos a mundi converſatione nos facere, perſequutionibus & preſſuris ſubjectiſſimus, & ſecundum Apoſtolum comedamus azyma ſinceritatis & veritatis. Vis intelli-
D gere quod dico? Dic quod verum eſt: loquere quod ſincerum eſt: nullius perſonam accipias, non divitis, non potentis, quamlibet ſit potens, quamlibet ſit nobilis, ſi peccaverit, corripe eum, & comediſti azyma ſinceritatis & veritatis in amaritudine. Unde & Apoſtolus ait: *Inimicus factus ſum vobis vera dicens*. (Gal. 4. 16.) Et proverbium ſæculi, gentilis quoque poeta exprimens: Obſequium, inquit, amicos, veritas odium parit. Quod autem ſequitur, * Non crudas carnes (* al. [illegible])
E agni neque elixas comedamus: illud eſt, ne Scripturas divinas (quæ vere carnes agni ſunt) aut juxta hiſtoriam tantum intelligamus, * ſicut Judæi crudas eas aſſumamus in cibum: aut rurſum ſecundum Hæreticos, quibuſdam allegoriis & nubilo interpretationis ad perverſa quæque dogmata derivemus & enervemus eas * ſi ſucci veritate ſublata, umbras * quaſdam & imagines * effundamus. Sed intelligamus eas, & juxta hiſtoriam, ſicut ſcri-
F ptæ ſunt: & nihilominus eas Spiritus Sancti excoquamus ardore. Et quidquid in illis ſecundum literam videtur incongruum eſſe

[a] Apud Aug. [illegible] in domo Eccleſiæ [illegible] de Agni carnibus [illegible] am agimus, nobis hœ[illegible] ex hœdis fit quos &c.

Quæ quidem in Pſeudo-Hieronymianis codicibus [illegible] nominis *Chriſtus* recuſum, ſolenni Antiquariorum lapſu videntur prætermiſſa.

esse vel clausum, spirituali expositione pandamus.

Cap. 5. *Caput cum pedibus & intestinis comedetis.* Caput mihi videtur esse agni illud quod in Joan. 1. 1. Evangelio Joannis scribitur: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum: hoc erat in principio apud Deum.* Pedes autem homo, quem pro nostra salute dignatus est assumere. Sed & aliter sentiri potest. Caput, intelligentia spiritualis: pedes, simplex juxta historiam narratio: intestina autem quidquid intrinsecus in litera latet, quidquid in superficie non videtur: sed diligenti examinatione commolitum atque ruminatum a doctoribus profertur in medium: & quod putabatur esse fœdum & indecorum, hoc reperietur esse vitale. Verbi gratia: quid turpius in Scripturis dici potest, quam si Osee meretricem jubeatur habere uxorem: & Judas cum Thamar nuru sua concumbat: & David Bethsabee adulterio sordidetur: & Onam filius Judæ semen projiciat in terram, ne liberos generet? Hæc si secundum literam intelligantur, nonne a gentibus & ab incredulis quibusque, quasi scripturarum stercora condemnantur atque irridentur? Sed si illa excutias, si laves, si Spiritus Sancti igne excoquas, vertuntur in cibum: & quod putabatur inutile, invenietur esse mysterium.

Cap. 5. *Non relinquetis de eo in mane, & os non conteretis de eo, & quod reliquum fuerit de eo usque in mane, igne comburetis illud.* Nihil de carnibus agni usque in futurum sæculum reservemus. Quantumcumque possumus comedamus. Quod si qua in ea fortia sunt dogmata, videlicet Ecclesiastica, de Trinitate, de resurrectione, de anima, de Angelis, de cæteris istiusmodi, hæc non juxta nostram opinionem pravis interpretationibus differamus, non conteramus illa: sed ita ut sunt fortia prædicemus. Si quid autem quasi homines præterierit, & non potuerimus de carnibus agni comedere: scire debemus quod in futuro sæculo doctrina Spiritus Sancti nobis aperiendum sit, & comedemus illud.

Cap. 7. *Sic autem comedetis illud: Lumbi vestri accincti, & calciamenta vestra in pedibus vestris, & baculum in manibus vestris, & comedetis illud cum festinatione. Pascha est enim Domini Dei vestri.* Hucusque præceptum est quales agni carnes comedere debeamus: nunc jubetur quo a nobis habitu Luc. 12. 35. Matth. 3. 6. 1. Reg. 18. comedendæ sunt. *Lumbi*, inquit, *vestri accincti*, & ad Apostolos dicitur: *Sint lumbi vestri accincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris.* Et Joannes zona pellicea cingitur. Et Helias nihil habens in se molle atque muliebre, sed totum virile & rigidum (homo quippe hirsutus erat) cingulum habuisse describitur. Et nos ergo si volumus carnes agni comedere, mortificemus lumbos nostros, mortificemus opera carnis. Et hoc quod in Job de diabolo dicitur: *Virtus ejus in lumbis ejus, & fortitudo ejus in umbilico ventris ejus*, occidatur in nobis, Job. 40. 11. ne caro concupiscat adversus spiritum, sed spiritu opera carnis mortificemus, & purificati vescemur agni carnibus.

Cap. 8. Ut autem sciamus, fratres carissimi, quoniam quicumque uxori debitum reddit, vacare non potest orationi, nec de carnibus agni comedere: Moysi præcipitur, ut populus qui ascensurus erat ad montem Oreb, ante tres dies purificetur; & David cum venisset ad * Achimelech sacerdotem, interrogatus, si mundi sunt pueri, respondit, purificatos eos esse ab heri & nudius tertius. Si autem panes propositionis non poterant ab his qui uxores suas tetigerant, comedi quanto magis panis ille qui de cælo descendit, non potest ab his qui conjugalibus paulo ante hæsere complexibus violari atque contingi? Non quo nuptias condemnemus (hoc enim non dicimus) sed quo eo tempore quo carnes agni manducaturi sumus, vacare operibus carnis non debeamus.

1. Sam. 21. * al. Abimelech.

Cap. 9. Quod autem sequitur: *Et calceamenta in pedibus vestris: & baculum in manibus vestris:* hoc jubetur, ut quamdiu in eremo istius sæculi gradimur, calciati simus calciamentis pacis, necubi in deserto scorpius & coluber obrepat, necubi serpens plantam gradientis invadat. Quod si forte adversum nos consurrexerit, habeamus virgam in manibus, & percutiamus eum, & dicamus: *Virga tua & baculus tuus, ipsa me consolata sunt.* Psalm. 22. 4. Videte mysterium Scripturarum. Quandiu per solitudines * ambulemus, necesse habemus habere & pelles pro calceamentis quibus nostri tegantur pedes. Quando vero terram repromissionis intramus, dicitur nobis cum Jesu Nave: *Solve calciamenti tui corrigam: locus enim in quo stas sanctus est.* Joj. 5. 15. Et nos ergo quando intraverimus regna cælorum, non habebimus opus calciamentis, non his præsidiis quibus custodimur in sæculo: sed ut novum dicam, agnum illum qui pro nobis occisus est, sequemur. Sed videte ut de nobis dicat Joannes: *Isti sunt qui vestimenta sua non coinquinaverunt, virgines enim permanserunt: qui sequuntur agnum quocumque vadit*, Christum Jesum. Apoc. 14. 4. Cui est honor & gloria in sæcula sæculorum: Amen.

* Apud. Aug. ambulamus, necesse est, ut habeamus calciamenta, quibus &c.

A D M O N I T I O
DE SUBSEQUENTE SERMONE.

Erasmus ait: Ex eadem & hic sermo profectus est officina, & ad carissimos fratres pertinet.

DE RESURRECTIONE DOMINI SERMO.

Cap. 1. NOn queo, fratres cariſſimi, quem mente concepi, ore proferre ſermonem, & cordis mei lætitiam lingua non explicat. Hoc autem non ſolum ego patior, qui cupio narrare quæ ſentio: ſed etiam & vos mecum patimini, plus exſultantes in conſcientia, quam eloquio proferentes. Videtur mihi hic dies cæteris diebus eſſe lucidior: ſol mundo clarior illuxiſſe: aſtra quoque & B omnia elementa lætari: & quæ, patiente Domino, proprium lumen retraxerant & fugerant, & noluerant Creatorem ſuum aſpicere crucifixum, hæc nunc victorem illum, & ab inferis reſurgentem, ſuo (ſi dici poteſt) fulgore, ſuo proſequuntur officio. Credit cælum, credit terra: & ſagena quæ totum mundum piſcata eſt, Judæos tenere non potuit.

Cap. 2. Pſal. 128. 24. *Hæc dies quam fecit Dominus, exultemus & lætemur in ea*. Quomodo Maria Virgo mater Domini inter omnes mulieres principatum tenet: ita inter cæteros dies hæc omnium dierum mater eſt. Rem novam dico, ſed quæ Scripturarum vocibus comprobatur, Hæc dies & una de ſeptem & extra ſeptem eſt. Hæc eſt dies quæ appellatur octava. Unde & in quibuſdam pſalmorum titulis ſuperſcribitur, Gen. 8. 16. *pro octava*. Hæc eſt in qua Synagoga finitur, & Eccleſia naſcitur. Hæc in cujus numero octo animæ ſalvatæ ſunt in arca Noe. Similiter, inquit Petrus, & vos ſalvos facit Eccleſia. Hæc eſt de qua Eccleſiaſtes præcipit Eccl. 8. 2. : *Date partes ſeptem, date & octo*. Hi ſunt octo gradus, per quos in Ezechiele templum Dei ſcandimus. Hæc octava dies, de cujus Sacramento, & omnium nationum in Chriſti fide, octavus quoque pſalmus incipit Pſal. 8. 16.: *Domine Dominus noſter, quam admirabile eſt nomen tuum in univerſa terra*. Et quid me neceſſe eſt infinita replicare? Dies me deficiet, ſi voluero omne diei iſtius exponere Sacramentum.

Cap. 3. Hoc tantum dico, quod univerſa ſabbati gratia & antiqua illa feſtivitas populi Judæorum, diei iſtius ſolennitate mutata eſt. Illi in ſabbato non faciebant opus ſervile, nos in die Dominica, hoc eſt, Reſurrectionis, opus ſervile non facimus: quia vitiis & peccatis non ſervimus. Joan. 8. 34. *Qui enim facit peccatum, ſervus eſt peccati*. Illi de domibus ſuis non egrediebantur: & nos de domo Chriſti non egredimur, ſumus enim in Eccleſia. Illi non accendebant ignem in die ſabbati: nos e contrario accendimus in nobis ignem Spiritus Sancti, & omne vitium excoquimus peccatorum: de quo igne Dominus ait Luc. 12. 49.: *Ignem venit mittere in terram: & quam volo ut ardeat*. Deſiderat Dominus A ignem iſtum ardere in nobis: ſecundum Apoſtolum, id eſt, Spiritu nos Sancto fervere, ut non refrigeſcat in nobis caritas Dei. Illi per diem ſabbati non ambulant in itinere: perdiderunt enim illum qui dixit: Joan. 14. 6. *Ego ſum via*: nos autem dicimus: Pſal. 118. 1. *Beati immaculati, qui ambulant in lege Domini*. Et iterum: *Viam veritatis elegi, & viam juſtificationum tuarum doce me*. Illi de ſpinis Dominum corouaverunt: nos autem, ſi fuerimus lapides pretioſi, Dominum noſtrum coronabimus. Caput imperatorum iſtius ſæculi ornat diadema: nos ideo in capite noſtri regis imponimur, ut ornemur a capite. Illi non ſuſceperunt Chriſtum, & ſuſcepturi ſunt Antichriſtum: nos recepimus humilem Filium Dei, ut poſtea habeamus triumphantem. Ad extremum noſter hircus ante Domini immolatur altare: illorum hircus antichriſtus conſputus & maledictus, projicitur in ſolitudinem. Noſter latro cum Domino ingreditur paradiſum: illorum latro C homicida atque blaſphemus, moritur in peccato ſuo. Illis Barabbas dimittitur: nobis Chriſtus occiditur. Pro quibus univerſis, fratres cariſſimi, conſona pariter voce cantemus; Pſal. 117. 24. *Hæc eſt dies quam fecit Dominus, exſultemus & lætemur in ea*.

Cap. 4. Ignitam illam romphæam & paradiſi januam quam nullus potuit effringere, hodie Chriſtus cum latrone reſeravit: ideo hodie Chriſtus dixit ad Angelos: *Aperite mihi portas juſtitiæ, ingreſſus in ea confitebor Domino*: D quæ cum ſemel aperta eſt, nunquam credentibus clauditur. Ex eo tempore quo paſſus eſt Dominus uſque ad præſentem diem, ſemper hæc porta clauſa & reſerata eſt. Clauſa eſt peccatoribus & incredulis. Reſerata eſt juſtis & credentibus. Per hanc ingreſſus eſt Petrus: ingreſſus eſt Paulus. Per hanc omnes ſancti & martyres intraverunt. Per hanc quotidie de toto mundo juſtorum animæ ingrediuntur. Duæ portæ ſunt, porta paradiſi & porta Eccleſiæ. Per portam E Eccleſiæ intramus portam paradiſi. Ita debemus vivere, ne ejiciamur de domo illa, & ejecti foras a beſtiis devoremur: quas in alio loco Propheta formidans, ait: Pſal. 73. 19. *Ne tradas beſtiis animas confitentium tibi*.

Cap. 5. Ecce nunc Dominus ſtans in paradiſi janua loquitur ad nos qui ſumus in domo ipſius: quum quicumque ſanctorum fuerit ingreſſus: quamvis diabolus prohibeat, quamvis inimicus accuſet: ipſe eſt ſiquidem accuſator fratrum noſtrorum, ipſe eſt vindex inimicus: ſicut in centeſimo vigeſimo F ſexto pſalmo dicitur: *Qui ſanctus fuerit non confundetur, cum loquetur inimicis ſuis in porta*: in Jeſu Chriſto, cui eſt honor & gloria in ſæcula ſæculorum: Amen.

AD-

ADMONITIO DE SUBSEQUENTE EPISTOLA.

Ut nihil de artifice ipso dicam, qui Hieronymum mentiri hac Epistola tam malis artib s conatus est, quique adeo plus satis ab Erasmo vapulat: auctor sum, ut eam cum Bedæ Sermone in hoc ipsum argumentum, cumque alio Encomio catenarum, & gladii Petri apud Metaphrastem, conferas. Confictum ab eo etiam est illud Imperatoris Constantini ad universi orbis Christianos Epistolium, quod interserit cap. V. quodque nemo hominum alius novit.

AD EUSTOCHIUM DE VINCULIS BEATI PETRI.

Cap. 1. SÆpissimo rogatu, o virgo Christi Eustochium, a me tua deposcit caritas, ut tibi tuisque virginibus notum faciam, unde beati Petri Apostoli in Kalendis Augusti, quæ celebratur festivitas, initium habuerit: & quare nec post, nec antea, sed prima die mensis. Ingeritis autem quosdam esse qui hoc die. Apostolum Petrum eductum esse ab Angelo de carcere credant. Ad ultimum petitis vobis declarari, qualiter psalmus centesimus trigesimus sextus Apostolorum principi beato Petro conveniat, vel si de ipso prophetatus sit. (Psal. 138.)

Cap. 2. Ad quæ duo priora, breviter me respondere oportet, ut in postremo mihi liceat immorari. Beatum Petrum Apostolum hoc die de carcere eductum esse qui credit, ipsius repetitionis Evangelicæ legat textum, & inveniet errorem se passum esse: in tantum enim aperte refertur, ut cunctis legentibus facile sit ad intelligendum. Nam Herodes rex, Herodis majoris filius, qui in Salvatoris necem consentiens fuit, Domini nostri Jesu Christi doctrinam, quæ per Apostolos prædicabatur subvertere studens, *misit manus ut affligeret quosdam de Ecclesia*. (Act. 12. 1.) Ibi datur intelligi plures ipsius significatos conatus esse, qui adhuc superbiæ suæ ramos extendens, *occidit Jacobum fratrem Joannis gladio*, & hoc tantum facinus diebus azymorum facere studuit. *Erat*, inquit, *dies azymorum*. Et qui Dominum Salvatorem anno præterito diebus azymorum occiderant, Petrum Apostolum ipsis in diebus extinguere satagebant. *Quem cum apprehendisset*, *misit in carcerem*: *tradens quatuor quaternionibus militum* custodiendum: *volens post pascha producere eum populo*. Sed non est consilium, nonest scientia, non est sapientia, nec fortitudo aliqua contra Deum. (Prov. 21. 30.) *In ipsa*, inquit, *nocte cum producturus esset eum Herodes, erat Petrus dormiens inter duos milites vinctus catenis duabus: & custodes ante januam custodiebant carcerem: & ecce Angelus Domini astitit, & lumen refulsit in habitaculo carceris. Percussoque latere Petri, excitavit eum dicens: Surge velociter. Et ceciderunt catenæ de manibus ejus, & exiens sequebatur Angelum*. Ecce quomodo Petrus diebus azymorum incarceratus, post pascha ereptus sit, & non in Kalendis Augusti.

Cap. 3. Sed hæc festivitas tanti Apostoli qualiter adinventa sit, pandam. Octavianus Cæsar imperii sui æmulum M. Antonium habuit, quem assiduis congressionibus ac præliis vix extinguere valuit: quem Cleopatra conjux mortuum dolens, seque ipsam vivam sepeliens, uberibus suis aspides apponens, maluit viro suo commori, quam manus incurrere Romanorum. Cæsar vero de tyranno celebrata victoria, Romam repedavit ducens secum infinitum captivorum numerum, & antiquorum Ptolemæorum omnium gazas: ut nec ante, nec post tanta copia auri, argenti, gemmarumque Romam adducta fuisse noscatur. Cum autem hoc die Romam ingrederetur, ob triumphum tantæ victoriæ, ac pacem firmissimam toti orbi collatam, vocatus est Augustus, qui primo solum Cæsar dicebatur. Coronatur civitas, fit lætitia ingens in populo, statuitur a senatu, & omnibus Romanis scriptis firmatur, nuntiaturque per universum orbem, omnibus gentibus Octavianum Augustum inter Deos debere coli: & ut mensis iste qui antiquitus in ordine mensium Sextilis dicebatur, in honorem Augusti Augustus vocetur: & hoc tripudium solennitatis ob triumphum Augustalis victoriæ, lege perpetua volumus custodiri.

Cap. 4. Sic quousque ad Magni Constantini imperium ventum est: qui postquam dignatione superna, per sanctos Apostolos Petrum & Paulum visitatus, & per Sylvestrum Papam baptizatus est, & ex persequutore fidei defensor, & mandatorum Christi custoditor assiduus factus, harum solennitatum phantasmata perhorrescens, Papæ dicit Sylvestro: Hactenus, Pater, humanis utens legibus, sicut ipse nosti, omni studio, & hos dies & alios excolebam. Nunc quia placuit Domino Jesu Christo, me peccatorem sibi famulum facere: iniquum mihi videtur harum celebritatum favorabilibus laudibus extolli. Vide ergo quomodo ad honorem summi Dei, beato Petro Apostolo hanc diem dedicem. Sanctus autem Sylvester hoc audiens, gaudio repletus, gratias Deo retulit, & cum sui Cleri consilio Augusto respondit: Est carcer in quo beatus Petrus Apostolus pro Christo agonizans, vinculatus fuit, & sacri fontis lavacro, pluribus ibi baptizatis dedicavit: hunc omni sorde purgari facias: quatenus Ecclesia ibi fabricata, ad

ad honorem tanti Apostoli, fidelium vota perenniter reddantur. Hoc audiens Augustus, lætus efficitur: purgatur locus, fabricatur Ecclesia, & hæc consecratur ab eodem Papa.

Cap. 5 Affuit ibi Augustus: & Sacris scriptis per veredarios toti orbi mandare studuit, in hæc verba: Notum esse volumus omnibus
,, Christum pie colentibus, beatum Petrum
,, Apostolum a Deo nobis datum pastorem &
,, principem summo studio venerari vel assi-
,, due, & maxime in hac die kalendarum
,, Augustarum, in quo ut Deus a vobis
,, solit eramus adorari: ut ipse pius pastor
,, precibus Deo fusis, nos & imperium
,, nostrum adjuvare dignetur: Valete, Sanctus autem Sylvester hunc diem celebrem omnibus Ecclesiis esse instituit, ut sicut celebrabatur ad honorem terreni principis, ad decus celebretur clavigeri cælestis. Accepit autem hæc celebritas nomen beati Petri Apostoli ad vincula, propter vinculorum quæ

Rom. 5. 20. ibi passus est tormenta: ut ubi abundavit peccatum, superabundaret & gratia. Hæc domus vinculorum, hoc ordine facta est domus sanctarum orationum.

Cap. 6. Hæc breviter ad duo inquisita respondi, nunc ad psalmum veniam: & si beato Petro conveniat, ut in nullo vestrum bonum desiderium fraudetur, ostendam. Dicat ergo verbis propheticis Domino beatus Petrus: *Domine probasti me*, quoniam vocasti: *co-*

Psal. 138. 3. *gnovisti*, quoniam præsumsi, & ausus fui dicere: *Etiam si oportuerit me mori tecum, non te negabo. Tu autem cognovisti omnes cogitationes meas a longe*, antequam eas cogitarem: *semitam meam & directionem meam investigasti: & omnes vias meas prævidisti & probasti, quia non erat dolus in lingua mea*,

Matth. 26. 35. cum dicerem: *Si me oportuerit mori tecum non te negabo. Tu autem firmasti me, & posuisti manum tuam super me: firmasti me* de tua præsentia, quod essem negaturus: *& posuisti manum tuam super me*: ut peccatum lacrymæ sequerentur. *Mirabilis facta est potentia tua ex me: confortata est, nec potero ad eam*. Conatus sum non negare: promisi etiam me mori magis eligere quam negantis crimen incurrere: sed præscientia tua ita confortata est, ut non potero ad eam. Quid nunc faciam, negavi Dominum & magistrum, nec (ut quidam opinantur) hominem negavi. Ego illum negavi, cui dixi: *Tu es Christus Filius Dei vivi*. Illum negavi, quem pedibus ambulantem super aquas expertus sum. Illum quem voce sua vidi mortuum vocantem de sepulcro. Illum quem cælis patentibus, vidi cum Moyse & Helia, & vocem

Ibid. 17. 5. audivi super eum de cælo: *Hic est Filius meus dilectus, ipsum audite*. Illum qui cæcum tactu suo illuminavit, qui verbo leprosos mundavit, qui jussu dæmonia expulit, & multas virtutes suæ deitatis ostendit.

Quid nunc facimus, Novatiane? Perdimus Apostolum Petrum: an recipimus revertentem ad Christum? Ecce Christus eum recipit, tu ejicies? Sed clamat contra te Paulus: *Si Deus justificat: tu quare condemnas*? Dicis, Credite, baptizatis non debet pœnitentibus subveniri. Ecce Apostolo pœnitenti succurritur, qui est Episcoporum Episcopus, & major gradus redditur plangenti, quam sublatus est deneganti. Quod ut doceam, illud ostendo, quod nullus Apostolorum pastoris nomen accepit: soli enim hujus nominis potestatem post resurrectionem suam Petro pœnitenti Dominus concessit, & negatus, quam solus habuit, Petro tribuit potestatem: ut non solum recuperasse quod amiserat probaretur, verum & multo amplius pœnitendo, quam negando perdiderat, acquisisse. Hoc magister bonus in electo discipulo formavit exemplum, ut omnis discipulus Christi sit integro animo, & pœniteat si ita evenerit ut delinquat, nec rem noxiam sibi permittere debet, ut decrescat. Sed qui tanto citius vincitur, tanto citius expurgatur. Cap. 7.

Certe omnis sanctitas ad Deum ducit, & omne peccatum ad diabolum. Et sub Domino bono positi, quomodo credimus nobis possibilitatem ad diabolum eundi concessam, & revertendi ad Dominum denegatam? Addo aliquid. Certe hominem per peccatum a se recedere Deus non vult, & peccatorem ad se venire omnem vult: & si illud * potuit fieri quod Deus non vult, quanto magis potest fieri quod Deus vult? Ideo denique cogitatio peccati non est ideo a Deo prohibita per naturam, sed per imperium: ut laboris ejus pugna imcumberet, & præmium de certamine proveniret. Voluit enim Deus homini operis fatigationem relinquere, ne in aliqua detrimenti parte præmium impediret. Cap. 8. * al. [illegible]

Duos certe bonorum & malorum populos esse, nemo est qui nesciat. Bonos dicimus credentes, & pessimos non credentes. Non credentes esse sub diabolo: & credentes sub Deo. Magna prædicatio tua, qui servum diaboli ad te vocas, servum Dei a te repellis: quasi qui velis Deum lucrari quod non habet, & perdere quod habet. Hinc ad Dei computans divitias, quod possit Deus mortuos suscitare, & infirmos salvare non possit. Nam increduli mortui, & credentes licet peccatores sint, vivunt in infirmitate sua. Et si Salvator noster habet, imo quia habet potestatem suscitandi mortuos, quomodo virtutem non habet quæquumque fuerint infirmitates curandi? Ex utroque latere blasphematur Cap. 9.

matur a vobis, qui pœnitentibus negatis efſectum. Si enim poſſe eum docetis infirmitatem omnem curare: ſed ſi nolit, impium arguitis. Si velle & non poſſe eum forſitan dixeritis, a deitate excluditis, ut miſericordiam vobis ex utroque latere condemnati denegetis, cum negatis familiæ Dei pereunti non poſſe ſuccurri.

Cap. 10. Hactenus cum Novatianis ſim loquutus, revertamur ad Apoſtolum pœnitentem & flentem amariſſime atque dicentem: *Quo ibo a ſpiritu tuo, & quo a facie tua fugiam?* Scio quia *Tu es Chriſtus Filius Dei vivi*: quam ſcientiam non revelavit mihi caro & ſanguis, ſed Pater tuus qui in cælis eſt. *Quo fugiam*, qui te Deum novi & omnipotentem agnovi? *Si in cælos aſcendero, tu illic es, ſi deſcendero in infernum, ades.* Ibi enim per paſſionem ſpecialiter deſcendiſti: ubi per potentiam tuam, ſicut ubique generaliter præſto es. *Si ſumſero pennas meas diluculo*, id eſt, ante lucem. Pennas hoc loco pro cogitationibus ponit, quæ repentino volatu ubique ſunt: in cælo, in terra, in abyſſo & ubiquumque finiuntur maria. Si ergo, inquit, illuc ante lucem tuæ reſurrectionis vadam, ubiquumque inacceſſibilitas ſolet fugitivum abſcondere, ut illuc ire poſſim, *manus tua deducet me: & quaſi fugitivum tenebit me dextera tua.* Ante lucem hic, ante reſurrectionem poſuit Salvatoris: quia in tenebris fuit omne ſæculum, jacente Domino in ſepulcro: in quo tempore pœnitentia Petri agebatur, in quo etiam dicit: *Forſitan tenebræ conculcabunt me:* & in tribus negationibus ſuis, tres fugarum partes clauſas eſſe ſibi ſi fugeret, memorabat: in cælo, in inferno, & in poſtremis maris: ergo negare, tenebræ ſunt, & fugere conculcatio tenebrarum: hoc timens, ne comprehenſus ab ipſis tenebris conculcaretur, quaſi tenebris malis ſuis ſubmerſus, operibus eſſet deditus tenebrarum, habens tractum perrennem, juges lacrymas, dolores æternos. Hoc enim modo conculcantur tenebræ mortis hujus, qua corporaliter morimur. Si vero fuero moriens, inquit, non conculcabor a tenebris: ſed ad delicias Sanctorum attingam.

Cap. 11. *Nox ipſa illuminatio mea eſt in deliciis meis.* Ibi enim habebo lucem Chriſtum meum, qui non patitur obſcuritatem tenebrarum: in cujus conſpectu *nox ſicut dies illuminabitur.* Hæc docti prædicante Petro Apoſtolo, & cantamus & credimus. *Sicut tenebræ ejus ſunt, ita & lumen ejus eſt.* Tenebræ enim non omnibus creaturis obſcurum faciunt. Siquidem & feræ omnes, ſed & noctivagæ beſtiæ noctium nullum patiuntur obſcurum. Sed & aves ſunt quæ in noctibus volant. Unde docemur natura oculos non omnia animalia a creatore hos eſſe fortita, ut in tenebris videre non poſſint. Deus enim ad requiem hominum noctes inſtituit: ut generationi humanæ quiete poſſet eſſe conſultum. Ipſius ergo ſunt tenebræ, cujus eſt lux, quod Manichæus negat. Ipſe etiam creator corporum noſtrorum, contra quod ſuſcipit * cui impœnitens Petrus dicitur. * al. qui.

Cap. 12. *Tu poſſediſti renes meos, qui ſuſcepiſti me de utero matris meæ.* Sicut enim in ore dum loquimur, & in opere dum aliqua operamur, cordis noſtri cogitata oſtendimus: ita quod cogitamus, antequam dicendo vel operando pandatur, a renibus gignitur, ſecundum illud quod in alio pſalmo dicimus Deo: *Quoniam tu poſſediſti renes meos.* Dicet enim quia ita tibi in me nihil occultatum eſt, ut non ſolum quæ ſunt cogitata conſideres: ſed & cogitanda quæ ſunt in renibus cernas. *Tu*, Domine, qui *ſuſcepiſti me ex utero matris meæ*: ita ut quidquid ab ortu meo ſemiſonis balbutientis infantiæ verbis aliquando forte peccavi, cognoſcas: in hoc etiam *Confitebor tibi, quia terribiliter mirificatus es, mira opera tua*, quæ & oculis meis vidi, & * exercente te, Domine Jeſu Chriſte, cognovi: *& anima mea cognovit nimis.* Intra me eſt quod credidi: non in ſuperficie verborum, ſed intus in viſceribus animæ: quod ita eſſe tibi non eſt occultum. Siquidem tibi occultum non eſt nec os meum, id eſt, os meum quod feciſti in occulto. Si ergo nec os meum tibi occultum eſt, quod occultum naturaliter eſſe voluiſti: quomodo ante te occultum erit in corde, quod manifeſtari juſſiſti? * al. exercens te.

Cap. 12. Ad altiora ducimur cum de oſſibus & ſubſtantia, quæ in inferioribus eſt terræ tractamus. Agitur enim in hoc loco, quod cum dies reſurrectionis advenerit, ubiquumque fuerit os meum: & ſi in inferioribus terræ fuerit ſubſtantia mea, *imperfectum meum videbunt oculi tui*, quia ſolo aſpectu oculorum tuorum exſurget. In libro enim reſurrectionis qui nati ſunt ſcribuntur quotquot de die in diem *formabuntur: & nemo eſt in eis*, qui ibi ſcriptus non ſit. In quo libro mihi non ſunt in amore & honore, niſi ſoli *amici tui, Deus: nimis* enim *confortatus eſt principatus eorum.* Siquidem participes eos tui æterni imperii repromittis. Nec Hæretici audiendi ſunt qui dicunt: Non debuit mundus ſubſiſtere per eum, qui præſcius erat homines per peccata & ſcelera ſua ad æternum gehennæ incendium deſtinandos. Si enim ita putetis fieri debuiſſe, conſultum magis reis judicabitis quam ſanctis: ſi enim mundus fuiſſet a ſuo tranſitu revocatus, nullus fuiſſet Sanctorum particeps regni: & dum providebatur malis, ne ad interitum devenirent, & ut non perirent pro merito ſuo mali, hanc boni accipiebant ſententiam, ne vel temporalem vitam ſuſciperent, quibus debe-

debebatur æterna. Nos autem cum Prophe- A ta gaudeamus cum ſanctis Dei, atque cum Apoſtolo Petro dignis honoribos amicos Domini recordemur: quorum tantus eſt numerus, ut ſuper arenam multiplicati eſſe noſcantur. Quid autem erit ſi occidat Dominus peccatores: occidat Neronem, & poſt eum omnes viros ſanguinarios, qui ſanctos Domini occiderunt?

Cap. 14. Si veſtrum, o hæretici, Deus eſſet ſecutus conſilium, ne perirent Nero aut Diocletianus, vel cæteri interfectores ſanctorum, B nec feciſſet Apoſtolos, nec martyres naſci, eſſet par judicium juſtis & injuſtis, & omnes una præveniens ſententia, per quam omnes viderentur ante puniti quam nati. Sed vos, o viri ſanguinum, declinante a nobis, qui dicitis, quia in vanum acceperunt civitates ſuas: hoc eſt, ſine cauſſa ſunt mortales effecti: & omnia cum mundo pereunt, & par eſt ipſa perditio. Non eſt ita, omnes enim in libro ſcripti ſunt, omnes reſurgent: ſed aliis dabitur odor vitæ in vitam æternam, C aliis odor mortis in mortem perpetuam, ubi devenient hi quibus dicitur: *Nonne qui oderunt te, Deus, odio habui, & ſuper inimicos tuos tabeſcebam?* Hæc Petrus loquitur, & Eccleſia in Petro pronunciat: *Perfecto odio oderam illos, & inimici facti ſunt mihi.* Et his ideo anathematizatis, *proba me Domine, & ſcito cor meum*, quid de te ſentiam, quid de te credam: *interroga me, & ſcito ſemitas meas*: ſit tibi ſollicitudo de Eccleſia tua, & de ovibus tuis, & de paſtoribus tuis: *& vide ſi via iniquitatis in me eſt.* D Via iniquitatis diabolus eſt, qui ſe ad ambulandum in ea incredulis & hæreticis præbet. Et vide, inquit, in populo tuo, ne ſit aliquis, in quo via iniquitatis iter erroribus præbeat: excludenſque viam iniquitatis, *deduc me in viam æternam*: ut portæ mortis & inferi non prævaleant mihi ſecundum verbum tuum, Domine Jeſu Chriſte, qui regnas in ſæcula ſæculorum. Amen.

ADMONITIO

DE SUBSEQUENTE TRACTATU.

Hunc, perinde atque nondum antea vulgatum, Dacherius in Spicilegio Veterum Scriptorum Tom. III. ex Sangermanenſi optimæ notæ Mſ. Tractatum edidit: nec animadverterunt, jamdiu olim inter falſo adſcriptos Hie- F *ronymo haberi, qui Dacherianam Collectionem poſtmodum recognoverunt ſocii Benedictini. Eſt autem ibi aliquot locis, Antiquarii oſcitantia, mutilus, cætera non inemendatus; ſed illud cum primis bene habet, quod ex titulo, quem præfert in Mſ.* Nicetii Epiſcopi de Vigiliis ſervorum Dei, *verum ejus Auctorem internoſcimus. Nicetius hic nempe eſt Trevirenſis Epiſcopus, quem ſummis laudibus proſequuntur Sidonius Apollinaris, ejus etiam, ut volunt, affinitate conjunctus, Vitæ SS. Patrum cap. XVII. Gregorius Turonenſis lib. X. Hiſtoriæ Francorum, Venantius fortunatus lib. III. carmine IX. atque alii: & cujus demum in Martyrologio Romano ſancta ad VII. Januarii memoria. Eidem etiam in aliis Vaticanæ Bibliothecæ laudatis Holſtenio, ac Sirmondo membranis adſcribitur tametſi* Nicetæ *pro* Nicetii, *vel evaneſcentibus vetuſtate literis, vel ex præconcepta opinione, legerint ibi eruditiſſimi viri: qui & deſignari celebrem illum Nicetam Daciarum Epiſcopum, ſæpius a S. Paulino laudatum, arbitrati ſunt. Jam præter ſummam codicis Sangermanenſis auctoritatem, ejus, quem dicebamus, Nicetii germanum hunc fœtum eſſe, ſuadent etiam duæ ejuſdem inſignes Epiſtolæ in* Conciliis Galliæ *ad annos 563. & 565. relatæ; altera ad Juſtinianum Imperatorem, altera ad Clodeſuindam Chlotarii filiam, itemque alius Tractatus* de Pſalmodiæ bono *inſcriptus, qui eundem omnino ſtylum, doctrinam, & pectus referunt. Sunt porro alii, ut vere quod ſentio dicam, in his falſo adſcriptis Hieronymo, qui dictionem eandem atque ingenium redoleant, Epiſcopi ſcilicet, monaſticis inſtitutis a puero imbuti, ac porro ſancte populum ſibi creditum inſtituentis. Nimis proinde temere Eraſmus, Hunc Tractatum, ut ſuæ magis modeſtiæ, quam illius meriti rationem haberet, in hoc ait ſe ordine retinuiſſe. S. Iſidorus Hiſpalenſis minime erubuit, integrum caput XXI. Eccleſiaſticor. Officior. ex eo totidem fere verbis deſcribere.*

E

DE OBSERVATIONE VIGILIARUM.

Cap. 1. a DIgnum [a] eſt, fratres, aptumque prorſus, ſatiſque conveniens de Sanctis Vigiliis nunc dicere & proferre ſermonem: quando ipſa lucubratio exigitur a ſollicitis. Nox ecce eſt caligo corporis, quæ non ſolum homines, ſed etiam cunctos ſomno detinet animantes: ut * reformatis viribus per ſoporem, poſſint diurnos labores ſuſtinere vigilantes. Bonus Deus, qui ita proſpexit, ita conſtituit, ut homo exiturus *ad opus ſuum, & ad operationem ſuam uſque ad veſperam*

* al. ſoporatis.

a Penes Dacherium, *Bona & digna & ſancta res, & apta prorſus*, & mox, *conferre ſermonem, quando ipſa lucubratio geritur*: &, *Nox cæca eſt, & neceſſaria caligo corporibus &c.*

ſperam, haberet vicarium tempus, in quo a duris laboribus, & multa fatigatione requieſceret. [a] Ergo diem ad opus, noctem fecit ad requiem, & pro hoc, ſicut pro omnibus gratias debemus agere illi, qui præſtitit. Novimus autem multos hominum, ut aut majoribus ſuis placeant, aut ſibi aliquid peculiariter proſint, noctis particulam ad aliquod opus ſegregare, id pro lucro ducere, quod furati de ſopore ſuo, operari potuerint. [b] A Salomone vero laudatur & femina, quæ penſa & lanificium, ad lucernam vigilanter exercet. [Prov. 31. 13.] Addidit etiam quod ex hoc laus viro ejus in portis & gloria magna naſcatur. Quod ſi in carnalibus inſtrumentis, id eſt, victui, aut veſtitui neceſſariis, qui vigilat non reprehenditur, imo laudatur: [c] mirari me fateor eſſe aliquos, qui ſacras vigilias tam ſpirituali opere fructuoſas, orationibus, hymnis lectionibuſque fœcundas, aut ſuperfluas exiſtimant, aut otioſas, aut, quod his eſt deterius, importunas.

[cap. 2.] Et quidem ſi ſunt homines a religione noſtra alieni, qui iſta ſic ſentiunt, non eſt mirum. Quomodo enim prophanis religioſa placere poſſunt? quibus ſi placerent, noſtri eſſent: quia * ſimus utique Chriſtiani. [* al. ſumus.] Si vero noſtri ſunt quos vigiliarum ſalutifer actus offendit, ut nihil de his deterius ſuſpicer, aut pigri ſunt, aut ſomniculoſi, aut quod his eſt proximum, ſenes, vel infirmi. Si pigri ſunt, erubeſcant, quia illis reſonant verba Salomonis [Ibid. 6. 6. & 9.] *Vade ad formicam, o piger, & æmulare vias ejus*. Si ſomniculoſi ſunt, expergiſcantur, Scriptura, proclamante: *O piger, quouſque dormis? Quando autem de ſomno ſurges? Paululum quidem dormies, modicum ſedebis, puſillum autem dormitabis, puſillum vero complecteris manibus pectus. Deinde ſuperveniet tibi tanquam viator paupertas: inopia, tanquam bonus & levis curſor cito veniet.* [d] Si ſenex es, quis te compellit ut vigiles? quanquam & non compulſus pro ætate tamen vigilas. Et ſi ſtare non potes, & tuam cogitas impoſſibilitatem, non debes juvenes & valentes ad tuum revocare torporem, quos propter varias tentationes juventutis, ſe-

ipſos propenſioribus macerare decet vigiliis. [cap. 3.]

Si vero infirmus es membris, quod facere non potes noli reprehendere: imo riga & tu ſecundum Prophetam lachrymis ſtratum tuum, & dic: *Sic memor fui tui ſuper ſtratum meum*. [Pſal. 62. 10.] Injunge etiam vigilantibus, ut te ſuis precibus juvent: quo adjutus a Domino ſuper lectum doloris tui canere poſſis, & tu aliquando merearis dicere: *In matutinis meditabor in te, quia fuiſti adiutor meus*. [ibid.] Alioquin ſtultum & ſatis exſtraneum eſt, [e] ut quia ipſi currere non valemus, bene currentibus derogemus. Nam & ſi non poſſumus, debemus congratulari potentibus. Sicut enim de conſenſu malitiæ participatur cum facientibus pœna: ſic participatio gloriæ ſperanda eſt de conſenſione bonitatis. Alios enim effectus coronat: alios voluntas pia lætificat.

[cap. 4.] Nec ſane oneroſum, vel difficile videri debet etiam delicatis * corporibus in ſeptimana duarum noctium, id eſt, ſabbati atque Dominicæ, portionem aliquam Dei miniſterio deputare. [* al. ad. vel infirmis.] Iſta enim quaſi purificatio eſt dierum quinque vel noctium, quibus ſtupore * carnalium ingraveſcimus, aut mundanis actibus [f] oſcitamus. [* al. carnali] Nec erubeſcat aliquis in bono ſtudio ſanctitatis: cum non erubeſcant improbi in perpetrando opere fœditatis. Merito ergo Scriptura in Proverbiis ingerit: *Eſt confuſio quæ ducit ad peccatum*. [Eccl. 4. 25.] In bono enim opere confundi peccatum eſt: ſicut in malo faciendo non confundi pernicies eſt. Si ſanctus es, ama vigilias, ut theſaurum tuum vigilando cuſtodias, & ipſe in ſanctitate ſerveris. Si peccator es, magis cura, ut vigilando & orando purgeris, dum tunſo pectore frequentius clamas: *Ab occultis meis munda me, Domine, & ab alienis parce ſervo tuo*. [Pſal. 18. 13.] Qui enim jam ab occultis deſiderat * emundari: neceſſe eſt ut eum non delectet iſtis miſeriis inquinari. [* al. ſurgeri]

[cap. 5.] Res [g] exigit, cariſſimi, ut de auctoritate vigiliarum, & antiquitate, deque ipſa utilitate pauca dicamus. Magis enim quilibet labor libenter ſuſcipitur, ſi ante oculos proponatur ipſius laboris utilitas. Antiqua eſt vigiliarum devotio, familiare bonum o-

V omni-

[a] Duos ferme verſus ab', *Ergo diem* uſque *præſtitit*' qui deerant, ex Dacheriana editione ſuffecimus.

[b] Ab his verbis, *A Salomone*, uſque ad ſubſequentis periodi finem, *naſcatur*, inter media in Dacheriana editione deſiderantur.

[c] Apud Dacherium, " Quanto magis nos ſacras vigilias.. fœcundas obſervare & amare debemus, ut a Domino Deo mercedem recipiamus. Equidem ſunt homines, qui iſta reprehendunt: ſed a fide Catholica & religione alieni ſunt. Sed non eſt mirum, quomodo enim impiis & prophanis &c. "

[d] Plurium numero in Dacheriana editione, *Si autem ſenes ſunt, quis eos compellit, ut vigilent? quamquam & non compulſi vigilare debent, pro ipſa ætate ſua*. Tum, *& Dominum Deum inſtantius orare. Vigilare itaque debent ſedentes, ſi ſtare non prævalent*: quæ tantummodo habentur pro inſequente periodo, *Et ſi ſtare non potes &c.* uſque *decet vigiliis*, quæ ibi penitus deeſt. Porro iterum plurium numero, *Si vero infirmi ſunt &c.* cohærenter. Denique, *Commendent etiam vigilantibus, ut eos ſuis precibus &c.*

[e] Additur penes Dacherium, *a religione*, & mox *debemus non invidere, ſed congratulari potentibus. Sicut enim qui conſentit malitiæ, particeps eſt pœnæ*. Male autem paulo poſt, *coronat affectus pro effectus*.

[f] Pro *oſcitamus*, in Dacher. edit. duobus verbis, *obſeſſi lætamur*. Mox, *confuſio quæ adducit peccatum*. Deinde, *ſi ſancti eſtis, amate vigilias &c.* plurium numero continenter & inferius, *ut tundentes pectora frequentius clametis ad Dominum ex toto corde dicentes, Ab occultis &c.*

[g] In Dacherii edit *Tempus exigit*: ex qua & ſuffecimus paulo poſt adverbium *libenter*, quod deerat. Mox quod in ea additur, *Spiritu*, ubi dicitur, *regio & prophetico*, gloſſatoris eſt vitium.

mnibus sanctis. Isaias denique Propheta clamat ad Deum : *De nocte vigilat spiritus meus ad te, Deus, quoniam lux præcepta tua super terram.* (Isa. 26. 9.) David regio & prophetico sanctificatus unguento, ita canit : *Domine Deus salutis meæ : in die clamavi & nocte coram te.* (Psal. 88. 2.) Et in alio psalmo : * *Memor fui nocte nominis tui, Domine, & custodivi legem tuam.* (* al. Memoratus sum. Psal. 118.) [a] Sed forsitan in lectulo suo positus hæc cantabat : quod aliquanti pigriores sufficere putaverunt, si tantum in stratu suo aut oret unusquisque, aut psalmum submurmuret. B Quod quidem & ipsum bonum est : Dei semper & ubique meminisse, salutare est. Sed quod sit melius exsurgere & conspectui divino assistere, accipe ejusdem Prophetæ aliam vocem, quæ & tempus & locum & habitum deprecantis ostendit. *In noctibus*, inquit, *extollite manus vestras in sancta, & benedicite Dominum.* (Psal. 134. 2.) Et ne vespertinas tantum horas noctis existimes appellatas, occurrit & dicit : *Media nocte surgebam, ut confiterer tibi super judicia justitiæ tuæ.* (Ibid.) Habes & tempus expressum exsurgendi, & sollicitudinem, quomodo Deo confitearis, ostensam.

(cap. 6.) Adhuc consideranti mihi intentionem sanctorum, majus aliquid & laboriosius occurrit, & ultra humanæ naturæ conditionem insuggeritur, cum eundem * audio Prophetam Psallentem ; (* al. audis. Ibid. 132. 3. & seqq.) *Si ascendero in stratum lecti mei, si dedero somnum oculis meis & palpebris meis dormitationem, & requiem temporibus meis : donec inveniam locum Domino, tabernaculum Deo Jacob.* Quis enim [b] tantum non stupeat Dei amorem & animi devotionem, ut somnum sibi, sine quo humana utique corpora deficiunt, penitus interdixerit : donec locum * ad Templum Domino fabricandum rex & propheta reperiet ? (* al. ac.) Quæ res nos debet * firmiter admonere : (* al. fortiter) ut si ipsi locus Domini esse volumus, & tabernaculum ejus ac templum cupimus haberi perpetuum : sicut Paulus asserit, dicens : *Vos estis templum Dei vivi* : (2. Cor. 6. 16.) in quantum possumus exemplo sanctorum, vigilias diligamus : ne de nobis dicatur, ut psallitur : *Dormierunt somnum suum ; & nihil invenerunt in manibus suis.* (* al. tac. ut psallitur.) Quin potius gratulabundus * unusquisque jam dicat : (* al. addit vestrum. Psal. 77. 3.) *In die tribulationis meæ Deum exquisivi manibus meis nocte coram eo, & non sum deceptus. Quia bonum est confiteri Domino, & psallere nomini tuo, altissime. Ad annuntiandum mane misericordiam tuam, & veritatem tuam per noctem.* (Ibid. 92. 3.) Hæc & hujusmodi tanta ac talia ideo sancti * cecinerunt & scri- (* al. addit illi.)

A pta reliquerunt, ut nos eorum posteri paribus excitaremur exemplis ad celebrandam etiam noctibus nostræ salutis excubias.

(cap. 7.) Sed a veteribus veniamus ad nova : de ministris Legis ad ministros Evangelii : de novo etiam Testamento vigiliarum gratia consignetur. Anna Phanuelis filia vidua, continuis orationibus & jejuniis * Domino serviens, non [c] discessisse de templo die ac nocte in Evangelio legitur. (* al. tacet Domino. c) Pastores illi sanctissimi, dum super greges suos nocturnas exercent vigilias, & Angelos in splen- B dore videre, & Christum natum in terris primum audire meruerunt. Jam vero institutio Salvatoris nonne tota diligentia ad vigilandum auditores exsuscitat : sive in parabola boni seminatoris * dicendo : *Dum dormirent homines, venit malus homo, & superseminavit zizania in triticum, & abiit ?* Quod si non dormissent, nec malus fortasse zizania seminare potuisset : sive cum dicit : *Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris : & vos similes estote* C *hominibus exspectantibus Dominum suum, quando revertatur a nuptiis. Beati servi illi, quos cum venerit Dominus, invenerit vigilantes. Et si vespertina*, inquit, *hora venerit, si media nocte, si galli cantu, & * invenerit eos vigilantes, beati sunt.* (* al. invenerit) *Illud autem scitote, quia si sciret paterfamilias, qua hora fur veniret, vigilaret utique, & non sineret perfodi domum suam. Itaque & vos estote parati : quia qua hora non putatis, filius hominis venturus est.* D Nec solum verbis docuit vigilias : sed etiam docuit exemplo. Namque testatur in Evangelio : *Quia erat Jesus pernoctans in oratione* *. (Ibid. 6. 12. * al. add Dei.) Pernoctabat Dominus, non sibi, sed ut scirent servi inopes & infirmi quid agere deberent : quando Dominus cives in omnibus, nec ullius indigens, quam fortissime per noctem in oratione duraret. Sic & increpat Petrum tempore passionis, dicens : *non potuisti una hora vigilare mecum ?* (Matt. 26. 40.) Et ad omnes jam dicit : *Vigilate & orate, ne intretis in tentationem.* Hæc verba, [d] hæc E & ejusmodi exempla, oro vos, quem non de profundo etiam somno & morti simillimo valeant suscitare ?

(cap. 8.) His instructi sermonibus, his confirmati documentis beati Apostoli, & ipsi vigilarunt, & vigilias imperarunt. Petrus * nocte ab Angelo in carcere suscitatur, (* al. tac. nocte.) & ipso reserante portam ferream, in domum Mariæ pervenit, ubi erant multi congregati : non * stertentes utique, sed orantes. (* al. dormientes.) Idem in

a Quæ hinc subsequuntur per solidos sex versus usque ad *assistere*, in Dacheriana editione desiderantur.

b Eadem edit. *Quis non stupeat tantam in Dei amore animi devotionem.*

c Ibidem, *non discessit de templo. In Evangelio legitur quod Pastores &c.* Inde & verbum *videre* desideratur, quod abest Paulo post, *Qui si vigilassent, &c.* *Quod si non dormissent.* Tum duo verba, *estote hominibus* ac deinde integra periocha, *Illud autem scitote, quia &c.*

terrogantur Petro legitur, *Nec verbis solummodo docuit vigilare, sed etiam exemplo confirmavit. Denique, Pernoctabat non sibi, sed ut sciremus quid omnes facere debemus. Et ipse increpat Petrum &c* der...tatis, quæ in... ...tur, ... oscitantiam.

d ... Dacher. edit. *Hæc verba ejusmodi exempla* ... dose, *de profundo etiam mortis simili modo valeant suscitare.*

in sua Epistola ponit, ac dicit: *Sobrii estote, ac vigilate, quia adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens circumit, quærens quem * devoret.* Paulus & Silas in custodia publica circa medium noctis orantes, hymnum audientibus vinctis dixisse memorantur: Ubi repente terræ motu * concussis carceris fundamentis, & januæ a sponte apertæ, & omnium vincula sunt soluta. Idem Paulus Apostolus a Troade profecturus, sermonem docebat usque ad mediam noctem, accensis lanternis quam pluribus in cœnaculo. Ex quo Eutychus adolescens somno oppressus, disputante Paulo prolixius, a fenestra deductus, cecidit de tertio tecto, & sublatus est mortuus, quo statim reddito vitæ, usque ad lucem sermocinatus, Deo gubernante, profectus est. Quam plene idem quamque copiose super exercendis vigiliis adhortatus, Thessalonicensibus scribens ait: *Itaque non dormiamus sicut & cæteri, sed vigilemus & sobrii simus. Nam qui dormiunt, nocte dormiunt: & qui inebriantur, nocte ebrii sunt. Nos autem qui Dei sumus, sobrii sumus.* Et mire concludit: *Sive*, inquit, *vigilemus, sive dormiamus, simul cum illo vivamus.* Ad Corinthios autem: *Vigilate, state in fide, confortamini, viriliter agite.* Sic & ad Ephesios scribit: *Orantes in omni tempore in spiritu.* Et ipse vigilantis quoque exemplum ponens in catalogo virtutum suarum, fructum de vigiliis multis apud Corinthios gloriatur.

Hæc sufficiant de antiquitate & auctoritate vigilarum: superest ut secundum promissum * ordinem de earum utilitate * aliquid conferamus: quamquam sentiri magis possit per exercitium ipsa utilitas, quam loquentis sermone narrari: b Gustandum enim videtur, *quia suavis est Dominus*: sicut scriptum est. Qui ergo gustavit, intelligit & sentit quantum pondus pectoris vigilando deponitur, quantus mentis stupor excutitur, quanta lux animam vigilantis & orantis illustrat: quæ gratia, quæ visitatio membra universa lætificat. Vigilando timor omnis excluditur, fiducia nascitur, caro maceratur, vitia tabescunt, caritas roboratur, recedit stultitia, accedit prudentia: mens acuitur, error obtunditur, criminum caput diabolus gladio spiritus vulneratur. Quid hac utilitate magis necessarium? quid istis lucris * commodius? quid hac delectatione suavius? quid hac felicitate beatius? teste etiam Propheta: qui in principio psalmorum suorum, beatum virum describens, summam * beatitudinem ejus in hoc versiculo collocavit: Si in lege Domini meditetur die ac nocte. Bona est quidem diurna meditatio c, sed efficacior est nocturna: quia per diem necessitates variæ obstrepunt, occupationes distrahunt mentem, sensum duplex cura dispergit. Nox quieta, nox secreta opportunam se præbet orantibus, aptissimam vigilantibus: dum carnalibus occupationibus expeditum, collectum sensum, intentum hominem divinis conspectibus sistit. Inde diabolus divinarum semper rerum callidus æmulator, sicut jejunia & virginitatem, vana baptismata & inania suis cultoribus dedit: ita & hoc sanctum æmulatus officium, nocturna sacra & vigilias suis comessationibus addidit.

Unde jam nostri fideles, si de suorum institutione non excitantur ad habendas vigilias sacras, in adversa varietatis usurpatione cernentes, alienas a Dei rebus non esse fateantur: quas non æmularetur iniquus ad deceptionem, nisi Deo placitas esse cognosceret ad celebrantium benedictionem. Tamen, carissimi fratres, qui vigilat oculis, vigilet & corde: qui orat spiritu, oret & mente: quia d valde inutile est oculis vigilare, animo dormiente. Cum econtrario ex persona Ecclesiæ Scriptura testetur: *Ego*, inquit, *dormio, & cor meum vigilat:* Curandum est etiam ne nimietate cibi vel potus vigilaturi pectus oneretur: ne cruditates eructantes & crapulam non solum ipsi nobis insuaves simus, sed & gratiæ spiritus indigni judicemur: Quidam namque vir inter pastores eximius: Sicut fumus, inquit, fugat apes, sic indigesta eructa-

[Margin: * al. transvoret. — * al. add. sancto. — Act. 20. — 1 Thess. 5. — 1 Cor. 16. 13. — Eph. 6. 18. — cap. 9. — * al. ordinem — * al. sua — Psal. 33. — * al. aed. sanctis. — * al. beatitudinis. — cap. 10. — Cant. 5. 2.]

a Tacet Dacher. exemplar *sponte*, plus verò mox habet, *sunt subite soluta*. Cætera quæ consequuntur per ferme viginti versus a verbis, *Idem Paulus Apostolus a Troade &c.* ad finem usque hujus numeri idem Dacherian exemplar omittit. sive pro ingenti hac lacinia, hæc modo habet, *Ita beatus Apostolus Paulus super exercendis vigiliis adhortatur Thessalonicenses dicens, Vigilate, & state in fide, confortamini, & viriliter agite!* quæ ita videntur ab Antiquario ex sequenti contextu deformata, quod exemplar ob oculos haberet murilum, obnoxio ejusmodi erroribus loco, ubi Apostoli Pauli nomen ac testimonium recurrit.

b Edit Dacher. *Gustando:* tum verba, *sicut scriptum est*, prætermittit: legitque porro, *quantum pudoris*, pro *quantum pondus pectoris*. Paulo post, *quæ sancta visitatio membra universa vigilantis lætificat*. Omnino autem rectius, *castitas roboratur*, pro *caritas*.

c Amplius in eadem edit. *bona oratio, sed multo gratior & efficacior est nocturna meditatio: quia &c.* tum, *multiplex*, pro *duplex*. Et, *Nox autem secreta est, nox quieta est, & opportuna orantibus, aptissima &c.* &, *collecto sensu totum hominem divinis conspectibus sistit*. E contrario quæ sequuntur per duodecim ferme versus a verbis, *Inde diabolus divinarum &c.* usque ad numeri hujus finem, & subsequentis locum illum, ubi dicitur, *nisi Deo placitas esse cognosceret*, in eadem edit. desiderantur. Ita vero conceptus est sensus, *Itaque Deo placitas cognoscite esse vigiliam ad celebrandam benedictionem. Tantum, charissimi, qui vigilas &c.*

d „ Dacherius, quia nec satis utile est oculis vigilare, & animo dormitare: *tum*, Curandum est etiam ante omnia, ne nimietate cibi vel potus nostrorum vigilatorum pectora onerentur. *Paulo post*, dixit namque vir quidam &c. *Subsequente numero*, Ego tanquam divinum celebraturi mysterium, *& mox*, ut integrari, & expediti &c. *Denique*, sunt enim & ex malignis maledictæ vigiliæ, ut in Proverbiis legitur, quia &c. . . . . Sed absint & longe absint ab hoc conventu tales vigiliæ; sed potius &c. „

ctatio avertit & abjicit Spiritus Sancti charismata.

cap. 11. Ergo tanquam divino functuri ministerio, ante nos per abstinentiam parare debemus, ut ingravati expeditius vigilare possimus. Cogitatio quoque mala pellatur, ne male vigilantis *oratio fiat*, sicut legitur, *in peccatum*. Sunt enim & ex maligno vigiliæ: sicut in Proverbiis legitur: *Quare ab-* Prov. 4. 16. *latus est somnus ab oculis eorum. Non enim dormiunt*, inquit, *nisi male fecerint*. Absint, fratres, absint ab hoc conventu tales vigiliæ. Sit potius vigilantium pectus clausum diabolo, apertum Christo: a ut quem labiis sonamus, corde teneamus. Tunc erunt acceptabiles uostræ vigiliæ, tunc pernoctatio salutaris erit, si competenti diligentia, & devotione sincera ministerium nostrum divinis obtutibus offeratur. Hæc de vigiliarum auctoritate & antiquitate, nec nec non utilitate dicta sufficiant. Gratia Domini nostri Jesu Christi cum omnibus vobis. Amen.

ADMONITIO

DE SUBSEQUENTE EPISTOLA.

Nihil, ut vere ait Erasmus, est in hac Epistola, quod ad Pammachium aut Oceanum pertinere videatur. Objurgat eos, quorum pietatem semper alias prædicare solet: postremo quo signo deprehendas ad duos scriptam potius quam ad unum?

AD PAMMACHIUM ET OCEANUM
EXHORTATORIA.

cap. 1. QUI Æthiopem invitat ad balneas, & si nigredinem non auferat illi, certe vel pecuniam accipit sibi, & licet in illius candore non gaudeat, certe vel suo in lucro lætatur. Ita sine dubio iuobedientem qui divinis sermonibus monet, quamvis refragantis peccata non tollat, mercedem tamen de ministerio veræ caritatis sibi acquirit. Sed ideo hoc dico, quia vos sperno? Ideo loquor, quia vos forte non diligo? Phil. 1. 8. Respondeo Apostoli voce: *Testis est Deus*, quod facio, & faciam, non contemno, sed doleo, infidelitatis in meis argumenta apparere, non fidei, quia Judaica in vobis testimonia, non Christiana cognosco. Quoniam videntes, non videtis: & audientes, non vultis audire. Rem fortem dicturus sum. Ex utroque conturbor. Timeo auditores offendere, sed plus timeo contemtores præceptorum: qui verbum Dei audire dissimulant, pejores idolis habentur. Illa quidem aures habent, sed non voluntatem: non audiunt, non palpant manibus, nec capiunt.

Unde in malorum hominum comparatione meliora sunt, quia nec concupiscunt cap. 2. oculis, nec per contraria & Deo inimica discurrunt. Et naturaliter surda, recte meliora inobedientibus judicantur. Dicat Propheta, si mentior. Loquatur David, qui hujusmodi homines comparandos esse serpentibus non negavit: *Sicut aspidis*, ait, *sur-* Psal. 57. 5. *dæ obturantis aures suas, ne vocem audiat incantantis*. Et videant si non recte serpentibus comparantur, qui quod audiunt naturæ beneficio, dissimulant calliditatis astutia. An Christiani dici possunt, qui etiam nomen primæ humanitatis amittunt? Ecce Jeremias dicit: *Incircumcisæ aures eorum, qui hoc non possunt audire*. Non quia non possunt, sed impossibilitatem voluntas naturæ inimica superduxit: dum longe vitiositatis usu, genuini mores per adversam consuetudinem corrupti, malis operibus ceciderunt. Etiam vasa limo plena, liquorem puri elementi recipere & continere non possunt. Ager spinosus nisi ante cultoris labore fuerit extirpatus, non nutrit in se jacta semina, sed suffocat: ita & animus sæcularium sollicitudinum plenus illecebris, verbum non potest sustinere divinum: nisi prius ipsas mundi sollicitudines culparumque omnium materias, evangelica in se falce succiderit. Modo quibusdam minus forsitan videor, Deo dissimulante, peccare: sed aderit illa dies, qua facta nostra quasi in quadam tabula depicta monstranda sunt.

O quantis in die illa expedisset, si in hac vita & membrorum sensu & viscerum vigore caruissent. Et quanti illic elingues & muti, feliciores loquacibus tunc erunt. Et quanti pastores philosophis: quanti rustici oratoribus: quanti hebetes argutiis præferendi Ciceronis? Job sanctus in tentatione ad suam gloriam devotus: sic in dolore suo clamabat: *Quid prodest in tor-* Job. 3. *mento lux? Ut quid mihi juncta sunt genua? ut quid ubera suxi? Cur non in ventre mortuus sum: & mox ut de utero exivi, non protinus obii?* Si hoc Dei amicus dicebat in luce: quid ab inimicis ejus dicetur in tenebris? Si ille ingemiscit quem febris urebat: quid faciet quem gehenna consumet? Si ille sibi dolet genua fuisse conjuncta, cujus pedes semper in Dei amore cucurrerunt: quid dicturus est, cujus nunquam in veritate steterunt? Dis-

a „ *Penes eundem*, ut quæ labiis sonamus: *Et*, acceptabiles apud Deum nostræ vigiliæ: *in fine*, nec non etiam de earum sancta utilitate dicta sufficiant. *Quibus hæc subrecitantur continuo*: De Hymnorum autem Psalmorumque devotione, quam grata sint & acceptabilia Deo, nunc quantulumcumque dixissem, nisi ratio prolixior volumen aliud postularet: quod, Domino largiente, sequenti exhibebitur lectione. *Re autem ipsa in ea editione alter subsequitur* Tractatus *ejusdem* Nicetii Episcopi de Psalmodiæ bono.

Displicet illi quod natus ex utero vixerat, qui bene vixit, quia eum vermis moriturus edebat: quid male viventes facient, quos ignis æternus, & vermis nunquam moriturus exspectat? (Joan. 6. 61.) *Durus est hic sermo: quis potest audire eum*. Hoc dixerunt illi discipuli, qui Christi vestigia in Evangelio reliquerunt: & de divino verbo scandalum passi, sæculum maluerunt amare quam Deum: quorum venter Deus, cultum nolunt audire jejunii. Luxurioso verbum castitatis offensio est: sicut Propheta dicit, *Abominatio est viro iniquo directa via*. (Isa. 8. 14.) Jam antiquitus dictum est ab Isaia: quod Christus infidelibus lapis offensionis extiterit. Adulari non possum, ne & fratrem decipiam, & me sermo percutiat Salomonis, qui ait: (Prov. 18. 8.) *Verba adulatorum mollia sunt: hæc autem feriunt interiora ventris*. Non est fidelis medicus qui ante digestam putredinem superducit vulneri cicatricem. Non possumus semper lac dare: quia nec vos semper parvuli esse debetis.

Dicite mihi, quot anni sunt ex quo regenerati sumus in Christo? (cap. 4.) Consideret unusquisque quantum ex eo tempore in illa cælesti ætate profecerit. Nescio qualiter placeant parentibus illi infantes quibus sunt anni quinque vel decem, si in ea qua nati sunt modicitate perdurant. Quid de nobis dicendum est, quos temporis ratio, non modicos sed abortivos invenit? *Ibunt de virtute in virtutem*, de bonis scriptum est (Psal. 84. 7.) Christianis. Videamus si Christiani sumus: quid in nobis (ex quo regenerati sumus in Christo) virtutis accesserit, quid humilitatis in prosperis, quid patientiæ in adversis, quid in tribulatione gaudii, quid felicitatis indamnis, quid indulgentiæ in offensis, quid castitatis in occasione luxuriæ. Alii de virtute quotidie transeunt ad virtutem: nos de infirmitate ad infirmitatem. Alii meliores per momenta fiunt: nos deteriores sæpe efficimur, quasi non eumdem judicem exspectemus. Stulti sumus, si unum probavimus credentium Salvatorem: & non unum judicem fore credamus. Unam fidem, unum baptisma, unam Ecclesiam, unum Deum dicit Apostolus.

(cap. 5.) Qui ergo hodie malus, crastina pejor: hodie avarus, crastina avarior. Ante annum meæ cupiditati una villa suffecerat: jam hoc anno quinta forte non sufficit. Prius extendebatur animus ut decem solidos possiderem: jam nunc centum parvi esse ceperunt. Et cum veri Christiani veri filii Dei qui vadunt de virtute in virtutem, si perdiderint aliquid, de virtutis occasione lætantur: ego nisi aliena accepero, securus prandere non possum. Quid agis, cæca cupiditas? Quid crudelis in parvulo? Quid sæva in alieno filio? Ordinem naturæ an religionis

A evertis? Jam fecisti in pedibus, quod in capite esse debuerat. Aurum insensibile pariter omnibus dominatur. Et quid est illud rogo, vel quale est, quod nos avertit a Deo? Quis splendor & quantus est, per quem mihi splendor veri solis amittitur? Aurum & argentum lutum exquisitum ex arena & minera, & ut Propheta ait, *lignum offensionis* est aurum: quia judicio mentis everso, per aurum libidini mancipatur: qui eodem astu acquirit solidum, quo animam

B perdit: lucratur imperatoris imaginem, & amittit imaginem Christi. Vis nosse quam perniciosus sit amor habendi, & amor requirendæ pecuniæ? Per hunc Judas tradidit Salvatorem. Et certe quando auditur, aut quando legitur, tantum scelus abhorremus omnes. Et quantum in nobis est, impium discipulum condemnamus: & per ignorantiam nostram nostro nos mucrone confodimus.

Quanti inter nos Judæ Judam damnant? (cap. 6.) Quanti in semetipsis cum per cupiditatem

C suas animas æternis cruciatibus tradunt: & traditores fiunt pariter & occisi? An putamus, fratres, quod jocando prædicent Prophetæ, ridendo loquantur Apostoli, inutiliter Christus judicium comminetur? Sed joci non sunt, ubi supplicia intercedunt: si jocando passi sunt, credantur jocando loquuti. Isaias serra secatur. Daniel leonibus deputatur. Paulus truncatur gladio. Petrus in cruce, Domini exemplo suspenditur. Et hoc totum ut nos a peccatis sua doctrina

D revocarent. Sed timeo ne inobedientibus in contrarium divina beneficia deputentur, & proficiat ad pœnam in judicio, quod hic datum fuerat ad salutem. Timeo, ne fides nostra magis jocalis sit, quam fides & verba illorum. Timeo, ne nos jocando non salvemur: & quomodo per risum introimus * in Ecclesiam, sic rideat ille de nobis: sicut scriptum est: *Qui habitat in cælis irridebit eos*. (* al. per. Psal. 2. 4.) Multa sunt quæ dicantur, sed fastidio vestro, quod aspera & inculta facit oratio, & labori meo finem ponit membra-

E næ conclusio. Unum dico quod cupio, quia Christiani cælum debent amare, non terram: & verbo Dei plus obedire quam diabolo: & judicium æternum magis timere, quam hominum.

ADMONITIO

DE SUBSEQUENTE EPISTOLA.

F *Vere ait Erasmus, Tota specie refert parentem eumdem hæc Epistola, quem superior, quam in plerisque codicibus absque titulo reperi: nullo indicio, nec ad quem scripta fuerit, nec a quo.*

AD

AD QUEMDAM QUI IN SÆCULO POENITEBAT.

Cap. 1. AD te surgo hominem, quem scio esse fidelem. Ad te increpatio mea festinat, quem sentio esse superbum. Pœnitere te asseris, qui totus in sæculo conversaris. Pœnitere te asseris, qui ea quæ vomeras, iterum sumis. Pœnitere te asseris, qui dum opera diaboli sequeris, Dominum prętermittis. Scire a te desidero quid pœniteas. Nescio quid sit tua pœnitentia. Pœnitere te asserisqui dum justitia Dei præcinctus es, superinduxisti superbiam. Pœnitere te asseris, qui dum alienam carnem sequeris, sic fatigaris, ut canis reversus ad vomitum suum: sicut canis famidus, aut sus a calore defecta in limum terræ postrata. Quæ sit tua pœnitentia, non invenio. Ambulavi in locum pœnitentiæ & non inveni pœnitentiam tuam. Tu qui sæculum deserueras, iterum ibidem inveniris. Qui carnis superbiam deposueras, submittis humerum, ut iterum portes. Qui avaritiæ dederas dorsum,* denuo illi obviam reverteris. Qui vanitati * remedium dederas, iterum reverteris in gratiam ejus. Qui pompam sæculi fugaveras, iterum in manus illius incidisti. Ambulas autem superbus & elatus cervice, nescis, scriptum esse: *Quid nobis profuit superbia, & quid honestas cum jactatione nobis contulit?* Iterum dictum fuisse: *Transierunt omnia illa tanquam umbræ?*

* al. forte, repudium

Sap. 5. 8. seq.

Cap. 2. Isa. 1. 16. Fidelem te meministi qui per aquam baptismi fueras renovatus: sicut scriptum est: *Lavamini, mundi estote: auferte nequitias ab animis vestris.* Illos ad lavandum hortatur: tu autem cum esses mundus, sordidus factus es. Non potes jam denuo lavari: sicut dicit Petrus ad Dominum: *Domine, non solum pedes, sed & manus lava, & caput & me totum. Qui semel lotus est, denuo non indiget lavari.* Si vis autem ut iterum emunderis, *da eleemosynam, & ecce omnia tua munda sunt.* Quia eleemosyna est, quæ purgat omnem sordem. Humilia te in omnibus, & coram Deo invenies gratiam. *Subditus esto, & obsecra eum, ne æmuleris ut nequiter facias.* Nam *qui malignantur, exterminabuntur.* Ora Dominum quotidie cum lacrymis, si forte peccata tua solvantur. *Quoniam superbis Deus resistit, humilibus autem dat gratiam.* Memento filium in longinquo positum, luxuriose vivendo substantiam in meretricibus dispensasse; postea humilis factus, reversus est in semetipsum & ait: *Quanti mercenarii in domo patris mei abundant panibus: & ego hic fame pereo? Surgam itaque, & vadam ad patrem meum, & dicam illi: pater peccavi in cælum & coram*

Joan. 13. 9.

Jac. 4. 6.

Luc. 15. 17. seq.

A *te, jam non sum dignus vocari filius tuus: fac me sicut unum de mercenariis tuis.* Pater autem cum vidisset humilitatem filii, & nimis inopia defessum, misericordia commotus est: pro filio humili occidit vitulum saginatum. Memento ergo, fili, quoniam Christus pro te mortuus est, qui ante fuerat vitulus saginatus. Filius autem illius major contristatus est. Quare occisus est Christus, qui erat vitulus saginatus? Pater autem illius corripiebat illum, dicens: *Fili,*
B *tu semper mecum es, & omnia mea tua sunt: Gaudere te oportet, quia hic filius meus mortuus fuerat, & revixit: perierat, & inventus est.* O quam beatum populum, pro quo Christus mortuus est: quale gaudium pater portat, quando quod mortuum fuerat, reviviscit: & quod perierat, inventum est.

Ecce sanus jam factus es: noli peccare, ne tibi aliquid deterius contingat. Attende ergo unde cecideris, & plange, & age pœnitentiam. Si quo minus, veniet Dominus tibi,
C *& movebit candelabrum tuum de loco suo,* nisi pœnitentiam egeris. Memorare, fili, Christum reliquisse nonaginta novem justos, & quæsisse unum hominem peccatorem: & inventum in invio, humeris suis reportasse. Vel illam mulierem quæ perdiderat drachmam, hoc est, Ecclesiam hominum peccatorum: & accendisse lucernam, hoc est Christum, qui est lumen justitiæ: & illa inventa in stercore, convocasse amicas vel
D vicinas, id est, Ecclesias gratulasse super inventum hominem peccatorem: & a stercore erectum collocasse cum cum principibus populi sui: hoc est, cum Apostolis & Prophetis. Ecce quid faciat pœnitentia hominis peccatoris: qui dum in stercore jacet, cum principibus invenitur. Pœnitentem hominem dico, qui diebus ac noctibus ingemiscit & peccata sua eleemosynis redimit. Pœnitentem hominem dico, qui plangit quia fecit malum: & rogat Dominum, ut etiam non faciat quod admiserat. Pœniten-
E tem hominem dico, qui post concupiscentias tuas non vadit, & a voluntate sua se prohibet. Pœnitentem hominem dico, qui diligit quod ante neglexerit, & quod fecerat obliviscitur. Adhæreant in te quæ bona sunt: & quæ mala sunt deleantur. Si pœnitentiam non egeris, incides in manus Domini secundum magnitudinem ejus. *Diverte a malo, & fac bonum: inquire pacem, & persequere eam:* sicut scriptum est: *Omisi mala, & quæsivi bona.* Fac ergo dignos
F fructus pœnitentiæ: & non dixeris: *non peccavi: & quid accidit mihi triste?*

Non adjicias peccatum super peccatum, & dicas, miseratio Domini magna est. Scito autem quod misericordia & ira ab illo est.

Cap. 3.

Psal. 33. 15.

Eccli. cap. 5.

est. Revertere ad Dominum, & plange dicendo: *Tibi soli peccavi, & malum coram te feci. Delicta juventutis meæ, & ignorantiæ meæ ne memineris, Domine. Ne avertas faciem tuam a me, & ne declines in ira a servo tuo. Adjutor meus es tu, ne derelinquas me, Domine, neque despicias me, Deus salutaris meus. Ne projicias me a facie tua, & Spiritum Sanctum tuum ne auferas a me. Sana animam meam, quia peccavi tibi. Libera me de ore leonis, & averte oculos meos ne videant vanitatem. Illumina faciem tuam super servum tuum: & salvum me fac in tua misericordia. Adhæsi testimoniis tuis, Domine: noli me confundere. Ne tradideris me in manus tribulantium me. Custodi me, Domine, ut pupillam oculi, sub umbra alarum tuarum protege me. Peccatum meum cognitum tibi feci, & injustitias meas non abscondi. Confitebor tibi, Domine Deus in toto corde meo. Domine exaudi orationem meam, & clamor meus ad te veniat. Non avertas faciem tuam a me, in quacumque die tribulor inclina ad me aurem tuam. In quacumque die invocavero te, velociter exaudi me. Fac mecum signum, Domine, in bonum: ut videant qui oderunt me, & confundantur. Remitte mihi, Domine, ut refrigerer, priusquam abeam, & amplius non ero.*

(Psal. 50. 6. ibid. 24. 7. ibid. 50. 11.)

(cap. 5.) Ecce pœnitentia hominis humiliantis se: quomodo veniam non habebit qui taliter ingemiscit? Quis non audiat illum, & moveatur? Quoniam *qui se humiliat exaltabitur, & qui se exaltat humiliabitur.* (Luc. 14. 11.) *Quid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate? Melius est te non vovere, & reddere, quam vovere, & non reddere.* Pœnitentem te dicis, & carnis libidine delectaris. Peccata tua non desinunt ambulare, & tu dicis quod sedeant. (Ps. 50. 16. seqq.) *Peccatori autem dixit Deus, quare tu enarras justitias meas, & assumis Testamentum meum super os tuum? Tu vero odisti disciplinam, & projecisti sermones meos retrorsum. Si videbas furem, currebas cum eo: & cum adulteris portionem tuam ponebas. Os tuum abundavit nequitia, & lingua tua concinnabat dolos. Sedens adversus fratrem tuum detrahebas: & adversus filium matris tuæ ponebas scandalum. Hæc fecisti, & tacui. Existimasti inique quod ero tui similis: arguam te & statuam contra faciem tuam. Intelligite hæc qui obliviscimini Dominum: nequando rapiat, & non sit qui eripiat. Sacrificium laudis honorificabit me, & illic est iter quo ostendam ei salutare meum.*

(cap. 6.) Ecce qualis comminatio Domini in hominem peccatorem. Tu qui dicis, qui asseris te pœnitere: ubi est pœnitentia tua? Exclusa est per superbiam & contemtum: sequi Deum prætermisisti. Audi, fili, & retrahe pedem tuum de sæculo, cui renuntiasti. Pœnitere ergo de omni pompa iniquitatis. Apprehende fidem quam ante perdideras, ut consentires diabolo, & tenebris & Dominum, qui lux est, post dorsum reliqueras. Memorare, fili, quid est: (Ose. 6. 6.) *Misericordiam volo, & non sacrificium.* Miserebitur tibi Dominus: si hæc cum legeris, facias, & per obedientiam pœnitentiam sequaris. Verum si de toto corde pœnitentiam egeris, si Dominum præ oculis habueris, si amissa voragine poculi venenosi, calicem salutaris acceperis, si die ac nocte in lege Domini meditaveris, si omnem sollicitudinem tuam super illum miseris: tunc gaudebis & exsultabis in Domino, qui vicisti malignum. Tunc erit merces tua copiosa in cælis, quia taliter in opera Domini laborasti: tunc erit Dominus adjutor tuus in die judicii: tunc stabis cum magna fiducia a dextris Domini cum Sanctis suis, & dicet vobis: *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum præparatum, quod præparavit vobis Pater meus qui est in cælis.* (Matt. 25. 34.) Injustis autem dicetur: *Ite in ignem æternum, quem præparavit Pater meus diabolo & angelis ejus. Ubi ignis non extinguetur, & vermis eorum non morietur. Tunc ibunt justi in vitam æternam: impii autem & peccatores in ignem æternum.* (v. 41. v. 46.)

ADMONITIO

DE SUBSEQUENTE EPISTOLA.

Prodigiosæ balbutientiæ hominem Erasmus vocat hujus Auctorem Epistolæ: quæ tamen nobis non infra superiorum aliquot censum, atque ingenium videtur.

DE DIVERSIS GENERIBUS LEPRARUM.

(cap. 1.) Admirabile divinæ dispositionis examen: quæ exhiberi sibi Deus ac deferri voluit, magno consilio & solerti scientia ac ratione mandavit. Diversa enim hominum moribus genera naturarum, diversis statuit præceptorum sententiis gubernari. Aliis enim imaginarium legis opus, quasi sub veritatis colore depinxit. Aliis corpus ipsius veritatis declaravit. Quos enim obvolutos adhuc mundi caligine, ad comprehendenda ea quæ germana erant ac solida, perpendit: eis observantiæ ordine suspenso, subtili quodammodo examine susurravit, quos autem deprehendere posse absolutum prædicationis carmen agnovit, eis Deus perfectam harmoniam solidæ vocis intonuit. Inde est quod figuris & ænigmatibus lex prisca depingitur, quoniam dum infirma Judæorum acies hebetatur, & candidum

dum ſcientiæ claritatis vigorem inſpiciendi lumen non habent, neceſſe eſt ut in variis figuris figurarum color adhibeatur. Nam illis & virtutum præmia, ſuppoſita ſpe, promittuntur: & peccatorum notæ inuruntur in corpore. His enim confirmantur alii, quibus alii transferuntur. Præſens lectio exigit hujuſmodi ferre ſermonem: quæ diverſa leprarum genera deprehendenda in diverſis materiis deſignavit. Alia enim lepra in parietibus demonſtratur, alia humano notatur in corpore, alia in vaſculis, alia in veſte, alia deſignatur in ſtamine. Deinde quæ in hujuſmodi vulneris loco, crebra ac varia pellicula deputantur. Quid enim dicam? Tot ſunt genera quot colores, alia pallida, alia tetra, alia rubicunda. Deinde ſi homines lepra, quod eſt inſitum naturæ vitio, polluantur, quid hi faciunt, qui gravioribus morbis corporum prægravantur?

cap. 2. Sed age jam videamus genera leprarum, ut medelarum cauſſas agnoſcere atque probare poſſimus. Si fuerit, inquit, lepra alba vel rubicunda, ſive tetra, vel pallida, vel ſi florens, ait, hoc eſt toto corpore decurrens. Nam eſt deteſtabilis lepra, quæ omnino mundari non poſſit. Eſt & quæ facilem habeat mundationem. Alia quoque adventitia: alia innata deprehenditur: Quæ omnia niſi ſpiritualiter ſentiantur: rationem intelligentiæ ſimplicis non admittunt. Nam divina ſapientia, legis ſuæ profundum in hujus extrema ſæculi regione, quaſi templum ſuo nomine conſecratum, intra civitatis alterius mœnia collocavit. Cujus conſtructio atque opus quamvis magnificum videatur, interior tamen aditus non omnibus reſeratur. Multi enim mirantur ornamenta vitiorum: ſed interioris ſcientiæ aditus reſerare non poſſunt.

cap. 3. Quare oranda eſt divina dignatio, ut pulſantibus nobis, intelligentiæ pateſcat ingreſſus. Jubetur igitur diverſa leprarum genera ſacerdos templi diligenter inſpicere, atque earum habitus, vel colores, pleniori conſideratione deprehendere. A coloribus enim lepra refertur poſſe agnoſci, quos tamen ad peccatum magis animæ, quam ad morbum corporis manifeſtum eſt pertinere. Diverſi etenim colores, diverſas animi indicant maculas. Cum igitur pallida lepra conſpicitur: languens & ægra fides animæ denotatur. Cum autem rubicunda deprehenditur, mens furore atque iracundia inflammata & homicidii cruore reſperſa cognoſcitur. Cum vero alba, tunc hæreticorum fucata & male munda conſcientia condemnatur.

cap. 4. Sed alia lepra in capite, alia oriri perhibetur in barba. Sunt enim hæretici qui Deum Patrem videntur tantummodo blaſphemare, ut Manichæus; qui non ſolum eum factorem denegat mundi, verum etiam malorum profitetur eſſe auctorem. Hi ſunt qui lepram in capite portare videntur. *Caput enim*, inquit Apoſtolus, *viri Chriſtus eſt*. 1. Cor. 11. Quæ vero lepra in barba portatur: hi ſunt qui blaſphemare videntur in Filium. Chriſtum enim in adventu priſtino, perfecti viri ævum agentem, quaſi tricenariæ ætatis virilitas decoravit. Sed &, *ſi tetra* inquit, *& livida fuerit:* quid aliud quam lividam & livoris maculis exſecrandam deſignat? *Si autem*, ait, *nigra fuerit lepra*, fumo utique idololatriæ, & ſacrificiorum nidoribus eſt notata. *Si autem*, inquit, *florens lepra fuerit, & coopuerit omnem florem maculationis a capite uſque ad pedes, viſu ſacerdotis dijudicabitur. Videbit enim ſacerdos: & ecce lepra cooperuit omnem pellem corporis, & mundabit illum ſacerdos a maculatione, quoniam in album mutabitur.*

In hac lepra, quam quaſi albam & florentem deſignat, diverſa crimina varie deprehendit: quia cum mundialis vitæ voluptas, quaſi candida & florens exiſtimatur, tum grave vitiorum contagium graſſatur in corpore. Nam aut avaritiæ, aut libidinis maculæ perpateſcunt. Sed hanc lepram cito dicit poſſe mundari. Avaritiæ enim crimen facile curare poteſt, qui converſus ad Dominum, & ea quæ poſſederit indigentium alimoniæ miniſtraverit: ita ut Dominus in Evangelio ait: *Verum date eleemoſynam, & ecce omnia vobis munda ſunt*. Luc. 11. Libidinem quoque celeriter mundare poterit, ſi jejuniis frequentiſſimis & abſtinentia corpus retinuerit. Sed his omnibus medelam per ſacerdotem præcepit Dominus adhiberi. Dicit enim eſſe lepram quæ ſacrificiorum oblationibus emundetur. Aliam vero quam aquæ facilius abluant: nec non & quæ extra caſtra poſita mundetur. Eſſe quoque lepram aſſerit: quæ mundari omnino non poſſit.

Horum igitur ſecundum figuram graviorum peccatorum crimina congregantur. Alia ſunt quæ ante baptiſmum videntur eſſe commiſſa: quæ tamen per gratiam baptiſmi diluuntur. Alia vero quæ poſt lavationem baptiſmatis perpetrantur: quæ ſive graviora, ſive minora peccata ſint, viſus tamen ſacerdotis emundat. Quodquunque enim modicum delictum fuerit, poteſt a ſacerdote omnino relaxari. Quæ autem graviora ſunt, diſciplina debent Eccleſiaſticæ regulæ & oratione purgari. Quæ vero inſanabilia ſunt, Deo judici, reſervantur. Et inde eſt quod in hoc loco ait: *Unumquemque ſecundum quod habet propriam curationem, ſacrificium offerre debere*: ideſt, unuſquiſque ſecundum quod ſe deliquiſſe cognoſcit, ſive per carnalem concupiſcentiam, ſeu per idololatriam, ſeu perjurio, ſeu mendacio, quaſi lepræ ſe vitiis intelligit maculatum;

latum: prout potuerit. Deo ſacrificare non A deſinat. Sed dicit genus eſſe lepræ, quod omnino mundari non poſſit: & ideo hujuſmodi homo extra caſtra jubetur expelli. Hoc eſt ſane crimen, quod admittitur in Spiritum Sanctum, blaſphemiæ ſcilicet, ſicut ipſe Dominus in Evangelio ait: *qui peccaverit in Spiritum Sanctum, non remittetur ei neque hic, neque in futuro.* Matth. 12. 32.

cap. 7. Adjecit autem Scriptura divina, lepram eſſe in vaſculis, lepram in parietibus, lepram in veſtibus, lepram in ſta- B mine, ſed quomodo in his rebus lepra eſſe poſſit, penitus ignoro: quæ quia vita carent, etiam ſenſu carere neceſſe eſt. Sed ego arbitror cum in parietibus domus lepra eſſe referatur, hæreticorum perfidiam notari. Quid enim non polluitur, ubi adulterinæ doctrinæ blaſphemia prædicatur? Ideo hanc lepram ſacerdos jubetur a parietibus emundare, ut Catholicæ veritatis doctrina, maculoſa hæreticorum verba depellat. Cum autem lepra in vaſculis dicitur eſſe, proprii C corporis delicta monſtrantur. Vaſa autem hominum corporibus comparat Apoſtolus: 2. Cor. 4. 7. *Habentes*, inquit, *theſaurum hunc in vaſis fictilibus*. In ſtamine autem quomodo lepra eſſe poteſt, niſi quia ſtamine anima hominis fidelis deſignantur? Quæ cum tentationibus, ut fuſum filorum tenuitate torquetur: firmioris virtutis ſoliditate conſtringitur.

cap. 8. Stat ergo anima, ut denſiſſimum ſtamen erecta: corporis vero ſenſus, ut trama ſtamini ſubjacebit. Et ideo etiam in trama D lepram eſſe deſignat: quia alia corporis, alia animæ peccata ſignificat. Sed quid pro mundatione leprarum, aut duo agni anniculi, aut tortula olei, aut duæ [a] gallinæ jubentur offerri? In duobus ergo agnis, duo Chriſti ſignificantur adventus, in quibus credere oportet, ut emundari a lepra peccatorum prius mereamur, unum cum venit & paſſus eſt, alium quo eſt venturus in gloria. Sed *vitulum*, inquit, *offerat*: hoc animalium genere, gentes crucis Chriſti jugo ſub- E jugandas eſſe demonſtrat. Duæ gallinæ, animam indicare videntur & carnem. *Sed unam*, inquit, *gallinam occides, alteram aqua ablues, & dimittes*. Caro utique in paſſione jubetur occidi: anima vero quæ per naturam æternæ morti videtur eſſe ſubjecta: abluta aqua baptiſmatis a criminibus relaxari.

cap. 9. Sed *& lignum*, inquit, *cedrinum*. Imputribile hoc ligni genus eſſe, nemo eſt qui neſciat. Ergo per cedrum, incorruptam F mentem & ſtabilem fidem voluit oſtendi: Hyſſopum autem preces orationeſque de- monſtrat. Sed & coccum, ſcilicet martyrii gloriam manifeſtat. *Qui mediocris eſt*, ait *quod valet offerat*: id eſt, ſi quis non omnes divitias cæleſtium eſt chariſmatum conſecutus, vel poteſt etſi minimum Deo devotionis ſuæ deportare obſequium. Ut ſi virginitatem quis obſervare non potuit, unius conjugis ſaltem caſtum cubile cuſtodiat: vel qui martyrii trophæum non valuit reportare, fugæ ſe præſidiis Deo ſervet invictum. *Et olei*, inquit, *tortulam offerat*, utique miſericordiæ gratiam: etiam ſi clariſſimam ſanctimoniæ facem præferre non valuit, lucernam ſaltem fidei non extinguat. Videtis ergo, dilectiſſimi fratres, nullam eſſe tam exiguam ſpiritualis gratiæ paupertatem, quæ ad offerendum ſacrificium Deo non quamquumque poſſit ſanctimoniæ oblationem offerre.

ADMONITIO

DE SUBSEQUENTE EPISTOLA.

Habetur etiam inter Chryſoſtomi Homilias, quamquam nec ejus ſit. Certe ut Hieronymum auctorem non habere ſentias, quamquam res clamat ipſa, ſatis abunde fuerit hanc cum Hieronymiana expoſitione in Epiſt. XXI. ad Damaſum contendiſſe. Hic præterea num. II. duas alias parabolas de ove, & de muliere, contexto ordine ſupra *a ſe ait recitatas, quas nunquam eſt proprio opere S. Doctor interpretatus.*

DE DUOBUS FILIIS, FRUGI ET LUXURIOSO.

OMnium quidem de Scripturis quæſtionum abſolutio illi ſoli ita ut eſt, eſt nota, qui dixit: *Ego ſum veritas*. Nos autem oportet pia voluntate accedere, & ſpeciali ſenſu ad inquiſitionem divinarum Scripturarum: ſcientes quod ſi aliquod vere invenerimus bonum deſiderium mentis attentæ Deo, inter fines beatitudinis ejus erimus: de qua dicitur: *Beatus vir qui implevit deſiderium ſuum*. Qualis autem ſit hujus concupiſcentiæ ſpecies, adjectio beatitudinis facile declarat audire volentibus, id eſt, prudenter audientibus. Quod ſi non potuerimus ad plenam veritatis ipſius intelligentiam pervenire: nec tamen ſic longe erimus ab illa beatitudine, quam capiunt qui implent deſiderium ſuum. Neque enim ſi non ceperimus id munus, cujus præſtandi poteſtas in alterius manu poſita eſt, reprehen- ſionem

(Margin: cap. 1. — Joan. 14. 6. — Pſal. 12. 5.)

[a] In textu autem dicuntur צפורים, quod eſt, *aves, aviculas, paſſeres*, Græce ὀρνίθια. Et ſane cur dixiſſet Moyſes *Gallinas mundas*? cum ſit utique Gallina ex mundorum genere. Verum ita eſt olim Origenes interpretatus: nec viſa eſt aliis ex Patrum choro expoſitio illa incongrua.

sionem sustinebimus: sed si in his quæ agere præcipimur pareamus, præmium laudis juste adipiscimur.

cap 4. Quoniam ergo omnimode demonstratum est, non solum nullius periculi, sed & plurimæ utilitatis esse, scrutari divinas Scripturas: disquiramus illam Evangelii parabolam, (Luc. 15.) quæ est de patre & duobus filiis. Nam unius rei caussa & de ove & de muliere comparationes nobis contexto ordine supra recitatæ sunt. Quæritur ergo quis ille senior sit frater, qui ex dimidio datam sibi paternæ substantiæ portionem custodivit, & inseparabilem cum patre suo vitam agere dilexit. Quis vero junior, qui accepta similiter ex patre substantia, profectus est in longinquam regionem, & profligatis illic omnibus partis suæ facultatibus ad inopiam redactus, porcos alienos pascere coactus est. Sed & qualitatem pœnitentiæ ejus non omittamus, & lætificati patris promtam remissionem modestamque pietatem, qui revertenti filio discessionis * præteritæ levitatem, & dissipatæ substantiæ flagitia non exprobrat: sed venientem clementer suscipit, & occurrens salutat, & gratulans osculatur, incumbens requiescit in eo, & vitulum illum saginatum pro lætitia recepti filii epulandum immolat. In quo compunctus senior frater dicit patri &c. Hæc quæ per partes digesta sunt, expositio vestris sensibus intimabit. Necessarium enim est ante omnia percunctari caussam, pro qua, & quid volens de propositis Salvator ostendere, hujusmodi parabolas Judæis aptaverit. Si enim vobis caussa talium comparationum patuerit: tunc ea quæ de ipsis sentimus, an rationabiliter congruant veritati, facile dignoscitur.

* al. præteritis.

cap. 3. Sunt itaque qui dicunt de duobus filiis istis, seniorem Angelos esse & Archangelos, vel omnem cæli militiam. Minorem vero ponunt hominem, qui in longinqua peregrinatione abierit, quando ad terram de cælis & paradiso cecidit: & aptant quasi scientia respicientis ad casum vel statum Adæ. Sed hic sensus pius quidem videtur. Nescio tamen si verus sit. Dicit aliquis: quare? Quia minor filius & junior ad pœnitentiam venit sua sponte, recordatus præteritæ abundantiæ patris sui, sicut habet series lectionis. Dominus autem veniens, ad pœnitentiam vocavit humanum genus, cum sua sponte regredi unde ceciderat, non cogitaret. Deinde senior filius, si chorus est cælestium Angelorum, ut prædictum est; quomodo in reditu & salute fratris sui, & in vituli immolatione tristatur? Cum in eodem Evangelio dicat Dominus: *Lætitiam esse in cælo apud Angelos super uno peccatore pœnitentiam agente.*

cap. 4. Discutiemus ergo hujus parabolæ rationem non ut illum alium intellectum vituperemus, sed magis ut cum sensu illo id quod nos sentimus, vestris dijudicandum * arbitriis conferamus. Jam enim caussam exponimus, quam & Domini sermo subjungit: de superiore caussa hanc parabolam introducens sicut præfati sumus singularum in his parabolis personarum memoriam facientes. Murmurabant Judæi, & urebantur invidia, quod a Domino nostro Jesu Christo peccatores suscipi, simul etiam convivari, & publicanos libenter doctrinæ Salvatoris intendere viderant. Ad hanc ergo insolentiam Judæorum aspiciens Dominus, quia reprehendebatur ab eis, incipit primam de pastore illam parabolam, ubi nonaginta & novem ovibus derelictis, ad unam quæ aberraverat, requirendam abiit. Et subnectit huic aliam parabolam de drachma decima, quam perditam intra domum suam accensa lucerna mulier invenit. Deinde hæc de filiis duobus parabola subsequitur, secundum dispensationem, & providentiæ divinæ ordinem, harum comparationum textum faciens. Nam quia ipse princeps & auctor salutis nostræ est, seductum hominem, & dolo diaboli perditum, salvare incipiens, & perfectioni restituere: hoc est numero centesimo reddere, in quo perfectionis plenitudo numerantur: hinc initium comparationis facit. Subjungit autem & mulieris personam, arguens Judæos, docens autem Ecclesiam, & hominem quasi erraticam ovem diligens pastor inquirit: quem hominem drachmam nominat, propter monetæ regalis similitudinem: figuraliter in drachma, quæ pecuniæ genus est, quod illi tanquam nummo, imago & inscriptio regis cælestis insculpta sit. Quærit ergo eam drachmam mulier, accensa lucerna & mundata domo invenit: hoc est, homo illuminatus verbo & misericordia Dei, gloriam naturæ suæ, in qua ad imaginem creatoris sui factus est, quam obscurata peccatis domo cordis, in tenebris cordis amiserat: emendatis sensibus reperit: & gaudio gaudet quod omnem immunditiam interioris aulæ, studiis disciplinæ specialis absterserit: & contractas animæ de rebus & curis sæcularibus sordes, orationibus & increpationibus expurgatas excusserit.

* al. arbitrariis.

Secundum prædictum consequenter annectit parabolam, de duobus filiis collationem, ut mihi videor facere: non de judæis transgressoribus, nec de gentibus perditis, sed populi ejus, qui per patientiam redditur saluti, quem juniorem filium nominat. Seth, Enos & his juniores, qui ab Eva usque ad Salvatoris humanum adventum, secundum justitiam legis viventes justi videbantur. Ergo quod ait juniorem & seniorem, non in ordine temporis, sed in voluptatum qualitate, præponens se ei, qui non voluntarie, sed cap. 5 alieno

alieno dolo circumventus aberraverat; sicut ovis, hoc est, irrationabili animali imprudentem hominem comparans, sollicitudinem pastoris adhibens: ut quærat ovem perditam, & reportet inventam. Ei vero qui arbitrii sui libertate utitur, & recognoscit unde ceciderit, pœnitentiæ & reversionis utilitatem accommodat. Unde hæc inter parabolas supradictas ratio distinctionis est, secundum personas vel mentes peccantium: pater filium non requirat peregrinantem, sed recipiat pœnitentem. Pastor vero ovem B errantem, & non sapientem reverti, requirat, & humeris suis referat.

Cap. 6. Videamus nunc si consonent, quæ significata sunt ad hanc expositionem. Dicit Scriptura: Dividere patrem ex æquo filiis duobus substantiam suam. Et quam substantiam hic Evangelicus pater dividit filio spirituali, nisi sapientiæ intellectum, scientiam boni & mali, quæ veræ & perpetuæ sunt opes animæ bene viventi? Dat autem hic pater divitias suas ex æquo. Non enim quisquam C aut justus, aut peccator nascitur: sed quæ ex Deo est, in prima nativitate hominis portio substantiæ rationalis, æqualiter cunctis nascentibus datur. De subsequente autem conversatione unusquisque plus aut minus hujus substantiæ possidere invenitur, dum in semetipsis per dissimilitudinem voluntatum negligentes deserunt: diligentes autem custodiunt, ut naturalia bona. Alius autem memorat, intelligens Domini Creatoris ea quæ a Deo Patre sumserit, ita ut sui ea patris esse credens, quasi paterna custodiat. D Alius autem sua ex se sibi esse æstimans, sicut propriæ possessionis licentia dissipandis abutitur, & cito profligata facultate privabitur. Describitur autem in istis & evidenter ostenditur libertas arbitrii, quam animæ rationali specialiter addidit creator Deus.

Cap. 7. Vide ergo, pater iste quomodo nec illum volentem discedere retineat, nec liberi arbitrii auferat potestatem: neque alium manere cupientem cogat abscedere, ne forte frequentium malorum, quæ postea his suo vi- E tio acciderent, ipse potius auctor esse videatur, si illis libertatem propriæ voluntatis absciderit. Itaque & petenti dat, quia ex nobis, non a Deo, inopiæ & offensionis nostræ caussa proficiscitur. Accipiens autem partem suam junior, *peregre*, inquit, *abiit longe*. Quod ait, *longe*, non locorum intercapedinem, sed declinationem mentis expressit. Qui enim oblivionem Dei ceperit, hic vere peregrinari a Deo dicitur. Sicut econtra conversatio sæcularis non solum pe- F regrinum, sed alienum Domino facit. Et ut breviter dicam, peregrinantes a sæculo, præsentamur ad Dominum: sic etiam permanentes in rebus terrenis, a cælestibus exsulamus. Denique Cain exiit a facie Domini Gen. 4. 16. & longe efficitur; non quia locus aliquis foris esset a conspectu Dei, sed quod sua mente divisus esset a Domini respectu, propter homicidium separatus a Deo. Hac ergo peregrinatione per magnam ignorantiam peregrinatos fuisse nos sciens beatissimus Paulus, dicit: *Vos qui aliquando longe fui-* Eph. 2. 13. *stis, nunc autem facti estis prope*. Hujusmodi ergo profectus peregrinationem junior ille filius assumit, & devorat prædictæ portionis suæ de paterna hæreditate substantiam: utique spiritualibus destitutus opibus, id est, providentia Dei & intellectu: cum porcos pascere cogitur, hoc est, sordidas & immundas in anima sua cogitationes nutrire, ut ederet escas irrationabiles pravæ conversationis: dulces quidem egenti bonorum, quia suave perversis videtur omne opus carneæ voluptatis: quod seductio desiderii & corruptio vitæ est, quæ virtutem & fortitudinem animæ, non modo nullam præstat, sed totum penitus enervat & perimit. Hujusmodi cibos, quasi porcinos & male dulces, prout sunt dilectio carnium, illecebræ, siliquarum nomine Scriptura designat.

Cap. 8. Itaque ille digressus a patre, & in longinquam peregrinationem profectus, in terra aliena consumtis facultatibus quæ supradictæ sunt, omnia digna perpessus, & postea malorum suorum necessitate constrictus: hoc est, & fame & egestate, pœnitet erroris sui: & sentit quid ipse sibi nocuerit, qui non de judicio voluntatis suæ, sed de patre ad alienos, de domo ad exilium, de opibus ad eleemosynam, de abundantia ad famem transierit: in hoc loco servitutis & miseriæ reminiscens, incipit cogitare de reditu, & secum ipse reputans dicit: *Dicam patri meo: Peccavi in cælum & in conspectu tuo, suscipe me, sicut unum de mercenariis tuis*. Ostendit Scriptura hæc, Patrem non hominem intelligi debere, sed Deum. Quandoquidem non solum cælum nominat in confessione peccatorum pœnitens supplex, sed dicit *in conspectu tuo*. Deus enim est in conspectu peccatorum omnium solus. A quo nec in corde meditata peccata abscondi possunt. *Scrutans*, inquit, *corda & renes Deus*. Psal. 7. 10. Verum nobis hoc ex loco, cælum intelligitur Dominus noster Jesus Christus: ad quem hi gentiles qui in tenebris infidelitatis viventes blasphemaverunt, jam conversi ad fidem confitentes veritatem Dei, in pœnitentia erroris sui juste dicunt: *Peccavi in cælum & in te*. Qui enim in cælum peccat, quod etsi supernum sit, tamen visibile & lunaticum est, ipse est qui peccat in hominem, quem suscepit Filius Dei pro salute nostra. Proinde in Patrem Deum omnia speculantem peccat.

Cap. 9. His igitur cogitatis, resipiscentem & per confessionis humilitatem ex regione longinqua remeantem filium ad se videns pater, lætatus occurrit, amplectitur & osculatur. Aperte hic caritas in homines divina describitur. Quid enim aliud est, quod occurrit, nisi quia nos peccatis impedientibus, nostra virtute ad Deum pervenire non poteramus. Ipse autem potens ad invalidos pervenire, descendit: sicut de Zachæo operibus ipsis significantibus exprimitur: quod cum desiderasset videre Dominum, & ob hoc in arborem conscendisset, præveniente Domino, conspicitur, & vocatur: & illico Dominus in domum ejus ad convivandum ipse declinaturum se esse promittit. Vide quomodo credituri fidem prævidens Christus, latentem in arbore, quasi in peccatorum tenebris obumbratum, sollicite ut ovem perditam requirit aspectu: & venire cunctantem vocat, & venientem tanquam humeris suis suscipit: & non audentis invitare Dominum, desiderantis tamen salutiferam benedictionem, peccatoris domum ingreditur, conviviumque participat: ostendens visibili gratia invisibilem sanctificationem, quia Deus sapientia familiariter cor credentis ingreditur, credentemque participat Sacramento.

Cap. 10. Ergo occurrens pater filio revertenti superfunditur collo ejus, & in eo lacrymans requiescit. Osculatur autem os ejus, per quod emissa de corde confessio pœnitentis exierat: quem pater lætus excepit. Deinde mox jubet & stolam primam proferri, id est pristinam gloriam, quam ex seductione diaboli nudatus amiserat, reddi: simul & annulum dari, sive signaculum salutaris symboli, seu magis desponsationis insigne & nuptiarum pignus illarum, quibus Christus Ecclesiam suam sponsat: cum omnis anima resipiscens per annulum fidei jungitur Christo. Mandat & calceamenta pedibus apponi: aut propter communienda vestigia ad currendam viam, ut per lubricum mundi istius iter fixus incedat: aut ut excluso in Evangelicis calciamentis carneæ contagionis luto, mundos pedes immaculata conversatione conservet & dirigat: aut propter mortificationem membrorum. Vitæ enim nostræ cursus in Scripturis pes appellatur. Et mortificationis species calciamentum apponitur, quia de animalium mortuorum pellibus conficitur.

Cap. 11. Addidit & vitulum saginatum jugulandum in convivii exhibitione: sine dubio Dominum nostrum Jesum Christum, quem dedit Pater in victimam pro salute nostra: quem vitulum nominat propter hostiam corporis immaculati. Saginatum autem vere dixit: quia pinguis & opimus intantum est, ut pro totius mundi salute sufficiens sit odorem suavitatis & nidorem immolationis ad Deum mittere, & pro omnibus exorare. Propter quod etiam mystica ratione dictum est, Patrem dare aliis immolandum hunc vitulum, ipsumque gaudere, & epulari in victima vituli sui. *Sic enim dilexit Pater hunc mundum, ut Filium ejus unicum pro salute sua daret.* Joan. 3. 16. Non ergo ipse immolavit, sed aliis immolandum tradidit: emittente enim Patre, consentiens Filius ab hominibus passus est. Ipse autem qui fide nostra pascitur, & Filii sui pro nobis immolatione lætatur & gaudet, & in reditu Filii sui gaudens creator, acquisitione populi credentis epulatur.

Cap. 12. Videns hinc lætitiam Patris senior Filius contristatur. Hujus persona illis comparanda ascribitur operariis, qui similiter in Evangelio post operationem vineæ ad Dominum murmurant, quod illis tota die in operis labore confectis, illos, qui ad duodecimam horam venerant, pretio mercedis æquasset: ad quos dicit ipse conditor omnium: Si ergo ego bonus sum, quid tu malus? Quod autem hi sunt qui ad duodecimam venientes, qui ex gentibus salvabuntur, Joannes aperte clamat: *Filioli, novissima hora est.* 1 Joan. 2. 18. Nihil autem differre videtur utrum duodecima, an novissima hora dicatur.

Cap. 13. Qui sunt autem hi qui murmurant, qui laborem & æstum toto die portaverunt, nisi qui justitias legis egerunt, & servitutis antiquæ pensum reddiderunt? Vide autem quam aperta sint verba quæ a Patre dicuntur: ut ab his qui in lege vixerunt, dicta videantur. Quid enim est, quod de agro veniens dicit: nisi significans de legis operibus venientem, & in his gloriantem, & quasi diuturnos labores imputantem. Unde ait: *Mandatum tuum nunquam præterivi: & non dedisti hædum pro me, ut epularer*: hoc est, nec peccatorem pro nostra requie dedisti. *Qui enim*, inquit, *fecerit quæ legis sunt, vivet in eis: qui non fecerit, punietur ex ipsis.* Pro isto autem qui fornicatus est, etiam saginatum, inquit, illum vitulum dedisti: id est, Filium tuum dilectum: sicut supra diximus. Sed quid ei respondet Pater? *Tu semper mecum es, oportuit autem pro isto gratulari, qui perierat, & inventus est, mortuus fuerat, & revixit.* Ostendens in hoc verbo manifeste hominem, qui peccando vita exciderit, & obnoxius mortificatus fuerit, ex reversione autem salutari per pœnitentiam in adoptionem filii redierit. Bonum autem hominem, qui manserit in bono, hæreditatem paternam jugiter possidere. Itaque si peccaveris, o homo, festina liberando te reconciliari Deo: ut ex mercede sudoris & digna pœnitentia, recipias quod ex gratia donatum tibi perdidisti. Præstet autem Deus magis permanentes vos in fide, cohæ-

cohæredes esse Domini nostri Jesu Christi: quia ipse est gloria & virtus, cum Patre & Filio & Spiritu Sancto, per omnia, sæcula sæculorum. Amen.

A D M O N I T I O
DE SUBSEQUENTE EPISTOLA.

Valerium Maximum hunc putavit esse Labbæus Bibliothecæ Ms. pag. 45. *quem tamen Christianum auctorem esse, ex Scripturarum quæ laudat, testimoniis, atque ex eo liquet, quod Christianum se adloqui profitetur. In quodam Ms. Monasterii de Lyra* Valerianus *dicitur, ipsaque Epistola*, Dissertatio. *Sin verum illud ejus est nomen, Valerium appellavit se Auctor, quod ad Valerii imitationem, quandam dictorum, factorumque memorabilium farraginem contexuerit.*

VALERIUS RUFFINO NE DUCAT UXOREM.

Cap. 1. LOqui prohibeor: & tacere non possum. Grues cæli tempestates prænuntiant varias: ululæ bubonesque ominosæ aves, hyemis gravitatem instantem luctuose præululant. Et tu subsannas, si venturi dispendii vaticinia vera præsensero. Ideo loqui prohibeor, veritatis augur, non voluptatis. Lusciniam amo & merulam, quæ lætitiam auræ lenis concentu placido præloquuntur: & præcipue philomenam: quæ optatæ tempus jucunditatis tota deliciarum plenitudine cumulat.

Ni fallor gnatones diligis & comœdos, qui dulces præsusurrant illecebras: & præcipue Circen, quæ tibi suspiratæ suavitatis aromate gaudia plena perfundat, ut fallaris, ut sus fias, aut asinus: tacere non possum. Propinant tibi mellitum toxicum ministri Babel: blande ingreditur & delectat, & impetum spiritus tui conducit: & ideo loqui prohibeor. Scio quod novissime sicut coluber mordebit, & virus imprimet impar omni theriacæ: ideo tacere non possum. Multos habes voluptatis tuæ persuasores, in caput tuum facundissimos, me solum elinguem præconem veritatis, quem nauseas: ideo loqui prohibeor.

Cap. 2. Reprobata est fatui vox anseris. Inter cygnos tantum doctos delectare: ea tamen senatores docuit servare urbem ab incendio, thesauros a rapina, se ipsos a telis hostium. Forsitan & cum senatoribus intelliges, quia prudens es, quod tibi organizent olores interitum, & anser salutem strepat: ideo tacere non possum. Desiderio tuo to-

A tus inflammatus, & speciosi nobilitate capitis seductus, chimæram nescis esse miser quod petis: vel scire devoves, quod triforme monstrum illud, insignis venustetur facie leonis, olentis maculetur ventre capri, anguis insidietur cauda virulentæ: ideo loqui prohibeor. Delectatus est Ulysses symphonia Sirenum. Sed quia Sirenum voces & Circes pocula novit, virtutis vinculis sibi vim fecit, ut vitaret voraginem.

B Ego autem in Domino sperans adjicio, quod Ulyssis imitator eris, non Empedoclis: qui per suam philosophiam (ne dicam melancholiam, id est, atram bilem) victus Ætnam sibi mausoleum elegit: & parabolam quam audis, ad veteres attulit: ideo tacere non possum. Tandem validior est ille ignis tuus, quod tibi annuit pars adversa: quam vereor æstus ille tuus, quo in me accenderis, ne minorem major ad se trahat: Et propterea C loqui prohibeor. At spiritu loquar, quo tuus sum. Cap. 5.

Pensentur ignes lance qualibet æquali vel inæquali. Versetur periculum capitis mei: quicquid agas, quidquid judices, indulgendum est mihi, qui præ amoris impatientia, tacere non possum. Prima primi uxor Adæ post primi hominis creationem, peccato primo solvit jejunia: propter prævaricatum præceptum Domini parentavit inobedientiam, quæ citra mundi terminum non absistet expugnare feminas, quæ D semper indefessæ erunt trahere in consequentiam quod a matre sua traxerunt. Cap. 4.

Amice, contumelia viri est uxor inobediens. Cave tibi: veritas quæ non potest falli, ait de beato David: *Inveni virum secundum cor meum*. Hic tamen ægre præcipitatus est amore mulieris ex adulterio in homicidium: ne unquam sola veniant scandala. Dives enim omnis est iniquitas societate plurima: & quamquumque domum intraverit, suis tradidit inqui- E nandam conviciis. Cap. 5.

Amice, Bethsabee siluit, & in nullo malignata est; & nihilominus tamen facta est stimulus subversionis viro perfecto, & mortis aculeus marito innocenti. Nunquid innocens erit, quæ contendit eloquentia, ut Dalila Samsonis: & forma, ut Bthesabee: cum hujus sola pulchritudo triumphaverit etiam nolens. Si non es amplius secundum cor Domini quam David, crede quod & tu præcipitari F potes. Cap. 6.

Sol hominum Salomon, thesaurus deliciarum Dei, sapientiæ singulare domicilium, crasso tenebrarum fuscatus atramento, lucem animæ suæ, gloriam domus Cap. 7.

A suæ, odorem famæ suæ amisit amore mulieris. Et postremo curvatus coram Baalim, ex Ecclesiaste Domini mutatus est in membrum zabuli : ut adhuc graviori videretur detrudi præcipitio, quam Phœbus in casu Phaetontis, qui de Apolline Jovis factus est pastor Admeti. Amice, si non es sapientior Salomone, quod nemo est, non es major quam qui potest fascinari a femina : oculos tuos aperi & vide.

cap. 8. Optima femina, quæ rarior est phœnice, amari non potest sine amaritudine metus, B & sollicitudinis, & frequentis infortunii. Malæ autem, quarum tam copiosa sunt examina, ut nullus sit expers malignitatis earum : cum amantur, amare puniunt, & afflictioni vacant usque ad divisionem corporis & spiritus.

cap. 9. Amice, philosophicum est : *Videto cui des*. Ethica est : *Videto cui te des*. Vexilla pudicitiæ tulerunt cum Sabinis Lucretia, & Penelope, & paucissimo comitatu trophæa retulerunt. Amice, nulla est Lucre- C tia, nulla est Penelope, nulla est Sabina. Time omnes. Ingressæ sunt acies ad Sabinas, Scylla, & Myrrha, & Phedra : & sequutæ sunt eas turbæ multæ omnium vitiorum exercitu stipatæ ; & gemitus & suspiria, & tandem infernum captivis suis fecerunt.

cap. 10. Amice, ne præda fias in medio prædonum, non dormias earum in transitu. Jupiter rex terrenus, qui & rex cælorum dictus est, præ singulari strenuitate corporis, D & incomparabili mentis elegantia, post Europam mugire coactus est. Amice, ecce quem bonitas super cælos extulit, femina te cogere ad mugitum : si non es major Jove, cujus magnitudini nemo alius par fuit. Phœbus qui sapientiæ suæ radiis totius orbis primitiavit ambitum, ut merito Solis nomine, solus illustraretur, infatuatus est amore Leucothoes, sibi ad ignominiam, illi ad interitum : & ecliptica diu vicissitudine varius factus est, frequenter sui luminis expers, quo totus universa- E liter egebat mundus.

cap. 11. Amice, ne illud lumen quod in te est, tenebræ fiant, Leucothoen fugito. Mars qui Deus bellantium dici meruit, triumphorum familiari frequentia, in quibus expedit vis animi maxime promta, nil sibi metuens a Vulcano ligatus est cum Venere, invisibilibus quidem catenis, sensibilibus tamen. Hoc autem ad plausum satyrorum, & ad ritum cælestis curiæ.

cap. 12. Amice, meditare saltem catenas, quas F non vides, & jam in parte sentis : & eripe te dum adhuc ruptibiles sunt, ne claudus ille faber & turpis, quem Deus non est mensa, nec dea est dignata cubili, te Veneri suo more concatenet, & te sui similem turpem & claudum, imo quod magis timeo, loripedem faciat : & non possis quod salvat, fissam habere ungulam, sed alligatus Veneri dolor fias, & irrisio videntium : dum sibi applaudant cæteri. A falso dearum judice reprobata est Pallas : quæ non delectare promisit, sed prodesse.

Amice nunquid & tu sic judicas ? Video enim jam te fastidienti animo tota celeritate percurrere quæ legis, & sententias non attendere, sed exspectare schemata. Frustra exspectas : donec hic turbidus amnis effluat, ut hæc fetulenta fecedens, pura tibi fluenta irrigent. Similes enimvero oportet esse sui fontis rivulos, aut turbidos, aut claros. Sic vero imperitiam cordis mei, vitium orationis exprimit : & strumosa dictionum imperitia delicatum offendit animum. Hujus imbecillitatis mihi conscius divertissem me ad dissuadendum libenter : sed quia tacere non potui, loquutus sum ut potui.

Quod si mihi esset tanta styli virtus, quantus esset scribendi animus : tam elegantia tibi verba transmitterem, & tam nobili maritata conjugio, ut singula seorsum, & omnia simul suum viderentur auctorem benedicere. Sed quia mihi omnia debes quæquumque adhuc nudus amor & infœcundus, ne dicam sterilis, mereri potest ex omnibus : mihi præbe interim patienter aurem, dum evolvam quod implicui : & a me non requiras purpurissum oratoris, aut cerussam, quam me nescire fateor & fleo : sed scribentis votum, & paginæ veritatem accepta.

Julius Cæsar, cujus amplitudini strictus fuit orbis, die qua nobilem filium suum ausa est occare sæva nimis Atropos, Tugillio humiles quidem, sed divinos quasi stylos prædocenti, aurem humiliter inclinavit in valvis Capitolii : quod si & animum, pœnas ei dedissent, quibus ipse. Tu vero stylorum tuorum mihi prænuntio aurem inclinas, ut aspis veneficiis : adhibes animum, ut aper latratibus : placaris, ut * dispas, cui sol incanduit a cancro. Tibi consulis, ut spreta Medea. Tibi misereris, ut æquor naufragis : quod manum contines, reverentia regiæ pacis est. Amice, se humiliavit, licet citra perfectum, domitor orbis fideli suo : & pene pedem retulit, quia pene paruit : & pene succubuit, quia pene * obedivit, & non penitus. Nihil ei multa humilitas profuit, quia non plena. Quid tibi confert tua tam ferina inhumanitas, & rigor inflexus, & horror supercilii ? Quid ultro irruis in latronum insidias inermis : humilia te, cede. Sed ad mo-

cap. [illegible] (margin, beside "Julius Cæsar")

* al. dipsas

* al. audivit

modum humilitatis ejus, qui totum sibi mundum humiliavit: & audi amicum tuum. Et si Cæsarem erraſſe credis, qui Tugillio non credidit; exaudi & attende, quid & aliis contigerit, ut tibi proſit eorum læſio. Indemnis eſt enim caſtigatio quam perſuadent exemplaria. Neſcio quo refugio tutus es, aut quo torpeſcis aſylo. Cæſar immiſericordes Perſides repperit, & non eſt reverſus: tu ſi unquam tale gymnaſium evaſiſti, pios, impios inveniſti.

cap. 13. Phoroneus rex, qui legum theſauros populis publicare non invidit, ſed is primus Græcorum ſtudia deauravit, die qua viam univerſitatis ingreſſus eſt, ait Leontio fratri ſuo: Ad ſummam felicitatem nihil mihi deeſſet, ſi uxor mihi ſemper defuiſſet. Cui Leontius: Et quomodo uxor obſtat? * At ille, Mariti omnes ſciunt. Amice, utinam tu ſemel maritus fueris, & non ſis, ut ſcias quid felicitatem impediat. (* al. Ait)

cap. 14. Valentinus Imperator octogenarius adhuc virgo, cum audiret die fati ſui triumphorum præconia recoli, quibus frequentiſſimus erat: ait una ſe tantum gloriari victoria. Et requiſitus qua? reſpondit, Quod inimicorum nequiſſimum devici carnem meam. Amice, hic inglorius migraſſet a ſæculo, niſi ei fortiter reſtitiſſet, cum qua tu aſſenſum familiaritatis pepigiſti.

cap. 15. Cicero poſt repudium Terentiæ uxorari noluit, dicens ſe pariter uxori & philoſophiæ operam dare non poſſe. Amice, utinam tibi hoc animus tuus reſpondeat, vel tua lingua mihi: ut loquendo ſaltem eloquentiæ principem digneris imitari, & mihi ſpem facias vel vanam.

cap. 16. Canninus a Gadibus Herculis, poeta facundiæ lenis, & jucundæ, reprehenſus eſt a Livio [a] Pœno, gravi & uxorato hiſtoriographo, quod multarum gauderet amoribus, his verbis: Noſtram philoſophiam participare non poteris, dum a tot participaris. Non enim eo jecore Junonem amat Tyrus, quod multi vultures in multa divellunt. Cui Cannius: Si quando labor, reſurgo cautius: ſi paulum opprimor, alacrius reſumo aerem, vices noctium dies reddunt lætiores: ſed tenebrarum perpetuitas inſtar inferni eſt. Sic lilia primæva, verni ſolis delicata teporibus varietate tum Euri, tum Nothi, tum Zephyri effuſiore laſciviunt, quibus uno ſpiritu fulminans Libs incumbens occaſum facit. Sic Mars ruptis teſticulis in menſa cæleſti recumbit conviva ſuperum, a qua uxorius Mulciber ſuo fune longe religatur. Sic levius ligant multa fila quam ſola catena. Sic mihi a philoſophia, deliciæ tibi ſolatium. Amice, utriuſque verba probo: vitam neutrius. Minus tamen multi morbi lædunt ſalutis viciſſitudine interpolati, quam languor unus, qui doloribus irremediatis non ceſſat affligere.

cap. 17. Pacuvius flens, ait Arrio vicino ſuo, Amice, arborem habeo in horto meo infelicem, de qua prima uxor mea ſe ſuſpendit: poſtmodum ſecunda, jam nunc tertia: Cui Arrius: Miror te in tot ſucceſſibus lacrimas inveniſſe. Et iterum: Dii boni, quot tibi, diſpendia arbor illa ſuſpendit. Et tertio: Amice, da & mihi de arbore illa ſurculos quos ſeram. Amice, timeo ne & te oporteat arboris illius ſurculos mendicare, cum jam inveniri non poterunt.

cap. 18. Senſit Sulpitius ubi ipſum calceus ſuus premebat, qui ab uxore nobili & caſta divertit. Amice, cave tibi ne te premat calceus, qui avelli non poſſit.

cap. 19. Ait Cato Uticenſis: Si abſque femina poſſet eſſe mundus, converſatio noſtra non eſſet abſque diis. Amice, Cato non niſi vera & cognita loquebatur, nec quiſquam feminarum exſecratur ludibria, niſi luſus & expertus, & conſcius pœnæ. His igitur fidem habere decet, qui cum omni veritate loquuntur. Hi ſciunt ut placet delectatio, & pungit delictum. Hi norunt quod flos Veneris roſa eſt: quia ſub ejus purpura multi latent aculei.

cap. 20. Metellus Mario reſpondit, cum ejus filiam dote divitem, forma nobilem, genere claram, fama felicem ducere noluit: Malo meus eſſe quam ſuus. Cui Marius, Imo ipſa tua erit. At ille: Imo virum oportet uxoris eſſe. Logicum eſt enim, talia erunt ſubjecta, qualia permiſerint prædicata. Sic facetia verbi Metelli *divertit ab oneribus dorſum ejus*. Amice, ſi uxorari oportet, non expedit quidem. Veruntamen ſit amor in cauſſa, non cenſus. Et faciem uxoris eligas, non veſtem. Et animum, non aurum. Et tibi nubat uxor, non dos. Ergo ſi quo modo fieri poteſt, prædicari poteris, ut livorem non ducas a ſubjecto.

cap. 21. Lais Corinthia prærogativa pulchritudinis inſignis, tantummodo regum & principum dignabatur amplexus. Conata eſt tamen Demoſtheni philoſopho participare, ut notæ caſtitatis ejus miraculo ſoluto, videretur ſpecie ſua lapides moviſſe, ut Amphion cithara, attractumque blanditiis tractavit ſuaviter. Cumque jam Demoſthenes emolliretur ad thalamum, petivit ab eo Lais centum talenta pro conſenſu. At ille ſuſpiciens in cælum, ait: Non emo tanti pœnitere. Amice, utinam in cælum & tu acumen men-

[a] Heic forte Livium Pœnum cum Patavino confundit, Cannius enim Gaditanus, cujus ſæpe memirit Martialis eidem coævus, Patavinum Livium inviſiſſe traditur, non Pœnum. Verus Hieronymus Epiſtol. 58. ad Paulinum, *Ad iſtum Livium*, inquit, *aureo eloquentia fonte manantem de ultimis Hiſpania, Galliarumque finibus quoſdam veniſſe nobiles legimus.*

mentis dirigas, ut id effugias quod pœnitentia est redemi.

cap. 22. Livia virum suum interfecit, quem nimis odiit. Lucilia suum, quem nimis amavit. Illa sponte miscuit aconitum: hæc decepta, furorem propinavit pro amoris poculo. Amice, contrariis contenderunt votis istæ. Neutra tamen defraudata est fine fraudis femineæ, & proprio scilicet malo. Variis diversis incedunt semitis feminæ, quibusque anfractibus errent, quibusque devient inviis, unus est exitus, una omnium viarum suarum meta. Unicum caput & conventus omnium diversitatum suarum malitia. Exemplo harum experimentum cape: quod audax est ad omnia quæ amat vel odit femina: & artificiosa cum nocere vult, quod semper est & frequenter: cum juvare parat, obest. Unde fit, ut frequenter noceat nolens. In fornace positus es: si aurum es, exibis purior.

cap. 23. Dejanira Tirynthium vestivit interula, & monstrorum malleum, monstri sanguine ulta est: sibique processit ad lacrymas, quod ad lætitiam machinata est. Amice, trajectum telo Herculis scivit & vidit Nessum ista: nihilominus tamen Nesso credidit in Herculem: & quasi non sponte, quem debuit vestire interula, vestivit interitu. Insani capitis & præcipitis est femina, indeliberata semper voluntate: præcipuum arbitratur quod vult, & quod non expedit: & ut præ omnibus placere cupit, ita placitum suum omnibus præferre * consulta est. Duodecim inhumanos labores consummavit Alcides. A tertio decimo qui omnem inhumanitatem excessit, exsuperatus est. Sic fortissimus hominum, æque dolendus ut gemebundus occubuit, qui cæli arcem sine gemitu sustinuerat humeris. Tandem quæ unquam inter tot millia millium sedulum solicitumque peccatorem perpetua contristavit repulsa? vel quæ constanter præcidit verba petentis? favorem sapit ejus responsio: & quantumquumque dura fuerit, semper in aliquo verbi sui angulo habebis aliquem petitionis tuæ fomitem implicitum: quælibet negat, nulla pernegat.

cap. 24. Irrumpit aurum in propugnacula turris Acrisii, valloque multiplici signatam Danaes pudicitiam solvit. Amice, sicut virgini quæ terram triumpharat, de cælo pluit incestus: sic quam nunquam fallit humilis, vincit sublimis. Sic arborem quam nunquam movit Favonius, evertit Aquilo.

cap. 25. Lycia virgo, vergens in senium, fama castitatis privilegiata constanter, tandem oppressa Apollinis phantasmate concepit, peperitque Platonem. Amice, quam illibatam servaverunt vigiliæ, defloravit illusio per somnium: ut semper omne rosarium aliquo turbine sua purpura spolietur. Sed bene si quid hic bene, quod patrissavit Plato in sapientia: & quod simili factus est nominis & numinis patris præcipui.

cap. 26. Amice, miraris, an indignaris magis, quod in parabolis tibi significem Gentiles esse imitandos, Christiano idololatras, agno canes, denique bono malos? Volo tis api argumentosæ similis, quæ mel elicit ex urtica: ut sumas *mel de petra*, *oleumque de saxo durissimo*, Gentilium novi superstitionem, sed omnis creatura Dei aliquod habet exemplar honesti. Unde ipse, tum aries, tum leo, tum vermis dicitur, sed plurima perversa agunt increduli: aliqua tamen quæ cum ipsis interierant, in nobis fructum abundare fecerunt. Quod si illi zonas habuerunt pelliceas caussa munditiæ, sine spe, sine fide, sine prædicamento, sine caritate: profecto si nos fuerimus asini & sues, aut aliqua inhumanitate brutorum similes, quo fidei, quo spei, quo caritatis merito digni reperiemur: cum videas Prophetas, & præcipue illum mundi cordis, quem soli cernere possunt oculi. Illi autem studio suarum artium se multis conatibus afflixerunt, nullo futuræ fœlicitatis intuitu: sed tantum ne animas haberent ignorantes. Quid nobis est, & illuminatio & lucerna pedibus, & lumen semitis ad vitam æternam?

cap. 27. Utinam hanc eligas, utinam hanc legas, utinam hanc introducas in cubiculum tuum, ut introducat te rex in suum. Hanc dudum floribus tui veris subarrasti. Hæc in ætate tua exspectat ut facias uvam: in hujus injuriam, non ducas aliam, ne faciens, in tempore vindemiæ labrusca inveniaris. Nolo te sponsum Veneris fieri, sed Palladis. Hæc sponsa te induet monilibus pretiosis & ornabit: hæc te induet veste nuptiali. Hæ nuptiæ gloriabuntur Apolline paranympho: harum Fescenia dicebit cedros Libani. Stilbon [a] uxoratus, spem hujus tam desideratæ solennitatis devote concepit: sed in timore, caussa hujus tota hæc lectio facta est.

cap. 28. Ad hunc finem luculenta tota hæc properat oratio. Hic rigor hujus dissuasionis, hic totus armatur, cujus multo chalybe præduratos sentis aculeos. Dura est manus chirurgici, sed sanans. Durus est hic sermo, sed sanus. Sed utinam tam utilis quam devotus. Amice, arctam tibi, ut ais, infligo vivendi regulam, esto. Est enim arcta

a Philosophus ille, ut videtur, qui uxore amissa & liberis, omnia tunc bona apud se habere gratulabatur.

cta via quæ ducit ad vitam: nec est semita plana, qua itur ad gaudia plena: imo etiam ad mediocria per salebras evadimus. Audivit Jason, quod per mare adhuc intactum, nec ullis devirginatum ratibus aut remis, & per tauros & sulphureos ignes, & per toxicati serpentis vigilias sibi viandum esset ad vellus aureum: & sano consilio, licet non suavi usus, abiit & rediit, & optabilem thesaurum retulit: sic absinthium veritatis acceptat morosæ mentis humilitas: fœcundat officiosa sedulitas: in fructum perducit perseverantiæ utilitas. Sic sementem serit, pincerna pluviarum Auster. Consolidat scopa viarum Aquilo. In ubertatem promovet florum procreator Zephirus. Sic dura principia dulci fine munerantur. Sic arctus callis ad ampla palatia perducit: sic angustus trames ad terram ducit viventium.

cap. 20. Sed ne longo te dispendio suspendam, ut majori testimonio mihi fides adhibeatur: lege aureolum Theophrasti, & Medeam [a] Jasonis, & vix pauca invenies impossibilia mulieri. Amice, det tibi Deus omnipotens feminæ fallacia non falli: & illuminet cor tuum, ne præstigiatis oculis tendas quo ego timeo. Sed ne Oresten scripsisse videar, Vale.

DIALOGUS SUB NOMINE

HIERONYMI & AUGUSTINI

Ex utriusque scriptis, ab incerto Auctore collectus.

DE ORIGINE ANIMARUM.

cap. 1. CUM apud vos cælestis eloquentiæ purissimi fontis, & literarum omnium fluenta redundent: ac solida secundum verticem sanitas, vestra cuncta firmo statu membra contineat: miror stupore mentis attonitus, cur stillicidium insulani rivuli dignemini haurire, nitores corporis infirma medentes. Magis ergo quæ de Græcorum mutuavi fontibus, sitientibus * proferam, atque Latinorum latices limpidissimos ad vestri cordis secreta perducam. (* al. præferam.)

cap. 2. Origenes igitur qui nullum proprie de anima edidit librum, in catalogo Ecclesiasticæ prædicationis animæ faciens mentionem, hæc dicit: [b] De anima vero utrum ex seminis traduce ducatur, ita ut ratio ipsius vel substantia inserta ipsis corporis seminibus habeatur, an vero aliud habeat initium, & hoc ipsum si genitum est aut non genitum, vel certe si extrinsecus corpori inditur, necne, non satis manifesta prædicatione distinguitur. Item in libro quem de Epistola Apostoli ad Titum scripsit: Si quis, ait, rationem humanæ animæ requirat, cum de ea neque quod ex seminis traduce ducatur, neque quod honorabilior & antiquior corporum compage sit, tradiderit Ecclesiastica regula: propter quod multi nec comprehendere potuerunt aliter sentiri oportere de animæ ratione. Sed & qui aliter sentire vel differere visi sunt: a nonnullis in suspicione habentur velut novi aliquid introducentes. Fatetur idem ipse Origenes in præfatis opusculis: sed & Eusebius Cæsariensis, & Pamphilus martyr: Basilius quoque & Gregorius, Didymusque, & Ruffinus similiter in suis, unius substantiæ omnes esse animas, & immortales & rationabiles liberi arbitrii ac voluntatis: judicandas quoque esse pro his quæ in hac vita gesserunt: esse tamen eas factas a Deo qui universa creavit & condidit. Quando autem factæ sint, olim simul, aut nunc per singulos nascentium, quid periculi esse ajunt, alterum e duobus opinari? Athanasius, Hilarius, & Ambrosius præparatis jam in ventre mulierum, deformatisque corporibus, tunc ad præsens creari animas, & inseri deformato jam corpori criminantur.

cap. 3. Jam vero illi qui ex traduce animas venire confirmant, & simul corporali eas semine seminari: siquidem, ut quidam ipsorum affirmare solent, non aliud dicunt esse animam, quam insufflationem Spiritus Dei: illam scilicet quam initio facturæ mundi, Deus insufflasse dicitur in Adam, de ipsa Dei esse eam substantia profitentes: quomodo non isti videbuntur quodammodo hæc præter Scripturæ regulam & rationem pietatis asserere, quod substantia Dei est quæ peccat, si anima quæ de substantia Dei est peccat: insuper etiam quod & pœnis subdenda sit pro peccato. Sed & illud * absurdum est, incurrere non vident: quia necesse est eam simul cum corpore mori, & esse mortalem, si simul cum corpore, vel seminata, vel formata, vel nata est. (* vel. absurdum.)

cap. 4. Tum deinde illi, id est, Apollonius, Tertullianus, Pompejus, Arnobius, Lactantius, atque Apollinarius, qui unam quidem ex nullis substantiis a Deo factam esse dicunt animam, id est, illam quæ prima facta est in Adam: & ex Adam omnium hominum animas existere, & secundum corporalem sine dubio successionem, traducem quoque fieri animarum: etiam ipsi quid aliud ostendunt, nisi animas esse mortales? Si

[a] Al. *Nason s.* In fine palam est adludi versum illum Juvenal. Sat. 1. *Scriptus & in tergo necdum finitus Orestes.*

[b] Hæc Origenes in Procem. lib. περὶ ἀρχῶν sentit, quæ hæc iisdem ipsis Ruffini verbis proferuntur, & in alio Opere de Deitate, & Incarnatione Verbi ad Januarium l. 1. c. 2. inter supposititia Augustini Tom. VIII. replicantur.

Si enim ſicut animalia cætera ex ſolo ſemine oriuntur : ita etiam de hominibus ſentimus; ut cum corpore ſimul in eodem ſemine, etiam anima defundatur. Quid dicimus de his qui imperfecti adhuc, & de ventre aborſi ſunt : & qui nonnunquam etiam antequam vaſculorum naturalium receptaculis ſemina ſint ſuſcepta, depereunt? In quibus ſine dubio invenitur, quod ſimul etiam illæ quæ naturali ratione ſeminibus inſertæ erant animæ, extinctæ ſint pariter & corruptæ.

cap. 5. Sive ergo ex inſuflatione Domini ſunt, ſive ab una quæ prima facta eſt, neceſſarium eſt, ſimul ut cum corporibus corrumpantur, ſi eamdem cum corporibus etiam originem ſumunt ſecundum ipſorum rationem. Aut enim nihil omnino ex rationabili atque immortali anima participavit illud quod adhuc in ventre corruptum eſt : & repulſa eſt illa ratio, quæ affirmat eam in ſeminis traducere ſimul cum corporibus ſeminatam : aut ſi participat, neceſſitas imminet confiteri mortalem eſſe animam, quod fides noſtra utique non recipit, Domino declarante, defunctorum animas & colloquium apud inferos habuiſſe, & Lazari ſcilicet in beatorum ſedibus ovantem, & divitis flagrantem in incendiis.

cap. 6. Eſſe namque animas immortales, non tantum divini, ſed & philoſophorum pleni ſunt libri. Quod taliter eſſe Cleombrotus Ambraciota in Platonis libro, Socrate diſputante, didicerat : qui homicida ſibi eſſe non timuit, ac ſe de altiſſimo præcipitavit muro, dum & nullum poſt mortem autumat reſtare judicium, & ſine diſcrimine aliquo meritorum, omnes animas poſt corpora æqualiter ferri arbitratur ad cælum. Quod adeo pro vero tenuerunt, & ſic illos omnes ſæculi ſapientes una nebula hujus erroris involvit : ut & ipſe tam laudabilis, ut putant, doctor homicidæ, ipſum ſe privatim ne publice occideretur, occiderit. Sic quoque Cato, lecto in nocte ad lucernas Platonis libro, qui immortalitatem animæ docet, ſtricto gladio revelatum manu pectus ſemel iterumque percuſſit.

pag. 7. Redeamus ad illas præterea Sanctorum nobiliſſimas diſputationes, non in Academiæ nemoroſæ obſcuris * textas umbraculis, ſed cæleſti illuſtratas ex lumine. Beatus itaque Hieronymus tam Sanctum Victorinum martyrem, quam pleroſque Catholicos ſecutus, ſe potius fieri, quam propagari animas : ſecundum illud quod in Evangelio ſcriptum eſt : *Pater meus quotidie operatur, & ego operor*, credere ſignificavit. Sanctus quoque Auguſtinus hanc opinionem in octo admodum voluminibus, verbis tueri cernitur. Sed cum originale peccatum pœnaſque parvulorum, qui ſine baptiſmate moriuntur, declarare nititur, a Deo factam in Adam, & ex ipſa omnium hominum animas exiſtere, tam ſuis argumentis quam Scripturarum teſtimoniis, ut eſt illud : *Animæ quæ ingreſſæ ſunt cum Jacob Ægyptum, & egreſſæ de femore illius*, amplecti propenſus comperitur.

* al. sectas.

Hujus aſſertionibus beatus Gaudioſus Epiſcopus, animarum & corporum promtiſſimus medicus, noſtriſque temporibus unus martyr : cum nobiſcum colloquium familiariter habuiſſet, per totam orationis ſuæ ſeriem evidentiſſimis approbationibus uſus eſt. At vero ſanctus Ambroſius, quem jam ſuperius inter viros Apoſtolicos memoravimus. Inhoneſtum, inquit, puto animas cum corporibus generari, ut anima naſcatur ex anima, quod nec animæ ipſi competit : aut ſi certe ſingulæ cæleſti poteſtate factæ ſunt, & ex ipſis cæteræ natæ ſunt, poteſt ex una Adæ anima credibile videri cæteras naſci : ſed non convenit, quia ſoli Deo hoc poſſibile fuit, ut ſimplex generaret, nec cæteris concederetur, quod tam myſticum eſt in cauſſa Salvatoris, ut non ſolum a ſolis Gentilibus vel Judæis : verum etiam ab ipſis qui Chriſtianos ſe dicunt, incredibile putetur. Photiniani enim hanc fidem ſpernunt, non credunt Deum generaſſe. Nam ſi eo tempore quo ſeminatur corpus, & anima [a] generatur ex anima, de Adam coſtam ſublatam legimus : non tamen animam natam ex anima. Sed ſi coſta ſecum habuit animam : jam non nata eſt, * ſed detracta in partem. Sed nec hoc ſcriptum eſt : Propheta enim Zacharias inter cætera : *Qui plaſmas*, inquit, *animam hominis in eum*. Nec Iſaias ab his diſſentiens, ait : *Sic dicit Dominus Deus qui fecit te, & finxit te in utero*. Si ergo in utero fingitur : jam formato corpori tribuitur. Cum enim omnia membra implet corporis, figurata dicitur in corpore : ut ſicut aqua cum ſit ſine effigie, miſſa tamen in vas, figurata videtur, ita & anima cum ſit natura incorporea & ſimplex : formatur in corpore, ſingula membra vivificans : quod quidem Moyſes manifeſtius tradidit, dicens : *Si quis percuſſerit mulierem in utero habentem, & abortiverit : ſi formatum fuerit, det animam pro anima : Si autem informatum fuerit, mulctetur pecunia :* ut probaret non ineſſe animam antequam formam. Itaque ſi jam formato corpori datur, non in conceptu corporis naſcitur cum ſemine derivata : nam ſi cum ſemine & anima exiſtit ex anima, multæ animæ quotidie pereunt : cum ſemen fluxu quodam non proficit nativitati. Sed

* al. f.

[a] Hæc verba, *generatur ex anima, de Adam*, in nupera editione deſiderantur.

cap. 9. Sed si prius respiciamus, videbimus quid sequi debeamus. Contemplemur facturam Adæ: in Adam enim exemplum datum est, ut ex eo intelligatur, quia jam formatum corpus accepit animam. Nam poterat Deus animam limo terræ admiscere, & sic formare corpus. Sed ratio infirmatur, quia primum oportebat domum compaginari, & sic habitatorem induci. Anima certe, quia spiritus est, in sicco habitare non potest: ideo in sanguine fertur. Cum ergo corporis liniamenta compacta non fuerint, ubi erit anima? An foras vagatur, quamdiu immittatur, cum ratio tradat sic dari eam, ut anima in corpus non otiosa vagetur. Sed ex quo detur, dicant, qui aliud putant, ex mare, an ex femina? * Non convenit, quia aliud in exemplo est: proponunt enim ex viro cum costa datam & animam, quod multis rationibus infirmari docuimus. Unde forte videatur dari ex femina, maxime propter Salvatorem: quem scimus sine complexu carnis, de Spiritu Sancto natum ex femina: quod si arbitrantur, plus dant feminis: auctoritatem enim viri mutant in feminam. Cum enim tam corporis quam animæ originem ex viro dicant: convertunt se, ut id quod potius est, ex muliere dicant, id est, animam: quod vero minus, ex masculo, id est, corpus; * cum manifestum sit ordinem exempli a Deo traditum immutari non posse. Qui ergo animas ex una propagari asserunt, & non in corpora juxta exemplum primi hominis a Deo quotidie fieri, anathema sint.

* suppl. Ex femina.

* al. factum.

Augustinus. Sancte frater Hieronyme, consulens te de his quæ nescio, oro Deum, ut fructuosum esse nobis * velit. Quamquam a enim sis tu multo, quam ego sim ætate major, tamen etiam ipse jam senex consulo: sed ad discendum quod opus est, nulla mihi ætas sera videri potest: quia etsi senes magis decet docere quam discere: magis tamen discere, quam quid doceant ignorare.

* al. velis.

Hieronymus. Beate Papa Augustine, in Scripturarum, si placet, campo, sine nostro invicem dolore ludamus. Noli igitur annorum existimare nos numero: nec sapientiam canos repntes, sed canos sapientiam, Scriptura testante: *Cani hominis prudentia ejus*. Noli inquam fidem pensare temporibus: nec me idcirco meliorem putes, quod prior in Christi exercitu cepetim militare.

Augustinus. Accipe igitur, quæ mihi peto aperiri, ac differere non graveris. Quæstio de anima multos movet, in quibus & me esse confiteor: nam quid de anima firmissime teneam, non tacebo.

A *Hieronymus*. Metiris nos virtutibus tuis: & parvos magnus extollis, ultimamque partem convivii occupas, ut patrisfamilias judicio proveharis. Sed velle fateor, sed eniti præfero, magistrum renuens, comitem * spondeo, petenti datur, pulsanti aperitur, quærens invenit: discamus in terra, quorum nobis scientia perseveret in cælo.

* al. respondeo.

Augustinus. Certus etiam sum, animam nulla Dei culpa, nulla Dei necessitate, vel sua, sed propria voluntate in peccatum esse B collapsam: nec liberari posse de corpore mortis hujus, vel suæ voluntatis virtute, tanquam sibi ad hoc sufficiente, vel ipsius corporis morte: sed gratia Dei per Jesum Dominum nostrum.

Hieronymus. Anima immortalis, invisibilis & incorporalis est: secundum crassiorem dico corporis nostri substantiam: dico vel eo certe tempore punietur, & supplicium sentiet, quando pristinus corpus receperit: ut cum quo peccavit, cum ipso puniatur.

C *Augustinus*. Dicitur conceptio humana sic procedere, ut primis sex diebus quasi lactis habeat similitudinem, sequentibus novem diebus convertatur in sanguinem. Deinde duodecim diebus solidetur: reliquis quindecim formetur usque ad perfecta liniamenta omnium membrorum: & hinc jam reliquo tempore usque ad tempus partus, magnitudine augeatur.

Hieronymus. Sicut nescis viam spiritus & animæ ingredientis in parvulum, & ignoras ossium & venarum varietates in ventre D prægnantis, quomodo ex vili elemento corpus hominis in diversas effigies artusque varietur, & de eodem semine aliud mollescat in carnibus, aliud duretur in ossibus, aliud in venis palpitet, aliud duretur in nervis: ita Dei opera scire non poteris, qui factor est omnium.

Augustinus. De animæ incarnatione utrum ex illa una quæ primo homini data est, sic cæteræ propagentur? an singulis quibusque novæ etiam modo fiant: an alicubi jam E existentes vel mittantur divinitus, vel sponte labantur in corpora? Quænam sit eligenda opinio scire desidero.

Hieronymus. Super animæ statu memini vestræ quæstiunculæ, imo maximæ Ecclesiasticæ quæstionis? Utrum lapsa de cælo sit, ut Pythagoras philosophus, omnesque Platonici, & Origenes putant: an a propria Dei substantia, ut Stoici, Manichæus, & infana Priscilliani hæresis suspicantur: an in thesauro Dei habeantur olim conditæ, F ut quidam Ecclesiastici stulta persuasione confidunt: an quotidie a Deo fiant, & mittantur in corpora, secundum illud quod in Evangelio scriptum est: *Pater meus usque* mo-

a Eadem edit. *Quanquam enim tu multo, quam ego sim, ætate majorem, tamen &c.*

modo operatur, & ego operor: an certe ex traduce, ut Tertullianus, Apollinarius, & maxima pars Occidentalium autumant, ut quomodo corpus ex corpore, sic anima nascatur ex anima: & simili cum brutis animantibus conditione subsistat.

Augustinus. Hoc certe sentis, quod singulas animas singulis nascentibus etiam modo Deus faciat. Cui sententiæ ne objiciatur, quod omnes creaturas sexto die consummaverit Deus, & septimo requieverit, adhibes testimonium ex Evangelio: *Pater meus usque nunc operatur*.

Hieronymus. Quid enim ambiguitatis in dicto est: ut diversæ intelligentiæ tribuatur occasio? Constat, & super hoc nulla contentio est.

Augustinus. Doce ergo quæso, quæ doceam: doce quod teneam. Et dic mihi, si animæ singillatim in singulis hodieque nascentibus fiunt, ubi in parvulis peccent, ut indigeant sacramento Christi, remissione peccati, peccantes in Adam, ex quo caro est propagata peccati: aut si non peccant, qua justitia creatoris ita peccato obligentur alieno? Cum exinde propagatis membris mortalibus inseruntur: ut eas, nisi per Ecclesiam subventum fuerit, damnatio consequatur: cum in earum potestate non sit, ut eis possit gratia baptismatis subvenire.

Hieronymus. *Alienati sunt peccatores a vulva: erraverunt ab utero: locuti sunt falsa:* statim ut nati sunt, subjacuere peccato, *in similitudinem prævaricationis Adæ, qui est forma futuri*. Illud quoque quod in volumine Job scriptum est: Jo 15. *Numquid mundus erit homo coram Deo, aut in operibus suis irreprehensibilis vir? Si adversus famulos suos non credit: & contra Angelos suos pravum quid reperit: quanto magis in his qui habitant domos luteas*; e quibus & nos de eodem luto sumus? *Nullus enim absque peccato, ne si unius quidem diei fuerit vita ejus. Si enim stellæ non sunt mundæ in conspectu Dei, quanto magis vermis & putredo*, & hi qui peccato offendentis Adam tenentur obnoxii?

Augustinus. Obsecro te, quomodo hæc opinio defenditur, qua creduntur animæ non ex illa una primi hominis fieri omnes: sed sicut illa una uni, ita singulis singulæ. Ea vero quæ dicuntur alia contra hanc opinionem, facile me puto posse refellere: sicut est illud, quod quidam sibi eam videntur urgere, quomodo consummaverit Deus omnia opera sua sexto die, & septimo die requieverit, si novas adhuc animas creat? Quibus si dixerimus, quod ex Evangelio supra posuisti: *Pater meus usque nunc operatur:* respondent: *Operatur* dictum est, institutas administrando: non novas instituendo.

Hieronymus. Hic locus apud imperitos & Scripturarum sanctarum meditationem usumque & scientiam non habentes, videtur opinioni tuæ prima fronte blandiri. Cæterum discussus facile solvitur: & cum testimonia Scripturarum aliis comparaveris testimoniis, ne sibi Spiritus Sanctus pro qualitate locorum & temporum videatur esse contrarius: secundum illud quod scriptum est: *Abyssus abyssum invocat in voce cataractarum suarum*. Cerno quo tua tendit assertio: sed de hoc in posterioribus differendum est, ne dum miscemus quæstionibus quæstiones, obscuram audientibus intelligentiam relinquamus.

Augustinus. Verum est, quod a rebus quæ non erant instituendis requievit: & hoc verum est, quod non solum gubernando quæ fecit, verum etiam aliquid non quod nondum est, sed quod jam creaverat numerosius creando, usque nunc operatur. Vel hic ergo, vel alio quolibet modo eximus ab eo, quod nobis objicitur de requie Dei ab operibus: ne propterea non credamus nunc usque fieri animas novas, non ex illa una, sed sicut illam unam. Nam quod dicitur: quare facit animas eis quos novit cito morituros? Possumus respondere parentum hinc peccata, vel convinci, vel flagellari.

Hieronymus. Super quo quid mihi videretur, in Opusculis contra Ruffinum olim scripsisse me novi, adversum eum libellum quem sanctæ memoriæ Anastasio Episcopo Romanæ Ecclesiæ dedit. In quo lubrica & stulta ac subdola confessione, dum auditorum simplicitati illudere nititur, suæ fidei, imo perfidiæ illusit.

Augustinus. Quod in Libro adversus Ruffinum posuisti quosdam huic sententiæ calumniari, quod Deum dare animas adulterinis conceptibus videatur indignum: unde conantur astruere meritis gestæ ante carnem vitæ, animas quasi ad ergastula hujus mundi juste posse perduci: non me movet multa cogitantem, quibus hæc potest calumnia refutari. Et quod ipse respondisti, non esse vitium sementis in tritico, quod furto dicitur esse sublatum: sed in eo qui frumenta furatus est; nec idcirco terram, non debuisse gremio suo semina confovere, quia sator immunda ea projecerit manu, elegantissima similitudo est, quam & antequam legerem, nullas mihi objectio ista de adulterinis fœtibus in hac quæstione faciebat angustias, generaliter intuenti multa bona Deum facere, etiam de nostris malis pravisque peccatis: Animalis autem cujusque creatio si habeat prudentem piumque consideratorem, ineffabilem creatori laudem excitat; quanto magis creatio non cujuslibet

bet animalis, sed hominis? Si autem caussa creandi quæritur, nulla citius & melius respondetur, nisi quia omnis creatura Dei bona est. Et quid dignius, quam ut bona faciat Deus bonus, quæ nemo potest facere nisi Deus? Hæc & alia quæ possum, & sicut possum dico adversum eos, qui opinionem hanc, qua creduntur animæ sicut illa una singulis fieri, labefactare conantur.

Hieronymus. Antonius orator egregius, in cujus laudibus Tullius personat, disertos se ait vidisse multos, eloquentem adhuc neminem. Noli igitur mihi oratorum, & non tuis floribus ludere, per quos solent imperitorum atque puerorum aures decipi: sed simpliciter dic quid sentias.

Augustinus. Cum ad pœnas ventum est parvulorum, magnis, mihi crede, coarctor angustiis: nec quid respondeam, prorsus invenio. Non solum eas pœnas dico, quas habet post hanc vitam illa damnatio, quo necesse est trahantur, si de corpore exierint sine Christianæ gratiæ sacramento: sed eas ipsas quæ in hac vita dolentibus nobis versantur ante oculos, quas enumerare si velim, prius tempus quam exempla deficient. Languescunt ægritudinibus, torquentur doloribus, fame & siti cruciantur, debilitantur membris, privantur sensibus, vexantur ab immundis spiritibus. Demostrandum est itaque, quomodo ista sine ulla sui mala caussa juste patiantur. Non enim dici fas est, aut ista ignorante Deo fieri, aut eum non posse resistere facientibus, aut injuste ista vel facere, vel permittere.

Hieronymus. Diversis testimoniis Scripturarum eadem in quæstione uteris in theatrales præstigias: qui unum eumdemque hominem, personarum varietate mutata, in Martem Veneremque producunt: ut qui prius rigidus & truculentus incesserat, postea solvatur in mollitiem feminarum.

Augustinus. Cum te iratum sensero, nihil aliud quam veniam deprecabor.

Hieronymus. Quæso ut patienter audias: non enim de adversario victoriam, sed contra mendacium quærimus veritatem.

Augustinus. Nunquidnam sicut animalia irrationabilia recte dicimus in usus dari naturis excellentioribus, etsi vitiosis, sicut apertissime in Evangelio videmus, porcos ad usum desideratum concessos esse dæmonibus: hoc & de homine recte possumus dicere? animal est enim, sed rationale, etsi mortale. Anima est rationalis in illis membris, quæ tantis afflictionibus pœnas luit. Deus bonus est, Deus justus est, Deus omnipotens est: hoc dubitare omnino dementis est. Tantorum

A ergo malorum, quæ fiunt in parvulis caussa justa dicatur. Nam cum majores ista patiantur, solemus dicere, aut sicut in Job merita examinari, aut sicut in Herode peccata puniri: & de quibusdam exemplis, quæ Deus manifesta esse voluit, alia quæ obscura sunt, hominum conjecturæ conceduntur, sed hoc in majoribus. De parvulis autem quid respondeamus, edissere, si tantis pœnis nulla in eis sunt punienda peccata. Nam utique nulla est in illis ætatibus

B examinanda justitia.

Hieronymus. Dedit Ecclesiastes primo omnium mentem suam ad sapientiam requirendam, & ultra licitum se extendens, voluit caussas rationesque cognoscere, Quare parvuli corriperentur a dæmone: Cur naufragia & justos & impios pariter absorberent: Utrum & hæc & his similia casu evenirent, an judicio Dei? Et si casu, ubi providentia? Si judicio, ubi justitia Dei?

C *Augustinus*. Doce igitur, quid dicere, quid sentire debeamus, ut constet nobis ratio novarum animarum, singulis corporibus singillatimque factarum.

Hieronymus. Videris mihi obliviosus esse, & quasi nihil supra dictum sit, per easdem disputationis reverti lineas: hoc enim longa dissertione discussum est.

Augustinus. Damnationis in parvulos caussam requiro: quia neque animarum, si novæ fiunt singulis singulæ, video esse ullum in hac ætate peccatum, nec a Deo

D damnari aliquam credo, quam videt nullum habere peccatum. An forte dicendum est, in parvulo carnem solam esse peccati: novam vero illi animam fieri, qua secundum Dei præcepta vivente in adjutorio gratiæ Christi, & ipsi carni edomitæ ac subjugatæ possit incorruptionis meritum comparare.

Hieronymus. Demus operam ut perniciosissima hæresis de Ecclesia auferatur, quæ semper simulat pœnitentiam, ut docendi in Ecclesiis habeat facultatem, ne si

E aperta se luce prodiderit, foras expulsa moriatur.

Augustinus. Quærenda caussa atque reddenda est, quare damnentur animæ, quæ novæ creantur singulis quibusque nascentibus, si præter Christi Sacramentum parvuli moriantur. Damnari enim eas, si sic de corpore exierunt, & sancta Scriptura, & sancta est testis Ecclesia. Unde illa de

F animarum novarum creatione sententia, si hanc fidem fundatissimam non oppugnat, sit & mea: si oppugnat, non sit & tua. Nolo mihi dicatur pro hac sententia debere accipi quod scriptum est: *Qui finxit spiritum hominis in ipso, & qui fingit singillatim corda eorum*. Aliquid fortissimum

atque

atque invictissimum requirendum est, quod nos non cogat Deum credere ullarum animarum sine culpa aliqua damnatorem. Nam vel tantumdem valet, vel plus est forsitan creare quam fingere: & tamen scriptum est: *Cor mundum crea in me, Deus.* Nec ideo putari potest anima hoc loco optare se fieri priusquam aliquid esset. Sicut ergo jam existens creatur innovatione justitiæ, sic jam existens fingitur confirmatione doctrinæ. Nec illud quod in Ecclesiaste scriptum est: *Tunc convertetur in terram pulvis sicut fuit, & revertetur spiritus ad Dominum qui dedit illum*, istam confirmat sententiam, quam volumus esse nostram. Plus enim hoc suffragatur eis, qui ex una putant omnes esse animas. Nam sicut convertitur, inquiunt, pulvis in terram sicut fuit, & tamen caro, de qua hoc dictum est, ad hominem non revertitur, ex quo propagata est, sed ad terram unde primus homo factus est: sic & Spiritus ex ipsius unius spiritu propagatus, non tamen ad eum revertitur, sed ad Dominum, a quo illi datus est. Verum quia hoc testimonium ita pro istis sonat, ut non omnino huic opinioni, quam defendi volo, videatur esse contrarium: admonendam tantum credidi prudentiam tuam, ne talibus testimoniis ex his angustiis me coneris eruere. Nam licet nemo faciat optando, ut verum sit quod verum non est, tamen si fieri posset, optarem ut hæc sententia vera esset, sicut opto, ut si vera est, abs te liquidissime atque invictissime defendatur.

Hieronymus. Proposuisti testimonia, quæ non de alterius Scripturæ loco, sed de propriis libris absoluta sunt: *Revertatur pulvis in terram suam, unde sumtus est: & spiritus revertatur ad Dominum, qui dedit illum.* Ex quo satis sunt ridendi, qui putant animas cum corporibus fieri, & non a Deo, sed a corporum parente. Cum enim caro revertatur in terram, & spiritus redeat ad Deum qui dedit illum, manifestum est Deum parentem esse animarum, non homines.

Augustinus. Illam vero opinionem, quod ex una fiant omnes animæ, nec discutere volo nisi necesse sit. Atque utinam ista de qua nunc agimus, si vera est, sic abs te defendatur, ut hoc necesse jam non sit. Quamvis autem desiderem, rogem, votis ardentioribus exoptem & exspectem, ut per te mihi Dominus hujus rei auferat ignorantiam: tamen, si, quod absit, minime meruero, patientiam mihi petam a Domino nostro.

Hieronymus. Juxta beatum Apostolum: *Unusquisque in suo sensu abundat, alius quidem sic, alius autem sic.* Certe quicquid dici potuit, & sublimi ingenio de Scripturarum sanctarum hauriri fontibus, a te positum atque dissertum est. Sed quæso * reverentiam tuam, parumper patiaris me tuum laudare ingenium. Nos enim inter nos eruditionis caussa disserimus. Cæterum æmuli, & maxime hæretici, cum diversas inter nos sententias viderint, de animi calumniabuntur rancore descendere. Mihi autem decretum est te amare, * suspicere, colere, mirari, tuaque dicta quasi mea defendere.

Augustinus. Qui animas ex una propagari asserunt, quam Deus homini primo dedit, atque ita eas ex parentibus trahi dicunt, si Tertulliani opinionem sequuntur, profecto eas non spiritus, sed corpora esse contendunt, & corpulentis seminibus exoriri: quo perversius quid potest dici?

Hieronymus. Qui dicunt prius animas fuisse quam natæ sunt, & non corpori secundum exemplum primi hominis a Deo quotidie fieri, anathema sint.

Augustinus. Quis negat non unius tantum, sed omnis animæ creatorem factoremque Deum, nisi qui ejus eloquiis apertissime refragatur? Sine ulla quippe ambiguitate per Prophetam dixit: *Omnem flatum ego feci*, animas scilicet intelligi volens.

Hieronymus. Dominus in Evangelio: *Videte*, inquit, *ne contemnatis unum ex his pusillis. Dico enim vobis, quia Angeli eorum semper vident faciem Patris mei qui in cælis est.* Magna dignitas animarum, ut unaquæque habeat ab ortu nativitatis in custodiam sui Angelum designatum. Sufficiat nobis memorata credulitas: & nostra tandem finiatur oratio. Ecce Deo favente feci quod flagitasti, imo quod potui: rationem animæ juxta exemplum primi hominis, & verbum Salvatoris a Domino Deo quotidie fieri jamque formato corpori dari, totumque cursum ejus breviter licet, saltibus potius, si dici fas est, quam passibus pro festinatione ad finem usque perduxi: atque pro tenuitate ingenioli mei per cunctos Ecclesiæ magistros, præsertim per duos pinguedinis libros, Augustinum videlicet & Hieronymum assistentes, aureo dextera lævaque candelabro, instar duorum cæli luminarium cogntioni ad liquidum tradidi: de quamplurimis eorum Opusculis, sua eis solerti vigilantia, & sagaci perquisitione investigata restituens dicta, loqui veluti præsentes alternis vicibus feci. Quid tam rectum, quid tam verum, quid tam Catholicum, quid sole clarius, ad instructionem omnium magis utile, vel contra hæreticos certe, qui inimica adversum nos mente deſæviunt, quid tam irreprehensibile? Vos ergo catholicorum virorum præcepta tenaciter assequendo, justi hæredes, sed & necessarii inveniemini: qui Latiali eloquio pollentes, sapientioribus præferamini:

* al. verecundiam.
* al. suscipere.

ni: & non magis stillantis liquoris, sicut A præfatione comprehendi, quam inundantium fluviorum ubertate ri gati, redundetis fluentis Sanctorum.

ADMONITIO
DE SUBSEQUENTE HOMILIA.

Sæpius hoc titulo apud medii ævi Tractatores Homeliæ occurrunt. Hanc e primis statim verbis agnoscit Oudinus esse Fausti Rhegiensis Episcopi, qui sub nomine Eusebii Emisseni hactenus latuit. Habetur etiam inter hujus Homelias impressa.

DE CORPORE ET SANGUINE CHRISTI HOMILIA.

Cap. 1. MAgnitudo cælestium beneficiorum angustias humanæ mentis excedit: & propterea ordinavit ita divina providentia, ut quod capere in nobis ratio rerum mole victa non poterat, fides devota conciperet, & intellectum credulitas robusta nutriret. Cum ergo propter transgressionem Adæ, origini & morti teneremur obnoxii: prospiciens ex alto Deus, ex quo essemus gravi debitores, juxta qualitatem captivitatis, reparavit munus redemtionis, id est, ut pro debita morte offerret indebitam, quia D nec nos habebamus unde viveremus, nec iste unde moreretur. Materiam ergo de nostra mortalitate suscepit, ut de sua immortalitate collata, mori possit vita pro mortuis. Et quia corpus assumtum ablaturus erat ab oculis nostris, & sideribus illaturus, necessarium erat, ut nobis in hac die Sacramentum Corporis & Sanguinis sui consecraret, ut coleretur vel jugiter, jure per mysterium quod semel offerebatur in pretium; ut quia quotidiana & indefessa currebat pro hominum salute redemtio, perpetua esset etiam E redemtionis oblatio, & perennis illa victima, viveret in memoria, & præsens semper esset in gratia. Vera unica & perfecta hostia, fide existimanda non specie: nec exterioris censenda visu hominis, sed interioris affectu. Unde merito cælestis confirmat auctoritas, quia *Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus*. Joan. 6. 55.

Cap. 2. Recedat ergo omne infidelitatis ambiguum, quandoquidem qui auctor est muneris, ipse est etiam testis veritatis. Nam visibilis sa- F cerdos, visibiles creaturas in substantiam Corporis & Sanguinis sui, verbo suo secreta potestate convertit, ita dicens: *Accipite & comedite, hoc est Corpus meum*. Et sanctifi- Matth. 26. 26.

A catione repetita: *Accipite*, inquit, *& bibite, hic est Sanguis meus*. Ergo ut ad nutum præcipientis Domini, repente ex nihilo substiterunt excelsa cælorum, profunda fluctuum, vasta terrarum: ita parem potentiam in spiritualibus Sacramentis verbis præbet virtus, & rei servit effectus. Quanta itaque & quam celebranda vis divinæ benedictionis operetur: & quomodo tibi novum & impossibile videri non debeat, quod in Christi substantiam terrena & mortalia B commutantur: teipsum, qui jam in Christo es regeneratus, interroga.

Dudum alienus a vita, peregrinus a misericodia, a salutis via, intrinsecus mortuus exulabas: subito initiatus Christi legibus, & salutaribus mysteriis innovatus, in corpus Ecclesiæ non videndo, sed credendo transisti: & de filio perditionis, adoptivus Dei fieri occulta puritate meruisti, in mensura visibili permanens, major factus es teipso visibiliter sine quantitatis augmento, C cum ipse atque idem esses, multo aliter fidei processibus exstitisti. In exteriore nihil additum est: & totum in interiore mutatum est, ac sic homo Christi Filius effectus, & Christus in hominis mente formatus est. Sicut ergo sine corporali sensu præterita vilitate deposito, subito nova indutus es dignitate: & sicut hæc quæ in te Deus læsa curavit, infecta diluit, maculata detersit, non sunt oculis, nec sensibus tuis credita: ita cum reverendo altari cælestibus D cibis satiandus accedis, sacrum Dei tui Corpus & Sanguinem respice, honora, mirare, mente continge, cordis manu suscipe: & maxime haustu interiori assume. Cap. 1.

Quod si illius veteris Legis manna, de quo legitur: *Pluit eis manna ut ederent*, hoc unicuique sapiebat quod desideriis concupierat: aliudque erat quod sumebatur, aliud quod videbatur: invisibiliterque sapor ille in singulorum sensibus formabatur: si ergo illud veteris Legis manna, cælitus elapsum per multimodas suavitates, naturæ suæ E meritum & generis sui excedebat intuitum: & si creaturam suam dispensatio largitoris multiplici diversitate condiderat, ut præberet gustus, quod ignorabat aspectus: quia juxta recipientis desiderium, escæ illius novitas & dignitas nascebatur: unumquemque enim variis & alienis saporibus reficiebat mellifluum pluviæ illius donum, & multiplex sicci imbris obsequium: quæ cum ita sint, quod illic aviditas faciebat, hic fides faciat: & sicut in corpore cibus sapiebat, F in pectore Deus credulitate proficiat: sicut legimus: *Accedat homo ad cor altum, & exaltabitur Deus*. Ideo quod ibi delectatio obtinebant in faucibus, hic benedictio operetur in sensibus. Ad cognoscendum & percipien- Cap. 4. Psal. 64. 7. 8.

cipien-

cipiendum sacrificium veri dominici Corporis, ipsa te roboret potentia consecratoris, & qui tunc latuit præfiguratus in manna, sit tibi nunc manifestatus in gratia.

Cap. 5. Ipsum autem fuisse in mannæ illius specie præfiguratum, etiam Propheta evidenter ostendit, dicens: *Panem cæli dedit eis: panem Angelorum manducavit homo.* (Ibid. 78.25.26.) Et quis panis est Angelorum nisi Christus, qui cibo suæ caritatis & lumine claritatis nos satiat? Et hunc dat panem, dicente Propheta: *Sexta die duplum colliges.* Dum enim B primo a dominica die in lege tribuitur, & in solo sabbato denegatur: jam tunc Christus ab Ecclesia, cui dominicum resurrectionis diem consecravit, recipiendus ostenditur: & synagogæ, ad quam cultus sabbati pertinebat, negandus esse præcipitur: dum dies qui est septimus, cælestis panis fraude mulctatur, de quo pane vetus narrat historia. *Nec qui plus collegerat habuit amplius: nec qui minus paraverat, reperit minus:* eo quod Eucharistiæ perceptio non in quantitate, sed in virtute consistat: C quod corpus Domini, sacerdote dispensante, tantum est exiguo, quantum esse constat in toto. Quod cum Ecclesia fidelium sumit: sicut plenum in universis, ita integrum esse probatur in singulis. De quo sensu apostolica sententia derivata est dicens: *Qui multa habet non abundabit, & qui modicum habet, non minorabit.* (1. Cor. 8. 15.) Non enim de communi pane accipi dictum potest, quem si forte esurientibus apponeremus, non ex toto perveniret D ad singulos: quia particulatim & minutatim pro portione sua unusquisque præsumeret. De hoc vero pane cum assumitur, nihil minus habent singuli quam universi: totum unus, totum duo, totum plures sine diminutione accipiunt: quia benedictio hujus sacramenti scit distribui, nec scit distributione consumi.

Cap. 6. Sacramenti itaque hujus formam, etiam in Judæorum paginis videmus expressam: Nam de Melchisedec in Genesi legimus: *Et Melchisedec rex Salem obtulit panem & vinum & benedixit Abraæ. Fuit autem Sacerdos Dei altissimi* (Gen. 14. 18 & 19.): dumque a præputio, id est, a gentili, E circumcisio futura benedicitur, Ecclesiæ gloria prædicatur: & synagogæ infideli populus ex gentibus acquisitus præponitur. Hujus ergo Melchisedec genealogia vel origo notitiam illius temporis latuit: & oblatione panis & vini, hoc Christi sacrificium præfiguravit, de quo Propheta pronunciat: *Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedec.* (Psal. 110. 4.) F

Cap. 7. Nam & Moyses de eo mysterio loquens: vinum & sanguinem sub una appellatione significat: & in benedictione Patriarchæ dominicam passionem multo amplius demon- A strat: ita inquiens, *Lavabit in vino stolam suam, & in sanguine uvæ pallium suum.* (Gen. 49. 11.) Adverte quam evidenter constat, vini creaturam, Christi sanguinem nuncupatam. Et quid adhuc de hac duplici specie inquirere debeas, ipso Domino attestante, cognosce. *Nisi, inquit, manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* (Joan. 6. 53.) Quod testimonium contra Pelagii blasphemias evidentissimum atque validissimum est: qui asserere arrepta impietate præsumit, non propter vitam, sed propter regnum cælorum, baptismum parvulis conferendum. Sub his enim Dei verbis, quibus Evangelista pronuntiat: *Non habebitis vitam in vobis*: aperte intelligendum est, quod omnis anima munere baptismi vacua, non solum gloria careat, sed & vita.

Cap. 8. Hoc itaque dominici sanguinis vinum aqua esse miscendum, non solum traditione sed ipso genere passionis ostendit: ex cujus sacro latere sanguis & aqua lanceæ illisione profluxit: sicut & Propheta multo ante præcinit dicens: *Percussit petram, & effluxerunt aquæ.* Et Apostolus: *Bibebant, inquit, de consequente eos petra.* (1. Cor. 10.) Vides quod qui biberit de Christi gratia, sequitur eum Christi misericordia. Sed in Salomone de ipso Deo prædictum legimus: *Sapientia, inquit, ædificavit sibi domum*, (Prov. 9.) id est, corpus hominis assumsit: in quo habitat plenitudo divinitatis: *Eccidit columnas septem*: quia illum benedictio gratiæ septiformis implevit. *Mactavit hostias suas: miscuit in cratere vinum suum: & paravit mensam suam.* Et in sequenti: *Venite, & edite de meis panibus, & bibite vinum quod miscui vobis.* Admixtum ergo aqua vinum legimus.

Cap. 9. Nunc caussam, quare utramque Dominus misceri voluerit, inquiramus. Quando in Judæorum convivio nuptiali vinum, id est, fides in eis deficiebat: *Vinum, inquit, deficiebat:* quia vinea fructum negabat: de qua dicitur: *Exspectabam ut faceret uvas, fecit autem spinas* (Isa. 5. 2.) (unde & sertum spineum capiti Redemtoris imposuit) quando Dominus nuptiali tempore, id est, quando sponsus se Ecclesiæ suæ paschali exsultatione jungendo, aquas in vinum convertit: manifeste præfigurans multitudines gentium de sanguinis sui gratia esse venturas. Per aquas enim populos significari, sacris aperitur eloquiis: sicut legitur: *Aquæ istæ quas vidisti, populi sunt & gentes & linguæ.* (Apoc. 17. 15.) Unde & advertimus in aquis figuram gentium demonstrari, in vino autem sanguinem dominicæ passionis ostendi. Ac sic cum in sacramentis vino aqua miscetur, Christo fidelis populus incorporatur & jungitur, & quadam ei copula perfectæ caritatis unitur, ut possit dicere

Rom. 8. 35. cere cum Apostolo: *Quis nos separabit a caritate Christi? tribulatio, an angustia, an persequutio?* & reliqua. Deus autem homini suscepta sanctificatione miscetur, quam fides in ipso peccatore affectus justitiæ, misericordia pietatis infundit.

Cap. 10. Etiam in hoc ipso, quod in numerosis tritici granis panem confiei novimus, unitatem constat assignare populorum. Sicut enim frumentum quod sola purgantis sollicitudine ad candidam speciem molarum labore perficitur, ac per aquam & ignem in unius panis substantia congregatur: sic variæ gentes, diversæque nationes, in unam fidem convenientes, unum de se Christi corpus efficiunt: & Christianus populus, quasi tritici grana innumerabilia in sacrilegis nationibus fide purgata atque cribrata, discernitur. Et in unum, quasi infidelium lolio pertranseunte, colligitur: & duorum Testamentorum instructione, velut frumentum gemino molarum opere curatum nitescit, & in illam primæ originis dignitatem nativo candore mutatur, ac per aquam baptismi, vel per ignem Spiritus Sancti, æterni illius panis corpus efficitur.

Cap. 11. Sicut ergo separari grana ab illius confectione panis adunatione non possunt: & sicut aquæ ad propriam redire substantiam in vinum permixtæ, jam non possunt: sic & fideles quique atque sapientes, qui redemtos se Christi sanguine & passione cognoscunt, ita debent quasi inseparabilia membra capiti suo, fidei observatione & ardentissima religione sociari, ut ab eo non voluntate, non necessitate sejungi, non ulla terrenæ spei ambitione, non denique ipsa possint morte divelli. Nec dubitet quisquam, primarias creaturas, nutu divinæ potentiæ, præsentia summæ majestatis in dominici corporis transire posse naturam, cum ipsum hominem videat artificio cælestis misericordiæ Christi corpus effectum.

Cap. 12. Sicut autem quicumque ad fidem Christi veniens ante verba baptismi adhuc in vinculo est veteris debiti, his vero memoratis, mox exuitur omni fece peccati: ita quando benedicendæ verbis cælestibus creaturæ sacris altaribus imponuntur, antequam invocatione sui nominis consecrantur, substantia illic est panis & vini, post verba autem corpus & sanguis est Christi. Quid autem mirum est, si ea quæ verbo potuit creare, verbo possit creata convertere? Imo jam minoris videtur esse miraculi, si id quod de nihilo agnoscitur condidisse, jam conditum in melius valeat commutare. Require quid ei possit esse difficile, cui facile fuit hominem de limi materia figurare: imaginem etiam suæ divinitatis induere, cui promtum est eum rursum revocare de inferis, restituere de perditione, reparare de pulvere, de terra in cælum levare, de homine Angelum facere, corpus humanum conforme corpori suæ claritatis reddere, figmentum suum in regni sui consortio sublimare: ut qui corpus nostræ fragilitatis assumserat, nos in corpus suæ immortalitatis assumat: ad quam gloriosam resurrectionem piis nos operibus præparare dignetur, qui vivit & regnat in sæcula sæculorum. Amen.

ADMONITIO

DE SUBSEQUENTE HOMILIA.

Atque hanc Oudinus contendit esse Fausti Rhegiensis, hominis laborantis Semipelagianismo, quem visus est illi, callide, ut alias, insinuare. Cæterum & debita conclusione Tractatus hic caret, & prolixioris Operis fragmentum videtur.

SUPER EVANGELIUM MATTHÆI, HOMILIA.

SAnctus Evangelista docet nos necessitatem inopiæ tolerantes, subsidii caussa amicum debere perquirere, & id quod deest ad refectionem alterius, oportere altero mutuari. Intantum autem ad postulandum pervicacem esse voluit petitorem, ut ne nocturnis horis pulsare amici januam desinat, nec excitare eum dubitet quiescentem: ita etiam, ut tædium inferens, impudentia mereatur, quod amicitia non meretur, & communicationem panis extorqueat importunitas, quam non impetret humanitas. Ait enim: *Quis vestrum habebit amicum, & ibit ad illum media nocte*, &c. Cap. 1. Luc. 11. 5.

Videtur ergo secundum literam aliquid persuadere, ut media nocte quiescenti amico & clauso cubiculo, dormienti molesti esse minime desinamus. Sed si ad spiritualem nos intelligentiam revocemus, inveniemus non dure Dominum, sed utiliter præcepisse. Nam utique postquam discipulos orationem Dominicam docuit, hanc subjecit parabolam, ut intelligeremus importunos nos amicos esse debere, non expostulando aliquid, sed potius precando: idest, Christum non carnali manu percutiendo, sed spirituali oratione pulsando. Ipse enim, si recte vivimus, amicus noster est. Nam quis amicior nobis est, quam ille qui pretio sui Sanguinis nos redemit? Ipse, inquam, amicior omnibus est: qui cum sit Dominus, amicus esse dignatur, dicens ad Apo- Cap. 2.

Joan. 15. 15. Apostolos : *Jam non dicam vos servos , sed amicos .*

Cap. 3. Hujus ergo amici ostium incessabiliter pulsare debemus , & horis eum inquietare nocturnis , & usque adeo molesti esse , ut importuni etiam judicemur. Sed non hujus importunitatis vereamur offensam : quia hæc apud Dominum importunitas opportuna est. Acceptior enim est illi impudens deprecatio , quam secura præsumtio : hoc est, plus meretur qui sollicitus orat instanter , quam qui confidens dissimulat negligenter. Ait enim & ille : *si perseveraverit pulsans.* Persevrans igitur meretur accipere, Matth. 24. 13. quod alibi evidentius dicit : *Qui perseveraverit usque in finem , hic salvus erit.* Non multum ergo juvat frequenter orare , cui contigerit aliquando cessare.

Cap. 4. Semper igitur & sine intermissione petendum est & pulsandum , ne precatio ante acta nihil prosit , si non ad finem eodem quo ceperit tenore pervenerit. *Dico* , inquit, *vobis, & si non dabit illi surgens , eo quod amicus ejus sit , propter importunitatem ejus surget , & dabit.* Magna perseverantia est, quæ quamvis importuna est, quamquam molesta sit Deo : tamen plus amica est, quam amicus. Ecce enim quod amico negatur , perseverantia promeretur . Illi recusat de fiducia , huic de contentione compatitur . Illi non largitur familiariter pulsanti , huic pertinaciter miseretur oranti.

Cap. 5. Pulsemus igitur ostium Domini, non solum per fidem , sed etiam perseverantia , ut aperiatur nobis : & media nocte pulsemus, ne gravis nos ad vigilandum peccatorum somnus invadat ; quoniam scriptum Luc. 12. 37. est : *Beati servi quos cum venerit Dominus invenerit vigilantes.* Hoc autem ostium aperiri sibi Apostolus exposcit , non solum tuis , sed etiam propriis orationibus obsecrans se juvari, dicens: *Ut aperiatur mihi ostium ad* Col. 4. 3. *loquendum mysterium Christi* : scilicet aperto ostio illos sacramenti panes accipere desiderans, de quibus esurientis gentilis populi ad cognoscendum Dominum inedia saturetur. Et nos ergo pulsemus hoc ostium & perseveranter oremus, ut ex ipso sapientiæ & scientiæ panem accipere mereamur. Nam nisi substantiam exinde sumserimus , fraternitatis istius desiderium proprio sermone reficere non valemus.

Cap. 6. Vel homo iste quilibet Christianus intelligitur , qui fidem Trinitatis tantummodo intelligit : & quod necessarium est, nisi alter eum doceat , ignorat. Amicus vero ejus , ut diximus , Christus est. Quod dicit , *vadit ad illum media nocte* , id est, in novissimo tempore , & dicit illi , *commoda mihi tres panes :* ac si dicat ani-

A ma illa ad Christum , commoda mihi fidem Trinitatis , & fac me intelligere , quemadmodum operari me oportet. *Amicus meus venit de via* : ac si dicat , sensus meus ambulavit per diversas regiones , & rediens ad me vacuus est , non habeo alimenta spiritalia , quæ ante illum ponam , nisi tu me doceas fidem Trinitatis , spem , caritatem , & omne quod ei tribuam : nec unde eum doceam habeo. *Noli mihi molestus esse* , & cætera.

B Distulit quidem desiderium , sed non abstulit , ut plus nos quæramus , & inventus strictius teneatur. Quod vero dicit : *Pueri mei mecum sunt* : ac si dicat Dominus Christus omnipotens , Sancti mei quos volui jam mecum sunt : Non possum surgere , & dare tibi . Ideo negat petitionem , ut probet cujuslibet perseverantiam. Et quod dicit : *si non dabit illi surgens eo quod amicus ejus est , propter improbitatem tamen ejus surget , & dabit illi*

C *quot quot habet necessarios* : sic & Dominus Jesus amicus & frater * noster Christianorum , omni importune fideliterque petenti, pro jugi petitione quicquid in nomine ejus petierit, sine difficultate tribuet. Sicut & sequitur.

Ego vobis dico : Petite & dabitur vobis : quærite , & invenietis : pulsate , & aperietur vobis : id est , petite Patrem , quærite Filium , pulsate Spiritum Sanctum. Vel petite cogitationibus , quærite verbis , pulsate operibus. Sive , petite fide , quæ-

D rite opere , & pulsate scientia : & ecce omnia aperientur vobis. *Quis autem ex vobis patrem petit panem , nunquid lapidem dabit illi ?* Ac si dicat : qui petit a Domino caritatem & dilectionem , non illi dat duritiem cordis. *Aut piscem , nunquid pro pisce serpentem dabit illi ?* Per piscem fides intelligitur , per serpentem infidelitas : ac si dicat : si petis a Domino fidem , non tribuit tibi infidelitatem. *Aut si petit ovum , nunquid porriget illi*

E *scorpionem ?* ac si dicat : si habes in Deum spem veram , sive cogitationem sanctam in corde tuo cogitaveris , non contrarietatem , nec insidiarum calumniam a Domino pertimescas. *Si ergo vos cum sitis mali , nostis bona dare filiis vestris , quanto magis Pater vester de cælo dabit vobis spiritum bonum timentibus se ?* Ac si diceret : si homines carnales inter bonum & malum discernitis , & non vultis ut quisque vestrum de manu vestra malum pro bo-

F no recipiat : quanto magis Deus qui cuncta condidit homini , quem ad imaginem suam fecit , fideliter sibi petenti tribuet bona ? *Ignem veni mittere in terram , & quid volo nisi ut accendatur ?* Quid hoc Luc. 12. 49. loco

loco ignem nisi Spiritum Sanctum intelligimus: quem Dominus in terram misit, ut urat vitia & peccata, & accendat animas per caritatem atque illuminet?

ADMONITIO

DE SUBSEQUENTE EPISTOLA.

Quamquam nemo ibit inficias, hujus Auctorem Epistolæ, si cum Hieronymo componatur, longo intervallo infra ejus ingenium ac dignitatem esse: non probarit tamen Erasmi censuram, si quid alias, plane injuriosam, ubi eum vocat impudentissimum rabulam, effutientem, non proloquentem, & quidquid in buccam venerit, eblaterantem. Versatus in hoc ipso argumento est Victor Cartennæ, Mauritaniæ civitatis, Episcopus, qui scripsit, teste Genadio cap. LXXVII. ad Basilium quendam super morte filii consolatorium librum, spe resurrectionis, perfecta instructione munitum.

AD TYRASIUM SUPER MORTE FILIÆ SUÆ CONSOLATORIA.

Benedicto & dilectissimo Tyrasio Hieronymus.

cap. 1. CAritatis tuæ scripta percepi, in quibus animum tuum dolore commotum de filiæ dormitione cognovi. Non aliud principaliter admiratus sum, quam Christiani pectoris in te ablatam virtutem fuisse, ut animum flecteres ad dolorem. Stupeo murum fidei penetratum vulneribus orbitatis, quem sepire debuerat spes resurrectionis & regni cælestis. Numquam spes cum dolore concordat, nec fides aliquando sentit quantamquumque jacturam. Resurgere credimus mortuos, & plangimus? Quid faceremus si mori tantummodo sine resurrectione præciperet Deus? Voluntas ejus utique sola sufficeret ad solatium, cui nullum præponere jubemur affectum. Quod dederat, abstulit qui creaverat. Qui est qui plangat quod ad tempus acceperat? Commodaverat, ut haberes quantoquumque tempore voluisset: ut cum vellet, rursum auferret. Nihil abstulit tuum, qui dignatus est recipere proprium. Creditum suum recipere decuit creditorem, & nihil aliud decet, quam creditori suo gratias agere mutuantem. Sic Job legimus, Job. 6. quam sequamur devotissimam vocem: *Dominus, inquit, dedit, Dominus abstulit: sicut* A *Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum.*

cap. 2. Parva ergo non erat hæc consolatio contra luctum, quod nemo lugere debeat cum aliquid reddiderit alienum: quia fas non erat apud alium retineri, quod Domino suo fuerat necessarium. Additur consolationis alia providentia, quæ jaculis orbitatis occurrat. Plangere debuimus de sæculo recedentes, si sæculi inimicitias contra nos minime sentiremus: & plangimus B Domini beneficia, qui novit infirmitati nostræ quid præstet. Periclitari volebat adhuc, qui dolet aliquem dormientem: & inter fluctus vitæ præsentis videre cupiebat miserum laborare. Talibus ac tantis tempestatibus vitæ, tot impugnationes diaboli, tot corporis bella, tot sæculi clades evasit. Et lacrymas fundis, quasi nescias quid in te ipso quotidie patiaris?

cap. 3. Joan. 14. 12. Propter qnod admonet Dominus Apostolos suos, dicens: *Si diligeretis me, gau*C*deretis, quia vado ad Patrem.* Plane Lazarum flevit mortuum, sed non tuas lacrimas fudit. Resurrectionis promissor dolorem docere non poterat, ne fidem perfidiam faceret, quam docebat. Doluit Lazarum non dormientem, sed potius resurgentem: & flebat, quem cogebatur propter alios ad sæculum revocare. Hanc vitam dans Dominus, ingemiscebat, quam tu doles esse sublatam. Contra lacrymas ejus pugnant lacrymæ tuæ, & amor tuus D amori ejus non convenit. Hic fletus non habet pietatem. Ille nolebat reddere laboribus, quem dilexerat: & tu amare credebas te, cui laborum volebas adhuc præstare tormenta. Cæterum si putas eum Lazarum doluisse, ante non permisisset exire, qui repellere potuit mortem: Aut certe non fleret, qui mortuum suscitare postmodum habuerat potestatem. Unde apparet, sola eum caussa fuisse commotum, quod ad hostilem vitam carissimum E revocare denuo, & propter credituros aliquos & confundendos incredulos, urgebatur. Denique sic subsequutus est, dicens: Joan. 11. 41. *Ergo, Pater, ut credant, quia tu me misisti*, ait clara voce: *Lazare prodi foris.* Et factum est.

cap. 4. Gaude ergo unde ille coactus est flere, ne tu saltem videaris dormientis felicitaF tibus invidere. Ab alieno mundo proprium transivit ad Dominum: & de hostili patria migravit ad cælum. Contra sic Apostolus commemorat, dicens: Gal. 5. *Quamdiu sumus in hoc sæculo, peregrinamur a Domino.* Non ergo nobis luctum debet incutere quisquam, cum a peregrinatione redire meruerit ad propriam regionem, ma-

xime cum non inanis & vacuus redire noscatur, qui Christianitatis mercatus est lucrum: propter quod descendit ad mundi commercium. Et ego, inquies, nullæ promissionum cælestium dubitatione conturbor, sed sola separatione dormientis æstuans, desolatus solatio pii pignoris jactor.

cap. 5. Excusatio est hæc, benedicte, sine dubio fragilitatis humanæ, quæ patrocinari non potest diffidentiæ. Si enim desolationes homines ferre non valerent, nunquam prorsus parentes a se sua pignora dimisissent. Destitutos se a morientibus conqueruntur: & vivos filios, aut propter honores, aut propter negotia peregrinis regionibus credunt: & gaudent tota vita sine affectibus commorari, dummodo capiant, quod cupiunt de suis pignoribus adipisci: & ut ad palaria pergant, peregrinantur. Ad studia dignitatis navigant acquirenda, vel ad caussas patrimonii aliquas explicandas cum labore & periculo, proficiscentes omnes impellunt, nec secum vacare quos diligunt, patiuntur. Et ut ad palatia cæli, ad studia Christi, ad honorem vitæ perpetuæ, & patrimonium possessionis æternæ cum securitate valeant pervenire, nemo filios suos a se libenter gratulatur abscedere. Ad comparanda peccata gaudent tam parentes a filiis, quam filii a parentibus, provocante diabolo, separari. Ad indulgentiam percipiendam, nolunt ab invicem, Deo vocante, discerni: ut appareat non pro nostra ratione nos dolere quemquumque videmur amittere: sed indicium magis ostendere diffidentiæ.

cap. 6. Mihi crede, sola in omnibus incredulitas mœret. Et sicut non potest fides nosse quod doleat: sic diffidentia sola doloribus invenitur ancilla. Nam si dormientes dicimus, dormientes utique credere debemus: & non mortuos, sed requiescentes, secundum vocem Domini. *Omnis enim*, inquit, *qui credit in me, licet moriatur, vivit*. Si tibi medicus hoc promitteret quisquam, nullam sine dubio promissioni ejus negare poteras omnino lætitiam. Nunc quia Christus fabricator & resuscitator promittit, non times eam plangere, ut fideliorem Christo pariter & potentiorem medicum videaris in promissione judicare.

Joan. 11. 25.

cap. 7. Sed destitutam, dicis, doleo senectutem meam: qui debueram liberos meos potius antecedere, ne in laboribus remanerem. Quando de spiritualibus bonis quodcuumque tractatur, nihil est omnino de carnalibus ante oculos proponendum. Ego tibi melius profiteor evenisse: qui non carnalem, sed spiritualem circa te considero felicitatem. Tu dicis de pignoris tui obitu in senectute confectum: ego contra probo sublevatum. Senectuti tuæ amputavit Dominus magis sollicitudinem, quæ torquebat de viva, filia ne periret. Melius utique nunc mortuam sæculo credis esse apud Deum vivam, quam hic vivam mortuam. Gaude tibi quod filiam Christianam mereberis sequi: quam secutus, in cælo gaudeas rursus amplecti. Non te deseruit, sed præcessit. Misisti nutrimenta tua Christo. Si luctum horrueris, & te obtulisse pignus Deo deputari poteris. Secundum votum tuum habe post Abraam, si non potes primum: ut quod ille non dubitabat offerre, tu * saltem videatis de sublato gaudere. Ab illo Dominus postulavit, a te tulit: illa jussionis paruit, tu voluntati consentias. Illum per illicitam legem naturæ probavit sibi devotum: te saltem per licitam conditionem mortalitatis annotet religiosum. In qua parte Christianum te poteris approbare.

* al. seni.

cap. 8. Erubescat incredulitas nostra, quæ nec cum Gentilibus Deo vult esse subjecta. Communis est nobis cum illis exitus mortis: & dolores illorum superamus doloribus nostris. Quid ageremus, si peculiare aliquid exigeretur a nobis? Quod ad dedecus nostrum pertinet, Gentiles dolores sæpe contemnunt, cum non ad promissa cælestia, sed ad pœnas tartari rapiantur: & nos plangimus euntes ad cælum? Considera, Christianus talis quid merebitur deinceps: qui nec imitari contendit exempla Sanctorum, nec contemtum habere Gentilium? Illi luctus desperando despiciunt: nos & sperando despicere non conamur. Illi servire intrepidanter filios suos mortalibus tradunt: & nos Deo nostro simul & suos liberos, & nostros liberandos dimittere sacrilega mente cunctamur: quasi tutius apud homines judicemus magis quam penes Deum condemnari. Aliquem filiorum Christiani nolunt vel gratulatione sua deducere ad bona. Gentiles tradere non cunctantur ad mala.

cap. 9. Postremo vel cum ipsa felicitate nostrorum morientium cogamur animum flectere: ne desideriis eorum desideria nostra incipiant reluctari. Esto religiosus, vel voto ejus quæ evasit, si non potes tuo. Exsulta, quia placuisse cognoscis tui participium sanguinis Christo: maxime quod de occasione debeas tolerare Domini voluntatem, cui non potes contradicere. Et cum sit omnibus communis hic casus: vanus dolor est, qui nec primus videtur esse nec solus.

cap. 10. Sed dicis: nullus me de mea * desolatione mentis angor exulcerat: sed pro derelictis parvulis morientis, humanitatis affectus impulsat. Nec licet commoveri animum

* al. consolatione.

mum Christianum, ne contra Christi imperia reluctetur. Quid interest quandoquumque & qualesquumque filios dimisisse: quos jubemur a Domino caussa devotionis odisse? Melius nunc salva animam suam moriens dereliquit in pace: ne in persequutione dimittere cum suo interitu non valeret. Ipsis auxiliabitur in mundo, quorum matrem habet in cælo. Et qui matri subvenit, & filiis certe succurret.

cap. 11. Postremo vide, si aliquid debeat dolori concedi, ubi sine aliquo remedio potest animus fatigari. Sapienter debet dolere qui dolet: ne perdat sine caussa quod dolet. Nunc autem contra luctum sumenda sunt arma: ut spes nostra possit habere victoriam. Principaliter quod voluit Deus suscipere gratulemur. Deinde quia hoc nobis in mundo commune est, additur privatim peculiare nostrum, quod ad requiem deducamur. Sequitur consummatio omnium gaudiorum, quod in resurrectione invicem nobis, Domino reformante, reddemur: quod Apostolus pollicetur: *Nolo vos ignorare, fratres, de dormientibus: ut non contristemini, sicut & cæteri qui spem non habent. Si enim credimus quia Christus mortuus est, & resurrexit: ita & Deus eos qui dormierunt in Christo, adducet cum illo.* (1. Thes. 4. 14.) Hæc tibi, benedicte, pro caritate communi transmisis. Cæterum scio te valere, alios consolari. Tunc orbitas non inveniet penetrabilem, si alios contra illam non cesses * armare. (*al. amare)

ADMONITIO

DE SUBSEQUENTE EPISTOLA.

Erasmus ait, Hæc in quibusdam exemplaribus inscribitur ad Oceanum: verum homiliarum more desinit. Sapit eundem auctorem, cujus est superior Epistola, quippe nec erudita, nec ullo modo spirans pectus Hieronymianum.

AD OCEANUM DE FERENDIS OPPROBRIIS HORTATORIA.

cap. 1. DIversorum opprobria, tribulationes multiplices, quibusdam insidiantibus, te sustinere cognovi. Cujus rei caussam non tantum, si hæc refellas, doleo, quantum gratulor, si libenter excipias: in hoc enim in nobis Christi ostenditur fides, timor cernitur, manifestatur mors, si opprobriis & tentationibus pro suo nos gratanter amore subjugemus. Nec hoc nobis contrarium debet esse, sed gratum, pro eo, vel parva perpeti, qui majora pro nostra salute perpessus est: præsertim cum sciamus regnum cælorum non sine variis tentationibus adipisci: ut scriptum est: *Oportet nos per multas tribulationes introire in regnum Dei.* (Act. 14. 22.) Si ergo per multas tribulationes, quibusdam cælestis regni aditus aperitur: illis utique clauditur, qui * volunt sustinere vel pauca. (*al. volunt.)

cap. 2. Oportet ergo nos diversa tentationum genera æquo animo perpeti, per quæ nobis cælestis janua promittitur aperiri. Beatus Apostolus Jacobus nos hortatur & docet, quales in tribulationibus esse debeamus, cum dicit: *Omne gaudium existimate, fratres mei, cum in tentationes varias incideritis.* (Jac. 1. 2.) Unde satis præposterum & contrarium est, nos in hujusmodi rebus mœstitia aliqua fatigari: in quibus gaudium potius jubemur habere, quam luctum. Et alibi idem Apostolus dicit: *Beatus vir qui permanet in tentationibus: quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se.* Vide ergo quantum homini tentatio prosit: per quam beatitudinem consequitur & coronam. Sed illud intelligendum est cum ita dicit: *quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se.* Illos, inquit, probatos, & ab his Deum diligi, qui ob nominis ejus caussam in tentatione perstiterint, quibus merito corona promittitur: illos vero reprobos & nullius vitæ præmio dignos, quos nulla tentationum caussa vexarit.

cap. 3. Quapropter & nos gaudere in tentationibus oportet, & portare debemus, per quæ & probati æternæ vitæ præmio coronemur. Hoc etiam ipse Dominus in Evangelio suo declaravit, dicens: *Beati estis cum vos maledicent, & persequentur: & dicent omne malum adversum vos propter justitiam. Gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis.* (Matth. 5.) Quis ergo post hujusmodi vocem tentari se non sinat? Quis ab hominibus persequi se justitiæ caussa non optet? Quis non tribulari velit? Quis se non maledici desideret: ut mereatur Christi voce laudari, & cælesti copiosaque mercede munerari? Utinam ob Domini mei nomen atque justitiam cuncta infidelium turba me persequatur & tribulet. Utinam in opprobrium meum solidus hic mundus exsurgat: tantum ut ego merear a Christo laudari: & suæ pollicitationis sperare mercedem. Grata itaque & desideranda tentatio est, cujus præmium speratur a Christo in cælo: nec maledictio gravis est, quæ divina laude mutatur. Sustineamus ergo nos paululum in hac vita tentari, ut æternam postmodum possimus pro temporali capere tentatione mercedem.

Ho-

Cap. 4. * al. humiliter. Hominum quoque opprobria detractionesque patienter & * leniter toleremus, ut Domini laudibus digni esse possimus. Nam si humanam laudem quærimus, divinam amittimus. Quisquis enim ab hominibus laudatur, culpatur a Christo, sicut scriptum est: Luc. 6. 24. & seqq. *Væ vobis divitibus, qui consolationem vestram habetis. Væ vobis qui saturati estis, quia esurietis. Væ vobis qui ridetis & gaudetis nunc, quia lugebitis & flebitis. Væ cum benedixerint vobis omnes homines.* Vide ergo quam gravis & molesta sit, humana laudatio, cui ita Dominus comminatur. Homines enim animales atque terreni, non nisi quæ temporalia & terrena sunt, diligunt: & quæ diligunt, hæc laudare videntur. De illis scriptum est: *Omne animal diligit simile sibi*: & sic omnis homo secundum genus suum laudat opes, epulas, & divitias, & eos qui pretiosis & mollibus gloriantur in vestibus, quæ omnia lex sancta prohibet atque condemnat.

Cap. 5. Eos vero qui, dilectione & timore Domini cogente, abjiciunt hæc omnia, & Sanctos secundum legis ordinem se exhibent, irrident atque subsannant, infelices atque miseri suorum malorum nimietate cæcati: quibus non sufficit quod proprii nolunt lugere peccata, adhuc insuper eos qui lugere videntur, irrident: & in subsannationem habent, quos debuerant imitari. Sed veniet tempus ut eorum risus vertatur in luctum, quibus nunc noster planctus est risus: & ut se fuisse divites lugeant, qui nunc Christi pauperibus impudenter insultant. De quibus Scriptura dicit: Sap. 5. 1. & seq. *Tunc stabunt justi in magna constantia adversus eos qui se angustiaverunt: & qui abstulerunt labores eorum. Videntes turbabuntur timore horribili: & subitatione insperatæ salutis dicent intra se pœnitentiam agentes, & præ angustia spiritus gementes: Hi sunt quos aliquando habuimus in derisum, & in similitudinem improperii. Nos insensati, vitam illorum æstimabamus insaniam, & finem eorum sine honore. Quomodo ergo nunc computati sunt inter Filios Dei, & inter Sanctos sors illorum est?* Ergo nos erravimus a via veritatis: & justitiæ lumen non luxit nobis: & sol non est ortus nobis. Lassati sumus in iniquitatis via & perditionis: & ambulavimus in solitudines difficiles, dum viam Domini ignoravimus. Quid profuit nobis superbia nostra, aut divitiarum jactatio quid contulit nobis? Transierunt omnia ista tanquam umbra.

Cap. 6. O si hæc nunc gloriosi & divites lugerent, & qui alios irrident, dum tempus est, & ipsi se flerent, non necesse haberent eo tempore gemere, quo nullus jam gemitus fletusque proficiet. Cujus temporis indicium beatus Apostolus Jacobus cernitur memorare, dum divites ut in præsenti se lugeant, hortatur & commonet, dicens: Jac. 5. 1. & seq. *Agite nunc divites: plorate ululantes in miseriis quæ advenient vobis. Divitiæ vestræ putrefactæ sunt: & vestimenta vestra a tineis comesta sunt: Aurum & argentum vestrum eruginavit: & ærugo eorum in testimonium vobis erit, & manducabit carnes vestras sicut ignis. Epulati estis, & in luxuriis nutristis corda vestra in die occisionis.* Sciebat enim quod quisquis se in præsenti tempore flesset, in futuro non fleret. Hoc & ipse Dominus dicit: *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.* Matth. 5. 5. *Qui lugent*, inquit, hoc tempore, ipsi postmodum consolabuntur a Christo. Ridentibus vero dicitur: *Væ vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis.*

Cap. Sed ne quisputet quod Dominus generaliter omnibus ridentibus comminetur, cum alibi dicat Scriptura: *Vir autem sapiens tacitus ridebit.* Est ergo sine crimine risus, & est risus in crimine. Sapientis risus, nihil in se criminis habet. Ille vero indignus est, qui Sanctos, & eos qui se Deo exhibent, irridet: de quo dictum esse puto: *Qui irridet inopem, ad iracundiam provocat eum qui fecit illum.* Sed quis est iste inops, cujus subsannationis causa Dominus provocatur ad iram: nisi ille qui humanas terrenasque opes idcirco contemsit, ut illi placeret pauper, cui difficile opulens placere potuisset? Merito illis irascitur Dominus, qui propter se pauperem factum irridere non metuunt. Irridebant enim scribæ & pharisæi Christum, quia divitias contemserat: sicut scriptum est: *Hæc audientes scribæ & pharisæi, qui erant avari, irridebant eum.* Habemus & nos scribas, habemus etiam pharisæos, qui nunc discipulos Christi spernentes divitias, irrident: sicut illi irrisere Dominum ac magistrum.

Cap. Luc. 16. 15. Sed dicendum est est eis, quod tunc temporis dictum est illis: *Vos estis qui justificatis vos coram hominibus. Quod enim hominibus altum est, abominatio est apud Deum.* Non oportet ergo nos quorumdam risu vel subsannatione terreri, cum etiam ipsum Dominum a talibus non ignoremus irrisum: sed exultare potius & gaudere debemus, si & nos illa omnia quæ Dominus noster ante pertulit, perferamus, recepturi etiam pro ipsa subsannatione mercedem. Quia nihil est quod nobis pro Christi nomine sine præmio irrogetur. Vide ergo quam beati sint atque felices, quibus etiam insipientium risus proficit ad salutem. Ita enim Dominus diligentes se diligit, ita se timentes honorat: ut nec irrideri eos gratuito sinat, quibus & pro subsannatione retribuit ultionem.

Hæc

cap. 9. Hæc igitur tu, sapiens sanctaque anima, vide, ne insipientium & infidelium fabulis terrearis: quo minus ea quæ sunt legis, facias. Neque enim de gehennæ ignibus nos hominum fabulæ poterunt liberare vel risus: sed Christi timor atque justitia. Nolo te nec in hac parte confundi: si tibi pro Christi nomine vel opere, a perituris & vanis hominibus derogetur: quibus & interitum felicitas præstat. Sed gaude potius & lætare, sciens tibi repositam etiam pro ipsa derogatione mercedem. Nam satis iniquum & impium est, si tu tibi pro ejus nomine nec detrahi patiaris, qui propter te tanta perpessus est. Quam vero grave sit pro Domino non sustinere omnia, quæ advenerint in hac vita, sive damna, sive derogationes, suspiciones, detractiones, vel cætera, quando ille cum Deus & Dei Filius esset, pro tua salute opprobria hominum injuriasque sustinuit? Valde ab eo alienus est, qui nec detractiones saltem sustinere contentus est. Nam quomodo eum amare dicimus, si pro eo nihil sustinere parati sumus?

cap. 10. Quod si in nobis est ipsius vera dilectio, quæquumque pro ejus nomine, quamvis gravia, irrogentur, exigua censemus, & dicimus: Parva sunt ista quæ patimur: majora ille pro vita nostra pertulit. Nihil nobis dignum pro ejus nomine irrogatur. Quod si sententiæ ipsius memores sumus, intelligemus. Ait enim: *Non est discipulus super magistrum: nec servus super Dominum suum. Si patremfamilias Beelzebub vocaverunt, quanto magis domesticus ejus?* Et nos ergo si discipuli, si domestici Christi sumus, debemus opprobria, detractionesque amplecti, & sustinere libenter: & æquo animo ea omnia ferre, quæ pro nobis magister & Dominus pertulit noster.

cap. 11. Qui vero hæc sustinere non vult, nec discipulum ejus se depromat esse, nec servum, nec filium, nec domesticum. Ille enim innocens, immaculatus, intactus, in quo nulla potuit peccati macula reperiri: de quo Propheta prædixerat: *Qui peccatum non fecit, nec dolus inventus est in ore ejus*, pro nobis sacrilegis & peccatoribus & æterno supplicio mancipatis, tanquam atrocissimus reus ab iniquis judicio sistitur, flagellis cæditur, sputaminibus irridetur: & nos propter eum confundimur erubescere, qui propter nos tanta perpessus est. Ille enim pro salute nostra dorsum verberibus, sputaminibus faciem, maxillas palmis non confunditur parare: & nos pro eo leve etiam confundimur audire convitium? Gaudeamus potius, & lætemur, si pro tam magnis ejus & pro nostra salute passionibus vel parva sustineamus.

cap. 12. Cæterum quæ spes nobis est, ob si eum audire blasphemiam, aut sustinere confundimur, qui nostri causa de cælis descendit ad terras, & ut nos exaltaret, humiliavit se? Et cum immortalis esset, mori contentus est: ut nos ab æterno mortis laqueo liberaret. Coronatus est spinis, ut nos qui ante spinei & infructuosi steteramus, fructum bonæ arboris apportaremus. Felle & aceto potatus est: ut in nobis jam nec fellis amaritudo, nec aceti esset asperitas. Filius hominis factus est, ut nos filios Dei faceret. Vide ergo si pro isto confundi debemus aliquid sustinere. Vere illa est anima felix & Angelis æquanda, quæ pro nomine & opere Christi, tanta quanta pro nobis ille sustinuit, voluerit sustinere.

cap. 13. Cæterum grande periculum est justitiæ, ejus erubescere exemplo vivere, qui nostram injustitiam non erubuit sustinere. Deinde si æquo animo pensamus id ipsum, quo nobis quis detrahere videtur injuste, laudari nos potius, quam accusari probamur. Nam quid aliud faciunt, cum vera de sanctis dicunt, nisi ut ea dicant quæ facimus, jejunos, abstinentes, sobrios: qui jam deliciis non delectamur & epulis, qui divitias spernimus, & pretiosis non gloriamur in vestibus. Qui auri cupiditate minime captivamur, qui non adipiscimur argentum, & quæquumque humana vanitas videtur complecti, contemnimus. Nullus hic confusionis est locus, nullus verecundiæ aditus. Illi magis erubescere debent atque confundi, qui ea quæ sanctis displicent, concupiscunt.

cap. 14. Erubescant igitur ebriosi, voraces, injusti, raptores, adulteri, & quiquumque suis gloriantur in malis, quos gehennæ ignis expectat: & quibus supplicia præparantur æterna. Facientes autem Domini voluntatem, confundi non debent: in quibus nulla confusionis sunt opera. O quam indignum est atque præposterum, ut justi confundantur in bonis, & peccatores glorientur in malis. Videat ergo anima Deo devota, ne insipientium risus eam, aut stultorum hominum vanissimus sermo confundat, & a suo proposito retrahat: in quo magis per dies singulos proficere debet in melius. Videat ne quis a timore Christi se revocet, ne quis ab ejus dilectione se divellat, propter quem omnem sæculi gloriam pompamque contemsit, cui nihil dignum pœnitentiæ comparavit, quem parentibus filii, quem liberis patres, quem conjugiis præferunt continentes.

cap. 15. Crescat in nobis quotidie amor Christi, crescat fides, quia magna nos pro Dei amore merces exspectat: tantum ne ab ejus cultura, vel opere semel devota mens se retrahat, ne ei dicatur: *Habeo adversum te pauca, quod caritatem priorem reliquisti.* Apoc. 2. 4.

Un-

Unde certum eſt, non hominibus placendum, ſed Chriſto: nec humanam laudem quæri debere, ſed divinam. Quid nobis prodeſt, ſi illi nos laudent, quibus placere peccatum eſt? Quidve obeſt, ſi vituperent hi, quorum non plus vituperatio prodeſt, quam obeſt laudatio? Audiamus magis quid ille vas electionis doctor gentium dicat, & quo nos ne hominibus placere vellemus, hortetur exemplo. *Si hominibus*, inquit, *placere vellem*, *Chriſti ſervus non eſſem*. Unde nulli dubium eſt, eos Chriſto ſervire non poſſe, qui hominibus optant potius quam Chriſto placere. Contenti ergo interim ſimus hominibus diſplicere, tantum ut Chriſto placeamus. Nec eorum laudibus delectemur, qui non alios quam ſibi ſimiles laudant. Nos potius laudent Prophetæ, & Apoſtoli, laudet in Evangelio ſuo Chriſtus. Tunc erimus vere felices, ſi a talibus laudari digni fuerimus. Omnium enim horum voce laudabimur: ſi quæquumque Dominus per Apoſtolos vel Prophetas videtur præcepiſſe, ſervaverimus.

Gal. 1. 10.

cap. 16.

Nobis igitur detrahentibus cunctis & vituperantibus univerſis, ſimus ſobrii, ſancti, humiles, & pudici, & Deum ſemper fideli corde precemur: ut ipſe ſemper in noſtra mente ſit, & lex ejus noſtro ſemper in pectore, ut poſſimus prophetica loqui voce: *Pro eo ut me diligerent, detrahebant mihi: ego autem orabam* pro eis. Et alibi: *Humiliavi in jejunio animam meam, & factum eſt mihi in opprobrium. Et poſui veſtimentum meum cilicium, & factus ſum illis in parabolam*. Et iterum. *Genua mea infirmata ſunt jejunio, & infirmata eſt caro mea propter oleum. Et ego factus ſum in opprobrium illis: viderunt me, & moverunt capita ſua. Adjuva me, Domine Deus meus.* Vides ergo omnes Prophetas & Sanctos propter hoc ſemper hominum ſubſannationes pertuliſſe, quia Deo vellent fideliter ſervire. Hoc & Apoſtolus ait: *Fidelis ſermo:* In hoc enim laboramus, & maledicimur, quia ſperamus in Deum vivum, qui eſt Salvator omnium, maxime fidelium.

Psal. 108. 4. Ibid. 34. 13. Ibid. 109. 24. & seqq.

cap. 7.

Quid plura? niſi ut ſæpe jam diximus, curſum quem in timore Dei cepimus, conſummemus. Simus cæteris in amore Dei forma: cuſtodientes ne quis in nobis aliquid ſcurrilitatis reprehendat aut vanitatis, ſed magis quidquid eſt gravitatis & modeſtiæ: quia Chriſtiani vita omnibus in ſpeculo poſita eſt. Qui etiamſi quippiam titubaverit, jam cecidiſſe jactatur, & amplius etiam dicitur quam videtur. Simus ergo ſapientes, graves, quieti; nunquam vanitatem, nunquam opera hominum lingua noſtra loquatur, ſed ſine intermiſſione legem Dei noſtri meditetur. Tunc ſi quis exſtiterit ſuæ ſalutis inimicus, qui ſubſannet & detrahat & derideat: hæc non ſolum non metuamus, ſed potius gaudeamus.

cap. 11.

Et hinc nos aliquatenus conſolemur, ſi mereamur odio magis ſæculi vivere, quam Chriſti. Caveamus quoque ambulare indecenter & inquiete, ſicut & ſanctus Apoſtolus monet, dicens: *Rogo autem vos, ut ſubtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate, & non ſecundum traditionem, quam acceperunt a nobis*. Cum hæc a nobis omnia omnino noſtra virtute fuerint cuſtodita: quiquumque putaverit derogandum nobis, propheticæ ſimus ſententiæ memores, per quam Dominus ſui nominis cauſſa tribulatos hortatur, dicens: *Et tu, fili hominis, ne timueris eos, neque paveas a facie eorum, quoniam inſanient & convenient adverſus te*. In gyro & in medio ſcorpionum tu habitas, verba eorum ne timueris, & a facie eorum ne paveas. Et alibi dicit: *Audite me qui noſtis judicium, populi meus, in quorum corde lex mea eſt: Nolite timere opprobria hominum, & blaſphemias eorum ne metuatis: quia ſicut veſtimentum, ita per tempus deficient: & ut lanam, comedet eos tinea*: Juſtitia autem mea in æternum manet. Salutare vero meum in ſæculum ſæculi. Servandum præ omnibus: ne alterius* laudem velimus ſervare, quam Chriſti: ut & nos cum Propheta poſſimus dicere: *Apud te laus mihi in Eccleſia magna*. Et iterum: *Tanquam prodigium factus ſum multis: & tu adjutor fortis*. Et iterum: *Maledicent illi, & tu benedices. Qui inſurgunt in me, confundantur, ſervus autem tuus lætabitur in te*.

2. Theſſ. 3. 6.

* al. malis

cap. 18.

Hæc ad conſolationem in Dei timore, devotis mentibus, prout ingenii tenuitas potuit, proſequutus ſum breviter. Nunc ſupereſt ut aliquid amplius faciat mens devota, quam noſtra parvitas ſufficit admonere. Salutate omnes qui diligunt Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum: cui cum Patre omnipotente ſit laus, virtus & gloria cum Spiritu ſancto, & nunc & ſemper & in omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

ADMONITIO

DE SUBSEQUENTE EPISTOLA.

Nemo non ſentiat, recentiorem hanc eſſe Epiſtolam ætate Sulpitii Severi, quem Auctor honoris cauſſa nominat, ac Vitam S. Martini ab eo ſcriptam laudat. Stylum quod ſpectat, atque operis argumentum, ita proxime ad ejus libelli indolem accedit, qui de ſingularitate Clericorum *inſcribitur, atque habetur cum alibi, tum præcipue inter*

ter suppositia S. Cypriani scripta, ut facile videri possit ab illo velut exemplari expressa. Contende invicem, & siquidem ille non immerito circa sæculum millesimum, quo tempore lis illa in Occidente maxime fervebat, deputatur: quæ hujus habenda sit ratio intelliges.

AD OCEANUM DE VITA CLERICORUM.

Sophronius Eusebius Hieronymus Oceano suo salutem.

cap. 1. DEprecatus es, ut tibi breviter exponerem, qualiter Clerici debeant victitare in hac vita mortalium. Hinc me plerique maledictis æmuli præstolantur, quia non sileo veritatem: tamen mihi carissime, ab Apostolo sumamus exordium, qui ait: *Humanus sermo & omni acceptione dignus. Si quis Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. Oportet enim Episcopum irreprehensibilem esse, sobrium, pudicum, benignum, ornatum, hospitalem, docibilem, non percussorem sed modestum, non litigiosum, non vinolentum, domui suæ qui bene præest:* & reliqua. Totum comprehendit esse cavendum, cum irreprehensibilem ponit. (1. Tit. 1. 1. & seqq.)

cap. 2. Quomodo igitur alterum reprehendet, cum ipse qui accepit potestatem ut doceat, sit reprehensibilis? Quia vita Episcopi, forma debet esse Clericorum. Ex Episcopo gradus cæteri Clericorum condiscunt quomodo debeant vivere in hac vita mortali. D Seipsos imitabiles debent proponere sacerdotes: ut alii juniores, gradus humiles consequuti, vita & testimonio sacerdotum possint exsurgere. Præcipue illud reor attentius tibi esse providendum: quia prima tentamenta sunt Clericorum, mulierum frequentes accessus. Iste sexus reprehensibiles exhibet Clericos. Quid tibi revera cum feminis, qui ad altare cum Domino fabularis? Te cuncti in publico, te in agro rustici, aratores ac vinitores quotidie graviter lacerabunt, E si contra dispositum fidei, cum feminis habitare contendis. Et quia, ut arbitror, concupiscis irreprehensibilis inveniri, testimonio bono utere. Nunquid in choro Apostolorum feminæ affuerunt? Prohibe tecum virgines morari, etiam quæ de genere tuo sunt. Dilige eas, exterius ordina, frequenter visita junctus obsequio Clericorum: ne dum *secretaliter* ac solus ingrederis, macules testimonium tuum.

cap. 3. Illud etiam adjiciendum est: quia si uxorem duceres, lex te non prohiberet habitare F cum conserva. Cum uxoris enim consensu ejusmodi ad regimen sacerdotii promoventur:

A maxime cum Apostoli Epistola præceptum hoc habeat: *Unius uxoris virum* ad honorem clericatus eligendum. (1. Tim. 3. 2.) Te vero non ita salutaria præcepta constringunt. Aliter conjugati, aliter virgines admonentur Ecclesiastici onus subire ministerii. Feminarum cum Clericis nullo pacto conjuncta præcipitur conversatio. Janua diaboli, via iniquitatis, scorpionis percussio, nocivumque genus est femina: cum proximat, stimulat, incendit ignem. Flammigero igne percutit B femina conscientiam pariter habitantis: exuritque fundamenta montium. Ego judico, si cum viris feminæ habitent, viscarium non deerit diaboli: ex eis aucupatus est ab initio peccatum. Ferreas mentes libido domat. *Si alligaverit quis ignem in sinu suo, vestimenta ejus non comburentur? Aut si quis ambulaverit super carbones ignis, pedes suos non comburet?*

cap. 4. Mihi crede, non potest toto corde cum Domino habitare, qui feminarum accessibus copulatur. Sed dicis. *Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter.* (Prov. 10. 9.) Bene & ar- C gute. Sed oportet te, *testimonium bonum habere ex his qui foris sunt.* (1. Tim. 3. 7.) Licet coram Deo recte incedas: tamen coram hominibus bona providenda sunt: quia & astutiores sunt filiis lucis filii tenebrarum. Cum ergo hoc genus a te non amputatur: das reprehendentibus te locum: ipse te detrahentium morsibus tradidisti, si Agapetarum consortium non dimiseris. Benignus es, gaudeo: pudicus, falsum est. Si aliquis senserit clericum habitare cum feminis, non credit eum esse castum. Si pudicitiam quæris: quare habitas cum feminis? Feminam quam bene videris conversantem, mente dilige, non corporali frequentes ornatu. Non vestis tenera clericum facit, aut sacerdotem: sed casta mentis intentio. Hæc enim devotionem honoris in te custodit. Honorem quidem gloriosum, boni operis fama conservat. Sacerdotes quippe decet, vel cæteros clericorum gradus, ut supra dictum est, a feminis segregari.

cap. 5. Si igitur generis gratia judicas easdem nullo pacto dimittere: memento Thamar, quod ab Amnon fratre suo corrupta sit. Idipsum persequor, dilectissime: ubi unius est tabernaculi conversatio: carnis non facile tollitur delectatio. De duobus enim quod unus desiderat, etsi loqui non potest, tentatur tamen. Remotio igitur viri, castitatis collocat arma: construit in melioribus castra: pudoris honorem consolatur. Potuit enim & Maria Mater Domini de choro Apostolorum non discedere, si liceret. Thecla post tentationem [a] passionis, Antiochiam a Paulo prohibetur pariter pergere. Nemo miles cum uxore pergit ad bellum.

Non

[a] Legebatur antea incongruo sensu, *post tentationem passionis Antiochia, a Paulo prohibetur &c.* pro quo *Antiochiam*, interpunctione etiam emendata, rescripsimus.

cap. 6. Non invideo caritati tuæ: sit tibi cum castis virginibus longæva dilectio. Tunc in bono meritum collocabis, & famam meliorabis, si congregationes constituis puellarum: pulchre censeo in hebdomada secunda visitatione ad benedicendum congregationem venias: sed non solus, ne rumigeruli linguis te lacerabantibus maculent. Alienam enim cupiunt vicini discutere vitam, non suam. Propterea digne accipe meorum præcepta verborum: & monita humilitatis, quæ fraterno affectu calamo [a] imperante expressimus, dulciter lege.

Nota.

cap. 6. Jam vero ut reprehensibilis divini altaris non sit sacerdos, pauca de reliquis Apostoli testimoniis quantum Dominus donat, exponam. Sufficiant superiores causæ, quæ dictæ sunt. Verum ne aliquis minus intelligens, ad Episcopos tantum sentiat Apostolum fuisse loquutum: quid de diaconibus ad Timotheum præceptum sit: quid de Presbyteris ad Titum, commemorare delectat? Sed prætereundum non est superiorem explanare sententiam. *Unius uxoris virum*, & nova & vetus præceptio sacerdotem censuit eligendum: quia digamos ad ministerium plerique Episcopi applicuerunt, sicque asserunt, Concubina fuit illa, hæc uxor; quasi non eadem sint commercia fœditatis in illa, quæ in hac exercentur, quæ uxor asseritur. An, quia conjugii tabulas non fecit, concupiscentia aliena non fuit? Nullo pacto digamos, vel concubinarum catenis insertos, decet subire sacerdotii ministerium. In Levitico scriptum est ac præfinitum, quales eligi debeant sacerdotes, sicut habes: *Et dixit Dominus ad Moysen: Sacerdos uxorem accipiat virginem de semine patrum suorum. Viduam vero aut destitutam, aut a vivo marito derelictam, non accipiat.* Bene audivi præcipiente Domino Moysi, quia nec uxor debet sacerdoti digama convenire, ne honorem polluat sacerdotii. Sicut unius uxoris virum, sic unius viri mandat uxorem. Si ergo clericus monogamus fuerit, & uxor ejus digama, noli eum ministerio applicare. Digamam enim dixit uxorem. Hæc Tito præcepta idem Apostolus de ordinandis clericis dedit.

Ibid. v. 2.

Lev. 21. 13. 14.

cap. 8. Et quia jam liber finem exspectat: ad id redeamus unde digressi sumus. Nec si duæ vel tres pariter Dei ancillæ morentur, solum ad eas ingredi convenit sacerdotem. Si quis hæc præcepta non observaverit, hostis est animæ suæ. Quod si post monita nostra aliquis clericus Agapetas amplius quæsierit amare quam Christum, secundum synodalem regulam conveniatur: & præcepta patrum in Nicæa definita ei legantur. Jam vero si conventus fugerit prædicta, & reliquerit: consequuti sumus maximum lucrum. Alioquin si neglexerit, talis ab Ecclesia Christi anathematizandus est. Germinant enim feminæ spinas cum viris habitantes: & arcana mentium acuto mucrone percutiunt. Proh nefas; dolor est dicere, sed præterire non decet? Christo istæ nubere voverunt, non clericis.

Cap. 9. Unde sine nuptiis genus novum uxorum? Et hoc ad nos quid pertinet, quod infamare non cessamus? A machæra cessemus. Bonus honor est in Ecclesia, si a consortio virorum feminæ sint longe. Monachum vel clericum solitudo facit, non publicum. Quid te virginale delectat alloquium? Cur sanctimoniales contra fidem frequentas in Ecclesia, vel in ipso publico? Si eos quos diligunt viderint, ridentibus oculis salutationis tenera verba producunt. Deinde cum salutaverint, si eas Dei viros præterire celerius viderint, contemtores suos judicant, & irascuntur. Ordinatur deinde desertæ satisfactionis postris safactionem prandium, quasi nova lætitia disponitur. Inter pocula improperant verba contemtus: ille vero lamentari se simulat, quasi peccati genus inducens. Lege quia talis debet esse solitarius, qualem Jeremias esse descripsit. Ait enim. *Sedebit solitarius & tacebit: quia levavit se super se. Bonum est viro cum levaverit jugum ab adolescentia sua.* Et quia Jesus, relictis Apostolis, solus ibat orare. Mariam quoque in penetralibus Angelus solam invenit, non cum agapeta loquentem: & illa virilem introitum trepidavit. Tu quæ fornax ex malitiæ, quid a viro desideras frequentius salutari?

Thren. 3.

Cap. 10. An nescis quia dupliciter famam perdis: tuam simul & clerici: cujus vita Ecclesia Christi debet ornari. Inordinata consuetudo est, & delicati sermonis fabulosa calamitas. Sed si hospitalitatem cupis habere: habes tuas sorores, illæ apud te in domum tuam vocari debent, non clerici. Erit ad ædificationem tuam sancta virgo, quod dixero. In beatissimi Martini vita legimus commemorasse Sulpitium, quod transiens sanctus Martinus, quandam virginem moribus & castitate præcelsam, cupiens visitare: illa noluit, sed xenium misit ei: ac per fenestram respiciens, ait sancto viro: Ibi, Pater sancte, ora: quia a viro nunquam sum visitata. Gratias egit Deo Sanctus Martinus, quod talibus imbuta moribus, castam custodierit voluntatem: & benedicens eam, abiit lætus.

Cap. 11. Hucusque sufficiat de feminis dictum. Consummata quippe virginum caussa, transeamus ad reliqua. Hospitalem præcipit Apostolus clericum ordinandum. Hoc præcepto pater

a Equidem *properante* malim rescribi. Vetus Hieronymus *calamo temperante* alicubi dixit. Ab eo multa ex his quæ sequuntur, Auctor hic delibavit.

pater Abraam & Loth Angelos susceperunt: quia hospitalitatem inter cæteras dilexerunt virtutes. Sic & Onesiphorus Paulum doctrinæ fontem suscepit. Hæ imitationes sint vestræ: & ne sinatis incolam prætterire, qui apud vos panem non comedat. Sequitur, *Non percussorem.* Nec enim pugilem describit Apostolus. Qui conscientias non percutiat singulorum; *sed modestum*: & reliqua. Domum suam bene regentem: perquam horribile erit, si domui clerici detrahatur. Lædet sacerdotis opinionem in plebe, quando de proximis ejus male loquitur populus. Super omnia hæc præcepit clericis boni testimonii Apostolus fundamenta componere; ut bonorum operum testificatio, casto confirmetur affectu.

ADMONITIO

DE SUBSEQUENTE EPISTOLA.

Multa sunt ὁμοιβαῖα id genus Epistolæ, quæ Hieronymum æque ac Damasum mentiuntur; nos huc eas contulimus, una etiam atque altera ineditis auctas, utpote quæ eundem fere omnes Auctorem redoleant. Otio abutar, si velim singula, per quæ νόθα unaquæque redarguitur, præfari. Hanc satis abunde falsi convincit unus ille de Chrysostomo locus, quem ut prætercam, si Hieronymus unquam laudasset, certum est, biennio saltem ab obitu Damasi, fuisse electum Presbyterum, & Scripturas tum demum cœpisse Commentariis, aut Homiliis ad populum illustrare. Quid quod neque est Chrysostomi locus ille in Matthæum? Certe in veris ejus Commentariis nihil simile invenire est. Nec satis tamen habuit Impostor, Hieronymiani nominis umbra suas nugas prætexere: confinxit idem ipse Damasi responsum, sive Decretum, quod Gratianus 10. quæst. 1. cap. 15. profert. Hanc consuetudinem, quæ contra sanctam Ecclesiam Catholicam augeri videtur, omnino interdicimus, ut nullo modo unquam oblationes, quæ intra sanctam Ecclesiam offeruntur, sub dominio laicorum detineantur &c. *Confer utriusque dictatum, & ab uno eodemque artifice deprehendes prodiisse.*

AD DAMASUM DE OBLATIONIBUS ALTARIS. [a]

Noverit sancta auctoritas tua, Papa venerande, quia de quæstione, quam chieatulo tuo proposuisti, & congrua responsa per Epistolam mandasti, hoc est, de panibus a fidelibus in altari oblatis, quis illis jure uti debeat. Quantum præcipuis Ecclesiæ doctoribus investigare valui, in paucis tibi rescribere curavi. Testes autem idoneos quos ad hanc rem corroborandam conciliavi, hi sunt Gregorius Nazianzenus mirabilis doctor, Cyrillus, Athanasius, Theophilus, Anatholius, Joannes Chrysostomus, * Eustathius, Eusebius chronographus „, & noster Hilarius: qui omnes uno ore eodemque consensu veluti vera sancti Spiritus organa, anathematis mucrone censent esse feriendos, qui in usu laicorum panes oblationum contulerint: quia omnino sacerdotibus solis debentur: nisi forte religionis gratia, laici pro benedictione de manu sacerdotis accipiant. Non solum autem de panibus in Ecclesia hoc sanxerunt patres nostri, sed de omnibus quæ altari offeruntur: dicentes atque docentes, magnum nefas esse, & per omnia diabolica temeritate hoc fieri ubiquumque acciderit & valde esse intolerabile sanctæ Ecclesiæ, ut sine vindicta sanctorum Canonum remaneat.

Cap. 1.

* Al. Eustathius.

Unde Chrysostomus in Commentariis super Matthæum, ubi discipuli spicas manibus vellebant sabbato, & pharisæi reprehendebant, sic ait: „ Si non licuit David „ & viris ejus adhuc sub umbra legis comedere panes Propositionis, quando ab „ Abimelech panes petiit fame stimulante: quomodo nunc Evangelio coruscante persuaderi debet laicis, ut oblationem „ panum Deo oblatorum suis usibus rapiant? „ Dicit namque perinde Apostolus: *Qui altari serviunt, de altari participent.* Ergo quia sacerdotes pro omnibus orare solent, quorum eleemosynas & oblationes accipiunt: qua fronte præsumunt laici oblationes, quas Christiani pro peccatis suis offerunt, vel comedere, vel aliis concedere: cum ipsi non debeant pro populo orare? Ob hoc, Papa gloriose, mittere oportet illos præsumtores in excommunicationem perpetuam, ut cæteri metum habeant, & amplius hæc in Ecclesia ne fiant.

Cap. 2.

[a] Quamquam Hieronymo adscripta olim vulgo habetur, notatu dignum est tamen, ejus neque in editis, neque mss. quod vidimus libris, nomen adponi, quod in aliis ejusmodi solenne est. Aliam pseudo-Hieronymi Epistolam ad Damasum de Canonibus Evangeliorum exhibuimus Tomo præcedenti pag. 665.

ADMONITIO

DE SUBSEQUENTIBUS DUABUS EPISTOLIS.

Godefridus Henschenius primus typis descripsisse has Epistolas dicitur, quas & in plerisque, nec sane contemnendæ antiquitatis, aut notæ mss. codicibus præfationis loco præfixas Libro de Vitis Romanorum Pontificum sub Damasi nomine, *invenire*
B *est. Atque ille quidem pro germanis Damasi atque Hieronymi scriptis habuit: utque aliis probaret, pro virili contendit. Nunc autem nemo sentit, æra lupinis distare propius, quam a doctissimorum Patrum illorum stylo atque eruditione has prope dixerim quisquilias & nugas. Falsi arguit, refellitque data opera Schelestratius Antiquit. Eccles. Dissert. III. cap. 3. tum Papebrochius, in Porpyleo, atque alii passim. Oudinus Damaso Portuensi, IX. ad*
C *finem vergentis sæculi Auctori, de quo mox plura dicenda erunt, adscribit. Nos huc primi adscivimus, ne quid quod Hieronymi nomine insignitur, deesset.*

BEATISSIMO PAPÆ DAMASO HIERONYMUS.

a GLoriam Sanctitatis tuæ nostra humilitas deprecatur, a ut secundum Apostolicæ Sedis auctoritatem, quam cognovimus per tuam Sanctitatem gubernari,
D Actus gestorum a Beati Petri Apostoli Principatu usque ad vestra tempora, quæ scilicet in Sede tua gesta sunt, nobis per ordinem paucis enarrare digneris, quatenus nostra humilitas sentiens recognoscat, quis meruerit de Episcopis supradictæ Sedis martyrio coronari, vel si quis contra Canones Apostolorum excessisse cognoscatur. Ora pro nobis, Beatissime Papa.

E

DAMASUS EPISCOP. URBIS ROMÆ HIERONYMO PRESBYTERO.

GAudet Ecclesia tuo fonte jam satiata, & amplius sitit curiositas temporum
b b Sacerdotalium, ut quod dignum est, cognoscatur: quod indignum, respuatur. Verumtamen gesta Pontificum, quæ po-
F tuimus reperire in Sedis nostræ studio,
A ad tuam caritatem gaudentes direximus. Ora pro nobis ad sanctam Resurrectionem, frater, & compresbyter. Vale in Christo Deo & Domino nostro. Datum X. Kalend. Junii, & accepta Kalendas Octobris: missa de Roma Hierosolymam.

ADMONITIO.

DE SUBSEQUENTE EPISTOLA.

Hæc fidem ipsa sibi omnem abrogat. Ego neque quid sibi velit, qui scripsit, satis bene assequor: tanta est dictati ejus inscitia. Video nihilominus quo tendat: ac fere nihil dubito, hujus quæ Damaso, ut & subsequentis quæ Hieronymo tribuitur, eundem auctorem pronuntiare, notissimum nempe illum fallaciarum artificem Isidorum Mercatorem, seu verius Peccatorem. Inter Decreta falso adscripta S. Pontifici, in collectione Sarazanii, hoc octavo loco habetur, ex his Epistolis manifesto confictum: Tunc quoque constituit S. Damasus, ut Psalmi die noctuque canerentur per omnes Ecclesias. Qui & hoc præcepit, ut in fine uniuscujusque Psalmi subjungeretur, *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto, sicut erat in principio, & nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen. Hæc autem Decreta, ut & illa ex quibus excerpta sunt Acta, tametsi Baronio ad annum 384. probentur, falsa omnino esse, P. Constantius præ cæteris demonstravit. Addemus & nos quædam in subsequentis Epistolæ censura. Erasmus non inerudite hujus artifici exprobrat, quod non saltem illud cavit, ne Sacerdotem vocaret, qui non esset Episcopus, cum eo sæculo non vocarentur Sacerdotes nisi Episcopi. Tum demiror, inquit, cur non eadem opera vocarit Cardinalem, cum hoc vocabulum illis temporibus adhuc fuerit inauditum.*

DAMASUS HIERONYMO.

Damasus Episcopus fratri & compresbytero Hieronymo in Domino salutem.

DUM multa corpora librorum in meo arbitrio oblata fuissent, contigit, ut librum Psalmorum in meo animo festinus cognoscerem deti-

a Lambecius ex Cæsareæ Bibliothecæ mss. legit, *ut secundum ordinem Apostolicæ Sedis, quam cognovimus gubernari per tuam Sanctitatem*: tum, *Pontificatu*, pro *Principatu*: & a *ad nostra tempora, quæ gesta sunt in Sede tua enarrare digneris*, denique, *sentire cognoscat qui meruerunt Episcoporum* &c. *vel qui contra* &c.

b Apud Lambecium *Sacerdotalis*. Subsequenti periodo, *Tamen quod gestum est, quod potuimus reperire, nostræ Sedis studium ad tuam charitatem* &c. in fine adscripta dies alia: *Data Kalendis Junii, accepta sexto Kalendas Octobris* &c. Laudatus Schelstratius Dissertat. III. cap. III num 8. Sola, inquit, priora verba, *Gaudet Ecclesia tuo fonte jam satiata*, &c. sufficere deberent ad Epistolam Damaso abjudicandam, tum ineptum plane verborum, *temporum Sacerdotalia*, sensum esse ostendit: itemque illa incondita & barbara, *in nostra Sedis studio*, & *gaudentes* (al. *gaudenter*) *direximus*. denique Clausulam quæ a Damasi stylo abhorret, humanæ quantum.

tineri, & memoriam capacitatis meæ imbuere. A

a [a] Cogitavi, frater amantissime, & in Christo semper sacerdos, ut secundum Septuaginta Interpretes, id est, Mathiam & Ptolæmeum, [b] Muchium, Sareum, Hydronium, Pamphilum, Zoastirem, Didymum, Sanium, Epiphanium, Ciatrem, Simonem, & cæteros, in quantum [c] nostra recurrit conscientia, de Septuaginta invenire vestigia. Peto item caritatem tuam, ut sicut a creatore tuo Alexandro coepiscopo nostro didicisti in gremio Græcorum psallere: ita & ad nos tua fraternitas dirigere delectetur: quia tantæ simplicitatis indago est apud nos, ut tantum in die Dominica Apostoli Epistola una recitetur, & Evangelii capitulum unum dicatur: & nec [d] psallendi mos tenetur, nec hymnidicus in nostro ore cognoscitur. Peto ergo per fratrem & compresbyterum nostrum Bonifacium, ut jubeat fraternitas tua rei hujus nobis aperire vestigium. Missa quinto Kalendas Novembris per Bonifacium presbyterum Jerosolymam.

ADMONITIO
DE SUBSEQUENTE EPISTOLA.

Doxologiæ ad finem cujusque Psalmi inter canendum adjungendæ, ut capite ex hoc uno hujus epistolii artificem mentiri splendide intelligas, Damasus auctor non fuit, eoque minus suasor Hieronymus. Alterum evincit Cassianus lib. II. de Instit. Cœnob. cap. 8. ubi, Ut uno, *inquit*, cantante in clausula psalmi omnes adstantes concinant cum clamore, *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto*, nusquam per omnem Orientem audivimus, *Degebat vero Hieronymus ibi. Alterum probat Vasensis II. Concilii anno 529. celebrati Canon V. ex quo manifestum est, nondum usu receptum fuisse in Galliis, ut doxologiæ versus*, Sicut erat in principio, &c. *subjungeretur: quod certe si ante annos ferme centum quinquaginta a Damaso fuerat institutum, tandiu neglexisse eam Ecclesiam, par non est credere. Cætera persequi non vacat, vix enim una est sententiola, quæ mendacii auctorem non prodat. Erasmus ait, Quis non ex ipsa statim salutatione deprehendat impostorem, nisi prudens clauserit oculos?* Damaso sedis Apostolicæ urbis Romæ Hieronymus supplex. *Quæso, quando sic unquam salutavit Hieronymus? Deinde quam concinne rem ingreditur.* Legi literas Apostolatus tui poscentes, *& reliqua quæ sequuntur, tam insulsa, tamque frigida, ut Jovinianus ipse, cujus insantiam tot salibus insectatur Hieronymus, ad hunc collatus, Cicero quispiam videri possit. Ut nobis tamen nihil dissimulare liceat, hanc in peranti quo ms. Epistolam invenimus, qui in Vaticana, olim Palatina Bibliotheca num.* 187. *prænotatur, ad eumque post Sarazanii editionem exegimus diligentissime. Subditur in eo codice continuo sensu, nec ulla distinctionis adposita nota, longa illa de Psalmorum ordine atque auctoribus lacinia, quam & nos subnectimus, quod ipsius pars Epistolæ, quæquumque tandem illa sit, videri possit, maxime cum debita conclusione, quæ hactenus edita est, careat.* B C

HIERONYMUS [e] DAMASO.

Beatissimo Papæ Damaso Sedis Apostolicæ urbis Romæ, Hieronymus supplex.

D Legi literas Apostolatus tui, poscentes, ut secundum simplicitatem Septuaginta Interpretum canens, psalmographum interpretari festinem propter fastidium Romanorum: ut ubi obscuritas impedit, apertius, & Latine trahatur [f] sensus. Precatur ergo cliens tuus, ut vox ista psallentium in sede Romana die noctuque canatur: & ut in fine cujuslibet psalmi, sive matutinis horis, sive vespertinis conjungi præcipiat Apostolatus tui ordo, *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto: Sicut erat in principio, & nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.* Istud carmen [g] omni psalmo conjungi præcipias: ut fides trecentorum decem & octo Episcoporum Nicæni Concilii, etiam vestri oris consortio declaretur. Ubi autem Deus & homo honorabili cap. 1. E

[a] Princeps editio, *Cogitatu, frater amantissime & in Christo semper Sacerdos, rogo te, ut &c.* tum alia Milesii Sarazanii, *secundum Septuaginta Interpretes & Presbyteros, id est, &c.*

[b] Quidam apud Sarazanium mss. *Mutium*, & mox *Hydromam*, & *Zoatrem* (ipse mavult; *Zoastiten*) denique *Sammorum* pro *Sanium*.

[c] Aliter in prima edit. *in quantum vestra potuerit conscientia*: & mox, *sicut Alexandrum coepiscopum nostrum docuisti in gremio &c.* Sarazanius, *sicut a rectore tuo . . . didicisti Græcorum psallentiam ad nos dirigere sua fraternitas &c.*

[d] Idem, *psallentium*: tum duobus verbis, idque varius, *hymni decus* (pro *hymnidicus*) *in ore &c* Paulo post *Iubeat*, pro *jubeat*. In fine vetus editio, *Hierosolymitanum* pro *Jerosolymam*.

[e] Palatinus ms. cum Sarazanii Editione, *vestri*. Tum ille, *canendum Psalmographum*, ita, *canentes*: &, *me interpretari festines*.

[f] Eadem Editio, "trahatur ad sensus. Precans ergo . . . in sede tua Romana die noctuque canatur, in quo finem cujuslibet psalmi . . . *Apostolatus tui ordo finiri*, *hoc est*, Gloria Patri.

[g] Interferunt *laudis* idem Palatinus ms. & Sarazanii Editio, pariterque legunt paulo post, *in vestro ore pari consortio declaretur. Ubi Deus &c.*

[* al. dicatur.] bili voce * cantatur, *Alleluja* semper cum omnibus [a] psalmis assigatur: ut in omni loco communiter respondeatur nocturnis temporibus. In Ecclesia autem post Resurrectionem usque ad sanctum Pentecosten finiatur: inter dierum vero spatia quinquagesimæ, propter novitatem sancti Paschæ, [b] vox ista laudis canatur in Aleph: quod Græce prologus, Latine præfatio dicitur.

Cap. 2. David filius Jesse cum esset in regno suo, quattuor elegit, qui psalmos facerent, idest Asaph, Eman, Ethan, & Idithun. Ergo octoginta & octo dicebant psalmos, & CC. diapsalma: & cytharam percutiebat Abira cum David rege. Et arca Domini in Hierusalem post annos XL. revocatur ab Azoto, cum mansitaret in domo Aminadab. Hanc imposuit in subjugali novo, & adduxit in Hierusalem. Electa simul ex omni genere filiorum Israel septuaginta milia virorum. De tribu autem Levi electi sunt ducenta octoginta septem milia viri. Ex quibus hi primi esse principes cantionum constituti. Idest Asaph, Emam, Ethan, & Idithun, unicuique autem eorum dividuntur LXXII. viri adclamantes laudes cantionum Domino nostro. Et unus quidem eorum ferebat cymbalum, alius sineram, alius cytharam, alius tuba cornea exsultans.

Cap. 3. In medio autem stabat David rex tenens ipse psalterium. Arca autem Domini antecedebat choris, & ad sacrificia vitulos albos. Populus vero universus sequebatur retro arcam. Sunt ergo omnes psalmi David CL. juxta tenorem, & vocabulum Scripturarum, ita & propositi sunt. Quorum quidem IX. fecit ipse David. XXXII. non sunt suprascripti. LXXII. in David Regem. XI. in Asaph. XII. in Idithun. IV. in filios Choreph, unum in Zachariam, unum in Aggæum, duos in Moysen, duos in Salomonem Regem. Finiunt utique omnes psalmi David filii Jesse regis Israel numero CL. Ita dispositio ipsa continet, idest Diapsalma LXXV. Alleluja XXI. Canticum gradum XV. Cæteri vero prout textu Scripturæ continentur, sic recitantur pro suis nominibus. Nam primus psalmus nulli adsignatur, & juxta historiam quæ omnium est. Deinde qui alius intelligitur plenissime esse, nisi primogenitus Dei. Ergo merito suprascriptio non fuit necessaria, quia ipse primus psalmus Christi mentionem faciendo, est ad veram Christi exponendam personam. Sed psalmi omnes non secundum suam historiam, sed secundum prophetiam pœne intelliguntur. Nam psalmi omnes qui scribuntur, *ipse David*, ad Christi pertinent sacramenta, quia ipse David dictus est Christus. Nunc autem exposuimus originem omnium psalmorum. Et exponimus, quomodo Hebræi librum psalmorum in quinque dividant libros. Primus liber sic continetur a Psalmo primo usque ad quadragesimum. Secundus liber sic concinetur a XLI. usque ad LXXI. Tertius liber sic continetur a LXXII. usque ad LXXXVIII. Quartus liber sic continetur a LXXXIX. usque ad CV. Quintus liber sic continetur a CVI. usque CL. Oret pro nobis Beatitudo tua, Beatissime Papa.

ADMONITIO

DE SUBSEQUENTIBUS EPISTOLIS.

Nemo non sentit istam, & quæ subsequitur Epistolam, ipsamque adeo De nativitate S. Mariæ *subnexam narrationem, unius ejusdemque esse fabularum architecti. Adito, ne te diutius argumentis recitandis moremur, qui eas falsi arguunt, refelluntque, Baronium ad annum* 388. *num.* 101. *Joannem Molanum lib.* de Picturis *cap.* 21. *e recentioribus Fabricium in Codice Apochrypho Tom.* I. *cujus etiam recensione ac notis utemur, ne actum agere videamur.*

CHRO-

a Tacet eadem edit. *Psalmis*, tum legit *nocturni temporis*, & cum Palatino ms. *a sancta resurrectione usque &c.* denique pro *quinquagesima*, quam vocem prorsus omittit laudata Sarazanii Editio, alii libri, alio item sensu, *quinquaginta* legunt, idest, *finiatur inter dierum spatia quinquaginta*. Olim, quod & Coustantio notatum est, nescio quis cum Papa Gregorio primo expostulabat, quod Græcas mallet quam Romanas consuetudines sequi, nominatim *quia alleluja dici ad Missas, extra Pentecostes tempora fecisses*. Cui ille data ad Joannem Episcopum Syracusanum Epistola, respondit, *Ut Alleluja hic* (Mss. Regius, & Colbertin. *non*) *diceretur, de Jerosolymorum Ecclesia ex Beati Hieronymi traditione tempore beatæ memoriæ Damasi traditur tractum. Et ideo magis in hac re illam consuetudinem amputavimus*. Disputant de istorum, quibus ego mendum subesse existimo, verborum sensu in utramque partem summi viri Card. Bona de Divin. Psalmod. cap. 16. Tillemontius Tom. 8. pag. 420. Coustantius loco laudato, atque alii. Nostra quod interest, qui Isidorum Mercatorem ex Gregorii verbis nactum occasionem contendunt, hujus supponendæ Epistolæ, dicunt quidem propius ad verum; nihilo tamen minus cum jam inde a Damasi temporibus traditionem, imo decretum Gregorius repetat, rationem hujus quoque rei aliquam haberi velim. Quæ Coustantius eo congerit, reperitque ex nota atque familiari Gregorio Benedictina regula, mihi quidem satis haud faciunt. Nonnihil etiam illa, quam notavimus, lectio *quinquagesimæ*, pro *quinquaginta*, imo qui alius inde exsurgit loci sensus, propositæ explicationi adversari videtur.

c Plus habet Sarazanii Editio, *ut vox ista*, & post verbum *Aleph, quod est Alleluja, laus tibi soli, quod Græce &c* sed non ita mihi felici esse contigit, ut satis bene assequere, quid hæc sibi velint. Quæ hinc subsequuntur, ex codice Palatino, qui textum continuat, ut dudum monuimus, descripta sunt.

CHROMATIUS ET HELIODORUS
EPISCOPI HIERONYMO.

Dilectissimo fratri Hieronymo presbytero, Chromatius & Heliodorus Episcopi salutem in Domino.

Cap. I. ORtum Mariæ reginæ virginis, simul & nativitatem atque infantiam Domini nostri Jesu Christi in apocryphis invenimus libris, in quibus multa contraria nostræ fi- B dei considerantes scripta, recusanda credimus universa: ne per occasionem Christi, lætitiam Antichristo traderemus. Ista igitur nobis considerantibus, exstiterunt viri Dei, Armenius & Virinus, qui dicerent sanctitatem tuam beatissimi Matthæi Evangelistæ manu scriptum volumen Hebraicum invenisse, in quo & Virginis matris, & Salvatoris infantia esset scripta: & idcirco tuam caritatem per ipsum Dominum nostrum Jesum Christum expetimus: quatenus & illud ex Hebræo Latinis auribus tradas: non tantum ad percipiendam quæ sunt Christi insignia, quantum ad hæreticorum astutiam excludendam: qui ut doctrinam malam instituerent, bonam Christi nativitatem, suo mendacio miscuerunt: ut post dulcedinem vitæ, mortis amaritudinem occultarent. Et erit ergo purissimæ pietatis, vel ut rogantes Fratres exaudias, vel Episcopos exigentes caritatis debitum, quod idoneum credideris, recipere facias. Vale in Domino, & ora pro nobis.

HIERONYMUS CHROMATIO
ET HELIODORO EPISCOPIS.

Dominis sanctis & beatissimis, Chromatio, & Heliodoro Episcopis, Hieronymus exiguus Christi servus in Domino salutem.

Cap. I. QUi terram auri consciam fodit, non illico arripit quicquid fossa profuderit lacerata, sed priusquam fulgens pondus vibrantis jactus ferri suspendat, interim vertendis suspendendisque cespitibus immoratur, & specialiter qui nondum lucris augetur. Arduum opus injungitur, cum hoc fuerit mihi a vestra beatitudine imperatum, quod nec ipse sanctus Matthæus Apostolus & Evangelista voluit in aperto conscribi. Si enim hoc secretum non esset, Evangelio utique ipsius quod edidit, addidisset: sed fecit hunc libellum Hebraicis literis obsignatum: quem usque adeo edidit, ut & manu ipsius liber

A scriptus Hebraicis literis a viris religiosissimis habeatur: qui etiam a suis prioribus per successus temporum susceperunt. Hunc autem ipsum librum, nunquam alicui transferendum tradiderunt: textum ejus aliter atque aliter narraverunt.

Sed factum est, ut a Manichæi discipulo nomine Seleuco, qui etiam Apostolorum gesta falso sermone conscripsit, hic liber editus, non ædificationi, sed destructioni materiam exhibuerit: & quod talis probaretur in synodo, cui merito aures Ecclesiæ non paterent. Cesset nunc oblatrantium morsus: non istum libellum canonicis nos superaddidimus Scripturis, sed ad detegendum hæreseos fallaciam, Apostoli, atque Evangelistæ scripta transferimus: in quo opere non tam piis jubentibus Episcopis obtemperamus, quam impiis hæreticis obviamus. Amor igitur est Christi, cui satisfaciemus, credentes quod nos suis orationibus adjuvent: qui ad Salvatoris nostri infantiam C sanctam per nostram potuerint obedientiam pervenire.

[a] DE NATIVITATE SANCTÆ MARIÆ.

PEtitis a me, ut vobis rescribam, quid mihi de quodam libello videatur, qui de Nativitate sanctæ Mariæ a nonnullis habetur. Et ideo scire vos volo multa in eo falsa inveniri. Quidam namque Seleucus, qui passiones Apostolorum conscripsit, hunc D libellum composuit. Sed sicut de virtutibus eorum & miraculis per eos factis vera dixit: de doctrina vero eorum plura mentitus est: ita & hic multa non vera de corde suo confixit. [b] Proinde ut in Hebræo habetur, verbum ex verbo transferre curabo. Si quidem sanctum Evangelistam Matthæum eumdem libellum [c] liquet composuisse, & in capite Evangelii sui, Hebraicis literis obsignatum [d] opposuisse: quod an verum sit, auctori præfationis, & fidei E scriptoris committo. Ipse enim ut hæc dubia esse pronuncio: & ita liquido falsa non affirmo. Illud autem libere dico, quod fidelium neminem negaturum puto, sive hæc vera sint, sive ab aliquo conficta, [e] sacrosancta sanctæ Mariæ magna miracula præcessisse, maxima consecuta fuisse: & idcirco salva fide ab his qui Deum ista facere posse credunt, sine periculo animæ suæ credi, & legi posse. Denique in quantum recordari possum, sensum non verba scriptoris sequens, & nunc eadem semita non eisdem

a Alias *Evangelium de Nativitate Mariæ* inscribitur.

b Seleuchi librum videtur affirmare se ex Hebraico translaturum, sed rectius duo hæc distinguit, & Seleuchi librum rejicit tanquam impiis additamentis refertum, & alterum Hebraicum tanquam nihil exitiosi habentem probari, licet non ut canonicum, & Matthæi genuinum.

c Si præfationi nempe, ut mox additur, fidem habere velis.

d Lege *apposuisse*.

e Leg. *Sacrosanctam S. Mariæ nativitatem magna &c.*

dem vestigiis incendens, nec quibusdam diverticulis ad eamdem viam recurrens: sic narrationis stylum [a] tentabo: & non alia dicam quam quæ aut scripta sunt ibi, aut consequenter scribi potuerunt.

Cap. II. Igitur beata & gloriosa semper virgo Maria de stirpe regia & familia David oriunda: in civitate Nazareth nata, Jerosolymis in templo Domini nutrita fuit. Pater ejus Joachim: Mater vero Anna dicebatur. Domus paterna est ex Galilæa & civitate Nazaret. Maternum autem genus ex Bethleem erat. Vita eorum simplex & recta apud Dominum, apud homines irreprehensibilis erat & pia. Nam omnem substantiam suam trifariam diviserunt. Unam partem Templo & Templi [b] servitoribus impendebant: aliam peregrinis & pauperibus erogabant: tertiam suæ familiæ usibus & sibi reservabant. Ita isti Deo chari, hominibus pii: per annos circiter viginti, castum domi conjugium sine liberorum procreatione exercebant. [c] Voverunt tamen si forte Deus donaret eis sobolem, eam se Domini servitio mancipaturos: cujus rei gratia, & Templum Domini singulis per annum festis frequentare solebant.

Cap. II. Factum est autem, [d] ut encæniorum festivitas appropinquaret: unde cum nonnullis contribulibus suis Jerosolymam & Joachim ascendit. Ea vero tempestate [e] Isachar ibi pontifex erat. Cumque inter cæteros concives suos etiam Joachim cum oblatione sua videret, despexit eum, & munera ejus sprevit: interrogans cur inter fecundos, infecundus ipse stare præsumeret: dicens, munera nequaquam Deo digna posse videri: quem ipse prole indignum judicasset, Scriptura dicente, [f] Maledictum omnem esse, qui non genuisset masculum in Israel. Dicebat ergo prius eum ab hac maledictione, sobolis generatione solvendum, & sic demum in conspectu Domini cum oblationibus esse venturum. Cujus opprobrii objectu, pudore magno suffusus Joachim, ad pastores, qui cum pecudibus erant, in pascuis suis secessit. Neque enim domum repetere voluit: ne forte a contribulibus suis, qui simul aderant, & hoc a sacerdote audierunt, eodem opprobrii elogio notaretur.

Cap. III. Verum cum ibi aliquandiu esset, quadam die cum esset solus, [g] Angelus Domini ei cum immenso lumine astitit. Qui cum ad ejus visionem turbaretur: Angelus qui ei apparuerat, timorem ejus compescuit, dicens: Noli timere Joachim, neque in visione mea turberis. Ego enim sum Angelus Domini, missus ab ipso ad te, [h] ut annuntiem tibi preces tuas esse exauditas, & eleemosynas tuas ascendisse in conspectum ejus. Videns quippe vidit pudorem tuum, & audivit sterilitatis opprobrium non recte tibi objectum. Peccati namque, non naturæ ultor est Deus. & ideo cum alicujus uterum claudit, ad hoc facit, ut mirabilius denuo aperiat: & non libidinis esse quod nascitur, sed divini muneris cognoscatur. Prima enim gentis vestræ [i] Sara mater, nonne usque ad octogesimum annum infecunda fuit? & tamen in ultima senectutis ætate genuit Isaac, cui repromissa erat benedictio omnium gentium. Rachel quoque tantum Domino grata, tantumque a sancto Jacob adamata, diu sterilis fuit: & tamen Joseph genuit, non solum dominum Ægypti, sed plurimarum gentium fame periturarum liberatorem. Quis in ducibus vel fortior Samsone, vel sanctior Samuele? Et tamen hi ambo steriles matres habuere. Si ergo ratio verbis meis tibi non persuadet, [k] crede dilatos diu conceptus & steriles partus mirabiliores esse solere. Proinde Anna uxor tua pariet tibi filiam, & vocabis nomen ejus Mariam: hæc erit, [l] ut vovistis, ab infantia sua ple-

[a] Fort. *temperabo*.

[b] Vocabulum *servitorum* barbariem resipit, ut alia hujus scripti sexcenta.

[c] Hoc votum ostendit, quod castum conjugium in præcedentibus verbis non sit intelligendum de omnimoda ἀποστερήσει. Forte non erraverint, qui hanc narrationem dixerint compositam ad similitudinem eorum, quæ de Anna Elcanæ uxore leguntur Sam. I. 1.

[d] Encænia Hierosolymitana celebrantur circa solstitium brumale. Mentio hujus festi I. Maccab. I. & Joan. X. 22.

[e] Isacharis Pontificis loco in pseudo-Jacobi protevangelio est Ruben: sed apud Josephum, & alios fide dignos Scriptores de utroque γρὺ quidem.

[f] Græca verba apud Damascenum qui νομικὸν πρόσταγμα vocat IV. 25. de Orthod fide: ἐπικατάρατος ὃς οὐκ ἐγείρει σπέρμα ἐν τῷ Ἰσραήλ. Hier. advers. Jovin. *Maledicta sterilis quæ non habet semen in Israel.* Pro semine *masculum* ponitur in hoc pseudo-Evangelio, id enim semen κατ' ἐξοχήν. Aut forte eo jungenda sunt. *Maledictum omnem masculum, qui non genuisset.* Nam alioqui nec Maria in lucem edita, masculum generaverant ejus parentes. Sed in Scripturis quidem frustra hæc quæras, etsi inter Benedictiones legitur Exod. XXIII. 26. & Deut. VII. 14. οὐκ ἔσται ἄγονος, οὐδὲ στεῖρα ἐπὶ τῆς γῆς σου. Et Esaiæ XXXI. ultim. in Edit Græca, nam ab Hebræis hæc derideri ait Hieronymus ad Pammach. de Optimo gen. interp. μακάριος ὃς ἔχει ἐν Σιὼν σπέρμα, καὶ οἰκείους ἐν Ἱερουσαλήμ.

[g] Apparitiones Angelorum fere solet comitari lux, quæ δόξα Κυρίου vocatur Luc. II. 9. sic infra cap. 9. Cæterum Epiphanius hæresi 79. num. 5. refert in deserto Angelum Joachimo apparuisse, & Mariæ nativitatem annuntiasse.

[h] Sic Actor X. 4. αἱ προσευχαί σου καὶ αἱ ἐλεημοσύναι σου ἀνέβησαν εἰς μνημόσυνον τοῦ θεοῦ.

[i] Gen. XI. 30. XVI. 1. & XVIII. 11. Nusquam tamen fit mentio anni ætatis octogesimi, uti nec Genes. XI. ubi narrant genitum ex Sara Isaacum, Abraamo jam centum annorum ætatem consecuto. Utcumque tamen id colligas ex tempore Saræ defunctæ an. ætatis 127. Gen. XXIII. 1.

[k] Idest tot exemplis a me allatis. Male antea editum: *persuadet credere*

[l] Sic lego, cum vitiose in aliis Edit. *ut novistis*. Vid. supra cap. 1. Meminit illius voti a matre Mariæ nuncupati Gregorius quoque Nyssenus Homil. in Natal. Domini.

Expressum ex Luc. 1. 15. Domino consecrata, & Spiritu Sancto replebitur * adhuc ex utero matris. Omne immundum neque manducabit neque bibet: neque inter populares forinsecus turbas, *Vid. quæ infra ad cap. 6.* * sed in Templo Domini conversatio ejus erit: ne quid de ea sinistrum vel suspicari saltem possit vel dici. Itaque ætate procedente, *Sine exem. Gen. ... 1. 21.* sicut ipsa mirabiliter ex sterili nascetur: ita * incomparabiliter virgo generabit Altissimi Filium, qui Jesus vocatur: secundum nominis etymologiam, Salvator omnium gentium erit. *Σημεῖον ut Luc. 2. 12.* Et hoc tibi eorum quæ annuntio signum erit. *porta Atrii ... tralis.* Cum perveneris ad auream * in Jerosolymis portam, habebis ibi obviam Annam uxorem tuam, quæ de tuæ regressionis tardatione modo sollicita, tunc in aspectu tuo gaudebit. His dictis Angelus discessit ab eo.

Cap. 3. ... Jacob. 14. 25. ... 2. 15. Apocal. 8. 3. Luc. 1. 42. Deinde apparuit Annæ uxori ejus dicens: Ne timeas Anna, * neque phantasma putes esse quod vides. Ego enim sum Angelus ille, qui preces & eleemosynas vestras obtuli in conspectu Dei: & nunc missus sum ad vos, ut annuntiem vobis nascituram filiam, quæ Maria vocata, super omnes mulieres erit benedicta. Hæc a nativitate
a sua statim [a] Domini gratia plena, tribus
b ablactationis suæ annis in domo paterna permanebit. Postea servitio Domini manci-
c pata, a templo [c] usque ad intelligibiles annos non discedet. Ibi denique jejuniis & orationibus nocte ac die Deo serviens, ab omni immundo se abstinebit. Virum numquam cognoscet: sed sola sine exemplo, sine macula, sine corruptione sine virili comixtione, virgo filium, ancilla Dominum, & gratia, & nomine, & opere, Salvatorem mundi generabit. Itaque surge, ascende Jerusalem: & cum perveneris ad
d portam, quæ aurea, pro eo quod [d] deaurata est, vocatur: ibi pro signo, virum tuum, pro cujus incolumitatis statu sollicita es, obvium habebis. Cum hæc igitur ita venerint, scito quod quæ annuntio, sine dubio complenda erunt.

Igitur juxta Angeli præceptum, uterque *Cap. 6.* de loco in quo erant, promoventes, [e] ascenderunt Jerusalem: & cum ad locum *e* pervenissent, angelico vaticinio designatum, ibi sibi invicem obviaverunt. Tunc de mutua sua visione læti, & promissæ prolis certitudine securi debitas Domino, humilium exaltatori, gratias egerunt. Itaque adorato *Luc. 1. 52.* Domino, [f] domum regressi, Divinum pro- *f* missum certi & hilares expectabant. Concepit ergo Anna, & peperit filiam: & juxta mandatum angelicum, parentes vocabant nomen ejus Mariam.

Cap. 7. Cumque trium [g] annorum circulus vol- *g* veretur, & ablactationis tempus completum esset, ad Templum Domini virginem cum oblationibus adduxerunt. Erant autem circa Templum, juxta [h] quindecim graduum Psal- *h* mos, quindecim ascensionis gradus. Nam *In Monte Moria.* quia Templum erat * in monte constitutum, altare holocausti, quod forinsecus erat, [i] *i* adiri nisi gradibus non valebat. In horum itaque uno, beatam virginem Mariam parvulam parentes constituerunt. Cumque ipsi vestimenta quæ in itinere habuerant, exuerent, & cultioribus ex more vestibus se & mundioribus induerent: virgo Domini cunctos sigillatim gradus, sine ducentis & levantis manu ita ascendit, ut perfectæ ætati in hac dumtaxat caussa nihil deesse putares. Jam quippe Dominus in virginis suæ infantia magnum quid operabatur: & quanta futura esset, [k] hujus miraculi indicio præmon- *k* strabat. Igitur sacrificio secundum consue- *1. Sam. 1. 24.* tudinem legis celebrato, & [l] voto suo *l* perfecto, Virginem [m] intra septa Tem- *m* pli

a Κεχαριτωμένη ... 1. 28. Syrus quoque interpres reddidit מליא טיבותא. Græca voce utitur ante Lucam Syracides ... 8. & XVIII. 17. Cæterum quod Ambrosio & aliis quibusdam veteribus gratia plena exponitur, *Christo plena*, parum congruenter fit ad Angeli mentem.

b Sic in Proto-Evangel. Jacobi c. 8. Trimulam in templo repræsentatam ait etiam Evodius apud Nicephorum lib. II. c. 3.

c Idest usque ad annos intelligentes, sive quibus homo incipit intelligere malum reprobandum, & bonum eligendum. Es. VII. 15. Joan. III. 11. Adjectivis in *bilis* sensu activo uti solent Scriptores non infimæ tantum ætatis, sed optimæ quoque.

d Josephus de Bello Judaic. V. 14. portam orientalem testatur abundantius auro & argento ornatam fuisse quam reliquas, etsi & ipsæ inauratæ essent.

e In templum. Sic Luc. XVIII. 31.

f In oppidum Nazareth. Dicitur deinde Anna post genitam Mariam, amisso Joachimo marito, duobus præterea viris nupsisse, Cleophæ, & Salomæ: qua de re hosce tres versus affert Jo. Gerson de Nativ. Virg. Mariæ. Tom. III. p. 59.

Anna tribus nupsit, Joachim, Cleophæ, Salomæque,
Ex quibus ipsa viris peperit tres Anna Marias,
Quas duxere Joseph, Alphæus, Zebedæusque,
Prima Jesum, Jacobum, Joseph cum Simone Judam
Altera dat: Jacobum dat tertia, atque Joannem.

Sed parum fidei hanc traditionem mereri, ostendit Veterum silentium, & quod Salome mulieris nomen est, non viri. Matt. XV. 16.

g De quibus Angelus supra c. 4.

h De gradibus illis quindecim Ezech. XL. 6. & 34. seq. Meminit & Josephus. Quod vero gradus hosce juxta totidem Psalmos המעלות, sive *adscensionem* circa Templum fuisse hic statuatur, legitur in Talmude, & confirmatur a Kimchio, & aliis Judæis. De his non infrequenter veteres Patres Christiani. A Græcis Psalmi illi dicuntur τὰ πρὸς κύριον, quia primus ex illis inquit, πρὸς κύριον ἐν τῷ θλίβεσθαί με &c.

i Etsi altare ipsum gradibus adscendere prohibuit lex Exod. XX. 26. Quod ut cum more Judæorum & Ezech. XLIII. 17. concilietur, inquiunt viri eruditi. Verisimillimum autem est, quod Ezechiel per מעלות altaris intelligat plures acclives tramites, per quos potetant sacerdotes sine gradibus pervenire in altaris pavimentum & ambitus.

k Quod puella tres annos nata semicubitales (talem enim eorum altitudinem & latitudinem fuisse, ait Jacobus Juda Leo de Templo pag. 21.) gradus conscendere posset.

l Morem voti virginitatis faciendi a Jephtæ filia quidam repetunt. Votum autem Mariæ multi inter Christianos Theologos adstruunt, quos inter Petavius lib. 14. de Incarnat. c. 4.

m Epiphanius in Ancorato n. 60. ait primogenitos tam mares, quam fœminas in Templo consecrari, ibique ad annos pubertatis educari solitos.

pli, cum aliis virginibus ibidem educan-
dam dimiſerunt: ipſi vero domum regreſſi
ſunt.
cap. 8. Pſal. 27. 10. Virgo autem Domini, cum ætatis pro-
ceſſu & virtutibus proficiebat: & juxta Pſal-
miſtam, pater & mater dereliquerant eam:
a Dominus autem aſſumſit eam. a Quotidie
namque ab Angelis frequentabatur: quoti-
die divina viſione fruebatur: quæ eam a ma-
lis omnibus cuſtodiebat, & bonis omnibus
b redundare faciebat. Itaque b ad quartum
decimum annum uſque pervenit, ut non
ſolum nihil de ea mali reprehenſione dignum
confingere poſſent: ſed & boni omnes qui
eam noverant, vitam & converſationem e-
c jus, admiratione dignam judicarent. c Tunc
Pontifex publice denuntiabat, ut virgines
quæ in Templo conſtituebantur, & hoc æ-
tatis tempus impleſſent, domum reverteren-
tur, & nuptiis ſecundum morem gentis,
& ætatis maturitatem, operam darent.
Cui mandato cum cæteræ pronæ paruiſ-
ſent: ſola virgo Domini Maria hoc ſe fa-
cere non poſſe, reſpondit dicens: Se qui-
dem & parentes ſuos Domini ſervitio man-
cipaſſe, & inſuper ſe ipſam Domino vir-
ginitatem voviſſe: quam nunquam viro
d aliquo, commixtionis d more cognito,
violare vellet. Pontifex vero in anguſtia
conſtitutus animi, cum neque contra Scri-
Pſal. 75. 11. pturam, quæ dicit: *Vovete, & reddite*,
e votum infringendum putaret: e neque mo-
rem genti inſuetum introducere auderet,
præcepit, ut ad feſtivitatem quæ immi-
nebat, omnes ex Jeroſolymis & vicinis
locis primores adeſſent: quorum conſilio
ſcire poſſet, quid de tam dubia re facien-
dum eſſet. Quod cum fieret, omnibus
in commune placuit Dominum ſuper hac
re eſſe conſulendum. Et cunctis quidem
orationi incumbentibus, pontifex ad con-
ſulendum Deum, ex more acceſſit. Nec
Num. 27. 21. & Num. VII. 8. 9. mora cunctis audientibus, de oraculo, &
de propitiatorii loco, vox facta eſt ſe-
cundum Iſaiæ vaticinium, requirendum
eſſe cui virgo illa commendari & deſpon-
ſari deberet. Liquet enim Iſaiam dice-
Iſai. 11. 1. re: Egredietur virga de radice Jeſſe, &
flos de radice ejus aſcendet, & requieſcet
ſuper eum Spiritus Domini: ſpiritus ſa-
pientiæ & intellectus: ſpiritus conſilii &
fortitudinis: ſpiritus ſcientiæ & pietatis:
& replebit eum ſpiritus timoris Domini.
Secundum hanc ergo Prophetiam, cun-
ctos de domo & familia David, nuptui
habiles, f non conjugatos, virgas ſuas
allaturos ad altare prædixit: & cujuſcumque f
poſt allationem g virgula florem germinaſ-
ſet, & in ejus cacumine Spiritus Domini
in ſpecie columbæ conſediſſet, ipſum eſſe g
cui virgo commendari & deſponſari debe-
ret.
Erat autem inter cæteros Joſeph, ho- cap. 8.
mo de domo & h familia David grandæ- h
vus: cunctis vero virgas ſuas juxta ordi-
nem deferentibus, ſolus ipſe ſuam ſubtra-
xit. Unde cum nihil divinæ voci conſo-
num apparuiſſet, pontifex iterato Deum
conſulendum putavit. Qui reſpondit, ſo-
lum illum ex his qui deſignati erant, vir-
gam ſuam non attuliſſe, qui virginem de-
ſponſare deberet. Proditus eſt itaque Joſeph.
Cum enim virgam ſuam attuliſſet, & in
cacumine ejus, columba de cælo veniens
conſediſſet, liquido omnibus i patuit ei i
virginem deſponſandam fore. Igitur nu-
ptiarum k jure de more celebrato, ipſe qui- k
dem in Bethleem recedit civitatem, do-
mum ſuam diſpoſiturus, & nuptiis neceſſa-
ria procuraturus. Virgo autem Domini Ma-
ria: cum aliis ſeptem virginibus coævis &
l collactaneis, quas a ſacerdote acceperat, l
ad domum parentum ſuorum in Galilæam
reverſa eſt.
His vero diebus, primo ſcilicet adven- cap. 9.
tus ſui in Galilæam tempore, miſſus eſt
ad eam Angelus Gabriel a Deo: qui ei
conceptum dominicum narraret, & conce-
ptionis, vel modum, vel ordinem expone-
ret. Denique ingreſſus ad eam cubiculum
quidem ubi manebat, ingenti lumine perfu-
dit: ipſa vero gratantiſſime ſalutans, di-
xit: Ave Maria virgo Domini gratiſſima:
virgo gratia plena, Dominus tecum, bene-
dicta tu præ omnibus mulieribus: benedi-
cta præ omnibus hactenus natis hominibus.
Virgo

a Protoevangelium Jacobi præter frequens Angelorum commercium, etiam ab Angelo nutritam narrat.

b Ita & Evodius apud Nicephorum l. II. c. 3. Sed in Protevangel. Jacobi duodecennis tantum fuiſſe dicitur, cum Joſepho deſponſaretur.

c Pontifex iſte Zacharias vocatur in Proto-Evangelio Jacobi.

d Sic enim accipiunt verba Mariæ, Luc. I. 34. Ἄνδρα οὐ γινώσκω: ideſt, *non cognitura voui*.

e Ut nempe per totam vitam Virgo adultior in Templo degeret. Quod Greg. Nyſſenus lib. III. Orat. de die Natal. Domini, dicit mulierem inter Sacerdotes in Templo verſari, atque in ſanctis ædibus conſpici, nec lex, nec gravitas permittebat, οὔτε νόμιμον ἦν, καὶ ἅμα τῷ πράγματι τὸ σεμνὸν οὐ προσῆν.

f Protevang. Jacobi vocat τοὺς χηρεύοντας τοῦ λαοῦ. Epiph. in Ancorat. n. 60. χήρους καὶ ἀγάμους καθ' ἑκάστην φυλήν.

g Expreſſum ex eo quod narratur Num. XVII. cui deinde ſuperadditum de Spiritu Sancto. Columbæ ſpecie virgæ inſidente, occaſione Matth. III. 16.

h Epiph. hæreſ. LI. 10. vocat eum πρεσβύτην ὀγδοήκοντα ἐτῶν πλείω ἐλάσσω. Verum Hier. lib. 2. in Matth. velut *ex deliramentis Apocryphorum* repetitum rejicit, ideſt, quod Joſeph viduus fuerit, & filios filiaſque antea ſuſceperit.

i Epiph. hæreſ. LXXVIII. num. 7. κληρωθεὶς ἀπὸ ἀναγκασάντων, ſortibus nempe ad hoc cogentibus, quod repetit in Ancorato n. 60.

k Hoc eſt ſponſalibus quæ fiebant, cum ſolemni ritu in conventu ſponſi ſponſæque nomina tabulis inſcriberentur, ut auctor eſt Philo de legibus ſpecial. A ſponſaliorum tempore vero ad deductionem uſque mora aliqua concedi ſolita.

l Ita ſcripſi pro eo quod editum fuerat *collectaneis*, intelligit enim virgines, quæ eodem tempore cum illa fuerint poſt ablactationem in templum adductæ.

Virgo autem quæ jam angelicos bene noverat vultus, & lumen cæleste insuetum non non habebat: neque angelica visione territa, neque luminis magnitudine stupefacta, sed in solo ejus sermone turbata est: & cogitare cæpit qualis ista salutatio, tam insolita esse posset, quidve portenderet, vel quem finem esset habitura. Huic cogitationi, Angelus divinitus inspiratus occurrens: Ne timeas, inquit, Maria, quasi aliquid contrarium tuæ castitati hac salutatione prætexam. Invenisti enim gratiam apud Dominum: quia castitatem elegisti. Ideoque virgo sine peccato concipies, & paries filium. Hic erit magnus, qui [a] dominabitur a mari usque ad mare: & a flumine usque ad terminos orbis terræ. Et filius Altissimi vocabitur: quia qui in terris nascitur humilis, in cælo regnat sublimis. Et dabit illi Dominus Deus sedem David patris ejus, & regnabit in domo Jacob in æternum, & regni ejus non erit finis. Ipse quippe rex regum & Dominus dominantium est: & thronus ejus in sæculum sæculi. His Angeli verbis, virgo non incredula, sed modum scire volens, respondit: Quomodo istud fieri potest? Nam cum ipsa virum juxta votum meum nunquam cognosco: quomodo sine virilis seminis incremento parere possum? Ad hoc Angelus: Ne existimes, inquit, Maria quod humano more concipias. Nam sine virili commixtione, virgo concipies, [b] virgo paris, virgo nutries. Spiritus enim Sanctus superveniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi, contra omnes ardores libidinis. Ideoque quod nascetur ex te, solum erit sanctum: quia solum sine peccato conceptum, & natum, vocabitur Filius Dei. Tunc Maria manibus expansis, & oculis ad cælum levatis, dixit: Ecce ancilla Domini (neque enim dominæ nomine digna sum) fiat mihi secundum verbum tuum. [c] Longum forte & quibusdam tædiosum erit, si cuncta huic opusculo inserere voluerimus, quæ nativitatem dominicam vel præcessisse vel subsecuta fuisse legimus. Unde his omissis, quæ in Evangelio plenius scripta sunt, ad ea quæ minus habentur, narranda accedamus.

Ex Deuter. 10. 17. & 1. Tim. 6. 15. Ex Psal. 45. 6.

Cap. II. Joseph igitur a Judæa in Galilæam veniens, desponsatam sibi virginem, uxorem ducere intendebat: jam namque tres fluxerant menses, & [d] quartus instabat, ex eo tempore quo sibi desponsata fuerat. Interea paulatim utero puerperæ intumescente, [e] puerperam se manifestare cæpit: neque hoc latere potuit Joseph. Nam sponsi more liberius ad virginem introiens, & familiarius cum ea loquens, gravidam esse deprehendit. Æstuare itaque animo & fluctuare cæpit: quia ignorabat quid sibi potissimum esset faciendum. Neque enim eam traducere voluit, quia justus erat. Neque fornicationis suspicione infamare, quia pius. Itaque cogitabat clam dissolvere conjugium, & occulte dimittere eam. Hæc autem eo cogitante, ecce Angelus Domini ei apparuit in somnis, dicens: Joseph fili David, noli timere: hoc est, ne velis fornicationis suspicionem in virgine habere, vel aliquid sinistrum cogitare, neque timeas eam in uxorem ducere. Quod enim in ea natum est, & nunc animum tuum angit: non hominis, sed Spiritus sancti est opus. Pariet enim omnium virgo sola Dei Filium, & vocabis nomen ejus Jesum, idest, Salvatorem: ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum. Igitur Joseph secundum Angeli præceptum virginem uxorem duxit: nec tamen cognovit eam, sed caste procurans custodivit. Jamque nonus a conceptione instabat mensis, cum Joseph, uxore, cum aliis quæ necessaria erant assumpta, Bethleem civitatem unde ipse erat, tetendit. Factum est autem cum essent ibi, impleti sunt dies ut pareret: & peperit filium suum primogenitum, sicut sancti Evangelistæ docuerunt, Dominum nostrum Jesum Christum: qui cum Patre, & Filio, & Spiritu Sancto vivit & regnat Deus per omnia sæcula sæculorum.

Matth. 1. 19. — Ex Mat. 1. ultim. — Luc. II. 6.

ADMONITIO

DE SUBSEQUENTE EPISTOLA.

Sequiorum multo temporum Auctorem totus orationis coxtextus clamat. Erasmus, ne tantulus quidem, ait, in hac Epistola Hieronymi gustus, immo barbarum quiddam ac neotericum sapit.

AD PAULAM ET EUSTOCHIUM

DE VIRTUTE PSALMORUM.

Cap. I. QUia me, dulcissimæ filiæ meæ, in spe misericordiæ Dei petistis, ut vobis diversos psalmos per ordinem sequestrarem, qui ubi psalli debeant: vos quoque ego petii pro me deprecare Dominum Deum nostrum, ut dono suo mihi concedere digna-

[a] Ex Psal. 72. 8. Quem hymnum de Messia Judæi ipsi interpretantur.

[f] Anastasius Sinaita Serm. Annunciat. Mariæ. ἀσυρδ.ἀσως ἐκυοφόρησεν, ἀσυμφεύτως ἀπέτεκεν, Hinc solenne illud, *Virgo ante partum, Virgo in partu, Virgo post partum.*

[c] Incipiunt verba Pseudo-Hieronymi usque ad *narranda accedamus.*

[d] Evodius apud Nicephorum l. II. c. 3.

[e] In Homil. Athanasii εἰς ἀπογραφὴν τῆς ἁγίας Μαρίας. Josephus inducitur graviter super hoc cum sponsa sua expostulans. Tom. 2. p. 650. Sic Protevang. Jacobi.

dignaretur, quo possim sanctam petitionem vestram arripere, vel ipso donante complere: in cujus misericordia sperans (prout Dominus concedere dignatus est intellectum humilitati meæ) necesse habui tam sanctæ petitioni vestræ, pro affectu Domini nostri obedire. Pro quo opere si nobis gratia fuerit integre assignata, de omnibus quæcumque dicta sunt, ipsi Domino nostro omnipotenti pro humilitate mea orantes, gratias referte: qui etiam asinæ loqui præcepit quæ ipse Dominus voluit.

Cap. 2. Licet enim universi psalmi, qui requisitus fuerit, legis divinæ propemodum omnia habeant: tamen donante Deo, & Domino Jesu Christo, & Spiritu Sancto in confessione Trinitatis, qui psalmi proprie ad singulos dies feriatos Domini Salvatoris nostri Filii Dei pertineant, sequestratim exposuimus. Qui ad natalem, qui ad sanctam Epiphaniam, id est, ad baptismum Dominicum, sive apparitionis stellæ diem: & qui in quinta feria ante passionem Domini: & qui in ipsa passione dominica, qui in pascha Resurrectionis ipsius Domini nostri redemptoris: & qui in Ascensione ejus in cælos: qui etiam in Adventu ejus: & qui de judicio futuro: & qui de civitate æterna, in qua Christus Dominus noster, Sanctos suos a principio mundi usque ad finem hujus sæculi, sibi congregat secum conregnaturos in æterno regno cælesti, sanctus Dominus, trinus & unus, Deus æternus: qui etiam ad Dominum Deum deprecandum in litania: vel qui a pœnitentibus psalli debeant: qui etiam in natali Sanctorum dici debent. Cæteros vero psalmos invenies qui quotidie legendi sunt.

Cap. 3. Omnes tamen psalmi quotidie in toto anno per ordinem psalli possunt, secundum consuetudinem Ecclesiarum & monasteriorum. Sane qui legis, considera, quia unus psalmus ad multos dies sanctos pertinet: & psalmi Deo multipliciter iterantur per singulos dies. Nam est psalmus qui ubique psalli potest. Alii iterum sunt, qui ad unius diei figuram pertinent: ad pausantes vero qualis personæ fieret, utrum religiosæ, an laicæ. De psalmis qui quinta feria ante passionem, aut qui in ipsa passione Domini dicuntur: atque in natales Sanctorum exinde eligendi sunt psalmi: ita etiam de canticis Prophetarum fecimus, ut non in diebus supradictis confuse psallantur: sed qui in quo die dici debeant, qui legis invenies.

Ad majores operas pertinet psalmus

A LXXVII. Catechumenis & electis XXIV. Per jejunium XIX. XXXIV. & LXXII. De baptismo per Pascha LXIV. De lamentatione CXXXI. Ad conventionem fratrum CXXXII. Ad benedictionem CXXXIII. Ut laudes ante Deum fundantur, IX. Ut pœniteat homo, L. De fixa fide X. De monendo, CVIII. Ut oculum pudicitiæ agas, I. De vigiliis in grabbato VI. De justitia XIV. De honesta oratione LXXXV. De communione cum

B omnibus hominibus, vel pauperibus XI. De natali Domini CIX. De Trinitate, ut non timeatur homo IX. De insidiis hæresum III. De monendo proximum IV. De spe in Deum XXII. De crudelitate X. De oratione in homine XXX. Benedictio super principes XX. De amore legis XXVI. De tribulatione inimicorum XXV. Ut creatura creatorem laudet, CII. De martyrio XLIV. & L. De persecutoribus LXXXII. Dum intras ad alienigenam,

C LXXXI. Oratio super agrum LXXXIII. Oratio nocturni temporis XC. Oratio ad altare, XXXIII.

ADMONITIO

DE SUBSEQUENTE EPISTOLA.

Inter S. Augustini Epistolas ultima habetur

D *in Edit. Benedict. cum hoc argumento: Augustino Anonymus (non enim Hieronymus, ut ex stylo liquet, tametsi in ipsius Epistolis edita sit num.* 5c.) *significans se mœrore gravi affectum, quod ipsum cum Severo simul non repererit in Urbe Leges, & quanto ipsum amore prosequatur, exponens.*

AD AUGUSTINUM.

E CUM in urbem Leges anteriori tempore commeassem, nimium sum contristatus, quod te totum ibidem minime potui reperire. Inveni enim te medium, & ut ita dicam, partem animæ tuæ, [a] Severum carissimum, de quo ex parte gavisus sum. Perfecte enim gauderem, si te totum invenirem. Unde ex parte, qua te repereram, gratulabar: & propter partem tuam, quam nequaquam cernebam, omnibus modis contristabar. Proinde dixi animæ meæ: *Quare tristis es,* Psal. 41. 6.

F *& quare conturbas me? Spera in Deo,* & faciet præsentem amicum quem diligis. Unde confido in Domino, & spero, quod

[a] Notatum Benedictinis, innui Severum Milevitanum Antistitem [illegible] ipse Augustinus [illegible] 4. *germanissimum, & familiarissimum animæ suæ*, moxque *al[illegible] animam suam* esse dicit, immo *suam & illius animam unum esse*.

quod me faciet de tua visione gratulari. O si oculis cerni dilectio posset, profecto videres, quanta apud te nostra esset dilectio. Aut enim æquiparans dilectioni tuæ, magnum tibi afferret [a] gaudium: aut si major esset, magnum tibi afferret imitationis studium. Ergo quia in Domino te diligo, dilige diligentem. Et ut cæteri tecum diligant, per Ecclesiasticam auctoritatem hortare. Nam quod petis in literis tuis, ut ego pro te orem: id recte facerem, si ego ipse a peccatis liber essem, ut pro aliis liceret orare. Et ideo te admoneo, ut orationes assiduas animi tui pro me emittas ad Dominum, & memor professionis, illam ante oculos tuos constituas diem, (Psal. 111. 7.) in qua justus ab auditu malo non timebit: & ideo justus non timebit, quia non audiet, (Matth. 25. 34. & 41.) *Vade in ignem æternum*, sed, *Veni, benedicte Patris mei, percipe regnum*. Ad quod nos perducat, qui vivit & regnat in sæcula sæculorum. Amen.

GUIGONIS [b]
MAJORIS CARTUSIÆ PRIORIS QUINTI
EPISTOLA [c]
AD FRATRES DURBONENSES
De supposititiis B. HIERONYMI Epistolis.

Amicis & fratribus in Christo dilectissimis, Lazaro Durbonensi Priori, & cæteris in eadem eremo Deo famulantibus, Cartusiæ Prior vocatus Guigo, æternam a Domino salutem.

1. INter cætera catholicorum virorum, quæ ad eruditionem fidelium elaboraverunt opera, quæ nostra quoque parvitas congregare studuit, vel emendare, etiam epistolas B. HIERONYMI, quotquot potuimus, undecumque quæsitas, & pro concessa a Deo facultate, mendaciis expurgatas, in unum grande volumen redegimus. Abscidimus autem ab iis quasdam, quas vel ex aliorum Doctorum scriptis, vel ex stili, sententiarumque distantia, titulo tanti viri comperimus indignas: ex quibus illa est, cujus est titulus ad DEMETRIADEM, hoc habens initium, *Si summo ingenio, parique fretus scientia*. Hanc quippe B. Augustinus in opere contra Pelagium *de gratia Christi & de peccato originali*, ejusdem Pelagii esse dicit, quædam ipsius [d] frusta Tractatu suo interserens, atque redarguens. Huic adduntur & istæ, ad TITIANUM *de morte filiæ*, cujus initium tale est, *Charitatis tuæ scripta percepi*. Ad OCEANUM *consolatoria*, tale habens initium, *Diversorum opprobria, tribulationes multiplices*. Ad VIDUAM, quæ sic incipit, *Magnam humilitati nostræ fiduciam scribendi*. Ad VIRGINEM, sive ad FILIAM MAURICI, dupliciter quippe intitulata reperitur, exordium istud accipiens, *Quantam in cælestibus beatitudinem*. Item *de lapsu virginis*, sive *de pœnitentia ad* SUSANNAM (uterque enim titulus in diversis codicibus invenitur) quæ tam diversis titulatur auctoribus, ut eorum nullius sit decoranda vocabulo; cujus hoc est in quibusdam libris initium, *Puto leve esse crimen*. In aliis istud, *Quid agis, anima? quid cogitationibus æstuas?* Ad DESIDERIUM *de XII. lectoribus*, a nescio quo in irrisionem Doctorum composita. Ad CELANTIAM, sic incipiens, *Veteris scripturæ celebrata sententia est*. Hæc stilo quidem nobiliore est scripta; sed nec sic B. Hieronymo digna. Postrema est, *De origine animæ disputatio*, quasi inter B. Hieronymum & Augustinum: ubi licet multa ex eorum scriptis ponantur, falsa tamen est: tum quia præfati Doctores numquam inter se præsentialiter sunt locuti: tum quia eadem quæstio nec apud eos, nec apud cæteros Fidei catholicæ sectatores adhuc usque potuit liquido definiri. Hujus disputationis tale reperitur principium, *Cum apud vos cælestis eloquentia purissimi fontis*. Ne autem prædicti Doctoris epistolæ sine rationabili caussa apud imperitos suo videantur numero minutæ, has nostræ parvitatis litteras in principio collocate. Valete. Orate pro nobis.

EX CODICE MS.
MEDIOL. AMBROS. BIBLIOTH.
SUB NUM. LXXXVIII.
INCIPIT DESCRIPTIO [e]
EUSEBII [f] SOPHRONII HIERONYMI
De formis Hebraicarum literarum.

HEbraicarum literarum formæ duæ sunt: una antiqua, qua Samaritani utuntur, altera posterior, qua Judæi. Ea de caussa captivi facti Israel, & Babyloniam ducti, jussit Rex Assyriorum, ne deserta remaneret terra supra dictorum, Assyrios pro eis habitare in locum. Hos Samaritas, qui & patriæ consuetudinem

a Quæ hinc sequuntur usque ad ejusdem verbi *afferret* [illegible] Benedictina etiam Editione desiderantur.

b Auctor Sæculo duodecimo fere Medio floruit: ut magis ingenium [illegible] illis temporibus admiremur.

c Edita primum est a Mabillonio Analectorum tom. I. [illegible]

d [illegible] apud Mabillonium *frusta*, totidem Operum [illegible]

e Ut nihil sit dubium, Descriptionis hujus Auctorem [illegible] mentiri, a cujus ingenio & doctrina abest immane quantum; digna tamen visa ipsa est, [illegible] quippe quæ literarum Hebraicarum formam repræsentat, [illegible] Montefalconio [illegible] rem.

f Dix[illegible] de hoc [illegible] S. Doctoris in ejus Vita [illegible]

dinem servant, ignem colentes, & Judaica mandata, Esdras nobis scire tradidit scriptis suis. Hos ipsos Judæi Samaritas appellant patria lingua: qui interpretantur *custodes*. Nam cum per Medos Cyrus regnaret Persis, Astyage deposito rege Medorum avo suo, atque ad Persas regnum totum transtulisset, captivitatem omnem Judæorum dimisit. Atque reversi, permixti fuerunt supradictis Assyriis Samaritani, qui esse videbantur Judæi. Propter quod ut essent separati ab eis, Esdras legis doctor formam aliam literarum instituit atque tradidit eis, virtute tamen literarum eadem servata, quibus literis etiam nunc utuntur Judæi.

Sunt igitur Hebraicæ literæ, quæ per Moysen sunt traditæ XXII. Nomina sunt ista:

Deleth	Gimel	Beth	Aleph
D	G	B	A
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
Eth	Zai	Van	He
Ec	Z	V	E
[illegible]	[illegible]	7	[illegible]
Lamech	Caph	Ioth	Teth
L	Ch	I	T
[illegible]	u	[illegible]	6
Ain	Samech	Nun	Mem
Ei	S	N	M
v	[illegible]	c	[illegible]
Res	Cof	Sade	Fe
R	.C.	.T.S.	F
N	.P.	u	[illegible]
	Thau	Sen	
	.Th.	.Sc.	
	T	ω	

Scribuntur autem versus nobis universe a dextris, namque ab sinistram partem eas finiunt. Propter quod & nos hoc eodem modo literas posuimus.

Sophronii Eusebii Hieronymi finitur Descriptio Hebraicarum literarum.

C A T A L O G U S

Quorundam Operum, quæ veteres nonnulli, vel Auctores vel Mss. Codd. laudant (false tamen) tanquam

S. H I E R O N Y M I.

DE *induratione cordis Pharaonis Liber*. Laudatur Epistola I. Ecclesiæ Lugdunensis de Prædestinatione contra tres Epistolas ejus Monachi, qui quæstionem eam moverat, & dicitur opinionem suam probasse auctoritate D. Hieronymi in *Libro de induratione cordis Pharaonis*. Scripta est Epistola circa A. Dom. DCCCLV. exstatque in SS. Patrum Bibliothe . Laudat & Rabanus Epistola ad Hincmarum Remensem edita a P. Sirmondo tom. II. pag. 992. Ansam comminiscendo operi ipse videtur S. Pater dedisse in Commentar. in Isaiam cap. LXIII. ubi, *Pharaonis*, inquit, *dicitur Deus indurasse cor . . . . . . Quam quæstionem diligentissime Paulus disseruit ad Romanos, & nos in quodam opere perstrinximus*. Epistola scilicet ad Hedibiam Quæst. X.

De consanguinitate Beatæ Mariæ Virginis. In codice Ms. num.48. Bibliothecæ S.Marci Venetiarum.

De tribus virtutibus. Citat Petrus Abaleardus Theologiæ Christianæ lib. . ex editione P. Martene tom. V. Monumentor. pag. 1175.

Æthici Alphabetum de Græco in Latinum ab Hieronymo conversum. Laudat Rabanus libro de inventione linguarum tom. VI. operum pag. 333. Vetus quoque Ms. ex Bibliotheca Hautiniana, quem adlegat Caugius in Appendice ad Glossarium Græcum. Nec sane alius videtur Auctor, quam Æthicus Ister Christianus Scriptor post Constantini M. tempora, neque alius innui ejus, liber, quam *Cosmographica descriptio* illa quæ ab aliis Julio Honorio Oratori adscribitur juxta Cassiodori testimonium. *Nam Æthicus*, inquit, Salmasius ad Solinum, *alius est, Histrius Sophista, quem de Græco translatum ab Hieronymo, & nondum editum, vetus liber habet in Bibliotheca Thuanæa*. Et Mart. Opitius, *Hister, sive Ister Æthici cognomento, scriptor antiquissimus, cujus Cosmographica e Græco ab Hieronymo saltuatim versa in Thuanæa Bibliotheca Lutetiæ, penes me quoque exstant, literæ sane antiquissima*. Quin ipsa libri inscriptio in aliquot Mss. *Incipit liber Æthici philosophico editus oraculo, a Hieronymo Presbytero translatum in Latinum ex Cosmographia, & Mundi scriptura*. Nihilosetius satis est ipsum lustrare oculis libellum, a Simlero vulgatum ex Pithoeano Ms. ut ex stilo contextuque operis statim intelligas, minime omnium fuisse ab Hieronymo Latinitate donatum; plus enim quam barbare scriptus est, nugis & fabulis ineptissimis refertus, & pleraque omnia de Creatione mundi, de mirabilibus &c. docet, quæ S. Interpreti probari omnino non potuissent. Denique ne Æthici quidem est: siquidem ipsum *Æthicum Istrum Philosophum* de nomine sæpius laudat.

Cyclus S. Hieronymi. In antiquo Cod. num. 547. Bibliothecæ Sangermanensis.

Ordo vivendi Sanctarum Virginum. Senten-

tentiarum ex variis Hieronymi in eam rem scriptis congeries hæc est in pervetusto Ms. Ecclesiæ Cathed. S. Petri in Vaticano.

De hæresibus Græcorum, Judæorum, & Christianorum. Definit in Tritheitis. Habetur ad calcem alterius Ms. *Libri de gestis summorum Pontificum*, ex eadem S. Petri Bibliotheca. Vide *Indiculum Hæreseon*, quem vulgavit Cl. Menardus Parisiis 1617.

Divi Hieronymi de timore ultimi Judicii, & defectu hujus Vitæ. Incipit, *Inde satis times, ne illa tribulationis die &c.* Tractatus maximam partem conquisitis hinc inde Hieronymi sententiis constans. Ms. liber apud me est, nec ætatis infimæ, nec notæ.

Epistola una Hieronymi, & alia Mansueti Episcopi de secreto Incarnationis Christi in uno Codice. Sic habet vetustissimus Catalogus librorum præfixus Ms. Vaticano Palatino num. 57.

Glossæ secundum Hebraicam veritatem translatæ a supradicto Hieronymo. Ex eodem Catalogo.

Expositio Psalmorum, sive omnium, sive ex parte tantum: *Homiliæ* item in aliquot Scripturæ loca, sæpius occurrunt in Mss. quos recensere, longum est.

Commentarius S. Hieronymi de Apocalypsi Joannis Apostoli. Ita inscribitur in antiquo Catalogo Bibliothecæ Monasterii Pomposani, quem sæculo XI. *Henricus clericus* dicitur adornasse. Incipit: *Joannes, qui gratia Dei interpretatur, figuram Christi tenuit*. Etiam Latina versio Commentariorum Victorini in Apocalypsim Hieronymo passim tribuitur. Et de Præfatione quidem *ad Anatolium*, quæ illis præfigitur, dubitant etiamnum Critici magni nominis, num Hieronymum auctorem habeat.

Slavonica Bibliorum Versio, ut & *Alphabetum Slavonicum Hieronymianum*. Qui hæc Hieronymo adscripserunt, Rerum Illyricarum Scriptores & Critici non contemnendi, perperam intellectis Hieronymi verbis, *meæ linguæ hominibus dedi*, hallucinati sunt.

ADMONITIO

DE SUBSEQUENTE HOMILIA.

Collectio hæc sententiarum est, maxime quæ ad probe instituendam Monachorum vitam spectant, ex Hieronymi Epistolis ac libris ab studioso quopiam adornata. Occurrit ea nobis in perantiquo, & bonæ cumprimis notæ, Vaticano ms. codice, qui num. 140. *prænotatur: visaque est tanti, ut in lucem edi inter supposititia scripta cum legentis fructu aliquo posset: maxime cum viam munire Regulæ Monachorum, quod ejusdem ingenii atque animi opus est, videatur.*

S. HIERONYMI AD MONACHOS.

ALii festinant ad cælestia, & superna desiderant, alii terrenis fæcibus inhiantes, fomenta non habent veritatis. Si quis habet animam virginalem, & amator est pudicitiæ, non debet mediocribus esse contentus, quæ cito exolescunt, & exorto caumate arescunt: sed perfectas virtutes sequatur, ut lumen habeat sempiternum. Illa studeamus discere in terris, quarum notitia perseveret in cælis. Nemo renuntiaturus sæculo, bene potest vendere quæ contempsit. Christum sequi cupiens, si habes in potestate rem tuam, vende: si non habes, magno onere liberatus es. Totum enim Deo dedit, qui se ipsum obtulit. Facile contemnit omnia, qui se semper cogitat esse moriturum. Frequenter impudicos senes ætas lasciva condemnat. Subitus calor longo * vincit tempore. Quia multi diu vivendo portant funera sua, & quasi sepulchra dealbata plena sunt ossibus mortuorum. Beatus qui divinas Scripturas legens, verba vertit in opere: & nudam crucem nudus sequens puris manibus & candido pectore pauperem se & spiritu, & opibus glorietur. Nemo potest, & virtutes simul, & divitias possidere. Qui vult esse perfectus, multitudines hominum, & officia salutationis, & convivia quasi quasdam catenas fugiat voluptatum. Monachis cibus sit vilis & vespertinus. Holera & legumina, interdumque & pisciculos pro summis ducat deliciis. Quidquid enim per gulam non sentitur, hoc ei sit quod & panis & legumina. Monachus frequenter oret, & flexo corpore, mentem ad Christum erigat. Crebro vigile, & ventre vacuus sæpe dormiat, & inter hæc rumusculos, & gloriosos & palpantes adulatores quasi hostes fugiat. Monachus humilitate vestium tumente animo non appetat sæcularium consortia: devitet. Quid ei opus est videre crebrius quod esse contempsit? Monachus habeat simplicitatem columbæ, nec cuiquam machinetur dolos: habeat & serpentis astutiam, ne aliorum supplantetur insidiis, quia non multum distat a vitio vel decipere posse vel decipi. Monachus qui substantiam suam Christo obtulerit, caveat ne eam imprudenter effundat, idest, ne rem pauperum non pauperibus tribuat, & secundum dictum prudentissimi viri, liberalitas liberalitate pereat. Quicumque Domino servire cœperit, omnes insidias diaboli observet diligenter, ut quasi cautus & sollicitus gubernator, in quo littore pudicitiæ pirata sit, noverit: ubi Ca-

Carybdis &| radix omnium malorum avari-
tia : ubi Scylla & obtrectatorum canes. Et
cogitet quomodo frequenter in media tran-
quillitate securi, Libycis vitiorum syrtibus
obruamur, quantaque venenata animantia
desertum hujus sæculi nutriat. Si negotia-
tores hujus sæculi multa pericula sustinent,
ut ad incertas perveniant periturasque di-
vitias, & servant brevi tempore quod
cum multis periculis, cum discrimine ani-
mæ & corporis quæsierunt : quid Christi
negotiatori faciendum est, qui venditis om-
nibus quærit pretiosissimam margaritam :
qui totis substantiæ opibus venditis, emit
agrum, in quo reperiat thesaurum, quem
nec fur nec latro possit auferre ? Quiquum-
que Monachus esse vult, non suæ gen-
tis habeat curam, non rei familiaris, sed
animæ suæ. Sordes vestium candidæ men-
tis indicia sint : vilis tunica contemtum
sæculi probet. Cave ne sine doctore in-
grediaris viam : quam nunquam ingressus
es, & in partem alteram declinans erro-
rem patiaris, plusque aut minus ambules
quam necesse est, & currens lasseris, aut
moram faciendo obdormias. Illi aliorum
debent esse doctores, qui speciem conver-
sationis suæ multo tempore didicerunt,
qui omnium fuerunt minimi, ut primi
omnium fierent. Quos nec esuries, nec
saturitas aliquando superavit, qui pauper-
tate lætantur, quorum habitus, sermo,
vultus incessus, doctrina virtutum est.
Religiosus inter mulieres habitare non de-
bet, ne die videat, quod nocte cogi-
tet. Monachi sit vigil sensus, ne vanis
cogitationibus pateat. Amet scientiam Scri-
pturarum, & carnis vitia non amabit.
Monachus vivat in monasterio sub u-
nius disciplina patris, consortioque mul-
torum, ut ab alio discat humilitatem,
ab alio patientiam. Unus enim silen-
tium, alter doceat mansuetudinem. Non
faciat quod vult : comedat quod ju-
betur : habeat quantum acceperit : operis
sui pensa persolvat. Subjiciatur cui non
vult. Lassus ad stratum veniat, ambu-
lansque dormitet, nec dum expleto so-
mno surgere compellatur. Passus inju-
riam taceat. Præpositum monasterii ti-
meat, ut| Dominum, diligat, ut pa-
rentem, credat sibi hoc esse salutare
quidquid ille præceperit, nec de majo-
ris sententia judicet, cujus officium est
obedire, & implere quæ jussa sunt.
Dicente Moyse, *Audi, Israel, & ta-
ce*. Quidam profitentur se renunciare secu-
lum vestimentis dumtaxat, & vocis profes-
sione, non rebus : qui nihil de pristina
conversatione mutantes, res familiares ma-
gis augent, quam minuant. Eadem mini-
steria servorum, idem apparatus convivii,

A & inter turbas, & examina ministrorum no-
mina sibi vendicant solitarii. Plerique mo-
nachi artibus, & negotiationibus pristinis
carere non possunt, non victum & vesti-
tum, quod Apostolus præcepit, sed majo-
ra quam sæculi homines emolumenta se-
ctantes, sub religionis titulo exercent in-
justa commercia, & plenis sacculis moriun-
tur divites, qui quasi pauperes vixerant.
Qui proficere studet, non consideret quid
mali alii faciant, sed quid boni ille facere
B debeat. Si in monasterio vivens Clericus
esse desideras, ita te exhibe, ut vitæ meri-
tum consequaris. Idest, ut adolescentiam
tuam nulla libidinis sorde commacules, ut
ad altare Domini, quasi de thalamo virgo
procedas, & habens de foris bonum testi-
monium, fæminæque nomen tuum nove-
rint, vultuum nesciant. Multo tempore
disce quod doceas, nec credas laudatoribus
tuis, immo in risoribus aurem ne liben-
ter accomodes. Ita viri Sancti ad super-
C næ vocationis palmam spontanea devotio-
ne festinant, quomodo potentes equi ad
cursum vincti, auriga desuper insistente,
fervent, non exspectantes flagella verberum,
sed ad vocis hortamenta ferventes. Non
appetas majora viribus tuis, quia melior
est in humilioribus tuto pergere, quam pen-
dulo gradu in sublimioribus fluctuare. Læ-
tatur Deus quando conversi divites res suas
pauperibus tribuunt, quando ardentes gem-
mæ, quibus antea collum & facies tegeba-
D tur, egentium ventres saturant. Quando
vestes sericæ, & aurum in fila lentescens
in mollia lanarum vestimenta mutatur,
quibus repellatur frigus, non quibus nuda-
tur ambitio : quando deliciarum supelle-
ctilem virtus insumit, quando fores, quæ
prius salutantium turbas vomebant, a mi-
seris obsidentur. Felix, qui hoc exercitu
comitatus incedit : felix qui horum sordi-
bus dealbatur. Prima virtus est monachi
contemnere hominum judicia, & semper A-
postoli recordari dicentis, *Si ad huc homi-*
E *nibus placere vellem, Christi servus non es-*
sem. Quamvis clarus honor vilescit in tur-
bas, & apud bonos viros indigna fit ipsa
dignitas, quam multi indigni possident.
Unde egregie de Cæsare Tullius, dum quos-
dam ait ornari voluit, non illos honesta-
vit, sed ornamenta ipsa turpavit. Semper
enim grandia in audientium ponuntur ar-
bitrio : sicut est illud, *Si vis perfectus esse*,
& alibi de Eunuchis, *Qui potest capere ca-*
piat. Ideo autem non ponitur necessitas,
F ut voluptas præmium consequatur. Chri-
sti sapientia est sanctificatio, redemtio.
Idem redemtio & pretium Christus om-
nia, ut qui omnia propter Christum di-
miserit, unum inveniat pro omnibus.
Cum religionem quis professus fuerit, stu-
deat

deat non solum pecuniam Christo offerre, sed & semetipsum. Et imitetur filium hominis, qui non venit ministrari, sed ministrare. Corium enim pro corio; & omnia quæ possidet homo dare potest pro anima sua. Sed tange, inquit Diabolus, carnes ejus. Hostis antiquus scit magis continentiæ quam munerum esse certamen. Facile abjicitur quod habetur extrinsecus. Intestinum bellum periculosius est; conjunctam disglutinemus, unitam discememus. Si enim offeramus Christo opes cum anima nostra, libenter suscipiet. Si autem quæ foris sunt Deo, & quæ intus diabolo demus, non erit æqua portio: dicereturque nobis, *Nonne si recte offeras, & non recte dividas, peccasti*. Vir nobilis quando conversus fuerit, non ei sit tumoris, sed humilitatis occasio, sciens Filium Dei factum esse filium hominis: quantumque se dejecerit, humilior Christo non erit. Nam etsi incederit pedibus nudis, & frua tunica vestiatur, æqueturque pauperibus, & inopum cellas dignanter introeat, & sit cæcorum oculus, manus debilium, pes claudorum, si ipse aquam portet, ligna concidat, focum exstruat, ubi vincula? ubi alapæ? ubi sputa? ubi flagella? ubi patibulum? ubi mors? Prima monachorum virtus hæc est, ut nihil sibi de professione, nihil de continentia blandiantur: sed humilitas inter eos contentio sit, & quiquumque novissimus fuerit, hic primus putetur. Nec extra modum mediæ, nec immoderata saturitas condemnentur. Nemo judicet alterum, ne a Domino judicetur, unusquisque enim suo Domino stat, aut cadit. Monachi specialiter expetenda est solitudo, & urbis habitatio fugienda, quam videri & videre, salutare & salutari, laudari & detrahere, audire & proloqui, & tantam frequentium hominum salutem invitum pati: quæ omnia a proposito monachorum & quiete aliena sunt. Ait enim videmus venientes ad nos, & silentium perdimus: aut non videmus, & superbi arguimur. Interdumque visitantibus reddimus vicem, ad superbos fores pergimus, & inter linguas rodentium ministrorum postes ingredimur auratos. Sunt sancti lapides, qui volvuntur super terram, læves, politi, & rotunditate sua rotarum cursibus similes sunt. De talibus Propheta jubet tolli devia, ne ambulantium in eos offendant pedes. Ibi autem ambulantes viatores, & prætereuntes intelligendi sunt, qui per istud sæculum ad supernam habitationem transire festinant. Reprehensibilis est qui secretam volens agere vitam, cum clausus cellula, corpore lateat, lingua per orbem vagatur.

A Caveat religiosus ibi vivere, ubi necesse habeat quotidie aut perire, aut vinci. Securius est enim perire non posse, quam juxta periculum non perisse. Inter epulas & illecebras voluptatum etiam ferreas mentes libido domat. Difficile enim inter delicias servatur pudicitia. Nitens cunctis sordidum ostentat animum. Monacho si Clericus aut sæcularis dixerit, cur pergis ad eremum, sta in acie, adversariis armatus obsiste, ut postquam viceris, coro- B neris. Ille respondeat, fateor imbecillitatem meam, nolo spe pugnare victoriæ, ne perdam aliquando victoriam. Si fugero gladium, devitavi: si stetero, aut vincendum mihi est, aut cadendum. Quid autem necesse est certa dimittere, & incerta sectari? aut scuto, aut pedibus mors est vitanda. Tu qui pugnas, & superare potes & vincere. Ego cum fugio, non vinco in eo quod fugio, sed ideo fugio, ne vincar. Nulla securitas est vicino serpente dormire. Potest fieri ut me C non mordeat, & tamen potest fieri ut aliquando mordeat. Idcirco urbium frequentias declinamus, ne facere compellamur, quæ nos non tam natura cogit facere quam voluptas. Luxuria mater libidinis est, ventremque distentum cibo, & vini potionibus irrigatum voluptas genitalium sequitur. Atque ut ita dictum sit, pro membrorum ordine ordo vitiorum mutandus est. Nobilitas & divitiæ non habentibus sed contemnentibus magna sunt, D sæculi homines suscipiunt eos, qui his pollent privilegiis. Nos autem laudamus eos qui propter Salvatorem ista despiciunt & mirum in modum quos habentes parvi pendimus: si habere noluerint, prædicamus. Inter hostium manus, & captivitatis duram necessitatem nihil crudelius est quam parentes a liberis separare. Hoc frequenter, jubente gratia Christi, quodammodo contra jura naturæ propria fides imperat. Immo gaudens appetit, & amo- E rem filiorum majore in Domino amore contemnit. Lasciviens adolescentis caro crebris ac dupplicatis est frangenda jejuniis: melius est enim stomachum dolere quam mentem. Numquam de ore monachi turpis aut lascivus sermo egrediatur: his enim signis libidinosus animus ostenditur & per exteriorem hominem interioris hominis vitia demonstrantur. Mensura religionis est si pauperes & peregrini, & cum illis Christus conviva esse noscatur. Quis- F quis perfectam vult agere vitam, negotiatorem Clericum, & ex inope divitem, & ex ignobili gloriosum, quasi quamdam pestem fugiat voluptatum. *Corrumpunt enim mores bonos fabulationes pessimæ*. Ve-

* l. pullat. stes * pollutas æque vitemus ut candidas: A ornatus enim & sordes pari modo fugienda sunt, quia alterum deliciis, alterum gloria redolet. Non absque amictu lineo incedere, sed pretium linearum non habere laudabile est: alioquin ridiculum, & plenum dedecoris est, referto marsupio, quod sudarium, orariumque non habeas, gloriari. Nec rusticus & tantum simplex frater ideo se sanctum putet, si nihil noverit: nec peritus & eloquens in lingua æstimet sanctitatem; multoque melius e duobus imperfe- B ctis rusticitatem sanctam habere, quam eloquentiam peccatricem. Quidquid inebriat ac statum mentis evertit, similiter fugiamus sicut venenum. Nec hoc dico quod a nobis creatura damnetur, siquidem & Dominus vini potator appellatus est, & Timotheo dolenti stomachum modicum vini sorbire laxatum est. Ætatis & valetudinis & corporum qualitates exigimus in potando. Quod si sine vino ardeo, & ardeo adolescentia & inflammor calore san- C guinis, & succulento, validoque sum corpore, libenter carebo poculo, in quo sumtio vini est. Pinguis venter non gignit sensum tenuem; tantum tibi jejuniorum impone, quantum ferre potes. Sint pura casta simplicia moderata, non superstitiosa jejunia. Quid prodest oleam non vesci, & molestias quasdam difficultatesque ciborum quærere: carice, piper, nuces, palmarum fructus, simila, mella, pistacia, tota hortorum cultura vescatur, ut cibario non vesca- D mur pane. Alios fer contra rerum hominumque naturam aquam non bibere, nec vesci pane, sed sorbitiunculas delicatas, contrita holera, betarumque succos non calice sorbere, sed conca. Fortissimum jejunium est panis & aqua; sed quia gloriam non habet, & omnes de pane & aqua vivimus, quasi publicum jejunium nuncupatur. Cave ne rumusculis hominum aucuperis, ne offensam * Dei populorum laude al. mss. commutes. *Si adhuc*, inquit Apostolus, *hominibus placerem, Christi servus non essem.* E Desit placere hominibus qui servus factus est Christi. Per bonam & malam famam, a dextris, & a sinistris Christi miles graditur, nec laude extollitur, nec vituperatione frangitur, non divitiis tumet, non contrahitur paupertate, & lætitiam contemnit, & tristitiam. Sol per diem non urit eum, neque Luna per noctem. Quid facis, monache, in in paterna domo, ubi vallum, ubi fossa, ubi hyems acta sub pellibus? Ecce de cælo tuba canit, ecce cum F nubibus debellaturus orbem imperator armatus egreditur. Ecce bis acutus gladius, ex regis ore procedens obvia quæque metit, & tu de cubiculo ad aciem, de umbra egrederis ad solem. Corpus adsuetum tunica, loricæ onus non suffert. Caput opertum linteo galeam recusat, molles otio manus durus exasperat capulus, & ideo licet sparso crine, & scissis vestibus, ubera quibus nutrierat, mater ostendat: licet in limine pater jaceat, per calcatum perge patrem, siccis oculis ad vexillum Crucis vola, pietatis genus est in hac re esse crudelem. Veniet, veniet postea dies, quo victor revertaris in patriam, quo cælestem Jerusalem vir coronatus incedas. Tunc municipatum cum Paulo capies, tunc cum parentibus ejusdem civitatis jus petes. Tunc & pro me rogabis, qui ut vinceres incitavi. Scriptura præcepit parentibus obsequendum, sed quiquunque eos supra Christum amat, perdet animam suam. Facile rumpit hæc vincula amor Christi, & timor gehennæ. Gladium tenet hostis, ut me perimat, & ego de lacrymis matris cogitabo: propter patrem militiam desero, cui sepulturam Christi caussa non debeo, quantum omnibus ejus caussa debeo. Matth. Aries iste pietatis, quo fides quatitur, Evangelii retundendus est mucrone: *Mater mea & fratres mei hi sunt qui faciunt voluntatem Patris mei qui in cælis est.* Si credunt in Christo faveant mihi pro ejus nomine pugnaturo: si non credunt, mortui sepelliant mortuos suos. Adversarius noster tamquam Leo rugiens aliquem devorare quærens circuit: & tu frondosæ arboris tectus umbraculo molles somnos futurus præda carpis. Inde avaritia conatur irrumpere, inde venter meus vult mihi Deus esse pro Christo. Compellit libido ut habitantem in me Spiritum Sanctum fugem, ut templum Dei violem: persequitur me inquam hostis, cui nomina mille & mille nocendi sunt artes; & ego infelix victorem me putabo dum capior. Perfectus servus Christi nihil præter Christum habeat: alioquin perfectus non est; & si perfectus non est, cum se perfectum fore Deo pollicitus sit ante, mentitur: *os autem quod mentitur occidit animam.* Sap. 1. Monachus in sua patria non habet honorem, & ubi honor non est, ibi contemtus est: ubi contemtus, ibi frequens injuria, ibi & indignatio: ubi & indignatio, ibi quies nulla: ubi quies non est, ibi mens a proposito sæpe deducitur. Ubi autem per inquietudinem aliquid aufertur ex studio, minus fit ab eo quod tollitur: & ubi minus est, perfectum non potest dici. Ex hac supputatione illa summa nascitur, monachum perfectum in patria sua esse non posse. Perfectum autem nolle esse, delinquere est. O desertum Christi floribus vernans, o solitudo in qua illi nascuntur lapides, de quibus in Apocalypsi civitas magni Regis ex-

extruitur. O eremus familiari Deo gaudens. Quid agis, monache, in sæculo, qui major es mundo: quamdiu te tectorum umbræ premunt, quamdiu fumosarum urbium carcer includit. Paupertatem times, sed beatos pauperes Christus appellat. Labore terreris, sed nemo athleta sine sudoribus coronatur: de cibo cogitas, sed fides famem non sentit: & super nudam metuis humum exesa jejuniis membra considere, sed Dominus tecum jacet. Squallido capitis horrore, & inculta cæsaries, B sed caput tuum Christus est. Infinita eremi vastitas terret, sed tu in paradiso mente deambula: quotiesquumque illuc cogitatione transcenderis, toties in eremo non eris. Scabra sine balneis adtrahitur cutis, sed qui in Christo semel lotus est, non illi necesse est iterum lavari: & ut breviter ad cuncta Apostolum audias respondentem: *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis*. Delicatus miles es, si C hic vis gaudere in sæculo, & postea regnare cum Christo. Honora patrem tuum, sed si te a vero Patre non separat: tandiu scito sanguinis copulam, quandiu ille suum noverit creatorem. Dolendum est non quærere homines bona æterna, quæ certa sunt, & sperare in incerta temporalia, quæ multos non habere videas, & cum habuerint perdidisse. Quod si dixerit quis, cui dimitto tantas divitias: respondeo, Christo qui mori non potest. Quem D habeo, inquis, hæredem, ipsum quem & Dominum: Contristabitur pater, sed lætabitur Christus: lugebit familia, sed Angeli congratulabuntur. Faciat pater quod vult de substantia sua: non es ejus cui natus es, sed cui renatus, & qui de grandi pretio redemit sanguinis sui. Non quæruntur in Christianis initia, sed finis. Paulus male cœpit, sed bene finivit: Judæ laudantur exordia, sed finis proditione damnatur. In servo Dei non corporis E cultus, sed animæ vigor quæritur, qui carnis infirmitate fit fortior. Nihil sic inflammat corpora, & titillat membra genitalia, quomodo indigestus cibus, ructusque convulsus: quidquid seminarium voluptatum est, ut venenum vitandum est. Parcus igitur cibus, & venter semper esuriens triduanis jejuniis præfertur: multum melius est quotidie parum, quam raro F satis sumere. Pluvia illa optima est, quæ sensim descendit in terras: subitus, & nimius imber in præceps arva subvertit. Quando comedis, cogita quod statim tibi orandum, illico legendum sit. Non quæras in monacho linguæ nitorem, sed animæ puritatem. Apud religiosos enim solæcismus magnus & vitium, turpe aliquid vel narrare vel facere: Venerationi habenda est non verbosa rusticitas, sed sancta simplicitas. Stadium est hæc vita mortalis: hic contendimus, ut alibi corronemur. Non quærit diabolus homines infideles, non eos qui foris sunt, & quorum carnes Rex Assyrius in ossa succendit, sed de Ecclesia rapere festinat. Escæ ejus secundum Abacuch Prophetam electæ sunt. Job subvertere cupit, & devorato Juda, Apostolorum expetit potestatem. Non sinas cogitationes crescere in corde tuo: nihil in te Babylonium, nihil confusionis adolescat. Dum parvus est hostis, interfice. Nequitia elidatur in semine, quod impossibile est in sensu hominis non oriri, noto medullarum calore. Ille laudatur, ille prædicatur beatus, qui cum cogitationes suas inceperint, interficit, & elidit eas ad petram, *petra autem erat Christus*. Monachus si ceciderit, orabit pro eo Sacerdos. Pro Sacerdotis lapsu quis rogaturus? Detrimentum pecoris, pastoris ignominia est. Beatitudinis tuæ interrogatio, disputatio fuit, sic quæsisse quærenda, ut via sit dedisse quæsitis. Perdet auctoritatem dicendi, cujus sermo opere destruitur. Innocens absque sermone conversatio Sacerdotis, quantum exemplo prodest, tantum silentio nocet. Latratu enim canum, & baculo pastoris luporum rabies terrenda est. Violentia impiorum & comessatorum est, non Sacerdotum. In vino enim luxuria, in luxuria voluptas, in voluptate impudicitia est. Non moriturus quis victurus occiditur.

Rom. 8.

1. Cor. 10.

A D M O N I T I O

DE SUBSEQUENTE REGULA.

Auctorem ipsa præfert inscriptio, Lupum de Olmeto Hispalensem, qui ex Hieronymi scripsis ad propriam familiam instaurandam fideliter feliciterque sententias expressit. Fuit ille sub initium decimiquinti sæculi, ut se dicit ipse, Frater monasterii S. Mariæ de Guadalupe Ordinis S. Hieronymi professus: *deinde in Priorem Generalem, ut vocant, assumptus. Laborem hunc suum, quo quidem apposite congruenterque, quæ ad Monachos pertinent, dicta S. Patris insigniora connexuit*, Flores, *ut videtur, ipse inscripsit. Summus Pontifex Martinus V. eo advivente, sub* Regulæ Monachorum S. Hieronymi *nomine suis literis comprobavit. Post Erasmi autem & Victorii Editiones, recensuit Fr. Pius Rubeus*

bes de Placentia, edi.litque Comi anno MDCXXI. sub Florum *titulo, multis adsutis ex integro Capitibus, nonullisque aliis truncatis, quæ sibi ab Hieronyminianis aliena videbantur. Operæ in eo aliquod pretium fecit, quod allegationes singulis quibusque Capitulis ad sententiarum loca indicanda subjecit: qua quidem opera & nos usi aliquando sumus, eum tamen locum & numerum secuti, quem in Editione nostra obtinent scripta S. Patris genuina, non supposititia: quorum non eandem rationem habuimus. Proposuimus autem nobis recognoscendum restituendumque, non illud quod diximus tot locis a Rubeo interpolatum, sed quod hactenus in postremum Hieronymianorum Operum Tomum exemplar ejus Regulæ ex Lupi Olmetani studio est adscitum. Quod quidem & cum Ms. codice Bibliothecæ Trinitatis Montium de Urbe contulimus, nec paucis sane locis emendamus.*

REGULA MONACHORUM DIVI HIERONYMI, EX SCRIPTIS EJUSDEM PER LUPUM DE [a] OLMETO COLLECTA.

PROGOGUS.

FRatres carissimi, non queo, quem mente concepi ore proferre sermonem, & cordis lætitiam lingua non explicat; hoc autem non solum ego patior, qui cupio narrare quæ sentio, sed etiam, & vos mecum patimini, pius exsultantes in conscientia, quam in eloquio proferentes. Nihil Christiano felicius, cui promittitur regnum cælorum: nihil laboriosius, qui de vita quotidie periclitatur: nihil fortius, qui vincit diabolum: nihil imbecillius, qui a carne superatur. Utriusque rei exempla sunt plurima. Latro credit in cruce, & statim meretur audire: *Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso*. Judas vero de Apostolatus fastigio in perditionis tartarum labitur, & nec familiaritate * convivii, nec intinctione bucellæ, nec osculi gratia frangitur, ne quasi hominem tradat, quem Filium Dei noverat. Nos quidem parva dimisimus: grandia possidemus, centuplicato fœnore Christi promissa redduntur.

Hæc dicimus, non tam tibi quam aliis sub tuo nomine, ut prima te, fili, fronte doceamus magna cæpisse, & excelsa sectari, & adolescentiæ imo pubertatis incentiva calcantem, perfectæ ætatis gradum scan- A dere. Scis enim dogma nostrum humilitatis tenere vestigium, & per ima gradientes ad summa nos ascendere. Igitur sanctus mihi invocandus est Spiritus, ut hoc suo sensu ore meo defendat. Non quidem campum rhetorici desideramus eloquii, non dialecticorum tendicula, & Aristotelis spineta conquirimus: sed ad sanctarum Scripturarum gravitatem confugimus: ubi vulnerum vera medicina est: ubi dolorum certa remedia.

B Verum quia memoria labitur: omnium quæ dixerimus desideras Commentariolum fieri, ut oblivionem lectio consoletur: ideo pauca quæ tibi reor fore necessaria, credidi subnectenda. Illuc enim nostra tendit oratio: ut quorum unus est labor, unum & præmium sit. Navigantes namque Rubrum mare, in quo optandum nobis est, ut verus Pharao mergatur cum suo exercitu: multis difficultatibus atque periculis ad urbem [b] maximam perveniunt: utroque litC tore gentes vagæ imo belluæ habitant ferocissimæ. Semper solliciti, semper armati, totius anni vehunt cibaria: latentibus saxis vadisque durissimis plena sunt omnia.

Quorsum ista, perspicuum est. Nam si sæculi negotiatores tanta sustinent, ut ad incertas perveniant periturasque divitias, & servent cum animæ discrimine, quæ multis periculis quæsierunt: quid Christi negotiatori faciendum est, qui venditis omnibus, quærit pretiosissimam margaritam: qui toD tis substantiæ opibus emit agrum, in quo reperiat thesaurum, quem nec fur effodere, & latro non possit auferre. Nosse igitur oportet quid jussum sit: quidve prohibitum: ut scientes utrumque servemus. Alioquin ante scientiam mandati impossibile est nosse quid fiat. Et hæc ego non integris rate vel mercibus, quasi ignarus fluctuum, doctus nauta præmoneo: sed nuper naufragio ejectus in littus, timida navigaturis voce denuncio. Cuncti tamen mei sensus affectu E vobis * vaco: sed obsecro vos, ut conatus meos orationibus adjuvetis, ut Dominus & Salvator pro causa: [c] respondeat.

Vestrum itaque est, ut voluntatem sequatur effectus. Meum est ut velim: Obsecrationum vestrarum est, [d] ut possim: sed ipsum meum sine Dei semper auxilio non erit meum: Deus semper largitur, semperque * donaturus est: nec mihi sufficit quod semel dedit, nisi semper dederit. F Si enim duri judicis sententiam crebra mulieris flexit petitio: quanto magis paterna viscera interpellatione sedula moliuntur? Scitote tamen * ante omnia nobis esse nihil an-

[a] Perperam Martianæus *Lupum de Oliveto* vocat.

[b] Vide quæ hoc de verbo diximus laudata Epistol. ad Rusticum.

[c] Interserunt alii *suo sensu, ore meo*.

[d] Atque heic plus habent Victorius & Rubeus, *ut quod velim, & possim. Nam velle & currere meum est, sed ipsum meum &c.*

Marginal references: Ep. cxlvii. ad Desid. — Contra Helvid. — Ep. cxviii. ad Julian. — Ep. xxx. ad Paulin. — Ep. cxxv. ad Rustic. — Ep. ad Theoph. — Contr. Pelag. cap. 1. — * al. omnia.

antiquius, quam Christi jura servare, nec patrum transferre terminos: semperque meminisse Romanam fidem Apostolico ore laudatam.

De Obedientia. Cap. I.

ACcipe ergo, fili, doctrinam nostram, ea simplicitate, & veritate, qua * didicimus, quia non quærimus hominum gloriam (Deus testis est) nec ad hoc loquimur, ut humanas amicitias aucupemur, ne nostræ adulationis sermone, & nos, & alios decipiamus: nec ut apud homines aliquid videamur, sed ut apud Deum homines magna mereantur. Hoc est itaque totum, quod apprehensa manu insinuare tibi cupio. Et * ut simpliciter motus mentis meæ fatear: nunc Monachi incunabula, moresque discutimus.

* al. dicimus. — Ep. cxxv. ad Rust. — Ep. viii. ad Paulin. — Ep. cxxv. ad Rust. — Matt. 19. — Ep. cxviii. ad Julian.

Si vis igitur *ad vitam ingredi*, *serva præcepta*: hoc est, ab omni illicito, quo prohiberis, recedas, & ad omne bonum, quod juberis, promtus accedas. Respice Sanctum virum Pammachium, & ferventissimæ fidei Paulinum Presbyterum: qui non solum divitias, sed seipsos obtulerunt, qui contra diaboli tergiversationem, nequaquam pellem pro pelle, sed carnes, & ossa, & animas suas Domino consecrarunt: qui te, & exemplo, & eloquio, idest, & opere, & lingua possint ad majora perducere. Nobilis es? & illi, sed in Christo nobiliores. Dives, & honoratus: & illi, immo ex divitibus, & honoratis, pauperes, & inglorii, & idcirco ditiores, & magis inclyti, quia pro Christo pauperes, & inhonorati. Contemnis aurum: contemserunt, & multi Philosophi.

Non enim est satis perfecto, & consummato viro opes contemnere, pecunias dissipare, & projicere quod in momento, & perdi, & inveniri potest. Fecit hoc [a] Crates Thebanus, fecit Antisthenes, fecerunt plurimi, quos vitiosissimos legimus. Plus debet Christi discipulus præstare, quam mundi Philosophus, gloriæ animal, & popularis auræ, atque rumorum venale mancipium. Tibi non sufficit opes contemnere, nisi & Christum sequaris. Teipsum Dominus, hostiam vivam, placentem Deo: te, inquam, non tua. Et * Deus variis tentationibus commonet, quia multis plagis, & doloribus eruditur Israel, & quem diligit Dominus corripit: flagellat autem omnem filium, quem recipit. Quod si teipsum Domino dederis, & Apostolica virtute perfectus, sequi cœperis Salvatorem,

Ep. cxviii. ad Julian. — * al. ideo. — Hebr. 12.

A tunc intelliges, ubi fueris; & in exercitu Christi, quam * extremum tenueris locum.

* al. intraneum. — Ep. cxxv. ad Rustic.

Præpositum itaque Monasterii timeas ut Dominum, diligas ut parentem. Credas tibi salutare, quidquid ille præceperit; nec de majoris sententia judices, cujus officii est obedire, & implere, quæ jussa sunt: dicente Moyse, *Audi Israel, & tace*. Nec ipse te doceas, [b] & absque doctore ingrediaris viam, quam nunquam ingressus es. B Nulla ars absque magistro discitur. Etiam muta animalia, & ferarum greges ductores sequuntur suos. In * apibus principes sunt: Grues unam sequuntur ordine litterato: Imperator unus: Judex unus in Provincia: Roma, ut condita est, duos fratres simul habere reges non potuit, & * parricidio dedicatur. In Rebeccæ utero Esau, & Jacob bella gesserunt: singuli Ecclesiarum Episcopi, singuli Archipresbyteri, singuli Archidiaconi, & omnis ordo Ecclesiasticus suis C rectoribus nititur. In nave unus gubernator, in domo unus dominus, in quovis grandi exercitu, unius signum exspectatur. Et ne plura replicando fastidium legenti faciam, per hæc omnia ad illud tendit oratio, ut doceam te non tuo arbitrio * relinquendum, sed vivere debere in Monasterio sub unius disciplina patris, consortioque multorum; ut ab alio discas humilitatem, ab alio patientiam: hic te silentium, ille doceat mansuetudinem: non facias quod vis: comedas, quod D juberis: vestiare, quod acceperis: operis tuis pensum persolvas: subjiciaris, cui non vis: lassus ad stratum venias, [c] ambulansque dormites, & nec dum expleto somno, surgere compellaris. Tantis occupatus negotiis, nullis vacabis cogitationibus: &, dum ab alio transis ad aliud, opusque succedit operi, illud solum mente retinebis, quod agere compelleris. Nam omni oblatione, & hostia pretiosior est obtemperantia mandatorum, dicente Propheta: *Ecce* E *obedientia melior est quam sacrificium, & auscultatio quam adeps arietum*. Et alibi, *Initium bonæ * viæ, facere * juxta quæ præcepta sunt apud Deum, magis quam immolare hostias*. Et alibi: *Qui conservat legem, multiplicat oblationem: Sacrificium salutare est, attendere mandatis: & discedere ab omni iniquitate*. Nec nobis blandiri debemus in factis jussorum, si in prohibitorum transgressione peccemus, cum transgressionis crimen benefacti meritum tollat.

* al. opifices. — * al. fratricidio. — * al. dimittendum. — 1. Reg. 15. — * al. Vitæ. — * al. jussa, quæ accepta. — Prov. 16. — Eccles. 35.

F Quod non mei sensus assertio, sed utriusque Testamenti exempla probant: ... venimus etiam Dei amicos ob ...

a Omittit Martian. post Erasm. hos Crates Thebanus.
b Tacent iidem libri, & absque doctore ingrediaris viam quam nunquam ingressus es.
c Atque heic taceat, Ambulansque dormites.

temtus errorem, bonorum retrofactorum munificentiam perdidisse. Sic Adam cum diabolo facile credidit seducenti, post familiaritatem, & colloquium Dei, unius pomi cupiditate superatus, perdidit Paradisum. Et quia per transgressionem unum habere præsumsit, multa simul bona amisit. Sic uxor Loth, post Angelorum obsequia, contra [a] interdictum retroaspiciens, in figmentum salis repente mutata est. Quis hic præsumtionis spiritus, qui tantam in animo nostro operatur audaciam, ut cum sanctos homines de levibus etiam culpis videamus esse punitos, & nos quotidie in majoribus, & pluribus delinquentes, [b] intactos in media damnatione fore credamus? Quamquam leve nunquam sit Deum etiam in exiguo contemnere; qui non tantum ad qualitatem peccati respicit, sed etiam ad personæ contemtum: propter quod homini non solum intendendum est, quale sit, quod jubetur, sed quantus sit ille, qui jubet. Excluditur hoc loco vulgaris illa sententia, qua mihi suo judicio religiosi, & qui sapientes sibimet videntur, dicere solent: sufficit nobis, ut non criminalia peccata, & majora faciamus.

Facilis est enim omissio minorum delictorum: qui dum animali sapientia occupant animos, spiritualem intelligentiam, & consuetudinem divinæ legis ignorant; quæ sæpe peccatum ostendit, quod nobis non videtur esse peccatum; & quæ illic impietatem facit, ubi nos opus pietatis ostendimus. Saul, & Josaphat reges fuerunt Israel, (1 Reg. 15.) & dum misericordiam his, quos Deus oderat, præstiterunt, Dei offensam in [* al. ope.] opere pietatis incurrunt. E contrario, Phinees, filiique Levi gratiam Dei humana cede, & suorum parricidio meruerunt. Vides, quantum ab humanis sensibus per nostram imperitiam discrepat divina sententia, ut nobis interdum cælestis judicis dispensationem nescientibus, injusta videantur, quæ per causarum scientiam juste satis, & recte facta probantur. Et rursum, Ea quæ nostro judicio [* al. bona st.] recte probantur apud Deum plerumque reproba, & ingrata videntur.

Quis hodie patris Abrahæ exemplo innoxium volens filium trucidare, (Gen. 22.) humano judicio non crederetur insanus? E contra, quis in tactu arcæ Domini imitatus Ozam, (2 Reg. 6.) hominum sententia damnaretur? Consideremus igitur, quantus casus sit temere contemnentis, cum tanta ruina esse dicitur in negligentia obsequentis; vel quam damnationem excepturos credimus esse indevotos, cum tantam reprobationem devotus exceperit. Tepidum discipulum non amat Christus. *Qui vult meus esse discipulus*, ait, *abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.* Beatæ itaque sunt illæ animæ, quæ dorsum suum curvaverunt, ut suscipiant sessorem verbum Dei super se, & frena ejus patiantur, ut quocunque ipse voluerit, flectat eas, [c] & agat habenis præceptorum suorum. Quando enim (In Jer. c. 1.) magister præcipit, obedientis indicium est, si dimisso contra audiat capite, sin autem vertat tergum, signum est contemnentis.

De tribus generibus Monachorum in Ægypto commorantium. Cap. II.

ET quoniam Monachorum fecimus mentionem, & te scio libenter audire, quæ [d] sancta sunt, aurem paulisper accommoda. Tria sunt in Ægypto genera Monachorum. Primum Cœnobitæ, quod illi Sauses gentili lingua vocant, nos, in communi viventes, possumus appellare. Secundum Anachoritæ, qui soli habitant per deserta, & ab eo, quod procul ab hominibus recesserunt, nuncupantur. Tertium genus [* al. teterrimum] est, quod Remoboth, dicunt [*] deterrimum, atque neglectum, & quod in nostra Provincia, aut solum, aut primum est. Hi bini, vel terni, nec multo plures simul habitant, suo arbitrio, ac ditione viventes: & de eo, quod laboraverint in medium partes conferunt, ut habeant alimenta communia. Habitant autem [*] quamplurimi [* al. quamplurimum,] in urbibus, & castellis: & quasi ars sit sancta, non vita, quidquid vendiderint, majoris est pretii. Inter hos sæpe sunt jurgia: quia suo viventes cibo non patiuntur se alicui esse subjectos. Revera solent certare jejuniis, & rem secreti, victoriæ faciunt. Apud hos affectata sunt omnia, laxæ manicæ, caligæ follicantes, vestis crassior, crebra suspiria, visitatio virginum, detractio Clericorum. Et si quando dies festus advenerit, saturantur ad vomitum.

His igitur quasi quibusdam pestibus exterminatis, veniamus ad eos qui plures sunt, & in commune habitant, id est, quos vocari Cœnobitas diximus. Prima apud eos confœderatio, est obedire majoribus, & quicquid jusserint facere. Divisi sunt per decurias atque centurias: ita ut novem hominibus præsit decimus: & rursum decem præpositos sub se centesimus habeat. Manent separati, [e] & sejunctis cellulis: usque ad horam nonam, ut institutum est, nemo pergit ad alium, exceptis his Decanis quos diximus: ut si cogitationibus forte quis fluctuet, illius consoletur alloquiis.

Post

[a] Malè apud Martian. *contra interitum.* [b] In aliis libris, *aeternos.*
[c] Omittunt alii editi libri, *& agat habenis præceptorum suorum.*
[d] Antea, *quæ facta sunt*: male. [e] Rubeus, *sed junctis cellulis*: quemadmodum & Victorius.

Post horam nonam in commune concurritur, psalmi resonant, Scripturæ recitantur ex more: & completis orationibus, cunctisque residentibus, medius quem Patrem vocant, incipit disputare. Quo loquente, tantum silentium fit, ut nemo alium respicere, nemo audeat exscreare. Dicentis laus est in fletu audientium. Tacite volvuntur per ora lacrymæ: & ne in singultus quidem erumpit dolor. Cum vero de regno Christi, & de futura beatitudine, & de gloria cæperit annunciare ventura, videas cunctos moderato suspirio & oculos ad cælum levantes inter se dicere: *Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo & requiescam?* Post hæc concilium solvitur, & unaquæque decuria cum suo parente pergit ad mensam: quibus per singulas hebdomadas vicissim ministrant. Nullus in cibo strepitus est: nemo comedens loquitur: Vivitur pane & leguminibus, & oleribus quæ solo sale condiuntur. Vinum tantum senes accipiunt, quibus [a] cum parvulis sæpe fit prandium, ut aliorum ætas fessa sustentetur: aliorum non frangatur incipiens. Dehinc consurgunt pariter, & hymno dicto, ad præsepia redeunt, ubi usque ad vesperum cum suis unusquisque loquitur & dicit: Vidistis illum & illum? quanta in ipso gratia sit? quantum silentium? quam moderatus incessus?

Si infirmum viderint, consolantur. Si in Dei amore ferventem, cohortantur ad studium. Et quia nocte extra orationes publicas in suo cubili unusquisque vigilat, circumeunt cellulas singulorum, & aure apposita, quid faciant, diligenter explorant. Quem tardiorem deprehenderint, non increpant, sed dissimulato quod norunt, eum sæpius visitant: & prius incipientes provocant magis orare, quam cogant. Opus [b] diei statum est, quod Decano reditum fertur ad Œconomum, qui & ipse per singulos menses Patri omnium cum magno reddit timore rationem: a quo etiam cibi cum facti fuerint, * degustantur. Jejunium totius anni æquale est, excepta Quadragesima: in qua sola conceditur districtius vivere. [c] A Pentecoste cœnæ mutantur in prandia, quo & traditioni Ecclesiasticæ satisfaciant, & ventrem cibo non onorent duplicato.

Ad tertium veniam genus, quos Anachoritas vocant, qui & de cœnobiis exeuntes, excepto pane & sale, amplius ad deserta nil deferunt. Hujus vitæ author Paulus, illustrator Antonius: & ut ad superiora conscendam, princeps Joannes Baptista fuit Talem vero virum Jeremias quoque Propheta describit dicens: *Bonum est viro cum portaverit jugum * Domini ab adolescentia sua: sedebit solitarius & tacebit, quia sustulit super se jugum, & dabit percutienti se maxillam: saturabitur opprobriis, quia non in sempiternum abjecit Dominus.* Horum laborem & conversationem in carne non carnis, alio tempore si volueris explicabo. Nunc ad propositum redeam. Bonum est obedire majoribus parere Præfectis: & post regulas Scripturarum vitæ * tuæ tramitem ab aliis discere, nec præceptore uti pessimo, scilicet præsumptione tua.

Psal. 54. — * al. fragmentur. — Thren. 27. & 1197. — * al. tac. Domini. — Ep. xxxv. ad Demetriad. — * al. sue.

De Castitate. Cap. III.

Mortificate, inquit Apostolus, *membra vestra, quæ sunt super terram.* Unde ipse postea [d] confidenter ajebat: *Vivo autem jam non ego, vivit vero in me Christus.* Qui mortificaverit membra sua, & in imagine noctis perambulaverit, non timebit dicere: *Factus sum sicut uter in pruina.* Unde idem Apostolus castigabat corpus suum, & in servitutem redigebat, ne aliis prædicans ipse reprobus inveniretur. Corporisque ex persona generis humani * inflatus ardoribus loquebatur. *Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* Et iterum: *Scio quoniam non habitat in me, hoc est in carne mea, bonum. Velle enim adjacet mihi, ut faciam autem bonum, nequaquam [e] invenio: neque quod volo bonum, sed quod nolo malum illud facio.* Et denuo: *Qui in carne sunt, Deo placere non possunt. Vos autem non estis in carne, sed in spiritu, si tamen Spiritus Dei habitat in vobis.*

Unde post cogitationum diligentissimam cautionem, jejuniorum tibi arma sumenda sunt: & canendum cum David, *Humliavi in jejunio animam meam.* Matrem ita vide, ne per illam alias videre cogaris, quarum vultus cordi tuo hæreant: & tacitum vivat sub pectore vulnus. Ancillulas quæ illi in obsequio sunt, tibi scias esse in insidiis: Quia quanto vilior earum conditio: tanto facilior ruina est. Volo ergo te propter has caussas non habitare cum matre: & præcipue ne * aut offerentem delicatos cibos, renuendo contristes, aut si acceperis, oleum igni adjicias: & inter frequentiam puellarum per diem videas, quod noctibus cogites. Adolescentiam tuam nulla sorde commacules, ut ad altare Christi, quasi de thalamo virgo procedas: & habeas de foris bonum testimonium.

Licet de cæteris virtutibus, ut sapientia, fortitudine, justitia, * humilitate, mansuetudine & liberalitate possint & alii judicare: pudicitiam sola novit conscientia, & humani

Ep. xxxi. ad Eustoch. Coloss. 3. — Psal. 18. Ep. cxxx. ad Demetriad. — * al. inflammatus. — Psal. 18. Ep. xxxv. ad Rustic. — * al. ap sam. — Ep. lxxv. ad Fabiol. — * al. add. temperantia.

[a] Idem falso, *quibus & parvulis sæpe fit &c.*
[b] Minus recte erat, *Opus Dei.*
[c] Victorius aliique, *A Pascha ad Pentecosten.*

[d] Alii edit. *postea considerans ajebat.*
[e] Verbum *invenio*, Erasmus, aliique editi libri tacent.

Ep. cxxv. ad Rustic. ni oculi hujus rei certi judices esse non A possunt. Feminæ quoque quæ nomen tuum noverint, vultum nesciant. Nam Joannes Baptista sanctam matrem habuit, pontificisque filius erat: & tamen nec matris affectu, nec patris opibus vincebatur, ut in domo parentum cum periculo viveret castitatis. Vivebat in eremo: oculis desiderantibus Christum, nihil aliud dignabatur aspicere. Vestis aspera, zona pellicea, cibus Vit. S. Pauli locustæ, & mel silvestere: omnia virtuti & continentiæ præparata. Unde martyrem B quem tormenta non vicerant, superabat voluptas. Tandem cælitus inspiratus præcisam morsu linguam in osculantis se faciem expuit, & sic libidinis sensum succedens doloris magnitudo * præripuit. [a] Nam quomodo qui ignem tetigerit statim aduritur: ita viri tactus & feminæ sentit naturam suam, & diversitatem sexus intelligit. [b] Item quomodo poterit libidinem refrenare: qui nec manum valet cohibere, nec linguam?

a
* al. superavit.
Contra Jovin. Lib. I.
b

Ep. lii. ad Nepot.
* al. aut.

Sed & hospitiolum tuum nunquam mulierum pedes terant. * Videas ne sub eodem tecto mansites: nec in præterita castitate confidas. Quia nec David sanctior, nec Samsone fortior, nec Salomone potes esse sapientior. Memento semper, quod paradisi colonum de possessione sua mulier ejecerit. Ægrotanti tibi sanctus quilibet frater assistat. Nam scio quosdam corpore convaluisse, & animo ægrotare cæpisse. Periculose tibi ministrat, cujus vultum frequenter attendis. Si tamen vidua a te visitatur, aut virgo: nunquam domum solus introeas. Solus cum sola & absque arbitro vel teste non sedeas. Tantaque confabulandi fiducia sit, ut intrante alio, non paveas nec erubescas. [c] Speculum enim mentis facies est: & taciti oculi, cordis fatentur arcana.

Ep. liv. ad Fur.
c

Ep. lii. ad Nepot.

Tales quoque habeto socios, quorum contubernio non infameris. Non veste, sed moribus ornentur: & pudicitiam habitu polliceantur. *Corrumpunt mores bonos, confabulationes pessimæ*. Caveto omnes suspiciones: & quicquid probabiliter fingi potest: ne fingatur, ante devita. Crebra munuscula, & sudariola, & fasciolas, & vestes ori applicitas, & oblatos ac degustatos cibos, blandasque & dulces literulas, sanctus amor non habet. [d] Mel meum, lumen meum, meumque desiderium. Omnes * delicias & lepores & risu dignas urbanitates, & cæteras ineptias amatorum in Comœdiis erubescimus, & in sæculi hominibus detestamur:

d
* al. divitias.

quanto magis in clericis & monachis: quorum & sacerdotium proposito, & propositum sacerdotio ornatur? Nec hoc dico, quod aut in te, aut in sanctis viris ista formidem: sed quod in omni proposito & gradu & sexu boni & mali reperiantur: malorumque condemnatio, laus bonorum sit. Vide quid * prosint frena: a vitiis nos retrahunt: introducunt ad virtutum choros in Christoque, monte pulcherrimo, habitare nos faciunt. [e] Quamdiu in patria tua es, habeto cellulam pro paradiso: varia Scripturarum poma decerpe.

* al. possint.
Ep. ... ad Rust.
e

His utere deliciis, harum fruere complexu. Si scandalizat te pes, oculus, manus tua: projice ea. Nulli parcas, ut soli parcas animæ tuæ. *Qui viderit*, inquit Dominus, *mulierem ad concupiscendum eam: jam mœchatus est eam in corde suo. Quis gloriabitur castum se habere cor?* Astra non sunt munda in conspectu Domini; quanto magis homines, quorum vita tentatio est?

C Væ nobis miseris, quoties concupiscimus, toties fornicamur. *Inebriatus est*, inquit, *gladius meus in cælo*: multo amplius in terra, quæ spinas & tribulos generat. Vas electionis, in cujus * pectore Christus resonabat, macerat corpus suum: & tamen cernit naturalem carnis ardorem, suæ repugnare sententiæ, ut quod non vult hoc agere compellatur; & tu te arbitraris absque lapsu & vulnere posse transire, nisi omni custodia servaveris cor tuum. Maxime cum plurimi etiamsi continentes, iracundi sint, e- D briosi, procaces, superbi, ex continentia magis inflati, percussores, maledici, cupidi, timidi, multum sibi placentes ut indicent continentiam: quasi præferant incontinentiæ subministrasse materiam.

* al. in.

Sed ille continens vere est: qui universa membrorum officia a malis affectibus subtrahit: & cogitatum a tota nequitia compescit. Quanto plura tamen sunt quæ impugnant pudicitiam, tanto victoris majora sunt præmia. Nam & ego cum essem juve- E nis, & solitudinis me deserta vallarent, incentiva vitiorum ardoremque naturæ ferre non poteram: quem cum crebris jejuniis frangerem, mens cogitationibus æstuabat. Ad quam edomandam cuidam me fratri, qui ex Hebræis crediderat, in disciplinam dedi: ut post Quintiliani acumina, gravitatem Frontonis, Ciceronisque fluvios, & lenitatem Plinii, alphabetum discerem, & stridentia anhelantiaque verba meditarer. Quid

Ep. cxxv. ad Rust.

a Addit Rubeus ex lib. II. advers. Jovinian. cap, 7. *Tactus alienorum corporum, & feminarum ardentior appetitus vicinus insania est.*

b Pro his quæ sequuntur, *Item quo modo &c.* in Rubei Editione hæc substituuntur ex lib. III. Commentar. in Ezechiel. cap. 8. *Vultuque & oculis dissimulari non potest conscientia, dum luxuriosa & lasciva mens lucet in facie, & secreta cordis motu corporis & gestibus indicantur.*

c E contrario periocha istæc, *Speculum enim &c.* in illa editione desideratur.

d Ræfiximus locum ad Rubei exemplar, antea enim his præfigebatur, *Audi me*, tum alio sensu legebatur, *meumque desiderium Christus est*: quod erat etiam a Hieronymi mente alienum.

e Atque his alia substituuntur a Rubeo usque ad locum, *S. scandalizat te pes &c.* Quarum tamen interpolationum satis nobis est unum atque alterum specimen præbuisse.

Quid ibi laboris insumserim, quotiesque cessaverim: & contentione discendi rursus inceperim: testis est conscientia tam mea qui passus sum, quam eorum qui mecum duxerunt vitam. Et gratias ago Domino, quod de amaro semine literarum dulces fructus * capio.

* al. carpo

Ep. lxxx. ad Ocean. Prima igitur tentamenta Clericorum sunt mulierum accessus, Nocivum genus femina, janua diaboli, via iniquitatis, scorpionis percussio: cum proximat stipula, accendit ignem; flammigero igne perculit femina conscientiam pariter habitantis, exuritque fundamenta montium. Ego judico si cum viris feminæ habitent, viscarium non deerit diaboli. Si alligaverit quis ignem in sinu suo: & vestimenta sua non comburentur? Mihi crede non potest toto corde cum Domino habitare: qui feminarum accessibus copulatur.

Prov. 10. Sed dicis: *Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter*. Bene & argute; sed oportet bonum habere testimonium ex his qui foris sunt. Licet coram Deo recte ambules, tamen coram hominibus bona providenda sunt: quia astutiores sunt filiis lucis filii tenebrarum. Cum ergo a te hoc genus non amputatur: das reprehendentibus te locum, cum ipse te detrahentium morsibus tradidisti. Nam inter illecebras voluptatum, etiam ferreas mentes libido domat: quæ majorem in virginibus patitur famem, dum dulcius putat omne quod nescit. Narrant Gentilium fabulæ, cantibus Sirenarum nautas in saxa isse præcipites, & ad Orphei citharam arbores, bestias, ac silicum dura mollita.

Ep. cvii. ad Lætam. Difficile quoque inter epulas servatur pudicitia. Nitens cutis, sordidum ostendit animum. Licet quidam putent majoris esse virtutis præsentem contemnere voluptatem: tamen ego securioris arbitror continentiæ nescire quod quæras. Remotio igitur viri, castitatis collocat arma, construit in melioribus castra pudoris. Thecla post tentationem passionis Anthiochiæ, cum Paulo prohibetur pariter pergere. Nemo miles cum uxore pergit ad bellum. Germinant feminæ spinas cum viris habitantes. arcana mentium acuto mucrone * concutiunt. Nemo igitur inter serpentes & scorpiones securus ingreditur. Libido enim semper sui relinquit pœnitudinem. Nunquam satiatur, & extincta reaccenditur: usu crescit * & decrescit: nec rationi paret, quæ impetu ducitur. Unde virginitas in eo felicior est, quod carnis incentiva non novit: & viduitas eo * infelicior, quod præteritas animo recolit voluptates. Viro enim luxurioso verbum castitatis offensio est.

Ep. xxii. ad Eustoch. * al. percutiunt. Ep. cxxiii. ad Ageruch. * al. tac. & decrescit * al. sollicitior

Qui vivunt in monasterio, & quorum simul magnus est numerus: nunquam soli extra procedunt. De agmine columbarum crebro accipiter unam separat, quam statim invadat & laceret: & cujus carnibus & cruore saturetur. Morbidæ oves suum relinquunt gregem: & luporum faucibus devorantur. Rarus igitur tibi sit egressus in publicum: martyres tibi quærantur in cubiculo tuo. Nunquam tibi caussa erit procedendi, si semper necessarie processurus sis. Aliorum vulnus, nostra sit cautio. Pestilente flagellato, stultus sapientior erit. Ep. liv. ad Furiam. Prov. 19. Comm. in Isa. Cap. 1.

Nam etiam quæ homines æstimant sibi salutaria, Deo volente verti videmus in perniciem. In tranquillitate enim tempestas oritur: nihil Deo adversante securum est. Naturale quoque est unumquemque in suo periculo de alio plus sperare.

Si quando senseris exteriorem hominem florem adolescentiæ suspirare: & accepto cibo, cum te in lecto positum dulcis libidinum pompa concusserit: arripe scutum fidei in quo ignitæ diaboli extinguuntur sagittæ. *Omnes enim adulterantes quasi clibanus corda eorum*. Licet difficile est humanam animam aliquid non amare, ut in quosquumque mens nostra trahatur affectus. Carnis igitur amor, spiritus amore superetur. Desiderium desiderio restinguatur: quicquid inde minuitur, hic crescat. Non sinas ergo cogitationem crescere: dum parvus est hostis, interfice: nequitia elidatur in semine. Audi psalmistam: *Beatus qui allidet parvulos suos ad petram*. Impossibile est in sensum hominis non irruere * motum, & medullarum calorem. Ille tamen laudatur, ille prædicatur beatus, qui statim cum cœperit cogitare, interficit cogitatus, & allidit eos ad petram. *Petra autem erat Christus*. Nam fides pura moram non patitur. Cum apparuerit scorpio, illico conterendus est. Ep. xxii. ad Eustoch. Eph. 6. Ose. 7. Psal. 136. * al. innatum medullarum &c. 1. Cor. 10. Lib. contra Jo. Jerosol.

Ardentes igitur diaboli sagittæ, jejuniorum & vigiliarum frigore restinguendæ sunt. Erras namque, frater, erras, si putas unquam Christianum persecutionem non pati. Tunc enim maxime oppugnaris, si te oppugnari nescis. Nemo enim est tanta firmitate suffultus, ut de stabilitate debeat esse securus: dicente Apostolo, *Qui stat, videat ne cadat*: quoniam nullus hostili exercitu obsidente securus est. Nam *adversarius noster tanquam leo rugiens aliquid devorare quærens, circumit*; & tu pacem putas? *Sedet in insidiis cum divitibus & in occultis, ut interficiat innocentem*. Quod de libidine diximus referamus ad avaritiam, & ad omnia vitia quæ vitantur solitudine. Et idcirco urbium frequentiam declinemus, ne facere compellamur, quæ nos non tam natura cogit facere quam voluntas. Ep. liv. ad Fur. Ep. xiv. ad Heliod. 1. Petr. 5. Psal. 9. Lib. cont. Vigil.

De Paupertate. Cap. IV.

Ep. cxviii. ad Julian. Matth. 19. Quondam dives adolescens, omnia quæ in Lege præcepta sunt se implesse jactabat. Ad quem Dominus in Evangelio: *Unum tibi*, inquit, *deest si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus: & veni, sequere me*. Qui omnia se dicebat fecisse, in primo certamine divitias vincere non potest. Unde difficile intrant divites regna cælorum, quæ expeditos & alarum levitate subnixos habitatores desiderant. *Vade*, inquit, *vende:* non partem substantiæ, sed universa quæ possides: *& da*, non amicis, non consanguineis, non propinquis, non uxori, non liberis: plus aliquid addam: nihil tibi ob metum inopiæ reservabis, ne cum Anania damneris & Sapphira: sed da cuncta pauperibus, & fac tibi amicos de iniquo mammona, qui te recipiant in æterna tabernacula, ut me sequaris ut Dominum. *Nam omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit*.

Act. 5. Luc. 16. Matth. 19.

O quanta beatitudo pro parvis magna recipere, æterna pro brevibus, pro morituris semper viventia, & habere Deum debitorem? In Actibus Apostolorum (quod Domini nostri adhuc calebat cruor, & fervebat recens in credentibus fides) vendebant omnes possessiones suas, & pretia earum ad Apostolorum deferebant pedes: ut ostenderent pecunias esse calcandas: dabaturque singulis, prout cuique opus erat. Unde Ananias & Sapphira dispensatores timidi, immo corde duplici, & ideo condemnati, quia post votum abstulerunt quasi sua, & non ejus cui ea voverant, partemque sibi jam alienæ substantiæ reservaverunt, metuentes famem, quam vera fides non timet: & præsentem meruere vindictam, non crudelitate sententiæ, sed correctionis exemplo. Vende ergo omnia quæ habes, & da pauperibus, non divitibus, non ad luxuriam, sed ad necessitatem. Sive ille sacerdos sit, sive cognatus, sive affinis: nihil aliud in eo consideres, nisi paupertatem.

Ep. cxxx. ad Demetriad.

Quodque in Ægyptiis, & Syriis Monasteriis moris est: ut qui se Deo voverint, [a]sæculo renuntiantes, omnes sæculi delicias conculcent: [a] utinam quod sæculo renuntiamus voluntas sit, non necessitas: ut paupertas habeat expetita gloriam, non illata cruciatum. Cæterum juxta miserias hujus temporis, & ubique gladios sævientes, satis dives est qui pane non indiget: & nimium potens est, qui servire non cogitur. Multi enim ædificant parietes, & columnas Ecclesiæ substruunt, marmora nitent, auro splendent laquearia, & gemmis altare distinguitur, & ministrorum Dei nulla est electio. Neque vero mihi aliquis opponat: dives in Judæa templum, mensam, lucernas, thuribula, scyphos, & alia ex auro fabricata. Tunc hæc probantur a Domino, quando sacerdotes hostias immolabant, & sanguis pecorum erat redemptio peccatorum, quamquam hæc omnia præcesserunt in figura.

Ep. cxlvii. ad Sabin. Ep. cxlvii. ad Sabinian. Ep. cxxv. ad Rustic. Ep. lii. ad Nepot.

Nunc vero cum paupertatem domus suæ pauper Dominus dedicaverit: cogitemus crucem, & divitias lutum putabimus. Sed nunquid tempus, ut habitetis in domibus laqueatis, id est, ornatis & compositis: & quæ non tam ad usum sunt, quam ad delitias, inquit Propheta. Nam habitaculum meum, in quo fuerant Sancta sanctorum, & cherubim, & mensa propositionis, pluris rigabitur: squalebit solitudine, & sole torrebit. Quæ autem utilitas fulgere gemmis: & Christum in paupere fame * mori? Jam non sunt tua quæ possides: dispensatio tibi credita est: cave ne quasi fidelis & famosus quondam tuorum dispensator, alienam pecuniam distribuendam accipias.

Crates ille Thebanus, homo quondam ditissimus, cum ad philosophandum Athenas pergeret, magnum auri pondus abjecit: nec putavit se posse virtutes simul & divitias possidere, & nos suffarcinati auro Christum pauperem sequimur: & sub prætextu eleemosynæ pristinis opibus incubantes, quomodo possumus aliena fideliter distribuere, qui nostra timide reservamus? Intelligis quid loquor. Dedit enim tibi Dominus in omnibus intellectum: Præter victum & vestitum & manifestas necessitates nihil cuiquam tribuas: ne filiorum panem, canes comedant.

Tu ergo considera, ne Christi substantiam imprudenter effundas: id est, ne immoderato judicio, rem pauperum tribuas non pauperibus, quod paris est sacrilegii: secundum dictum prudentissimi viri, liberalitas pereat. Sunt quoque qui pauperibus parum tribuunt, ut amplius accipiant: & sub prætextu eleemosynæ divitias quærunt: quæ magis venatio quam eleemosyna dicenda est. Sic bestiæ, sic aves, sic & capiuntur pisces. Modicum in hamo escæ ponitur: ut matronarum in eo sacculi protrahantur. Nos autem humiles atque pauperculi, nec habemus divitias, nec oblatas dignamur accipere. Balsamum, piper & poma palmarum rustici non emunt. Qui enim volunt divites fieri, incidunt in tentationes & laqueum diaboli & desideria multa. Et

Com. ... Ep. lii. ad Pau. * al. ... Ep. lii. ad Nepot. Pro. in Quæst. Hebraic. Ep. lviii. ad Salvian.

[a] Heic utinam deerat: mox expeditam, pro expedita legebatur.

Et præsertim, quia ætas optata cunctis non vicinam mortem, quæ debentur mortalibus naturæ lege: sed cassa spe annorum nobis spatia pollicetur. Nemo enim tam fractis viribus, & sic decrepitæ senectutis est, ut non se putet adhuc unum annum esse victurum. Verum quid ago? fracta navi de mercibus disputo. Non intelligimus Antichristum appropinquare: quem Dominus Jesus interficiat spiritu oris ejus.

Juvenis quidem potest mori cito: sed senex diu vivere non potest, maxime quia comparatione æternitatis omne, quod in mundo patimur, una dies appellari potest, non habitationis, sed peregrinationis. Nam quotidie commutamur: tamen æternos nos credimus. Hoc ipsum quod dico, quod scribo, quod lego, quod emendo, de vita mea trahitur. Quot puncta notarii, tot meorum damna sunt temporum. Omnes namque divitiæ de iniquitate descendunt: nisi alter perdiderit, alter invenire non potest. Unde vulgata sententia mihi videtur esse verissima: *Dives, aut iniquus, aut iniqui hæres*. Vides enim homines maria transire: ante potentum excubare fores: pati omnia quæ servorum conditio vix patitur, ut divitias congregent, ut aliquam accipiant dignitatem. Et postquam hoc fuerint consecuti, tradere se luxuriæ & voluptatibus & omni iniquitati, ut quod avaritia congregat, luxuria consummat.

[Margin: Ep. cxx. ad ... ; Com. in Habac. ...]

Isti ego pro laboribus suis efficiuntur hospitium dæmonum. Qui templum Dei esse debebant, fiunt tabernaculi Æthiopum. Postquam enim ditati fuerint, & per fas & nefas ad altissimum gradum conscenderint, tunc conscientia peccatorum suorum semper mortem, semper judicium formidabunt, & ad levem febriculam, quasi latrones in carcere de æternis suppliciis suspirabunt. Divites autem qui ingressi sunt regna cælorum, ipsis divitiis ad bona utentes opera, divites esse desierunt, & dispensatores magis Dei quam divites appellandi. Obsecro ergo te, ne lucra mundi in Christi quæras militia. Negotiatorem Clericum, & ex inope divitem factum, ex ignobili gloriosum, quasi quandam pestem fuge. Et præsertim cum sciam te toti renuntiasse mundo, & abjectis calcatisque divitiis, orationi, lectioni, jejuniis vacare quotidie. Procuratores quoque & dispensatores domorum alienarum atque villarum Clerici esse non possunt: qui proprias jubentur contemnere divitiarum facultates. Avaritiæ quoque malum ubi omnino vitandum est, non quo aliena non appetas, hoc enim & publicæ leges puniunt: sed quo tua, quæ tibi sunt aliena, non serves. *Si in alieno*, inquit, *fideles non fuistis, quod vestrum est, quis dabit vobis?*

[Margin: Ep. lii. ad Nepot.; Ep. xxxix. ad Paul.; Ep. lii. ad Nepot.; Ep. xxii. ad Eustoch.; Luc. 16.]

Sed dicis, juvenis sum delicatus, & manibus meis laborare non possum; si ad senectam venero, si ægrotare cæpero, quis mei miserebitur? Audi ad Apostolos loquentem Jesum: *Ne cogitetis in corde vestro, quid manducetis, neque corpori vestro, quid induamini. Nonne anima plus est quam esca, & corpus plus est, quam vestimentum? Respicite volatilia cæli, quoniam non serunt neque metuunt, neque congregant in horrea, & Pater vester cælestis pascit illa*. Si vestis defuerit, illa proponantur. Si esurieris, beatos audias pauperes & esurientes. Si aliquis afflixerit dolor, legito illud Apostoli: *Propter hoc complaceo mihi in infirmitatibus meis*.

[Margin: Matth. 16.; 2. Cor. 12.; Ep. xiv. ad Heliod.]

Illud autem quod derelicta militia, castrasti te propter regna cælorum, quid aliud quam perfectam secutus es vitam? Perfectus autem servus Christi nihil præter Christum habet. Aut si quid præter Christum habet, perfectus non est. Igitur ut concludam, si perfectus es, cur bona paterna desideras? Dominus Evangelicis vocibus tonat: *Non potestis duobus Dominis servire*; & audet quisquam mendacem Christum facere, Mammonæ & Christo serviendo? *Qui dicit se in Christum credere, debet quomodo ille ambulavit, sic ambulare*. Affatim dives est, qui cum Christo pauper est. Nam servi Dei, qui diebus & noctibus serviunt Domino suo, qui in terris positi Angelorum imitantur conversationem, & nihil aliud loquuntur, nisi quod ad laudes Dei pertinet, habentes victum & amictum, his contenti sunt divitiis, qui plus habere nolunt, si tamen servant propositum. Alioquin si amplius desiderant, his quoque quæ necessaria sunt, probantur indigni. Quicquid tamen corpora nostra defendere potest, & humanæ succurrere imbecillitati, quos nudos natura profundit, hæc una appellanda est tunica.

[Margin: Matth. 6.; 1. Joan. 2.; Ep. lviii. ad Paulin.; Ep. cxxx. ad Demetriad.]

Si ergo vis esse quod Propheta est, quod Christus est, da pauperibus, quo necessitas sustentetur, non quo opes augeantur: Quodque si quid plus habes quam tibi ad victum vestitumque necessarium est, illud eroga; in illo debitorem te esse noveris. Nam aliena rapere convincitur, qui * ultra necessaria sibi retinere conatur. Clerici quoque qui de bonis parentum sustentari possunt, si quid pauperum accipiunt, sacrilegium profecto committunt. Scit enim hostis antiquus magis continentiæ quam nummorum esse certamen. Facile namque abiicitur quod hæret extrinsecus. Intestinum bellum periculosius est.

[Margin: * Martian. tan. ultra. Ep. lxv ad Pammach.]

Zachæus dives erat: Apostoli pauperes: & quantum ad divitias nihil, quantum ad voluntatem totum mundum reliquerunt. Si offeramus Christo opes cum anima nostra,

 li-

libenter suscipiet. Si autem quæ foris sunt Deo, quæ intus diabolo demus, non est æqua partitio. Nolo igitur quod ea tantum offeras, quæ potest fur rapere, hostis invadere, proscriptio tollere, & quæ ad instar undarum & fluctuum a succedentibus sibi dominis occupantur, & quæ nolis velis in morte dimissurus es. Illud offer quod nullus tibi possit hostis auferre. Nam aurum deponere, incipientium est, non perfectorum: se ipsum offerre Deo, proprie Christianorum est. Nec enim imaginem crucifixi præfert, nisi qui in hoc sæculo se nudum mortuumque reddiderit. Infinita namque de Scripturis exempla suppeditant, quæ avaritiam doceant esse fugiendam.

Ep. cxviii. ad Julian.

Ep. lxxi. ad Lucin.

Verum quod non ante plures annos gestum sit referam. Quidam ex fratribus parcior quam avarior, nesciens triginta denariis Dominum venditum, centum solidos, quos lina texendo acquisierat, moriens dereliquit. Initum est inter monachos consilium (nam in eodem loco circiter quinque millia divisis cellulis habitabant) quid facto opus esset. Alii pauperibus distribuendos esse dicebant, alii dandos Ecclesiæ: nonnulli parentibus remittendos. Macharius vero & Pambo & Isidorus & cæteri, quos patres vocant, sancto in eis loquente Spiritu decreverunt infodiendos esse cum eodem dicentes, *Pecunia tua tecum sit in perditionem.* Neque hoc crudeliter quisquam putet esse factum. Tantus cunctos per totam Ægyptum terror invasit: ut unum solidum dimisisse sit criminis.

Ep. xxii. ad Eustoch.

Act. 8.

Radix omnium malorum est avaritia: ideoque & ab Apostolo *idolorum servitus* nuncupatur. Non quidem occidet fame animam justam Dominus. *Junior fui, & senui: & non vidi justum derelictum, nec semen ejus quærens panem.* Elias corvis pascitur ministrantibus. Vidua Sareptana ipsa cum filiis suis peritura nocte Prophetam pascit esuriens, & mirum in modum capsace repleto, qui alendus venerat, alit. Petrus Apostolus ait: *Argentum & aurum non est mecum, quod autem habeo hoc tibi do: surge & ambula in nomine Jesu.*

1 Timoth. 1. Psal. 36.

Act. 3.

At nunc multi licet sermone taceant, opere loquuntur: Fidem & misericordiam non habeo; quod autem habeo, aurum & argentum tibi non do. Audi Jacob quid postulet: *Si fuerit Dominus meus mecum, & servaverit me in via per quam ego iter facio: & dederit mihi panem ad manducandum, & vestem ad vestiendum.* Tantum necessaria deprecatus est. Unde & latrones ad sanctum Hilarionem: Quid faceres si latrones ad te venirent? Quibus respondit: Nudus latrones non timeo. At illi: Occidi

Gen. 28.

Vita S. Hilarionis.

A potes. Possum, inquit, sed non timeo: quia sum mori paratus. Cujus qui mirantur signa & portenta quæ facit: mirentur & incredibilem abstinentiam, scientiam, & humilitatem.

Ego autem nihil ita stupeo quam gloriam illum & honorem calcare potuisse, quia factu est difficile gloriam virtute superare, & ab his diligi quos præcedis. Cum ergo Christi gaudeas libertate, ac propemodum in domate constitutus sis, non debes
B ad tollendam tunicam tecto descendere: nec respicere post tergum, nec aratri semel arrepti stivam amittere: Sed si fieri potest, imitare Joseph, & Ægyptiæ Dominæ pallium relinque, ut nudus sequaris Dominum Salvatorem, qui dicit in Evangelio: *Nisi quis tulerit crucem suam & secutus me fuerit, non potest meus esse discipulus.* Projice sarcinam sæculi, ne quæras divitias, quæ camelorum * gravitatibus comparantur. Nudus & levis ad cælum vola: ne alas virC tutum tuarum auri deprimant pondera, ut impleas sacculum, quem Dominus evacuare præcipit.

Ep. lxxix. ad Salvin.

Ep. cx...

Gen. 39.

Matt. 10.

* al. gibbis

Si igitur qui habent possessiones & divitias, jubentur omnia vendere, & dare pauperibus, & sic sequi Salvatorem: dignatio tua non debet quærere quod erogatura es. Vidua illa in Evangelio paupercula, quæ duo minuta misit in gazophylacium, cunctis præfertur divitibus, quia totum quod habuit dedit. Et tu igitur eroganda non
D quæras, ut fortissimum tyrunculum suum Christus agnoscat, ut lætus tibi de longissima regione venienti occurrat pater, ut stolam tribuat & annulum, ut immolet pro te vitulum saginatum.

Luc. 21.

De utilitate Paupertatis. Cap. V.

PAuper vero ita consolandus est, ut sciat in paupertate magis bona consideranda. Et primo quidem quod a Deo illi sit utiliter provisum. Præscivit enim Deum
E infirmitatem ejus considerasse, & se scisse quod divitiarum sarcinam & solicitudinem portare non posset. Deinde sciat quantas tentationes, quanta pericula transiverit nomine paupertatis, si affluentia deest, quæ frequenter contraria est. Ad animi divitias quantocyus sine impedimento in paupertate transitur: certe quantis malis ca-
F ruit, consideret. Caret invidia, æmulatione, insidiis, dolo, superbia, contentione, & his quæ hominibus in hoc sæculo divitiæ solent conflare. Fluxu enim rerum, & ubertate copiarum, animus solvitur: vigor mentis infringitur, virtus corporis enervatur. At in paupertate, non lasciva convivia, non turpes potationes:

omnia

omnia sobria, omnia rigida, omnia humilia, non abjecta: quoniam conscientia pura & virtute sunt plena: non est abundans extraneis facultatibus.

Non facile ad divitias animi, id est, ad virtutes hujus mundi dives accedit. Filius enim Dei difficilius dicens, divitem introire in regnum cælorum: utique intelligit pauperem facilius: ne se ob paupertatem alienum esse a cura Dei existimet, Propheta testatur, dicens: *Et pauperem & divitem ego feci: pro omnibus æqualis cura mihi est*. Non est enim Deus personarum acceptor; nec pro illo tantum curam gerere profitetur, qui in sæculi divitiis pollet, sed pro omnibus, & pro pauperibus curam sustinet: remuneraturus quem invenerit, aut in divitiis humilem, aut in paupertate patientem: distributi veluti totius corporis humani & ministerium quæritur singulorum.

Consideres hominis corpus esse unum quidem corpus: sed plurima membra. Numquid omnia sunt oculus, aut pes, aut reliqua membra? Sed sicut ait Apostolus doctor gentium *in fide & veritate*: quæ inferiora sunt membra majorem his tribuimus honorem. Et quemadmodum virtus singulorum membrorum in suo ordine atque officio demonstratur: ita in totius generis humani corpore velut minor paupertas & divitiæ collocantur, ut divitiis humanitas Dei examine comprobetur. Exultare debet pauper, Deo gratias agere, quod multis patrimonii nexibus liberatus, in die probationi non gravatur compedibus facultatum. Facilius liber sequitur discipulus Dominum nullis nexibus implicatus. Non desit etiam ab ipso inquantum potest misericordia justa in egenos, quia sicut justus efficitur de frugalitate, inferioribus & non habentibus prorogator non vereatur ne ipse deficiat, cum in usu sanctæ administrationis habeat promtissimam voluntatem. Nihil enim sibi deerit, non cupiat in sæculo dives fieri: ne mala sibi plurima acquirat, dicente ac monente glorioso Paulo: *Habentes victum & vestitum his contenti simus*.

Imo si vera fide & propter salutem credere cælestes sibi divitias cooptet & comparet, quas unusquisque & misericordia & reliquis actibus bonis comparat & assumit. Temporalibus enim æterna sunt præponenda: caducis stabilia: sollicitis securiora: periculosis libera: inhonorificis clariora. Igitur cum Christus dixerit: *Primum quærite regnum Dei, & hæc omnia apponentur vobis*, nulli dubium fore credo,

1. Tim. 2.

Ibid. 6.

Matth. 6.

A his copiam necessariam rerum in terris non defecturam, quibus cælestia præparantur. Unde his monitis, & dives temperetur, & pauper sublevetur. Difficile potentes, & nobiles, & divites, & multo his difficilius eloquentes credunt Deo. Obcæcatur namque mens eorum divitiis, opibus atque luxuria, circumdati vitiis non possunt videre virtutes.

Com. in Jon. c. 1.

Felix ergo qui non in divitiis, non in sapientia, non in potentia sæculari & eloquentia: sed in Christi passionibus gloriatur. Ac nihil miserius quam Deum propter nummum contemnere. Ideo quem senseris semper aut crebro de nummis loquentem, institorem habeto potius quam monachum.

Com. in Philemon c. 1.

Ep. lviii. ad Paulin.

B

De Correctione & Doctrina Præsidentis. Cap. VI.

Rector quoque honore suppresso, æqualia subditis bene viventibus [a] deputet, & erga perversos jura rectitudinis exercere non formidet. Nam liquet quod omnes homines natura genuit æquales: sed varietate meritorum, ordine alios aliis culpa postposuit. Sed & arguuntur negligentes rectores Ecclesiæ Dei, ob quorum incuriam perit omnis decor populi Christiani, cum nec in meditaitone legis divinæ, nec cultu pietatis, nec in sacrarum virtutum exercitio laborare conentur. Tunc enim doctrina doctorum * suavitas est, cum doctrina pariter & vita consentiant. Sed nec putent sua scientia & sapientia, sed Dei auxilio pacem Ecclesiis suis redditam: qui si suum servaverint gradum, sunt domus Dei, & quasi Angelus Domini. Sed si plus cupiunt videri nosse quam cæteri, quandoque patent veritatis regulam non tenere.

C

* al. anitas

Com. ad Tit. c. 2. Com. in Zachar. c. 12

D

Magister quoque discipulum corrigit, quem ardentioris cernit ingenii. Nam medicus si cessaverit curare, desperat. Quoniam non est parvi apud Deum meriti bene filios educare. Rectorum quoque est, ut laborantium noverint sudorem, vel lapsis manum porrigere, vel errantibus viam ostendere. Sed ne glorieris quod multos discipulos habeas: Filius Dei docuit in Judæa, & duodecim illum tantum Apostoli sequebantur. Pharisæorum autem doctrinæ omnis populus applaudebat. Lædit discipulus magistrum: si per negligentiam suam, præcepta ejusque laborem disperdat.

Ep. lxviii. ad Castrucium. Ep. lxxix. ad Salvin. Com. in Jon. c. 4. Contr. Jovin. lib. ii.

E

Com. ad Galat. c. 4.

Ideo non sit in eis pœnæ diversitas, quibus paria sunt peccata. Nullius personam accipias, quantumquumque sit potens vel no-

Com. in Malach. c. 2.

F

a Abest verbum *deputet*. Sunt hæc autem ex falso adscriptis Hieronymo Commentariis in Lamentat. Jeremiæ expressa.

nobilis : si peccaverit, corripe eum. Nam confusionem sequitur ignominia : ignominiam correctio : correctionem consolatio : consolationem salus. Vera enim amicitia, quod sentit, simulare non debet. Non est crudelitas pro Deo crimina punire, sed pietas. Nihil tamen crudelius, nihilque miserius inveniri potest, quam ut timore mortis propriæ, ne salutem filiorum audeant defendere.

Com. in Ezech. c. 16. — Ep. lxxxi. ad Ruffinum. — Com. in Zachar. c. 16.

Docente autem te in Ecclesia, non clamor populi, sed gemitus suscitetur, lacrymæ audientium laudes tuæ sint. Sermo presbyteri Scripturarum lectione conditus sit. Unde & Apostolus præcipit : *Sermo vester sit sale conditus*. Quod si infatuetur, foras projicitur, & perdit nominis dignitatem. Nam sicut victoria Domini, triumphus est servorum : sic magistri eruditio, discipulorum profectus. Nisi enim *caput sanum sit, omnia membra sunt in vitio.

Ep. lii. ad Nepot. — Ep. cxxv. ad Rustic. Coloss. 4. — Ep. lxv. ad Princip. Ep. lxix. ad Ocean. — * al. cerebrum.

Quando doctrina non erit in Ecclesiis, intelligemus perire pudicitiam, castitatem mori, & omnes obire virtutes, quia non comederunt verbum Domini. Tunc Scriptura utilis est audientibus, cum absque Christo non discitur : cum sine Patre non [a] profertur : cum sine Spiritu Sancto, [a] non insinuat ille qui prædicat. Sed difficile dignus præco virtutum Christi inveniri potest, qui in annuntiandis illis non suam, sed ejus quærat gloriam quem prædicat.

Com. in Amos c. 8. — Com. ad Galat. c. 1. — Ep. cxx. ad Hedib.

Confusio quoque & ignominia est Jesum crucifixum & pauperem & esurientem fartis prædicare corporibus : & jejuniorum doctrinam per rubentes buccas tumentiaque ora proferre. Non confundant ergo opera sermonem tuum, ut cum in Ecclesiis loquaris, tacitus quisque respondeat : Cur hæc quæ dicis, ipse non facis? Accusare avaritiam etiam latro potest. Sacerdotis vox cum mente concordet. Nam quomodo potest præses Ecclesiæ malum auferre de medio ejus, qui in delictum simile corruerit? Ac qua libertate corripit peccantem, cum tacitus ipse sibi respondeat eadem admisisse quæ corripit? Perdit enim auctoritatem docendi, cujus opere sermo destruitur. Et illud Tullii : Caput artis est docere quod facis.

Com. in Michæa c. 2. — Ep. lii. ad Nepot. — Com. ad Tit. c. 1. — Ep. lxix. ad Ocean.

Venerationi mihi semper fuit, non verbosa rusticitas, sed sancta simplicitas. Qui enim in sermone se dicit Apostolos imitari, prius imitetur virtutes, & vitam illorum, in quibus loquendi simplicitatem, excusabat sancti nominis magnitudo. Non enim facit Ecclesiastica dignitas Christianum : nec est facile stare loco Pauli, A tenere gradum Petri, jam cum Christo regnantium : ne forte veniat Angelus Domini, qui scindat velum Templi tui, qui candelabrum tuum de loco moveat.

Ep. lviii. ad Pammach. — Ep. xxv. ad Heliod.

Igitur ædificaturus turrim, futuri operis sumtus computa. Sicuti non Jerosolymis fuisse, sed Jerosolymis bene vixisse, laudandum est. Prius ergo faciamus, & sic doceamus : ne doctrinæ auctoritas castis operibus destruatur. Nam de eloquentibus & pronuntiantibus plenus est orbis. Loquuntur B quæ nesciunt : docent quæ non didicerunt. Magistri fiunt, cum ante discipuli non fuerint.

Ep. lviii. ad Paul. n. Ep. lxiv. ad Fabiol. Com. in Mich. c. 6.

Sed nec ad scribendum cito prosilias, & levi ducaris insania : multoque tempore disce quod doceas, & non sic temeritate quorumdam doceas quod nescias : sed ante disce quod docturus es. Nam qui sapientis verba crebro audire, & intelligere negligit, vitam suam gubernare non novit : quanto magis nec aliorum regimini proficit? Igitur servum servis te esse convenit. C Atque ita in omnibus perdocere, ut quiquumque audiunt, conversatione tua magis quam sermone proficiant. Quoniam quidem non in sermone est regnum Dei, sed in virtute.

Ep. cxxv. R...

Sed ne statim multitudinis acquiescamus judicio : sed electi in principatum noscamus mensuram nostram : & humiliemur sub potenti manu Dei. Revera nil fœdius præceptore furioso, cum debeat esse mansuetus & eruditus : e contra torvo vultu, D trementibus labiis, rugata fronte, effrenatis conviciis, facie inter pallorem, ruboremque variata, clamore perstrepit : & errantes non tam ad bonum trahit, quam ad malum, sævitia sua præcipitat : licet non qui irascitur iracundus est, sed ille qui crebro hac passione superatur. Suntque multi docentes ea quæ non oportet, turpis lucri gratia : qui totas domus subvertunt : & putant quæstum esse pietatem. Quod plerumque accidit, ut habeamus pugnas E legis non ob desiderium veritatis : sed ob jactantiam gloriæ : dum apud audientes docti volumus existimari. Festino igitur gradu pergamus ad magistros, & eorum teramus limina : & præcepta virtutum ac mysteria Scripturarum vincula putemus æterna.

Com. in ... c. 1 — Com. ad Tit. c. 1. — Ep. l... ad Fab.

De Solitudine. Cap. VII.

F REvera, ut simpliciter motum mentis meæ fatear, considerans & propositum tuum & ardorem, quo sæculo renuntiasti :

Ep. lviii. ad Paulin.

a Antea non probatur, & mox non jam insinuat.

tiasti: differentias in locis arbitror, si urbibus & frequentia urbium derelicta, in agello habites, & Christum in solitudine quæras, & ores solus in monte cum Jesu, sanctorumque locorum tantum vicinitatibus perfruaris, id est, ut & urbe careas, & propositum monachi non amitts. Loquor non de Episcopis, non de Clericis: quorum alia caussa est, alia monachi. Clerici oves pascunt, ego pascor. Sed de monacho loquor, qui pretium possessionum suarum ad pedes Apostolorum posuit, docens pecuniam calcandam, humiliter, & secreto victitans, semper contemnat quod semel contemsit. Nam summæ stultitiæ est, renuntiare sæculo, dimittere patriam, urbes deserere, monachum profiteri, & inter majores populos * peregre vivere.

Quia igitur fraterne interrogas, per quam viam incedere debeas: revelata tecum facie loquar. Si officium vis exercere presbyteri, si Episcopatus te, vel opus, vel honor forte delectat, vive in urbibus & castellis: & aliorum salutem, lucrum fac animæ tuæ. Sin autem cupis esse quod diceris, monachus: quid facis in urbibus, quæ utique non sunt solorum habitacula, sed multorum? Habet unumquodque propositum principes suos. Romani duces imitentur Camillos, Fabritios, Regulos, Scipiones. Philosophi proponanr sibi Pythagoram, Socratem, Platonem, Aristotelem. Poetæ æmulentur Homerum, Virgilium, Menandrum, Terentium. Historici, Thucydidem, Salustium, Herodotum, Livium. Oratores, Lysiam, Graccos, Demosthenem, Tullium. Et ut ad nostra veniamus: Episcopi & presbyteri habeant in exemplum Apostolos & Apostolicos viros: quorum honorem possidentes, habere nitantur & meritum.

Nos autem habeamus propositi nostri principes Paulos, Antonios, Julianos, Hilariones, Macarios. Et ut ad Scripturarum auctoritatem redeam, noster princeps Elias, noster princeps Elisæus, nostri duces filii Prophetarum: qui habitabant in agris & solitudinibus, & faciebant sibi tabernacula prope fluenta Jordanis. De his sunt & illi filii Rechab, qui vinum & siceram non bibebant, & morabantur in tentoriis: qui Dei per Jeremiam voce laudantur, & promittitur eis, quod non deficiat de stirpe eorum vir stans coram Domino. Interpretare igitur vocabulum monachi: hoc est nomen tuum. Quid facis in turba qui solus es? non tibi eadem causa, quæ cæteris. Nemo Propheta in patria sua honorem habet. Nam ubi honor non est, ibi contemtus est, Ubi contemtus est, ibi frequens injuria. Ubi injuria, ibi indignatio. Ubi indignatio, ibi quies nulla. Ubi quies non est, ibi mens sæpe a proposito deducitur. Ubi autem per inquietudinem aliquid aufertur ex studio, minus fit ab eo quod tollitur. Et ubi minus est, perfectum non potest dici.

[Epist. ad Heliod. Epist. lviii. ad Paulin.] [al. periculose.] [Epist. xxv. ad Heliod.]

A

Ex hac supputatione illa summa nascitur, Monachum perfectum in patria sua esse non posse. Perfectum autem esse nolle, delinquere est. Ubi autem ego nunc sum, non solum quid agitur in patria, sed an patria persistat, ignoro. Imo nec mihi conceditur unus angulus eremi: quotidie exposcor fidem, quasi sine fide renatus sim.

B

[Epist. vi. ad Julian. Epist. xvii. ad Marc.]

De Laudibus, & utilitate Eremi. Cap. VIII.

QUid igitur agis tu, frater, in sæculo, qui major es mundo? Paupertatem times? beatos pauperes Christus appellat. Labore terreris? sed nemo atheleta sine sudoribus coronatur. De cibo cogitas? sed vera fides famem non timet. Super nudam metuis humum exesa jejuniis membra collidere? sed Dominus tecum jacet. Squalidi capitis horret inculta cæsaries? sed caput tuum Christus est. Infinita eremi vastitas terret? sed tu Paradisum mente deambula: quoties illuc conscenderis, toties in eremo non eris. O desertum Christi floribus vernans. O solitudo, in qua illi nascuntur lapides, de quibus in Apocalypsi civitas magni regis extruitur. O eremus * familiarius Deo gaudens, & cætera. Ad quæ etiam illud Apostoli: *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis*.

[Epist. 14. ad Heliod.] C [*al. familiari.] D [Rom. 8.]

Cur igitur timido animo Christianus es? Filius hominis non habet ubi caput suum reclinet: tu amplas porticus & ingentia tectorum spatia metiris: hæreditatem exspectans sæculi, cohæres Christi esse non poteris. Nudos amat eremus. Corpus assuetum tunicis, loricæ onus non fert. Caput opertum linteo, galeam recusat. Mollem otio manum, durus exasperat capulus. Sed cur, inquis, pergis ad eremum? videlicet ut te non audiam, non videam, ut tuo furore non movear, ut tua bella non patiar, me capiat oculus meretricis, ne forma pulcherrima ad illicitos ducat amplexus.

E [Lib. adv. Vigilant.]

Respondebis: hoc non est pugnare, sed fugere. Sta in acie, adversariis armatus obsiste: ut postquam viceris, coroneris. Fateor imbecillitatem meam. Nolo spe pugnare victoriæ, ne perdam aliquando victoriam. Nisi fugero, aut vincendum mihi est, aut cadendum. Quid autem necesse est certa dimittere, & incerta sectari? Aut scuto, aut pedibus mors vitanda est. Tu qui pugnas, & supe-

F

superari potes & vincere. Ego cum fugero, non vinco in eo quod fugio, sed ideo fugio ne vincar. Nulla securitas est vicino serpente dormire: potest fieri, ut me non mordeat. Fuga enim non infidelitatis, sed prudentiæ indicium est, ne frustra nos offeramus periculis.

Com. in Jdr. cap. 10.

Sed nuper Ægypti deserta vidisti: intuitus es angelicam familiam: quanti ibi flores sunt? quam spiritualibus gemmis prata vernantia? Vidisti serta quibus Dominus coronatur. Ille tibi ignis in pectore exæstuet, & illa quotidie cogita, tracta, * considera, & quasi quodam carcere tentus exclama: *Heu me, quia prolongata est peregrinatio mea*: & in paradisum mente conscendens, toties in terra non eris, quoties terrena despexeris. Eadem nobis certe cum his qui habitant per deserta, conditio est: iidem oculi, totidem & manus, iisdem infirmitatibus vel virtutibus subjacemus. Si te aquæ potus vexat, quanti nobiles non dicam vina nesciunt, sed carnes ignorant, & * fuso tantum legumine sustentantur? Si balnearum te lavacra sollicitant, quanti principes civitatum, sive ob culpam propriam, sive ob invidiam ad insulas deportati, sine æterno præmio perpetuaque mercede absque balneis perseverant? Nemo id necessitate pati non potest, quod pro Deo pati voluntate detrectet.

* al. desidera. Psalm. 119.

* al. infuso.

Habebis cellulam quæ te solum capiat. Imo non eris solus: angelica turba versabitur, tot socii, quot sancti. Leges Evangelium, fabulabitur tecum Jesus: replicabis Apostolos vel Prophetas. Numquid poteris talem alium tuis sermonibus habere consortem? Terra sumus & cinis, & per omnia momenta de nostra salute suspensi, continuo in pulverem dissolvendi. Quid * detrectamus facere de necessitate virtutem? certe quandoque moriendum est. Quamcito mundi derelinquamus angustias: & si forte ob continentiam, quod tamen raro accidit, dolere stomachum, æstuare febribus cæperimus, perpetuæ vitæ ingressuri januam morbum putemus. Quanti enim in mediis opibus, & inter * infulas Consulatus, repentina morte subtracti sunt?

* al. retractamus.

* al. tabulas.

Quid ergo desideramus urbium frequentiam, qui de singularitate censemur? mihi enim oppidum carcer, & solitudo paradisus est. Secularium quoque, maxime potentum consortia devita. Quid tibi necesse est illa sæpius videre, quorum contemtu monachus esse cæpisti? Nam monachum solitudo facit, non publicum.

Ep. lvii. ad Paulin.

De periculo Vitæ solitariæ. Cap. IX.

MOnachi etiam nunc mores discutimus, qui jugum Christi collo suo impofuit. Primumque tractandum est, utrum solus, an cum aliis in monasterio vivere debeas. Mihi placet ut habeas sanctorum contubernium, ne absque ductore ingrediaris viam, quam nunquam ingressus es: statimque tibi in partem alteram declinandum sit, & errori pateas, plusque aut minus ambules quam necesse est: & currens lasseris, moramque faciens obdormias. In solitudine sito, subrepit superbia. Et si parumper jejunaverit, hominemque non viderit, putat se alicujus esse momenti. Oblitusque sui unde, & quo venerit: intus corde, foris lingua vagatur. Judicat contra voluntatem Apostoli alienos * servos. Quo gula poposcerit, porrigit manus: dormit quantum voluerit, neminem veretur: omnes se inferiores putat, crebriusque in urbibus quam in cellula est: & inter fratres simulat verecundiam qui platearum turbis colliditur.

Ep. cxxv. ad Rustic.

Quid igitur? solitariam vitam reprehendimus? Minime, quippe quam sæpe laudavimus, licet ut præfertur solitaria vita periculosa est: ne abstracti ab hominum frequentia, sordidis & impiis cogitationibus pateant: & pleni arrogantia & supercilii, cunctos despiciant, armentque linguas suas, vel Clericis, vel monachis detrahendo. Sed de ludo monasteriorum volumus hujusmodi egredi milites, quos eremi dura rudimenta non terreant: qui * specimen conversationis suæ multo tempore dederint: qui omnium fuerint minimi, ut primi omnium fierent, quos nec esuries aliquando, nec saturitas superavit: qui paupertate lætantur: quorum habitus, sermo, vultus, incessus doctrina virtutum est.

O quoties in eremo constitutus & in illa vasta solitudine, quæ exusta solis ardoribus, horridum monachis præstat habitaculum: putabam me Romanis interesse deliciis. Sedebam solus: quia amaritudine repletus eram. Horrebant sacco membra deformia: & squalida cutis situm Æthiopicæ carnis obduxerat. Quotidie gemitus: & si quando me repugnantem somnus imminens oppressisset, nuda humo vix ossa hærentia collidebam. De cibis vero & potu taceo: cum etiam languentes monachi ibi aqua frigida utantur: & coctum aliquid accepisse, luxuria sit. Ille igitur ego, qui ob gehennæ metum, tali me carcere damnaveram, scorpionum tantum socius & ferarum, sæpe choris intereram puellarum. Pallebant ora jejuniis: & mens desideriis æstuabat in frigido corpore: & ante hominem suum jam

carne

carne præmortua, sola libidinum incendia bulliebant. Itaque omni auxilio destitutus ad Jesu jacebam pedes, rigabam lacrymis, crine tergebam, repugnantem carnem hebdomadarum inedia subjugabam. Non * erubesco infelicitatis meæ, quin potius plango me non esse quod fuerim. Memini me clamantem, & diem crebro junxisse cum nocte, nec prius a pectoris cessasse verberibus, quam rediret, Domino * increpante, tranquillitas. Ipsam quoque cellulam quasi cogitationum mearum conscìam pertimescebam, & mihimet iratus & rigidus, solus deserta penetrabam. Sicubi concava vallium, aspera montium, rupium prærupta cernebam, ibi meæ erat orationis locus, ibi illud miserrimæ carnis ergastulum * collocabam: &, ut mihi testis est Dominus, post multas lacrymas, post cælo oculos inhærentes, nonnunquam videbar mihi interesse agminibus Angelorum, & lætus gaudensque cantabam: *Post te in odorem unguentorum tuorum curremus*.

* al. depudesco.
* al. imperante.
* al. tac. collocatam.
Cantic. 1.

Dicam & aliud quod in Ægypto viderim. Græcus erat adolescens in cœnobio, qui nulla continentia, nulla operis magnitudine, flammam carnis poterat extinguere. Hunc pater monasterii periclitantem, hac arte servavit. Imperat viro cuidam gravi, ut jurgiis atque conviciis insectaretur hominem: & post irrogatam injuriam, primus veniret ad querimoniam. Vocati testes, pro eo loquebantur, qui contumeliam fecerat. Flere ille contra mendacium cæpit. Solus pater defensionem suam callide opponere studuit: ne abundantiori tristitia absorberetur frater. Quid multa? Ita annus ductus est: quo expleto, interrogatus adolescens, super cogitationibus pristinis, an adhuc molestiæ aliquid sustineret: Papæ, inquit, mihi vivere non licet, & fornicari libeat? Hic si solus fuisset, quo adjutore superasset? Sunt enim meliores duo quam unus: & si alter ceciderit, ab altero fulcietur. Funiculus triplex non facile rumpitur: & frater fratrem adjuvans exaltabitur.

Ep. cxxv. ad Rustic.
Ep. lxxxvi. ad Ahigaum.

Vidi ego quosdam, qui postquam renuntiaverunt sæculo, vestimentis dumtaxat, & vocis * promissione, non rebus, nihil de pristina conversatione mutarunt. Res familiaris aucta quam imminuta. Eadem ministeria servulorum, idem apparatus convivii: & nomen sibi vendicant solitarii. * Quidam vero pauperes sunt & tenui substantiola, videnturque sibi scioli: pomparum ferculis similes procedunt in publicum, ut caninam exerceant facundiam.

Epist. cxxv. ad Rustic.
* al. professione.
* al. Qui.

A Sunt etiam qui humore cellularum immoderatisque jejuniis, tædio solitudinis, ac nimia lectione, dum diebus ac noctibus auribus suis personant, vertuntur in melancholiam: & Hippocratis magis fomentis quam nostris monitis indigent. Plerique artibus & negotiationibus pristinis carere non possunt, mutatisque nominibus, institorum eadem exercent mercimonia. Non victum & vestitum, quod Apostolus præcipit: sed majora quam sæculi homines emolumenta sectantes: & sub religionis titulo exercentur
B
injusta compendia: & honor Christiani nominis magis fraudum facit quam patitur. * Quodque pudet dicere, sed necesse est, ut saltem sic ad nostrum erubescamus dedecus, publice extendentes manus, pannis aurum tegimus: & contra omnium opinionem plenis sacculis morimur divites, qui quasi pauperes viximus.

* al. Quæ.

Tibi cum in monasterio fueris, hoc facere non licebit: & inolescente paulatim
C
consuetudine, quod primum cogebaris velle incipies, & delectabit te labor tuus: oblitusque præteritorum semper priora sectaberis: nequaquam considerans quid alii mali faciant, sed quid boni tu facere debeas. Neque vero peccantium ducaris multitudine: [a] nec te pereuntium turba sollicitet, ut tacitus cogites: Quid? ergo omnes peribunt, qui in urbibus habitant? Ecce illi fruuntur suis rebus: ministrant Ecclesiæ, adeunt balnea, unguenta non spernunt: &
D
tamen in omnium ore versantur. Ad quod ante respondi, & nunc breviter respondeo: In præsenti opusculo non me de Clericis disputare, sed monachum instruere.

De periculo habitandi in urbibus. Cap. X.

Considera obsecro, satis esse difficile locum Stephani implere vel Pauli, & in angelico stare ministerio. [b] Pretiosum margaritum cito frangitur, fractumque instaurari non potest. Navis quamvis sit ru-
E
dis & solidis confixa clavis, tumentesque fluctus non sentiat, cito si periculose navigat, perforatur: & licet plenis ventis lucrosius ad optata perveniat: tamen magis secura sunt quæ & tranquilla sunt. Et apertius loquar, plus te, quod dicis, habere mercedem, si in media urbe consistens [c] monachus victites; & sunt vera quæ dicis, sed non tam facile explentur opere quam dicto. Nam si aliquis te de optimatibus invitet ad prandium, certe aut eundum est,
F
aut negandum. Si jeris, aut iisdem cibis ve-

E 2 sce-

a Apud Rubeum hæc, *nec te pereuntium turba sollicitet*, desiderantur.

b Ex Epist. inter supposititias relata ad Præsidium petita hæc sunt. Addunt itaque ex ejus contextu Rubeus, aliique verba, *& subjacentes populos candenti desuper veste despicere*. Plusque habent Paulo post, *fluctus tabulata non sentiant*.

c Iidem libri, *Monachorum victites vita. Hæc sunt vera &c.*

sceris, aut aliis. Si aliis, convivarum offenduntur oculi. Si iisdem, perit abstinentia. Quod si non ire volueris, miser comederis in prandio ad singulas quasque phialas, & ad delibuta melle vina potaberis: alius tuum vultum cavillabitur, ille incessum irridebit, hic habitum; & imitatores forsitan Judæorum, Nonne, inquient, hic est fabri filius? Nonne fratres ejus * apud nos sunt? Ego illum memini ante tot ferme annos illud fecisse turpe, dixisse turpius. Alius furem clamabit, & * tecum se sceleris finget esse participem. Omnia prandia pariter consonabunt, in te temulentum convivium dissolvetur.

* al. ad. & sorores
* al. mæchum.

Quod si ullis abstinueris carnibus, & non crebro balnea frequentes, tunc vero per omnes columnas Manichæi titulus ascribetur. Si volucrum edulium refutaveris, & tenellas columbas crassosque turtures expetenti gutturi durior dominus denegaveris, sacrilegii crimen affingitur; statimqoe ajunt, Hi sunt qui creatorem mundi condemnant. In usus nostros facta sunt omnia. Audivi, Domino teste, non mentior, quemdam in sua gula disertum, cum rumore cognosceret, me cibis esculentioribus abstinere, se dicere, Nunquid porcellus ideo factus est, ut togatus in senatu sententiam diceret? Quo videlicet me stultitiæ condemnaret, qui me putaret ea quæ sunt in usus creata non sumere.

Quod si pulla fuerit tunica, etiam prætereuntium digitis denotaberis. Ac sic nisi formosus fueris, sanctus esse non poteris. Hæc & istiusmodi cum vitam lacerent bonam, quid facis frater, in medio? Aut vitiis, aut anathemati colla submittes, id est, sectaberis ea quæ sunt adversa continentiæ. Aut si facere nolueris, * tempore damnaberis.

* al. ipso.

Prætermitto crebras salutationes, obsequia matronarum, variasque illecebras, quibus etjam rigidissimi molliuntur *, cum & sirenæo cantu ad naufragia pertrahuntur. Nunc autem illud affirmo, quod etiam si ista non essent, ad comparationem tamen ingentis boni, * majora deserere deberes. Cum enim tanta reperimus in cælo: parva & caduca nos quæsisse doleamus in terra. Ambitio namque, potentia, magnitudo urbis, videri & videre, salutare & salutari, laudare, vel detrahere, vel audire, vel proloqui, & tantam hominum frequentia * saltem invitum videre, a monachorum proposito & a quiete sunt aliena. Aut enim videmus ad nos venientes, & silentium perdimus. Aut si non videmus, superbiæ arguimur. Interdum ut * vicem reddamus, ad superbas fores pergimus, inter linguas rodentium ministrorum, postes ingredimur deauratos. In Christi vero villa, * ut didicimus, totum rusticitas. Itaque propter occupationes,

* al. ad. animi.
* al. minora. epist. xliii. ad Marcel.
* al. tac. saltem invitum.
* al. ad. visitantibus.
* al. tac. ut dicimus.

A aut nobis claudendum est ostium, aut Scripturarum, propter quas aperiendæ sunt fores, studia relinquenda.

Præf. Comm. Ezech. l. cont. Jovin. lib. ii.

His igitur rationibus invitati, multi philosophorum reliquerunt frequentias urbium, & hortulos suburbanos: ubi ager irriguus, arborum comæ, & susurrus avium, fontis speculum immurmurans, & multæ oculorum auriumque illecebræ, ne per luxum & per abundantiam copiarum animæ fortitudo mollesceret, & ejus pudicitia constupraretur. B Inutile quippe est crebro videre per quæ captus aliquando sis: & eorum te experimento committere, quibus difficulter careas. Nam quos sæculi carcer includit, nunc ira, nunc avaritia, nunc libido, nunc aliorum incentiva vitiorum pertrahit ad ruinam.

Ideoque obterendæ sunt animi voluptates, relinquenda delectationum studia: quoniam hæc est circumcisionis veritas, non figura. Nitendum in summa, ut naturalibus amputatis, conversatio nostra tendat ad cælum. C Quod fiet, si ludi, si jocus, si convivia, si sermo pene familiarium deseratur, & quæ circumciduntur arescant: ª non visu, non auditu, non tactu, non sapore, aut capiet in natura corporis naturam corpoream non habere. Nam si velimus despicere quod sumus, meremur melius esse, quam fuimus. Igitur non temere offeramus nos periculis, sed quantum in nobis est insidias declinemus.

D

De abstinentia, & præcipue a carnibus. Cap. XI.

SAlvator noster, *Attendite*, inquit, *vobis ne forte graventur corda vestra crapula, & in ebrietate & curis hujus vitæ*. Modicus enim ac temperatus cibus & carni & animæ utilis est. Balnearum fomenta ne quæras, qui calorem corporis jejuniorum cupis frigore extinguere: quæ & ipsa moderata sint, ne nimia debilitent stomachum, & majorem refectionem poscentia erumpant in cruditatem, quæ parens libidinum est. Ajunt E enim medici, qui de humanorum corporum scripsere naturis, præcipue Galenus in libris, quorum titulus περὶ ὑγιεινῶν, puerorum & juvenum, ac perfectæ ætatis virorum mulierumque corpora, insito calore fervere, & noxios his esse ætatibus cibos qui calorem augent: sanitatique conducere, frigida quæque in cibo & potu sumere. F Sicut e contrario senibus, qui pituita laborant & frigore, calidos cibos, & vetera vina prodesse. Et etiam Comicus, cujus finis est humanos mores nosse atque describere, dixit, *Sine Cerere & Libero friget Venus*.

Nihil

ª Pro his quæ sequuntur usque ad *Igitur*, alia Rubeus substituit, ut, inquit, verborum sensus haud ita apertus magis pateret. Nos in fine dumtaxat verbum *fuimus*, ex ms. suffecimus. Cæterum pro, *aut capiet*, legendum videtur continuo sensu, *non sapore capi, & in natura &c.*

Nihil itaque scias conducere Christianis adolescentibus ut esus olerum. Nam ardor corporum frigidioribus epulis temperandus est. Nobis enim non corporum vultus, sed animæ vigor quæritur, quæ carnis infirmitate fit fortior. Inde est quod nonn lli vitam pudicam appetentium, in medio itinere corruunt: dum solam abstinentiam putant carnium, & leguminibus onerant stomachum, quæ moderate parceque sumta innoxia sunt. Et ut quod sentio loquar, nihil sic inflammat corpora, & titillat membra genitalia, sicut indigestus cibus ructusque convulsus. Quod enim seminarium voluptatum est, venenum puta.

Contr. Jovin. lib. II. Est autem esus carnium seminarium libidinis. Et non solum de carnibus loquor, sed in ipsis leguminibus * inflantia & gravia declinanda sunt. Parcus cibus & venter esuriens, triduanis jejuniis præfertur. Multo enim melius est quotidie parum, quam raro satis sumere. Pluvia illa optima est, quæ sensim descendit in terras. Subitus & nimius imber in præceps, arva subvertit. Refectio itaque saturitatem fugiat. Nihil prodest biduo triduoque transmisso vacuum portare ventrem, si pariter obruatur, si compensetur saturitate jejunium. Illico mens repleta torpescit, & irrigata [a] corporis humore, spinas germinat libidinum.

* al. inflantia. Ep. liv. ad Furiam.

Ep. xxii ad Eustoch.

Plures quoque sunt qui cum vino sint sobrii, ciborum tamen largitate sunt ebrii. Omnes enim qui ebrietatem sectantur, filii Belial vocantur. Nam venter mero æstuans * facile despumat in libidinem. Unde Noe nudavit ebrietate femora. Lot quem Sodoma non vicerat, vina vicerunt. Venter quoque plenus facile de jejuniis disputat. Qui autem Christum desiderat, & illo vescitur pane, non quærit magnopere de quam pretiosis cibis stercus conficiat. Quicquid post gulam non sentitur, idem fit quod panis & legumina. Omne enim quod in hoc mundo laborant homines, ore quasi consumitur, & attritum dentibus, ventri traditur digerendum, & tandiu tribuit voluptatem, quandiu gutture detinetur. Cum vero in alvum transierit, desinit inter cibos esse distantia.

Ep. lxix. ad Ocean. Ep. lviii. ad Paulin.

Com. in Eccles. c. 6.

Nec hoc dicimus, quod negemus pisces; sed quomodo nuptiis virginitatem, ita saturitati jejunia præferimus. Sed non ideo te carnes vesci non putes, si suum, leporum, atque cervorum & quadrupedum animantium esculentiam reprobes. Non enim hæc pedum numero, sed suavitate gustus comprobantur. Scimus ab Apostolo dictum. *Omnis creatura Dei bona, quæ cum gratiarum actione percipitur.* Sed idem loquitur, *Bonum est carnem non manducare.* Comedant carnes, qui carni serviunt. Quorum fervor despumat in coitum, eorum & intestina carnibus repleantur.

Contr. Jovin. lib. II. Ep. lxxix. ad Salvin.

1. Tim. 4.

Rom. 14.

Tu vero nihil habeas tam necesse, quam in jejunio perseverare. Pallor & sordes tuæ gemmæ sint. Igitur cum mihi dixeris, cur porcus creatus est? statim tibi respondebo puerorum more certantium? Cur viperæ & scorpii? Nec Deum superfluorum judicabis artificem: cum plurimæ & bestiæ & volucres sint, quas tuæ fauces recusant. Sed ne contentiosum hoc, & ex pugna magis videatur esse quam verum: Audi, idcirco sues & apros & reliquas animantes creatos, ut milites, athletæ, nautæ, rhetores, metallorumque fossores, * & cæteri duro operi mancipati haberent cibos: quibus fortitudo corporum necessaria est: qui portant arma & cibaria: qui pugnis & calcibus sua invicem membra debilitant: qui remos trahunt: quorum latera ad clamandum dicendumque sunt valida: qui subvertunt montes, & sub * divo & imbribus dormiunt.

Contr. Jovin. lib. II.

* al. rhetores.

* al. sudo.

Sed quid ad nos, quorum conversatio in cælis est? Cæterum nostra religio non athletam, non nautas, non milites, non fossores, sed sapientiæ erudit sectatorem, qui se Dei cultui dedicavit, & scit cur creatus sit, cur versetur in mundo, quo abire festinet. Unde & Apostolus loquitur: *Quando infirmor, tunc potens sum.* Et, *Si exterior noster homo corrumpitur, sed interior renovatur de die in diem:* Et, *Cupio dissolvi & esse cum Christo.* Et, *Carnis curam ne feceritis.* Quodque sine quatuor sensibus vivere possumus: id est, sine aspectu, auditu, odoratu, atque complexu. Absque gustu autem & cibis impossibile est humanum corpus subsistere.

1. Cor. 12.

2. Cor. 4. Philip. 1. Rom. 13.

Adesse ergo debet ratio, ut tales & tantas sumamus escas, quibus non oneretur corpus, nec libertas animæ prægravetur. Quia & comedendum est, & deambulandum, & dormiendum, & digerendum, & postea inflatis venis incentiva libidinis * sustententur. Sunt quidem sensus nostri portæ, per quas ad animam nostram sæculi blandimenta descendunt, & per quas sensus carnis introeunt. Per quas nisi lata strage facta viam virtutibus potius quam impietate fecerimus, nunquam ad regem * pietatis pervenire poterimus.

* al. sustinenda.

Dicat enim unusquisque * quo dolet: ego loquor conscientiam meam. Scio mihi abstinentiam, & nocuisse intermissam, & profuisse repetitam. Nec tales ergo recipiamus cibos, quos aut difficultate digerere, aut comestos magno partos & perditos labore do-

* al. ad. vina. Com. ad Tit. 1. * al. quod vult. Contr. Jovin. lib. II.

[a] Rabeus *irrigata humus spinas germinat &c.*

doleamus. Olerum & pomorum ac leguminum, & facilior apparatus est, & arte impendiisque coquorum non indigent, & sine cura sustentant humanum genus, moderateque sumtus: quia nec avide devoratur. Quod irritamentum gulæ non habet, leviori digestione decoquitur. Nemo enim uno & duobus cibis, hisque vilibus usque ad inflationem ventris oneratur, quæ diversitate carnium & saporis delectatione concipitur, cum variis nidoribus sumant patinæ, & ad esum sui, expleta esurie, quasi captivos trahunt. Unde & morbi ex saturitate nimia concitantur. Multique impatientiam gulæ vomitu remediantur: & quod turpiter ingesserunt, turpius egerunt.

Contr. Jovin. lib. 2. Postquam enim venit Christus in fine temporum, & revolvit omega ad alpha, id est, finem ad principium, ut in prima ætate non circumcidimur, nec repudium dare permittimur, nec carnes comedimus. Contr. Jovin. lib. 2. Hippocrates in Aphorismis docet crassa & obesa corpora, quæ crescendi mensuram impleverint: nisi cito ablatione sanguinis minuantur, paralysim & pessima morborum genera * parere, Et idcirco esse necessariam demptionem, ut rursum habeant in quæ possint crescere. Non enim manere in uno statu naturam corporum, sed aut crescere, aut decrescere, nec posse vivere animal nisi crescendi capax sit. Unde & Galenus ille doctissimus Hippocratis interpres, Athletas, quorum vita & ars sagina est, dicit in exhortatione medicinæ, nec vivere posse diu, nec sanos esse: animasque eorum ita nimio sanguine & adipibus quasi luto involutas, nihil tenue, nihil celeste: sed semper de carnibus & ructu & ventris ingluvie cogitare. Diogenes tyrannos & subversiones urbium bellaque hostilia vel civilia non pro simplici victu olerum pomorumque, sed pro carnibus epularumque deliciis asserit excitari, Quodque mirandum sit, Epicurus voluptatis assertor, omnes libros suos replevit oleribus & pomis & vilibus cibis, dicens ita esse vivendum: [a] quia carnes & exquisitæ epulæ ingenti cura ac miseria præparantur, majoremque pœnam habeant in quærendo, quam voluptatem in abutendo. Bibere & comedere non deliciarum ardorem debet excitare: sed sitim famemque restinguere. Qui carnibus vescuntur, indigent etiam his quæ * sunt carnium. Qui autem simplici victu utuntur, eos carnes non requirere.

* al. erumpere

* al. non sunt.

Sapientiæ ergo operam dare non possumus, si mensæ abundantiam cogitemus, quæ labore nimio & cura indigent. Cito expletur naturæ necessitas: frigus & fames, simplici vestitu & cibo expelli potest. Deliciæ & epularum varietas, fomenta sunt avaritiæ. Contr. Jovin. lib. 2. Quod si quis existimat se abundantia ciborum potionumque perfrui, & vacare posse sapientiæ, hoc est versari inter delicias, & deliciarum vitiis non teneri, seipsum decipit. Sensus noster illud cogitat, quod videt, audit, odoratur, gustat, attrectat, & ad ejus trahitur appetitum, cujus capitur voluptate. Difficile, imo impossibile est, divitiis & voluptatibus affluentes non ea cogitare quæ gerimus. Frustraque quidam simulant salva fide * & pudicitia & integritate mentis se abuti voluptatibus: cum contra naturam sit, copiis voluptatum, sine voluptate perfrui. Contr. Jovin. lib. 2. Sensus corporum quasi equi sunt, sine ratione currentes. Anima vero in aurigæ modum retinet frena currentium.

* al. pudicitia

Grandis exsultatio animæ est, cum parvo contentus fueris, mundum habere sub pedibus: & omnem ejus potentiam, epulas, libidines, propter quæ divitiæ comparantur, vilibus mutare cibis, & crassiore tunica compensare. Tolle epularum & libidinis luxuriam: nemo quæret divitias, quarum usus, aut in ventre, aut sub ventre est. Qui ægrotat, non aliter recipit sanitatem, nisi tenui cibo & castigato victu. Quibus ergo cibis recipitur sanitas, his & servari potest: ne quis putet morbos oleribus concitari. Si autem vires olera non ministrant, quæ nascuntur & aluntur carnibus, quid [b] tamen necesse est sapienti viro & philosopho Christi tantam habere fortitudinem, quæ athletis & militibus necessaria est, quam cum habuerit ad vitia provocetur? Illi arbitrentur carnes sanitati congruas, qui volunt abuti libidine, & in cœnum demersi voluptatum, ad coitum semper exæstuant. Christiano sanitas absque viribus * eximiis necessaria est.

* al. nimiis

Nec turbare nos debet, si rari sunt hujus propositi sectatores, quia rari sunt, & amici boni fideles, & pudici, & continentes, semperque virtus rara est. Legimus quosdam morbo articulari & podagræ humoribus laborantes, proscriptione bonorum ad simplicem mensam & ad pauperes cibos redactos, convaluisse. Caruerant enim sollicitudine dispensandæ domus, & epulamur largitate, quæ & corpus frangunt, & animam.

Irridet Horatius appetitum ciborum, qui consumti relinquunt pœnitentiam. Sed etiam ex vilissimis cibis vitanda satietas. Nihil enim ita obruit animum, ut plenus venter & æstuans, & huc illuc se vertens, & in ructus, & in crepitus ventorum effla-

[a] Rubeus hæc per incuriam verba prætermisit, *quia carnes & exquisitæ epulæ ingenti cura ac miseria præparantur*,

[b] Deerant, quibus sensus maxime constat, verba, *tamen necesse est*.

efflatione respirans. Quale autem illud jejunium, aut qualis refectio post jejunium, cum pridianis epulis distendimur, & guttur nostrum meditatorium efficitur latrinarum? Dumque volumus prolixioris inediæ famem quærere, tantum voramus, quantum vix alterius diei nox digerat. Itaque non tam jejunium appellandum est, quam crapula, ac fœtens & molesta digestio.

De Abstinentia Philosophorum, antiquorum Sacerdotum, aliorumque Sanctorum.
Cap. XII.

Contr. Jovin. lib. II.

DIcæarchus in libris Antiquitatum & Descriptione Græciæ, refert sub Saturno, cum omnia humus funderet, nullum comedisse carnes, sed universos vixisse frugibus & pomis, quæ sponte terra gignebat. Chæremon quoque Stoicus, vir eloquentissimus narrat de vita antiquorum Ægypti sacerdotum, quod omnibus mundi negotiis curisque postpositis, semper in templo fuerint, & rerum naturas, caussasque ac rationes siderum contemplati sint, nunquam se mulieribus miscuerint, nunquam cognatos & propinquos, ne liberos quidem viderint, & ex eo tempore quo cæpissent divino cultui deservire, carnibus & vino semper abstinuerint propter tenuitatem sensus, * & maxime propter appetitus libidinis, quæ ex his cibis & ex hac potione nascuntur. Pane vero non vescebantur, ne onerarent stomachum, & si quando comedebant, tunsum pariter hyssopum sumebant in cibo: ut escam graviorem, illius calore decoquerent. Oleum tantum in oleribus noverant, verum & ipsum parum propter nauseam & asperitatem gutturis leniendam.

Quid loquar, inquit, de volatilibus, cum ova quoque pro carnibus vitaverint & lac? quorum alterum carnes liquidas, alterum sanguinem esse dicebant colore mutato. Cubile eis de foliis palmarum contextum erat. Scabellum acclive ex una parte obliquum in terra pro pulvillo capiti supponebant: bidui triduique inediam sustinentes, & humores corporis, qui nascuntur ex otio, & ex mansione unius loci, nimia victus castigatione siccabant. Item Josephus in secunda Judaicæ captivitatis historia, & in decimo octavo Antiquitatum libro, tria describit dogmata Judæorum, Pharisæos, Sadducæos, * Essæos: quorum novissimos miris effert laudibus: quod & uxoribus, vino & carnibus semper abstinuerint, quotidianum jejunium verterint in naturam. Super quorum vita & * cibo, Phi-

* al. Essenos

* al. coen cibo.

A lo vir doctissimus proprium volumen edidit.

Eubulius narrat apud Persas tria genera Magorum, quorum primos, qui sint doctissimi & eloquentissimi, excepta farina & olere, nil amplius in cibo sumere. Orpheus quoque in carmine suo esum carnium penitus detestatur. Pythagoræ etiam, Socratis, Antisthenis, & reliquorum frugalitatem referrem in confusionem nostram, nisi & longum esset, & proprii operis indige-
B ret: ut qui paupertatem Apostolorum & crucis duritiem, aut nesciunt, aut contemnunt, imitentur saltem gentilium * parcitatem.

Ad ea venio, quæ Asella post duodecimum annum sudore proprio elegit, arripuit, tenuit, cæpit, implevit. Unius cellulæ clausa angustiis, latitudine paradisi fruebatur. Idem terræ solum, & orationis locus exstitit & quietis. Jejunium habuit pro ludo, inediam pro refectione. Et cum eam
C non vescendi desiderium, sed humana confectio ad cibum traheret, pane & sale & aqua frigida concitabat magis esuriem, quam restinguebat: & operabatur manibus, sciens scriptum esse: *Qui non laborat, non manducet*. Et ita ad quinquagenariam pervenit ætatem, ut non doleret stomachus, non viscerum cruciaretur injuria, non sicca humus jacentia membra confringeret, non sacco asperata cutis fœtorem aliquem situmque contraheret, sed sana corpore, anima sanior, solitudinem putaret es-
D se delicias, & in urbe turbida inveniret eremum monachorum.

* al. paupertatem. Ep. XXIV. ad Marcell.

2. Thess. 3.

Paulo quoque cibum & vestimenta palma præbebat; & ne cui impossibile videatur, Jesum testor & Angelos ejus, quod in eremi, quæ juxta Syriam Saracenis conjungitur, monachum vidi, qui per triginta annos inclusus, hordeaceo pane & lutulenta aqua vivebat. Alter in cisterna veteri per dies singulos quinque carycis sustentabatur. Unde si mihi Dominus optionem
E daret, multo magis eligerem tunicam Pauli cum meritis, quam regum purpuras cum * regnis suis. Quid tamen nos ventris animalia, tale unquam fecimus? quos si vel secunda hora legentes invenerit, oscitamus, manu faciem defricantes, continemus stomachum, & quasi post multum laborem, mundialibus rursus negotiis occupamur.

Vit. S. Pauli Er.

* al. pœnis. Ep. XLIII. ad Marcell.

Prætermitto prandia, quibus mens onerata premitur. Pudet dicere frequentiam salutandi, qua aut ipsi quotidie ad alios per-
F gimus, aut ad nos venientes cæteros exspectamus. Deinceps itur in verba, sermo teritur, lacerantur absentes, vita aliena descri-

* Addit Rubeus, *& vertiginem capitis*. Idem mox habet, *Pane raro vescebantur &c.*

ſcribitur, & mordentes invicem conſumimur ab invicem. Talis nos cibus occupat & dimittit. Cum vero amici receſſerint, ratiocinia ſupputamus. Nunc ira perſonam nobis inducit, nunc cura ſuperflua in annos plurimos duratura præcogitat. Nec recordamur Evangelii dicentis, Stulte hac nocte auferent animam a te, quæ autem præparaſti, cujus erunt?

Ep. LV. ad Fur.
* al. auſero voluptatis.

Nec vero hoc dicens condemno cibos, quos Deus creavit ad utendum cum gratiarum actione, ſed juvenibus incentiva * eſſe aſſero voluptatum. Non Ætnæi ignes, non Vulcania tellus, non Veſevus Olympuſque tantis ardoribus æſtuant, ut juveniles medullæ vino plenæ, dapibus inflammatæ. Avaritia calcatur a pleriſque, & cum marſupio deponitur. [a] Maledicam linguam indictum ſilentium emendat: cultus corporis, & habitus veſtium unius horæ ſpatio commutatur. Omnia alia peccata extrinſecus ſunt, & quod foris eſt facile abjicitur. Sola libido inſita eſt, & quadam lege naturæ in coitum geſtit erumpere. Grandis igitur virtutis eſt & ſollicitæ diligentiæ ſuperare quod natus ſis, & in carne non carnaliter vivere.

De temperatis Jejuniis. Cap. XIII.

Ep. LII. ad Nepot.
Com. in Matth. c. 13.
* al. lenibus
Ep. CXIII. ad Demetriad.

TAntum tibi jejuniorum aſſume, quantum ferre potes: diverſus eſt enim hominum ſtomachus. Alii amaris, alii dulcibus, alii auſterioribus, alii * levibus delectantur cibis, Ideo non tibi immoderata imperamus jejunia, & enormem ciborum abſtinentiam, quibus ſtatim corpora delicata franguntur. Philoſophorum quoque ſententia eſt, moderatas eſſe virtutes, excedentes modum atque menſuram inter vitia deputari. Unde & unus de ſeptem ſapientibus: *Ne quid*, ait, *nimis*. Novi enim ego in utroque ſexu propter nimiam abſtinentiam cerebri ſanitatem quibuſdam fuiſſe vexatam, præſertim qui in humidis, & frigidis habitavere cellulis: ita ut neſcirent quid agerent, quove ſe verterent, quid loqui, quid tacere deberent.

Sic ergo debes jejunare, non ut palpites, & reſpirare vix poſſis: ſed ut fracto corporis appetitu, nec in lectione, nec in pſalmis, nec in vigiliis ſolito quid minus facias. Jejunium non perfecta virtus, ſed cæterarum virtutum fundamentum eſt, & ſanctificatio atque pudicitia: & ſine qua nemo videbit Deum. Nam Chriſtus pro animi voluntate omnia in acceptum refert.

Ep. CXLV. ad Ex uper. Ep. CVIII. ad Lætam.

Diſplicent namque in teneris maxime ætatibus longa & immoderata jejunia, quibus junguntur hebdomades, & oleum in cibo ac poma vetantur. Experimento didici, aſellum in via cum laſſus fuerit, diverticula quærere. Hoc enim in perpetuo jejunio præceptum eſt, ut longo itineri vires perpetes ſuppetant, ne in prima manſione currentes, corruamus in mediis.

Cæterum in Quadrageſima continentiæ vela pandenda ſunt, & tota aurigæ retinacula equis laxanda properantibus: quamquam alia ſit conditio ſæcularium, alia monachorum. Sæcularis homo in Quadrageſima ventris ingluviem decoquit, & in cohlearum morem, ſucco victitans ſuo, futuris dapibus ac ſaginæ aqualiculum parat. Monachus in Quadrageſima ſuos dimittat equos: ut ſibi meminerit ſemper eſſe currendum. Finitus labor major, infinitus moderatior eſt. Ibi enim reſpiramus: hic perpetuo incedimus. Sic tamen comedas, [b] ut ſtatim poſt cibum poſſis legere, orare, & pſallere. Ideo ſint tibi caſta, ſimplicia, moderata, & non ſuperſtitioſa jejunia. (Ep. ... ad Nepot.)

Sed quid prodeſt oleo non veſci, & moleſtias quaſdam difficultateſque ciborum quærere, carycas, piper, nuces, palmarum fructus, ſimilam, & mel? Tota hortorum cultura vexatur, ut cibario pane non veſcamur: & dum delicias ſectamur, a regno cælorum retrahimur. Nec ſi biduo aut triduo jejunaveris, putes te jejunantibus eſſe meliorem. (Ep. XXII. ad Euſtoch.) Tu jejunas & iraſceris: ille comedit, & * forte blanditur. Tu vexationem mentis & ventris eſuriem * jejunando digeris, ille moderatius alitur, & gratias agit Deo. (* al. fr... * al. rixando.) Unde quotidie clamat Iſaias, (Iſai. 58.) *Non tale jejunium elegi, dicit Dominus.* Et iterum, *In diebus jejuniorum veſtrorum inveniuntur voluntates veſtræ: & omnes qui ſub poteſtate veſtra ſunt, ſtimulatis. In judiciis & litibus jejunatis, & percutitis pugnis humilem: ut quid mihi jejunatis?* Quale illud poteſt eſſe jejunium, cujus iram non dicam nox occupat: ſed luna integram derelinquit?

Teipſum conſiderans noli in alterius ruina, ſed in tuo opere gloriari: nec illorum tibi exempla proponas, qui carnis curam facientes, poſſeſſionum redditus & quotidianas domus impenſas ſupputant. Nec enim undecim Chriſti Apoſtoli Judæ proditione ſunt fracti: nec Phileto & Alexandro naufragium faciente, cæteri a curſu fidei ſubſtiterunt. (1. Timoth. ...) Convivia quoque tibi ſunt vitanda ſæcularium: maxime eorum qui honoribus tument. (Ep. LII. ad Nepot.) Nam pinguis venter non gignit ſenſum tenuem.

Docet Æſopi fabula, plenum muris ventrem per anguſtum foramen egredi non valere.

[a] Hæc vero, *Maledicam linguam indictum ſilentium emendat*, Rubeus omittit, atque alio tranſtulit.
[b] Addunt alii libri, *ut ſemper eſurias*.

Ep. lxxix. ad Salvin. Contr. Jovin. lib. 1.

lere. Quoscumque namque formosos, calamistratos, crine compositos, vel buccis rubentibus videris, de armento Joviniani sunt: [a] inter quos grunniunt sues. De nostro grege, tristes, pallidi, * sordidi, & quasi peregrini hujus sæculi, licet sermone * careant, habitu loquuntur & gestu: *Heu mihi, quia peregrinatio mea prolongata est*. Unde saccus & jejunium arma sunt pœnitentiæ, [b] & auxilia peccatorum. Et si e duobus necessariis unum est subtrahendum: magis eligam jejunium absque sacco, quam saccum absque jejunio. At vero hi quibus pœnitentia præcipitur, consequenter ad jejunium saccum copulant. Non quidem sanat oculum, quod calcaneo adhibetur. Jejunio passiones corporis, oratione pestes sanandæ sunt mentis. Igitur per jejunium ostenditur nos ire in paradisum, unde per saturitatem fueramus ejecti. Nam jejunium curat vulnera delinquentis, curatosque sanctificat.

* al. sordidati. * al. taceant. Com. in Joan. cap. 1. Contr. Jovin. cap. 11. Com. in Zachar. 4. 7.

De Contemplatione, Oratione, & Lectione.
Cap. XIV.

Ep. cxxv. ad Rustic.

SI monachus esse vis, non videri, habeto curam, non rei familiaris, cui renuntiando hoc esse cæpisti, sed animæ tuæ. Ama scientiam Scripturarum, & carnis vitia non amabis. Corpus pariter animusque tendantur ad Dominum. Sic teipsum in cælum, animo gestiente * præcurras, ut dum corpore moraris in terra, jam ad Christum mente pervenias. Assuescas quoque ad orationes & psalmos nocte consurgere, mane hymnos canere: tertia, sexta, nona hora stare in acie quasi bellatorem Christi, accensaque lucerna reddere sacrificium vespertinum. Sic dies transeat, sic nox inveniat laborantem: orationi lectio, lectioni succedat oratio. Præcipue ea quæ Sancti faciunt, in conspectu Dei faciunt, & pleniorem scientiam Dei accipiunt: & plenius divinis imbuti sunt disciplinis. Si enim ægrotus & æstuans febribus aquam frigidam postulet, & dicat ad medicum: Vim patior, * crucior, exanimor, usquequo, medice, clamabo, & non exaudies? Et respondeat sapientissimus medicus: Scio quo tempore debeam dare quod postulas, non misereor modo, quia misericordia ista crudelitas est, & voluntas tua contra te petit. Ita Dominus noster sciens clementiæ suæ pondera atque mensuras, interdum non exaudit clamantem: ut eum probet, & magis provocet ad rogandum, & quasi igne excoctum, justiorem & puriorem faciat.

* al. procures. Ep. cxvii. ad Laiam. Com. in Habac. c. 2. * al. uror.

Ep. xxii. ad Eustoch.

Ad orationem nocte consurgenti non indigestio cibi ructum faciat, sed inanitas. Nam quidam vir inter pastores eximius: Sicut fumus, inquit, fugat apes, sic indigesta ructatio avertit Spiritus Sancti charismata. Ructus autem dicitur proprie digestio cibi, & concoctarum escarum in ventum efflatio. Quomodo ergo juxta qualitatem ciborum de stomacho ructus erumpit, & vel boni, vel mali odoris flatus indicium est: ita interioris hominis cogitationes verba proferunt: & *ex abundantia cordis os loquitur*. Justus comedens replet animam suam. Cumque sacris doctrinis fuerit satiatus, de boni cordis thesauro profert ea quæ bona sunt.

Ep. cxxviii. ad Princip. Ep. xxii. ad Eustoch.

Crebrius lege, & disce quamplurima, & tenente te codicem, somnus oprebat, & cadentem aciem pagina sancta suscipiat. Et quanquam Apostolus semper orare nos jubeat, & sanctis etiam ipse somnus oratio sit, tamen divisas orandi horas debemus habere: ut si aliquo fuerimus opere detenti, ipsum nos ad officium tempus admoneat. Nec cibi ante sumantur, nisi oratione præmissa. Nec recedatur a mensa, nisi referantur gratiæ creatori. Egredientes hospitium armet oratio, & ingredientibus occurrat oratio antequam sessio: nec prius corpusculum requiescat, quam anima * pascetur.

* al. pascatur.

Ad omnem actum, & ad omnem incessum, manus pingat crucem. Dominicis diebus orationi * & lectioni vacetur. Quod quidem in omni tempore completis opusculis faciant. Quotidie de Scripturis sanctis aliquid * discatur. Providendum etiam ut diem solennem, non tam ciborum abundantia, quam spiritus exsultatione celebremus: quia valde absurdum est nimia saturitate velle martyrem honorare, quem scias Deo placuisse jejuniis.

* al. add. lautum. * al. dicatur. Ep. xxii. ad Eustoch.

Sacerdotes quoque pro omnibus orare * debent, quorum eleemosynas oblationesque recipiunt. Sæpe in manibus tuis divina sit lectio & crebræ orationes, ut omnes cogitationum sagittæ, quibus adolescentia percuti solet, hujuscemodi clypeo repellantur. Quoniam difficile, imo impossibile est perturbationum vitiis carere quempiam. Nam frequens lectio, quotidiana meditatio, solet magis labor mentis esse quam carnis. Quomodo enim quod manu & corpore fit, manus & corporis labore completur: ita quod ad lectionem pertinet, magis mentis est labor. Literæ namque marsupium non sequuntur: sudoris tamen comites

* al. solent. Ep. lxxix. ad Salvin. Com. in Eccles. c. 10. Ep. xcvii. ad Pammach. & Marcell.

a Rubeus, *immo inter ejus sues grunniunt*. Mox locum Psalmi, *Heu mihi &c.* prætermittit.
b Perperam Martianæus, *& aila peccatorum*.

tes sunt & laboris, sociæ jejuniorum, non saturitatis: continentiæ, non luxuriæ. Unde quidam origenis discipulus dixit: numquam se cibum Origene præsente sine lectione sumsisse: nunquam * inisse somnum, nisi unus e fratribus sacris Literis personaret.

Ep. xliii. ad Marcel. * al. evenisse. Reg. S. Pachomii.

Edentes autem cucullis capita sua velent, ne alter alterum aspiciat manducantem: ne loqui quidquam liceat dum manducant. Igitur quando comederis, cogita quod statim tibi orandum illico, & legendum sit.

De Scripturis sanctis habeto fixum versuum numerum, Istud pensum Domino tuo redde. Nec ante membra quieti concedas, quam * calathum pectori tui hoc subtegmine compleveris. Post sanctas Scripturas, doctorum hominum Tractatus lege, eorum duntaxat quorum fides nota est: Quoniam eruditio timorem creat, imperitia confidentiam. Sed tunc Scriptura proderit legenti: si quod legeris, opere compleatur.

* al. Palladium. Ep. lxxxiii. ad Evang. Com in Mich. c. 2. Ep. cvii. ad Lætam. * in quorum libris.

Illorum igitur Tractatibus, illorum delecteris ingeniis & libris, quorum pietas fidei non vacillat. Cæteros sic lege, ut magis judices quem sequaris. Caveas omnia apocrypha: & si quando ea non ad dogmatum veritatem legere volueris, scias non eorum esse quorum titulis prænotantur: multaque in his admixta vitiosa. Et grandis prudentiæ est aurum in luto quærere. Quid enim facit cum Psalterio Horatius? cum Evangeliis Maro? cum Apostolo Cicero? Quæ societas lucis ad tenebras? Ne ergo legas philosophos, oratores, poetas, ne in eorum lectione requiescas: nec nobis blandiamur, si his quæ scripta sunt non credimus, cum aliorum conscientia vulneretur: & putemur probare quæ dum legimus, non reprobamus. Absit ergo ut de ore Christiano sonet Jupiter omnipotens, & Mehercule, & Mecastor, & cætera magis portenta quam numina.

Ep. xxii. ad Eustoch. Ep. xxi. ad Damas.

At nunc etiam sacerdotes Dei, omissis Evangeliis & Prophetis, videmus comœdias legere: amatoria Buccolicorum versuum verba * cantare: tenere Virgilium: & id quod in pueris necessitatis est, crimen in se facere voluntatis. Scientia autem pietatis est, nosse [a] legere Scripturas, Prophetas intelligere, Evangelio credere, Apostolos non ignorare. Nec putemus in verbis Scripturarum esse Evangelium, sed in sensu: non in superficie, sed in medulla: non in sermonum foliis, sed in radice rationis.

* al. tentare. Com. ad Tit. c. 1. a Com. ad Galat. c. 1.

Si quid autem ignoras, si quid de Scripturis dubitas, interroga eum quem vita commendat, excusat ætas, fama non reprobat.

Ep. xxii. ad Eustoch.

A Aut si non est qui possit exponere: melius est aliquid nescire, * secure, quam cum periculo discere. Memento quia in medio laqueorum ambulas. Malo enim apud te verecundia parumper quam causa periclitari. Qui tamen quod novit interrogat, non * voto discendi, sed studio cognoscendi, an noverit ille qui responsurus est, in similitudinem pharisæorum, non quasi discipulus, sed quasi tentator accedit. Plerique etiam detractorum, dum verba sacri eloquii plus B quam debent discutiunt, in carnalem intellectum cadunt.

* al. tacere. Ep. liv. ad Fur. Com in Matth. 22. * al. modo.

In divinis autem Scripturis & libris melius est, obscura relinquere ut sunt, quam aliquid temere vel prave imitari, quod nescias. Sunt quoque nonnulli, qui rugata fronte, demisso supercilio, verbisque trutinatis auctoritatem doctorum sibi vendicant. Non quod ipsi dignum aliquid arrogantia noverint: sed quod simplices fratres quædam videntur sui comparatione nescire. Evenit C etiam interdum, ut cum modicum scientiæ quis habuerit, elatus in superbiam discere desistat *: & paulatim eo quod nihil additur, subtrahitur, ut [b] vacuus disciplinis penitus remaneat: ferrumque quod acutum erat, hebetetur. Sed & jam Prophetam horrere, eloquentis est: non Christum sapere sapientis: injuriam fecisse, virtutis: aliena possidere, potentiæ: innocentem circumvenire, astutiæ: humilem despexisse, nobilitatis. Sic erroribus plena sunt omnia: & ad D hoc usque veritas obscuratur, ut in mortis gremio jacuisse beatitudo dicatur.

Ex Com. Ezech. Com. ... C... 10. * al. ... b

Nobis vero nil placet, nisi quod Ecclesiasticum est, & quod publice in Ecclesia * non timemus. In his tamen ita facere solemus. Quando enim philosophos legimus, quando in manus nostras libri veniunt sapientiæ sæcularis, si quid in eis utile reperimus, ad nostrum dogma convertimus. Si quid vero superfluum, de idolis, de amore, de cura sæcularium rerum, hæc radimus, E his calvitium inducimus, hæc in unguium morem ferro accutissimo desecamus.

Ep. ... * al. ... Ep. ... ad Damas.

Referam tibi meæ infelicitatis historiam. Cum ante annos plurimos domo, parentibus, * sororibus, cognatis, & quod his difficilius est, consuetudine lautioris cibi, propter cælorum me regna castrassem, & Jerosolymam militaturus pergerem: bibliotheca, quam mihi Romæ summo studio confeceram, carere non poteram. Itaque miser ergo lecturus Tullium jejunabam. Post noctium crebras vigilias, post lacrymas, F quæ præteritorum * recordatione peccatorum ex intimis visceribus * fluebant, Plautus sumebatur in manus. Si quando in meme-

Ep. xxii. ad Eust. * al. ... * al. recordatione. * al. eruebant.

a Apud Rubeum, nosse Legem, Prophetas intelligere, &c.

b Idem & vacuum disciplinis pectus remaneat &c.

memetipsum reversus Prophetam legere cæpissem, sermo horrebat incultus. Et quia lumen cæcis oculis non videbam, non oculorum putabam culpam esse, sed solis. Dum ita me antiquus serpens illuderet: in media ferme Quadragesima medullis infusa febris, corpus invasit exhaustum, & sine ulla requie, quod dictu quoque incredibile sit, sic infelicia membra depasta est ut ossibus vix hærerem. Interim parantur exequiæ, & vitalis animæ calor, toto jam corpore frigescente, in solo tantum tepente pectusculo palpitabat: cum subito raptus in spiritu ad tribunal Christi pertrahor: ubi tantum luminis erat, & tantum ex circumstantium claritate fulgoris, ut projectus in terram sursum aspicere non auderem. Interrogatus de conditione, Christianum me esse respondi. Et ille qui præsidebat: Mentiris, ait. Ciceronianus es, non Christianus. Ubi enim est thesaurus tuus, ibi & cor tuum. (Matth. 6.) Illico obmutui, & inter verbera, nam cædi me jusserat, conscientiæ magis igne torquebar: illum mecum versiculum repetens: *In inferno autem quis confitebitur tibi?* (Psalm. 18.) Clamare tamen cæpi, & ejulans dicere: Miserere mei Domine, miserere mei. Hæc vox inter flagella resonabat. Tandem ad præsidentis genua provoluti qui astiterant, precabantur ut veniam tribueret adolescentiæ, & errori locum pœnitentiæ * daret, exacturus deinde cruciatum, si gentilium aliquando literarum libros legissem. (* al. cum modestia.) Ego qui in tanto constrictus articulo, vellem etiam majora promittere: dejerare cæpi, & nomen ejus obtestans dicere: Domine, si unquam habuero codices sæculares, aut si legero, te negavi. In hæc sacramenti verba dimissus, revertor ad superos, & mirantibus cunctis, oculos aperui, tanto lacrymarum imbre perfusos, ut etiam incredulis fidem facerem ex dolore. Nec vero sopor ille fuerat, aut vana somnia, quibus sæpe deludimur. Testis est tribunal illud, ante quod jacui, testis judicium triste, quod timui. Ita mihi nunquam talem contingat incidere quæstionem. [a] Nam fateor vulneribus habuisse plenas scapulas: plagas sensisse post somnum, & tanto dehinc studio divina legisse, quanto mortalia ante non legerem.

(Ep. cxxx. ad Demetriad.) Quodque præter psalmorum & orationis ordinem, quod tibi hora tertia, sexta, nona, ad vesperum, media nocte & mane semper exercendum est: statue quot horis Scripturam sanctam ediscere debeas, quanto tempore legere, non ad laborem, sed ad delectationem & instructionem animæ. Cumque hæc finieris spatia, & frequenter ad figenda genua sollicitudo animi suscitaverit, aut texenda compone, aut quæ sunt texta respice, quæ errata reprehende, quæ sunt facienda, constitue. Si tantis operum varietatibus fueris occupatus, nunquam tibi dies longi erunt. Sed quamvis æstivis tendantur solibus, breves videbuntur, quibus aliquid operis prætermissum * est. (* al. non est.) Hæc observans, teipsum salvabis & alios & eris magister sanctæ conversationis, multorumque castitatem lucrum tuum facies.

(Ep. cxxv. ad Rustic.) Dicas psalmum in ordine tuo, in quo non dulcedo vocis, sed mentis * affectus quæratur, (* al. tac. affectus.) scribente Apostolo: *Psallam spiritu, psallam & mente.* (1. Cor. 14.) Legerat enim præceptum, *psallite sapienter.* (Psal. 46.) Nam clamor in Scripturis non est vocis, sed cordis. Sed nunquid verborum multitudine flecti Deus, ut homo potest? Non enim verbis, sed corde orandus est Deus. Melior est * septem (* al. quinque.) psalmorum decantatio cum cordis puritate & serenitate, & spiritali hilaritate, quam totius psalterii modulatio cum anxietate cordis & tristitia. (Ep. liv. ad Furiam.) Cantor quoque pellatur ut noxius, tibicinas & psaltrias & istiusmodi * (* al. ad. chorum Diaboli.) quasi mortifera Sirenarum carmina proturba ex ædibus.

(Ep. cxvi. ad Lætam.) Sic autem erudienda est anima, quæ futurum est templum Dei, quod nihil aliud discat audire, nihil loqui, nisi quod ad timorem Dei pertinet. Turpia * non intelligat: (* al. ad. verba) cantica mundi ignoret. Non sunt contemnenda quasi parva sint, sine quibus majora constare non possunt. Græca narrat historia Alexandrum potentissimum regem orbisque domitorem, & in moribus, & in incessu Leonidis pædagogi sui non potuisse carere vitiis, quibus adhuc parvulus fuerat infectus.

(Ep. xxi. ad Damas.) Dæmonum itaque cibus est carmina poetarum, sæcularis sapientia, rhetoricorum pompa verborum. Hæc sua omnes suavitate delectant, & dum versibus aures dulci modulatione currentibus capiunt, animam quoque penetrant, & pectoris interna * devinciunt. (* al. devinciunt.) Verum ubi cum summo studio fuerint ac labore perfecta, nihil aliud nisi inanem sonum & sermonum strepitum suis lectoribus tribuunt. Nulla ibi saturitatis, nulla justitiæ refectio reperitur. Studiosi earum in fame veri & virtutum penuria perseverant. (Cont. Pelag. lib. 1.) Mihi autem curæ, non quid Aristoteles, sed quid Paulus doceat. (Com. in Tit. c. 1.) Ornat enim doctrinam Dei, qui ea quæ conditioni suæ apta sunt facit: & e converso confundit illam, cui conditio sua displicet. (Cont. Vigil. c. 4.) Monachus autem non doctoris, sed plangentis habet officium, qui vel se vel mundum lugeat, & Domini pavidus præstolatur adventum; qui sciens imbecillitatem suam, & vas

[a] Verius in aliis libris. *Liventes fateor habuisse me scapulas, &c.*

& vas fragile quod portat, timet offendere, ne impingat & corruat & frangatur: seque monachum esse non loquendo & discursando, sed tacendo & sedendo noverit. Sit quoque tibi sermo silens, & silentium loquens, nec citus, nec tardus incessus.

Ex epist. ad Nepot.

Ac unusquisque quando ad communionem ingreditur cum cuculla tantum accedat. Habeant qui volunt suas opes, vase gemmato bibant, serico niteant, plausu populi delectentur: & per varias voluptates divitias vincere nequeant. Nostræ divitiæ sunt in lege Dei meditari die ac nocte, januam pulsare, [a] & sæculum præeuntes calcare. Præparemus igitur nobis fortitudinem, assumamus nobis perfectum robur: ut inter errorum tenebras & confusionem, in noctis scientia Christi lumen appareat. Diesque noster nubem habeat protegentem: ut his ducibus ad terram sanctam pervenire valeamus. Quid enim eruditione melius? quid suavius disciplina? quid dulcius Domino? Sit autem convivium Christus: lectio Christus: * quies Christus: cogitatio Christus. Quæ enim potest esse vita sine scientia Scripturarum: per quam etiam ipse Christus agnoscitur? Qui cibi, quæ mella sunt dulciora, quam Dei scire prudentiam? Sapiens quoque nunquam solus est: habet secum omnes qui boni sunt & fuerunt: & animum liberum quocumque vult transferri: quod corpore non potest, cogitatione complectitur. Et si hominum inopia fuerit, loquitur cum Deo: nec unquam est minus solus, quam cum solus fuerit. Prima namque sapientia est, caruisse stultitia: sed stultitia caruisse non potest, nisi qui intellexerit illam. [b] Sed vera quidem sapientia est, nuper factum se nosse: & ut sic loquar in carne justorum imperfecta perfectio est. Parum tamen est scire quod nescitis: sed prudentis hominis est nosse mensuram suam: quam qui ignoraverit, quanto ampliora quæsierit, tanto magis ad inferiora [c] collabitur. Discamus igitur in terris: quorum nobis scientia perseveret in cælis.

epist. xxx. ad Paul. — ep. lxxviii. [a] Fabiol. Mans. 3. — ibid. Mans. 21. — * al. lae. quies Christus. — ex ist. xxx. ad Paul. Contr. Jovin. lib. 1. — Com. in Eccl. cap. 1. — [b] Contr. Pelag. lib. 1. — ep. lxi. contr. Vigil. Com. in Matth. c. 17. epist. 131. ad Paulin.

De vigiliis. Cap. XV.

Dignum [d] est fratres aptumque prorsus satisque conveniens, de sanctis vigiliis nunc dicere & proferre sermonem, quando ipsa lucubratio exigitur a sollicitis. Nox ecce est caligo corporibus: non solum homines, sed etiam cunctos in somno detinet animantes: ut reformatis viribus per soporem, possint * diuturnum sustinere laborem viventes. Bonus Deus, qui ita prospexit, ita constituit, ut homo exiturus ad operationem suam usque ad vesperum, haberet vicarium tempus, in quo a duris laboribus, & multa fatigatione requiesceret. [e]

* al. diurnos labores.

Novimus autem multos hominum, ut aut majoribus suis placeant, aut sibi aliquid peculiariter prosint, noctis particulam ad aliquod opusculum segregare: id pro lucro ducere, quod furati de sopore suo operari potuerint. A Salomone vero laudatur & femina, quæ pensa & lanificium ad lucernam vigilanter exercet. Addidit etiam quod ex hoc laus viro ejus in portis & gloria magna nascatur. Quod si in carnalibus instrumentis, id est, victui & vestitui necessariis, qui vigilat non reprehenditur, imo laudatur: & mirari me fateor esse aliquos, qui sacras vigilias tam spirituali opere fructuosas, orationibus, hymnis, lectionibusque fecundas, aut superfluas æstimant, aut otiosas, aut quod his deterius est, importunas.

Prov. 31.

Et quidem si sunt homines a nostra religione alieni, qui ista sic sentiant, non est mirum. Quomodo enim prophanis religiosa placere possunt, quibus si placerent, nostri essent: quia sumus utique Christiani? Si vero nostri sunt quos vigiliarum salutifer actus offendit, ut nihil de his deterius suspicer: aut pigri sunt, aut somniculosi, aut quod his est proximum, senes vel infirmi. Si pigri sunt, erubescant, quia illis insonant Proverbia Salomonis: *Vade ad formicam, o piger, & æmulare vias ejus.* Si somniculosi sunt, expergiscantur Scriptura proclamante: *O piger, quousque dormis? Quando autem de somno surges? paululum quidem dormis, modicum sedes, pusillum autem dormitas, pusillum vero complecteris manibus pectus.* Si senex es, quis te compellit uti vigiles? Quamquam & non compulsus pro ætate tamen vigilas. Et si stare non potes, sed tuam cogitas impossibilitatem, non debes juvenes & valentes ad tuum revocare torporem, quos propter varias tentationes juventutis, seipsos propensioribus macerare decet vigiliis. Nam athletæ suis incitatoribus fortiores sunt; & tamen monet debilior, pugnat ille qui fortior est. Maxime quia & sancti corruunt, si fuerint negligentes. Et peccatores pristinum recipiunt, si sordes fletibus laverint.

Ibid. 6.

Hoc ideo dico, ut te non terreant descenden-

[a] Addit Rubeus, aliique, *non patentem, panes Trinitatis accipere, & sæculi fluctus. Domino præeunte, calcare.*

[b] Iidem libri, *hæc est hominis vera sapientia, imperfectum esse se nosse, atque ut ita loquar, cunctorum in carne &c.* Paulo quoque post, *Non est parum scire quod nescias.*

[c] Vitiose legebatur antea *collocabitur.*

[d] Excerpta fere omnia sunt quæ hoc Capitulo continentur, ex Epistola, sive Tractatu *De observatione vigiliarum*, quem super. x..ad ... hoc e.. Tomo, & falso, adscriptum Hieronymo ostendimus, sed Niceti Trevirensis Episcopi esse, ex mss. auctoritate evicimus 6.

[e] Minus bene antea legebatur, *requiescere præstitit.* Causa recole ex superius laudata Epistola not. 6.

dentes, ſed provocent aſcendentes. Nihil tam facile, quam otioſum & dormientem de aliorum labore & vigiliis diſputare. Si vero infirmus es membris, quod facere potes, noli reprehendere: imo riga & tu ſecundum prophetam lachrymis ſtratum tuum, & dic: *Si memor fui tui ſuper ſtratum meum*. Injunge te etiam vigilantibus, ut te ſuis precibus juvent, quo adjutus a Domino ſuper lectum doloris tui canere poſſis, ut & tu quandoque merearis dicere: *In matutinis meditabor in te: quia fuiſti adjutor meus*. Alioquin ſtultum & ſatis extraneum eſt, ut quia ipſi currere non valemus, bene currentibus derogemus. Nam & ſi non poſſumus, debemus congratulari potentibus. Sicut enim de conſenſu malitiæ participatur cum facientibus pœna, ſic participatio gloriæ ſperanda eſt de conſenſu bonitatis. Alios enim effectus coronat: alios voluntas pia lætificat. Nec ſane oneroſum vel difficile videri debet, etiam delicatis corporibus in ſeptimana duarum noctium, id eſt, ſabbati atque dominicæ portionem aliquam Dei miniſterio deputare. Iſta enim quaſi purificatio eſt dierum quinque vel noctium, quibus ſtupore carnali ingraveſcimus, ac mundanis actibus oſcitamus.

Pſal. 62. — Ibidem.

Non erubeſcat aliquis in bono ſtudio ſanctitatis, cum non erubeſcant improbi in perpetrando opere fœditatis. Merito ergo Scriptura in Proverbiis ingerit: *Eſt confuſio quæ ducit ad peccatum*. In bono enim opere confundi peccatum eſt: ſicut in malo faciendo non confundi, pernicies eſt. Si ſanctus es, ama vigilias, ut theſaurum tuum vigilando cuſtodias, & ipſe in ſanctitate ſerveris. Si peccator es, magis cura, ut vigilando & orando purgeris: dum tunſo pectore frequentius clames: *Ab occultis meis munda me: & ab alienis parce ſervo tuo*. Guſtandum enim videtur, quia ſuavis eſt Dominus, ſicut ſcriptum eſt. Qui ergo guſtavit, intelligit & ſentit, quantum pondus pectoris vigilando deponitur, quantus mentis ſtupor excutitur, quanta lux animam vigilantis & orantis illuſtrat, quæ gratia, quæ viſitatio membra univerſa lætificat. Vigilando omnis timor excluditur, fiducia naſcitur, caro maceratur, vitia tabeſcunt, caritas roboratur, recedit ſtultitia, accedit prudentia, mens acuitur, error obtunditur: criminum caput diabolus, gladio ſpiritus vulneratur.

Eccli. 4. 25. — Pſal. 18.

Quid hac utilitate magis neceſſarium? quid iſtis lucris * commodius? quid hac dilectione ſuavius? quid hac felicitate beatius? teſte etiam Propheta qui in principio pſalmorum ſuorum beatum virum deſcribens, ſummam beatitudinem ejus in hoc verſiculo collocavit: ſi in lege Dei meditatur die ac nocte. Bona eſt quidem diurna meditatio, ſed efficacior eſt nocturna. Quia per diem neceſſitates obſtrepunt, occupationes diſtrahunt mentem, ſenſum duplex cura diſpergit. Nox autem ſecreta, nox quieta, opportunam ſe præbet orantibus, aptiſſimam vigilantibus: dum carnalibus occupationibus expeditum, collectum ſenſum, * intentum hominem divinis conſpectibus ſiſtit. Curandum eſt etiam ne nimietate cibi vel potus vigilaturi pectus oneretur: ne cruditates eructantes & crapulam, non ſolum ipſi nobis, * ſed etiam gratiæ ſpiritus indigni judicemur. Ergo tanquam divino fructuri miniſterio ante nos per abſtinentiam parare debemus: ut ingravati expeditius vigilare poſſimus.

* al. commodius. — Pſal. 1. — * al. in totum — * al. ad inſurgentes ſomnos.

Cogitatio quoque mala pellatur, ne male vigilantis oratio fiat, ſicut legitur, *in peccatum*. Sunt enim & ex maligno vigiliæ, ſicut in Proverbiis legitur: *Ablatus eſt ſomnus ab oculis eorum: Non enim dormiunt*, inquit, *niſi male fecerint*. Abſint abſint ab hoc conventu tales vigiliæ: ſit potius vigilantibus pectus clauſum diabolo, apertum Chriſto: ut quem labiis ſonamus, corde teneamus. Tunc erunt acceptabiles noſtræ vigiliæ, tunc pernoctatio ſalutaris: ſi competenti diligentia, & devotione ſincera, miniſterium noſtrum divinis obtutibus offeratur.

Prov. 4. 16.

De veſtibus. Cap. XVI.

Fuſca tunica veſtiaris, vilis tunica contemtum mundi probet: ita duntaxat ne animus tuus tumeat, ne habitus ſermoque diſſentiant. Nam veſtis ipſa vilis & pulla, animi tacentis indicium eſt. *Qui enim mollibus veſtiuntur, in domibus regum ſunt*. Tales namque [a] veſtes habeas quibus pellatur frigus: non quibus veſtita corpora nudentur, quæ nec ſint mundæ, nec ſordidæ, & nulla diverſitate notabiles: quia nec affectatæ ſordes, nec exquiſitæ munditiæ conveniunt Chriſtiano. Sed ne hoc ipſum jactantiam tibi generet, quod ſæculi jactantiam contemſiſti: ne cogitatio tacita ſubrepat, ut quia forſitan inauratis veſtibus placere deſiſti, placere coneris in ſordibus. Nihil enim intulimus in hunc mundum, nec auferre quid poſſumus.

Ep. lxvi. ad Pammach. Ep. cxxv. ad Ruſtic. Ep. cxvii. ad Matr. & Fil. Ep. cxxx. ad Demetriad. — Ep. xxix. ad Euſtoch.

At nunc pleroſque videas armaria ſtipare veſtibus, tunicas mutare quotidie: & tamen tineas non poſſe ſuperare. Et qui te religioſior eſt, unum exerit veſtimentum, & plenis arcis pannos trahit. Inficiuntur membranæ colore purpureo: aurum liqueſcit in literas, gemmis codices veſtiuntur;

a Deerant iſta quibus pellatur frigus

tur: & nudus ante fores eorum Christus moritur. Pulla enim tunica minus cum humi jacuerit sordidatur. Sit cingulum laneum cum tota simplicitate purissimum, & quod possit adstringere vestimenta magis quam scindere. Idem semper habitus, neglecta mundicies, inculta vestis, & cultus ipse sine cultu. Plumarum quoque mollicies juvenilia membra non foveat.

Ep. XXXVIII. ad Marc.

De laboribus manuum. Cap. XVII.

NE vacet mens tua variis perturbationibus, quæ si pectori insederint, dominabuntur tui, & deducent te ad delictum maximum. Facito aliquid operis, ut semper te diabolus inveniat occupatum. Si Apostoli habentes potestatem de Evangelio vivere, laborabant manibus suis, ne quem gravarent: & aliis tribuebant refrigeria, quorum pro spiritualibus debebant metere carnalia: cur tu in usus tuos cessura non præparas? Vel fiscellam texe junco, vel canistrum lentis plecte viminibus, sarriatur humus, areolæ æquo limite dividantur: in quibus cum olerum jacta fuerint semina, vel plantæ positæ per ordinem, aquæ ducantur irriguæ. Inserantur infructuose arbores, vel gemmis, vel surculis, ut parvo post tempore dulcia poma decerpas. [a] Apum fabricare alvearia, ad quas te mittunt Salomonis Proverbia: & monasteriorum ordinem, ac regiam disciplinam, in parvis disce corporibus.

Ep. CXXV. ad Rustic. — 2. Cor. 4.

Texantur & lina pro capiendis piscibus. Scribantur & libri, ut & manus operetur cibum, & anima lectione saturetur. Nam [b] *in desideriis est omnis otiosus*. Ægyptiorum monasteria hunc morem tenent, ut nullum absque labore atque opere suscipiant, non tam propter victus necessitatem, quam propter animæ salutem. Ne vagetur perniciosis cogitationibus meus, & ad instar fornicantis Jerusalem, omni transeunti divaricet pedes suos. Nec idcirco tibi ab opere cessandum est, [c] quia Deo propitio nulla re indiges. Sed ideo cum omnibus laborandum est: ut per occasionem operis nihil aliud cogites, nisi quod ad Domini pertinet servitutem. Simpliciter loquar, quamvis omnem censum tuum in pauperes distribueris: nihil apud Christum erit pretiosius, quam quod manibus tuis ipse confeceris. Sudore enim & labore nimio ad ubertatem fructuum perveniemus.

Ezech. 16. — Ep. CXXX. ad Demetriad.

De laude Religionis, & de inductione ad eam. Cap. XVIII.

EXstruis quidem monasteria, & multus a te per insulas Dalmatiæ sanctorum numerus sustentatur; sed melius faceres, si & ipse sanctus inter sanctos viveres. Difficile, imo impossibile est, ut & præsentibus quis & * æternis fruatur bonis: ut & hic ventrem ibi mentem impleat, & de deliciis transeat ad delicias: ut in utroque sæculo primus sit, & in cælo & in terra gloriosus appareat.

Ep. CXVIII. ad Julian.

Quod autem asseris eos melius facere qui utuntur rebus suis, & paulatim fructus possessionum pauperibus dividant: quam illos qui possessionibus venditis semel omnia largiantur: non a me, sed a Domino respondeatur: *Si vis perfectus esse, vade &c.* Nec a suo studio monachi retrahendi sunt lingua viperea, morsu sævissimo; quibus argumentaris & dicis: Si omnes se clauserint & fugerint in solitudinem, quis celebrabit Ecclesias, quis sæculares homines lucrifaciet, quis peccantes ad virtutes poterit cohortari? Hoc enim modo, si omnes tecum fatui fuerint, sapiens esse quis poterit. Si virgines omnes fuerint, nuptiæ non erunt, interibit genus humanum.

Sed rara est virtus, nec a pluribus appetitur. Et utinam hoc omnes essent quod pauci sunt. De quibus dicitur: *Multi sunt vocati, pauci vero electi*. Ideo licet parvulus ex collo pendeat nepos: licet sparso crine & scissis vestibus, ubera quibus te nutrierat, mater ostendat: licet in limine pater jaceat: per calcatum perge patrem, siccis oculis ad vexillum crucis evola. Solum pietatis genus est in hac re esse crudelem. Gladium tenet hostis, ut me perimat: & ego de matris lacrymis cogitabo? Delicatus es, frater carissime, si hic vis gaudere cum sæculo, & postea regnare cum Christo. Multa nos facere cogit affectus. Et dum propinquitatem respicimus corporum, & corporis & animæ offendimus creatorem. Qui amat patrem, aut matrem super Christum, non est * eo dignus. Unde discipulus ad sepulturam patris ire desiderans, Salvatoris prohibetur imperio. Quanti monachorum dum patris matrisque miserentur, suas animas perdiderunt? Super patre & matre pollui non licet: quanto magis super fratre, sororibus, consobrinis, familia, servulis? Genus regale & sacerdotale sumus: illum attendamus patrem, qui nunquam moritur: & qui ideo vivens mortuus est, ut nos mortuos vivificaret.

Matth. 19. — Matth. 20. — Ep. XIV. ad Heliod. — Ep. LXIV. ad Fab. — * al. Dei — 1. Petr. 2.

Sola

[a] Juxta Græc. Proverb. cap. 6. neque est enim in Latina Translatione hic locus.
[b] Atque hic locus juxta LXX. dumtaxat Proverb. XIII. legitur.
[c] Apud Ribadin, his prætermissis usque ad *laborandum est*, continuo sequitur, *ut per occasionem operis nihil aliud &c.*

Sola causa pietatis est, ubi nulla carnis notitia est. Honora patrem tuum, * si te a vero patre non separat. Tandiu scito carnis copulam, quandiu ille suum noverit creatorem. Alioquin David protinus canet: *Obliviscere populum tuum & domum patris tui, & concupiscet rex decorem tuum, quoniam ipse est Dominus Deus tuus.* Grande præmium est parentis obliti: quia concupiscet rex decorem tuum. Solent etenim miseri parentes, & non plenæ fidei Christiani, deformes & aliquo membro debiles filios, quia dignos matrimonio non inveniunt, religioni tradere. Sed si tu perfectus esse desideras, exi cum Abraham de patria tua & de cognatione tua: & perge quo nescis. Et si habes substantiam, vende, & da pauperibus. Si non habes, grandi onere liberatus es: nudus Christum nudum sequere. Durum, grande, difficile, sed magna sunt præmia. Magis enim quilibet labor suscipitur, si ante oculos præponatur ipsius laboris utilitas. Sed & navigantibus * longæ serenitatis spem pollicetur, * nimis valida & diuturna tempestas.

Ep. liv ad Furiam. * al. sed si

Psal. 44.

Ep. cxxx. ad Demetriad.

Ep. cxxv. ad Rustic.

* al. longa serenitas. * al. non vult.

Sectemur ergo nos mulierculas, sexus nos doceat infirmior. Quantæ divitiis pariter ac nobilitate pollentes (nolo earum vocabula dicere, ne videar adulari) relictis facultatibus, pignoribusque contemtis, hoc facto facile judicarunt, quod tu putas proprio timore difficile? Unde habeto simplicitatem columbæ, ne cuiquam machineris dolos: & serpentis astutiam, ne aliorum supplanteris insidiis. Non multum distat in vitio, vel decipere, vel decipi posse Christianum. At illa tibi ad hoc de variis floribus lumen exornent. Coluber ad bibendum veniens, in aqua venenum deponit, ne eum venenum aqua concretum occidat. Nudum hominem timet [a] vestitum persequitur, caput tamen suum celat, quando percutitur, ubi scit esse mortem suam. Serpens quidem si semel calamo percutitur, moritur: si vero iterum percutiatur, confirmatur. Hyemali tempore infirmior efficitur: & a soricibus devincitur. Igitur ante hyemem circa segetes colligit, ut illis escam præbeat.

Ep. lviii ad ...

Anguis quando senuerit, perdit aspectum, & si voluerit redire ad juventutem, jejunat quadraginta diebus, ut laxetur pellis ejus, & sic angustum foramen perquirit, ut dum nititur inde exire, pellem senectus dimittat. Pellicani cum suos a serpente filios * mortuos inveniunt, lugent, & se & sua latera percutiunt, & sanguine excusso ad corpora mortuorum sic reviviscunt. Aquila quoque cum senuerit, gravantur ejus pennæ & oculi: & quærit fontem, & erigit pennas, & colligit in se calorem: & sic oculi ejus sanantur, & in fontem ter se mergit, & ita ad juventutem redit.

* al. occisos.

Multa dicuntur in Scripturis, quæ videntur impossibilia, & tamen vera sunt. Nihil enim dicas impossibile, ubi est virtus Altissimi. Nihil de humana fragilitate cogites, ubi plenitudo adest deitatis. Sed quid te ad jugum Domini præsentis vitæ provocare exemplis conor, cum nullum pene sciamus fuisse Sanctorum, qui procellosum hujus temporis agonem, absque * tribulatione & tempestate transierit? Sic etenim bellator vulneris dolorem aut contemnit aut nescit, dum * vivacitatis sensibus solam vi detur cogitare victoriam. Et qui hyemis tempore vadit ab balneas, prius asperitatem frigoris nudus patienter excipit, quia eum futura calefactio consolatur: omniumque creaturarum difficile [b] spem propter Deum exultatio aliqua nisi mœrore præeunte succedit. Sit ergo in nobis tanta futurorum fides: ut admodum non sentiamus nos illa sustinere quæ patimur: sed ea potius arbitremur * nos obtinere quæ credimus.

Ep. lxxii. ad Vital.

* al. tribulationis tempestate.

* al. ad omnibus.

* al. jam.

Quanta autem apud Deum merces, si in præsenti homines pretium non sperarent? Quantis sudoribus hæreditas cassa expetitur? minori pretio margaritum Christi emi poterat. Finis militiæ tuæ erit regnum non terræ & temporis, sed æternitatis & cæli. Nihil est, fili, quod possit, aut debeat præferri ei, qui est verus Dominus, & verus pater, & imperator æternus. Cui enim rectius vitam nostram impendimus, quam illi a quo ipsam accepimus: & cui eam debemus usque ad finem, quia ipsius beneficio vivimus? Unde si maluerimus Cæsari militare, quam Christo: postea non ad Christum, sed ad gehennam transferemur.

Ep. lii. ad Nepot.

Igitur nec affectum, nec patriam, nec honores, nec divitias præferre debemus: quia scriptum est: *Præterit hujus mundi figura*: Et, *Qui hunc mundum dilexerint, cum mundo peribunt*. Illi ergo militemus, qui militantibus sibi gloriam vitæ ætatis suæ, & divinæ cognitionis consortium perenne largitur. Nam nullus rex terrenus, totius orbis Dominus est, Christus autem totius mundi rex est: quia *omnia per Christum facta sunt*. Et quia *regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud*: talis violentia Deo grata est, quæ neminem concutit, nullius damno nititur. In hanc rapinam manus tuas * mitte, quæ crimen non habet, & confert salutem. * Sollicitudines enim nostræ carnales, quanto cariores sunt: tanto plus nos discruciant

1. Cor. 7.

Joan. 1. Matth. 11.

* al. verte.

* al. Necessitudines.

[a] Deerant istæ, *vestitum persequitur*, quæ tametsi ex supposititia ad Præsidium Epistola suffecimus, ut & paulo post vocem *semel*.

[b] Atque heic *spem* voculam suffecimus post Rubeum, tametsi ex supposititia ad Virginem in exilio Epistola. Mox ubi dicitur *admodum non sentiamus*, Rubeus habet, *omnino non &c.*

ciant & fatigant. Ac proinde nunquam in A carnalibus affectionibus ita requiescit animus, ut cruciatu careat: dum necessitudines suas, aut bonas amat cum amittendi metu, aut malas odit cum amittendi voto: in utroque sustinendis miseriis semper obnoxius est. Commuta ergo in melius vitam tuam, ut
* al. *Regi*. æterno * Deo incipias militare, & Deum habeas protectorem. Sunt tamen multi qui non metu pœnarum, sed benedictionum & repromissionum desiderio veniunt ad salutem. Nihil enim est dignius, quam ut homo sit B auctoris imitator, & secundum modum propriæ voluntatis, divini sit operis executor.
Ep. lviii. ad Paulin. Nam qui edere vult nucleum, frangat nu-
Ep. xxii. ad Eustoch. cem. Apostolus ait, Rectius enim fuerat hominem subisse conjugium, & ambulasse per plana, quam ad altiora tendentem, in profundum inferni cadere.

De laude & detractione vitanda, & periculis hujus vitæ. Cap. XIX.

Ep. cxxv. ad Rustic. NOn credas laudatoribus tuis, imo irrisoribus aurem ne libenter accommodes.
Ep. cxxi. ad Algas. quæst. I. Omnis falsa prædicatio sectatur lucra, & gloriam quærit humanam, ut per gloriam na-
Ep. cxxx. ad Demetriad. scantur compendia. Laudent te esurientium viscera, non ructantium opulenta convivia:
Ep. xxii. ad Eustoch. adulator quippe blandus inimicus est. Naturali ducimur malo. Adulatoribus nostris libenter favemus, quamquam nos respondeamus indignos, & calidus rubor ora perfundat: tamen ad laudem suam intrinsecus
Ep. cxxv. ad Rustic. anima lætatur. Sed veritas angulos non amat, nec quærit susurrones. Laus quippe justos cruciat, iniquos exaltat; sed justos dum cruciat purgat: iniquos dum lætificat, reprobos monstrat.

Nulli detrahas: nec in eo te sanctum putes, si cæteros laceras. Accusamus sæpe quod
Ibid. facimus, & contra nosmetipsos diserti, in nostra vitia invehimur, muti de eloquentibus judicantes. Nunquam hujuscemodi ho-
Psal. 104. minibus applicueris: ne declines cor tuum
Psal. 49. in verba malitiæ, & audias: *Sedens adversus fratrem tuum loquebaris: & adversum filium matris tuæ ponebas scandalum.* Et apertius in Ecclesiaste: *Sicut mordet ser-*
Eccl. 10. *pens in silentio: sic & qui fratri suo in occulto detrahit.* Sed dicis: ipse non detraho:
Psal. 140. aliis loquentibus, quid facere possum? Ad excusandas excusationes in peccatis ista prætendimus. Christus arte non deluditur: ne-
Galat. 16. quaquam mea, sed Apostoli sententia est: *Nolite errare, Deus non irridetur: ille in corde, non videmus in facie.*

Prov. 21. Salomon loquitur in Proverbiis: *Ventus Aquilo dissipat nubes, & vultus tristis linguas detrahentium.* Sicut enim sagitta si mittatur contra duram materiam, nonnunquam in mittentem revertitur, & vulnerat vulnerantem: juxta illud, *Facti sunt mihi* Ose. 7.
in arcum pravum. Et alibi: *Qui mittit in* Eccl. 27.
altum lapidem, recidit in caput ejus: ita detractor, cum tristem viderit faciem audientis, imo non audientis quidem, sed obturantis aures suas, ne audiat judicium sanguinis, illico conticescit, pallet vultus, hærent labia, saliva siccatur. Unde idem vir sapiens: Prov. 24.
Cum detractoribus, inquit, *ne miscearis: quoniam repente veniet perditio eorum: & ruinam utriusque quis novit?* tam scilicet ejus qui loquitur, quam illius qui audit loquentem. Et Timotheo dicitur, *Adversus Pres-* 1. Timoth. 5.
*byterum accusationem * ne acceperis. Peccan-* * al.
tem autem coram omnibus argue, ut cæteri metum habeant. Non est facile de perfecta ætate credendum, quam & vitia præterita defendit, & honorat vocabulum dignitatis. Si me igitur vis corrigi delinquentem, aperte increpa: tantum occulte ne mordeas. *Corri-* Psal.
piet me justus in misericordia & increpabit. Com.
C *Oleum peccatoris non impinguet caput meum.* Nam in comparatione duorum malorum, levius malum est aperte peccare, quam simulare & fingere sanctitatem.

Quid vulneribus tuis prodest, si ego fuero Apol. cont. Ruffin. lib. I.
vulneratus? an solatium percussi est amicum c. 6.
secum videre morientem? Quid enim mihi Ep. ad Ruff.
prodest, si aliis mala mea referas, si, me nesciente, peccatis meis, imo detractionibus tuis alium vulneres: & cum certatim omnibus narres, sic singulis loquaris, quasi nulli alteri dixeris? Hoc non est me emendare,
D sed vitio tuo satisfacere. Præcepit enim Dominus peccantes [a] in nos argui debere secre- a
to, vel adhibito teste. Et si audire noluerint, referri ad Ecclesiam, habendosque in malo pertinaces, quasi ethnicos & publicanos. Nam ingenia liberaliter educata, faci- Ep. ad Paul.
lius verecundia quam metus superat, & quos tormenta non vincunt, interdum vincit pudor. Licet multo melius est timore pœnarum Com. in Jerem.
emendare peccata, quam spe prosperorum divinæ subjacere sententiæ. Qui enim non sen- Com. in Isa.
E serit Deum per beneficia, sentiet per supplicia.

Cæterum, grande peccatum est odisse cor- Com. in Am. c. 5.
ripientem: maxime si te non odio, sed amore corripiat. Contra nos autem omnis Ep. ad Fur.
consonat chorus, & latrant universa subsellia: junguntur & nostri ordinis, qui & roduntur & rodunt: adversum nos loquaces, pro se muti, quasi ipsi alii sint quam monachi: & non quidquid in monachos dicitur, redundet in Clericos, qui pa-
F tres sunt monachorum. Detrimentum pecoris pastoris ignominia est: sicut e regione illius monachi vita laudanda est, qui venerationi habet sacerdotes Christi: & non detrahit gradui, per quem factus est Christianus. Nam

a Antea minus recte erat, *peccantes nec dum arguere debere &c.*

Ep. cxx. ad Hedib. qu. 3. Nam quando & inimicis præbemus benefi- A cia, ipsorum malitiam noſtra bonitate ſuperamus: & mollimus duritiam, & iratum
* al. ad mollitiem. animum ad * benevolentiam flectimus.

* al. infeſtatione. Sed nec ille abſque invidiæ * infectione eſſe poterit, qui ſoli Deo placere geſtierit. Invidia enim non tam humanas amicitias,
* al. tac. Dei. Com. in Eccl. c. 4. quam ſolam * Dei juſtitiam perſequitur. Qui invidus eſt, aliena felicitate torquetur: quoniam virtus ſemper invidiæ patet. Difficile quoque evadit opprobria, cui eſt amica juſtitia: imo ſi quis pie vivere voluerit, B iniqui protinus irriſione blaſphemant. Hæc
* al. peccantis. quoque eſt conſuetudo * detrahentis, ut malum ſuum ſemper velit negando germinare, & dicere, aut non feciſſe quod fecit, aut
Prol. qu. in Gen. bono operatum zelo. Nil mirum ergo ſi contra me parvum homunculum immundæ ſues gruniunt, & pedibus margaritas conculcant, meque procul ab urbibus, foro, litibus, turbiſque remotum, ſicque latentem
Ep. lxxxiv. ad Pammach. & Ocean. reperit invidia. Tantum enim me diligunt hæretici, quod ſine me eſſe non poſſunt. C Omittam perſonas: rebus tantum & criminibus eſt reſpondendum.

Nihil cauſæ prodeſt maledicentibus remaledicere, & adverſarios talione mordere,
Dial. cont. Pel. cum præceptum ſit, malum pro malo non
Ep. lxxxii. [illegible] reddi. Unde non de adverſario victoriam, ſed contra mendacium quærimus veritatem. Sed nec timeamus odia ſubire quorumdam. Non enim hominibus debemus placere, ſed
[illegible] Pelag. Prolog. Deo. At ſcitote me nunquam hæreticis pepercisse, ſed contra omni ſtudio peregiſſe, D ut hoſtes Eccleſiæ, mei fierent hoſtes. Unde meam injuriam patienter tuli: impieta-
Apol. Ruffin. [illegible] II. tem contra Deum ferre non potui. Latrant canes pro dominis ſuis: tu non vis me latrare pro Chriſto? Falſus rumor cito op-
Ep. liv. ad Furiam. primitur, & vita poſterior judicat de priore. Fieri quidem non poteſt, ut abſque morſu hominum, vitæ hujus curricula quis pertranſeat.

Malorumque ſolatium eſt, bonos carpere, dum peccantium multitudine putant culpam minui peccatorum. Sed tamen ci- E to ignis ſtipulæ conquieſcit, & exundans flamma deficientibus nutrimentis paulatim
* al. ad. ante. emoritur. Nam ſi * anno præterito fama mentita eſt, aut ſi certe verum dixit, ceſ-
Epiſt. lxvi. ad Pammach. ſet vitium, ceſſabit & rumor. Prima nam-
Ep. vi. ad Jul. que virtus monachi eſt, contemnere homi-
Ep. xlviii. ad Pammach. num judicia. Igitur non timebo hominum judicium, habiturus judicem meum. Cupiunt enim vicini non ſuam, ſed alienam diſcutere vitam. Sed qui amicus eſt, etiam prava recta judicat. Inventi ſunt enim ſcio- F li tantum ad detrahendum, qui eo ſe doctos
* al. digna. oſtentare volunt, ſi cunctorum * vitam lacerent. Sed nihil Deo clauſum eſt, & tenebræ lucent apud eum.

Fuge tamen eos, in quibus poteſt malæ Ep. cxxiii. ad Ageruch. converſationis eſſe ſuſpicio, nec paratum habeas illud: Sufficit mihi conſcientia mea, non curo quid de me loquantur homines. Certe Apoſtolus providebat bona, non ſolum coram Deo, ſed etiam coram hominibus, ne per illum nomen Dei blaſphemaretur in gentibus, nec volebat ſe judicari ab infideli conſcientia. *Si ſcandalizat*, inquit, Rom. 12.
eſca fratrem, in æternum carnem non manducabo. Tolle igitur occaſionem volentibus Ep. xxxix. ad Theoph.
occaſionem. Nam caſtigare videtur alium, quiſquis ab ejus converſatione diſſentit.

Sic & nos in iſta provincia ædificato mo- Ep. lxvi. ad Pammach.
naſterio, & diverſorio propter exſtructo, ne forte & modo Ioſeph cum Maria Bethleem veniens non inveniat hoſpitium, tantis de toto orbe confluentibus turbis obruimur monachorum, ut nec cæptum opus deſerere, nec ſupra vires ferre valeamus. Unde quia nobis illud de Evangelio contigit, ut futuræ turris non ante computaremus im- Luc. 14.
penſas, compulſi ſumus fratrem Paulinianum ad patriam mittere, ut ſemirutas villulas, quæ barbarorum manus effugerunt, & parentum communium cineres venderet, ne cæptum ſanctorum miniſterium deſerentes, riſum maledicis & æmulis præbeamus. Un- Ex ep. xxii. ad Euſtoch.
de omnia plena periculis, omnia plena ſunt laqueis. Incitant cupiditates, inſidiantur illecebræ, blandiuntur lucra, damna deterrent. Amaræ ſunt obloquentium linguæ, nec ſemper veracia ſunt ora laudantium: iſte ſævit & odit, hic decipit officium, & facilius eſt vitare diſcordem, quam declinare fallacem. Silva ſuccreſcit, ut poſtea reſcindatur: ideo ager ſeritur, ut metatur. Cont. Helvid. c. 10.
Jam plenus eſt orbis, terra nos non capit, quotidie bella nos ſecant, morbi ſubtrahunt, naufragia abſorbent, & nihilominus detrahimus & litigamus.

Vides quoque in Eccleſia imperitiſſimos Com. in Eccl. c. 9.
quoſque florere. Et quia nutrierunt frontis audaciam, & mobilitatem linguæ conſecuti ſunt, dum non recogitant quid loquantur, prudentes ſe & eruditos arbitrantur, maxime ſi vulgi favorem habuerint, qui magis dictis levioribus * commoventur. Et e con- * al. ad. delectantur.
trario vides eruditum virum in obſcuro latere, & perſecutiones pati, & non ſolum in populo gratiam non habere, ſed inopia & egeſtate tabeſcere. Hæc autem fiunt, quia non eſt hic meritorum retributio, ſed in futuro.

De juramento, vindicta, mendacio, ſtultiloquio prohibendo. Cap. XX.

Dixiſti enim, ni fallor, jure te mala malis reddere, & cum jurantibus jurare debere, quia aliquando juravit Dominus,

nus, aut mala malis restituit. Scio primum, non omnia nobis convenire servis, quæ Domino conveniunt, ne in comparatione famulorum, Domini videatur injuria. Alioquin forsitan reclamare incipimus, cur non e virginibus, sed de aliis mulieribus generamur? Aut cur mortui nostri tertia die non resurgunt? Juravit scio sæpe Dominus, qui nos jurare prohibuit. Nec statim ex hoc temere blasphemare debemus eum, quod alios vetuerit Dominus quod ipse faciebat, quia dici nobis potest: Juravit Dominus, quasi Dominus, quem jurare nemo prohibebat. Nobis quasi servis non licet, qui Domini nostri lege jurare vetamur.

Verum ne in ejus exemplo scandalum patiamur, ex quo tempore nos jurare noluit, nec ipse juravit. Et qualiter de juramenti causa brevi sermone satisfactum est: ita etiam ad vindictæ negotium hunc eumdem sensum, facile prospicis posse sufficere; quia aliud est nunc tempus Gratiæ, in quo plenitudo perfectionis advenit, aliud fuit Legis, aliud Prophetarum, dicente Domino: *Audistis, quia dictum est antiquis, ne occiderent*. Egο autem perfectiora præcipio, quæ in ordine Evangelii digesta, suo loco lector inveniet. Ex quo enim Filius Dei, filius hominis factus est: ex quo vetus fermentum Judaicæ traditionis est factum nova conspersio, ex quo agnus non in figura, sed in veritate comeditur, ex quo secundum Apostolum vetera transierunt, & facta sunt omnia nova, ex quo jussum est imaginem terreni hominis deponere, & assumere formam cælestis, ex quo commortui sumus, ex quo virtutibus consurreximus in Christo, jurare non discas, mentiri sacrilegium putes.

Matth. 5.

Admonendi itaque sunt omnes, ut diligenter perjurium caveant, non solum in altari, seu Sanctorum reliquiis, sed etiam in communi loquela. Omne enim quod non ædificat audientes, in periculum loquentium vertitur. Veritas quidem claudi, & ligari potest: vinci non potest, quæ & suorum paucitate contenta est, & multitudine hostium non terretur. Possunt homines, quamvis justi, aliqua simulare pro tempore, ob suam aliorumque salutem. Consideremus ergo quid loquamur, quia pro omni verbo otioso reddituri sumus rationem in die judicii. Verbum quidem otiosum est, quod sine utilitate dicentis & audientis profertur. Stultiloquium autem æstimo non illorum tantum, qui aliqua turpia narrant, * unde risum moveant, & fatuitate simulata, magis illudant illis, quibus placere desiderant, sed etiam illorum qui prudentes sæculi putantur, & de rebus physicis disputantes, dicunt se arenas littorum, guttas Oceani, & cælorum spatium, terræque punctum liquido comprehendisse.

Prol. l. 5. Com. in Jerem.

Com. in Matth. c. 2. ad Ephes. c. 5.

* al. ut.

De patientia, reconciliatione, & mortuis non lugendis. Cap. XXI.

NUnc jam nobis de patientia, & ejus bonis loquendum est. Est igitur patientia omnium injuriarum & passionum tolerantia, & exspectationum omnium sine præcipitatione sufficientia, quam si quis intellexerit & habuerit, contraria vitæ gravia bajulat, bona omnia continet. Sororem habet spem, & affines ejus sunt res bonæ omnes, patitur enim libenter, quia sperat, sperando tolerat. Impatienter enim fertur quod non speratur. Omni autem virtute patientia perfert, quod spe præeunte dignoscitur, aut si spes fructus patientiæ subsequitur. Hæc matre gaudet fide, & gubernaculum habet Deum, conscientiam, genus, & propinquitatem. Inde gloriosi testes efficiuntur, dum fide pleni, dum Dei timore solliciti, dum continentiæ discipuli, dum filii spei, duce patientia reperiuntur. Deinde cohæredes Christi, dum illum usque ad mortem patientiæ virtutibus imitantur.

B

C

Unde tu passus injuriam taceas, iram vince patientia. Sanctus enim amor impatientiam non habet. Mansuetudo namque nulla passione turbatur, & specialiter ira & furore non rumpitur. Quam qui habuerit, beatitudinem consequetur voce Domini promissam, ut terram possideat, id est, imperet & dominetur corpori suo. Nulla enim res ita inebriat, ut animi perturbatio. Est tristitia quæ ducit ad mortem: est quædam ira quæ justitiam Dei non operatur, & furori proxima mentis suæ impotem facit, intantum ut labia tremant, dentes concrepent, vultus quoque pallore mutetur. Animi vera lætitia interdum dolores corporis mitigat. Quod si ad ægrotationem corporis accedat ægritudo animi, duplicatur infirmitas. Dicit quoque Apostolus: *Sol non occidat super iracundiam vestram*.

D

Ephes. 4.

E

Quid agemus in die judicii, super quorum iram non unius diei, sed tantorum annorum sol testis occubuit? Igitur mitescat sævitia, mansuescat iracundia, remittant sibi invicem culpas suas, nec sit exactor vindictæ, qui petitor est veniæ. Grandis offensa est, nolle placare offensum, quamquam affectus & perturbationes, quamdiu in tabernaculo hujus corporis habitamus, & fragili carne circumdamur, moderari & regere possumus, amputare non possumus. Ideo Psalmista dicit: *Irascimini & nolite peccare*. Quia irasci hominis est, & finem iræ ponere, Christiani. Unde * quidam ait: Jam te

F

te verberibus enecassem, nisi iratus essem. Inde enim justi dicuntur, dum omnia opera patienter operantur.

Multo quoque melius est stomachum te dolere, quam mentem: gressu vacillare, quam pudicitia. Nec statim nobis pœnitentiæ remedia blandiantur: quæ sunt infelicium remedia. Cavendum est vulnus quod dolore curatur; nec scire possumus ægrotationis mala, nisi cum fuerit sanitas subsecuta, & quantum boni virtus habeat, vitia demonstrant: clariusque fit lumen comparatione tenebrarum. Sed consideremus quid ethicus ille psalmus sonet: *Justus es, Domine, & rectum judicium tuum.* * Hoc non poteit dicere, nisi ille, qui ad universa quæ patitur, magnificat Dominum, & suo merito imputans, in adversis de ejus clementia gloriatur. Necesse est enim, ut qui se credere dicit in Christo, in omnibus Christi judiciis gaudeat, dicens: Sanus sum, gratias refero creatori. Langueo, & in hoc laudo Domini voluntatem. *Quando enim infirmor, tunc fortior sum:* & virtus spiritus in carnis infirmitate perficitur. Nam fortitudo corporis, imbecillitas animæ est. Patitur & Apostolus aliquid quod non vult, pro quo ter Dominum deprecatur, sed dicitur ei: *Sufficit tibi gratia mea: Nam virtus in infirmitate perficitur:* Cur igitur durum sit quod aliquando patiendum est?

Dolemus autem quemquam mortuum? Ad hoc enim nati non [a] sumus, ut maneamus æterni. Lugeatur mortuus, sed ille quem tartarus devorat, in cujus pœna æternus ignis exæstuat: Nam mors nostra peccatum est. Nos vero quorum exitum Angelorum turba comitatur, quibus Christus occurrit obviam, gravemur magis si in tabernaculo isto mortis habitemus. Cæterum nonne vereris, ne tibi Salvator dicat: Irasceris quia frater tuus, meus factus est filius? Indignaris de judicio meo, & rebellibus lacrymis, facis injuriam possidenti? Cibum tibi negas, non jejuniorum studio, sed doloris. Non amo frugalitatem istam. Jejunia ista adversarii mei sunt. Nullam animam recipio, quæ, me nolente, separatur a corpore. Tales stulta philosophia habeat martyres, habeat Zenonem, Cleombrotum, & Catonem. Si viventem crederes fratrem, nunquam plangeres ad meliora migrasse. Nam sicut præter hanc vitam, est vita alia beatorum, ita præter hanc mortem, est mors alia impiorum.

Adversum mortis ergo duritiam & crudelissimam necessitatem, hoc solatio erigimur, quod in brevi visuri sumus eos quos dolemus absentes: neque enim mors, sed dormitio & somnus appellatur. Nos dolendi magis, qui quotidie stamus in prælio, & peccatorum vitiis sordidamur, & accipimus vulnera. Absit tamen a fide nostra ut aliquam plagam dicam esse, quæ non habeat consolationem, cum Propheta proclamet: *Nunquid medicus non est in Galaad?* Deus enim permisit te istius sæculi fluctibus ventisque jactari, ut expertus naufragium, de * cætero similiter periclitari* caveas. Ita cuncta quæ passus es, sicut intelligis vulnera corporis tui: sic animæ remedia sunt. Brevis enim vitæ spatium æterna memoria compensat.

De tribulationibus & opprobriis perferendis.
Cap. XXII.

Oportet nos per multas tribulationes introire in regnum cælorum. *Beati estis cum vos maledixerint homines, & persecuti fuerint, & dixerint omne malum adversum vos: gaudete ergo & exultate, quia merces vestra copiosa est in cælis.* Futuræ vitæ gloria, præsentis vitæ incommodis comparatur. Præcipue quia non qui patitur, sed qui facit injuriam, miser est. Unde & Christianis vexilla crucis sunt deliciæ: trophæa nostræ vitæ non pompis, sed miseriis reportantur. In nostra classe viri fortes opprobria sciunt portare, non munera. Nam Christi vincula voluntaria sunt, & vertuntur in amplexus.

Si quis autem corpore imbecillis est: si absit sapientia, non adversarii certamina vincit: maxime quoniam liberi arbitrii sumus: sed ipsum Dei nutritur auxilio. Paupertati, non nobilitati futurorum beatitudo promittitur. Retrahit quidem verecundia Senatorem, ne sequatur pauperem Christum; sed audiat a Christo: *Qui me confessus fuerit & mea verba in generatione hac adultera & peccatrice: & filius hominis * confitebitur eum in gloria Patris sui, cum angelis sanctis.* Turpe est inter parentes Senatores pro Christo voluntaria humilitate esse dejectum. Displicet amicis, si post ambitiosi habitus cultum, plebeja & ignobilia vestimenta mutentur. *Sed si hominibus placerem, Christi servus non essem*, inquit Apostolus: & Propheta in psalmo: *Quoniam Deus dissipat ossa eorum, qui hominibus placent: confusi sunt, quoniam Deus sprevit eos.* Quantum bona * est humana offensio, per quam invenitur servitus Christi: tantum perniciosa est amicitia, quæ Dei præstat offensam: sicut scriptum est: *Qui voluerit amicus fieri hujus mundi, inimicus Dei constituetur.*

Margin notes: ep. cxxix. ad Rustic. — ep. xxxix. ad Paulam. Psal. 118. * al. Hodie. — 2 Cor. 12. — ep. lxxv. ad Theodor. — Jerem. 8. — * al. æterno. — ep. xxxix. ad Paulam. — Act. 4. — Matth. 5. — ep. xvii. ad Marc. — Matth. 8. — * al. confundet. — Galat. — Psalm. 52. — * al. et. — Jacob. 4.

[a] Antea affirmantis sensu, *nati sumus*. Paulo inferius pericopam, *Nam mors nostra peccatum est*, Rubeus prætermittit.

Dicat unusquisque quod velit: ego interim de me pro sensus mei parvitate judicavi, melius esse confundi coram peccatoribus super terram, quam coram Angelis sanctis in cælo, vel ubicumque judicium suum voluerit demonstrare. Unde Isaias vir sua gente nobilissimus, qui socer regis Ezechiæ fuisse refertur, jussu Dei deposito cilicio nudus incedit: nec tam ardui præcepti pudore deterritus est, quo minus Dei imperium sequeretur: quia nihil honestius esse homini, quam suo creatori parere judicabat. Joannes quoque Baptista nobilis & in carne & in spiritu natus, cilicium a pueritia in habitum elegit, & locustas in cibum: qui nec peccati conscientia, nec paupertatis inopia, ad hujus gloriam oneris, sed sola futuri sæculi beatitudine trahebatur. Unde & Apostoli stulti, & inutiles & tenuis fidei arguuntur.

Apologet. ad Pamach.

Inde Paulum Apostolum proferam, quem quoties lego, videor mihi non verba audire, sed tonitrua. Qui oculo mentis futura contemplans, dicebat: *Quis nos separabit a caritate Christi: tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius?* Illos pericula non separant, nos vero voluptates. Illi catenas bajulant innocentes: nos aurum circumferimus criminosi. Illi in carceribus vincti, nos in tricliniis delicati. Illi in nervo positi, Deum puro corde & sincera cogitatione laudantes: nos forte in ipsa Ecclesia de forensibus calumniis cogitamus. Et cum omnibus æqualiter legis data sit gratia, gehenna, seu [a] regna promissa sint, alii de divitiis, alii de virtutibus meditantur. Cumque dictum sit generaliter omnibus: *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies*: aliis innocentia, misericordia, castitate, jejuniis Deo fideliter & sine fine servientibus, nos nobis adulteros eligimus, quibus servire volumus. Siquidem juxta Evangelii sententiam: *Omnis qui facit peccatum, servus est peccati.* Revera si amator pecuniæ sum, si gloriæ, si superbiæ, si ambitionis, aut pompæ: dum illi omne studium meæ voluntatis impendo, Domino servire non possum. Quia duobus Dominis neminem servire posse, scriptum est. *Non estis vestri*, dicit Apostolus: *Empti estis pretio magno: glorificate & portate Deum in corpore vestro.*

Rom. 8. — Deuter. 6. Matth. 4. — Joan. 8. — Matth. 6. 1. Cor. 6.

Clementer Spiritus Sanctus jure nostro nos convenit: sciens hoc in usu publico apud omnes homines custodiri, ut tanto servus in opere Domini esset cautior, quanto majori pretio esset comparatus: ut intelligamus quam strenui esse debeant in opere Domini, qui redemti sunt Sanguine Christi: vel quam criminosi debeant judicari, qui cum sciant pro pretio suæ salutis Christi Sanguinem esse datum, alteri qui nihil præstitit, magis præbeant servitutem. Rogo quo pudore obsequii aut laboris sui mercedem sperabit a cælo, cujus fuerit sollicitudo omnis in terra? Mercenarius sæculi non potest accipere Christi mercedem. Omnis miles in castris jure * sperat annonam, qui fortiter in prælio pro cibus laboraverit. Et dignus est quidem mercenarius mercede sua. *Nemo tamen militans Deo, implicat se negotiis sæcularibus, ut placeat ei cui se probavit*, est Apostoli vox.

** al. spectet. — 2. Timot.*

Amplectenda est igitur tristitia, quæ gaudium parit: nec ejus consideranda materia: quia sæpe per dulcedinem fructus placent, quorum amarum horruit in radice; & qui literarum scientiam habere desiderat, si discendi non susceperit tædia, peritiæ gaudia adipisci non poterit: nec cujusquam eruditionis quisquam habere sufficiet gloriam, nisi * æstus fuerit ante perpessus. Cumque nos Dei auxilio destitutos, hostis invaserit, duxeritque captivos, non desperemus salutem: sed iterum armemur ad prælium. Potest fieri ut vincamus, ubi victi fuimus: & in eodem loco triumphemus, ubi fuimus aliquando captivi. Nam si juvat Dominus miseros, habemus salutem. Si despicit peccatores, habemus sepulcrum.

Vit. Malc.

Multo gravior exspectata mors, quam illata. Ad hoc enim laboremus, & in sæculi periclitemur militia, ut in futuro sæculo coronemur. Nec mirum hoc de hominibus credere, cum Dominus ipse tentatus sit. Et de Abraham Scriptura testetur, quod Deus tentaverit eum. Quam ob caussam Apostolus loquitur: *Gaudentes in tribulatione, & scientes quod tribulatio patientiam operatur: patientia probationem: probatio spem: spes autem non confundit. Scriptum est etiam: Quia propter te mortificamur tota die: & æstimati sumus ut oves occisionis.* Sed magna miseriæ consolatio est, quando in tormentis quis positus, scit prospera secutura.

Gen. 22. Rom. 5. — Com. in Daniel. 4.

De timore ultimi judicii, & defectu hujus vitæ. Cap. XXIII.

INde satis timeo, ne in illa tribulationis die, quando ante tribunal Christi unicuique secundum sua facta reddendum est: his qui in terrenis magis negotiis, quam in cælestibus laborarunt, justi judicii responsione dicatur: Ite si potestis: & illic ubi tota devotione servistis, mercedem exigite. Talis causa virginum est in Evangelio quinque stultarum, quæ

[a] Lectum antea male, *seu regula promissa &c.*

quæ dum sollicitudine sæcularium vanitatum se contra professionis suæ ordinem occuparent, oleum unde verum lumen accenderent non habentes, in tenebris remanserunt. Ecce enim si umbrato repente cælo, solis claritas nostris aspectibus denegetur, & productæ in nostram humilitatem pluviæ terris immineant: si commotis, ut assolent, elementis, ut in rotam sui currus tonitrua concitentur, & dehinc fulgurum jacula palpebris terribiliter objecta coruscent: quamquam & consuetudine ista contingant, pavemus, contremiscimus, & proni ad terram, deposita superbia, cervices submittimus.

Ep. xiv. ad Heliodor.

Quid faciemus in illa die miseri, quando revoluto cælo cum Angelicis virtutibus igneus Dominus totus adveniet? Quando cadentibus desuper stellis, sol in tenebras, & in sanguinem luna mutabitur? Quando montes sicut cera liquescent? Quando terra ardebit, & arescent flumina: & maria siccabuntur contra rerum naturam: insumto divinitus humore, ariditatem in aquis ignis operabitur? Quando peccatores dicent montibus, *Cadite super nos: & collibus, tegite nos*? Quando vocabunt homines mortem, & vocata non veniet? Quando discrimina vertentur in vota, & quod semper oderunt homines, concupiscent? Quando illud implebitur tempus, quod lugubri Jeremias dicit affectu, dicens: *Respexi in terram, & ecce non erant luminaria: Vidi montes, & ecce erant trementes, & universos colles turbari: intendi aerem, & ecce non erat homo: & omnes volucres cæli pavebant. Vidi, & ecce Carmelus desertus: & omnes civitates succensæ igni a facie Domini, & a facie iræ indignationis ejus, & interierunt universa.*

Jerem. 17.

Verum ne ex suggestione diaboli hæc ad terrorem dicta non ad veritatum credantur, de præteritis futura probantur: quando talia in diluvio, in Sodomis, in Ægypto, in Jerosolymis, sæpe ob delicta hominum facta referuntur. Sed veniet illa dies, qua corruptivum hoc & mortale, incorruptivum induet & immortalitatem. Tunc ad vocem tubæ pavebit terra cum populis: & tu gaudebis. Judicaturo Domino, lugubre mundus immugiet: tribus ad tribus ferient pectora. Potentissimi quondam reges nudo pectore palpitabunt. Exhibebitur tunc cum prole sua Venus. Tunc ignitus Jupiter adducetur: & cum suis stultus Plato discipulis: Aristoteli argumenta non proderunt. Tunc rusticanus & pauper exultabis & ridebis, & dices: Ecce crucifixus Deus meus: ecce judex, qui involutus pannis in præsepio vagiit.

A Hic est ille operarii & quæstuariæ filius: hic qui matris gestatus sinu, hominem Deus fugit in Ægyptum: hic est vestitus coccino: hic qui sentibus coronatus. Cerne manus, Judæe, quas fixeras, cerne latus, Romane, quod foderas. Videte corpus an idem sit quod dicebatis clam nocte tulisse discipulos.

a Ep. lx.v. ad Fabiolam.

O quot virgines & quantorum [a] infamata pudicitia a Deo judice coronabitur. O quantis in illa die expedisset, si membro-B rum sensu & viscerum vigore in hac vita caruissent: & quanti illic elingues & muti feliciores loquacibus erunt: & quanti pastores philosophis: quanti rustici oratoribus, & quanti hebetes * argumentis præferendi sunt Ciceronis. Ibi enim cum ante tribunal Christi venerimus, scimus, nec Job, nec Danielem, nec Noe rogare posse pro quoquam: sed unumquemque portare onus suum.

** al. argutiis.*

Rom. ad Galat. c. 6.

Ep. lxvi. ad Pammach.

Igitur sive leges, sive dormies, sive C scribes, sive vigilabis, Amos tibi semper buccina in auribus sonet. Et Apostoli qui hunc horrendum diem impiis & peccatoribus prævidere meruerunt, humiles erant, mortuos suscitantes: & nos super omnes erigimur: qui peccando quotidie nosmetipsos occidimus, non respicientes flebilem infirmamque naturam, quæ in adversis fortis, & nec in prosperis aliquando secura. Si enim intemperate cibus sumtus, aut immoderate potus acceptus, levem corpori febritiunculam concitaverit: D dejicimus animam, affligimur, suspiramus. Nulla cura tunc sæculi est, nulla villarum, nemo de patrimonio cogitat, nemo de foro. Omnes calumniæ, omnia lucra in periculo corporis conquiescunt, Curritur ad medicos: & pro remedio carnali promittuntur munera, aurum & argentum, interdum & mancipia traduntur: & pene totum patrimonium, aut negligitur, aut donatur, ut consulatur vitæ quandoque periture. Et pro æterna salute om-E nis admodum homo negligens est, omnis avarus.

Illic omnis frugalitas largitoris animi tenacitate constringitur, ubi promptior voluntas, & copiosior largitas deberet operari. Et cum Scriptura dicat: *Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt*: sic humana concupiscimus, sic amamus, F quasi aliquid nascentes intulerimus in sæculum, aut recedentes de sæculo nobiscum auferre possimus. Nemo ad brevitatem temporis, nemo ad naturæ respicit conditionem: nemo considerat, nemo retractat, vana esse omnia quæ aliquo fine clauduntur. Labuntur enim tempora: & præterita

Ep. lxxi. ad Fabiol.

a Alii libri addunt, *quantorum sperata pudicitia in die judicii de honestabibus, quantorum &c.*

rita relinquentia, ad futura festinant. Sed & Dominus *scit cogitationes hominum, quoniam vanæ sunt*. Cumque omnia cogitaverint per triginta annos, una febritiuncula venit, & tollit omnes cogitationes eorum. Nam sicut mane virens herba & [a] florens delectat oculos contemplantium, paulatimque marcescens, pulchritudinem perdit, & in fœnum quod conterendum est transit: ita species hominum vernat in parvulis, floret in juvenibus, viget in perfectæ ætatis viris: & repente dum senescit, incanescit caput, rugatur facies, cutis prius extensa contrahitur.

Ep. xl. ad Cyprian.

Hoc etiam languor facit & inedia, ut vultus primo pulcherrimus, ad tantam transeat fœditatem [b]: tamen qui quotidie recordatur se esse moriturum, contemnit præsentia, & ad futura festinat. Sed quanto in hoc sæculo persecutionibus, paupertate, inimicorum potentia, vel morborum cruciatibus fuerimus afflicti: tanto post resurrectionem in futuro majora præmia consequemur. Igitur in die judicii securus invenietur, si nulla Dei offensa reperiatur. De his ergo tantum sollicitudinem habere debemus: Ambiant terrena gentiles, quibus cælestia non debentur. Concupiscant præsentia, qui futura non credunt.

Ibidem.

De virtute humilitatis & simplicitatis, ac tumenti animo vitando. Cap. XXIV.

Ep. lii. ad Nepotian.

Cave ne rumusculos hominum aucuperis, ne offensam Dei populorum laude commutes. Per bonam & malam famam, a dextris & a sinistris Christi miles graditur, nec laude extollitur, nec vituperatione frangitur: non divitiis tumet, non contrahitur paupertate, & læta contemnit & tristia. Nam justi & fortis viri est, nec adversis frangi, nec prosperis sublevari: sed in utroque esse moderatum. Nolo te orare in angulis platearum, ne rectum iter precum tuarum frangat aura popularis. Nolo te dilatare fimbrias, & ostentui habere phylacteria: & conscientia repugnante, pharisaica ambitione circumdari.

Com. in Joel. cap. 1. Ep. lii. ad Nepotian.

Fidelis mecum lector intelligis quid taceam, & quid tacendo magis loquar. Quanto melius erat hæc in corde portare, quam in corpore, & Deum habere fautorem, non aspectus hominum? Quamvis enim aliis vitiis carere possumus, hypocriseos tamen maculam non habere, aut nullorum, aut paucorum est. Sed sicut deprecantis humilitas meretur præmia: ita superbia [*] confidentis, Dei auxilio deseritur. Tu autem, frater, inferius accumbe, ut, minore veniente, sursum jubearis ascendere. *Super quem enim*, ait Dominus, *requiescet spiritus meus, nisi super humilem & quietum & trementem verba mea?*

Com. in contra Pelagian. c. 5. Ep. cxl. ad Cyprian.

* al. contemnentis. Ep. xiv ad Heliodor.

Sed vis scire quales ornatus Dominus quærat? Habeo prudentiam, justitiam, temperantiam, fortitudinem. His plagis cæli includere, hæc te quadriga, velut aurigam Christi, ad metam concita ferat. Nihil hoc monili pretiosius, nihil hac gemmarum varietate distinctius: ex omni parte [c] decori & ornamento tibi sint & tutamini. Philosophorum sententia est, sibi hærere virtutes: & Apostoli Jacobi, cui una defuerit, omnes deesse. Et sicut quatuor sunt [d] virtutes, quibus pugnamus & tegimur: sic quatuor vitia sunt, quibus ab hoste percutimur, stultitia, iniquitas, luxuria, formido: sed malitia finem non habet. Cognatæ quoque sibi sunt virtutes, rectitudo & simplicitas: nec ab invicem separari queunt. Simplex & humilis & rusticus qui arcana sapientiæ comprehendere nequit, si tamen sapientum exempla vivendo sectetur, jure inter sapientes connumerabitur. Melius est enim parva bona cum caritate facere sine scientia, quam magnis effulgere virtutibus cum admixtione discordiæ. Excelsa namque periculosius stant: & citius corrunt quæ sublimia sunt.

Ep. lii. ad Nepotian. Com. in Eph. cap. 16. Com. in Naum. c. Com. in Daniel. c. 1.

Sed perspicuum est omnem creaturam quamvis ad perfectionem venerit: tamen indigere misericordia Dei, & plenam perfectionem ex gratia Dei, non ex merito possidere. Nihil sic placet Deo sicut simplicitas & innocentia. Unde Spiritus Sanctus in volatilibus non apparuit, nisi in columba, propter simplicitatem: in quadrupedibus in ove, propter mansuetudinem. Illud quoque tibi vitandum est cautius, ne vanæ gloriæ ardore capiaris. Cum facis eleemosynam, Deus solus videat. Cum jejunas, læta sit facies tua, ne ad te obvia prætereuntium turba consistat, & digito demonstreris. Nec satis religiosus velis videri, nec plus humilis quam necesse est: ne gloriam fugiendo, quæras. Plures enim paupertatis, misericordiæ ac jejunii arbitros declinantes, hoc ipso placere cupiunt, quod placere contemnunt: & mirum in modum laus dum vitatur, appetitur. Cæteris perturbationibus, quibus mens hominis gaudet & ægrescit, sperat & metuit, plures invenio extraneos. Hoc vitio pauci admodum sunt qui caruerint.

Com. in Eph. c. 4. Ep. xxii. ad Eustoch. Ibidem.

Igitur non quæras gloriam: & cum inglo-

Comm. in Matth. c.

[a] Plus habent alii, *& suis floribus vernans delectat &c.*
[b] Addunt alii, *ut amor in odium commutetur.*
[c] Apud Rubeum, atque alios, *decoratis, cingeris, atque protegeris, & ornamento &c.*
[d] Ibidem, *sunt scuta virtutum, prudentia, justitia, temperantia, fortitudo.*

glorius fueris, non dolebis. Qui enim verba increpantis humiliter recipit, jam propinquam habet veniam reatus quem gessit. Gravius est enim perficere malum, quam facere. Non est tamen tantæ virtutis ab aliis factam injuriam sustinere, quantæ gratiæ Domini est, mitem atque tranquillum injuriam facere non posse. Neque vero te moneo, ne de divitiis glorieris, ne de generis nobilitate te jactes, ne te cæteris præferas. Scio humilitatem tuam: scio ex affectu te dicere: *Domine non est exaltatum cor meum: neque elati sunt oculi mei*. Stultissimum quippe est docere, quod noverit ille quem doceas. Vox ex industria quasi confecta jejuniis tenuis non sit & deficiens. Sunt quippe nonnulli exterminantes facies suas, ut appareant hominibus jejunantes: qui statim cum aliquem viderint, ingemiscunt, demittunt supercilium, & operta facie, vix liberant unum oculum ad videndum. Vestis pulla, cingulum facceum, & sordidis manibus pedibusque, venter solus, quia videri non potest æstuat cibo. His quotidie psalmus ille cantatur: *Deus dissipavit ossa hominum sibi placentium*. Tristitiam simulant, & quasi longa jejunia furtivis noctium cibis protrahunt. Pudet reliqua dicere, ne videar potius invehi, quam monere. Omnia hæc argumenta sunt diaboli.

Imitare igitur eum potius, cujus pallor ex jejuniis, eleemosynæ in pauperes, obsequium in servos Dei, humilitas & cordis & vestium, ac in cunctis sermo moderatus. Trade quoque te illi, cujus sermo & habitus & incessus, doctrina virtutum est. Non cothurnatam affectes eloquentiam: nec more puerorum, argutas sententiolas in clausulis strues.

Hæc præteriens tetigi, ut eruditis contentus auribus, non magnopere cures quid imperitorum de ingenio tuo rumusculi jactitent: sed Prophetarum quotidie medullas bibas. Quod patricii generis inter monachos esse cæpisti, non tibi sit tumoris, sed humilitatis occasio: [a] ut imiteris filium hominis, qui non venit ministrari, sed ministrare. Nam quanto humilior, tanto sublimior es: lucet margarita in sordibus. Quantumcumque enim te dejeceris, humilior Christo non eris. Ideo quamquam mihi multorum sum conscius delictorum, & quotidie in oratione flexis genubus loquar: *Delicta juventutis meæ, ne memineris, Domine*: * tamen sciens dictum ab Apostolo: *Ne inflatus in superbia incidas in judicium diaboli*: & in alio loco scriptum: *Superbis Deus resistit, humilibus autem dat gratiam*: nihil ita a pueritia vitare conatus sum, quam tumentem animum & erectam cervicem, Dei contra se odia provocantem. Novi enim Magistrum Dominum & Deum meum in carnis humilitate dixisse: *Discite a me, quia mitis sum & humilis corde*. Et ante per os David cecinisse: *Memento Domine David, & omnis mansuetudinis ejus*. Et in alio loco legimus: *Ante gloriam humiliatur cor viri: & ante ruinam elevatur*. Nihil enim, ut crebro diximus, tam periculosum est, quam gloriæ cupiditas & jactantia & tumens animus conscientia virtutum. Idcirco plus est animum deposuisse quam cultum. Difficilius arrogantia, quam auro caremus & gemmis. Nil itaque prodest vile palliolum, fulva tunica, corporis illuvies, simulata paupertas, si nominis dignitatem operibus destruas: si inter sordes & inopiam peccata non caveas. Fidele namque testimonium est, si non habet causas mentiendi. Cui enim plus creditur, ab eo plus exigitur. *Potentes potenter tormenta patientur*. Nec sibi quisquam de corporis tantummodo castitate supplaudat: cum etiam convicium in fratrem homicidii sit reatus. Cadit quidem mundus, & cervix erecta non flectitur. Pereunt divitiæ, nequaquam cessat avaritia. Congregare quam multi festinant, quæ rursus ab aliis occupentur.

(Margin: Com. in Nahum c. 2. — Ep. xvii. ad Rustic. — Psalm. 130. — Psal. 52. — Ep. liv. ad Furiam. — Ep. xvi. ad Principiam. — Ep. lviii. ad Paulinum. — Psalm. 24. * al. unxit. — 1. Tim. 3. — Jacob. 4. 6. — Matth. 11. — Psal. 131. — Ep. lxxviii. ad Fabiol. — Ep. lxxvii. ad Ocean. — Ep. lxxix. ad Salvinam. — Ep. xiv. ad Heliodor. Sap. 6. — Proleg. lib. VIII. super Ezechiel.)

De humilitate Christi, quem imitari debemus.

CAP. XXV.

Christus [b] baptizatur a servo, & a Deo Filius appellatur: inter publicanos, meretrices, & peccatores ad lavacrum venit, & sanctior est Baptista suo: qui de cælo venit in uterum: de utero in præsepe: de præsepe in crucem: de cruce in sepulcro ad inferos: de inferis victor remeavit ad cælos. Imitemur ergo Salvatorem nostrum: quia ipse mitis & humilis pastor, agnus & aries appellatur. Qui pro nobis immolatus est. Qui ab Isaac cornibus tenetur in sentibus. Ex quo nil hac humilitate sublimius. Qui Bethleem in hoc parvo terræ foramine cælorum conditor natus est. Hic involutus pannis: hic visus a pastoribus: hic monstratus a stella, hic adoratus a Magis. In baptismo humilitas Christi, nostra sublimitas. Illius crux, nostra victoria: illius patibulum, noster triumphus est.

Cum igitur lavacrum & crucis signum in frontibus dæmon aspexerit, contremiscit. Qui aurea capitolia non timent, crucem timent. Qui contemnunt sceptra regalia, & purpuras Cæsarum, & dapes Christianorum: sordes tamen & jejunia pertimescunt. Jubet enim Christus, ne quis discipulorum dicat, quia

[a] Al. *scienti Filium Dei factum filium hominis. Nam &c.*

[b] Ex suppositiis scriptis, excepto quem laudamus loco ex Epist. ad Damasum, excerpta ferme omnia sunt, Ita & maxima pars ejus quod subsequitur Capituli.

quia ipse est Christus. Mira ratio, non vult prædicari, qui gaudet intelligi, agnosci amat, & odit ostendi: magis vult se inventum esse, quam proditum: ut virtus sua illum, non favor ostenderet alienus. Quæ autem major potest esse clementia, quam ut Filius Dei, filius hominis nasceretur, decem mensium fastidia sustineret, partus exspectaret adventum, involveretur pannis, subjiceretur parentibus, per singulas adoleret ætates, & post contumelias vocum, alapas, & flagella, crucis quoque * pro nobis fieret maledictum, ut nos a maledicto legis absolveret. Patri factus est obediens usque ad mortem: ut id opere impleret, quod ante ex persona mediatoris fuerat deprecatus, dicens: *Pater, volo quomodo ut ego & tu unum sumus: ita isti in nobis unum sint.*

Ep. xxi. ad Damas. — * al. tac. pro. — Phil. 2. — Joan. 17.

Ergo quia ad hoc venerat, ut quod impossibile erat legi, quia nemo justificabatur, ineffabili misericordia vinceret: Publicanos & peccatores ad pœnitentiam provocabat. Unde novum & mirabile est apud nos, Dominus solus petentes se amat, solus irascitur nisi petatur. Illo enim tempore quo supplicia merebantur, Deus argumentum salvationis ostenditur: intelligere possumus quantum valeret præstare non læsus, qui tantum donaret iratus. Amemus & nos Christum, ejusque semper quæramus amplexus: & facile videbitur omne difficile: brevia putabimus universa quæ longa sunt. Quodque beata Dei genitrix a Filio suo non didicit, cælos fabricare, angelos creare, mira deitatis insignia operari: sed tantum humiliari, cæteraque virtutum documenta intra humilitatis custodiam aggregare.

De justitia, & vitæ rectitudine.
CAP. XXVI.

ET jam de justitia disseramus, quæ est singularum rerum & personarum æquissima distributio: quam quis obtinens, & cui quis adhærens, vitam suam disposite & sine turbatione conservat, custodit in omnibus æquitatem: scit quid Deo debeat, quid non deneget potestatibus hujus sæculi: quid sibi retineat, quid proximo competat, quid alienis concedat, aut congruat. Justum est enim Deum colere & diligere ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota virtute: Sanctos & coæquales honorare, & tributa impendere potestatibus: superbum non esse, sed magis mitem & humilem, proximos tanquam se diligere: alienos & inimicos non prosequi odio, sed amore: subjectum esse prioribus, vel ætate majoribus: quia & Dominus dum esset omnium Dominus, a Joanne qui major est in natis mulierum, quia prior illo in nativitate hominum erat, baptizatur: & sic adimpleri omnem justitiam protestatur. Ex hac misericordia nascitur, obsequium deificum generatur.

In his omnibus qui invenitur, non immerito in Christo dicitur permanere: quoniam hæc omnia ipse Christus est. Paulus nos gloriosus informat & instruit de Christo, dicens: *Qui est factus nobis a Deo justitia, & sanctificatio & redemptio.* Item in alio loco: *Qui est misericordia & pax & dilectio*, quam Græci ἀγάπην vocant. Iniquus enim si sequitur justitiam, negat iniquitatem. Stultus si sequatur Dei sapientiam, negat stultitiam: quodque sapientia, fortitudo, temperantia, & castitas solum prodest habentibus: justitia vero aliis & miseris prodest: quæ patrem vel fratrem non novit, sed novit veritatem: personam non accipit, & Deum imitatur. Discite ergo bene facere. Virtus enim dicenda est. Nec naturæ tantum bonum sufficit ad justitiam, nisi quis erudiatur congruis disciplinis. Discenda est ergo justitia, & magistrorum terenda sunt limina. Sæcularis autem judex acceptis muneribus condemnat insontem, & reum liberat. Quod interdum de Ecclesiæ principibus dici potest, quod propter munera lacerent legem: & non perducunt judicium ad finem.

1. Cor. 1. — Ep. cxxi. ad Algasiam — Com. in Abac. 6. 1.

De fide, spe, & timore.
CAP. XXVII.

SI autem fides, ut inquit Apostolus Paulus, *Est substantia sperandarum rerum*, quas speramus, & index rerum quas non videmus: credere & fidere quis debet, quod Deus ea quæ promittit, potens est adimplere: & spem suam in futurum transferre: tunc plena fide poterit ad ea quæ promissa sunt, facile pervenire. Hæc nobis universa invisibilia ante oculos ponit. Ad hanc ingressi, diaboli & potestatum hujus mundi & harum tenebrarum universa deserimus: Deo cum fiducia proximamus. Credere enim & sperare necesse est quæ Deus jussit: cum quæ diabolus inseruerat, abnegamus. Fidem spes sequitur: itaque de ipsa loquamur. Est igitur spes exspectatio rerum omnium futurarum, quam in fide habemus, qua salvamur, Paulo scribente Apostolo: *Spe enim salvi facti sumus. Spes autem quæ videtur, non est spes.* Quod autem videt quis, quid sperat? Si autem quod non videmus, speramus, per patientiam exspectamus.

Hebr. 11. 1. — Rom. 8. 24.

Hæc in se habet timorem, non illum cujus oblivisci, & quem foras debet mittere quiquis in fide vivit: sed qui unus est de

Isa. 11. 1. de spiritibus, quibus impletur Jesus, sicut Isaias testatur: *Exiet virga de radice Jesse, & flos de radice ejus ascendet, & requiescet super eum spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum spiritus timoris Domini.* Illum spiritum quem David canit, dicens: *Timete Dominum justi ejus.* (Psal. 33. 10. Psalm. 1.) Unde & beati efficiuntur, eodem protestante & dicente: *Beatus vir qui timet Dominum:* illum dici timorem, qui castus est & pudicus. *Quoniam timor Domini castus*, inquit David, *manet in sæculum sæculi.*

Ergo est duplex timor: unus appetendus, alius fugiendus est. Igitur appetendus timor, admonitio & custodia omnium rerum, quas credimus aut speramus. Timemus enim judicium, quia speramus: & metuimus Dominum, quia fortem illum judicem credimus. (Ep. XXVIII. ad Eustoch.) Vera namque vita est Deum nosse, timere ejus potentiam, amare pietatem. Timor namque virtutum est custos, securitas ad lapsum facilis. Si pavorem habueris, sollicitus eris: & si sollicitus fueris, leo in caulas ovium tuarum intrare non poterit. (Contr. Pelag. lib. II.) Quod vel ad præpositos Ecclesiarum, vel ad animæ custodem pertinet. Qui cautus est & timidus, potest ad tempus vitare peccata: qui securus est de justitia sua, [a] repugnat Deo: illiusque auxilio destitutus, insidiis hostium patet. Nunquam tuta est humana fragilitas: & quanto magis virtutibus crescimus, tanto magis timere debemus, ne de sublimibus corruamus. Si juxta Ecclesiasten, (Com. in Amos c. 5.) Radix sapientiæ est timere Deum: fructus quis est, nisi videre Deum? Bonum autem diligit, qui non invitus, aut necessitate, aut legum metu facit bonum; sed idcirco, ut mercedem bonam operis habeat.

De caritate, & pace. Cap. XXVIII.

(1. Cor. 13.) Ad caritatem nunc transitum faciamus: quia omnibus major est. Inter cætera sic fatetur Paulus: *Manent autem tria hæc, Fides, spes, & dilectio est.* Est ergo dilectio vinculum animorum, casta, & sincera, & sine æmulatione caritas: consummatio omnium mandatorum, brevis omnium præceptorum: quam cum quis habuerit, omnia habet: sine hac in aliis remanet imperfectus. Et ut cognoscat vestra prudentia, quantum caritas valeat: legimus responsum Domini in Evangelio dicentis, (Matth. 22. 37.) cum interrogaretur: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota virtute tua: Et diliges proximum tuum tanquam teipsum: in his duobus præceptis pendet lex & Prophetæ.*

Vides in hac sola universa legis contenta pendere? Vere quisquis hanc habet, jam Deus & Dei Filius dici potest: ex hac sola poterit Deo similis esse. Considera, qui Deum diligit: nunquid sperat, numquid timet, nunquid fidit? Non, sed tantum diligit. (Rom. 8. 3.) *Deus*, inquit Paulus, *cum dilexisset mundum, misit unicum Filium suum in similitudinem carnis peccati: ut de peccato condemnaret peccatum in carne.* Qui præponit eam rebus omnibus, dicens: (1. Cor. 13.) *Et si linguis loquar hominum & angelorum, caritatem autem non habeam: factus sum sicut æramentum tinniens, aut cymbalum concrepans. Et si habuero Prophetiam, & cognovero omnia mysteria, & omnem scientiam: & si habuero fidem, ita ut montes transferam: & si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, caritatem autem non habeam, nihil sum. Caritas magnanima est: caritas benigna est, caritas non æmulatur: non inflatur, non agit perperam, non irritatur, non confundit, non quærit quæ sua sunt, non cogitat malum, non gaudet super injustitia, gaudet autem de veritate. Omnia sustinet, omnia credit, omnia sperat: caritas nunquam excidit.* (Ep. XXII. ad Eustoch.) Nihil enim amantibus durum est, nullus difficilis est cupientibus labor. (In Cantic. Cantic. Com. ad Galat. c. 6.) Solus tamen ille amor probabilis est, qui Deo & virtutibus animæ coaptatur. Nihil est enim quod non toleret, qui perfecte diligit. Qui autem clementiam non habet, nec indutus est viscera misericordiæ & lacrymarum: quamvis spiritualis sit, non adimplevit legem Christi. Unde legitur, quod beatus Joannes Evangelista cum Ephesi senex [b] vix inter discipulorum manus deferretur, nihil aliud per singulas solebat proferre Collectas nisi, *Filioli mei diligite alterutrum.* Discipulis autem petentibus, quare semper id diceret: Respondit, quia præceptum Domini est, & si fiat, solum sufficit. Sed obsecro ne [c] amicus, qui diu quæritur, vix invenitur, difficile servatur, (Ep. CXXII. ad Rustic. Et Com. in Mich. c. 7.) pariter cum oculis amittatur. Nam amicitia, quæ desinere potest, nunquam vera fuit. Vera namque * amicitia nullo livore, in quanto augetur numero, tanto crescit & robore. (* al. Caritas. Com. in Eccles. c. 4.)

(Ep. CXXV. ad Rustic. Psalm. 33.) Declina igitur a malo, & fac bonum: inquire pacem, & persequere eam. Nisi oderimus malum, bonum amare non possumus. Quin potius faciendum est bonum, ut declinemus a malo. Pax quærenda est,

[a] Antea dumtaxat erat, *de justitia repugnat, illiusque &c.*

[b] Alii libri, *moraretur usque ad ultimam senectutem, & vix &c.* Et plura mox, *Tandem discipuli & fratres qui aderant tædio affecti, quod eadem semper audirent, dixerunt, Magister, quare hoc semper loqueris, qui respondit dignam Joanne sententiam, quia præceptum &c.*

[c] Idem libri, *ne amicum, & meas amittas.*

eſt, fugiamus bella: nec ſuffecit eam quærere, niſi inventam fugientemque omni ſtudio perſequamur: *quæ exſuperat omnem ſenſum*, in qua habitatio Dei eſt, Propheta dicente: *Et factus eſt in pace locus ejus*. Infernus itaque inter fratres dividit. Quicquid igitur ſeparat inter fratres, infernus dicendus eſt. Concordia enim parvæ res creſcunt: ſic & diſcordia maximæ dilabuntur. Pulchre igitur perſecutio pacis dicitur, juxta illud Apoſtoli: *Hoſpitalitatem perſequentes*: ut non leni uſitatoque ſermone, & , ut ita loquar, ſummis labiis hoſpites invitemus: ſed toto mentis ardore teneamus, quaſi auferentes ſecum de lucro noſtro atque compendio.

Pſalm. 75. Com. in Oſee cap. 19. Com. in Matth. c. 12.

Ep. cxxv. ad Ruſtic. Rom. 12.

De infirmis & pauperibus recreandis.
Cap. XXIX.

Ep. xxii. ad Euſtoch.

SI quis cœperit ægrotare, transferatur ad exedram latiorem: & tanto ſenum miniſterio confoveatur, ut nec delicias urbium, nec matris quærat affectum. Ne liceat dicere cuiquam: tunicam & ſagum textaque juncis ſtrata non habeo. Ita œconomus univerſa moderetur, ut nemo quid poſtulet, * habeat. Servias fratribus, hoſpitum lava pedes, pauperibus & fratribus refrigeria * exhibe: ſumptum manu propria diſtribue. Quoniam quicquid habent clerici, pauperum eſt, & domus eorum, omnibus debent eſſe communes. Suſceptioni enim peregrinorum & hoſpitum invigilare debent.

* al. ad. nemo non.
Epi. cxxv. ad Ruſtic.
Ep. lviii. ad Paulin.
* al. tac. exhibe.
Ep. lii. ad Nepot.

Docet Salomon miſericordiæ operibus inſiſtendum: nec noſtris fidendum viribus, ſed a Deo eſſe auxilium flagitandum. Sed eſto quod æqueris pauperibus, inopum cellulas dignanter introeas, manus debilium ſis, aquam portes, ligna concidas, focum exſtruas: ſed ubi vincula? ubi alapæ? ubi ſputa? ubi flagella, ubi patibulum? ubi mors? Et cum hæc omnia, quæ dixi feceris, ab Euſtochio Paulaque vinceris. Hæc dico, non quod de ardore mentis tuæ quicquam dubitem, ſed quod currentem impellam: & acriter dimicanti fervorem augeam.

Ep. lxvi. ad Pammach.

De pœnitentia, & miſericordia Dei.
Cap. XXX.

Ep. liv. ad Fur.

ARripe quæſo occaſionem, & fac de neceſſitate virtutem. Non quæruntur in Chriſtianis initia, ſed finis. Paulus male cœpit, ſed bene finivit. Judæ laudantur initia, ſed finis proditione damnatur. Et licet Deus non velit mortem peccatoris, ſed ut convertatur & vivat: tamen te

Ezech. 33.

A pidos odit, & cito ei nauſeam faciunt. Cuique plus dimittitur, plus diligit. Unde meretrix illa Chriſti dilectrix in Evangelio baptizata, lacrymis, & crine, quo multos ante cœperat, pedes Domini tergens, ſalvata eſt. Non quidem habuit criſpantes mitras, nec ſtridentes calceolos, nec orbes ſtibio fuliginatos. Nam quanto fœdior, tanto pulchrior. Quæ demum plorat ad crucem, unguenta parat: quærit in tumulo, hortulanum interrogat, [a] pergit ad B Apoſtolos, repertum nuntiat: illi dubitant, iſta confidit.

Luc. 7.
Joan. 20.
Ep. lxv. ad Princip.

Non enim tam peccati crimen arguitur, quam velox converſio in pœnitentiæ celeritate laudatur. Nec Deus cogeret pœnitere, ſi non eſſet pœnitentibus veniam conceſſurus. Nihil enim tam repugnat Deo, quam cor impœnitens. Hoc ſolum crimen eſt, quod veniam conſequi non poteſt: præcipue quia non injuſtus, ut propter multa mala paucorum obliviſcatur bonorum: imo de C nulla re ſic iraſcitur Deus, quomodo ſi peccator ſuperbiat, & erectus & rigidus non flectatur in fletum, nec miſericordiam poſtulet pro delicto: Nihilque ſic offendit Deum, ſicut erecta cervix poſt peccata, & ex deſperatione contemtus. Unde & vos non deſperetis veniam ſcelerum magnitudine: quia magna peccata, magna delebit * pœnitentia. Nam Deus non vult inferre ſupplicia, ſed terrere paſſuros. Ipſeque ad pœnitentiam provocat, ne faciat quod comminatus eſt.

D Dæmonum enim nullus eſt * qui parcat. Omnes ad prædam feſtini venient: ante faciem ipſorum ventus. Et quicquid aſpexerint, quicquid vultui eorum obvium fuerit, urere deſiderabunt & perdere. Sed nec quiſquam per patientiam bonitatis Dei, de peccatorum ſuorum impunitate contendat, nec illum non æſtimet offenſum, quia necdum expertus iratum. Imo magna eſt ira, quando peccantibus non iraſcitur Deus. Unde in Ezechiele ad Jeruſalem: *Jam non* E *iraſcar tibi, zelus tuus receſſit a me*. Sed revera Deus hominibus non iraſcitur, ſed vitiis: quæ cum in homine non fuerint, nequaquam punit.

Habet autem ira Dei menſuras, quantum & quanto tempore, & ob quas cauſas, & quibus inferatur: juxta illud quod ſcriptum eſt: *Cibabis nos pane lacrymarum in menſura*. Miſericordiam igitur a Deo F conſequitur, qui ſe putat eſſe miſerum. Nam Deus qui nullis viribus ſuperari poteſt, publicani tamen precibus vincitur. Quanto ergo tempore te errare noſti, quanto tempore deliquiſti: tanto tempore humilia teipſum Deo: & ſatisfacito ei in confeſſione pœnitentiæ. Quoniam qui peccator eſt aliqua ſorde

Ep. xvi. ad Damaſ.
Com. ad Epheſ.

a Addunt alii, *Dominum recognoſcit*.

sorde maculatus, de Ecclesia Christi non potest appellari, nec Christo subjectus dici. Igitur quia erravimus juvenes, emendemur senes, jungamus gemitus, & lacrymas copulemus, culpam simpliciter confitendo. Nam qui post lapsum peccatorum ad veram pœnitentiam se convertit: cito a misericordiæ judice veniam impetrabit: quoniam apud Deum non tam valet mensura temporis, quam doloris: nec abstinentia tantum ciborum, quantum mortificatio vitiorum.

Sed & magnum peccatum magnis diuturnisque cruciatibus luitur, culpaque legis præsentis supplicio compensata sit. Et sic magnum peccatum magna indiget misericordia. *Conclusit* enim *Deus omnia sub peccato, ut omnibus misereatur*. Sed frustra * voce assumitur, si permanent opera. Sed ne diutius pertraham, habeto pauca pro pluribus: in quibus non tam ordo quæritur, quam profectus. Age ergo, tu cave, curre, festina. Age, ut in hac spiritualitate * proficias: Cave, ne quod accepisti bonum, incautus & negligens custos amittas: Curre, ut non negligas: Festina, ut celerius comprehendas. Nam cœpisse multorum est: ad culmen pervenisse paucorum. Tribuat tibi Christus, ut audias, & taceas, & intelligas, & sic loquaris.

Finis concludens regulam. Cap. XXXI.

ET quoniam ita se natura habet, ut amara sit veritas, & blanda vitia existimentur: ut Paulus ait Apostolus: *Inimicus vobis factus sum verum dicens*; unde & quia Salvatoris dura videbantur eloquia, plurimi discipulorum retrorsum abierunt: non mirum est, si & nos ipsi vitiis detrahentes, offendimus plurimos. Disposui tamen nasum secare fœtentem: timeat qui strumosus est. Quid tamen ad te qui intelligis te innocentem? Nemo reprehendat quod aliquos aut laudamus, aut carpimus; cum & in arguendis malis sit correptio cæterorum, & in optimis prædicandis boni ad virtutum studia concitentur. Nos enim, ut scitis, Hebræorum lectione detenti, in Latina lingua rubiginem induximus: intantum ut loquentibus quoque stridor quidam non Latinus interstrepat. Unde ignosce ariditati. *Et si imperitus sum sermone*, inquit Apostolus, *sed non scientia*. Illi utrumque non deerat, & unum humiliter renuebat. Nobis utrumque deest: quia & quod pueri plausibile habueramus, amisimus: nec scientiam quam volebamus, consecuti sumus, juxta Æsopianam fabulam: dum magna sectamur, etiam minora perdimus.

Non prolongabuntur ultra sermones mei quoscumque loquor. Ea propter moneo, & flens gemensque contestor, ut dum hujus mundi viam currimus, non duabus tunicis, idest, duplici * animo vestiamur: non calciamentorum pedibus, videlicet operibus prægravemur: non divitiarum * onera ad terram premant: non virgæ, hoc est, potentiæ sæcularis, quæratur auxilium: non pariter Christum velimus habere & sæculum: sed pro brevibus & caducis æterna succedant. Sed & precor qui fideles estis, ut ita vitam nostram & conversationem servetis, ne in ipsa vel ipsi scandalum patiamini, vel aliis scandalum faciatis: sed sit in vobis summi studii, summæque cautelæ: ne quis in hanc sanctorum congregationem pollutus introeat: ne quisquis Jebusæus habitet in vobis. Dominus Jesus conterat Satanam sub pedibus vestris: & incolumes vos, & prolixa ætate florentes, Christus Deus noster tueatur omnipotens. Sed & Spiritus sanctus nobis præstare dignetur, ut in hoc sæculo factores mandatorum suorum effecti, in hujus vitæ agone probati, & fideles inventi spiritualibus fructibus dilatati, [a] supernis mereamur adjungi concentibus. Ipsi gloria & imperium cum eodem Spiritu sancto in cuncta sæcula sæculorum: Amen.

Finis regulæ Monachorum.

MARTINI V. PONTIF. M.

APPROBATIO

Præcedentis Regulæ.

MArtinus Episcopus servus servorum Dei dilecto filio Lupo de Olmeto Præposito Generali, ordinis Monachorum Sancti Hieronymi, Salutem, & Apostolicam benedictionem.

1. Pia nos excitat, & inducit affectio, ut sinceræ devotionis propositum, quo gloriosi S. Hieronymi doctrinam, & vitam Monachales imitari contemplatione studes, assidua paternis affectibus prosequentes, votis tuis justis & honestis, per quæ regularis, & Monachalis observantia, sub qua Sanctus ipse in hoc sæculo sua devota altissimo exhibuisse comprobatur obsequia, in Dei Ecclesia propagari, digneque venerari valeat, benignum, & benevolum impertiamur assensum.

2 Dudum siquidem inter alia ad nostram audientiam perducto, quod tu, & plerique alii fratres S. Hieronymi communiter nuncupati, sub regula S. Augustini viventes, zelo devotionis accensi, & ob frugem vitæ melioris arctius, & perfectius, quam regula dictaret hujusmodi, & in vero statu

[a] Erat antea, *his continentibus mereamur adjungi: ipsi, &c.*

ſtatu Monachali, quem ipſe S. Hieronymus cum ſuis Monachis, & fratribus profeſſum fuiſſe, & in comuni obſervaſſe perhibetur vivere, & ut nomen gerebatis ejuſdem ſancti, ſic ejus vitam, regulam, & opera deſiderabatis imitari. Nos tunc hujuſmodi propoſitum condignum, & rationi conſonum recenſentes, tibi inter cætera, ut regulam vivendi in Monaſteriis, in quadam Epiſtola ad Euſtochium, & moniales, quæ incipit: *Tepeſcens in membris proclivum corpus*, ut aſſeritur directa, contentam, & deſignatam, quam dictus S. Hieronymus tunc a plerisque inter alias ſuas Epiſtolas edidiſſe, & conſcripſiſſe dicebatur, quandocumque tibi videretur in regulam Monachorum eremitarum ejuſdem Sancti, in locum dictæ regulæ S. Auguſtini ſuſcipere poſſes plenam, & liberam per alias noſtras litteras, quas & earum tenores præſentibus haberi volumus pro expreſſis, conceſſimus facultatem: pro ut in eiſdem litteris plenius continetur.

3. Cum autem ſicut exhibita nobis nuper pro parte tua petitio continebat, a nonnullis vertatur in dubium, an ipſe S. Hieronymus dictam Epiſtolam ediderit; tuque propterea vivendi normam in ea, ut præfertur traditam, pro Statutis dumtaxat ejuſdem Ordinis, & non Regulam hactenus ſuſceperis, ſed ſtabili potius fundamento pro inſtitutione regulæ ejuſdem Sancti provide per te ſuſcepto, ex diverſis Epiſtolis, & tractatibus per dictum S. Hieronymum editis, & per Eccleſiam approbatis, nonnulla veram religionis doctrinam, vitamque Monachalem, quam idem Sanctus cum ſuis Monachis, & fratribus in ejus vita in communi, quo ad ea quæ principalia ſunt ſtatus, & vitæ Monachalis, per multa, & uſque ad obitus ſui tempora obſervavit, & aliquos alios obſervare monuit, continentia extraxeris, compilaveris, & velut in unum corpus ſub certis titulis reduxeris, ſub quibus tu, & plerique alii Monachi, & fratres dicti ordinis, Altiſſimo concedente, vobis etiam ſuper hoc Apoſtolici favoris ſuffragante præſidio, de cætero degere, & permanere, ac illa in regulam ſuſcipere proponitis, & etiam affectatis.

4 Pro parte tua nobis fuit humiliter ſupplicatum, ut per te extracta, & compilata, in modum vivendi, & formam regulæ hujuſmodi, tibi & ſucceſſoribus tuis Præpoſitis, ac omnibus, & ſingulis Prioribus, Monachis, fratribus, & perſonis dicti ordinis præſentibus, & futuris, qui in illo vivere, & Altiſſimo famulari voluerint, in locum dictæ regulæ S. Auguſtini ſuſcipiendi, ac dictum ordinem S. Hieronymi profitendi poteſtatem, ac licentiam concedere de benignitate Apoſtolica dignaremur.

5 Nos igitur hujuſcemodi regularem, & Monachalem obſervantiam dicti S. Hieronymi laudabilem, & in vita ejus per ipſum obſervatam merito laudantes, & approbantes, illamque in Dei Eccleſia in ordinem Monachalem attolli, & obſervari intenſis deſideriis affectantes, necnon pio, & ſincero tuæ devotionis propoſito grato concurrentes aſſenſu, hujuſcemodi quoque ſupplicationibus inclinati, diſcretioni tuæ doctrinam, & inſtituta Monachalia ejuſdem Sancti Hieronymi, pro ut per te Domino inſpirante ex eiſdem Epiſtolis, & Tractatibus, ut præmittitur, non mutatis ſententiis extracta, compilata, & reducta ſunt, loco regulæ S. Auguſtini, & Statutorum in Epiſtola contentorum, hujuſmodi in regulam Monachalem ordinis Monachorum eremitarum dicti Sancti Hieronymi, cujus tu ipſe profeſſus exiſtis, illamque vitam in ordinem hujuſmodi ſuſcipiendi, ac ipſam regulam ejuſdem Sancti, Prioribus, Monachis, fratribus, & perſonis prædictis ſub ea vivere cupientibus.

6 Quos etiam, ac te a dictæ regulæ S. Auguſtini, & Statutorum per te juxta dictam Epiſtolam *Tepeſcens* ſuſceptorum, licet auctoritate ſedis Apoſtolicæ confirmatorum obſervantia, ex tunc penitus abſolutos eſſe volumus, & decernimus per præſentes, etiam ſub modis, & formis in dictis litteris expreſſis, tibi etiam quo ad hoc ſuffragari, & alias in ſuo robore permanere volumus obſervandam tradendi, & publicandi plenam, & liberam auctoritate Apoſtolica tenore præſentium, concedimus facultatem, volentes, & auctoritate præfata ſtatuentes, quod poſtquam regulam hujuſmodi tradideris, publicaveris, ut præfertur ex tunc tu, Priores, Monachi, fratres, & perſonæ prædicti ordinis, ſecundum illam vota principalia religionis hujuſmodi emittere profiteri, & vivere teneamini.

7 Voſque & mores veſtros tam eidem regulæ, quam etiam illis doctrinæ, & inſtitutis in quadam Epiſtola per Sanctum Euſebium diſcipulum ejuſdem Sancti Hieronymi ad Damaſum Epiſcopum Portuenſem, & Theodorum Romanum Senatorem, de vita & doctrina religionis, ac obitu, & miraculis ipſius Sancti Hieronymi deſtinata contentis, nec non per eumdem S. Hieronymum dum in extremis ageret ſuis Monachis pro obſervantia regulari, & vitæ integritate, ſanctimoniaque relictis, conformare debeatis.

8 Et

8 Et nihilominus ne hujusmodi regula A per te suscipienda, & aliis Monachis tradenda cuiquam nimium gravis appareat, aut onerosa, volumus, & eadem tibi auctoritate concedimus, quod Priores, Monachi. fratres, & personæ prædicti, aut illi ex eis, qui regulam hujusmodi susceperint, illam, aut instituta, & doctrinam in Epistola ejusdem Sancti Eusebii, vel aliqua contenta in eisdem quandoque humana fragilitate, aut infirmitate causante, seu alias tam exacte pro ut traditur in eis- B dem observare nequiverint, non propterea mortalis peccati vinculo sint ligati, sed per suos Superiores corporali dumtaxat pœna, qua congruit procedatur, eisque pro excessu, & transgressione, ac pro modo culpæ injungi valeat pœnitentia salutaris, quam humiliter suscipere, & adimplere teneantur.

9 Quodque tu, & successores tui præpositi dicti ordinis Monachorum illos ex Prioribus Monachis, & fratribus prædictis, qui C ordinem ipsum jam sub dicta regula S. Augustini professi sunt, ac propter infirmitatem hujusmodi, seu quavis alia de causa ad observandum hujusmodi regulam S. Hieronymi se impotentes senserint, aut alias eam acceptare noluerint, ut sub illis, regula, observantia, & obedientia regularibus, sub quibus eos tu hactenus rexisti, & gubernasti, etiam de cætero regere, & gubernare, ipsique in illis remanere, & Altissimo famulari.

10 Cum eis quoque, ac etiam illis, qui D secundum ipsam regulam S. Hieronymi, & ut præfertur in posterum pro tempore profitebuntur, casu aliquo de præmissis, aut alia rationabili causa, de qua tibi, seu illis videbitur subsistente, super singulis in eadem regula B. Hieronymi contentis, auctoritate prædicta, per vos, vel alios dispensare, aut alias eorum animarum saluti, prout expediens fuerit, consulere & etiam providere valeatis, super quibus tibi, & successoribus ipsis etiam plenam, & liberam E harum serie concedimus facultatem.

11 Decernimus insuper auctoritate prædicta, quod hujusmodi regula postquam per te tradita, & publicata fuerit, ut præfertur, robur obtineat perpetuæ firmitatis, & ab omnibus, qui secundum eam vota eorum principalia sponte profiteri voluerint, juxta illius continentiam, & effectum inviolabili- F ter observetur. Non obstantibus præmissis, ac Constitutionibus Apostolicis, nec non omnibus iis, quæ in dictis litteris non obstare voluimus, cæterisque contrariis quibuscumque.

12 Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostræ constitutionis, statuti, voluntatis, & concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit indignationem omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romæ apud Sanctos Apostolos, Idibus Martii, Pontificatus nostri anno duodecimo.

EJUSDEM MARTINI V. P. M.

Bulla Altera.

MArtinus Episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam.

1 Et si pro cunctorum Christifidelium super quibus curam Apostolatus officii gerimus statu salubriter dirigendo, & ampliando libenter adhibeamus solicitudinis nostræ partes: illos tamen affectuosiori studio prosequimur caritatis, qui mundanis abjectis illecebris in humilitatis spiritu sedulo virtutum Domino famulantur. Unde ea quæ pro illorum sub vera religionis observantia stabiliendo proposito provide emanasse comperimus, ut firma illibataque permaneant libenter Apostolico munimine roboramus.

2 Nuper siquidem pro parte dilecti filii Lupi de Olmeto Ordinis Monachorum eremitarum S. Hieronymi Generalis Præpositi nobis exposito, quod dudum ipse, & plerique alii professores ordinis ejusdem Sancti Hieronymi sub regula Sancti Augustini tunc vivente zelo devotionis accensi ob frugem vitæ melioris, arctius & perfectius quam regula dictaret hujusmodi, & in vero statu Monachali, quem ipse Sanctus Hieronymus cum suis Monachis, & fratribus professum fuisse, & in communi observasse perhibetur, vivere, & ut nomen gerebant ejusdem Sancti, sic ejus vitam, regulam, & opera desiderabant imitari. Idcirco ad hujusmodi ordinis stabile potius fundamentum, pro institutione regulæ Monachorum eremitarum ordinis dicti Sancti Hieronymi ex diversis Epistolis, & Tractatibus per dictum Sanctum Hieronymum editis, & per Ecclesiam approbatis, nonnulla veram religionis doctrinam, vitamque Monachalem, quam idem Sanctus cum suis Monachis, & fratribus in ejus vita in communi quoad ea, quæ principalia sunt status, & vitæ Monachalis per multa, & usque ad sui obitus tempora observavit, & aliquos alios observare monuit, continentia Lupus ipse extraxerat, compillaverat, & velut in unum corpus sub certis titulis reduxerat, sub quibus ipse, & plerique alii Monachi, & fratres dicti ordinis ex tunc in antea degere, & permanere

nere, ac illa in regulam suscipere proponebant, A & affectabant. Nos igitur hujusmodi propositum condignum, & rationi consonum recensentes, hujusmodi regularem, & Monachalem observantiam per ipsum Sanctum Hieronymum in vita ejus observatam merito laudantes, & approbantes, illamque in Dei Ecclesia in ordinem Monachalem attolli, & observari intensis desideriis affectantes, eidem Lupo doctrinam, & instituta Monachalia ejusdem S. Hieronymi ex eisdem Epistolis, & Tractatibus, B pro ut per ipsum Lupum extracta, compilata, & reducta fuerant loco regulæ S. Augustini in regulam Monachalem ordinis Monachorum eremitarum dicti S. Hieronymi, & ejusdem S. vitam præfatam in ordinem hujuscemodi suscipiendi, ac ipsam regulam dicti Sancti Prioribus, Monachis, fratribus, & personis prædictis sub ea vivere cupientibus, quos etiam ac per ipsum Lupum postquam secundum eamdem regulam vota sua principalia emisissent a dictæ re- C gulæ Sancti Augustini observantia ex tunc penitus absolutos esse volumus, & decrevimus observandam tradendi, & publicandi plenam, & liberam per alias nostras litteras, quas earum tenore præsentibus haberi volumus pro expressis, concessimus facultatem, ac per easdem litteras voluimus, quod postquam idem Lupus regulam hujusmodi tradidisset, publicasset, ut præfertur, ex tunc ipse, ac Priores Monachi, fratres, ac personæ prædicti ordinis se- D cundum illam vota sua principalia religionis hujusmodi emittere, profiteri, & vivere tenerentur, ipsaque regula sic tradita, & publicata robur obtinet perpetuæ firmitatis.

3 Cum autem sicut exhibita nobis nuper pró parte ejusdem Lupi petitio continebat, licet ipse postmodum ad salutarem dicti ordinis Monachalis institutionem, ejusque soliditatem, & incrementum provide intendens, præfatam vitam dicti Sancti Hieronymi Monachalem in ordinem E hujumodi, ejusque doctrinam, & instituta Monachalia, pro ut ex Epistolis, & Tractatibus prædictis per ipsum Lupum extracta, compilata, & reducta fuerunt, ut præfertur, dictarum litterarum vigore loco dictæ regulæ Sancti Augustini in regulam Ordinis Monachorum eremitarum assumpserit, & erexerit, atque F susceperit, ipsamque regulam Prioribus, Monachis, fratribus, & personis Ordinis hujusmodi sub ea vivere cupientibus juxta illius continentiam inviolabiliter observandam tradiderit, publicaverit, ac observari decreverit, ipsique priores, Monachi, & fratres vota sua principalia secundum regulam hujusmodi in manibus dicti Lupi professi fuerint, illaque de cætero utentes secundum eam regantur, & gubernentur, ac ipsa in regulam eorum tamquam veram doctrinam Monachalem Sancti Hieronymi laudantes, & approbantes acceptarunt, & secundum eam, etiam Monasteria ejusdem ordinis Monachorum regunt, & gubernant.

4 Idem tamen Lupus assumptionem, erectionem, susceptionem, traditionem, publicationem, & decretum, aliaque præmissa ex certis causis dubitat viribus non posse subsistere: pro parte dicti Lupi nobis fuit humiliter supplicatum ut assumptioni, erectioni, susceptioni, traditioni, & publicationi, ac aliis præmissis pro illorum subsistentia firmiori robur Apostolicæ confirmationis adjicere de benignitate Apostolica dignaremur.

5 Nos igitur qui religionis propagationem, & divini cultus augmentum nostris vigere temporibus intensis desideriis affectamus, hujusmodi supplicationibus inclinati, assumptionem, erectionem, susceptionem, traditionem, & publicationem, & alia præmissa, ipsamque regulam, pro ut inferius describetur, ac omnia, & singula in ea contenta, ac inde secuta, rata habentes, & grata, ex auctoritate Apostolica ex nostra certa scientia confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus supplentes omnes defectus, si qui forsan intervenerint in eisdem.

6 Statuentes nihilominus, & etiam ordinantes, quod de cætero Lupus ipse, ejusque successores Præpositi, Generales, Priores, Monachi, fratres, & professores, ac Conventus, & Monasteria dicti ordinis Monachorum eremitarum Sancti Hieronymi, quæ nunc sunt, & erunt imposterum, profiteantur vota sua tria principalia religionis, ac etiam regantur, & gubernentur per dictum Lupum, ejusque successores Præpositos, ac vivere teneantur secundum regulam hujusmodi, ejusque continentiam, & effectum, ac ipsius susceptionem, traditionem, & publicationem præfatas, aliaque instituta ordinis hujusmodi regularia.

7 Volumus insuper, atque concedimus ad serenandas conscientias professorum hujus ordinis, & pro ipsorum majori quiete animorum, quod si qui professorum hujusmodi dictam regulam, seu aliqua de contentis in ea humana fragilitate, aut infirmitate caussante, seu alias tam exacte, pro ut traditur in eisdem, non observaverint, non propterea mortalis peccati vinculo sint ligati, sed per suos superiores pro eorum, & trans-

transgressione, ac modo culpæ injungi valeat pœnitentia salutaris, quam suscipere, & adimplere teneantur. Non obstantibus Apostolicis, ac prædicti, & aliorum quorumcumque Ordinum, statutis, & consuetudinibus, etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quacumque firmitate alia roboratis, cæterisque contrariis quibuscumque.

8 Tenor vero Regulæ hujusmodi de verbo ad verbum sequitur, & est talis. *Fratres carissimi, non queo quem mente concepi ore proferre sermonem &c.* In fine vero ejusdem subditur.

9 Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis, communitionis, supplicationis, statuti, ordinationis, voluntatis, & concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumserit, indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Dat. Romæ apud Sanctos Apostolos sexto Idus Julii, Pontificatus nostri anno decimotertio.

REGULA MONACHARUM.

CENSURA.

Indigna prorsus, quæ Hieronymo affigeretur, doctis probisque hominibus visa est. Sane neque est, in quo consarcinatoris diligentiam laudes.

PROŒMIUM IN REGULAM MONACHARUM.

TEpescens in membris proclivum corpus ad terram ex qua exiit, jamque rugosa fronte senem & naturæ pene portentum: vester, prædilectæ in Domino filiæ, & Dominæ Christi virgines sacratissimæ, Eustochium & reliquæ, ad agni novas nuptias, sub obedientiæ, pudicitiæ, paupertatis, & religionis in domo Domini adunatæ proposito, nimium sollicitat piæ devotionis ac caritatis affectu, ut tremulenta manus suæ parumper vetustatis oblita, Deo vivendi, non mundo: spiritui, non carni: & quod arduum est, non sibi ipsi, normam & regulam, ex Christi & Apostolorum vita collectam: ex sanctorum etiam Patrum Anachoretarum, quos per septem annos eremorum antra circumie[n]s, non sine admiratione & informatione reperi, observationis & imitationis digno commendandam præconio, in præsenti libello edoceat officio calami, paratas mentes ad bonum, veluti lingua jamdudum solebat voce non mortua. O felix affectio: o desiderium in Domino commendandum: ut quæ deficiente, per senium & communem ætatis finem lingua doctoris, de casu timetis, qui promptus est, præsumptuose & non timide ambulantibus in via Dei: in qua tot latent adversa, quot momenta sunt temporum. Exposcit vestra pietas, ut depicta sibi pericula, & fomenta remedii proclivus semper ad malum a primordio juventutis rationalis & animalis animus cernens gradiatur per tuta. O prudens consilium, ut pro voce scripturam: & pro faciliter transeunti, diu mansurum commutet. O justa & sancta exhortatio, & perdigna exauditionis beneficio.

Sed prædilectæ filiæ, & si justum & sanctum est, quod petitis a patre: patris tamen negat ætas, prohibet insufficientia, licet ingerat caritas. Stupent oculi palpitantes in tenebris, horret naturæ phrenesi inconstans manus peragere juvenilia. Hortatur tamen semper caritatis ardor, ne parcatur labori, unde tantus colligitur fructus: quem non putarem in vobis carpere, quæ Scripturis de Domini voluntate melius estis edoctæ, ut blandimenti aliquid fatear, licet veritatis, nisi ad alias succedentes per tempora informandum traheretur tantus hic labor. Vincat igitur duellum hoc caritas: quæ ipsum invincibilem vicit, ut immortalis moreretur pro nobis. Verum frustra hæc speratur victoria in tanta impossibilitate naturæ, nisi devotæ orationes filiarum adsint: quibus Deus paruit in tantum ab antiquo, ut etiam eum pœniteret eorum quæ primitus minando spoponderat, quamvis pœnitere non possit.

DE CARITATE ET UNITATE servanda. Caput I.

QUis autem in monasterio constitutis sororibus primus sit arripiendus modus Deo vivendi & regula, ipse solus Christus hujus propositi inceptor & doctor, in unius responsione instruit universos. *Si vis*, inquit idem magister hæc petenti, *ad vitam ingredi, serva mandata*. Quod si forte quæratur quæ sint, illico sic percunctanti exposuit: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, mente, & viribus tuis, & plus quam teipsum: & proximum tuum sicut teipsum.* In his duobus præceptis pendet quidquid est legis, quicquid etiam Prophetæ & sancti viri perscrutati sunt. Matth. 19

Et

Et attendite sollicite, quæso carissimæ, quæ ingredi non solum totis affectibus cupitis ad vitam, quæ vere vita est (nam viventibus in mundo vita non est, sed mors) sed jam Dei auxilio estis iter ingressæ, quod sine præceptis caritatis non ingreditur quisquam ad Deo vivendum. Propter hoc enim Apostolus Paulus non gloriatur in linguis Angelorum & hominum, non in cognitione mysteriorum Dei, non in spiritu Prophetiæ, non in asperitatibus carnis, non etiam in eleemosynarum operibus, quamquam ad omnia pietas valeat, dummodo caritas non desit.

Hæc itaque sola reddit hominem Deo viventem, hæc religiosos, hæc monachos facit: sine hac monasteria sunt tartara, habitatores sunt dæmones. Cum hac vero sunt paradisus in terris: & in eis degentes sunt Angeli. Ideoque mihi, dilectæ filiæ, licet longa vos macerent jejunia, abjecta & nigra vestis deformet, longa officiorum & operum texatur series: si intus desit caritas, ad infimum nondum religionis gradum perventum est. Propterea, carissimæ, hic incipiendum est iter, ad Apostolicæ perfectionis apicem.

Si vero relativa est caritas, & ad unum non potest proprie dilectio fraterna dici: idcirco est necesse quod plures sint, qui se mutuo ex caritate diligant, ut dicatur juxta Prophetam: *Bonum & jucundum est habitare fratres in unum*. Quod satis approbat Sapientia dicens: *Frater qui simul juvatur a fratre, quasi civitas firma*. Et iterum: *Si fuerint duo simul, fovebunt se mutuo: sed si unus gradiatur & cadat, væ soli, quoniam sublevantem non habet*. Propterea solitariorum vita quam satis expertus sum, periculosissima est & ardua: & si bona & quampluries Deo vicina, non tamen æque secura est, ut simul habitantium in vinculo dilectionis & caritatis affectu. Qui sibi invicem per tentamenta deficientibus auxiliantur, sibi invicem administrant pietatis & caritatis obsequia. Sed certe si fratres aut sorores simul in unum non habitent: non jam bonum, sed malum est. Nihil bonum divisum.

Psal. 132. 1.

Prov. 18. 19.

Omne etiam secundum philosophos in tantum habet bonitatis, in quantum unitatis attinens suæ naturæ. Quod si singulum unum in tota mundi machina per se creatum est bonum: non tamen est optimum, nisi cæteris nexum. Propterea in exordio mundi vidit Deus, quod cuncta quæ fecerat, erant valde bona. Idcirco carissimæ, in Apostolica vita vobis de sæculo adunatis per corpora, sit cor unum, & anima una in Domino, velut de Apostolis & de ipsis Apostolicis viris in Actibus eorum legitur: *Multitudinis enim credentium erat cor unum & anima una* in Domino. Nulla vita pro certo est deterior, quam simul degere corpore & non mente. Et vere infelices sunt, quibus non inest una, sed diversa voluntas.

Sit itaque vobis semper unus affectus, una voluntas, una fraternitas, una proportio morum, una jucunditas, una tristitia: ne quod alteræ placet, displiceat alteræ: quo gaudet altera, tristetur & altera. Et sic habere poteritis religionis propositum, si unanimes in domo Dei habitetis. Hæc vera vita Dei, non diaboli: vere monasterium, non infernus: vere vita religiosa, non diabolica.

De non habendo aliquid proprium.
Caput II.

Ante mentis vestræ oculos semper Evangelicum illud appareat stolidissimi viri illius exemplum: qui ædificium suum quod summopere fecerat, ingruentibus fluminibus, flantibus ventis, & imbribus inundantibus pluviarum, totum amisit in casura: quoniam ædificatum erat in sabulo. Nec mirum, carissimæ, firmum enim quid aut stabile, in mobili diu manere non potest. Ædificat fatuus ille in sabulo, qui in vita Apostolica & religionis proposito appetit temporales divitias. Hic attendite, filiæ, diligenter: hic periculum omne est, hic interitus, hic mors æterna.

Qui jam renuntiaverunt omnibus quæ possident: qui relictis omnibus quæ habebant in sæculo, ad Christum imitandum pauperculum, qui ubi caput reclinet, non habet, concurrentes ex voto, sub juramenti pollicitatione promiserunt, nihil temporale, nihil terrenum præter Christum solum, non solum possidere, sed nec etiam appetere, quæ jam dimiserunt, tenere vel quærere debent. Hinc Christus Apostolis non portare sacculum, neque peram, neque æs in zonis mandat: ut ex hoc intelligant eorum vitæ sectatores, quod nihil proprium in monasteriis licet habere. Certe non tunicam, nisi quæ ex necessitate portatur: non caligam, nec aliud minimum quodque.

Verum & si Christus & Apostoli aliqua quæ sibi dabuntur, propter necessitatem tenebant, nulli singulorum licebat aliquid ex his contingere tanquam suum: sed pessimus ille proditor atque latro, ferens loculos, omnia portabat in eis veluti totius congregationis communia: & minister

ſter communis, ſingulorum neceſſitatibus providebat. Et ex hoc edocti Apoſtoli & fideles, poſt Chriſti aſcenſionem nihil omnino ſuum eſſe dicebant: *ſed erant illis omnia communia: & ſingulis dividebatur prout unicuique opus erat.* Sic & vos, cariſſimæ filiæ, & ſi liceat habere aliquid temporale, ut victum & tegumentum, quæ duo plene ſufficiunt Chriſtiano: nihil horum alicujus ſit veſtrum, ſed commune quodcumque etiam minimis puellulis quibuſque diſtribuatur ut decet.

De eligendo ſorores ad recipiendum & adminiſtrandum bona monaſterii.

Caput III.

ITaque obteſtor vos omnes & ſingulas coram Deo & Chriſto Jeſu, qui judicaturus eſt omnes, ut aurum & argentum, atque cito transjens pecunia, nulla cor veſtrum ratione ſeducat: ut nitatur aliqua veſtrum cum Anania & Sapphira mentiri Spiritui ſancto, quem nihil latet: retinendo apud ſe aliquid quantumcumque minimum temporale, ultra ea quæ ex neceſſitate portantur: nec tamen hoc, niſi de licentia Abbatiſſæ.

Semper eorum mortis judicium terribile vos terreat. Nam legitur quod ex eorum morte, *factus eſt timor magnus in univerſa Eccleſia:* & omnes qui audierunt, timuerunt. Nudus Jeſus nudas quærit amicas & ſponſas. Quod ſi ipſum ſequi temporale aliquid appetens ſeu deſiderans forte volueris, onerata gravedine nudum ſequi non poteris. Hinc *beati pauperes* dicuntur *ſpiritu:* ut ex hoc ſciatur quod non ſufficit cuncta temporalia in mundo relinquendo ad monaſterii paupertatem accedere, ſi mens miſera appetit quæ reliquit. Magis enim contemplantur oculi Domini affectum quam cenſum. Melius eſt enim in ſæculo cum cæteris divitibus, divitiis inſiſtere, quam in monaſterio pauper ipſas appeterte.

Propter quod volo, hortor, & moneo vos, cariſſimæ, ut hæc perpetuo in veſtro monaſterio obſervatio maneat: quod nulla ſcilicet omnino tangere, aut aliqualiter retinere audeat per horam cenſum, aut obolum, aut aliquid quantumcumque minimum, quamquam a matre aut ſorore mittatur. Eligantur aut juxta Apoſtolorum ritum communi voto Abbatiſſæ & cæterarum ſingulis annis: aut ſi decens videbitur & utile, confirmentur duæ aut plures ex ſororibus, boni teſtimonii, plenæ Spiritu ſancto & ſapientia: quibus injungatur hoc opus, ut quoſcumque proventus tam domus quam ſingularum ſororum recipiant, & ex his ſororibus neceſſaria fideliter adminiſtrent.

Caveant quoque ne aut ex parcitate murmur, aut ex abundantia tumor in ſororibus habeat locum: ſed juxta Apoſtolorum vitam, non plus cuiquam aut minus tribuatur: juxta quod exigit neceſſitas, non voluntas, tribuatur: ut non jam altera ſit egens, altera abundans: ſed unaquæque ex proviſione condecenti moveatur ad Dei laudem. Provideant inſuper ſic, quibus hic pietatis injunctus eſt labor, ut ſingulis menſibus, aut hebdomadis ſive diebus paratæ ſint, tam de his quæ proveniunt, quam de his quæ expenduntur in Capitulo coram Abbatiſſa & conventu ſororum ſigillatim reddere rationem. Quod fiat ſaltem ſemel in menſe, ne & ipſæ apud ſorores furti ſint ſuſpectæ: & eis ex negligentia, male exſequendi materia detur.

De communitate, & humanitate ſervanda.

Caput IV.

SIc ſic, Dei ſponſæ, ſponſum Jeſum aſtringite mentibus mundis a terrenorum contagione: quoniam ſecum in habitatione nihil patitur eſſe terrenum. Sic ſic, Apoſtolicæ feminæ, projicite peras & ſacculos: ut neque marſupia ex latere pendeant, neque opus ſit clavibus: ut jam ex ipſis monſtretur exteriorum indiciis, quod nihil habetur intrinſecum præter Jeſum: quod nihil eſt clauſum, quod eſt deditum uſibus omnium. Veſtimenta duplicia ſunt ex Evangelio prohibita vobis: ut diſcatis ea ſolum habere, quæ naturæ tantum ſubveniant: & non quæ nutriant tineas. Si qua vero ſuperſunt uno claudantur in loco: ut ex his quæcumque ſoror eget, indui poſſit.

Nulla unquam in veſtibus pretioſitas, nulla melioritas, alteram dominam, alteram ancillam oſtentet: ſed in omnibus æqualitas exiſtat, quæ uni ſponſo nuptæ, communi voto profeſſæ ſunt. Non quærat obſecro filia regis filiæ militis præeminere pompis terrenis, in Chriſti & Apoſtolorum conſortio. Non enim Petro vili piſcatori Bartholomæus nobilis anteponitur a Chriſto: imo piſcatori totius mundi monarchiæ traditur principatus. Dignitatibus carnis, ſpiritualis vita non eget: & carnis arras Chriſtus in ſuo non quærit conjugio. In ſæculo nubant paribus filiæ regum, filiæ militum præeminentias quærant & honores. In monaſterio vero oblitæ populi ſui & domus ſuæ, in Domino ſolum gloriam quærant: & exultent, quod de majori præcipitio montis ſunt ad vitam Apoſtolicam ſumtæ.

Pro-

Propter quod admoneo vos, filiæ, ut quæcumque officia vobis domus a Matre monasterii imposita, libenti animo expleatis: *Hilarem enim datorem diligit Deus*. (2. Cor. 9.) Nec verecundentur in vilibus nobiles, nec illa recusent, sed audiant sapientem: *Quanto major es, humilia te in omnibus*. Audiant & Christum quid Apostolis de hujusmodi pompis in ultima cœna humana mente disceptantibus definiverit. (Luc. 22.) *Reges gentium dominantur eorum: & qui potestatem habent super eos, benefici vocantur. Vos autem non sic: sed qui major est in vobis, fiat sicut minor: & qui præcessor est, sicut ministrator*. Verum ne doctoris doctrina, ex contraria operatione vilescat: statim subinfert ex similitudine quadam cum interrogatione concludens: (Ibid.) *Nam quis major est: qui recumbit, an qui ministrat? Nonne qui recumbit? Ego autem in medio vestri sum, sicut qui ministrat*. Erubescat siquidem stercus vilissimum, & vapor ad modicum parens, humana mens se extollere: & domus officia abnuens, a cæteris sororibus sibi velle serviri. Nam Christus, cujus generationem quis enarrare non potest: non venit ministrari, sed ministrare. Et in ultima cœna discipulorum abluens pedes, hoc suis reliquit humilitatis exemplum.

De simonia vitanda in recipiendo sorores.
Caput V.

Detestabilem hæresim simoniæ, quam communi pravitate diaboli moniales assuetæ committunt, etiam in auditu horreat vestra societas. Hiezi pœna, & Simonis vos terreat pravitas. Vox Petri Christi vicarii ad Simonem, nunquam de vestris exeat auribus: (Actor. 8.) *Pecunia tua tecum sit in perditionem. Existimas enim donum Dei haberi pecunia: Donum Dei est Spiritus Sanctus*. Communis mercatorum habet usus, ut venditio commutetur in melius. Asserit quippe simoniacus, pecuniam esse præstantiorem dono Dei, cum idem in ipsam commutat. Ad vos venientes sorores, ad sanctas Christi suscipite nuptias gratis: præponatur sanctitas pecuniæ: exquiratur bonitas vitæ: non generositas carnis, non utilitas mundi. Nulla omnino pactio, nulla opinio, quæ mentis puritatem perturbat, præveniat. Beatum sapientia clamat, qui excutit manum ab omni munere: & qui post aurum non abiit, nec sperat in pecunia, quæ subvertit judicium.

Si qua sororum inopiam ex sua abundantia supplere desiderat, juxta Apostolicum ritum, omnia quæ habet in sæculo ante sororum pedes ponat; & cunctis quæ habebat in sæculo, renuntians intratura, fiat sicut una ex minimis: & sublato dominio cum affectu, omnia quæ portantur, electis administratricibus domus præbeantur, ut ex his tribuant prout unicuique opus est. Nec murmuret quidem, quæ sua monasterio tradidit, si sibi non majori sumtu administretur quam cæteris, quæ ex paupertate venerunt. Nec extollatur, & cervice erecta more femineo improperet cæteris, se tantum ex suis facultatibus attulisse: plus enim attulit soror paupercula, si ingrediens affectum habendi dimisit, quam quæ multa afferens dona, superbiam tulit. Glorietur autem potius, quoniam divitiæ quæ solitæ sunt possessores præcipitare in mortem: non prævaluerunt adversus eam: & quæ communi usu sunt malæ, ex subventione sororum sibi factæ sunt bonæ. Alioquin melius fuisset sibi cum parva pœna, cum suis divitiis in mundo permanendo damnari, quam ipsas relinquendo monasterio, exorta superbia ad infernum cum majori pœna deduci.

Humilientur etiam pauperes: quæ ex paupertate nihil subventioni domus potuerunt contribuere, sicut & illæ. Et gratias Deo in humilitate retribuant: quod quæ prius in mundo vivere non poterant, ex alienis laboribus habent quæ sibi sufficiunt, sicut & divites. Mirum quidem de infelici conditione plurium hominum. Sunt enim nonnulli viles & abjecti in sæculo, qui quotidianis laboribus se ultra vires affligentes pro victu captando vilissimo, & vix raris fabis & rapis cum rudi & hordeaceo pane saturantur. Cum vero ad Christi mensam accedunt, & militiam Christi suscipiunt, suæ egestatis obliti, lautiora quærunt quam milites, qui sunt assueti magnificis.

Hæc igitur omnia in Christi & Apostolica vita locum non habeant. Omnes ex ministerio sint contentæ: ne ex murmuratione pereant. Si abundanter sibi tribuant administrantes; recipiant siquidem naturæ necessaria: necessitatum limites non excedant. Si vero modicum, discat cum Apostolo servire Domino in fame & in siti, & in egestate nuditatis & frigoris: ita ut accepta cruce gradiatur post Christum abnegans semetipsam.

De obedientia exhibenda Prælatis.
Caput VI.

Volo autem vos mortuas sæculo, vitiis & concupiscentiis, carnem crucifigere cum Christo: & quæ jam cœperunt proprio sese voto castrare sub perpetuæ virginitatis & castitatis proposito: in mo-

monasterio velut in duritia lapidis, fore cum Christo sepultas: atque juxta decretum summi post Christum Pontificis Petri, qui ligandi solvendique tenet principatum a Domino, resuscitandarum in gloria cum Christo sic devotione firmetur vestrum propositum, ut fides & spes sit tota in Deo. Castigent animas in obedientia caritatis & fraternitatis, amore simplici & corde invicem se diligentes attentius.

Nihil ut puto stultius, nihil intolerabilius, quam peregrinos & advenas præcipere civibus: & in loco non solito se ostendere directorem itineris, & de semitis, & de securitate itineris, & de brevitate tramitis, juxta voluntatis libitum velle docere. Monstraretur quippe portentum navigatoribus: & pro certo nunquam veniretur ad portum, si de directione & gubernatione navigii, quicumque remigator ordinaret ad votum. Non civitas, non regnum, non minima domuncula diu maneret in rure: si cujus voluntati pareretur, deesset.

Propter quod ipse Papa Petrus, qui religionis Apostolicæ vitam volebat instruere, sicut a magistro didicerat: ut magis intelligatur qualiter anima castigetur in obedientia caritatis & fraternitatis amore, exponit apertius: *Omnes*, inquit, *honorificate, fraternitatem diligite, Deum timete, regem honorificate*. Et ne excusationis arripiatur scutum: sub particulari nomine præeminentis dignitatis, generaliter infert omnibus; *Servi subditi*, inquit, *estote in omni timore dominis*. Et ne prælati in medium perducatur pravitas, quæ plerumque subditis præstat caussam magni casus: *Non tantum*, inquit, *bonis & modestis, sed etiam dyscolis*. Verum ne forte videatur grave humanæ voluntati se abnegare, & crucem tollere: obedientiæ proponit meritum, quo omnis labor dulcescat etiam gravis. *Hæc*, inquit, *est gratia*. O felix & abundans gratia. In obedientia summa virtutum clausa est. Nam simplici gressu hominem ducit ad Christum: & non solum mens excusatur ad reddendam Deo rationem de subditis: sed nec etiam obligatur reddere de se ipsa. O summa libertas, qua obtenta vix possit homo peccare.

1. Petr. 2.

Ibid.

De regimine Abbatissæ. Caput VII.

ATtende diligenter, mi domina carissima Eustochium, quam gravis imponitur sarcina humeris tuis: quæ de subditarum animabus, de corpore, de verbis, de moribus obligaris apud divinum examen reddere rationem. Cave quæso, ne de te

A etiam levis suspicio in malo possit oriri: ne dispergas, quas conaris educere. Sic ordinata, sic rationi conformia mandata sororibus proferas, ut etiam depravatæ superbæque mentes animentur ad obedientiæ semitas. Sic dulcis, sic mitis sit sermo, ut duritiæ furorem non suscitet, sed frangat exortum. Sic erga inobedientes, virilis & constans sit animus: ut omnis muliebris mollities discedat e medio.

Excidantur in ortus primordio vepres, B ne nimius excrescentes, germina seminum suffocent. Nihil quippe in rectore periculosius est, quam vana humilitas ad correctionem erga superbos protervosque subditos. Singularum sororum voluntates in re difficili pertractanda semper avide audias: nec tamen cujuscumque voluntati innitaris. Verumtamen si quicquam utile prodatur: non attendatur persona quæ protulit. *Elegit enim Deus infirma mundi: ut fortia quæque confundat*. Tuam vero in re- 1. Cor. 1.
C bus gerendis communibus non tantum voluntatem exquiras & teneas: nisi major pars discretarum filiarum id communi voto collaudet. Superbarum insensatarumque mentium est, suo tantum uti consilio. Non audiatur cujusquam voluntas sub verborum murmure & loco abscondito: sed palam cunctis præsentibus cum omni caritate liceat dicere & audire.

Si conceptui proprio major pars sororum diffidet: non velis sola omnibus contraire.
D In exercendis furor, odium, invidia, seu derisio sic penitus, discedat, ut non nisi pax, caritas, amor, & alterutrum supportatio cognoscatur: quatenus fiendorum solus Spiritus Sanctus auctor meliora inspiret. Non sit inter vos quas caritas simul unit, feminalis quædam abusio: ut undique cachinnis & vocibus aer resonet, & audientium aures præ strepitu terreantur: sed cum omni modestia stantes, una loquente, cæteræ sileant. Nec altera alteram ex aviditate loquendi interrumpat, & præbeat impe-
E dimenta dicenti.

De reverentia & subjectione erga Abbatissam. Caput VIII.

PRopter quod hortor, moneo, & oro vos carissimæ & dilectissimæ filiæ, quæ jam mortuæ estis & sepultæ cum Christo: quæ jam carne contemta cum ejus gloria, cognito quod *omnis caro fœnum, & ejus* Eccli. 14.
gloria flos fœni, ad novitatem vitæ spiri-
F tus estis renatæ: non ex corruptibili semine, sed incorruptibili, per verbum Dei viventis & permanentis in æternum: ut tanquam peregrinæ & advenæ abstineatis vos ab omnibus desideriis carnalibus, quæ mi-

 litant

litant adversus animam : subjicientes vos A in omni obedientia & timore, & reverentia Præpositæ matri vestræ : ut jam omnino nihil aliud velle vel nolle alicui liceat, nisi quæ Abbatissa domus mandaverit facienda : nihil grave, nihil importabile videatur, si jussu propriæ non concordet voluntati. Vere obediens, & qui pro Christo caret omni arbitrio voluntatis, nihil novit difficile, nihil injustum.

Mementote, carissimæ, quoniam Christo in vestræ religionis ingressu, dimisistis o- B mnem volendi & nolendi licentiam, nisi quæ ejus vices gerentes ordinarent de vobis. Obeditis enim Christo firmissime, cum Præpositæ matri vobis parere studetis. Tunc enim sponso Christo, cui desponsatæ fidem totam vovistis : præter quem nullum ultra amatorem admittere in desponsatione jurastis : magis placentes estis, citiusque meremini duci ad thalamum, ut cum omni jucunditate dulcibus amplexibus astringamini : cum ejus studueritis in vicaria pa- C rere mandatis. Vicarii enim honor redundat in Deum. Sic jubet lex conjugii, ut sponsa sub lege sit sponsi. Æmulamini semper inter vos hac Dei æmulatione : certatim adinvicem altera conetur excedere alteram in obedientia. Non igitur est monasterium, non religiosi, non monachi, ubi subditis obedientia deest erga prælatum. Destructioni est corpus expositum, cum membra discordant a capite.

De correctione facienda & generali accusatione criminum in sexta feria. D
Caput IX.

Contumax, præsumtuosa, ac superba mulier, in sancto vestro consortio, quæ dedignatur esse subjecta, ac suis litibus & jurgiis scandalum præbet quieti sororum, & eis inobedientiæ demonstrat exemplum, arduis crebrisque jejuniis castigetur, cum resistit mandatis impositis. Si jejunia non castigant superbiam, edometur E verberibus, contumeliis, & gravibus disciplinis : ut jam discat cum Petro, quod nisi prælato, imo Christo in eo obediat, partem cum Christo in regno Christi & Dei non habebit : quamquam imposita videantur extranea, nec consona rationi. Sed si nec indomita superbia studuerit obedire, cum apostatis angelis expellatur : quæ partem non habebit in regno.

O infelix superbia vitæ, ut pro implendis voluptatibus carnis, renuntiet hæredi- F tati cæli, quam fuerat assecutura per Christum. Nondum Deo vivit : nondum religionis semitam Christique nuptias attigit, quæ non efficitur ita simplex & pura, ut quicquid sibi mandatum fuerit per Præpositam matrem, angelico putet ore transmissum. Tunc unaquæque cæteris se beatiorem existimet, cum in laboribus præponitur reliquis.

Non pudeat singulis hebdomadis sexta feria, quo die Salvator opprobria, & mortem pro homine ab homine pertulit, unamquamque sororum, suam vitam coram omni cœtu sororum discutere, & de commissis contra præcepta & regulam, se proprio ore criminari, ac disciplinam subire : quatenus stipulata mens cogitationis, stimulo accusationis ac verborum, caveat accusanda pudendaque committere. Nec tamen propter hoc occulta cogitamina cordium prodantur, nec occulta peccata, quæ solis debent sacerdotibus confiteri : sed solum quæ præceptis obviant publicis : & exempla peccandi sororibus præbent. Si vero vel tumore vel verecundia seipsam accusare neglexerit, liceat unicuique propalare tale crimen alterius : ut nullatenus radices inobedientiæ & superbia in sancto hortulo vestro arripiant non evellendas de facili. Verum si quippiam juxta feminarum modum, quæ nihil retinere norunt absconditum, immo ante garrulando manifestant, quam sciant, aliquid de his extra cœnobii limites prodiderit, subeat gravissimam pœnam : ut doctrina tacendi doceatur in pœna.

De vita mirifica sanctorum Patrum, quos in eremo reperit.
Caput X.

Referam vobis quædam non minus imitanda per opera, quam audienda de aliquibus sanctissimis viris, ut bonorum exempla, obedientiæ humilitatem : qua carente, in ædificii spiritualis structura, fundamento virtutum quicquid ædificatur, est vanum : vestras mentes doceant, & crebra memoria sanctorum gestorum vitæ religionem instruant & virtutem. Dum igitur per eremorum antra septem annis sanctos Patres degentes, ibidem in terris velut in cælis angelos assistentes assiduo labore itineris, arduisque vivendi incommodis, cæterisque innumeris calamitatibus peragrando visitarem : de quorum vita moribusque mirificis, quæ luculenter ipse perspexi, libellum compegi, qui vobis sit ut lucerna in candelabro ad meditationem religionis & vitæ. Nihil ita carum, ita studiosum appetebatur a monachis, quam quod in eis qui juberet, posset inveniri.

Profecto non taceam tantam caritatem, tantamque humilitatem, quam sanctæ illæ men-

mentes habebant: ut hæc cernens, omnis A laboris & gravedinis oblitus itineris, eremos humanæ naturæ tam deteſtabiles & ingratas, in paradiſos putarem pene converſas. Mirum auditu, ſed felix obtentu: ſic ſanctorum hominum corda caritas transformaverat in creaturas deificas, ut caro pene eſſet neſcia carnis. Licet per Joannem dicatur: quod quicquid eſt in mundo, aut eſt concupiſcentia oculorum, aut concupiſcentia carnis, aut ſuperbia vitæ. Nam ſic ſimplicia & humilia corda, obe- B dientiæ & humilitatis innitebantur veſtigiis, ut quaſi quorumdam philoſophorum videretur in eis verificari opinio: qui unam ponunt in hominibus univerſis animam ſolam. Nam Abbates & patres nihil omnino velle ſciebant, niſi illud quod ſubditi: & ſubditi antea conabantur juſſa implere, quam forent emiſſa: quibuſdam quodammodo indiciis nitebantur prophetare de voluntate mandantis.

De vanitate ſcientiæ mundialis.
Caput XI.

O Sancta fatuitas, quæ natos ad labores homines in mundo, mereris transvehere ad gloriam ereptos de pœnis. Non hanc fatuitatem doctiſſimam Athenis Plato didicit, non Ariſtoteles, non Anaxagoras, non cæterorum ſtultorum mundi ſapientium turba percepit. Non certe miſer ego Hieronymus fatuorum ſapientium imitator, antequam ſancta verbera luerem. Quamquam ut meas miſerias detegam, me antequam viceſimum annum ætatis attingerem, urbs Roma in ſummum præelegerat magiſtrum in omnibus pene liberalibus artibus. Nondum ſancti Spiritus ſcholas intraveram: nondum cæcutiens pervenire ad ſanctæ veritatis poteram diſciplinam. Non Academiæ, non certe Romæ hujus doctæ fatuitatis reſonavere gymnaſia, quæ ſancta retinet eremus.

Verum non ſine labore didiciſti tuam E ſapientiam fatuam, Plato: quem mundus retinere non poterat, mundi ſapientiam inſequentem, per diverſarum nationum, & gentium, regionumque partes, infinitis ærumnis innumeriſque peragrando laboribus. Nec tamen fatuiſſimæ ſapientiæ finem, qui eſt ſummum bonum, ad quod te naturæ movebat intentio, in orbe univerſo reperire ſciviſti: quem ſancti hi ruſtici hanc fugientes invenerunt in eremis latitantes. Attende & tu fatuorum ſapientium princeps, F Ariſtoteles: etſi fueris, abſque dubitatione, prodigium grandeque miraculum in tota natura: cui pene videtur infuſum, quicquid naturaliter eſt capax humanum genus: quoniam *ſapientia mundi, ſtultitia eſt apud Deum*, ſi caritas non informat: ſi intellectus non captivatur ad fidem: ſi cor ad Chriſti ſervitutem non inclinatur, qui Judæi. eſt ſcandalum, paganis ſtultitia: nobis vero credentibus honor & gloria: in quo ſolum gloriatur Apoſtolus: *Qui gloriatur*, inquiens, *in Domino glorietur.* 1. Cor. 1. 1. Cor. 1.

De promptitudine adimplendi mandata
Caput XII.

NIhil honorabilibus, nihilve glorioſius, cariſſimæ, quam ſervitus Chriſti. Hæc ſane præferenda Imperatorum faſtigio, hæc dignitati regiæ, hæc cuicumque ſæculi gloriæ. Hujus ſervitutis Chriſti, quidam inter cæteros quos vidi in eremo doctus ex monachis, ex juſſu patris ſenioris, ſuæ caritatis & humilitatis fructum cupiens augere, & obediendi aliis juvenibus tradere normam, pergrandem lapidem hu- C meris hominum procul dubio gravem, bis quolibet die per tria milliaria geſtabat in ſcapulis: nulla alia neceſſitate coactus, quod jam per octo annos effecerat. Sed ſi forte quærebatur quid in ejus mente volvebatur: ex hoc quod forte noſtræ ſuperbæ menti, quæ nondum ad hujus ſanctæ fatuitatis perfectionem advenit, videtur extraneum puerorumque ludus, & otioſitatis opus.

Teſtor Deum quod mihi ab eo ſollicite percunctanti, tanta ſimplicitas & humilitas D eſt reperta, quod ex tunc incæpi ducere monaſticam vitam. Nam ſic devote, ſic affectanter, ſic hilariter continuis diebus explebat tam inſolitum opus, ut ſibi videretur poſt expletionem captare omnem gloriam. Quinimo in hujus operis fatigatione, minime contentus, pene moleſtabat patrem: ut medio tempore novos induceret labores, & opera perficienda per eum. Quid ego vagor per ſingula? non eſt opus exponere, quicquid in ſimilibus continue exercetur a monachis. Hoc unum apud omnes obſervationis præcipuum eſt, & celebre per Ægyptum, ut nullum niſi obedientem & humilem ad omnes labores perficiendos & opera ſuſcipiant. Quatenus domita caro ex gravedine, cogitationibus vanis & voluptatibus non vacet ex otio. Teneatis firmiſſime, quod omnis concupiſcentiæ & immunditiæ atque peccati mater eſt otioſitas.

De ſororum operibus faciendis.
Caput XIII.

HAnc ſanctam ſtultitiam ſtultamque ſapientiam, quotidie in monaſteriis diſcite, filiæ, quam ſancti in eremo vos do-

docent rustici. Subtilia & alta nolite sapere: sed superbis & tumidis sæculi ea relinquite, ut post peractum incipiant noscere quod litera occidit, spiritus vivificat: & quod Deus elegit abjecta & infirma. Hanc sæpe scholam intrate: quocumque die & quacumque nocte ex his novam discite lectionem. Non otium, non torpor, & ignavia vos ad Dei servitia tepidas & frigidas reddat. Semper aut officiis, aut orationibus, aut manuum operibus sanctis, cæterisque laboribus fatigatum corpus, requiem & refocillationem, non voluptatem exquirat. Sed cavete potissime ne quid operis vanitatis vestris versetur in manibus: immundus reputatur, qui immundum quicquam tetigerit, vel morticinum. Non deaurata marsupia, non cingulos, non etiam chirothecas, quæ omnia lascivæ & superbæ mentes exoptant. Horreat Deo dicatum cor talia scire: sed aut sacri codices, vel legendo, vel scribendo genua premant: aut hortulorum cultus exerceatur, aut aliud sanctum opus & utile: ut ex relaxatione quadam refocillatus spiritus, ad divinum ardorem fortius accendatur.

Sanctorum gesta quæ legitis, vestro accommoda proposito imitemini: velitis imitari quod laudatis: & sequi quod cupitis. Vestram inter gentes conversationem bonam habeatis, ut ex odore famæ vestræ sanctitatis, etiam malorum corda ad sancta desideria moveantur. Et in eo quod depravatæ gentes detrectant de vobis tanquam de malefactricibus, ex operibus vestris bonis glorificent Deum. Hæc est enim Dei voluntas, ut imprudentium hominum ignorantiam obmutescere faciatis.

De officio & potestate Abbatissæ.
Caput XIV.

Cave quæso, quæcumque sis illa quæ præemines, ne ex officio regendi eleveris in altum, ut imperes illicita, & quæ sunt importuna vel importabilia, & inquieta subjectis: ne tibi ille propheticus sermo conveniat: *Quid est Israel quod in terra inimicorum es? inveterasti in terra aliena: coinquinata es cum mortuis: deputata es cum his qui in inferno sunt? Dereliquisti fontem sapientiæ: nam si in via Dei ambulasses, habitasses utique in pace super terram.* Non enim ambulant in via Dei, qui in administratione regiminis, honores & utilitates proprias exposcunt. Revolve sæpius in mentis arcano, & stilo ferreo scribe in silice cordis, quid Dominus, cujus vices geris ad subditas, [Bar. 3.]

A contendentes Apostolos quis major esset eorum instruxerit, sequenti die recessurus ab eis: & si in superioribus dictum, tamen iterum narratum fortius teneatur in corde: *Reges gentium dominantur eorum: & qui potestatem habent super illos, benefici vocantur. Vos autem non sic, sed fiat sicut minor qui est major in vobis: & sit præcessor sicut ministrator.* [Luc. 22.]

Disce igitur a magistro officium quod tibi injungitur, ne tuo vicariatu, potestatis traditæ limites excedas. B Non efficieris certe domina, sed ministra: unus est enim Dominus. Et si tibi reliquæ sorores ut Christi administratrici & vicariæ obediunt: propterea non est tradita tibi potestas, ut inter sorores & filias hanc eleves, hanc vero deprimas sicut velis. Sed quid tibi injungatur ab institutore regiminis, diligenter investiga. Rerum enim omnium monasterii, & sororum sollicitudo in administratione & providentia tibi traditur: C ut jam cæteris dormientibus, te doceat noctes crebras insomnes ducere: & senem junioris animum sumere, pro utilibus & necessariis domui providendis. Itaque non tantum tibi honor, quantum onus imponitur. Et si sic feceris sicut decet, præmium multo majus consequeris.

De periculo præeminentiæ & dignitatis.
Caput XV.

D Non tibi obsecro blandiaris de Domini pietate, qui tam diu peccatores misericorditer sustinet in peccatis. Et si diuturna est exspectatio, non minus formidanda est vindicta, quæ tanto durior est, quanto longius tempus in sustinendo præcessit. Propterea si secus quam debes egeris, periculum expavescas: nec ideo minus, si statim divinum non incurras judicium. Dominus enim tuus qui suis te ovibus administratricem, & in sua te po- E suit vinea, a te vult de singulis etiam occultis exigere rationem. Et si quid eum defraudaveris, tunc diabolo venundatam in carcere exterioris inferni poni te jubet: ubi fletus est æternus, & stridor dentium: ut exprimatur in his quicquid doloris & pœnæ excogitari potest, quousque debitum universum reddideris. Sed F si forte de restituendo debitum confidis, o te fatuam. Nam pro minimo quoque delicto non habent unde restituant simul homines universi, nisi ipse idem velit remittere, cui facienda est restitutio. Felices itaque magisque securæ quæ subsunt, illis quæ supersunt: & quibus potius ministratur, quam quæ ministrant. Sed tamen super-

perba mens hominum improvida periculi, semper majorum dignitatum ascensum expetit: nec nisi post factum ex descensu terretur: quia quanto altior est ascensus, tanto durior est descensus. Sed forte descensum rarum æstimas. Sed firmissime doctus experientis, & non paucis dicam. Raro per gradus dignitatis ascendit homo, quin multo gravius non descendat. Verum & si a proposito digrediar, nolo opusculum hoc pertransire exemplum quoddam, quod, sancto quodam mihi referente sene in eremo, ex veritate didici.

Cum juvenis quidam sancto proposito & vita electus foret ad Episcopale fastigium, quo gravius periculosiusve nequit aliud cogitari: patruum suum quemdam, virum utique sanctum, & Prophetiæ plenum, eremi in cella ut eum ex hoc consuleret, adiit non incautus. Audita itaque narratione nepotis, vir sanctus non verbis, sed signis potius percunctanti respondit. Et ne contra Apostolum, qui desiderantem Episcopatum in bono opere laudat, contrairet dissuadendo: & juvenem periculo exponeret suadendo. Jussit itaque senex quadratum discum a terra vehementer pedibus elevatum ascendere juvenem, & quater per quatuor disci latera supinum revolvere semetipsum usque ad horam casus: sicque casu imminente, si altera succederet revolutio, mandavit ut extra summitatem disci, adhuc se volveret iterato. Cui cum nepos se non posse ex timore casus responderet, illico cum fecit descendere: & per quamdam latam planitiem diutius voluntare. Cumque ex multitudine volutationum utrisque fastidium eveniret: Surge, inquit senex, & perge quo vis: facito quod tibi securius cernitur. Dedignatus namque juvenis, abscessit: & alteri sancto seni, patrui deliramentum putans, factum retulit: a quo de periculo præeminentiæ edoctus, electioni renuntiavit, ut teneret quod est tutum. Qui post modicum, felici obitu ex sæculo exiens, hilaris & jucundus apparuit patruo. Gratias, inquit, pater tibi refero ex dissuasione Episcopatus. Nam scito quia nunc essem de numero damnatorum, si fuissem de numero Episcoporum.

De ordine in operibus Abbatissæ. Cap. XVI.

HÆc idcirco, mea domina Eustochium, dixerim, ut advertas quanto sis exposita periculo, & quanta te oporteat in via Dei prudentia ambulare: ne derelictis semitis justitiæ capiaris ab inimicis, quibus plena sunt omnia: & in terram A alienam deducta, coinquinata cum mortuis, miserabiliter deputeris cum his qui sunt in inferno. Volo autem te discere, ubi sit sapientia, ubi virtus, ubi sit prudentia, ubi sit longituroitas vitæ & victus, ubi sit lumen oculorum & pax: ut intelligas viam disciplinæ, & deducas subjectas tibi per viam pacis & disciplinæ. Te morientem filiæ plangant, non gaudeant: tibi justa & sancta præcipienti, omnes æquanimiter obedire lætentur. Non B propinquæ, non affines, sic exaltentur quod cæteræ invideant. Non carnalis dilectio in multis nociva, in sanctis mentibus habenda est. Omnes itaque amato æquali caritate, & spirituali dilectione ut filias. Cum tempus exigit correptionem, universas simili modo velut ignotus, in omissis corrigas.

Verum semper in ira misericordiæ memor esto: ut nulla movearis ratione, ad crudelitatem ex furore vel odio. Nec ta- C men habeas manus remissas ad puniendum scelera: ne ex impunitate, peccandi licentia sororibus concedatur. Non sis ad pertractandum ardua monasterii & sororum, præceps pro libito: sed sororum plurium & meliorum voluntas semper accedat: ne rea & dissipatrix bonorum cœnobii crimineris. Non omnibus qui loquuntur, sis facilis ad credendum. Levitas enim in credendo, levem denotat mentem. Nequaquam effrenis lingua reperiaris, non impudica oculis, non crapulo- D sa, non ebria. Sic te exornes virtutibus, sic muniaris moribus, ut universas opere & exemplo sanctitatis & vitæ, prompta sis ad docendum: ut jam ab omnibus in exemplum virtutum ducaris: ut secura ex dispensatione ministerii tibi traditi, occurrere valeas Domino, & ei reddere rationem de singulis.

E

De jurisdictione Episcopi in sorores. Cap. XVII.

DEbilis est nimium sexus quem geritis, ac fragilis, ac mobilis, si suo relinquatur arbitrio: & si virtuosus sit animus, tamen nisi regatur, nisi dirigatur continue, cito dejicitur a sancto proposito. Hoc in Eva scitis expertæ: quæ suggerenti diabolo, quam facile assensum præbuerit F contra divinum præceptum, & tristitia partus, & conditionis vilitas ipsa perhibent testimonium. Profecto nihil in vobis foret virtutum durabile, nihil sine gravi periculo, si de vobis ipsis vos ipsæ haberetis curam.

Propterea Episcopus vester, cui Ecclesiæ commissum est regimen: quem Deus spe-

ſpeculatorem poſuit in vinea ſua, paſtorem ovium, directorem gregis, ac ductorem plebis & populi, civitatis & parochiæ in qua degitis, vos cuſtodia ſingulari foveat, ſanctæ doctrinæ vos pabulo nutriat: & coram Deo animarum veſtrarum curam gerat ſpecialem, cui commiſſa eſt civitas univerſa: huic æquanimiter ſicut Deo omnes devote obediant: hunc patrem, hunc zelatorem virtutum, tam Præpoſita veneretur, quam ſubditæ. Lex ipſa ſervetur, quam poſuerit vobis in via Dei. Si qua ſororum effrenis eſt, & diſciplinæ prævaricatrix, & incorrigibilis a Præpoſita, emendetur, caſtigetur, & puniatur per ipſum.

Hunc directionis baculum, & virgam diſciplinæ, cum a ſemitis juſtitiæ deviat, ipſamet etiam Abbatiſſa cognoſcat cum cæteris. Reddatur eidem bis aut pluries ſingulis annis patens ratio, de bonis monaſterii, de ſtatu ſororum, de vita, de moribus, ne jam valeat oves ignorare quas regendas ſuſcepit. Nihil arduum vendendi, emendi, ſeu perpetrandi in cænobio ſine ejus voluntate liceat. Abbatiſſa vero domus moriente, quam communis ſororum voluntas in matrem elegerit, & Abbatiſſam monaſterii, ipſe benedicendo, anulo vice Chriſti ſubarret in vero conjugio, ſi ad officium reperiatur idonea. Sororum vero recipiendarum modus, introitus & conditio, omnino nullatenus eum pertranſeat. Si quid dubitandum in fide, ſi quid obſcurum, ſi quid periculoſum occurrerit in via Dei, ipſe declaret: ipſe vos inſtruat in omni pudicitia, & Spiritus ſancti virtute.

De ordine ſervando inter Epiſcopum & ſorores. Cap. XVIII.

NON nimium ſit ſtricta familiaritas, non ſuſpecta colloquia: & ſi ſpiritualis pater, quamvis Epiſcopus ſanctus ſit, tamen homo eſt debile animal. Tam cito perditur, niſi fortiter cuſtodiatur, quod carum habetur & utile. In ſancto commercio diabolus minime quicquam inveniat: ne unde regimen, unde ducatus, inde ſentiatur interitus. Omnes æqualiter pertractentur: nulla carnalis, ſed ſpiritualis dilectio interveniat, nec ſtricta ſit nimium. Principium enim ſpiritualis operis, ſi non ſit matura proviſio, ſolet ſubſequi quoddam carnale. Vere non taceam: ut in pluribus ſolet contingere, conditionis muliebris infelicem miſeriam, ſub fervore ſpiritus, ſub caritate nimium ſtricta, niſi cuſtodia gravitatis ori ponatur, ut nemo delinquat in lingua: ſi utatur loquendi vivendique copia, ſtatim libido, actu turpiſſimum, dictu infeliciſſimum, de ſpiritu & caritate naſcitur.

Propterea, cariſſimæ, hoc hortor, hoc moneo, hoc mando vobis: ut quæ Chriſti deſponſatæ eſtis conjugio, cui omnem caſtitatis veſtræ fidem voviſtis: cui nullum præter ipſum amatorem cognoſcere ſub jurejurando eſtis pollicitæ: viri cujuſcumque etiam ſi eum ſanctitas exornet, etiam ſi Baptiſtæ æquaretur in meritis, quæratis effugere faciem: nec liceat ſecum dilectione ferventi aſtringi per diem. Credatis experto: nihil eſt periculoſius viro, quam mulier: & mulieri, quam vir. Uterque palea, uterque ignis. Dicam audacter: proh dolor! Dei templa, Spiritus ſancti vaſa, & Deo dicata ædificia, niſi diligenti ſerventur cuſtodia, proſtibula fiunt. Et aufertur tam nobile depoſitum, tam pretioſus theſaurus, irrecuperabile decus caſtitatis: ſi tenui cujuſvis dilectionis ineptæ rimula continuus inſidiator diabolus intuitum valeat infigere. Ideo omni cuſtodia cor ſervetur. Super muros Jeruſalem ponantur cuſtodes tota die, & nocte non dormiant, ne fur introeat: ne ſpolia auferat, quæ penitus recuperari non poſſunt.

De præpoſito Presbytero poſt Epiſcopum ſororibus adhibendo. Cap. XIX.

ANimus diffuſus ad plurima, circa ſingula non poteſt attendere. Curam omnium gerit Epiſcopus: homo eſt, nec locis ſingulis poteſt adeſſe, nec diverſorum ſimul habere ſcientiam. Ne igitur ex abſentia ſecuritas ſit in vitio, ſacerdotem ſanctum, quem ſanctitas prædicat, quem ſubornat ſcientia, quem talem reddit ætas & vita, quod etiam apud improbos lubricoſque ſiniſtra opinio non poſſit haberi, poſt Epiſcopum habeatis præpoſitum. Hic Epiſcopi in vobis teneat vicem, hic prædicet, hic corrigat univerſas, huic ſoli occulta domus pateant, hujus conſilio innitatur ab omnibus. Non diverſarum opiniones in conventu ſororum, diverſas ſectas ponant, non diverſos ritus, ut quidquid altera vituperat, altera conſulat: ſic diviſæ domus pax, quies, & caritas ipſa diſcedit.

Credite mihi, ſacerdotum ac religioſorum circumvenientium turma, ex mulierum conſortio omnem ſanctitatem expellunt. Intimetur Epiſcopo, qui circa multa diviſus, uni ſoli in omnibus continue non poteſt adeſſe: quicquid pro utilitate agendum, quicquid ſanctum evenerit ordinandum. Confiteantur ſingulæ ſingulis menſibus his aut pluries crimina occulta, aut Epi-

Episcopo, aut præposito soli Presbytero, vel cui commiserit: & sacra dominici Corporis communione munitæ, pugnaturæ viriliter dæmonum castra subintrent. In hac vita mortalibus nihil est validius: non est quicquam salubrius, quam ut statim peracto delicto, Confessionis non differatur medela. Testantur & medici, uniuscujusque ægritudinis morbos auferri ex corpore, si exorientibus subveniatur in principio.

Quod si memor conditionis humanæ, levi etiam opinione ipse etiam sacerdos erga aliquam sororum inepta familiaritate videretur astringi: non sinatur oriri, quod non sine malo, non sine scandalo removeri potest exortum. Emendetur si opus est, ab Episcopo: si vero emendatus minime vult inceptis finem imponere, removeatur: etiam si utilissimus, si necessarius existeret loco. Nulla prævaleat utilitas, ex qua formidatur animarum periculum. Adhibeatur vero sanctus successor, quem castitas longa commendet & vita.

De ordine servando per sorores erga mares, & specialiter in loquendo. Caput XX.

IMpudici pedes cujusvis nunquam monasterii limina terant, inordinati animi nuntia voce immunditiæ aures vestræ nunquam sordescant. Vox omnis mulieris, ignita sagitta diaboli est, & econtrario. Propterea congemens Psalmista exorat animam suam liberari *a labiis iniquis, & a lingua dolosa*. Nam subdens postmodum, quare sic affectanter liberari postulet: *Sagittæ potentis acutæ, cum carbonibus*, inquit, *desolatoriis*. Labia viri, venena præbent mulieri: si non sit astuta fallaciis linguæ dolosæ, quam potens diabolus miserum vulnerat cor sagittis tentationum cum ardore libidinis. Hæ fenestræ sunt mortis: quæ nisi claudantur, statim mors dira subintrat.

Vir cujuscumque conditionis existat, aut nunquam appareat, aut visus, visum terreat vestrum, velut horridum monstrum. Propterea volo, carissimæ, ut si cum viro ex necessitate loqui oporteat, velum in fenesterula tractum, alterutram faciem tegat: ne liceat videri, quod concupisci non licet. Excusationem nullam sibi arripiat sanctitas. Sanctus David in videndo capitur. Dina ut videret egressa, visa corrumpitur. Sic infinita forent exempla, quæ sæpius ruminanda vobis relinquo. Quid per multa vagor? Pene sacræ Scripturæ clamant syllabæ singulæ: pene instruimur corporis proprii singulis motibus, quod victoria non speratur in hoc certamine, nisi ex fuga. Nemo ex fortitudine audeat resistere viribus: quoniam nisi fugiat, cito succumbet. In communi etenim vita nec verbum sit proprium: secreta verbula non carent suspicione.

Ideoque præcipuo, ut nulla soror alicui exteriorum sine plurium sanctarum sororum & Abbatissæ, seu alterius præpositæ domus potissime præsentia loqui audeat: his duntaxat exceptis, quæ sacerdoti in confessione dicuntur. Solent profecto talia verba, femina multa mala proferre. Inter vos de viro nequaquam si fieri potest, habeatur mentio. Ultra quam creditur, exultat diabolus: ut in corde virgineo, virorum memoria vigeat. Nullum venenum nocivius feminæ, quam affectio erga virum, quacumque de causa procedat. Proh dolor infelix conditio sexus vestri. Sanctior mulier ultra quam dici liceat, si viro adhæreat quantumcumque spirituali, instinctu naturali inclinatur tandem ad nefas, si in viro virtus deficiat. Piget quæ novi cuncta narrare. Etiam argumenta sunt diaboli, & mortis æternæ indicia, filiationes & maternitates, quibus vocabulis sub velamine spiritus inter se utuntur mares & feminæ.

Munuscula omnia, & suspectas literulas, hæc cuncta luxuriæ nuntia, vobis interdico sub anathemate, & æternæ mortis pœna. Adhibeatur summa diligentia, ut extra cœnobii limites litera qualiscumque non exeat: nisi Abbatissæ & sororum accesserint vota. Et si opus est, & gravitas ita rei exigat, adsit Episcopalis licentia, seu sacerdotis consilium. Gravissimæ pœnæ subjaceat, quæcumque hujus reperta fuerit rea.

De fictitiis & nocivis sermonibus evitandis. Caput XXI.

SErvis Dei frequentiam populi, sancti omnes Patres prædicant inter cætera summe nocivam. In multiloquio nequaquam peccatum deesse potest. Lingua hominum ad judicia præceps, absentium vitam ut plurimum non cessat hinc corrodere. Pessimum quorumdam spiritualium genus, non attendentes, quod Deus filio suo dedit omne judicium, de universorum hominum vita, ac de moribus: & quod plus est, de conscientia, cujus occulta scire, solius est divinæ scientiæ, judicare sibi licere putant, proferentes in medium, quod spiritualis homo dijudicat omnia. Heu immundo spiritu pleni, quid conamini de oculo fratris festucam extrahere, qui fertis continue in vestro trabem? *Hipocritæ tristes exterminant facies suas, ut appareant hominibus jejunantes*: & barba prolixa, crine, cinere asperso, fracta undique

dique ac rudi & deformi veste, colloquio blando, verbis fictitiis, se sanctos ostendunt: & dealbati parietes inter mulierculas seminant sectas errorum.

Denique loquentes cujuscumque vitam simul cum fama denigrant: instrumenta diaboli hæc sunt omnia. Infortunatissimum mulierum genus, hamo capiuntur ut pisces: ad macellum ducuntur ut bestiæ. Protervæ nimium feminæ, semper ficta cupiunt: semper subornata verba deposcunt: exquirunt mendacia, fabulas novas nunquam fastidiunt, auguriis, veneficiis, & incantationibus dæmonum delectantur. Si qui talia proferant, hi prædilecti filii, hi spirituales patres & fratres, hi profecto, ut verius liceat dici, concubinarii, & corruptores mentis, & ventris nutriuntur exquisitis ferculis & delicatis escis, vina pretiosa non desunt. Ex furtivis sæpe virorum laboribus, & inter crapulas & ebrietates ructantes fauces, spiritus dulcedinem prædicant. Proponitur iterum atque iterum illud Apostoli: Quod *omnia munda mundis*. De talibus loqui nefas est, & proh pudor. Sed cupio Dei servitricibus detegere omnes artes diaboli, ut nihil desit, quod caveri possit.

De silentio, & diebus & horis debitis observandis Caput XXII.

HÆc itaque omnia, sponsæ Dei dilectæ, procul expellite: in his diabolum cognoscite principantem. Inter vos nunquam de vita disputetur alterius. Maneat divino examini omne judicium. Peccata vestra cognoscite: delicta vestra plorate. Omnium vobis vita, sanctitatis exemplum appareat. Vos universis æstimate pejores: sic puritas mentibus vestris inhæreat, ut cogitare sit indecens, & credere nefas, aliquem propter vos posse peccare.

Si quem alicui detrahentem audieritis, procul fugientes, dimittite ut serpentem: ut verecundia victus, discat de factis aliorum silere. Muliercularum quarumdam solet esse moris ut plurimum, aut semper garrulæ, nihil secretum habeant quod audiunt: imo potius quod sæpe nesciunt, dicunt, nihilque scandali feminarium, norunt tacitum tenere: hinc inde aut proferentes verba nociva, aut seminantes discordiam, aut audientes alios ad detractionem incitant: aut maledicta confirmant: ut duplicis delicti reæ habeantur. In hoc conventu ancillarum Dei, muliebris omnis expellatur infirmitas. Illud Jacobi verbum in corde vestro multoties repetatur in die: *Si*
A *quis putat se religiosum esse, non refrenans linguam suam, sed seducens cor suum: hujus vana est religio*. Religio igitur sancta non potest esse in loquacibus, quæ nullo possunt tempore silere, nec abstinere ab inutilibus verbis. Ex hoc enim in eremo sancti patres edocti, summa cum diligentia observant sancta silentia, tamquam sanctæ contemplationis causam.

Plures me reperisse non ambigo, qui per septenium nullum prorsus verbum homini
B alteri emiserant: scientes quod non in commotione Dominus potest haberi. Propterea volo, carissimæ, ut in coventu vestro, ter aut pluries in hebdomada, exceptis festivitatibus, loqui omnino, nisi urgente causa perutili, & necessaria, nullatenus liceat, nec simul, nec cum aliis extra. Diebus vero omnibus, quibus & pro remedio, & pro salute loqui conceditur: non singulis horis vacandum est verbis, quæ vix proferri sine peccato possunt: sed hæc inviola-
C bilis observatio vigeat, quod singulis noctibus post peractam horam Completorii, usque post Missam, & a Tertiis usque ad Nonam, sacra observentur silentia: quatenus & linguæ Deum laudandi concedatur opportunitas, & inutilia verba penitus abscindantur. In choro vero Ecclesiæ ad divinas laudes parato, dormitorio, cœnaculo, claustro, ac capitulo, omni tempore loqui non deceat: nisi ea ad quæ ordinata sunt loca in laudibus Dei: ut jam & tem-
D pus & locus religionis vestræ prædicent sanctitatem, & loquacibus compunctionem ingerant, & intrandi ad societatem vestram, sancta desideria incitent, & affectus ad cælestia moveantur.

De refrenatione linguæ in loquendo. Caput XXIII.

NEquaquam, carissimæ, Jacobus Apostolus experientiam poneret religio-
E nis in refrenatione linguæ, nisi certo sciret indicio, quod mors & vita est in manibus linguæ. Nam, ut innuit, cum ipsa benedicimus & maledicimus Deum. Propterea post multa, quæ de lingua pronuntiaverat, quamdam ex omnibus dictis generalem conclusionem infert: *Quicumque*, inquit, *refrenat linguam suam, hic beatus*
F *in facto suo erit*. Ecce quod in refrenatione linguæ beatitudo ponitur: ut detur intelligi quod in multiloquio Deus, qui est beatitudo nostra, haberi & contemplari non potest. Refrenatio linguæ est, cum linguæ quæ ex sui vitio semper prona est ad mendacia (unde & mendaces appellantur homines, & vani filii hominum) aut silen-

ſilentium imponitur, ne in diſplicentiam Dei prorumpere audeat: aut ad bonum exerceatur, ut divinas laudes exſolvat.

Sic igitur, cariſſimæ & dilectiſſimæ filiæ, temporibus quibus præſtatur opportunitas, ut beatæ eſſe poſſitis, linguas domate, ne convertantur ad lites, ne jurgia, contentiones, rixas, & ſcandala reſonent: ne juramenta, ne blaſphemias, ne opprobria, & aliorum diſplicentiam prodant. Quod ſi ex inſtinctu diaboli, qui ſemper diſcordias ſeminat, inter ſorores levis etiam diſſenſio exorta fuerit, penitus ſtatim per Abbatiſſam, aut per Epiſcopum, ſive præpoſitum domus, nequitia elidatur in ſemine, ita ut occaſus ſolis in domo Dei non inveniat iracundiam, & ira convertatur in odium, & domus pacis jam ebrioſorum efficiatur taberna. Mendacia vero tanquam infernum expellite. Semper autem divina officia, aut ſacrorum codicum verba, tam inter ſorores, quam etiam inter advenientes deducantur in medium.

Si quando mulierculæ de viris propriis, de filiis, de veſtibus, de mundi vanitatibus, garrulando loquacitentur, ut moris eſt: eis mox verba frangantur, mox otioſum verbum & nocivum divino cedat ſermoni. Si divinum introduci non poterit tali colloquio: in deteſtationem criminis feneſtra claudatur in faciem: & velox fuga [illegible] ſanctitatem intrinſecam. Nihil itaque per exteriora corporis intrans, mentem cogitationibus moleſtet, cum divinæ contemplationi exponitur. Raro cogitatur in mente, quod exteriores ſenſus non mittunt. Illæ ſunt feneſtræ, hæc ſunt oſtia, quæ ſi clauſa non fuerint, morti patet introitus: & non niſi funeſte ingreditur.

De conſortio marium fugiendo.
Caput XXIV.

CRedite, cariſſimæ, credite ſeni pene omnia experto: non poſſunt claudi ſenſus veſtri extrinſeci in tumultibus hominum. Si color opponatur oculo, nequaquam poteſt non videre oculus: ſic & auris non audire ſonos non poteſt: ideoque in ſilentio & quiete, cogitationes perverſæ vitantur, quæ ſeparant nos a Deo. Propterea hortor vos & moneo, ut non niſi ſanctarum mentium audire verba velitis: non niſi pudica & honeſtas facies quas macerant ſancta jejunia, liceat intueri. Sic rarus vir appareat: ſic rara de viro mentio habeatur, ut puellulæ veſtræ pene virilem ſexum ignorent. Non animal certe maſculum cœnobii limites tranſeat, ut omnis ceſſet occaſio lo-

A quendi de maribus. Sic pudica, ſic caſta verba in omni colloquio ſancta perſonent ora, ut generationis modus & ortus juvencularum lateat corda. Hæc profecto catena diaboli eſt, quam ſi abſtuleritis de medio veſtri, non extendendo digitum ad inquirendum omnia per curioſitatem: & deſieritis loqui quod non prodeſt: & per longa ſilentia non inveniatur veſtra voluntas, ut loquamini ſermones inutiles: tunc orietur in tenebris lux veſtra, & erunt tenebræ ſicut meridies: & erit vobis a Do-
B mino requies, qualem mundus iſte non novit. Et implebitur ſplendoribus anima veſtra: quos obtenebratæ mentes caligine ſæculi apprehendere nequeunt.

Felix itaque anima quæ, ſpreto turbine ſæculi, pertranſiens corporis clauſtra, illius ſummæ & incomprehenſibilis lucis poteſt aliquali illuſtrari radio. Sic dulce, ſic jucundum eſt ſolatium, quod deſpiciant protinus cuncta terrena. Mors formidabilis univerſis animantibus terræ optatur pro
C gloria, ut limpidius liceat intueri: quod modica hora viſum, tam delectabile & jucundum ſentitur. Sic itaque agite, cariſſimæ, adimplete quæ eſtis profeſſæ: gaudete, quia poteſtis. Non vos viri, non filiorum, non ſupellectilis cura, non cæterum maritale onus moleſtat. Hominum conſortia ſic fugite: ſic ſæcularia omnia expellite, ut nequaquam perveniat ad vos quicquid agitur in ſæculo. Solus ſponſus veſter Chriſtus, ſtrictis veſtris fruatur am-
D plexibus. Solæ cum ſolo ſponſo, aut lectionibus ſacris, aut ſanctis meditationibus ſecum confabulemini, & ipſe vobiſcum.

De obſequiis ſervitricum quærentium victum & neceſſaria ſororibus.
Caput XXV.

ZElotypus nimium eſt ſponſus veſter, cariſſimæ, nullatenus patitur ſponſas proferri in publicum: ne concupiſcantur
E ab amatoribus ſæculi. Semper vult ſolus ludere, ſemper ſolus cum ſolis ſponſis morari deſiderat: neminem vult admittere ad ſolatium: de cunctis dubitat: de nullo confidit. Sic arrogans, ſic ſuperbus eſt ſponſus, quod ſi alium quæritis amatorem, protinus recedit: ſic protervus, quod protinus diſſolvit omne conjugium. Idcirco, dominæ meæ, quia ſponſæ Domini mei eſtis, vos ipſas omni cuſtodia ſibi ſervate, ne ſponſus tam dulcis ſeparetur a vobis. Sem-
F per Dina egreſſa videre filias regionis illius, vos cautas faciat de periculo illius. In monaſterio veſtro velut in thalamo maneatis cum ſponſo.

Extra monasterii limites nulli omnino vestrum fas sit pertransire. Hæc lex, hæc norma, hæc summa professio omnibus vobis: ut quæ semel intraverit ex sororibus, nunquam, si fieri potest, exire permittatur. Non etiam mulieres illæ quæ religionis habitum gestant, & voto obligatæ noscuntur cœnobio, per civitatem & vicos, victus & necessaria quærant. Hæ siquidem extra manentes in aliqua parte locelli, cum omni sanctitate & modestia administrent quæ opus sunt vobis, recepturæ cum Martha sortem mercedis. Has autem volo tales servitrices adesse, quod ex conversatione vitæ & habitu, interior sanctitas monasterii prædicetur. Quod si ob necessaria domus captanda exeunt, non circumeant vicos in fabulis, non matronarum domos in potibus: sed omne opus bonum exerceant, ut non vituperetur ministerium suum. Cum his non liceat sororibus intra degentibus, secretis colloqui fabulationibus, ne aliquid possit intrare extrinsecus, quod possit obesse. Harum omnium Abbatissa domus curam gerat assiduam: ne & ipsæ operentur quod non deceat sanctitatem. Hæ observantiarum & jejuniorum sint astristæ legibus: & prævaricatrices, disciplinæ subjaceant ferulæ. Quæ si emendari ex pravitate contemserint, in sanctitatis consortio pravitas locum non habeat: & membrum putridum de sancto corpore excidatur.

De dulcedine contemplationis erga divina.
Caput XXVI.

SOlæ idcirco filiæ & dominæ meæ, sponsæ Domini mei intus manentes nihil sentiant, nisi pium Jesum: hunc paradisum solæ possideant, ubi dulci & jucunda quiete ineffabilem Trinitatem intueantur in sacris literis: choris intersint angelicis: dulcibus eorum melodiis misceantur, divina in Ecclesia concinendo mysteria. Informet mentem sanctorum Patriarcharum, & patrum antiquorum obedientia. Prophetarum oracula dulci meditatione cor accendant ad promissa felicia. Apostolica documenta, fidei cuncta detegant sacramenta.

Evangeliorumque codex semper ut speculum teneatur in manibus. Martyres sancti, cuncta sæculi adversa, & tempestates hujus maris procellosi cum omnibus diabolicis versutiis, & infestationes dæmonum doceant conculcare. Confessorum pretiosa devotio, ad divinorum contemplationem assiduam affectus astringat. Regularem vitam instruat sanctorum monachorum mira conversatio. Frangere omnem sexus mollitiem & sanctæ virginitatis servare propositum, pretiosissima Virgo virginum cum cæteris virginibus sacris semper edoceat.

O felix societas, o felices vos si talis ac tanti muneris non sitis ingratæ. Felicissimæ nimirum si dignitatem vestram ipsæ cognoscitis: quæ omnium regi & Domino, reginæ speciosæ matrimonio copulatæ, ipsum, dummodo velitis, habere meremini: quem angelici spiritus videre concupiscunt. O ineffabilis gloria. In fragili siquidem corpore Deum intueri potestis. Hic quæso mens vestra vigeat. Hæc dies diei eructet verbum: & scientiam hanc nox indicet nocti. Angelicis choris, sanctorum societatibus, hic studeatis interesse: ut postmodum in corporis exitu, vobis gaudentes & læti tanquam notis occurrant. Si sic feceritis, nihil vobis dulcius: nihil jucundius quam his interesse conviviis, his pabulis saturari: quibus semel degustatis, terrena omnia amara cernuntur. Vere tunc clausura cœnobii, cujus tædet mentes vagabundas & devias, vobis pro summa deputabitur gloria: & reputabitur exire limites monasterii esse necesse potius mori.

Experto itaque seni devote consulenti credite, filiæ. Si semel gustastis quam dulcis est Dominus: ad quem accedentes poteritis ab eo illud audire: *Venite, & ostendam vobis omne bonum:* & tunc ostendet vobis talia qualia non nisi mentes assuetæ norunt. Scio quid loquor, carissimæ. Nam ut meam insipientiam loquar, ego homunculus sic abjectus, sic vilis in domo Domini, adhuc vivens in corpore Angelorum sæpe choris interfui: de corporeis per hebdomadas nihil sentiens, divinæ visionis intuitu, post multorum forte dierum spatia, præscius futurorum, redditus corpori flebam. Quid ibi manens felicitatis habebam? quid inenarrabilis delectationis sentiebam? testis est ipsa Trinitas quam cernebam, nescio quo intuitu. Testes sunt & ipsi beati spiritus, qui aderant. Testis est enim conscientia mea: qui tantis bonis ipse fruebar, quot & qualia nescit proferre mollicies corporis mei.

De clausura domus.
Caput XXVII.

NOn potest ad tantæ contemplationis dulcedinem cor sæcularibus plenum negociis aspirare: sed oportet ut sæculo moriatur, & soli Deo per tantas meditationes & desideria superius inhæreat. Unde *granum frumenti cadens in terram, nisi mortuum fuerit*, semper *sic solum manet* ut cecidit: quod si moriatur, fructum plurimum

mum affert. Sic & cariſſimæ, domum paternam & ſæculares veſtes relinquere, & monachi nomen aſſumere, modicum prodeſt homini, ſi mens ipſa miſera quæ in mundo habentur, affectibus optet: & quæ reliquerat, deſideriis repetat. Exeunti etenim Lot cum filiabus & uxore de Sodomis mandatur ab Angelis ne retroſpiciant quæ jam perambulando reliquerant. Cujus uxor more feminarum, quæ ſemper petunt contraria, obvians mandato, ſtatim eſt converſa in ſtatuam ſalis.

Hæc itaque vos doceat, qua pœna ſunt puniendæ, quæ mundi vanitates affectant in monaſteriis. Nam efficiuntur inſenſibiles ſtatuæ ſalis, ut jam nihil de ſupernæ contemplationis dulcedine ſentire valeant: ſed maneant in amaritudine ſæculi, quæ ſæculo vivunt. Propterea cariſſimæ, monaſterium veſtrum vobis ſepulcrum eligite: ubi mortuæ cum Chriſto ibidem maneatis ſepultæ, quouſque reſurgentes cum eo apparebitis in gloria ejus. Demum timendum eſt plurimum, ne quis ingrediatur nocte ad furandum pretioſum theſaurum, qui latet in tumulo. Hinc inde fures fodiunt, ut furentur infinitis aſtutiis, quod intus habetur. Cuſtodiatur ergo ſepulcrum per Epiſcopum: quem Deus in vinea ſua primum cuſtodem præpoſuit, Cuſtodiatur & per præpoſitum Presbyterum, qui vicem ejus tenet in loco: ne quis incaute introeat: ne quis ad minuendum pergat.

Murorum munitionibus ſic undique circumcingatur locellus, quod vix avibus præbeatur aditus. Sic tendantur muri in altum, quod non ſolum non liceat pedibus, ſed nec oculis, quæ intus geruntur agnoſcere. Oſtia ferentur fortiter clavibus. Claves vero diſponat Epiſcopus: ne quis niſi habens veſtes nuptiales introeat vel exeat ſine ejus conſenſu. Sit autem una vel plures feneſterulæ juxta diſpoſitionem Epiſcopi: ſic ferreis virgis arctatæ undique, ut vix digito pateat aditus. Per his horis debitis, aut neceſſitatis, aut ædificationis, ſive recreationis cauſa, ſanctis ſermonibus cum ſanctis viduis, & aliis mulieribus, quas veſtium habitus & facies tenues & pudicæ reddunt venerabiles, ſororibus liceat ſimul loqui. Prohibitis & ſuſpectis horis feneſterulæ clauſæ maneant. Et claves Abbatiſſa domus, vel ſancta alia ſoror cuſtodiat: ne corvus egrediatur per feneſtram ex arca. Credite, hic timendum eſt theſauro *a timore nocturno. A ſagitta volante in die, a negotio perambulante in tenebris: ab incurſu & dæmonio meridiano*. Semper horæ hæ ſuſpectæ ſint mentibus caſtis.

A

De deteſtatione pretioſarum veſtium. Caput XXVIII.

PRopheticus ille ſermo nequaquam proferatur de vobis: *Filiæ eorum compoſitæ circumornatæ ut ſimilitudo templi*: & dealbatæ ab extra ut monumenta, quæ extra auro relucent: intus autem ſunt turpiſſima & immunda, plena cadaveribus mortuorum: hujuſmodi non filiæ regis Chri-
B ſti, ſed Tyri. Hæ ſemper in muneribus, hæ vultus impudicitia per divites plebis capiuntur & capiunt. Imperfectiſſimus mulierum affectus. Semper in veſtibus, ſemper in auro, lapidibus pretioſis & ornamentis extrinſecis, gloriam ponunt. Non ſufficit eis libido innata naturæ: ſed occaſiones quærunt explendæ libidinis. Affectant proculdubio, ut oculi virorum aurum contemplantes & gemmas, tandem figantur in faciem: ut oculorum ſuorum
C nutibus facilius incitent ad libidinoſum incendium. Quid meretrix communis gloriaris in margaritis & gemmis? Quid ad te attinet argentum & aurum? Quid exaltaris in pulchritudine panni? Nonne eſt omnis caro cinis & fœnum, & ut verius dicam, maſſa putredinis, cibus vermium, & fœtidiſſimum ſtercus? Quid in te mirandum, quid laudandum puerorum ſpectaculum? Nonne & ſi laudetur gemmarum & metallorum pretioſitas, quam ſibi natura tradidit: ſemper tamen cognoſceris
D cinis, fœnum, & ſtercus immundum ex immundo productum ſemine? O ſi te velles intueri viliſſima mulierum: quam verecundareris de corpore, quod tanto cultu excolis? Ipſa etenim jumento & beſtiis terræ, aut es æqualis aut deterior: intus eſt unde glorieris, non extra. In vaſe iſto tam turpi theſaurum tenes, quem ſumma cum diligentia colere debes & ſervare ſumma cuſtodia. Nihil ad te de vaſe fictili, ſi turpis forma ſit extra: dummodo intus ſit
E nobile, intus ſit pulchrum quod latet, intus ſit integrum quod ſervatur.

De periculo ambitionis veſtium. Caput XXIX.

PRopterea vos, cariſſimæ, quæ eſtis ſponſæ & filiæ regis æterni: cujus regnum non corrumpetur, nec auferetur ab eo: ſit ab intus omnis gloria veſtra. Sedete ad dexteram ſponſi in veſtitu non ex-
F teriori, ſed interiori: deaurato auro caritatis, in fimbriis aureis, id eſt, caritatis præceptis: ſit undique veſtis circumdata varietatibus: ut jam nihil in ornamentis de virtutibus deſit. Sint *myrrha, gutta & caſia*

sia a vestimentis : ut in odorem virtutum & vitæ, cæteræ ad sanctitatem vestram adolescentulæ currant de sæculo. In hoc honore vestro delectemini filiæ regis æterni. Hunc vestrum decorem concupiscet rex vester & sponsus. Sic secum manebitis in thalamo in lætitia & exultatione. Tunc nascentur ex vobis filii, qui non jam terram, sed cælum replebunt : quos Pater constituet principes super omnem terram.

Quod si vos exteriorum vestium delectaret ambitio, si egressæ de sæculi pompa, de domo diaboli, & de congregatione malorum, populi vestri & domus patris non essetis oblitæ totaliter, extollentes vos aut de parentum dignitatibus, aut de carnis prosapia, sive de hujusmodi vanitatibus caducissimis, terræ vaporibus, uti solitum est incolis terræ : protinus assurgens rex potentissimus accinctus super femur suum gladio bis acuto, expellet vos undique vulneratas dextera sua de tabernaculo suo. Tunc acutissimæ ejus sagittæ perforabunt corda vestra in amaritudine : quoniam virga directionis virga regni sui. Et postmodum abjectas de domo Domini vestri, omnes deridebunt vos; & dicent de singulis vestrum : *Filia Babylonis misera : quæ non posuisti Deum adjutorem tibi, sed speraſti in vanitate tua* : sede jam super flumina Babylonis : plange & suspende in salicibus organa, dum recordaris unde expulsa es. Nam quæ solebas cantare canticum laudis & lætitiæ : modo ploras ad terram alienam deducta.

De consideratione extremi diei judicii.
Cap. XXX.

Itaque, carissimæ dominæ, cum Apostolo arbitremini vos in hoc sæculo stercora, & mundi purgamenta : ut sponso vestro placere possitis. Nihil ad vos de pompis sæculi attinet : quæ abrenuntiavistis in baptismate mundo, diabolo, & pompis eorum : quod & postmodum confirmastis sub pollicitatione juramenti, in vestræ religionis ingressu. Nullus unquam inter vos sermo habeatur de nobilitatibus generis, de prosapia carnis. Sit æqualis in Dei obsequio, filia regis, sive rustici. Omnes simul nobilitatem, & dignitatem unam habetis ex sponso. Exeatis continue extra castra cum Christo : ut cum Christo crucifigamini mundo & vitiis, portantes cum ipso improperia : & amore ejus, officiorum domus labor dulcis appareat.

Non disputetur de majoritate officiorum, sed de devotione & affectu implorandorum. Numquam murmur, nunquam verborum turpium, nunquam litium sonitus, inter mortuas sæculi sonent. Sepulta cadavera nunquam inter se jurgia peragunt in sepulchris, nunquam blasphemant, nunquam contendunt : Sic & vos, carissimæ, sopitæ somno quietis & pacis expectetis sponsum & judicem vestrum : expectetis magnum & terribilem diem judicii, diem videlicet iræ, diem calamitatis : ubi cælum simul cum terra pavebit, cælorum omnes movebuntur virtutes, trementes erunt Angeli simul cum Sanctis omnibus : tunc singulorum vitæ discutientur discrimina, & merita apparebunt. Semper tuba illa terribilis vestris perstrepat auribus : *Surgite mortui, venite ad judicium*. Ecce rex in manu potenti venit : a cunctis vult exigere rationem, certe de cogitationibus minimis, certe de levibus & otiosis verbis. Si reddere de singulis rationem paratæ non eritis, projiciemini in carcerem exteriorem : audietis a judice : *Ite maledictæ in ignem æternum paratum diabolo & angelis ejus*.

De abjectione exquirenda in vestibus.
Cap. XXXI.

Heu cor infelicissimum, mens infortunatissima, quæ diem judicii tam horrendam non meditatur quotidie : & si meditatur, fatuissimum, si appetit quicquam de sæculo & pompis ejus. Nullo vos die, nulla vos hora transeant hæc omnia. Quilibet paries domus, quilibet angulus, vestris demonstretur in oculis, ista die depictus. Si hæc non prætermittatur lectio : tunc abjectio vestium, cujus tædet mulierculas fatuas, vos delectabit. Tunc rusticanus & abjectus pannus, purpuræ præponetur & bysso. Tunc crassa & rudis velamina capitis æstimabuntur ex sericis. Cum tanta erit deformitas in melotis, tanta grossities in cucullis, caputia tam rudi artificio præparata : quod si hic forent sæcularium indumenta, artificum panni, brevi tempore periret omnis industria.

Ista, carissimæ, decent monachas : non strictis manicis, pretiosis & compositis pannis, subtili velamine velatis superciliis, cor meretricum non tam prætendere quam habere. Non tales existimo monachas, sed pessimas meretrices, & scortum vilissimum. Non est enim opus cadaveribus mortuorum pretiosis & compositis ornamentis in sepulchris. Monumenta non indigent talibus, monasterii lapides non appetunt gloriam vestium, quæ sine peccato grandi minime possunt haberi. Histrionibus & lusoribus regum & principum sæculi, mollia sunt relinquenda. Joannis de pilis camelorum interest vestiri. Pudeat igitur religionis nomen habere, & se cultu vestium histrionem

nem ostendere. Ideoque, carissimæ, volo vos mortuas sæculo, quæ totaliter mundum calcastis, procedere sic deformi & incomposita veste: quod si impudicis oculis liceret intueri vos, risus potius provocaretur quam cogitatio mala. Fateor quidem illos mentiri, qui gloriantur se servare castitatem: & in vestibus lubricitatem sectantur. Pannus itaque vester, & si albus & candidus, tamen grossus & vilis sit: ut & color candorem castitatis intrinsecum, & unitas contemtum terrenorum exhibeant. Hæc gloria Monacharum: hoc studium religiosarum mentium: hoc indicium sponsarum Dei æterni: hoc signum mortuarum sæculo & sepultarum cum Christo.

De austeritate exquirenda in statu. Cap. XXXII.

Conjugatæ & viduæ quæ manent in sæculo, circa plurima, circa laboriosa sollicitæ sint: quotidie circa frequens ministerium occupatæ cum Martha salventur per opera pietatis, Jesu ministrantes in paupere, frangant esurientibus panem suum: egenos & vagos domum inducant: cooperiant nudos, insistant in misericordiarum operibus: proculdubio tam fructuosis & bonis, quod impossibile est quod Deum non placent iratum. Colligationes impietatis dissolvant: & fasciculos dissolventes, & omne onus dirumpant.

Vos autem, carissimæ, quæ meliorem partem, immo optimam elegistis cum Maria, sedete continue secus pedes Jesu, sacrarum Scripturarum volumina sacris revolvendo lectionibus. Lavate ejus pedes assiduis compunctionis & gaudii, caritatis ac devotionis lacrymis, contemplationis intentæ dulcedini. Capillis extergatis: terrenorum omnium superfluitatem per eam expellentes de corde. Audiatis de ore Jesu verbum quasi gladium anceps pertransiens corda: scindens compagem membrorum usque ad divisionem spiritus. Hoc verbum dulce erit faucibus vestris super mel & favum. Hoc verbum per quod facta sunt omnia: hoc verbum quod Centurionis poscebat devotio, ut sanaretur puer ejus. Hujus verbi dulcedinem solum norunt, qui audiunt. Hoc verbum audire non possunt somnolenti & ignaviæ dediti.

Quapropter, carissimæ, volo vos singulis noctibus brevi & duro stratu jacere in cellulis vestris: non in plumis & mollibus, sed aut in paleis aut straminibus, sive in ligneis potius capsis quam lectulis: ut & membra domata, potius stratum horreant quam affectent: potius somni imminentis quietem magis compellat necessitas quam

A voluntas. Sic ob duritiem brevis & levis occupet sopor, quod non sit fas solitis illusionibus noctium, mentem sopitam torqueri.

De matutino & modo dicendi divinum officium. Cap. XXXIII.

Ad matutinas excubias media nox vos præparet. Nullam ex vobis dormientem reperiat campanilis sonitus. Non ignoretur an fuerit ob soporem: sed potius ob
B contemplationis extasim. De cellulis oratione præmissa, mediæ noctis summa quiete ad Ecclesiam singulæ sorores advenientes, sponsum dilectum matutinis excitent laudibus, ut exsurgat in earum auxilium. Sic distincte alternatim psalmi lectionesque sacræ proferantur, ut ob collisiones & hiatus ac barbarismos, ad risum non provocentur angelici spiritus. Sic semper moderatus, attentus, quietus, & suavis sonus in vocibus, ut nulla pompa, nullaque carnalis
C delectatio habeat locum in divinis præconiis: summa devotio, crebra suspiria & lacrymas fundat.

Sic morositas, sic velocitas teneatur in modo: quod nec fastidium nec impeditio linguæ possit oriri. Nulla unquam verba quantumcumque utilissima proferantur inter psallentes: sed illud in mentis arcano, summa cum diligentia ruminetur intrinsecus, quod pertractatur extrinsecus. Nullius est meriti orare divina officia verbositate: &
D misera mente quæ extrinsecus imminent, vagando circumire. Expletis vero laudibus matutinalibus, nec tunc somnus arripiat: ne differatur quid sponsus petitionibus sponsarum respondeat. In capitulo mox attentis & devotis sororibus, sanctorum librorum devota lectio de voluntate Domini sui pandat quicquid agendum sit. Et sic cedant illusiones: & dæmonum phantasmata, quæ dormientes illuderent. Illico lectioni alia succedat brevissima lectio, de his quæ ad Apostolicæ vitæ instructio-
E nem pertinent, qualicumque stylo præsenti opusculo pertractato: ut sic singulis diebus quasi quodam bolo pia mens depasta, dulcedinem appetat: nec retardetur fastidio, & de modicis eximia cogitet. Sequantur lectiones, confessiones criminum in regularibus disciplinis coram Abbatissa domus & cæteris sororibus.

F Prodantur in publicum quæcumque gesta sunt contra regulares observantias, & obedientias: ut jam nullatenus quicquam inemendatum & impune pertranseat, nec lateat matrem & sorores uniuscujusque conditio: quatenus & verecundia & disciplina quam mater imponit circa futurum tempus unaquæque reddatur astuta. Extra vero

vero Capitulum aliquid de his unquam qualicumque verbo vel nutu proferre, sit anathema. Hoc itaque fine nox sancta clausa discedat.

De ordine dicendarum horarum primæ, tertiæ, sextæ & nonæ.
Caput XXXIV.

CUm laudibus Primæ, dies salutaris incipiat: quibus expletis, sacræ Missæ mysteria ob sponsi præsentiam, sponsarum corda lætificent, caritatis inebrient populo, devotionis & fidei satient pabulo in convivio salutari. Sit postmodum unicuique commodum, aut orandi, aut legendi sacra volumina, sive aliter operandi quæ sancta sunt. Deinde doctæ puellulas novitias de Evangelica vita, de sanctis moribus, de officiis domus, de regularibus disciplinis usque ad refectionis horam instruant. Præparentur & interim cibi, quibus corpora refocillentur ad pœnitentiæ jugum.

Nullo unquam detur otio animus, ne quando cogitationes & motus, mentibus titillent illicita: quod si aliqualiter insurgere incæperint, statim elidantur in semine, ne crescant zizania cum tritico: aut laboribus aut operibus manuum quicquid male concipitur, evanescat. Adeat sanctam sororem ut locutionibus sacris projiciatur immundum. Tutissimum valde est fidelem & justum habere amicum: cui quicquid arcano cordis sinu latet, protinus referetur. Non enim in suis sæpe potest homo negotiis rectum habere judicium.

Adveniente vero refectionis hora, qua reddere corpori debitum natura compellit: diebus communibus laudes Tertiæ & Sextæ horarum prius Deo devote solvantur. Postmodum cum omni modestia, benedictione ab Abbatissa præmissa, cibum sumant, parsque ministret. Postquam vero cæteræ comederint, & ipsæ quæ ministraverant, comedant, & sibi ministretur ab aliis. Cum vero jejunii tempus refectionem tardiorem effecerit, sacra mysteria Missæ, Tertia & Sexta & Nona præveniantur: cæteris diebus post refectionem Nona dicatur hora statuta, cum jam sol in medio gyro diem exhibet medium.

De cibis, & ordine comedendi.
Caput XXXV.

QUando enim vos ad refectionem hora debita adunaverit, in cibis vestris minime refulgeat cocorum industria. Non ciborum nobilitas appetitum moveat, sed fames: non apponantur incitativa libidinum, sed quæ possint famem extinguere: aut le-
A gumina, aut olera condiantur in oleo. Carnes vero solum sint ex licentia Abbatissæ indultæ debilibus & infirmis: alioquin cujus sint saporis, ignoret cœnobium. Ova & lacticinia post jejunia debilitatis sororibus & præcipuis festivitatibus permittantur ex gratia.

Raro sciantur quæ in aquis oriantur & vivant, nisi parvi pisciculi. Gulæ horridum scelus, genitrix luxuriæ, & castitatis carnifex cum Dei ancillis nullam habeat sor-
B tem. Ideoque tanta sit in sumendo sobrietas, tanta talisque parcitas: ut venter potius conqueratur quam gaudeat. Non egeat in digerendo stomachus medicinis: ructus potius vacuatio quam nimia repletio inducat. Nec cinguli ampliatione sit opus: ut & sic mens a Dei meditationibus minime retardetur per crapulam, & corpus non egeat medicinis. Sit semper ordinata & composita in suo modo comestio. Non sit in sumendo ferculo talis velocitas faucium, &
C tam velox masticatio boli, quod merito de ingluvie aliqua possit oriri suspicio. Non tam in comestione cibus, quam turpis modus reprehendendus est. Sæpe etenim in fabis & panibus hordeaceis nimia aviditas grande peccatum caussat. Nequaquam avidi & vagabundi oculi per discumbentes huc illucque vagando, hanc vel illam magis vel minus denotent comedentem. Non prandentium numerus animum occupet uniuscujusque.

D
De sobrietate & jejunio.
Caput XXXVI.

VInum quoque, in quo est luxuria, sponsis Christi tanquam venenum suspectum sit. Potius stomachi languor, & afflictæ naturæ debilitas consulat, quam delectatio aut ingluvies. Quod si sumere cogit pene ipsa necessitas: tunc aut sic debile vinum, aut sic aqua permixtum præbeatur in potum, quod nequaquam ex fumositati-
E bus repletum caput, ridiculosa aut puerilia verba depromat. Sacrilegium reputatur ebrietas, in femina præcipue, sed infinito plus in Domini sponsa. Noe denudatio verendorum, & Lot incestus ob ebrietatem, vos cautas instituat, vos semper reddat timidas semperque suspectas. Vere credatis quod ignem portat in gremio, qui assiduo uti-
F tur vino.

Nequaquam quæso inter mortuas corpori, quæ omnibus voluptatibus se abdicarunt pro Christo, de gulæ horrendo facinore, & ebrietatis immunditia sermo etiam minimus habeatur. Ventris ingluvies & ebrietas, tam animæ infirmitatis, quam corporis caussam & materiam tribuunt. Ideoque medicinale jeju-

jejunium, omnem auferat languorem, omnem tribuat virtutem & gratiam. Hoc vos legislator edoceat : cui lex non datur priusquam jejunium quadragesimale perficitur. Elias in fortitudine subcinericii panis, jejunus per quadraginta dies perrexit ad montem Dei Oreb. Quid vero virtutis contineat sacrum jejunium, a vestro investigemini sponso : qui quadragenario peracto jejunio, tentationem diaboli vicit. Viri Ninivitæ non sileant, qui jejuniis commune evaserunt exitium, & irrevocabilem Dei mutaverunt sententiam. Hæc vos, carissimæ, imitamini : sed assequamini sapienter, ne dicatur a Domino : *Non est hoc jejunium quod elegi.*

Castigate membra vestra, sed nolite interficere. Non causset jejunium verecundiam, ut scandalum sit cæteris : non dolore capitis, & debilitate corporis sacræ omittantur lectiones, nec orationes deficiant, ne necesse sit contemplationes deserere. Unaquæque suæ salutis per jejunium sibi medelam adhibeat. Frangatur corpus jejuniis : castigetur in cella verberibus. Si quicquam concupiscit illicitum, multiplicentur abstinentiæ, adhibeantur gravissimæ disciplinæ : donec sic humile, sic benignum fiat, quod nihil sibi vendicet noxium, nihil exigat quod non vultis. Erigatur domina, principetur in omnibus : subjiciatur, suppeditetur & conculcetur ancilla. Quod si iterum atque iterum erigit se contra dominam, ejiciatur ancilla, denudetur, fatigetur & humilietur ad votum. Si vero quietum corpus ultra vires, ultra condecentiam velitis exasperare, indignatum vos in foveam dejiciet indiscretas. Nil quippe potest habere virtutis, quod indiscretio facit, quod imprudentia injiciat, & improvisio doceat.

De lectionibus ad mensam.
Caput XXXVII.

SIc dulcia sano palato eloquia Domini sunt, quod nunquam degustata fastidiunt. Semper novos generant præ suavitate & dulcedine appetitus. Vos semper ea degustare decet. Nullo unquam tempore vobis est ab oratione cessandum. Semper vos orare Apostolus instruit, quæ non pro carnis illecebris vacare ad tempus obligamini velut conjugatæ. Ideoque semper pro posse oretis : ut dum corpus saginatur cibo, saturetur anima lectione. Non est fas etiam sæcularibus simul cibum terere, & inania verba ructare.

Sacram de veteri Testamento, & de novo, sanctorum gestis & dictis, singulis hebdomadibus deputata soror comedentibus lectionem legat. Tunc uniuscujusque mens so- A bria intenta sit dulcedini verbi Dei, suspiret anxia, cum Propheticus aut historicus sermo Dei sævitiam monstrat in pravos. Gaudio repleatur immenso, cum benignitas Dei annuntiatur in bonos. Respiret spes, cum erga pœnitentes indulgentiam posse exhiberi monstratur promisso vel facto. Erigatur fides, cum in promissis Deus fidelis ostenditur. Caritas accendatur, cum tot privilegiis & muneribus ex Christi nativitate, & ejus vita & passione ac resurrectione, B nostra dotatur humanitas, atque nostra vilitas sublimatur. Non resonent verba, sed gemitus : non risus & cachinnus, sed lacrymæ. Non occupentur manus incisionibus inutilibus : sed ex recordatione criminum tundantur pectora. His enim frenis agitata sæva gulæ rapacitas, sobrietatis non excedit limites : foribus ventris non aderit crapula : demum æstuans libido non nocebit quicquam.

C

De operibus sororum post prandium.
Caput XXXVIII.

SUmto denique cibo, nec tunc adeundum est fabulas, sed Christi exemplo, cum Dei laudibus ad gratiarum actiones consurgant, Deoque in Ecclesia hymnos persolvant. Deinde cum omni silentio, ut sacra lectio lecta proficiat, ut menti inscribantur narrata : unaquæque sigillatim relegat & confirmet, aut in Ecclesia de his quæ didicit D meditetur : quousque simul diebus communibus, post prandium horæ Nonæ, in Ecclesia celebraverint dignas laudes : aut si forte prandium prævenerit hora Nona diebus jejuniorum, quousque campanella in claustro pulsabitur : interim si brevitas noctium & temporum conditio & naturæ necessitas exegerit : post aliquam horulam in qua legendum est post prandium, vel orandum, liceat paulisper volentibus quiete potius quam somno corpus refocillare, ut E fortius reddatur laboribus.

Post quietem quidem hora Nona decursa vel pulsata campanella, nec quicquam otiosum possit diabolus invenire : ne vanis desideriis pateat cordis aditus : altera sororum libros scribat, ut & manus labore, & mens divino repleatur pabulo. Suat altera cucullas sororum, & tunicas & melotas. Plantas olerum plantet altera in hortulo, ut crescentes vobis præbeant escas. Altera semina jactet. Irrigentur areolæ, ut seminiF bus aptæ fiant. Inserantur fructiferæ arbores infructuosis : ut ars vim repellat naturæ. Ex his resurgat mens propter visibilium horum inspectionem ad meditandum de invisibilibus Dei : oriatur admiratio divinæ

vinæ potentiæ in semine, quod ex sic parvo, sic arido, tantæ magnitudinis & viriditatis, & pulchritudinis creatura formetur. Ex admiratione crescat devotio, ex devotione elevatio mentis: ita ut jam ipse hortulus fiat oratorium, & creaturæ insensibiles, creatoris magnitudinem prædicent. Sed cavendum est potissime, ne manus vestræ quicquam contingere audeant, quod vanis usibus possit aptari.

De horis vespertinis, & Completorio.
Caput XXXIX.

Serpens morum, omnis otiosus sermo expellatur de medio vestri. Nunquam risus, nunquam cachinnus cor vanum pronuntiet. Sic sancti, sic pudici sint actus corporis cuncti, ut mentis sanctitatem exponant. Homo nempe exterior, interioris index est. Sancto vos in labore, sancto vos in opere debellantes diabolum, vespertina hora reperiat: qua in Ecclesia sanctis Deus laudetur officiis.

Si festivitatis celebritas, si nimia debilitas communem cœnulam brevemque refocillationem corporis potius quam ad delectationem paratam indulserit: vespertinæ laudes Deo tempestivius persolvantur quam cæteris jejuniorum diebus: ut nec etiam debitæ laudes in ultima hora diei, vel omittantur, vel in aliquo detruncentur ob cœnam. Post peractam cœnam, vel si omittitur post aliquam horulam, juxta exigentiam temporis ad Ecclesiam sorores campanella vocet: ubi vel de Sanctorum gestis vel de aliis mirabilibus Dei lectio devota dicatur. Cui succedant Completorii laudes: ut ex his roboratæ mentes divino pabulo, nocturnis phantasiis occultisque fallaciis diaboli occurrere non formident, nec timeant dimicare: & sic a divinis obsequiis exortus dies, divinis finiatur in laudibus.

Post Completorium vero nihil aliud quam silentium sentiatur, ut sorores quietæ semotæ totaliter corporeis sensibus quæ in præterito tempore divinis audierunt lectionis, ruminent mente, & restringant in corde. Hæc meditans unaquæque suam cellulam adeat, benedictione matris suscepta, & religionis habitum gestans, ut si natura exegerit se in stratu ad quiescendum componat. Si vero dormientem dæmon insequi cæperit quam vigilantem metuerat, si illusiones immiserit, si turpia cogitatui opposuerit, mox ut Dei sponsa persenserit, exsurgat, cedatque ignaviæ & sopori velox excubitus. Inde protinus horrendum & tremendum diabolo signum crucis opponat, sponsi dilecti invocet auxilium, & sponsus zelotypus, qui nimio zelo spon- A sam custodit, exsurget protinus in auxilium sponsæ suæ. Scuto circumdabit eam, ne jam timeat a timore nocturno. Et cadent statim a latere ejus mille, & decem millia a dextris ejus: nec appropinquabunt ad eam. Postremo Angelis suis mandabit, ut custodiant eam in omnibus viis ejus, ne forte offendat ad lapidem pedem suum.

De caritate servanda erga infirmas sorores.
Caput XL.

B Balnearum molliciem, caro sponsæ Dei non suscipiat. Harum usus castis corporibus non competit. Satis nos ipsi experti quotidie quantus in membris nostris libidinis ignis exurat, sentimus, etiam si ignis somenta auferantur pro posse. Nimis est demens & fatuus, qui materiam præparans igni ad incendium, non vult ut ardeat. Ista decent miserrimas mulierculas, cum periclitantur naufragio partus. Tamen si extrema necessitas infirmanti con- C suluerit, servato omnis pudicitiæ honore, cum omni modestia fiat. Alias in servis Dei talia cogitare sit nefas. Summopere servetur in vobis, ut erga infirmantes sorores, cum omni sollicitudine, omnis exhibeatur cura hospitalitatis, & præbeantur integræ & totius pietatis obsequia. Si periculum exegerit, medicum fortium & pudicum, & omni suspicione carentem, protinus consulant: & quæ mandaverit sanitati congrua, omni domus necessitate D postposita, benigne fiant. Si vero desunt necessaria: vendantur quæ monasterii sunt, ne temporale aliquod misericordiarum impediat opera.

Nulla lex escæ, vel potus aut stratus astringat infirmam vel debilem. Tamen sollicite cavendum est ne ingluvies gulosi atis sub infirmitatis velamine, sua commoda quærat, & ne infirmitas sub specie sanctitatis, corpus abstinentiis conterat ultra vires, ne corpus duplici fractum stimulo, apud justum judicem deficiens, impium E criminetur cœnobium & homicidam. Deputentur custodes infirmantibus discretæ & sanctæ sorores, quæ sollicitæ præcaveant pericula, quæ imminere possunt infirmis: ne quid aliqualiter contingat adversi. Onera quæso non aggravent servitrices. Semper Christum cogitent in infirma sorore latentem: semper se cogitent posse in futurum talibus indigere. Semper lex illa naturæ astricta teneatur sinu mentis, hominem debere aliis id exhibere, quod ab F ipsis ipse deposceret. Non inficiat quæso hospitalitatis opera murmur, sed quod fieri decet, cum omni mansuetudine fiat, juxta Apostolum dicentem: *Hospitalitatem sectantes, invicem in caritate sine murmuratione.*

De

De auctoritate Episcopi & præpositi, circa observationes ordinis. Cap. XLI.

Ecce vobis, mea domina Eustochium, & cæteræ dilectissimæ Filiæ Christi, Apostolicam vitam rudi & crasso stylo his chartulis scriptam, senex pater & propinquus jam morti, utpote centenarius in ætate, devoto affectu transmisit. Hoc speculum æternum, per hoc ænigmate in presenti vita, felicitatis viam unaquæque filiarum, assidua meditatione cernat. Non causset grossities corticis, medullam requirendi contemtum. Non imperitus & rusticanus sermo fastidium generet. Talia decent poeticas fabulas. Non est opus pietatis & totius veritatis legi rhetorum pompis. Hæc omnia juvenum intersunt. Ex hac singulis diebus velut ex delectabili ferculo, singulorum vobis sumite bolum. Hunc non transglutiendo, sed magna morositate masticando, hinc inde transferte per ora, ut sentire valeatis dulcedinem. Fateor enim vobis quod ex his quæ scribuntur, si sedula sit meditatio, exsurgent vobis talia, qualia lingua humana non novit, quamquam & hoc imperfectum sit opus. Nulla enim tam sancta, tam justa, & diu provisa est constitutio, quæ in futurum plurimos non patiatur defectus, quæ aliquando correctione non egeat. Propterea si quid in hac normula Apostolicæ vitæ & religionis, dispensatione, correctione, vel immutatione indiget, Episcopo vestro, aut præposito vestro Presbytero sancto committo, ut secundum plenitudinem Spiritus sancti dispenset, mutet & corrigat. Sic itaque, carissimæ filiæ, sanctos vivite dies. Sic Christo nuptiali fœdere copulatæ, ut non vacua lampade paratas vos semper media in nocte cum venerit sponsus vocaturus ad nuptias inveniat, nequaquam vobis per exteriora quærentibus oleum, ne tanquam fatuis ex tarditate, thalami negetur introitus. Senectutem vestri devoti Hieronymi sanctis vestris juvate orationibus.

ADMONITIO

De SEQUENT. OPUSCULO.

Primus suppositit iis Hieronymi scriptis Canones istos Pœnitentiales Martianæus adjunxit ex MS. codice S. Andreæ prope Avenionem, qui annos, ut ipse ait 400. refert. Excepti autem sunt, quod nemo statim non sentiet, ex variis Canonum compilationibus: conveniuntque interdum κατὰ λέξιν *cum iis Decretis, quæ falso etiam Eutychiano Papæ adscribuntur, tum his quæ alii Pœnitentialibus, quos vocant, libris complexi sunt. Non perdet operam qui hos comparare cum illis, quorum sane ingens est numerus, velit. Martianæus inquit, Canones isti multis indigent animadversionibus, & castigationibus: hos vero, prout in MS. codice inveniuntur, descripsimus hoc loco, castigatis solummodo exscriptoris antiqui erroribus non paucis. Neque vero Canones id genus sunt tanti momenti, ut diligentius a nobis expendendi ac notis illustrandi digni habeantur.*

INCIPIUNT CANONES POENITENTIALES SECUNDUM SANCTUM HIERONYMUM DE EBRIOSO EPISCOPO ET DE PRESBYTERO ET DIACONO.

Si quis Episcopus, aut aliquis ordinatus, in consuetudine vitium habuerit ebrietatis: aut desinat, aut deponatur. Si monachus per ebrietatem facit, xx. dies pœniteat. Si presbyter aut diaconus per ebrietatem vomitum facit, xl. dies pœniteat, abstinens sex dies pœniteat. Si vero pro infirmitate, aut quia longo tempore se abstinuerit, & in consuetudine non erit ei multum bibere, vel manducare, aut præ gaudio in natale Domini, aut in Pascha, aut pro alicujus Sanctorum commemoratione, & tunc plus non accepit quam decretum est a senioribus, nocet. Si Episcopus jusserit, non nocet illi, nisi ipse similiter faciat. Si Laicus fidelis per ebrietatem vomitum facit, xv. dies pœniteat. Qui vero inebriatus contra Domini interdictum, si vomitum satietatis habuerit, VI. dies pœniteat in aqua, vel xx. dies sine pinguedine. Si Laicus sine vino per nequitiam inebriat alium, xl. dies pœniteat. Qui per satietatem vomitum facit: in pœnit. Sicut sacrificio. VII. dies. Si infirmitatis causa, sine causa est. Si quis homicidium fecerit Episcopus, xv. annis pœniteat & deponatur, & cunctis diebus vitæ suæ, peregrinando finiat vitam suam. Presbyter XII. annis pœniteat, III. ex his in pane & aqua pœniteat & deponatur. Diaconus x. III. ex his in pane & aqua. Clericus vel Laicus VII. annis in pane & aqua, & ad honorem sacerdotii ascendere non præsumat. Si vero bene egerit pœnitentiam, reconcilietur. Item si quis ad homicidium faciendum consenserit, & factum fuerit,

Suppl. vetitum.

VII. annis pœniteat, tres ex eis in pane & aqua. Si autem voluerit, & non potuerit, III. annis pœniteat. Si quis nolens homicidium fecerit v. annis pœniteat, III. ex his in pane & aqua. Si quis occiderit Episcopum vel Presbyterum, regi dimittendum est judicare. Qui occidit monachum vel clericum, judicium Episcopi est. Arma relinquat & Deo serviat, vel XII. annis pœniteat. Si quis occiderit hominem per iram x. annos pœniteat. Qui vero propter vindictam patris vel fratris, III. annis pœniteat. Si composuerit parentibus, dimidium spatii. Si quis Laicus occiderit alterum odio, si non vult arma relinquere, VII. annis pœniteat sine carne & vino. Si quis cum rege in prælio hominem occiderit, xl. dies pœniteat. Si mater filium suum occiderit, xv. annis, & nunquam mittet nisi die dominica. Si paupercula occiderit filium suum, VII. annis pœniteat. Si quis aliquem per iram percusserit, & sanguinem fuderit, aut debilitaverit, solvat ei opera, & medicum quærat. Et si Laicus est, xl. dies pœniteat in pane & aqua. Si clericus duas quadragesimas. Si diaconus VII. menses. Si presbyter unum annum integrum. Parvuli se invicem percutientes, VII. dies pœniteant. Si vero adolescentes, xl. dies. Si quis infantem suum oppresserit III. annis pœniteat, unum ex his in pane & aqua, & abstineat se a luxuria tempore pœnitentiæ. Si quis conceptum mulieris decepererit, annis pœniteat II. unum in pane & aqua. Si qua mulier abortum voluntarie fecerit, III. annos pœniteat. Si nolens, III. quadragesimas. Mulieres quæ fornicantur, & partus suos necant, & illæ quæ agunt, ut conceptos excutiant, antiqui constituerunt usque ad exitum vitæ; nunc vero humanius deffinitum est, ut x. annis pœniteant. Mulier quæ concipit, & occidit filium suum in utero ante xl. dies unum annum pœniteat. Si post quadraginta dies, ut homicidium debet pœnitere. Pater aut mater qui necat filium suum ante baptismum, IX. annos pęniteat, sed cum consilio. Cujus parvuli per negligentiam sine baptismo moriuntur, in pane & aqua III. annis. Infans, infirmus, & paganus commendatus Presbytero si moritur sine baptismo, Presbyter deponatur. Et si negligentia parentum fuerit, I. anno pęniteat. Si quis quodlibet membrum sibi voluntarie abscidit, III. pęniteat, I. in pane & aqua. Eunuchi, si ab aliis facta fuerint, promoveantur in clero: si certe se absciderint, nullatenus promoveantur. Et si Presbyter absciderit, deponatur. Si quis ducatum præbet barbaris, XIV. annis pœ-

A niteat. Si tamen non occiderit strages Christianorum: sin autem, relictis armis, usque ad mortem mundo mortuus Deo vivat. Si quis fornicaverit sicut Sodomitæ fecerunt, Episcopus xv. annis pœniteat, v. ex his in pane & aqua, & ab omni officio deponatur: peregrinando finiat dies vitæ suæ. Si autem senex fuerit, aut æger, carceribus, tenebris reclusus pœniteat omnibus diebus vitæ suæ. Presbyter XII. annos pœniteat, II. ex his in pane & aqua, & de-
B ponatur. Diaconus & monachus VII. annos pœniteat, II. ex his in pane & aqua, & deponatur. Peregrinando finiant vitam suam. Clericus & Laicus x. annis pœniteant, I. ex his in pane & aqua. Hi supra scripti nunquam cum aliis dormiant, & ad Sacerdotii gradum accedere nunquam præsumant. Annis pœnitentiæ suæ a vino & carne abstineant. Excepto si infirmitas acciderit, usque ad reparationem solvatur. Communionem in finem vitæ mereantur.
C Si autem bene egerint pœnitentiam, reconcilientur & ad communionem. Si quis cum Deo sacrata fornicaverit, Episcopus xv. annis pœniteat, v. ex his in pane & aqua, & deponatur, & nunquam ad honorem sacerdotii revertatur. Presbyter XII. annis pœniteat, III. ex his in pane & aqua, & deponatur. Diaconus & monachus VII. annos pœniteant, III. ex his in pane & aqua; & ad honorem sacerdotii nunquam accedant. Post actam pœnitentiam ad commu-
D nionem reconcilientur. Si quis cum matre fornicat. XII. annis pœniteat, etiam nunquam communicet, nisi tantum diebus dominicis. Si quis cum uxore alterius fornicaverit Episcopus, XII. annis pœniteat, III. ex his in pane & aqua. Hi supra scripti, a communione priventur: post actam pœnitentiam reconcilientur. Nam ad sacerdotii gradus accedere nunquam præsumant. Si quis cum vidua, aut sponsa alterius fornicaverit, Episcopus XII. annis pœniteat, III. ex his in pane & aqua: & deponatur
E & Episcopus & Presbyter. Clericus & Laicus v. annis pœniteat. II. ex his in pane & aqua, & a communione privetur, & a sacro ordine. Si quis cum cognata, aut sorore, vel matre fornicaverit, Episcopus xv. annis pœniteat; Presbyter XII. annis. Diaconus & Monachus x. Clericus & Laicus VII. omnes hi in pane & aqua, & a communione priventur, & a sacro ordine. Si quis cum ea quam dominus reliquit uxore fornicaverit, Episcopus XII. annis pœni-
F teat, III. in pane & aqua, & a communione privetur. Presbyter XII. III. ex his in pane & aqua. Diaconus & monachus VII. annis pœniteat, III. ex his in pane & aqua. Clericus & Laicus v. II. ex his in

in pane & aqua, & ab honore sacerdotii priventur. Si quis cum quadrupedia fornicaverit, Episcopus xii. annis pœniteat, iii. ex his in pane & aqua, & deponatur. Presbyter x. annis, iii. ex his in pane & aqua, & deponatur. Diaconus & monachus vii. iii. ex his in pane & aqua, & deponantur. Clericus & Laicus iii. i. ex his in pane & aqua, & ad sacerdotii gradum non accedant. Si quis concupiscens fornicari, & non potuerit, aut mulier non dimiserit, Episcopus vii. annis pœniteat. Presbyter v. Diaconus & monachus, iii. i. ex his in pane & aqua. Clericus & Laicus ii. annis pœniteant. Si quis per semetipsum quocumque ingenio fornicaverit, Episcopus iii. annis pœniteat, i. ex his in pane & aqua. Diaconus & monachus i. Presbyter ii. dimidium ex his in pane & aqua. Clericus & Laicus dimidium. Et si iterum atque iterum eis contigerit, a communione priventur anno uno. Qui cum pecoribus coierit, x. annos pœniteat. Monachus fornicationem faciens, vii. annos pœniteat. Si in femoribus iii. quod agunt. Si parvulus oppressus talia patitur, xl dies pœniteat. Vel psalmis, vel continentia castigetur. Si quis uxorem suam invenerit adulteratam, & non vult dimittere eam, sed in matrimonio habere, ii. annis pœniteat; & dimittit pro se servum, aut ancillam ingenuam. Et pro aliis duobus annis eleemosynas faciat. Et post vii. annis, judicio sacerdotis communicet. Aut quandiu illa pœniteat, a matrimonio se abstineat.

DE PERJURIO.

Si quis perjurium fecerit, Episcopus xii. annis pœniteat, iii. ex his in pane & aqua. Presbyter x. iii. ex his in pane & aqua, & deponatur usque dum compleat pœnitentiam, & reconcilietur. Clericus v. annis, ii. ex his in pane & aqua. Laicus iii. annis, ex his in pane & aqua, i. Si quis coactus qualibet necessitate aut nesciens perjuraverit, iii. annis pœniteat, i. ex his in pane & aqua. Si Laicus per cupiditatem perjurat, totas res suas vendat, & det pauperibus, & conversus in monasterio usque ad mortem serviat Deo. Si dum per cupiditatem, animæ seu mortis periculum incurrit, iv. annis inermis exul pœniteat in pane & aqua, & abstineat se a carne & vino. Si quis virginem rapuerit iii. annis pœniteat i. ex his in pane & aqua. Si quis more peccatorum cum propinqua sanguinis sua incæptis nuptiis conjuncti sunt ante vigesimum ætatis suæ annum, x. annis pœniteat; exactis orationibus tantum incipiat communicari. Post vigesimum a-

A num vero, ad communionem cum oblatione suscipiatur. Discutiatur autem & vita eorum quæ fuerit tempore pœnitentiæ. Et ita hanc humanitate consequatur. Quod si qui abusi sunt hoc crimine, prolixiore tempore post xx. annos uxorem habentes, hoc crimen incurrerit, xv. atque unum pœniteat. Et post actam pœnitentiam, ad communionem orationum admittantur. Et ita post alium quinquennium ad plenam communionem cum oblatione suscipiantur. B Quod si aliqui uxores habentes & post quinquaginta ætatis suæ annos in hoc prolapsi sunt, ad exitum tantum vitæ communionem mereantur. Mulier si duobus fratribus nupserit, abjici eam debere usque ad diem mortis, sed propter humanitatem communione eam in extremis reconciliari. Ita tamen ut si forte sanitatem receperit, matrimonio soluto, ad pœnitentiam admittatur. Quod si defuncta mulier fuerit hujuscemodi consortio alligata, dissimilis erit pœni- C tentia remanenti. Quam sententiam tam mulier quam vir tenere debet. Si quis gentilis dimiserit uxorem gentilem, in potestate ejus erit post baptismum habere eam, aut non habere. Simili modo si unus baptizatus est, & alter gentilis. Si cujus uxor infidelis est vel gentilis, & non potest eam convertere, dimittat eam. Mulier mensibus iii. debet abstinere a viro suo, quando concepit, & antequam pariat. Post partum autem xl. dies qui nupserit D xx. dies pœniteat. Qui nupserit die dominico iv. dies pœniteat. Si ab aliquo sua discesserit uxor, & iterum reversa fuerit, suscipiat eam nocte. Et ipsa i. anno pœniteat. Similiter pœniteat & vir, si & ipse aliam duxerit. Cujus sterilis est, & ille, & illa continentes sunt. Mulier cum muliere fornicando, iii. annis pœniteat una pœnitentia. Viduæ & puællæ majorem pœnitentiam faciant, si hoc peccatum perpetraverint. Quæ virum habuit, si fornicave- E rit, & qui semen in ea miserit, vii. annos pœniteat. Hoc pessimum malum: alias ab eo aliter judicatum est, ut ambæ usque in finem vitæ suæ pœniteant. Vel xii. annos, vel vii. qui sæpe fornicaverit: primus Canon judicavit x. annis secundus Canon vii. sed pro infirmitate hominis, vel per concilium, dixerunt aut iii. aut vii. pœniteat. Si quis cum fratre naturali fornicaverit per commixtionem carnis xv. annis pœniteat & ab omni carne se abstineat. F Si mater cum filio suo parvulo fornicatione immisceatur, iii. annis pœniteat abstinendo se a carne, & unum diem jejunet in hebdomada usque ad vesperum. Qui illudetur fornicari a cogitatione, pœniteat usque ad dum cogitatio superetur. Qui dili-

A git feminam, mente veniam petat a Deo. Si hic dixerit & de amore & de amicitia, sed non est susceptum ab ea VII. dies pœniteat. Annum integrum & sex menses, si sic voluerit fornicari, & non potuit. Si quis Laicus de monasterio monacham duxerit furtim, aut intret in monasterio, Deo servire, aut humanum subeat servitium. Pecunia Ecclesiæ furata seu rapta reddatur quadruplum, sæcularibu duplicet. Qui sæpe furtum fecerit, VII. annos pœniteat, vel quomodo sacerdos judicaverit. Idem juxta quod componi debet quibus nocuit. Et qui furtum faciebat, pœnitentia ductus, semper debet reconciliari ei quem offendebat, & restituere juxta quod eum nocuit, & multum breviabit pœnitentia ejus. Si vero noluerit, aut non potest constitutum tempus pœnitere per omnia, qui furat admonetur. Det etiam pauperibus. Juratus consecratam, III. annis pœniteat, sine pinguedine, & tunc communicet. Si quis ab hæreticis ordinatus fuerit, iterum debet ordinari, si irreprehensibilis fuerit; deponi oportet. Si quis a Catholica Ecclesia ad hæresim transierit, & postea reversus fuerit, non potest ordinari nisi per longam pœnitentiam, & pro magna necessitate. Hunc Innocentius Papa, nec post pœnitentiam Clericum fieri, Canonum auctoritate asserit permitti. Qui fecerit pascha cum Judæis quarta decima luna, exterminabitur ab omni Ecclesia nisi pœnitentiam egerit ante mortem. Si oraverit cum illo quasi cum clerico Catholico, septimana pœniteat. Si vero neglexerit, xl. dies pœniteat. Prima vice si quis hortare voluerit hæresim eorum, & non egerit pœnitentiam, exterminabitur similiter & ille, Domino dicente, *Qui mecum non est, contra me est*. Si quis baptizatus ab hæretico, qui recte Trinitatem non credit, iterum baptizetur. Si quis dederit aut acceperit communionem de manu hæretici, & nescit quod * Ecclesia Catholica contradicit, & postea intellexerit, anno integro pœniteat. Si * hic scit, & neglexerit, & postea pœnitentiam egerit, x. annos pœniteat. Alii judicant VII. & humanius v. annis. Si quis permiserit hæreticum missam suam celebrare in Ecclesia Catholica, & nescit, xl. dies pœniteat. Si vero pro reverentia ejus, I. anno pœniteat. Si pro damnatione Ecclesiæ Catholicæ, projiciatur ab Ecclesia sicut hæræticus, nisi pœnituerit. Si recesserit ab Ecclesia Catholica in congregationem hæreticorum, & qui aliis persuaserit, XII. annis pœniteat, IV. annis extra Ecclesiam, & VII. inter auditores, & II. extra communionem. De his in * Synodo dicitur: x. anno communionem * sive oblationem

[illegible] Dicit[illegible] a Eutychiano [illegible]

* [illegible] Eccle[illegible]

* al. autem.

* [illegible] canones. al. sine oblatione.

recipiant. Si Episcopus aut Abbas jusserit monacho suo pro hæreticis mortuis Missam cantare, non expedit ei obedire. Si presbytero contigerit, & ibi missam cantaverit, & nomina mortuorum, & simul nominaverit hæreticos cum Catholicis, post missam qui intellexerit, hebdomada jejunet. Si frequenter fecerit, annum totum pœniteat. Si quis hic pro morte hæretici missam ordinaverit, & pro religione sua reliquias de illo fecerit, quia multum jejunavit, & postea intellexerit, pœnitentiam egerit, reliquias debet igne concremare, & unum annum pœnitere. Si hic scit & negligit, pœnitentia commotus xl. annis pœniteat. Si quis a fide Dei discesserit sine ulla necessitate, & post ex toto animo pœnitentiam acceperit, tribus annis extra Ecclesiam, & VII. annis in Ecclesia pœniteat inter pœnitentes; & duobus annis adhuc extra communionem, unum inter audientes juxta Nicænum Concilium. Qui perjurium facit in Ecclesia XI. annos pœniteat: qui vero in necessitate, coactus sit autem quoddam agere I. anno. Qui in manu hominis jurat, nihil est. Si vero juraverit in manu Episcopi vel Presbyteri aut Diaconi, seu in altare, sive in Cruce consecrata, I. ann. pœniteat; perjuratoribus VII. De his qui multa mala fecerint, idest, homicidium, adulterium cum muliere & pecca . . . . & furtum, eant in monasterium, & pœniteant usque ad mortem. Quæ in alia provincia, quæ ab hoste superatur, rapta fuerint, idest, alio rege superato, tertia pars ejus ad Ecclesiam tribuatur, vel pauperibus. Et xl. diebus agatur pœnitentia, quia jussio regis erat. Qui sanguinem aut semen biberit, III. annis pœniteat. Malarum cogitationum indulgentia est, si opere non impleatur, nec consenserit. Duodecim triduanæ pro anno I. pensanda sunt. * Theodorus laudavit. Pusillanimis qui manducat carnem immundam aut morticinam dilaceratam a bestiis, xl. dies pœniteat. Si enim necessitas cogit, nihil est. Et qui pro necessitate manducat animal quod immundum videtur, vel avem, vel bestiam, non nocet. Pulex si ceciderit in liquorem, tollatur inde, & aspergatur aqua sancta si vivens sit. Si vero mortuus, omnis liquor projicietur foras. Nec homini detur, & mundetur vas. Similiter cibus ille liquidus, in quo mus, vel mustella immersa moritur, purgetur & aspergatur aqua sancta, & sumatur si necessitas fuerit. Si aves stercorantur in quemcumque liquorem, tollatur ab eo stercus & sanctificetur aqua, & mundus erit cibus. Sanguinem inscius sorbere cum saliva non est peccatum. Qui sanguinet, quocunque modo polluetur. Immundum nihil

* al. [illegible]

hil est, si scit: pœnitentia detur juxta modum pollutionis.

DE SACERDOTIBUS QUI CONCUPISCENTIAM HABENT.

SAcerdos si tangendo mulierem ac osculando coinquinabitur, xl. dies pœniteat. Et si osculatus est feminam per desiderium, xx. dies peniteat. Si per cogitationem fuderit semen, hebdomada jejunet; irritante manu, xi. dies, vel annum. Si pollutus, III. hebdomadas jejunet. Si quis presbyter pœnitentiam moribus abnegaverit, reus erit animæ suæ, quia Dominus dicit: *In quacunque hora conversus fuerit peccator, vita vivet, & non morietur*. Vera enim confessio in ultimo tempore potest esse: quia Dominus noster non solum temporis, sed & cordis inspector est. Sic (latro) in hora ultima, confessione uno momento meruit esse in paradiso. Si monachus cum monacha fornicationem faciens VII. annos pœniteat. Qui per violentiam cogitationis semen fuderit III. dies pœniteat. Si secunda vice ei contigerit, xl. dies, aut annum pœniteat. Si plus addantur, jejunet vel uno anno, vel quadragesimas III. Qui se ipsum coinquinat cxl. dies pœniteat. Si puer est xx. dies vapuletur. Si cum ordine, III. Quadragesimas vel I. annum, si frequentaverit. Si quis renuntiaverit seculum, & postea reversus in seculum & habitu, si monachus est, & post hæc pœnitentiam egerit, x. annos pœniteat. Si probatus fuerit in omni pœnitentia, in lacrymis, in orationibus, humanus curatum Episcopus potest facere. Si monachus non fuit quando recessit ab Ecclesia, VII. annis pœniteat. Si quis Episcopus vel Presbyter aut diaconus fornicationem faciens, degradari debent, & pœnitere. Si quis postquam se voverit, secularem habitum acceperit, item ad aliquem gradum accedere omnino non debet. Si quis presbyterorum, aut diaconorum uxorem extraneam duxerit, in conscientia populi deponatur. Si adulterium perpetraverit cum illa, & in conscientia populi devenerit, projiciatur extra Ecclesiam, & pœniteat inter Laicos, quandiu vixerit. Si quis concubinas habuerit, non debet ordinari. Quicunque enim presbyter in propria provincia, aut in alia, & ubicunque fuerit inventus, commendatum sibi infirmum baptizare noluerit, vel in profectione itineris sine baptismo moritur, deponatur. Similiter qui occidit hominem, vel qui fornicationem facit, deponatur. Si quis viduam acceperit non potest ordinari, sicut bigami.

A Si quis baptizat per temeritatem, non ordinatus, abjiciendus est ab Ecclesia, & nunquam ordinetur. Quibus baptizati sunt ignoratis, non indigent pro eo pœnitentia, nisi quod secundum Canones non possunt ordinari, nisi magna necessitas cogat. Qui iterum baptizati sunt: quasi iterum Christum crucifigant, VII. annis pœniteant, IV. & sexta feria in tribus quadragesimis. Si pro vitio aliquo fuerit, si hic pro munditia licitum putaverit, III. B annis pœniteat. Qui operatur die dominico, VII. dies pœniteat, aut vapuletur. Si quis in die dominico per negligentiam jejunaverit, hebdomada tota jejunet. Et si secunda, xx. dies pœniteat. Si quinta dominica, xl. dies pœniteat. Si quis pro damnatione die dominico jejunat, sicut Judæus abominetur ab omni Ecclesia Catholica. Si contempserit, & indicavit jejunium Ecclesia, & contra decreta seniorum fecerit quadragesimas, xl. dies pœniteat. Si intra qua- C dragesimam, unum annum pœniteat. Si frequenter fecerit, & in consuetudinem fecerit ei, exterminabitur ab Ecclesia, Domino dicente: *Qui scandalizaverit unum de pusillis illis istis, qui in me credunt &c.*

DE COMMUNIONE EUCHARISTIÆ, ut Sacrificio.

POEnitentes secundum Canones non debent communicare ante consummationem pœnitentiæ. His pro misericordia per D annum vel sex menses licentiam damus. Secundum culpæ modum temperandum est, cito, vel tarde. Qui accepit sacrificium post cibum, VII. diebus pœniteat. Omne sacrificium sordida vetustate corruptum, igni comburendum est. Si casu, feræ vel aves devorant, III. hebdomadas jejunet. Si negligens, III. quadragesimas. Si quis vir maritus, vel mulier votum habens virginitatis jungitur matrimonio, non dimittat illum, sed III. annos pœniteat. E Mulier non licet votum vovere sine consensu viri: sed si voluerit, dimitti potest judicio sacerdotis. Mulier quæ se more fornicationis adulteram conjunxerit, aut VII. aut III. annos pœniteat, sicut fornicator. Sicut & illa quæ semen sui in cibo miscet, ut idem plus amoris accipiat. Uxor quæ pro remedio sanguinem viri sui gustaverit, XVIII. dies pœniteat. Mulie- F res menstruo tempore non intrent in Ecclesiam, neque communicent, nec laicæ nec monachæ; & si ipsum sumpserint, III. hebdomadas jejunet. Similiter pœniteat quæ intrat in Ecclesiam ante mundum sanguinem post partum, xl. dies pœniteat. Qui nupserit his temporibus, xxx. dies

dies pœniteat. Qui nupserit die dominico, tribus diebus pœniteat. Si vir cum uxore sua retro nupserit, xl. dies pœniteat. Si in tergo nupserit pœnitere debet quasi ille qui cum animalibus cojerit. Si quis furtum capitale fecerit, ideſt, quadrupedia, vel domum effregerit, v. annis pœniteat. III. ex his ....

ADMONITIO.

DE SUBSEQUENTE MARTYROLOGIO.

Suppoſititiis Hieronymi ſcriptis hoc nos adcenſemus ſane lectu dignum, & bonæ præ cæteris frugis opuſculum. Excepimus autem ex editione D. Lucæ Dacherii, cujus etiam Monitum deſcribere heic ſatius duximus, quam noſtris iſtuc verbis admonere. Tantum, quas ille prætermiſerat, duas Epiſtolas hac ſuper re, falſis Heliodori & Hieronymi nominibus inſcriptas, adjunximus, ut ne quid deeſſet, quod propoſito noſtro intererat, C *& ad Collectionem univerſam ſcriptionum, quæ Hieronymo tametſi perperam adtributæ ſunt, pertinebat. Conſuli de his poterunt, quæ Baronius capp. V. VI. & VII. Præfationis ad Romanum Martyrologium, ſatis erudite obſervavit. Cæterum præfatus ita eſt Dacherius.*

Vetuſtiſſimum Martyrologium, S. Hieronymo attributum reperi quidem in Cod. D *Monaſterii Corbejenſis ſcripto ab hinc circiter annos 600. (quod Hugo Menardus prælo inferendum paraverat: at næ ego tanquam germanum fœtum integrumve eidem Doctori nolim aſſerere, cum plures ipſo recentiores Sanctos conſtet diverſis temporibus tam a Clericis quam a Monachis pro libitu fuiſſe adjectos; potiſſime Patronos alioſque, qui anniverſario cultu cujuſque in Eccleſiis celebrantur. Similes paſſa ſunt acceſſiones Bedæ, Uſuardi, Adonis Martyrologia;* E *quapropter cogerentur identidem eruditi viri his ipſis Martyrologiis fidem denegare, ni adjecta ſecernerent. Ego quoque ductus animo, complures (non tamen omnes) Hieronymo ætate poſteriores, prout in mente venere, mutato charactere notari curavi, quod & ante me præſtiterat pleriſque in locis Menardus noſter.* Et paulo poſt: *Quamquam non deſunt Scriptores, iique* F *viri graves & optimæ notæ, qui Hieronymum conſcripſiſſe Martyrologium, aut interpretem fuiſſe Euſebii, fidem faciant. Venerabilis Beda in Retract. in Acta Apoſt. c. I. hæc ait:* Adſtipulatur & liber Martyrologii, qui Hieronymi nomine ac præfatione attitulatur: quamvis idem Hieronymus illius A libri non auctor, ſed interpres; Euſebius autem auctor extitiſſe narretur. *Idem Martyrologium laudat in c. 6. Evangelii Marci, Vvalafridus Strabo in libris de rebus Eccleſ. c.* 28. Hieronymus Martyrologium, ſequutus Euſebium Cæſarienſem, per anni circulum conſcripſit, &c.

Verum enim vero delectat excerpere, & Præfationi meæ inſerere, præcipua e Diſſertatione V. C. Henrici Valeſii De Martyrologio Romano, quod edidit Roſvveydus, *te-* B *ſtimonia, tum propter ſingularem ejus doctrinam, diligentiamque, tum propter amicitiæ uſum, tum præſertim quod validis argumentis aperte demonſtret, nullum hactenus Martyrologium noſtro antiquius publicam prodiiſſe in lucem. Primum itaque probat Eccleſiam Romanam olim proprium ac peculiare nuſquam habuiſſe Martyrologium, quo univerſa uteretur Eccleſia, ante illud quod juſſu Xyſti V. Pontif. Maximi editum eſt, ſed nobiliores Eccleſias ſuos ſemper faſtos habuiſſe, in quibus & Epiſcoporum nomina & Martyrum, qui apud ipſos paſſi fuerant, natales dies erant præſcripti. Deinde latius probat Martyrologium quod publici juris facimus, auctoritate potiſſimum Gregorii Magni, omnium cenſeri debere vetuſtiſſimum, ac veluti fontem cæterorum.* Locus Gregorii, *ait Valeſius*, ex Epiſtola ad Eulogium Alexand. Epiſcopum ſic habet, „ *Nos pene omnium Martyrum, diſtinctis per ſingulos dies paſſionibus, collecta in uno codice nomina habemus, atque quotidianis diebus in eorum veneratione Miſſarum ſolemnia agimus, non tamen in eodem volumine quis qualiter ſit paſſus indicatur, ſed tantummodo locus paſſionis ponitur. Unde fit, ut multi ex diverſis terris atque provinciis per dies (ut prædixi) ſingulos agnoſcantur martyrio coronati. Sed hæc habere vos beatiſſimos credimus.* „ Nullum hic verbum de Romano Martyrologio, &c. Quare Martyrologium illud cujus ibi meminit Gregorius, non fuit proprium Eccleſiæ Romanæ, ſed commune cum reliquis Occidentalibus. Hoc autem non aliud fuit eo tempore, quam Martyrologium B. Hieronymi. De hoc igitur intelligendus eſt Gregorii locus. Certe hoc B. Hieronymi Martyrologium in Italia atque in Occidentis partibus vulgo receptum fuiſſe, docet Caſſiodorus in libro de Divinis lectionibus cap. 32. Ex quo colligitur Martyrologium illud licet falſo nomen Hieronymi præferat, tamen vetuſtiſſimum eſſe, ac paulo poſt obitum ipſius Hieronymi a neſcio quo evulgatum. Legimus illud nuper, a viro doctiſſimo religioſiſſimoque D. L. D. ex Bibliotheca S. Germani nobis commodatum: ſimulque perſpeximus, verba

verba Gregorii Magni huic Martyrologio A egregie convenire. Quod enim ait Gregorius, locum dumtaxat & diem passionis in eo volumine positum fuisse, id in illo B. Hieronymi Martyrologio perspicue deprehenditur. Deinde quod Gregorius addit, *per dies singulos*, notata illic fuisse multorum Martyrum nomina, id etiam cernere licet in illo quod dixi Martyrologio, in quo nullus dies est sine Martyrum turma, contra quam in Martyrologio Rosvveydi. Quare locus Gregorii M. nullo modo accipi potest de Martyrologio B illo quod pro vetere edidit Rosvveydus: cum in illo Rosvveydi Martirologio unius fere Martyris nomen singulis diebus adscriptum sit. *Huc usque Valesius. Cætera quæ ad nostrum propositum nequaquam faciunt, ne sim prolixior, atque adeo Lectori tædium generem, prætermitto.*

Ex his omnibus liquet evidentissime, ut quidem sentio, illos haud leviter falli, qui autumant eo antiquiora esse Martyrologia, quo breviora; scilicet in quibus unius aut alterius Sancti nomen cuilibet diei assignatur. Id sane indubitatum forsitan esset si nunc Martyrologia primi vel secundi Christiani sæculi haberemus. At cum in confesso sit apud omnes ante Eusebii tempora ullos Fastos, ulla Calendaria, ulla denique Martyrologia nullibi gentium reperiri, fatendum est, ac certo tenendum, quod affirmat ex Gregorio Valesius, nempe illud vetustius censendum esse Martyrologium, in quo multorum simul Martyrum nomina per singulos anni dies descripta sint, addito passionis eorum loco.

Postremo ut mendis quibusdam expurgarem Martyrologium quod edo, subsidii nonnihil attulere folia in ære incisa, (multo licet pluribus nævis quam noster codex aspergantur) quæ ad me comitate singulari misit Antuerpia vir industrius & clarus Baltazar Moretus, Hieronymiani Martyrologii maximam partem complectentia, videlicet ab initio ad XII. *Kal. Julias. Ea Saxonicos characteres, velut exstant in MS. unde desumpta sunt, referunt. Et hanc incidendi curam suscepisse parentem suum, ut bono publico consuleret, mihi asseruit Moretus, cum anno proxime elapso nostram Parisiis inviseret San-Germanensem Bibliothecam.*

Præfationi finem imposueram, manumque e tabula sustuleram, cum menses Martyrologii, qui in præfatis foliis desiderantur a XII. *Kal. Julias ad finem usque, R.P. Joannes Bollandus S. I. Presbyter, vir antiquæ rei peritissimus, ac diligens indagator, e membranaceo codice exscriptos, ut ipsum litteris interpellaveram, transvehi ad me quanta potuit diligentia curavit. Verum quia Martyrologium prope totum jam typis erat impressum, cum menses illos accepi, nonnisi perpaucas potui supplere lacunas.*

EPISTOLA

CHROMATII ET HELIODORI EPISCOPORUM AD BEATUM HIERONYMUM, DE OPERE MARTYROLOGII COLLIGENDO.

Domino sancto Patri Hieronymo, Chromatius, & Heliodorus Episcopi, in Domino salutem.

CUm religiosissimus Augustus Theodosius Mediolani urbem esset ingressus, universosque Italiæ Episcopos ad se invitasset, & ob caussam aliquantulorum Episcoporum, qui ex Arriana fæce suas animas inquinassent, inquireret: contigit & nostram parvitatem in eodem adesse Concilio. In quo cum dicenda dicta essent, & definienda definita, cæpit Christianissimus Princeps S. Gregorium Cordubensis Ecclesiæ in eo præferre Antistitem, quod omni die, sive non jejunans, matutinas: sive jejunans, vespertinas C explicans Missas, eorum Martyrum, quorum natalitia essent, plurimorum nomina memoraret. Factumque est ut omnes statueremns ad tuam scribere caritatem, ut famosissimos Feriales de archivio S. Eusebii Cæsareæ Palæstinæ Episcopi inquirens, Martyrum ad nos dirigas festa: ut possimus hoc officium per tuam sanctam industriam melius perfectiusque ad honorem Dei Martyribus exhibere.

Hactenus illi. D

Sequitur Hieronymi nomine Epistola Hujusmodi inscriptionis Titulo Consignata.

BEATI HIERONYMI SUPER EO IPSO AD EOSDEM RESPONSIO.

Chromatio, & Heliodoro sanctis Episcopis, Hieronymus Presbyter.

COnstat, Dominum nostrum Jesum Christum omni die Martyrum suorum E triumphos excipere, quorum passiones a sancto Eusebio Cæsariensi Episcopo scriptas reperimus. Nam Constantinus Augustus cum Cæsaream fuisset ingressus, & diceret memorato Antistiti, ut peteret aliqua beneficia Cæsariensi Ecclesiæ profutura, legitur, respondisse Eusebium: Opibus suis Ecclesiam ditatam, nulla petendi beneficia necessitate F compelli: sibi tamen desiderium immobile exstitisse, ut quiquid in Republica Romana gestum sit erga sanctos Dei Judices Judicibus succedentes in universo orbe Romano, sollicita perscrutatione, monumenta publica discutiendo, perquirerent; & qui Martyrum, a quo Judice, in qua provincia, vel civitate, qua die, quave per-

perseverantia, passionis suæ obtinuerunt palmam, de ipsis archivis sublata ipsi Eusebio, regio jussu, dirigerent. Unde factum est, ut idoneus relator existens, & Ecclesiasticam historiam retexeret, & omnium pene Martyrum provinciarum omnium Romanarum trophæa diligens historiographus declararet: quatenus omni die sacrificium Deo offerentes, eorum nomina meminissent: studentes, qui die ipso, quo sacrificium offerretur, victores diaboli exstitissent, & martyrii sui triumpho pollentes, atque ovantes ad Regem suum pervenissent Christum. Hac de caussa singulorum mensium, singulorumque dierum festa conscripsimus, ut jubere dignabamini, perennem nostræ parvitatis memoriam fore credentes cum diebus per tot annorum spatia sancta Sanctorum nomina fuerint festive celebrata. Et

A quoniam per singulos dies, diversarum provinciarum, diversarumque urbium plusquam octingentorum, & nongentorum Martyrum sunt nomina nominata: ut nullus dies sit, qui non intra quingentorum numerum reperiri possit adscriptus, exempto die Kalendarum Januariarum; considerans inter innumerabiles turbas lectoris animum intra unum mensem posse lassescere: ne id eveniat, breviter & succincte eorum, qui sunt in amplissima festivitate in suis locis tantum præ

B omnibus memoratus sum, ut amputato fastidio, unus de omnibus sufficiat libellus adscriptus. Sane in prima parte libelli, omnium beatorum Apostolorum festa conscripsimus, ut dies varii non videantur dividere, quos una dignitas Apostolatus in cælesti gloria fecit esse sublimes.

MARTY-

MARTYROLOGIUM VETUSTISSIMUM S. HIERONYMI PRESBYTERI NOMINE INSIGNITUM.

INCIPIUNT FESTA APOSTOLORUM. A

PRIMA PARS.

TErtio KAL. Julii. Romæ natalis Apostolorum Petri & Pauli.

II. KAL. Decembris. Natalis Andreæ Apostoli in civitate Patras provinciæ Achaiæ.

KAL. Maii. In civitate Hierapoli provinciæ Asiæ, depositio Philippi Apostoli. [a] B

XII. KAL. Januarii. Natalis Thomæ Apostoli, qui passus est in India.

VI. KAL. Januarii. Ordinatio Episcopatus S. Jacobi Apostoli fratris Domini, qui ab Apostolis primus ex Judæis Hierosolymæ est Episcopus ordinatus. Et Assumptio S. Joannis Evangelistæ apud Ephesum civitatem, cujus sepulcro manna scaturit.

VII. KAL. Augusti. Natalis S. Jacobi Apostoli, fratris Joannis Evangelistæ.

IX. KAL. Sept. Natalis S. Bartholomæi C Apostoli, qui decollatus est in India citeriore pro Christo, jussu Regis Astriagis.

XI. KAL. Octob. Natalis S. Matthæi Apostoli, & Evangelistæ, qui pro Christi nomine passus est in Æthiopia, civitate Thartium.

V. KAL. Novemb. Natalis Apostolorum Simonis Cananæi, & Judæ Zelotis, qui a templorum Pontificibus occisi sunt in Susia civitate magna apud Persidem. EXPLICIT.

INCIPIT MARTYROLOGIUM.

D

VIII. KAL. Januarii. Betlehem Nativitas Salvatoris nostri Jesu Christi secundum carnem. Romæ Juvini, Pastoris, Basilei, Victurinæ, Achilei, Euticeti, Sinfroniani, Saturnini, Timedi, Ignatii, Cyriaci, Gagi, Januariæ, Dativi. Et in cœmeterio Aproniani, via Latina, Romæ Passio sanctæ Eugeniæ Virginis, Syrmiæ, & Anastasiæ. Mediolani, Felicitatis. Et in Pergamo S. Saturnini. Constantinopoli, S. Anastasii. E

VII. KAL. Januarii. In urbe Hierosolymitana, villa Kafargamala, Passio S. Stephani Diaconi, Martyris & Apostoli, qui lapidatus est a Judæis. Romæ, depositio S. Dionysii, Heliæ, Dorostoli. In Antiochia, Juliani, Martiani, Neandri, Januariæ.

VI. KAL. Januarii. Assumptio S. Joannis Evangelistæ apud Ephesum. Et ordinatio Episcopatus S. Jacobi fratris Domini, qui ab Apostolis primus ex Judæis Hierosolymis est Episcopus ordinatus, & tempore paschali martyrio coronatus.

V. KAL. Januarii. Bethlehem, Natalis sanctorum Infantium & Lactentium, qui sub Herode pro Christo passi sunt. Ancyræ Galatiæ, Eutici Presbyteri, Domitiani Diaconi. Et in Africa, Castori, Octavi, Victoris, Gatæ, Rogati, Eusebii, Probati, Januarii, Saturii, Catonis. Restitutæ, Saturnini. Et in Thracia, Gaiani, Domitiæ, Et in Edessa, Translatio corporis S. Thomæ Apostoli.

IV. KAL. Januarii. In Africa, Domitii, Victuri, Crescenti, Primiani, Libosi Episcopi, Secundi, Saturnini, Honorati, Victuriæ, Saturi, Felicis. Romæ, Felicis, & Bonifacii Episcopi de ordinatione.

III. KAL. Januarii. In Alexandria, Mansueti, Securi, Donati, Honorati, Policliti, Appiandi, Sereni, Pauli, Stephani, Papiani, Cleti, Clementis. *Turonis civitate, Perpetui Episcopi & Confessoris. Oia insula, S. Florentii.*

II. KAL. Jan. Carthagine, Donati, Cælestini, Saturnini. Bononiæ, Gai, Sereni. Romæ, Donati, Pauli, Rogatæ, Dominandæ, Hilarinæ. Et depositio S. Silvestri Episcopi & Confessoris. Retia, Hermetis Exorcistæ. In provincia Sicilia, civitate Catana, Stephani, Potiani, Attali, Fabiani, Cornelii, Sexti, Floridi, Cottæ, Quintiani, Minervini, sancti Sequentis, Amonis, Calendionis, Evelpisti, Exuperanti, Saturnini, Agnetis, Paulinæ, Donatæ, Nominandæ, Rogati. Senonas civitate, Passio S. Columbæ Virginis.

MENSIS JANUARIUS HABET DIES TRIGINTA.

Litera Indictionis.

KAL. Jan. Circumcisio Domini nostri Jesu Christi secundum carnem. In Orien-

[a] *Philippi Apostoli*) Aliter sane Eusebius; Philippum enim, non Apostolum, sed unum e septem Diaconis, Hierapoli decessisse dicit.

Oriente, Stephani. Nicomediæ, Euphrosini Episcopi, Primiani, & aliorum novem. In Retia, Eventii, Hermetis. Bononiæ, Gai, Heraclii. In Africa, Victoris, Felicis, Narcissi, Argiri, & aliorum quattuor, Papatis, Primiani, Saturnini. Item Saturnini, Victoris, Honorati, Leusi, Hermetis. Romæ via Appia, Coronæ militum triginta. Ravennæ, depositio sancti Severi Confessoris *Augustiduno, depositio B. Agripini Episcopi. In civitate Ruspensi, depositio Beati Fulgentii Episcopi & Confessoris.*

IV. Non. Jan. Antiochiæ, Siridoni Episcopi ejusdem loci. Stratonici, Macarii Abbatis, Saturi, Possessoris, Firmi, Maximiani, Acutionis, Timothei, Heresii. Arthaxa, Vitalis, Acutæ, Tobiæ. Et in Æthiopia, Rutulæ, Claudiæ, Aurigæ, Vitalis. Hierosolymæ, Stephani.

III. Non. Jan. In Hellesponto, civitate Parethia, [a] Cyrici, Primi, Theogenis. Et civitate Tomis, Claudionis, Eugenii, Rodi, & trium fratrum Argei, Narcissi, & Marcellini pueri, Christianifili Episcopi, Eugenti, Rodonis. In Africa, Lucidei, Martialis, Statuliani, Constantis, Possessoris, Hilarini, Pennicæ, Firmi, Candidi, Rogatiani, Eugeniæ, Acutæ. Item Candidi. *Parisiis, S. Genovefæ Virginis. Viennæ, Beati Florentii Episcopi & Confessoris.*

II. Non. Jan. In Africa, Aquilini, Germini, Eugenti, Martiani, Quinti, Theodoti, Triphonis, in Oriente. Bononia civitate, Hermetis, Agei, Gai, Petri, Marci, Sereni, Senni, Anastasiæ.

Non. Jan. In Africa, Felicis, Secundi, Honori, Luciani, Candidi, Januarii, Cœlesfori, Jocundi, Acuti, Petri, Marci, Sereni, Senni, Anastasiæ. Hierosolymæ, Simeonis Prophetæ, cum obtulit ei Jesum Christum Maria, & Joseph: & depositio ipsius Prophetæ. *Antiochiæ, depositio S. Simeonis Monachi, & Confessoris, qui in columna stetit.*

VIII. Idus Ian. Epiphania Domini nostri Jesu Christi. In Africa, Fori, Jocundi, Petri, Marci, Acuti, Januariæ, Juli, Honori, Antonini. Item Fori. Apud Sirmium, Anastasiæ. Antiochiæ, passio Sanctorum Juliani & Basilissæ. In India, Celsi pueri, Iuliani, Antonini. Et Passio Sanctæ Faustæ. *In civitate Redonas, nativitas & ordinatio Episcopatus, & transitus sancti Melani Episcopi & confessoris, qui ibidem celebratur.*

VII. Idus Ian. In Nicomedia, Luciani Presbyteri, qui in quattuor partes divisus est. In Militana civitate, Natalis S. Poliocti, Candidæ. In Heraclea civitate, Felicis & Januariæ. In Græcia, civitate Policostini, Palladii, Candidæ. Alio loco, Poliarti, Filoronis, Candidiani, Euthici.

VI. Idus Jan. In Græcia, Rustici, Phisei, Timothei, Jocundi, Ratitis, Luci, Petri, Flori, Anastasiæ. Et alio loco, Sathei, Marci. In Gallia, civitate Belloacus, passio Sanctorum Luciani, Mariani, & Juliani Martyrum. *Augustiduno depositio B. Ægemonii Episcopi.*

V. Idus Jan. In Africa, Epicteti, Jocundi, Quinti, Secundi, Saturnini, Vitalis. Item Quinti, Felicis, Artaxis, Fortunati, Rustici, Silli, Quieti, & aliorum septem; Martialis, Saturi. In Smyrna, Revocati, Firmi, Silli, Possessoris, Januarii, Saturnini, Saturi.

IV. Idus Jan. In Africa, Revocati, Firmi, Nirthi, Possessoris, & aliorum duorum. Romæ in cœmeterio Calisti, Via Appia, depositio Melciadis Episcopi. In Africa, Saturi, Vitaliani, Felicitatis, Quinti, quorum gesta habet Artatius.

III. Idus Jan. In Alexandria, Petri, Severi, sancti Lucii Confessoris, & Assolami, Quinti. In Africa, Philoromi, Ingenui, Quinti, Januarii, Saturnini, Vincentii. In Hispaniis, Augenti, Donati, Augustini, Salvii, Felicis. Item Felicis, Donati Presbyteri, Flori, Zemini, Pausalmi, Eugenti, Victoris, Stephani, & aliorum duodecim. Et depositio Hortensis Episcopi.

Pridie Idus Janu. In Achaja, Cyriaci, Moscenti, Saturi. In Africa, Zotici, Castuli, Quinti, Rogati, Modesti, Ebiciani, Carotici, Castolini. In Ægypto, Philoromi, Zotici, Castuli, Petri, Aventini.

Idus Jan. In Africa, Ingenui, Vincentii. Sattii, Felicitatis, Modesti. In Campania, Neapoli, Cyriaci, Cimini, Zotici, Erisi, Clereri, Felicis, Januarii. Romæ, Secundæ, Rogati. Via Lavicana, Coronæ militum quadraginta. Et alibi, Eos, Quomo, Eononis. Pictavis, depositio S. Hilarii Episcopi & Confessoris. *Ambianis, Inventio S. Firmini Episcopi & Confessoris.*

XIX. KAL. Febr. In Antiochia, Cleri Diaconi de antiquis multis tormentis passi, & in mare mersi. In Africa, Pauli, Successi, Victurini, Saturi, Messoris, Gerontii, Lucriti, Januarii, Floridæ, Teocosæ. Nolæ Campaniæ, sancti Felicis. Et alibi, depositio Euphrasi Episcopi.

XVIII.

a *Civitate Parethia*) Hoc est, *in Insula Peparetho.*

XVIII. KAL. Febr. In Ægypto, Chrisconi, Tyrsi, Leuci, Gajani, Genonis, Menelampi. Et in Oriente, Cornelii, Calesti, & cæterorum. Antiochiæ, Leceri Diaconi. Et alibi, depositio Abacuc Prophetæ. *Remis depositio S. Remigii Episcopi & Confessoris. Pictavis dedicatio Basilicæ sancti Amantii.*

XVII. KAL. Feb. Romæ via Salaria, in cœmeterio Priscillæ, Depositio sancti Marcelli Episcopi & Confessoris. Via Appia, in cœmeterio Calesti, passio sanctæ Marthæ, Audeinæ Martyrum. Via Cornelia in cœmeterio, Militum novem, & aliorum tredecim, quorum nomina in libro vitæ tenentur scripta. In Africa, Saturnini, Faustini, Flaviniani, & aliorum sex. *Arelate, depositio sancti Honorati Episcopi & Confessoris.*

XVI. KAL. Febr. in Africa, Micæ, Victoris, Mistriani, Salvii, Misiliani, Victoris, Thecosæ, Fortunatæ, Veneriæ, Satæ, Saturnini, Hostesiani, Leuci, Missuriani, Vincentii, Albæ, Mossei, Ingenulæ, Victuriæ. In Oriente, Natalis, Rubentiæ, & Marteri. In Ægypto, Thebaide, depositio Antonii Monachi. Lingonis, passio Sanctorum germanorum Martyrum Speusippi, Helasippi, Melasippi, Leonellæ, Meonis, Junellæ. Et depositio sancti Marcelli Episcopi. *In Gallia, civitate Bituricas, depositio sancti Sulpitii Episcopi Confessoris.*

XV. KAL. Febr. Dedicatio cathædræ sancti Petri Apostoli, qua primo Romæ sedit. In Ponto civitate Asiæ, Moysei, Amonis, Micæl, Asteri, Fortunati, Zenonis, Zosimi, Menelampi, Didali, Valentis. Et passio sancti Tyrsi cum sociis suis: Leuci, & Gallinici. In Africa, Seonisi, Successi, Valentis, Feleriani, Pauli, Majuli, Luci, Victurini, Honorati, Saturnini, Floridæ, Lurici, & aliorum quatuordecim. Et passio S. Priscæ.

XIV. KAL. Febr. In Africa, Quinti, Pauli, Geronti, Januarii, Saturnini, Successi, Germanæ, Tertulli, & aliorum multorum. Tibiritani, Majuli, Victuriani, Honorati, Fortunati, Julii, Lucii, Marcusii, Publii, Felicis, Gai, Vitalis, Cassiani, Victoris, Secundi, Primi, Hispani, Cacinari. Item Lucii, Saturninæ, Floridæ, Cælesticæ, Molendionis. Hierosolymæ, Marthæ, & Mariæ sororum Lazari. Carthaginæ, Pigariæ, Piæ, & aliorum triginta octo. Zosimi, Menelampi, Tyberiani, Fortunati. *Lugduni, Ordinatio Episcopatus S. Nicetis.*

XIII. KAL. Febr. Romæ in cœmeterio, Fabiani Episcopi, & passio sancti Sebastiani Martiris. In cœmeterio, Marii &

A Marthæ uxoris ejus, Audifax, & Abacuc. Nicomediæ, Leontii, Biti, Cyriaci, Ursi, Cendei, Felicis Cælidoniæ, Martiæ, Nicetii. Niveduni, Tyrsi, Quiriaci, Gellinici. *Lugduno Galliæ civitate, Clementis Presbyteri.*

XII. KAL. Febr. Romæ, passio sanctæ Agnetis Virginis. Et Natalis Felicis, Fructuosi, Celsionis, Felogicæ, Cæcilianæ, Augurii, Martialis. Item Felicis, Viti, Candei, Floræ, Leontii, Cyriaci, Faustaci.

B Nicomediæ, Deustasi Confessoris. In Africa, Solutoris, & Hermetis. In Hispania civitate Tarracone, passio Sanctorum Fructuosi Episcopi, Augoti, & Eologi Diaconi, Saturnini, Quinti, Marini, Dacii, Satyri, Gaddiani, Cæleniani, Zabulii, Mammas, Vincentii, Rogati, Victoris, Repositæ, Primi, Lucii, Majulini, Honorati, Marcusii, Secundi, Castini, Gagi, Cælestini, Ermis Episcopi, & Publii. Item Leontii. *Trecas, passio S. Patrocli Martyris.*

C *Arvernis, depositio Beati Aviti Episcopi.*

XI. KAL. Febr. In Hispaniis, civitate Valentia, passio sancti Valerii Episcopi, Vincentii Diaconi & Martyris; Martyresque octodecim cum sociis eorum. Quintiliani, Cassiani, Matutini, Publii, Urbani, Martialis, Fausti, Pauli, Successi, Petri, Felicis, Januarii, Primitivi, Eboti, Optati, Cæciliani, Frontonis, Julii, Januarii, Luperci, Apodimi, Orionis, Mennonis, Hermetis, Januariæ. Et in

D Africa, Quiri cum sociis suis, Gemelli, Saturi, Januarii, Felicis, Ticii, Flori, Orionis. Ad Gemellas, Clementis, Saturnini, Municipi.

X. KAL. Febr. in Mauritania, civitate Neocæsaria, passio sancti Severiani, & Aquilæ uxoris ejus, Belli, Munici, Castuli, Flori, Saturnini, Basillæ, Anastasii Martyris. Et alio loco, Cornelii Exorcistæ. In Ancyra Galatiæ, Donati, Castuli, Popicæ, Demati cum suis omnibus. Et alio loco,

E passio Sanctorum Eugenii, Emerentianæ, & Macarii, Pulvii Martyrum.

IX. KAL. Febr. In Antiochia, passio S. Babylæ Episcopi cum tribus parvulis. Et in Civitate Neocæsaria, Marduni, Eugenii. In Africa, Epiteti, Rupi. Carthagine, Geliei. Romæ, Felicissimi cum sociis suis.

VIII. KAL. Febr. Nicomediæ, Biti.

F Romæ, Translatio sancti Pauli Apostoli. Carthagine, Donati, Secundi, Papiæ. In Africa, Epiteti, Publiani, Saturi. *Et Præjecti Martyris.*

VII. KAL. Febr. In Nicæa Smyrnæ, Passio sancti Polycarpi Episcopi. In Campa-

Pania, Picteolis, [a], Arthematis, & Armatæ, Donatæ. In Laodicea, Arthemii, Fabiani, Sabini, Sidonis, Macarii. Ravennæ, Antemasii, Savini, Leodocii, Theogenis, & triginta sex Martyrum, Bethleem, Dormitio S. Paulæ.

VI. KAL. Febr. In Africa, Donati, Dativi, Misuriani, Publii, Victoris, Quintilli, Publiani, Festi, Felicis, Vosonii, Processi, Veneriæ, Marinæ, Fortunati, Theosæ, Egoditis, Secundæ, Epictili, Vincentii, Rogati, Primi, Aurelii, Helarii, Perpetuæ, Julianæ, & aliorum quadraginta quatuor. Nicomediæ, Leaci. In Apolonia, Gallinici, Lucii, Honorati, Marusi, Secundi, Casti, Gai, Cælestini. *Sulpicii Episcopi & Confessoris. Et Dedicatio Basilicæ sancti Victoris.*

V. KAL. Febr. Romæ, sanctæ Agnetis, Juliani, Telliani, Reotti, Teliptæ, Vincentiæ, Victorini, Secundi, Papecanti, Victoris, Æmiliani, & aliorum triginta quinque Martyrum.

IV. KAL. Febr. In Galba civitate, S. Pauli. In Africa Perusiæ, Victoris, Honorati. In Tursia, Constanti, Hippolyti Episcopi de antiquis. Treveris, depositio B. Valerii Episcopi & Confess.

III. KAL. Febr. In Antiochia, Passio sancti Hippolyti Martyris. In Africa, Pelliani, Cleri, Flelippiani, & aliorum centum viginti quatuor. *Cald. Monasterio, depositio Badechildis Reginæ. Corbei. Monasterio, Dedicatio Basilicæ sancti Joannis Evangelistæ.*

Pridie KAL. Febr. In Alexandria, Tarsici, Zotici, Ammonii, Commini, Cyriaci, Gemini, Gelasi, Hippolyti, Ursini, Tyrsi. Et passio sanctorum Martyrum Gallinici, & aliorum quindecim Sacerdotum. In Africa, Victoris, Publii, Saturnini, & Polycarpi, Gai.

MENSIS FEBRUARIUS

HABET DIES XXVIII.

KAL Febr. In Græcia, sanctorum Polycarpi Episcopi, Pœnis, Dionysii. Item Dionysii: item Pœnis, & aliorum quindecim Martyrum. In Africa Publii, Saturnini, Mauriniani, Libosi, Vincentiæ, & aliorum viginti quatuor. In Ravenna, Severi Episcopi, Victoris, Luciani, Apollinaris, Helarii, Amoni, Zotici, Cyriaci. Item Severi Confessoris. Et Depositio Pie-A ti Presbyteri: Et Passio sanctorum Vindemialis, & Eugenii. *In Scotia S. Brigidæ Virginis.*

IV. Non. Febr. *Purificatio B.* MARIÆ, *quando Repræsentatus est* JESUS *in templo.* In Africa, natalis Victoris, Marini, Honorati, Urbani, Hilari, Perpetuæ, Julianæ, Brivatulæ, & aliorum septuaginta quatuor Martyrum. Romæ, foro Sinfronii, Via Flaminia, miliario ab urbe centum septuaginta quatuor, Laurentii, Hippolyti. Et natalis S. Fortunati, Feliciani, B Firmi, Candidi, Castulæ, Secundæ, Cappæ, Rogatianæ, Gai, Gregori, Felicitatis, Placidi. Item Victoris, Martialis, Corneliani, Salustii, Marici, Urbici, Pubis, Secundiani, Ingenui, Mustulæ, Victuriæ, Honoriæ, Forosi, Pruni. Item Victoris, Natalis, Primi, Helarii, Rogatæ, Saturnini. *Aurelianis, depositio sancti Fusculi Episcopi, & depositio Sicariæ Deo sacratæ, quæ ibidem obiit.*

III. Non. Febr. In Africa, Felicis, C Celerinæ, Felicitatis. *Vappingo, Depositio Eporteredi, Remedii. Lugduni, depositio B. Lupicini Episcopi.*

Pridiæ Non. Febr. Foro Simphronii, natalis Gemini, Gelari, Magni, Donatæ, Aquilini, Gemini. Item Donatæ, Themophili Episcopi cum filia sua.

Non. Febr. In Sicilia, Catana Civitate, passio sanctæ Agathæ virginis, Saturi, Revocati, Gelasii, Felicis, Saturnini. In Oriente Patras civitate, ordina-D tio Episcopatus sancti Andreæ Episcopi & Martyris. *Viennæ, depositio Aviti Episcopi, & Confessoris.*

VIII. Idus Febr. Romæ via Appia in ejusdem cœmeterio, passio Soteris Virginis & Martyris. In Achaja Saturnini, Revocatæ, Victuriæ. In Cęsarea Cappadociæ, passio Sanctorum Dorotheę, & Theophili Scholastici. Siracusiæ, passio sanctę Luciæ Virginis, Antoliani, Saturnini. *Elnone Monasterio, depositio S. Amandi Episcopi &* E *Confessoris. Attrebatis, depositio S. Vedasti Episcopi & Confessoris.*

VII. Idus Febr. In Britaniis, civitate Augusta natalis Auguli Episcopi, Anatolii, Andreę, Ammonis, Statiani, Nepotiani, Saturnini, Lucii, Saturnę.

VI. Idus Febr. In Armenia minore, Natalis Dionisii, Æmiliani, Sebastiani. Romæ, depositio sancti Pauli Episcopi. Et F alibi, Lucii.

V. Idus Febr. Suevo apud Cyprum, Natalis Alexandri, Ammonis, Alexandriæ, Pauli, Dionysii. Et ad membras [b], Ammo-

a *In Campania, Picteolis*) Hic Sanctam quemdam, cujus nomen esset Picteolos, memorari arbitratus est Acherius; at legendum *Puteolis*, quæ urbs est Campaniæ.

b *Al membras*) Forte *ad masdras*, ait Acharius. Locum ejus nominis agnosco haud longe a Constantinopoli; an vero illic passi sint, qui nunc memorantur Martyre, alii viderint.

monis, Æmiliani, Lassæ, Poemi, Didymi. Item Ammonis, & aliorum triginta quatuor. Et depositio Thomæ. In Ægypto, Juliani, Plesei, Tyrsi, Roni, Germani, Orsasi, Miliguti, Oridion, Agathon, Recumbi, Bastami, Armatæ, Prothiorion, Coloti, Arati, Theoniæ, Yppullusi, Saturnillæ, Epitimi, Serapion, Liastimoni, Papiæ, Pampiri, Dioscori, Erudii, Potanion, Petecon, Decomini, Dioscodi, Zotici, Ciriaci, Papiæ. *In Parrona, Natalis Fursei Confessoris.*

IV. Idus Febr. In Alexandria, passio Apollonis, Prothei, Orionis, Plavi, & aliorum viginti. Romæ, Sotherie, Zotici, Jacinti, Hirenei, Dionysii. In Campania, natalis Silvani Episcopi, & Confessoris. Bethelem, sub Herode passio sanctorum Andreæ, Apori. *Sanctonas civitate, depositio Urbani Episcopi & Confessoris. Et Baldegundæ Abbatissæ.*

III. Idus Febr. In Apamia, Pœnis, Eofraxi, Armatæ. In Campania, Basiliani, Amantii, Talici. In Africa, Victoris, Felicis, Januarii, Vitalis, Zotici, Ciriaci, Ammonis, Pelionici, Basilii, Germani. Romæ, Sorotedis.

Pridie Idus Febr. In Africa, Passio S. Domiani, Victuriæ. Carthagine, Posinni, Modesti, Revocati. In Alexandria, Juliani, Victoris, Felicis, Secundi, Severiani, Carpori, Germi, Quiriaci, Ammonis, Pamphili, Dorotheæ, Theophili. Item Juliani. In Italia, Donati, Heraclii, Vincentii, Susannæ, Orbanæ, Donatæ, Eulaliæ. Et depositio sancti Simplicii Episcopi.

Idus Febr. In Nicomedia, passio S. Juliani. In Alexandria, Tulliani, Ammonis. Et alibi, natalis Dicenti, Simplicii. *Lugduno, depositio B. Stephani Episcopi.*

XVI. KAL. Martii. In Tuscia, Spoleto civitate, natalis Vitalis, Cyrion. Et Martiani, Vitalis. Interamne, via Flaminia ab urbe Roma milliario sexagesimo quarto, natalis S. Vincentii, Talici. In Licya, natalis sanctorum Martyrum Germani, Juliani. In Alexandria, natalis sanctorum Basiani, Tonioni, Moseos, Basion, Dionysii, & Ermon, Arsasii. Item Dionysii Episcopi, Paulis, Leviorii, Orsasii, Plebii. Item Dionysii Episcopi, Amandei. In Militana civitate, natalis S. Policti. In Heraclea natalis SS. Felicis, Januarii. In Græcia, Palladii, Candidiani, Poliarcti, Fileronis. Passamonas, Jonas, Ammonius. Toppi, Proditi, Præconi, Moysei, Lectoris, Januarii. In civitate Spolisio, Vitalis, & Militum nonaginta novem. In Africa, natalis Valentini. Interamne, Militum, quinquaginta quatuor. Via Flaminia, Atheni, Martiani, Thioni, Celerini, Magni. In Sicilia, Egias Juliani, Passio S. Sereni Martyris. In Alexandria, Saturnini, Præconii, Maximi.

XV. KAL. Mart. In Antiochia, natalis Joseppi, Diaconi, Zenonis, Apollonis, Phœbi, Romani, Zosimi, Baradi, Rufini, Zosi Presbyteri. Interamne, natalis sanctæ Agapæ Virginis, Saturnini, Castulæ, Magni, Lucii, Rogati, Joannis, & aliorum duodecim Martyrum. Barcinone in Hispaniis, passio sanctæ Loquumfas. In Syria, Aventi, Sixti, Pompini, Gemelli, Victoris, Generosi. Item Victoris, Gemelliani, Coturni, Castuli, Januari, & depositio sancti Silvinii.

XIV. KAL. Mart. In Britanniis, natalis Sanctorum Faustini, Joventiæ. Et alibi, Blesi, Donasi, Dionysii, Hierappi, Martialis, Nundinarii, Prosiani, Pauli, Gallonis, Honorii, Jocundi, Memii, Vincenti, Fructuosi, Primi, Cicili, Fabiani, Pauli, Maximi, Urbani. In Hispania, Barcinone, passio S. Cucufatis. In Africa, Maximi. Item Vincentii, Pauli, Honorati, Mart. Item Maximi. Item Pauli, Martialis, Terapi, Marci, Marpi. Nicomedia passio S. Julianæ Virginis, & Martyris. Item Marci, Martialis, Marcelli, Donati, Secundi, Marcopi, Lucellæ. Item Secundi, Maximæ, Sauli, Stupuris, Mustaci, Præsentis, Secundæ, Junellæ, & cum eis Centum quinquaginta quatuor. Fisinari, Pamphili, Valentis Diaconi, Seleuci, Profidi, Theophili, Juliani, cum Ægyptiis numero, quinque millium. Et alibi, depositio Setradii Episcopi.

XIII. KAL. Martii. In Africa civitate Concordiæ, Passio sanctorum Donati, Secundiani, Pamphili. In Aquileja, Crisantiani, Eutici, Concordiæ, Justæ, Romoli, Saloni, Silvani, & aliorum octoginta quatuor, quorum nomina Deus scit. Et alibi, Januarii, Feliciani. Item Januarii, Donati, Casti. Item Donati, Victoris, Agapæ, Donatianæ, Guddinis, Dativi, Fortunionis, Marcellæ, Quintiani, Juliæ. Item Januarii, Crescenti, Cælestini Saturni, Giptonis, Felicitatis, Donatiani, Victuriæ, Emiliæ, Bassulæ, Saturi, Ebasi, Secundi, Felicis, Octaviani, Faustini, Albinæ, Rogatianæ, Victuris, Martii, Cetulæ, Rutulæ Silvani, Guovili.

XII. KAL. Mart. In Africa, natalis sanctorum Rituli, Silvani, Clasici, Secundini, Fructuli, Damasi, Orion. Interrapis, Pauli, Maximi Marcelli Marcobi, Martialis, Gemini, Romuli, Sivinæ, Castici, Fructuli, Januarii.

XI. KAL. Mart. In Africa, natalis sanctorum Publii, Juliani, Marubi. Item Juliani, Barechei, Marcelli, Tulii, Lampasi, Majuli, Julii, Saturnini.

X. KAL.

X. KAL. Mart. Apud Cyprum, natalis Potaminæ, Miſſis, Didymi, Jocundi, Flori. Romæ via Appia, in cœmeterio Caleſti, depoſitio Gai Epiſcopi. Et alibi, Victoris, Coronæ, & aliorum decem.

IX. KAL. Mart. In Africa, natalis ſanctorum Viruli, Secundini, Servuli, Sirici, Felicis, Jocundi, Saturnini, Fortunati, & aliorum ſeptendecim. Et alibi, Victurini, Mappalici, Puſitini, Thedræ, Criſpini, Petri, Secundolæ, Dinaris, Ruſtici, Titi, Tumuli, Maſſedi, Juſti, Securi. Item, Maſſedi, Glorioſi, Alciatoris. Item Juſti, Amatoris, Secundæ, Syrici, Jocundi.

VIII. KAL. Mart. Natalis Cathedræ S. Petri Apoſtoli, qua ſedit apud Antiochiam. Nicomediæ, natalis Teclæ Virginis diſcipulæ S. Pauli Apoſtoli. In Africa, natalis ſanctorum Victurini, Nuceri, Palatini, Donati, Fortunæ, & aliorum viginti novem. Romæ via Tiburtina ad ſanctum Laurentium, natalis ſanctæ Concordiæ, Felicis, Syrmia, natalis S. Seneri, & aliorum ſeptuaginta duo. Item Nicomedi [a], Euteri, Palatini, Victorinæ, Paulæ, Emeritæ, Antoninæ, Dativæ, Rogatiani, Antigæ, Urbanæ, Maximæ, Marinæ, Matronæ, Peregrinæ filiæ, Secundolæ, Juſtæ, Caſtulæ, Florenti, Victuriæ, Marcellini, Caſtæ, Donatulæ, Liboſæ, Flaviani Mart. Item Donatæ, Fortunati, Luciani, Amiæ, Reginæ, Cyriaci, Valerii, Gurgonii, Felicis.

VII. KAL. Mart. In Pannoniis, Seneroti, Antigoni, Rutuli, Libii, Rogatiani. In Aſia, Polycarpi Epiſcopi, cum aliis duodecim Martyribus. Smyrnæ SS. Erotis, Carpori, Geronti. In Africa, Griſgoni, Zenonis, Minandri, Cariniani, Arionis, Hippolyti, Diodori, Menelanti, Athroræ, Petri, Lambeſis, Lucianæ, Felicis, & aliorum triginta ſex. In Aſia, Coſconi, Synorus, Heruli, Zononis, Menalippi, Sinertis, Syrici cum ſociis.

VI. KAL. Mart. Natalis Matthiæ Apoſtoli. In Cæſarea Cappadociæ, natalis ſanctorum Eruli, Sergii. Romæ, Abſolonas in porto, Primitivæ. Nicomediæ, Editii, Palphetri, Luciani, Felicis, Urbani, Marthæ, Creſcentiæ, Florentinæ, Rotagulæ, Donatulæ. Item Donatulæ, Marcellinæ, Rommodi, Felicianæ, Ninæ, Caſti, Jaſſeris, Tulliani, Juliani, Juliæ, Innulæ, Gahis, Exuppi, Daciani, Flaviani, Januarii, Securis, Diddi, Sellaris, Subitanæ, Gemellianæ, Fortunatæ, Peregrinæ, Victurici, Maxentii, Gegoli, Juliæ. Item Luciani, Honorati, Flaviani, Felicis, Saturi, Feliciſſimi, Victoris, Mariæ, Januariæ, Rufiniani, Fortunati, Aurili, Rutili, Fauſtini. Nicomediæ, natalis ſanctorum Martyrum Oceani Presbyteri, Petri * Palatini, Ævitii. In Ægypto, natalis ſanctorum Victorini, Victoris, Ninivitæ, Nicophori, Claudiani, Dioſcori, Sarapionis.

V. KAL. Mart. In Africa, natalis ſanctorum Donati, Juſti, Rutili, Herenei, Piſioni, Aurili, Primoſi, Ingenuæ, & aliorum quadraginta quinque. Et alibi, Ingonæ, Fortunatæ, Puſſinni, Herenei. Item Juſti, Creſcenti, Rogati, Aniani, Januariæ, Lucioſæ. Item Fortunati, Victorini. In Pamphilia, natalis ſanctorum Neſtoris, & Caſtæ, Claudiani.

IV. KAL. Mart. Natalis ſanctorum Alexandri, Neſtoris, Theonis, Epion, Juſti, Donativi, Ampliati, Ingenui, Epion, Anti, Fortunati, & aliorum viginti ſeptem. In Alexandria, Felicis cum ſociis ſuis.

III. KAL. Mart. In Theſſalonica, natalis ſanctorum Alexandri, Antigoni, Abundantii, Titiani, Magari, Severiani, Gaiani, Fortunionis, Januarii, Lucioſæ, Rutuli. In Africa, Dionyſii, & aliorum triginta quatuor. In civitate Smyrna Aſiæ, natalis ſanctorum Serviliani, Datiani, Leandri, Menelampi.

Pridie KAL. Mart. Natalis ſanctorum Celeris, Pupilli, Cai, Serapionis, Juſti Opoti, Claudiani, Teophili, Victurini, Saturnini, Euticiæ, Aſturæ, Muſtilæ, Alexandri, Victuri, Secundillæ, Nicofori, Diodori, Papiæ, Macariæ, Felicis, Funuculi, Januarii, Quintiani, Manſueti, Hermetis, Gittei, Donati, Serviliæ, Veneriæ, Baſillæ. Item Serviliæ. Item Veneriæ, Januariæ, Sterculæ, Silviani, Manirræ, Rufinæ, Leandri.

MENSIS MARTIUS

HABET DIES XXXI.

KAL. Martii. Natalis ſanctorum Leonis, Donati, Abundantii, Adruſti, Cariſii, Nicofori, Donatellæ, & aliorum no-

[a] *Item Nicomedi*) Duplex hoc loco librarii ϭφάλμα, Acherium in duplicem errorem induxit; Nam & *Nicomedum* agnovit, ubi legendum erat *Nicomediæ*, qua in urbe paſſi erant qui nunc recenſentur Martyres; & inter eos unum numeravit, cui nomen eſſet Palatinus, cum illa voce Martyrologii ſcriptor nos docere voluerit, Euterium unum fuiſſe ἐν τῶν ἐν βασιλικαῖς οἰκετείαις, ut cum Euſebio Hiſtor. Eccleſiaſt lib. 8. cap. 1. loquar. Idem error variis locis occurrit; nam & ſexto Kal. Mart Petri Palatini mentio fit, & VI. Idus Gurgoni item Palatini; qui cum inter cubicularios Diocletiani numerentur ab Euſebio lib. laudato, cap. 6. conjicere non immerito poſſumus, ubicumque Palatini nomen hoc in Martyrologio legitur, indicari unum ex iis qui Imperatoribus miniſtrabant in Palatio; ſive ejus nomen ſervetur ut Euterii, Gaii, Maris, &c. ſive illud interceperit oblivio.

novem Mart. In Africa, Adriani, Victuri, Secundillæ, Massiliæ, Hermetis, Ghittei, Felicis, Eunuculi, Januarii cum aliis triginta quatuor. *Andegavis civitate, depositio sancti Albini Episcopi & Confessoris.*

VI. Non. Mart. Jorgi, Herculi, Absolomi, Ærenei, Lucii, Primitivi, Secundulæ, Januariæ, Luciosæ,

V. Non. Mart. Felicis, Luciolæ, Julii, Fortunati, Martiani, Martiæ, Hierotis, Antigoni, Januarii, Tutellæ, Gabiani, Quiri, Julii, Marini. Item Felicis, Floriani, Donati, Fortuni, Helbiani, Gagi, Paulæ, Gajosæ, Gallosæ, Gallæ, Lupicini. In Africa, Gajolæ, Felicis, depositio reliquorum. Eremitæ, Cellidoni. Item Felicis, Saviniani, Galogori. Item Emeriti. Item Felicis. Item Ecæledoni. Item Julii, Felicis, Marini, Donatæ, Nicefori, Carissimi, Claudiani, Papiæ, Luciolæ, Sabinianæ, Junolæ, Asterii, Phocii, Georgii, Isici, Sisinni, Casti, Basilisoli, Artilai, Antonii, Cyrici, Eutici, Gorgonii, Asclipii, Frunimii, Zosimi.

IV. Non. Mart. Natalis Martyrum nongentorum. Romæ depositio Julii Episcopi, Roti, & aliorum triginta novem; Archelai, Gai. * Palatini in mare mersi, Asterii, Uranii, Sisinnii, Pauli, Philippi. Herifeli, Basilii, Tepicerii, Gregorii, Eurici, Victuri, Victurini, Marii, Honorati, Asclepidiani, Sisinnii, Felicis, Lucii, Gajosæ, Fortunati. Item Lucii, Pelviani, Rustici, Fluriani, Donati, Helariani. Item Fortunati. Item Gaii, Pylici, Antonii, Fronimi, Asclipiadis, Fortunionis, Casti, Fortii, & aliorum novendecim. Nicomediæ, passio Sanctorum Adriani cum aliis triginta tribus.

III. Non. Mart. In Africa, Adriani, Evoli, Eusebii, Juliani, Octavi. Antiochiæ, passio sanctæ Focæ, Rustici, Herebi, Maris * Palatini, & aliorum novem Mart. Antiochi, Victoris, Adriani Pamphili, Palati, Marti. In Antiochia, Saturnini, Justi, Lucosæ, Siriæ, Saturnini, Martini, Petri, Cariathonis. Item, Saturnini, Martii, & aliorum duodecim Martyrum, & Barbalabiæ.

Pridie Non. Mart. Nicomediæ, Victoris, Victorini, & Neocepoli, Papiæ, Alexandri, Diodori, Claudiani, Carisii. Item Claudiani, Mercurii, Perpetuæ, Felicitatis, Jocundi, Saturi. Nicomediæ, Saturni, Cassii, Victoris cum aliis duobus Martyribus, Papiæ, Nicophori. In Italia, Filagoniæ, Victorini, Hianuli, Silvani, Fermiæ. Item Saturi, Saturnini, Revocati, Plansagoni. Italiæ, Petronii, Diodori], Nigori, & Caristi, Donati, Vibiani.

Non. Mart. Africa, Satiri, Revocati, Jocundi, Victurini, Saturnini, Servani, Rogati, Croci. In Antiochia, Leuci, Satiri, Taxis, Nestoris, Equini, Saturnini, Revocati, Secundili, Italici, Jocundi. In Mauritania, civitate Turbitanorum, Passio Sanctarum Perpetuæ, & Felicitatis. In Thracia, Dandæ: Leununculæ, Secundi, Nestoris, Artaxi, Quinti. Item Secundi, Serri, Occatis. Item Dandæ. In Africa, Sauri, Silvani, Rogati, Manili.

VIII. Idus Mart. In Nicomedia, Quintili Episcopi, Capitulini. In Africa, Rogatiani, Felicis. Item Rogati, Beromæ, Eremæ, Felicitatis, Urbani, Cyrilli Episcopi, Silvani, & Manili, Datiani.

VII. Idus Mart. In Armenia, Sebastiani, & quadraginta militum, Juliani, Ysici, Cyrili. In Africa, Felicis, Philippi, Cede, Cedis, Cendei, Mariani, Rogati, Concessi, Juvenculæ.

VI. Idus Mart. In Nicæa, Gurgonii * Palatini, Firmi. In Antiochia, Agapæ virginis & Martyris, Mariani Smyrnæ, Phionis. In Persida, numero martyrum quadraginta septem. In Nicomedia, Palatini, Rustici, Pionis. In Alexandria, Eraclii, Zosimi, Alexandri & Gaioe.

V. Idus Mart. In Carthagine, Heraclii, Zosimi, Alexandri, Philomi Episcopi, Candidi, Valerii, Quirilli, Petronii, Gai, Martiani, Ysici, Piperionis, & aliorum quindecim, Rogati & Cendei. In Nicomedia, Eunuculi, Euchi, & Curgoini, Firmi, Pauli, Fortunati.

IV. Idus Mart. In Nicomedia, Egdoni Presbyteri, & aliorum septem suffocatorum. In Alexandria, Zoni Episcopi, Alexandri Diaconi, Duni, Neonas Diacoconi, Juli. In Africa, Joannis, & aliorum quadraginta quatuor. Et in Albua, Salviani, Andi, Minandi. Romæ, depositio sancti Innocentii, Rasi Episcopi, Juliani. In Nicomedia, Migdoni, Euticii. Item Migdoni, Maximi, Domnæ Virginis, Rugini, Marii, Petri, Smaragdi. Et Vingelosini, Hilarii, Mariæ, Ner. . . . . Augini, Dorothei, Gurgoni, Matuli. In Alexandria, Orion Diaconi, Cai. In Asia, Carpi, Petronii Episcopi, Firmi, Pauli, Agatoni, Macedoni, Pacritiæ, Modesti Presbyteri, Domiciani Presbyteri, Zosimi Presbyteri, Eustasii Presbyteri, Basilissæ uxoris ejus, Felicionis, Juviniani, Helarii, Concessi. Smyrnæ, Pionis, Metrodi. *Romæ, depositio sancti Gregorii Papæ beatæ memoriæ.*

III. Idus Mart. in Nicomedia, Macedonii Presbyteri, Matriciæ uxoris illius, & Modestiæ filiæ Cionis Presbyteri, Saturnini, Januarii, Salvii, Petronii, Modestini Zosimi, Eustasii Presbyteri, & Basilissæ

ſæ uxoris ejus, Eppepodi Diaconi cum aliis duobus. Geratilacus, Carpiſti, Galatæ, Domiſiani, Hyromei, Lucetellæ, Zeddonis Presbyteri, & Patriciæ uxoris ejus; Patyfrigiæ. Item Baſiliſſæ, Claonis, Minervini. In Nicæa civitate, Teuſete, & Horis filii ejus, Theodori, Nympodoræ, Marci, Arabæ: hi omnes igne concremati. Julii Epiſcopi, Alexandri, Pionis, Mariæ cum aliis duobus, Dionis, Trabiæ, Quartæ, Miſethei, Nymphadobæ, Ariabæ, Pœnis, Partæ, Victuriæ, Victurini. In Theſſalonica civitate, Alexandri, Dionyſii. In Nicomedia, Eufraſiæ, Domitiani, Macedoni, Patriciæ, Lucii, Duonii. Item Domitiani, Scalervæ, Pactæ, Pioni, Fronimi, Callidi. Item Dioni, Severini, Petroni pueri, Salviani, Juliani, Felicis: Hilarii, Conceſſi, Martialis.

Pridie Idus Mart. Eufroſii, Frunimi, Fortunionis. In Nicomedia, Feliciſſimi, Dativæ, Frontini, Jocundi. In Africa, Dione, Alexandri, Petri, Mammeri, & Naboris Martyrum, Frontonis, Mariæ. In Theſſalonica, Eufraſii, Alexandri, Frunimi, Baſilii. In Antiochia Nicomediæ, Pionis.

Idus Martias. In Cappadocia S. Longini Martyris. In Cappadocia Lucii Epiſcopi & Martyris, Fauſtæ, Silvii, Ingenuæ, Januarii, Carthagine, Pauli, Solutoris, & ſancti Jacobi Apoſtoli fratris Domini, Alexandri, Theofili, Theodoli, Petronii, Manili. Hieroſolyma, Jacobi Apoſtoli, Lucæ Evangeliſtæ. *Obiit Ratoldus Abbas bonæ memoriæ.*

XVII. KAL. Aprilis. In Aquileja, Hylarii, Taſiani, Datiani, Juliani Martyris. In Nicomedia, Caſtorii, Dionyſii, Nonni, Sereni, Quiriaci, Miliſæ, Eugeniæ, Juliani, Aſclippiodi, Pionis. In Græcia, Cyriacæ, Pampini, Caſſionis. *Natale ſanctæ Gertrudis.*

XVI. KAL. April. In Nicomedia, Dionyſi, Januarii, Nonnæ, Cyriacæ, Victorinæ, Mariæ, Baſil.... In Aquileja, Largi, Hilarii, Titiani, Caton, Dativi, Jocundi. Romæ, Alexandri Epiſcopi, Teodoli Diaconi. *Depoſitio Patricii Epiſcopi & Confeſſoris.*

XV. KAL. April. In Alexandria, Collegii Diaconi, Colloti Diaconi, Pampoti, Minepti, Rogatiani, Quarti, Saturi, Quintaſi, Marini, Jemſoli, Marti, Rogati, Samphroni, Aurili, Capelledi, Dionyſi, Januarii, Victoris, Vogonupti, Samphori cum aliis novem Martyribus, Mariæ cum ſociis ſuis. In Nicomedia, Aprilis, Servuli. In Campania, Quinti, Rogati, Ingenuæ, Quartillæ, Rogatæ, Luciani, Aurili, Saturnini, Victoris & Mauri. In Mauritania, Currenti, Timothei, & Saldæ, Feliciani, Jocundi.

XIV. KAL. April. In Cæſarea Cappadociæ, Theodoli Presbyteri. In Africa, Lucelli, Baſſi, Fiſciani, Pomeni, Joſeri, Apolloni, Ammoni, Saturnini, Baſiliæ, & aliorum novem, Theodori Epiſcopi, Gagi, Gadulini, & depoſitio ſancti Leonti Epiſcopi, Sorenti, Quinti, Quintilli, Quartillæ, Marci cum aliis novem, Florenti, & Vonocte.

XIII. KAL. April. In Antiochia, ſancti Joſephi, Lucæ. In Syria, Pauli, Cyrilli, Eugenii, Serapionis, Tigrini, Claudii, Exuperi, Victurini, Victurici, Domni.

XII. KAL. April. In Alexandria, Serapionis Monachi, Joſephi, Volotiani, Philocali, Cotiani, Honis, Nonni, Lucii. Ammonii, Philocarpi, Amatoris. *Et depoſitio Beati Benedicti Abbatis.*

XI. KAL. April. In Narbona civitate natale ſancti Pauli Confeſſoris. In Africa, Saturnini, & aliorum novem. In Sebaſtia, Deeroni, Orionis, Ammonii.

X. KAL. April. In Africa natale S. Fidelis. In Antiochia, Theodori Presbyteri. In Provincia, Carmillæ, Pauli, Cæſariæ, Juliani, Juli. In civitate Cæſaria, Agatii, Alexandri. Item Fidelis, Tyomoli, Dionyſii. Item Dionyſii, Ruſtici.

IX. KAL. April. In Syria, Seluci. In Africa, Agapiti, Molai, Romuli, Phyſon, Alexandri, Diophy. In Africa, Rogati, Catulæ, Uti, Victurini, Saturnini. Item Saturnini, Salitoris, Aprilis, Joſeph.

VIII. Kal. April. Hieroſolyma, Dominus noſter Jeſus-Chriſtus crucifixus eſt. Et Annuntiatio ſanctæ Mariæ per Angelum. Et paſſio S. Jacobi Apoſtoli, qui & frater Domini, ſicut in Actibus Apoſtolorum continetur. In Nicomedia, natale Dulæ, Victurini, Alexandri, Eufraſi, Caſtulæ, Nicoſtrati, Lucellæ, & quadringentorum Martyrum, ſanctæ Theodolæ, & depoſitio Juvini Burgundionis.

VII. KAL. April. Romæ, in cœmeterio ejuſdem via Lavicana, Natale ſanctæ Caſtulæ, Syrmiæ. In Syrmia, Munati Presbyteri, Maximæ uxoris ejus, Jocundi. In Sabaſtia civitate, Petri Epiſcopi, Paulini. In Tracia, Sarmatiniæ. In Heraclea, Martiani Epiſcopi. In Celer... Natale ſancti Caſſiani Epiſcopi. In Antiochia, Timothei, Diogenis, Madiariæ, Maximæ, Theodori Epiſcopi, Hirini Diaconi, Syrapionis, Ammoni Lectoris, Juliani. In Africa, Pictoris, Saturnini, Solutoris & aliorum quatuordecim.

VI. KAL. April. Hieroſolyma, Reſurrectio Domini noſtri Jeſu-Chriſti. In Africa, Romuli, Acuti, Marobi, Pinnari, Succeſſi, Miſiæ, Matutinæ, Donati, Saturnini.

V. KAL. April. In Cæſaria, Rogati, Alexan-

xandri, Dorothei, Audactæ, Modesti. In Tarso Ciliciæ, Castorii, Menelampi. *Cavillonno, deposit. Gundibrammi Regis.*

IV. Kal. April. In Nicomedia, Pastoris, Victorini, Saturnini, Julianæ, & aliorum quatuor Martyrum. In Antiochia, Theodori Presbyteri, Poentalis, Juliani, Achaci.

III. KAL. April. In Thessalonica civitate, Domnini, Philippopoli, Acaci * Palatini: & alibi Victoris: Marcellini, Satulli, Crusis, Agathoniæ, Aquilæ Virginis, Saturnini, Eulaliæ Virginis. Philippopoli, Dativi, Pastoris. In Africa, Anesi, Felicis, Protidæ, Corneliæ, Valeriæ...

MENSIS APRILIS.

HABET DIES XXX.

LITANIA INDICENDA.

KAL. April. In Armenia, natale Sanctorum Fortuni, Quintiani, Victoris, Secundi. In Heraclea civitate, item Victoris, Chioniæ, Agapæ, Hærenei, Casti. In Thessalonica, natale Sanctorum Ingenuæ, Saturnini, Patrini, Dionysii, Panteri, Alexandri. In Ægypto, passio Sanctorum Victoris, Stephani ... *Iganau Monasterio, depositio Beati Vvalarici Confessoris.*

IV. Non. Apr. In Africa Sanctorum Amphiani, Victoris, & aliorum quatuor Martyrum. Et alibi, Marcelli, Satulli, Marcellini, Saturnini, Quiriaci, Reginæ, Proculi, & aliorum quatuordecim. In Thessalonica Macedoniæ, Theodoli, Agatophi, Martis, Publii, Valerii cum aliis tribus. Urbani, Juliani, Proculi, Gagi, Agapiti, Dionysii, & aliorum: Gordonioni, Magni, Julii, Donati. *Lugduno Galliæ, depositio S. Niceti: & Luxovio Monasterio, depositio Eustasii Abbatis.*

III. Non. Apr. In Sicilia, natalis sanctorum Thomæ, Evagri, Benignæ, Christi, Aristi, Sinnidiæ, Rufi, Patricii, Zosimi. Apud Taurominium in Sicilia, natalis sancti Prancati. In Moesia, Agathæmeriti de antiquis. In Cæsaria Palæstinæ, natalis Theodosiæ Virginis. In Nicomedia, Donati, & Passio Amphiani Martyris. In civitate Eumis, Evagri, Benigni.

II. Non. Apr. In Thessalonica, natalis Sanctorum Agathonis Diaconi, Theodoli. Et alibi. Pauli, Matutini. Mediolano, Urbani, Saturnini, Quintiliani, Publii, Ingenii, Victoris. Successi, Juliani, & aliorum duorum, Palatini, Julii. *Mediolano, Depositio B. Ambrosii Episcopi & Confessoris.*

A Nonis Apr. In Nicomedia, natalis sancti Claudiani. In Ægypto, natalis sanctorum Martianæ, Nicanoris, Apollonii. In Alexandria, natalis sanctorum Didymi Presbyteri. Et alibi, Quinti, Panchrati, Successi. In Sicilia, natalis sancti Honorii magni. In Thessalonica, natalis sanctarum Virginum Chioniæ, Herenæ, & Agapæ. In Cæsaria. Lictæ, & natalis sancti Amphiani. In Cilicia, natalis sanctorum Taraci, Andronici, Probi. Et alibi Arulsi
B Episcopi & Confessoris.

VIII. Idus Apr. In Nicomedia, Firmi, Henei Episcopi, Himnari, Solutoris, Quiriaci, Moysi, Romani, Donati, Sixti, Victoris, Cagi, Satiri. Et in Syrmia, Rufinæ, Moderatæ, Romanæ, Secundi cum aliis septem. Florentini, Geminiani, Saturi. In Africa, natalis sanctorum Epiphanii Episcopi, Donati, Sixti, Rufini, Modestæ, & aliorum undecim. In Macedonia, Timothei, Diogenis. In Alexandria, na-
C talis sancti Clusi Presbyteri. Pentapoli, Timothei, Macariæ, Martiæ, Maximæ. Libyæ superioris, natalis Superiæ, Theodori Episcopi, Herenei Diaconi, Serapionis, Ammoni Lectoris, Summistæ, Apricii, Victoris. Et alibi, natalis sanctæ Marinæ, & Teguliani, Urbani.

VII. Idus Apr. In Antiochia Syriæ, natalis sanctorum Timothei, Diogenis, Machariæ, Maximæ. Et alibi, Leusi Presbyteri. Libya superiore, Copricæ, Victoris,
D Donati. In Alexandria, natalis sancti Pelusii Presbyteri.

VI. Idus Apr. In Africa, natalis sanctorum Timori, Mœchari, Conexi, Maximi. Et alibi, Concessi, Salutoris, Pinnari, Ammoni, Successi, Donatæ.

V. Idus Apr. In Syrmia, natalis quatuor Virginum, quarum nomina Deus scit. Et alibi, Demetri Diaconi, Hilarii, Concessi, Mari. Syrmium, Fortunati, Donati & aliorum sex. *Et natalis septem Virginum Canonicarum. In Ravenna, dedicatio oratorii*
E *sancti Policti.*

IV. Idus April. In Alexandria, Apollonis Presbyteri, Gajani, Hilarii, Donati, Concessi, Saturnini, Saturi. In Tracia, natalis Gajani. In Africa Martyrum septemdecim, quorum nomina Deus scit. Et alibi Pinnati, Successi, Marcelli. In Antiochia, natalis Sancti Theodori Presbyteri.

F III. Idus April. In Mauritania, natalis Saloni, Maximi, Helarii, Concessi cum cæteris Sanctis, & Domnini Episcopi. In Salona Dalmatiæ, Domioni Episcopi, & militum novem, & Dalmatæ. In Africa, Fortunati, Donati, & aliorum ducentorum quadraginta. In Nicomedia, natalis Sanctorum Eustoi Presbyteri, Nestoris, Fi-

Filoni, Cæremoniæ. Lugduno Galliæ, depositio Siagrii, & Patricii. A

Pridie Idus April. In Asia, Pergamo, natalis Sanctorum Carpi Episcopi, Pauli, Isaach, Agathonis. Romæ in cœmeterio Calepodii, Lupicini. Via Aurelia, tertio milliario, depositio Julii Episcopi. Et alibi, Agapiti, Bassi, Juliani, Felicis, Pauli, Mauri, Herculæ, Verecundæ, & aliorum numero quadraginta duo, Quarti, Saturnini, Secundi, Decimi, Darii. Item Secundi. Item Saturnini, Quinti, B Dextri, Victoris, Donati, Varici, Butti, Venusti, Titiani. Item Victoris, Sytillæ, Luci, Justi, Orbanæ. Item Orbanæ, Marti, Januarii, Cittini, Paterni, Pacini, Putti, Murici, Optati. Item Victori, Migone, Demetri, Marci, Flaviani, Vitalis, Dinaliæ, Clementiæ, Victuriæ, Feliciæ, Maximæ, Mustæ. Item Marci, Honorati, Laurenti, Arburi, C... pini, Tertii, Quintulæ, Restituti, Revocati, Paterni, Buttasi, Varici, Fauli, C Optati, Speni, Valenti, Donati, Manili, Petri, Felicis, Proculi. Item Donati, Gemellæ, Evanti, Lazari, Venusti, Fluvini, Rufini, Crispini, Naburi, Victorini, Donatulæ, Victuris, Agutinæ, & Tertiæ, Mameri. In Capua, natalis sanctorum Cypriani, Muscuiæ, Donatæ, Novelli, Januarii, Silvani, Pluriani, Saturi, Julii. Et alibi, Primi, Cari, Cyrilli, Machari, Stilari, Venusti. Item Venusti, Juliæ, Felicis, Verecundæ, cum aliis novem. D Eocapi, Tertulæ, Antoniæ, Mustulæ, Migini. Item Donastæ. Et alibi, Euphimiæ, Machari, Primi, & aliorum novem. *In Vapingo civitate, depositio B. Constantini Episcopi.*

Idus Aprilis. In Calcedona, natalis sanctæ Euphemiæ, & Evapiæ, Secutoris. Et alibi, Januarii, Pauli, Passæ, Caroli, Caritæ, Arobi, Azatonicæ, Decimi. Pergamo Asiæ, Polycarpi Episcopi, & Pauli Diaconi.

XVIII. KAL. Maii. Romæ, via Ap- E pia in cœmeterio Prætextati, natalis sanctorum Tiburtii, Valeriani, Maximi, Quiriaci, Optati, Pati, Saturnini, Martiæ, Frontinæ, Corniliæ, Conditoris, Tituli. Interamne, Proculi, Valentini, Pruusduci, Laurini, Domninæ Virginis cum suis Virginibus simul coronatæ, & sancti Valeriani. Et alibi Optati, Saturnini, Ar- F chilai, Simphronii, Frontini, Maximi, Decimæ, Martiæ, Corniliæ. In Alexandria, Frontonis Monachi.

XVII. KAL. Maii. Piceno, in aureo monte Maronis, Messoris, Proclinæ, Mositis, Jocundi. In Mesopotamia, Arcelai, Cypriani Comati, Vironicæ, Acutæ, Diogenis Diaconi cum duobus fratribus. In Antiochia Syriæ, Prosduci, Veronicæ, & Dioninæ filiæ ejus. Octaviæ, Potamiæ, Prudenti, Foci, Syri. In Taudia Galliciæ, Quoamali, Arcelai, Potami, Donatellæ. In Hispaniis, Cæsariæ, Passio sanctorum Luberci, Apomidi cum duobus fratribus, Martiani. Item Martiani, Felicis, Fausti, Fortunati, Silvani, Luciani, Gomali, Parcilai, Eonedis, Micæ, Gallieni, Faustini, Luciani ..... Episcopi & Confessoris, ubi sunt conditæ reliquiæ sancti Joannis Evangelistæ. *Et dedicatio altaris sancti Juliani Martyris, qui Brivatæ passus est.*

XVI. KAL. Maii. In Achaja, Corintho civitate, natalis Sanctorum Calesti, Carissi, Leonidis, Lotæ, Tertiæ, Christinæ, Gallæ, Theodori, Carissi, omnium in mare mers. Caritonis, Cælestæ cum aliis, Unicæ, Galliniæ, Moniciæ, Nigiæ. Et alibi, Martiani, Eniani, Felicis, Hermogenis, Vincentii, Tertii, Calesti. In Mauritania, natalis Basiliæ. In Ponto, Insclacelli, Martialis, Felicis, Fortunati, Silvani, Luciani, Goamali, Parcilai, Leonedis, Micæ, Gallieni, Martiani, Faustini, & Luciani, Jocundi.

XV. KAL. Maii. In Antiochia, natalis sancti Petri Diaconi, & Hermogenis ministri, Petri, Fortunati, Martiani. In Africa, Buruci, Quinti, Mappalici, Victurici, Donati, Januarii, Macori, Galli, Theodori, Juliani Presbyteri, & Meceoni, Migini, Diomedis, Filippiani.

XIV. KAL. Maii. In Salona civitate, natalis Sanctorum Septimi Diaconi, Victurici. Et alibi, Hermogenis, Dionysii. In Africa, Victoris, Pamphili, Donati, Januarii, Micionis, Domni, Turemini, Syrici, Prisciani, Jocundi. Romæ, Sanctorum Eleutheri, & Anthiæ matris ejus, Parthenii, Coloceri, Febi, Proculi, Apollonis, Fortunati, Crispini, Expediti, Mappalici, Victurini, & Gagi. *Autissiodoro in Gallia, dedicatio altaris senioris Ecclesiæ.*

XIII. KAL. Maii. In Militana civitate Armeniæ, Hermogenis, Gai, Rufi, Expediti, Aristonici, Galatæ una die coronatorum. Militinæ Armeniæ, Rufi, Hilari, Aristonici, Fortunati, Donati, Gagi, Majulini. In Africa Sereciani, Donati, Heladii. Item Sereciani, & Hermogenis cum aliis duobus. Gaucoliberi, natalis S. Vincentii.

XII. KAL. Maii. In Africa, natalis Sanctorum Serviani, Arajaci, Silvaniani, Fortunati, Joannis, Oratii, Donati, Martiæ, Gemæ, Comeliæ, Geminæ, Corniliæ, Fortunati, Vincentiæ. Romæ, depositio sancti Victoris Episcopi, Felicis, Alexandri, Pa-

Papiæ. Everduno, depositio sancti Marcellini Episcopi, & Confessoris, Silviani, Tiriaci, Donati, Quinti. Autissiodero civitate, depositio sancti Martini Presbyteri & Confessoris.

XI. KAL. Maii. In Alexandria natalis Sanctorum Fortunati, Aratoris Presbyteri, Felicis filii, Vitalis in carcere quiescentis. Romæ, in cœmeterio Calesti via Appia natalis Sanctorum Valeriani, Maximi, Tiburtii, Donati. Et in Terracina Campaniæ, natalis sancti Amphelici, Jocundi. Et alibi Victoris, Papiæ, Felicis. Et alibi depositio Aprunculi Episcopi.

X. KAL. Maii. In Africa, Silviani. Civitate Hierapoli, natalis sancti Philippi Apostoli. Romæ in cœmeterio Calesti, via Appia, depositio Gai Papæ, Primoli, Tierdiani. Lugduno Galliæ, passio sancti Epolidi. Et alibi, Leonidis, Aratoris, Quiriaci, Basiliæ. *In Senonis civitate, depositio Leonis Episcopi.*

IX. KAL. Maii. In Africa, natalis Sanctorum Catulini, Saturnini, Ghori, Felicis, Theonæ, Theodori, Victorini, Venusti, Victuri, Nabori, Soluti, Pleni, Silvii, Felicis, Vitalis, Theodori, Faustini, Valerii, Ursi. Romæ, Naboris. Item Silvii. Item Vitalis. Item Felicis, Nonnæ. In Alexandria, Coronæ, Valentia civitate in Gallia, natalis Felicis Presbyteri, Fortunati Diaconi, Achilei Diaconi, & commemoratio Georgii Martyris.

VIII. KAL. Maii. In Alexandria, natalis sanctorum Coronæ Virginis, Victoris, Zoticiæ, Fortuni, Donati, Felicis, Saturnini, Secundi, Silviani. Item Silviani, Rufinæ, Liberalis, Meturi, Toniti, Firiani, Barachi, Nabori, Fusci, Naventi, Sarani, Fortuni. Item Donati, Floriani, Theoni Presbyteri. In Africa, natalis Sanctorum Faustini, Victurini, Saluni, Theonæ, Valeriæ, Fortuni, Publi, Foriani, Memmeri, Fausti, Martiæ, Saubaciæ, Theudestiæ, Valeriani, Urbani, Herus, Luci, Victuris. Et in hoc die, Sydrach, Misach, Abdenago, iterato nomine, qui & Ananias, Azarias, & Misahel, in Babylonia ab igne ardenti liberati sunt: benedictus Deus. In Lugduno Galliæ, Passio sanctorum Alexandri cum aliis numero triginta quatuor: Et dedicatio cryptæ, ubi corpora eorum requiescunt.

VII. KAL. Maii. In Syracusa civitate Siciliæ, natalis sanctorum Evodii, Hermogenis: passio S. Georgii, Calestæ. In Africa, Nubilis, Marcæ, Hermenphi, For- A tunati, Jocundi. *Lugduno, depositio Beati Rustici Episcopi. Letania major.*

VI. KAL. Maii In Axiopoli, Aurelii. In Antiochia, Leonidis, Vendei, Marii. In Africa, Julii, Victuri, Syrici, Honorati, Felicis, Pauli, Maximi, Victoris, Simplici, Pollionis, Viti, Calendini, Apolloni, Martianæ, Felicissimæ, & Herniæ, Martiani, Lictissimi, Fimiæ, Felicis, Germani, Feliciæ, Evasiæ, Gemellinæ cum sociis eorum, Silvani. *Centulo Monasterio in* B *Gallia, depositio sancti Richarii.*

V. KAL. Maii. In civitate Tarso Ciliciæ, natalis sancti Castori, Germani. In Nicomedia, Anthimi Episcopi, Stephani Episcopi, Antonii Presbyteri. In Lydia, Genesi, Sodalis, Zotici, Marini, Zetoni, Helpidii, Euthicii, Lupicini. In Armenia, civitate Militana, Heremitis, Hilpidii, Eppei Presbyteri, Hermogenis. Et alibi, Mauri, & Capti Diaconi, Husandi, Priani, Cypri. In Ægypto, Nicomediæ, Vi- C ctoris, Maximi, Martiani, Pauli, Germani cum aliis sex, Gemellinæ, Lactissimæ, Feliciæ, Germanæ, Felicis, Evantiæ, Victurini, Nicofori, Dioscori, Papiæ, Serapionis, Joannis, Julii. In Antiochia, Thimiæ, Mauri, Arri Diaconi, Genonsi, Sodalis.

IV. KAL. Maji. In Pannonia, Eusebi Episcopi, & Vitalis, Pollionis. In Alexandria, Victorini. In Tarso Ciliciæ, Malinæ cum aliis centum septuaginta, Afrosi, Carilippi Presbyteri, Agapi [a] Lecturis, Eu- D sebi Eunuchi. In Africa, Provinciæ Diomediæ *, natalis sanctorum Manilii, Donati, Maurili, Luciani, Victorini, Niciæ Virginis, & aliorum ducentorum octoginta trium. In Betorive civitate, Depositio S. Euse Presbyteri.

III. KAL. Maii. In Alexandria, natalis S. Germani Presbyteri, Prosduci Diaconi. In Nicomedia, Prudentii, Martialis, Sabatii, Eodomoni, Bareli. Item Germani, Filicosi, Budenti, Urbani, & Pi- E gatæ, Silvani, Joci. In Africa, Gtacti, & aliorum sex martyrum. Et Perusio Tusciæ, Valentini, Martiani, Bononi, Vitalis, Augusti, Victurini, Manili, Metronæ Virginis, Maculi, Megini. In Alexandria, Pudenti, Martiani, Filocusæ, Theodosiæ Virginis, Padis cum aliis duobus.

Pridie KAL. Maii. In Alexandria, Dorothei Presbyteri, Rodociani Diaconi, Victoris, Terenti, Martini, Majoricæ. Item F Victoris, Claudi, Silvani, Demetrii, Ju-

a *Agapi*) Etsi a nobis nemo exspectet, ut menda quibus Martyrologium hoc deformatur, tollamus omnia, vel saltem pleraque: tamen occasionem, ubi se offert, aliquid monendi, quod lectori prodesse queat, nullatenus praetermittere nolumus; quamobrem notamus hoc loco errasse Acherium, dum duos Sanctos effinxit, quorum alter Lectures, alter Eunuchus diceretur; nam ut Martyrologii scriptor Carilippum Presbyterum, ita Agapium Lectorem, & Eusebium Eunuchum fuisse notavit. Statim lege *Provincia Numidia.*

lii, Secundini Episcopi, Meriti, Honori. Item Silvani, Saturnini, Affiodi, Dugdi, Pastoris Episcopi, Secundiani, Concordiæ, Mariani, Jacobi, Floriani, Gabri, Gaiani, Pottumi, Momini, Quintiani, Caffi, Fasili, Florenti, Demetri, Gadudis, Crispini. Item Crispini, Donati, Zenonis, Pomodiani Diaconi cum aliis viginti quatuor, Secundiani Episcopi, Alexandri Diaconi, Bubati, Saturi, Diotri, Ropodiani, Nomensis. Romæ depositio Quirini, Secundini. In Afrodiris, Rodociani Diaconi, Terenti, Marini Presbyteri, Dagari, cum aliis duodecim, Meturi, Clementis, Lucini, Telesfori, Primosi, Saturnini, Emiliani, Majoricæ, Saturnini, depositio Polocronii Episcopi.

MENSIS MAJUS

HABET DIES XXXI.

KAL. Maii, initium Prædicationis Domini nostri Jesu Christi. In Asia Hierapoli, natalis Sanctorum Philippi Apostoli, & Jacobi, Quintiani, Heleotheri, Gai, Alexandri, Saturnini. Et alibi, Apollonii, Euphemii. Interamna, milliario sexagesimo quarto, Proculi, Pelesti, Agapiti, & militum triginta trium, & natalis Matthæi, & Jacobi Apostolorum. In Oriente, Quintini. In Hierosolyma, natalis S. Judæ, sive Quiriaci Episcopi. Emeritæ, natalis Sancti Saturnini. In Tolosa natalis Orientii Episcopi. Autisiodero, depositio S. Amatoris Episcopi. Bigorra civitate, depositio S. Justini Episcopi magni, Isici, Phoci, Ambianis civitate, natalis sanctorum Agii, & Acioli Martyrum. *Agauno, Passio Sigismundi Regis.*

VI. Non. Maii. Germani, Cælestini, Felicis, Cetini, Urbani, Privati. In Alexandria, Saturnini cum Eopoli socio suo. In Armenia, civitate Militana, Helpidii, & Hermogenis, Lupi. In Alexandria, Germani, Cælestini, Sanctini. *Autisiodero, Translatio corporum sanctorum Confessorum Optati Episcopi, Memorii Presbyteri, Sanctini Presbyteri.*

V. Non. Maii. Hierosolymæ, Inventio sanctæ Crucis Domini Nostri Jesu Christi ab Helena Regina, post Passionem Domini anno ducentesimo trigesimo tertio, regnante Constantino Imperatore, illuminata civitas. Et natalis sancti Hermogenis. Romæ, natalis sancti Eventii, Alexandri, Theodoli, Fortunati, natalis Arboni. In Africa, Mariani, Saturnini, Rufinæ, Fortunionis, Fortunati. *Autisiodero, Translatio corporum sanctorum Confessorum Eusebii Presbyteri, Aviti Diaconi.*

IV. Non. Maii. In Nicomedia, Antoniæ, Justi. In Africa, natalis Cælestini, Felicis, Urbani, Romani, Bellici, Martialis, Mittuni Presbyteri, Floriani, Petri. Et alibi Loguorgue. In Cæsaria, natalis sancti Silvini, Vibiani. In Alexandria quadraginta Martyrum, Nestori, Mitton, Antonini. *Autisiodero, depositio & translatio corporis sancti Corcodemi Diaconi, & Confessoris in Basilica sancti Amatoris.*

III. Non. Maii. Eutimi Diaconi & Martyris. In Thessalonica, natalis sancti Herenei, Peregrini, & Herenæ. In Africa, Gregorii, Arcelai, Felicissimæ, & passio sancti Trifonis. In Alexandria, Petivi. Vienna, depositio Nectarii, & Niceti Episcopi. Autisiodero passio sancti Juviniani lectoris. *Arelato, depositio sancti Hilarii Episcopi.*

Pridie Non. Maii. Natalis sancti Joannis Apostoli & Evangelistæ ante portam Latinam in ferventis olei dolium missi. In Persida, natalis S. Matthæi Apostoli & Evangelistæ. In Galatia civitate, natalis Beatissimi Gerontii Confessoris. In Africa, natalis Sanctorum Secundiani Episcopi, Jacobi, Mariani, Concordiæ, & Marinæ, Heliodori, Saturnini, Silvani. Mediolano, Victoris, Felicis. Item Victoris, Caricæ, Aufidiæ, Judith, Emeriæ. Item Victoris, Acutæ, Faustini, Helarianæ, Victuriani, Saturnini, Gavini, Ædenti, Fortunati, Victuriæ, Primi, Gaiani, Valentinæ; Portumi, Justini, Majorici, Venusti, Maffi, Processæ, Secundiani, Inportuni, Quintiani, Petri, Tassicassirici, Veneriæ, Bonifaciæ, Quinti, Florini, Victorini, Memoriæ, Gaudulæ. Item Victorini, Crispini, Possinnæ, Labori, Massilæ. Item Haiani, Faseri, Maxenti, Ninæ, Virtuniæ, Valeriæ, Tironii, Matronæ, Citini cum sociis eorum, & reliquiis sanctis. Florione, Herenei, Fortunati, Faustini, Gavini, Herenti, Pappalici, Primi, Caffi, secundi, Celerini, Hieremiæ, Flavi, Gaiani cum aliis viginti. Magropi, Marcellini, Maximi, Bafrofiti, Augustiani, Niciti, cum aliis septuaginta sex. Item Gaiani cum aliis septuaginta duobus Martyribus. Antisiodero, depositio sancti Valerii Episcopi.

Non. Maii. In Nicomedia, natalis sanctorum Flavii Episcopi, Agustini Episcopi. Item Agustini. Trium fratrum, Marcellini, Macrobii, Euthicii. In Africa, Celerini, Maximi, Victuri Episcopi, Pontenellæ, & aliorum multorum. Item Agustini, Gaiani, Victuri, Maximi, Celerini, Frontini, Quinti, Flaviæ, Martialis, Pri-

Privatiani, Septiminæ, Dextri, Quintæ, Ornesi, Donati, Octaviani. Item Donati, Mariani, Navigi, Pulveri, Rogatæ, Victori, Secundi, Cæcili, Donatæ, Saturnini. Item Donati, Juli, Navidæ, Felicis, Fortunati, Crescenti, Sapi, Rogatiani, Donati, Gallici, Justiani, Vitalici, Rogatiani, Don ti, Gallici, Lucellæ, Honorati, Feliciæ, Savinæ, Salti, Simplici, Flaviæ, Alexi, Catulæ, Januariæ, Euticiæ, Victuriæ, Peculiaris, Germani, Ercolæ, Rogatæ, Marcellæ, Odemari; Avidæ, Saturninæ, Felicis, Victuri, Processi, Promoli, Donatæ, Castulæ, Secundiani, Donatę, Martialis, Rogatæ, Fortunati, Tunidi, Crescenti, Germani, Victuriæ, Palatini, Epaphroditi, Marcellini, Floridiani, Faustini Episcopi. Item Eutici cum aliis quadraginta quinque. In civitate Diospoli, passio sancti Georgii. *Augustiduno, depositio B. Placidi Presbyteri.*

VIII. Idus Maii. Mediolano, Victoris, Eutici . . . . atiæ, Fortunati, Saturnini. Constantinopoli, Agati militis, Maximi Presbyteri, Antis Diaconi, Arestini, Marini, Tampi, Victuriæ, Stertiæ, Agatæ, Floridę, Luci, Donati, Victuris, Flavię, Joannis, Ninę, Casti, Gai, Fori, Maximi, Felicis, Martiani; Famosę, Honestę, Nigri, Baptizii, Rustici, Processi, Secundi, Militi, Felicię, Maximę, Dativę, Tuianę, Secundolę, Dativę Gundini, Tertuli, Cęlestini, Faustini, Januarii. Item Victuris, Zetulę, Scialę, Fortuni, Rogati, Faustini, Canerii, Barachi, Siddini. Item Ninę, Tidi, Mittuni, Syrici, Rogati, Donatę, Bacci. Item Gadderi, Breuri, Donatę, Spici, Rogati, Saturnini, Gaudiosę, Vitalis, Cęcilię, Gallę, Januarię, Seneri, Rogati, Matronicę, Agusticię, Saturnini, Rufi, Faustini, Victoris, Cittini, Zaderi, Antiqui. Item Ninę, Saturi. In Ægypto, Victoris, Stephani, Januarii. In Sanconico, depositio sancti Martini, Juliani, Autisiodero, depositio Heladii Episcopi. *Corbeia Monasterio, Translatio corporis Sancti Gentiani Martyris.*

VII. Idus Maii. In Axiopoli, Quirilli, Quindei, Zenoni, Tarso, Ciliciæ, Afrodisi, Jocundi, Firmi, Mediolano, Apostolorum Joannis, Andreę, & Thomę in Basilica ad portam Romanam. In Persida, Martyrum trecentorum decem. Constantinopoli, natalis sancti Timothei. Romę via Latina, Gordiani, Primuli, natalis S. Beati Confessoris.

VI. Idus Maii. Romę via Latina, in cœmeterio ejusdem, natalis Gordiani, Julii. In cœmeterio Prętextati Romę, natalis sancti Epimachi, Majoris Confessoris,

A Quarti, & Quinti, & Probatę, Mœcę, Petri, Januarii, Fortunionis, Teclę, Axiopoli, [a], Cyrilli, Cendis, Dionii, Accisi, Crispionii, Zenonis, Afrodisi, Privati, Giddini, Petri, Saturnini, Dativi, Fortuni, Lucellæ, Maxime, Mattonæ, Mutaci, Cicili, Victuri, Januari, Sacusæ, Bonosæ, Victurinæ, Majuli, Constantiæ, Maximæ, Januarii, Gemini, Samini, Peregrinæ, Eri, Senteri, Marulli, Felicis, Indici, Reflenti, Tinni, Felioni, Tuinti, Seleuci, B Zetulæ, Januariæ, Fortunati, Tedetiæ, Tonati, Rogatæ, Paulinæ, Januari, Ninæ, Honori, Candediæ, Secundi, Saturnini, Donati, Salutoris, Felicis, Marci, Nappoli, Coddei, Dati, Naso, Mosi, Satuli, Victuris, Masuti, Malchi, Severi, Martiani, Fortuni, Saturi, Quintali, Fidelis, Severioli, Quinti, Fausti, Donati, Exeruati, Birici, Septimi, Lucini, Restituti, Dativi, Januariæ, Ninæ, Felicis, Saticæ, Marcellæ, Tulæ, Matronæ, Lucusæ, Victuriæ, Feliciæ, Jocundæ, Gloriosæ, C Rogatinæ, Victurinæ, Juliæ, Primæ, Fortunati, Mariæ, Rogatæ, Monni, Jacobi, Septimiæ, Maurelli, Incidi, Tuni, Felicionis, Seleugi, Honorati, Saturni, Lucini, Zeberiæ, Venusti, Saturnini, Quintulæ. Item Cyrilli, Dionysii. Et alibi depositio Juvenalis, & Job Prophetæ.

V. Idus Maii. In Sirmia, natalis sancti Montani. In Africa, Majuli, Victorini, Fortunati, Septimi, Julii, Crispi, Januariæ, Primuli, Manili, Nerei. Item Ma- D nilis, Victuriæ, Fortunati, Januari, Jocundi, Syppiani, Æpimini. Via Salaria, milliario vigesimo secundo, natalis sancti Anthimi. In Asia, natalis sanctorum Demetrii, Taddei, & depositio Nepotiani. *Viennæ, depositio Mamerti, & Mamertini Episcoporum.*

IV. Idus Maii. Romæ, natalis sanctorum Nerei, & Achillei fratrum. Et alibi, natalis sancti Pancratii, Gradi & Soteris Virginis, Joannis, Achillis Moysei, E Afroditi, cum aliis numero quingenti quatuor, quorum nomina Deus scit, Alexandri, Moisitis, Julii. In Africa, Prancati.

III. Idus Maii. In Alexandria, natalis sanctorum Afrodisii, Agrippæ, Savini, Grifi, Lucii, Cyrillæ, Cridulæ, cum aliis duobus, Juvini. *Trajecto porto in Gallia, depositio sancti Servacii Episcopi & Confes-* F *soris.* In Palæstina, Taraci, Probi, & Andronici. In Polentia, passio sancti Victoris, & Saturnini. In Alexandria, Agrippæ, Veris, Cyrilli, Savini, Maximi, Creuili, Gagi, & depositio Sebastiani Episcopi. *In civitate Autisiodero, depositio, & translatio sancti Marcelliani Episcopi,*

Pri-

[a] *Axiopoli* Ex urbe Mœsiæ Axiopoli Axiopotum M. tyrem fecerat Acherius.

Pridie Idus Maii. In Syria, Victoris, & Coronæ, qui simul passi sunt. In Africa natalis sancti Secundiani, Quarti, Victoriani, Jan...i, Medion, Alexandri, Afraniani, Maximini, Proculi, Audacti, Adeodati. In Asia, sancti Maximini. Mediolano, Victoris, Timoris, Felicis, Rustici, & sanctorum trecentorum quatuor Martyrum, qui cum S. Cyriaco passi sunt. *Arvernis, dedicatio Ecclesiæ S. Agricolæ.*

Idus Maii. In Syrmia, Timothei, & alibi septem Virginum, Alexandri, Digni, Chr... In Sardinia, Simplicii. In portu Romano, Præstabilis, Victoris, Cyrici, Jani, Eracli. Mediolano, Victoris. Lamsaco, Passio sanctorum Petri & Andreæ, Pauli, & Dionysii, Julii. *Augustiduno, Retici Episcopi.*

XVII. KAL. Junii. In Isauria sanctorum Aquilini, Victoriani, Heraclii, Paulini, Minermi. In civitate Piceno, Ausomi, Florentii, Diocletiani, Meminii, Justi. In civitate Ephefo, Mengenis, Gajoni, Juvenal. In civitate Corthosa, Vincentii, Niceruni, Hereli, Pauli, Mineri, Aquili. Item Pauli, Monorgi. Gai. In Autisiodero, vico Caiaco, passio sancti Peregrini Episcopi primi civitatis ipsius. *Tricassino, passio S. Fidoli Presbyteri, & Confessoris.*

XVI. KAL. Junii. In Alexandria, Victoris, Basiliæ, Silvani. In Roma, Parth... nii, Gallicori, Epori, Liberii Episcopi. Neveduno, Heraclii, Pauli, Minerii, Agulini, Victoris, Arthemii, Calcori.

XV. KAL. Jun. In Alexandria, Potamonis Presbyte..., Hortasii, Serapionis, Panteri, Dioscori, Pami, Pentecon Diaconi, Cenron, Dativi, Luci, Maximæ, Hermon Lectoris cum aliis quatuor Martyribus. In Ægypto, Dioscori Lectoris, qui multa passus est. Constantinopoli, Effuci, Serapionis, Bustasi Presbyteri, Patamon, Panteri, Peteclondi, Eran Lectoris, Dativi, Martiani, Luciosi, Lucianæ, Eginæ. Et alibi natalis sanctorum Cassi, Victoris, Juliani.

XIV. KAL. Jun. Romæ, natalis sanctorum Caloceri, Parteini eunuchorum, & uxorum eorum. Hi sub Decio imperatore occisi, & requiescunt in cœmeterio juxta viam Appiam. In cæmeterio Calesti, via Appia, Paterni, Galicori, Ivdi, Seleuci, Felicis, Elonici, Christi, Caionicæ, Juliæ. Item Urbani, Ingenuæ, Saturni. In Alexandria, natalis sancti Areni Diaconi. In Cæsaria Cappadociæ, natalis sancti Poliochi. In Africa natalis sanctorum Quinti, Primuli, Salusti, Fortunati, duorum Donatorum, Primi, Indicæ, Lugustę, Rogatæ, Urbanæ, Romanæ. In Getulia, natalis sanctorum Emeli, Baseli, Prætextatæ, Basiliæ, Parthimi.

XIII. KAL. Jun. In Africa, natalis sanctorum Victoriæ, Marcellosæ, Salsæ. Romę, via Salaria, Basilissæ, Aurei, Nustiæ, Nemavi, Baudeli Martyris. Et alibi natalis sanctorum germanorum, Gervasii, Protasii, & depositio Vellesi, & Fausti Episcoporum.

XII. KAL. Jun. In Mauritania, Timothei, Poli, Eutici Diaconi. In Provincia Cæsaria, Epoli, Eutici, Jocundi. In Africa, natalis sanctorum Maurellæ, Quinti, Primuli, Salusti, Fortunati, Nirillæ, Primi. In Cæsaria Cappadociæ, Polieucti, Victuri, Donati, Quinti. In Britannia, natalis Timothei Diaconi. Et alibi Matthæi Apostoli. In civitate Autisiodero, depositio beati Valis Presbyteri, & Confessoris.

XI. KAL. Jun. Romæ, natalis sanctorum Faustini, Timothei, Venusti, Casti, Emili, Gotti, Rogati, Maxenti, Felicis, Januarii, Concessi, Albini, Rogatiani. Item Casti. Item Plassi. In Corsica insula, passio S. Juliæ Virginis & Martyris. In Cæsaria Cappadociæ, natalis S. Poliocti.

X. KAL. Jun. Spanis, natalis sanctorum Epictiti, Aptonii, Basilii Episcopi. Item Aptonii, Jocundi. In Africa, Quinti, Luci, & passio sancti Desiderii Episcopi, Juliani, Felicis, Montanæ, Januariæ, Emiliæ, Nonnæ, Alemeridi, Asti, Basilei Episcopi, Victuri, Firmi, Montani, Juliani, Victurici, Fideli, Donati, Niciæ, Fausti, Timothei, Silvani, Foci. *In civitate Autisiodero, depositio & translatio S. Helenæ Virginis.*

IX. KAL. Jun. In Histria, natalis sanctorum Zebelli, Servuli, Secundini. In Africa, natalis sancti Saturnini, & aliorum VI. Martyrum. In portu Romano, natalis sancti Vincentii. In Syria, Zoeli, Saturi, Timini, Saturnini, Servili, Felicis, Silvani, Fortuni. Item Zoeli, Striæ, & Diocli, Maximini. In Gallia, civitate Namnetis, natalis sanctorum Rogatiani, Donatiani germanorum.

VIII. KAL. Jun. In solo Tusciæ, civitate Blera, natalis sanctorum Sententiatæ, Vicentii & sanctæ Julianæ. Mediolano, depositio Dionysii Episcopi, Polegrati, & aliorum quatuor coronatorum, Vincentii, Joannis, Marii. In Oriente, Eusebii. Via Nomentana milliario nono, natalis Urbani Episcopi. In cœmeterio Prætextati, Dorostoli. In Africa, Fabiani, Septimi, Julii. In Ephefo, Joannis Apostoli, Saturnini. Tomusii, Victuri, Istiali, Victuriæ, Flavii, & depositio S. Marcelli.

VII. KAL. Jun. Natalis sancti Æraclii, Pauli, Mindinæ, Jocundi. In Africa, item Pauli, Anteon, Quadrati, Rufini, Valeriæ, Magni. In civitate Tuscia, natalis sancto-

ctorum Feliciſſimi, Eracli, Paulini, Menedinæ, Saturi, Victuri, Saturnini, Maurini. Item Saturi, Fortunati, Thomedi. In territorio Autiſioderenſi, loco Quotiaco, paſſio S. Priſci Martyris cum innumera multitudine.

VI. KAL. Jun. In Alexandria, natalis ſanctorum Aquili Presbyteri, Evangelii, & aliorum quatuordecim. In Tomis, Eliæ, Luciani, Zotici, Martialis, Victuri, & Maurinæ, Servuli. In Africa, natalis ſanctorum Sacci, Julii, Vaamæ, Carpiæ. In Sardinia, Salutiani, Eutrici, Creſcentini, Titiani, Quinti, Stabuli.

V. KAL. Jun. Pamphilia, Zetuli, Primi, Nonni, Eureſi, Julii. In Africa, Portuni, Ariminie, Secundini. In Sardinia, Emili, Felicis, Primiani, Luciani, Jocundiani, Lucii. Romæ, via Nomentana milliario tertio decimo, natalis Sanctorum Epicati, Euſtaſi, Victiæ, Caſtulæ. Item Epicati, Octubri, Uroriæ, Vippiapili, Homini, Marcili, Ciconiæ, Maximi, Filomini, Aviciæ, Commieni, Martiani, Flumini, Mariani, Caſtulæ cum aliis novem. *In civitate Pariſius, depoſitio S. Germani Epiſcopi & Confeſſoris.*

IV. KAL. Jun. In Ciballis, natalis S. Pollionis Lectoris & Martyris. In Nicomedia, ſancti Cyrili. In Africa, natalis ſanctorum Primi, Aaccidiæ, Paſſimoni, & aliorum centum quinquaginta trium. Treveris, depoſitio Maximini Epiſcopi de antiquis. Romæ via Aurelia, natalis ſancti Reſtituti Martyris. Via Tiburtina, ſeptem germanorum. In Hiſpaniis, natalis ſancti Gentii. Antiochiæ, Sicimodi, Baſſi, Venuſti, Victuri, Pullieni. In Cæſaria Cappadociæ, Carelli, Primuli, Finodi, Venuſti, Tredentei, Jocundi. In Anaunia ſanctorum Siſinni, & Alexandri Martyris, Romæ, natalis ſanctæ Petronillæ, Alexandri, Martyrii.

III. KAL. Jun. In Antiochia, natalis ſanctorum Sici, Palatini Turribus Sardiniæ, natalis ſanctorum Gabini, Criſpoli. In Nicomedia natalis multorum Sanctorum.

Pridie KAL. Jun. In Aquileja, natalis ſanctorum Canti, Cantiani, Proti, Criſogoni, & Cantianillæ. Carthagine, Dacianæ. Turribus [a] Sardiniæ, Creſcentiani, Memmii. In civitate Syrta, Daciani. Romæ via Aurelia, natalis ſanctorum Proceſſi. Martiniani, Frimini. Natalis ſanctorum Gaulieni, Germani, Victuri, Silvani, Theleſfori, Victurini, Donati, Iſtiali, Terti, Rogati. Item Germani. Item Silvani, Honori, Ciliciæ, Tertulæ. Lantæ, Victuriæ, Fortunati, Maximæ, Rogatæ, Pauliciæ, Agapiæ, Caſtulæ, Amellæ. Item Tertulæ, Lupi, Juſti, Teclæ, Firmi. In Antiochia, Paulini & Ilici.

MENSIS JUNIUS

HABET DIES XXX.

LITANIA INDICENDA.

KAL. Junii. In Theſſalonica, Octavi. In Antiochia, Zoſimi, & Teclæ Virginis. In Africa Criſpini. Romæ Juvenci, Cyriaci, Nicomedis Martyris, Exuperanti, Eracliæ. In Theſſalonica, Luciæ Virginis, & Auceiæ Regis Barbari, Rogati, Germani, Silvani, Bullodi, Ceciliæ, Tertuli, Lantæ, Victuriæ, Gai, Fortunati, Maximi, Rogatæ, Paulinæ, Agapiæ, Caſtulæ, Coteuſæ, Novellæ, Agapæ, Carpæ, Urariæ, Bublaſæ, Fortunati, Martini, Saturnini, Baiani, Rogatiani, Honorati. Item Martiani, Saturnini, Pontini, Pauli, Petronii, Rutiliæ, Quietiæ, Januariæ, Novelli. Item Januariæ, Soſiæ, Fedoſæ, Victurinæ, Matronæ, Caſtulæ, Rogatiani, Quinti, Marci, Geminæ. Item Pauli, Martialis, Mituni, Verici, Caſſi. Item Saturnini, Felicis. Item Martiani. Item .... Rogati, Jannis. Item Fortunati, Martiani, Saulis, Caſti. Item Januarii, Donati, Hortenſi. Item Saturnini, Martini, Malchi, Silvani, Quinti, Felicię, Silleſę. Item Januarię, Fortunatę, Victurię, Marię, Primę, Gemellinę, Fauſtini. Item Novellę, Donatellę, Getuli, Barici, Urbani, Romani, Primię, Tertulę. Item Caſtæ, Maximæ. Item Urbani, Optatæ, Matronæ, Meloſæ, Metuni, Meloſi, Secundi, Gemellinæ. Item Urbani, Saturnini, Juli, Surdidæ, Silvanæ, Rufinę, Ninæ, Sepaci, Vincenti, Priſci, Hilari, Felicis, Caſtulæ, Arabi, Publi, cum aliis centum viginti, Lupi, cum aliis duodecim, Catulini, ... Bloſi, Martiani, Haiani, Marcelliani, Fledi. Item Marcelliani, Caſti, Marci, Majuri, Proceli, Pagati, Tertii, Siliſſæ, Feſtulæ, Majoſæ, Thimotei, Marcellinæ, Rutili, Germani, Joannis, cum aliis nonaginta. Vienna, Claudii Epiſcopi.

IV. Non. Junias. Romæ Marcellini Presbyteri, & Petri Exorciſtæ, & Marcellini Presbyteri, Tomati, Rogati, cum aliis quadraginta duobus, Secundi, Maximæ, Martiani, Silvini, Flaviani, Pauli, Petri, Victuriæ, Matronæ, Fauſtæ, Extricatæ, Antoninæ, Saturinæ, Donatæ, Reductæ, Maximæ. Item Saturnini, Pauli, Ju-

[a] turribus) Lege Calaribus.

Juliæ, Florentini, Fortunati, Maximæ, A Urbanæ, Feliciſſimæ, Juſtæ, Flaviæ, Matronæ, Martiæ, Valentinæ, Fortunati, Venuſtæ, Donatæ, Mariæ, Gallicæ, Tertuli, Vatalicæ, Evantii. Item Juliæ, Sammatæ, Poſſinnæ. Item Saturninæ, Concordiæ. Item Donatæ, Felicis, Valentini, Juanuariæ, Maſtillæ, Luci. Item Martæ, Marcellæ, Proci, Datulæ, Victuriæ, Joviani. Item Maximæ, Felicis, Tertulæ, Caſtulinæ, Gaudoli, Modiani, Juſti, Saturi. Item Saturi, Felicis, Donatæ, Januari, B Fortunati, Saturnini. Item Juliæ, Ninæ, Honoriæ, Donatæ, Calponiæ, Extricatæ, Felicis, Saturnini, Donatæ, Cenoni, Primoſi, Secundi, Januariæ, Rogatæ, Fauſti, Fontei, Tertuli, Paulæ, Rogatæ. Item Secundæ, Januariæ, Martialis, Felicis. Item Felicis, Fortunatæ, Januariæ, Adjutori, Fortunati, Nomitiæ, Paulæ, Rogatæ, Victuriæ, Donati, Mavori, Puſſi, Primæ, Urbani, Tuvini, Januarii, Sintionis, Juliæ, Martianæ, Nondinari, Caſti, Dati, C Florentinæ, Victuriæ, Piſcinæ, Caſtulæ, Saturnini, Victuriani, Forrunati, Ninæ, Nundinæ, Saturninæ, Cæciliæ, Marinæ, Lucioſæ, Feliciæ, Maximæ, Primæ, Forminæ, Evaſi, Seldini, Tertii, Fuſci, Marcellinæ, Juſtæ, Evaſiæ, Sarmiciæ, Rudiliæ, Mariæ, Salpurniæ, Caſtulæ, Caſtuli. Item Saturnini, cum aliis ſexaginta ſeptem, Juviniani, Saturnini, Oratii, Latinæ, Sabinæ, & depoſitio Macellini, Jocundi, Julii. In civitate Cæſaria, Thamaſi, Honorati, Seleuci, Porfiri, Phamfili, D Paleſtini, Rogatæ. In Campania, Heraſini Epiſcopi. Lugduno Galliæ, quadraginta, & ſex Martyrum, hoc eſt, Rogatiani Epiſcopi, Zachariæ Presbyteri, Vethi, Macharii, Aſclipiaditi, Silvii, Primi, Ulpii, Vitalis, Commini, Octobris, Philomini, Gemini, Juliæ, Albinæ, Gratæ, Miliani, Potamiæ, Pompejæ, Rodiani, Bliſſi, Quartæ, Maternæ, Hilpis Diaconi, Maturi, Athi, Alexandri, Potici, Blandini, Juſti: Hi ſunt, qui in carcere ſpiritum reddiderunt: Ariſtei, E Cornili, Zoſimi, Titi, Julii, Zotici, Apolloni, Germiniani, Juliæ, Auſoniæ. Item Emeliæ, Jamnicæ, Pompeiæ, Domnæ, Amiliæ, Juſtæ, Tiophimæ, Antoniæ, Ninæ. Lugduno, Vincentii, Ninæ, Priſci, Sepace, Hilari, Felicis, Caſtulæ, Epagati, Ameliæ, Donati. Et alibi, depoſitio Barbaruni Presbyteri, Humati, Evaſi, Honoratæ, Vincentiæ. Romæ, Martyrum quadraginta octo.

III. Non. Jun. In Africa, Quirini, Abi- F diani, Gai, Donati, Nepori, Papozinci, Januariæ, Demetriæ, & aliorum centum quadraginta ſeptem; ſanctæ Julianæ Virginis & Martyris. Apud Arecium civitatem Tuſciæ, Laurentii. Natalis ſancti Thomæ Apoſtoli, Romæ, Marcelli, Avidi, Gai, Donati, Meſomi, Paſſemi, Saturni, Januarii, Victuriæ, Viriani, Donati, Urbani, Felicis, Veneriæ, Rogatianæ, Fortunati, Extricati, Victurinæ, Gorgoniæ, Togæ, Felicitatis, Valeriæ, Priſcæ, Paulæ, Fortunati, Donati, Victuriæ, Senerei, Caſſiani, Quinti, Zetulæ, Victurini, Silvani, Gagię, Rogatiani, Aurili, Aproni, Nabori, Quinti, Metuanæ, Liboſi, Emeriti, Sexuti, Fructi, Severi, Secundi. Item Januari, Flori, Tyturii, Donatæ, Januariæ, Severæ, Honoratæ, Saturnini, Victuriæ, Fortunatæ, Publi, Romani, Petri, Veriani, Apronii cum aliis octoginta quatuor. Emaritæ, Septimini, Saturnini, Amaſii, Oraſi, Luciani. *Aurelianis civitate, depoſitio ſancti Leiſardi Epiſcopi.*

Pridie Non. Jun. Neveduno civitate, Zotici, Attali, Eutici, Amaſi, Quirini, Juliæ, Saturnini, Gadduni, Ninitæ, Fortunioni, & aliorum viginti octo, Cypriani Epiſcopi, Ebuſti, Ruſtici, Silvii. In Sabaria civitate, Quirini, Romæ natalis ſancti Pieti, Arecii, Daciani. In Sicilia, natalis ſanctorum Expergenti, Chriſtæ, Italii, Philippi, Euſtici, Ruſtici, Ruſtuli, Juliæ, Saturninæ, Jejaconi, Mænæ, Fortuni, Creſcentiæ, Jocundiani. In Sabaria civitate, Ruſtuli, cum aliis duobus.

Non. Jun. In Ægypto, Martiani, Nigrandi, & Apollonii, Feliculæ, Joci. In Africa, Evaſi. Privati, Romæ miliario ſeptimo, Filoculæ, Felicitatis, Pappiæ, Gregorii, Gai, Rutiani, Saturnini, Rogatæ, Hetari, Victuri, Muſtuli, Ingeni, Secundi, Mauri, Urbici, Secundiani, Caſtulæ, Candidæ, Primæ, Felicianæ, Fortunatæ, Martiali, Juliani, Nicandri, Sacri. In Iſtria, Zoli, Saturi, Timini, Saturni, Servilii, Felicis, Silvani, Fortunati, Mammeri. *Corbeia, Translatio corporis ſancti Præcordii Confeſſoris. Et depoſitio ſancti Bonifacii Archiepiſcopi.*

VIII. Idus Jun. Neveduno, Amantii, Lucii, Alexandri, Alexandriæ, Donatæ, Peregriæ. Paſſio ſanctorum Martyrum Vincentii Epiſcopi, & Benigni Diaconi. In Africa, Zotici, Camaſi, Philippi, Attali. Gratianopoli, depoſitio Cærati Epiſcopi. *Et alibi depoſitio B. Claudii Epiſcopi.*

VII. Idus Jun. In Byzantio civitate, Pauli, Fortunati, Marci, Primoſi, Achaci Monachi. In Africa, Victuri, Evaſi, Privati, Januarii, Donatæ, Spiſſinæ, Quirilli. In Cæſaria Cappadociæ, Lucianis Martyris.

VI. Idus Jun. In Ægypto, natalis Martiani, Jocundi. In Cæſaria Palæſtinæ, natalis Eriſti. In civitate Doroſtero, natalis ſancti Marci, Lucii. In Nicomedia, natalis Vitici, Ne-

Nestori, Carolapidis, & Marinę, Foci In Sardinia, natalis S. Salustiani, Silvianiani. In Cęsaria, Dorostoli, Martię, Mutianę, Helianę, Luciani, Zotici. In Africa ., Januarię, Donatę, Spesinę, Julii. In Nicomedia, Eustili Episcopi. *In Gallia, civitate Suessionis, depositio S. Medardi Episcopi & Confessoris. Rotomago civitate, depositio S. Geldardi Episcopi & Confessoris.*

V. Idus Jun. In Alexandria, Maximi Presbyteri, Diomedis, Amantii, Muciani, Alexandri, Januari. Romę Militum tredecim. In Gallia, Pompeiaco, passio S. Vincentii Martyris. Nomentana civitate, passio sanctorum Primi & Feliciani Martyrum.

IV. Idus Jun. Romę, natalis Basilidis, Auris, Rogati, Januarii, Cassiani, Victuri, Martini, & aliorum. In Hispaniis Crispoli. In Nicomedia, natalis sancti Zacharię Martyris. *Autissiodoro, depositio Censuri Episcopi.*

III. Idus Jun. Romę, natalis sanctę Basillę, & sanctorum Crispoti, Restituli. Et alibi, Translatio corporis Fortunati Episcopi. In Aquileja Emeritæ, Acreti, Victoriani, Victoris.

Pridie Idus Jun. Romę, natalis Aurili, Luci, militum quinque, Cirini, Naboris, & Nazarii, Tripoli; Macidaletis, Zaboni, Aurili, Donatellę, Secundæ.

Idus Jun. In Africa, Luciani, Fortunati, Crescentiani, & Teclę Virginis. In Persida, natalis S.Bartholomęi Apostoli. Romæ miliario septimo, Feliculi, Januarii, Silvani.

XVIII. KAL. Julias. In Papia civitate, natalis sancti Antigoni, Afri. In Africa, Quintiani, Theodoli, Festivę, Cancianillę, & Canciani. In Aquileja, natalis S. Proti, Jacincti. Suessionis civitate, passio sanctorum Rufini & Valeri Martyrum. *In civitate Aurelianis, Translatio corporis S. Aniani Episcopi.*

XVII. KAL. Jul. In Dorostoro, natalis sancti Ysici, Felicis, Lupi. In Aquileja, Cantiani, Proti, Clementis. In Constantinopoli, natalis sanctorum Nuci, Migetię e Mingini. In civitate Barbaria, Gaiani, Joviani, Philippi. In Lucania, Viti, Candidi, Cantiani, Cantianillæ, Proti, Grisoni, Arteon, Quintiani, Theodoli', Jocundi, Silvii. In Lucania, natalis sanctorum Viti, Modesti, Crescentiæ.

XVI. KAL. Jul. In Africa, natalis sanctorum Diogenis, Micæ, Valeriæ, Martiæ. In Sicilia civitate, Saturnini, Cendei. In Antiochia, Cyrici, Juliæ matris ejus, & cum eis quadringentorum Martyrum. *In civitate Namnetis, natalis S. Similiani.*

XV. KAL. Jul. Romæ, Quiriaci, Blasti, Nicandri. Enedorostoli, Isici, Aquilæ, Canti, Cantiani, Cantianellæ, Proti. Alexandriæ, Dioscori, & Marini Martyrum, Romæ . . . . . ogeni, Aquileja, Cyriæ, Muscæ, Valeriani, Mariæ. *In Aurelianis civitate, Aviti Presbyteri.*

XIV. KAL. Jul. In Africa, Martiæ, Emeli, Felicis. Romæ, Marci, Marcelliani, ... Pauli, Cyriaci. Ravenna, natalis sanctorum Martheri, Felicis, Emeli, Crispini. In Alexandria, natalis sanctæ Marinæ, Theoni.

XIII. KAL. Jul. In Mediolano civitate, natalis sanctorum Nazarii, Gervasii, Protasi, & Celsi pueri, Martyrum. Romæ Hippoliti, Honorii, Evoli, Petri, Valeriæ, Marcelli, Vitalis, Ursicini.

XII. KAL. Jul. In Tomis civitate, Pauli, Cyriaci, Paulæ, Feliciani, Thomæ, Felicis, Emeli, Vitalis, Crispini, Martyriæ.

XI. KAL. Jul. Saturnini, Quiriaci, Apollinaris, Bellici, ... Crisini, Primi. Januariæ. In Sicilia, Rufini, & Martiæ. In Cæsaria Cappadociæ, depositio sancti Eusebii Episcopi, Hipericli, Saturninæ, Stutiæ, Ineriæ.

X. KAL. Jul. In Antiochia, sanctorum Gandalici, Juliani, Grapi, & sanctorum Martyrum nongentorum tredecim; quorum nomina habentur in libro vitæ. In Persida, natalis S. Jacobi Alfæi Apostoli. In Alexandria, natalis S. Rufi Martyris. In Britannia, Albani Martyris, cum alii nongentis septuaginta & octo. *In Nola civitate, natalis S. Paulini Episcopi & Confessoris. Et alibi depositio sanctæ memoriæ Niceti Episc.*

IX. KAL. Jul. In Nicomedia, Aviti, Cinzami, Lectoris, Aritionis, Amirati, Alici, Capitonis, & aliorum . . . . XXVIII.

VIII. KAL. Jul. In Provincia Palæstina, natalis S.Joannis Baptistæ & Prophetę. In Epheso, S. Joannis Apostoli Evangelistæ. Romæ, Festi, Luceiæ cum aliis viginti duobus, *Augustiduno, depositio S. Simplicii Episcopi.*

VII. KAL. Jul. Thessalonica, Lanitani, Thesaulonicę, Bigati, germanorum, Lucceię Virginis, & Auceię Regis. Eodem die, natalis Vigilii Martyris, & sociorum ejus.

VI. KAL. Jul. Romę, Joannis, & Pauli. In Africa, Gaudentii, Felicis, Agapiti, Emeritę. In Alexandria, Agathoni, ... iceię Virginis, & Diogenis.

V. KAL. Jul. Romæ, miliario nono, Crispi, Crispiniani, Felicis, Spinellæ, & septem germanorum. In Hispania, Crescentis, Juliani, . . . inesi, Primitivi, Justini, Tacthei, Eugenii, Novatiani, Clementis, Marcellini, Zebdini, Felicis, Hinusti, Zoenii, Marcelli, Italicę, Lelii, Capitonis, ... ini Tuechii, Silvani. Eodem die, natalis sanctorum Martyrum Justi, & Clementis atque Octaviani Pontificis. *Ambianis, Inventio san-*

sanctorum corporum Fusciani, Victorici, atque Gentiani Martyrum. Oia insula, translatio corporis S. Florentii.

IV. KAL. Jul. In Africa, Sabiani, Felicis, Elaphi, Venusti, Eunuchi, Crescenti, Alexandri, Theoni, Arionis, Ploenis, Astesri, Apolloni, Amphimonii, Philosisi, Melvii, Dionysii, ... unus, Pannus, Plebicus, Dioscori, Tribani, Capitulini, Nicę, Gurdini. In Alexandria, Sanctorum Sereni, Theodori, Pastusi, Titiri, Dionysinæ, Passimi, Plesici, ... astæ, Ambeniari, Dioscori, Orion, Treban, Captulini, Orion, Seneri, Plutarci, Herenei Episcopi, Heracli, Heroti, Potamini, Marcelli, Basilidi', Leonidi, Pamboni, Orio, Panuberi, Tilinæ, Nonnicæ, Sinidi, Memmii, Juli. Lugduno Galliæ, Herenei Episcopi, cum aliis sex, Leonidis, Plutarci, Sereni, Pontaminę, Marcelli. *Romæ, Leonis Papæ.*

III. KAL. Jul. Romæ, natalis sanctorum Petri, & Pauli Apostolorum, & aliorum nongentorum octoginta & septem Martyrum. Et Dedicatio baptisterii antiqui.

Pridie KAL. Jul. Romæ, natalis sanctorum Timothei, Italiæ, Gelati, Zoil, Italicæ, Cursici Presbyteri, Leonis Subdiaconi. In Agrippina, Asclivi, Pamphilii. Lemovicas, depositio S. Martialis Episcopi.

MENSIS JULIUS HABET DIES XXXI.

KAL. Litania indicitur. In Nicomedia, Zoeli Martyris. Romæ, Gaii Papæ, & natalis sanctorum Luceiæ Virginis, & Auceiæ Regis, cum aliis octo. In eadem urbe Esici, Processi, Marinæ, Antoni, Sereni, Victoris. In Mesopotamia, Zoeli cum aliis sex: Orion cum aliis octo. Et aliorum ducentorum sexaginta octo. In Antiochia, Severiani, Zeli, Epasi. In monte Or, depositio Aaron Pontificis. Et depositio Primi, Idoni cum aliis. Augustiduno, depositio beati Leontii Episcopi. In Persida, passio sanctorum Apostolorum Simonis Cananæi, & Judę Zelotis. *Egolisma civitate, depositio beati Eparci Episcopi. Cinomannico Anisola Monasterio, depositio S.P. Karilesi Presbyteri, & Confessoris.*

VI. Nonas Julias. Romę, Damasi, & militum duorum, Processi, Martiniani, Calesti. Et natale Eutici. Et depositio Meltiadis Papæ, Hisici. Amidæ, Amigradinæ, Arixi, Jocundianillæ. Turonis civitate, sanctę Monegundæ.

V. Non. Jul. In Edessa Mesopotamiæ, natalis & translatio corporis S. Thomę Apostoli, qui passus est in India. In Alexandrina, Triphonis, Menelai, Cirionis, Cyrilli, ... forsenis, Aprici, Juli, Christi, Juliani, Hecracli, Eologi, Emerionis, Cyrionis, Horestis. In Tarso, Severi, Helionis, Stracei, Montani, Adriani, ... sici, Germani, Partheni, Pauli. Constantinopoli, Eufemię, Acaci, Ammonis, Thomæ, Tripon, Menelai, Cerialis, Baraclæ, Eologi, Cioniæ, Juliani, Demetri, Horestis, Heliodori, Strategi, Aminidi, Jocundi, Martyri, Ammi, Sustrati, Timothei, Chienii, Cyriani.

IV. Non. Jul. In Africa, Jocundiani in altum missi, & Martyris. In Syrmia, Sabatiæ, Innocentii cum aliis xcx. *In Gallia Turonis, Ordinatio Episcopatus, & translatio corporis S. Martini Episc. & Conf. & dedicatio basilicæ ipsius. Beturino, natalis sancti Lauriani Episcopi, & Confessoris.*

III. Non. Jul. In Sicilia, Agatoni, Triphonis, Justi. Et in Tomis, Stratonis, Theodoti, Meronæ, Rodesiæ, Secundi, Thomi, Magrini. Item Theodoti. In Alexandria, natalis S. Arpotis Confessoris.

Pridie Non. Jul. In Alexandria, Artoti, Zeti, Pallati, Philippi, Severi, Juliani. In Syrica, Neveduno, Zotici, Amandi, Artetis. Augustiduno, depositio Legontii Episcopi & Confessoris. *Depositio S. Goaris Presbyteri, & Confessoris.* Et Octavę Apostolorum Petri & Pauli.

Non. Jul. In Alexandria, Parthenii, Eraclei, Eudomoni, Helei, Apolloniæ, Novi, Publicum aliis decem & novem. Et alibi Parthemi, Animasi, Pyvidui cum aliis septem. Et alibi, Alexandri, Parthimi.

VIII. Idus Jul. In Nicæa, Sustrati, Speri, Eracli. In Syrmia, Sanctorum Perenti, Cęcyriæ. In Cæsaria Cappadociæ, Procobi, Quarti, Felicis. In Sicilia, Prancati. In Taurominio, Seperi, Corneliani cum aliis sexaginta. In Nicæa, Pladi, Emmi, Senatoris, Alphi, Severi, Honorati, Eucoli, Elenti, Straton, Arthemi, Eudomoni, Heliæ, Novasi, Apolivi cum aliis octodecim. In Heraclea, Joannis, Apri, Anteoloci, Glieteri, Perenti, Stratonis. Et alibi, Agrsti, Primoli.

VII. Idus. Mediolano, Mochi. In Tomis Sanctorum Zenoni, Minę, Vitalis, Rufinę, Evangeli, Usisi, Agnetis, Cyrili Episcopi igni traditi. In Sicilia, Feliciani. Romæ, natalis Virginum Florianæ, Faustinæ, Anatoliæ, & Fraterni Episcopi.

VI. Idus Jul. Romæ, Priscillæ, & natalis sanctorum septem germanorum, idest, Felicis, Philippi, Vitalis, Martialis, Alexandri, Silani, Januarii, & militum quatuor, Rufinæ, Secundæ, Lucini. In Sabinis, Anatholiæ, Victuriæ. In civitate Tomis, Martiani, Dom-

Domni, Tromedi, Joannis, Sesini, Aurilianidis, Emiliani, & aliorum triginta sex. In Alexandria, Leontii, Mauricii, Meliti, Achillei, Daneli, Corioni, Attoni, Zesoni, Eustasi, Actavi, Aniceti, Theodori, Christi, Candidi, Gorgonii, Arcelai, Cyrini, Eufrodisi, Gelani, Autici, Azeli, Attenei, Gagi, Sisionæ, Auxenti, Valentini, Droditi, Faustasi, Aureli, Gorgodiani, Cyrion, Coroli, Nostini, Sisinnæ, Castrini, Apolloni. In Antiochia, Maximi, Rodogi, Vironici, Domninæ, Maximæ, Diogenis, Machari, Timothei, Zorchei, Isici, Moenis. In Africa, sanctorum Januarii, Marinæ, Naboris, & Felicis. Et alibi, militum duodecim. In Armenia, civitate Nicopoli, Milionis, Diomedis, Antonii, Anitici, Theodoli, Cessi, Gajani, Clerici, Sisinnæ, Nigdoni, Theodoti, Cyrilli.

V. Idus Jul. In Africa, Mariani, & Januarii, Juliani. In Armenia, civitate, Nicopoli, Januarii, Pelagiæ. Romæ, sanctorum Stephani, Leontii, Mauricii, Domni, Militonis, Achillei, Danilæ, Diomedis, Cyrici, Antoni, Jason, Joannis, Eustasi, Octavi, Emiliani, Sisinni, Anici, Theodoli, Cessi, Candidiani. Item Archelai, Gurgonii, Cyrini, Afrodisi, Gajani, Clerici, Antoni, Gagi, Auxenti, Valentini, Flavii, Nicaoni, Theodori, Faustasi, Aureli, Gordiani, Cyrioni, Cyrilli, Castri, Sancti, Eutichii, Majuli, Silvii. In Syrmia, sancti Martiani. Antiochia, Prodixæ, Veronicæ, Speciosæ. In Mauritania, Martiani. In Alexandria, Eutici. *Et beatæ memoriæ Benedicti Abbatis.*

IV. Idus Jul. in Aquileja, Fortunati, Armageri. In Sicilia, natalis Naboris, Felicis, Eustasi, Antonii. Mediolano, Naboris, Felicis, Primitivi, Julii. In Cæsaria, sancti Divi, Corninsi. *Lugduno Galliæ, depositio Viventioli Episcopi.*

III. Idus Jul. In Alexandria, Seraponis, Tropiimei, Melei, Evangelii, & Propoli, Attali, Gelonis, Menei Presbyteri, Tropimiæ Virginis, Macrobii.

Pridie Idus Jul. In Africa, Donati. In Alexandria, Anthioti, Marii. Dagiona, Menesidei, Namoris, Petrigumni. Et alibi sancti Foci Episcopi, & Confessoris. Lugduno Galliæ, natalis S. Justi Episcopi & Confessoris, Amici Episcopi & Confessoris.

Idus Jul. In Alexandria, natalis sanctorum Philippi, Zenonis, Nasei, & decem infantium. In Syrmia, natalis sanctorum Agrippini, Secundi, Maximi, Fortunati, Martialis. Jacobi Episcopi Nisibini, qui in corpore multa passus est, & multa signa fecit, & arcam Noe solus vidit in monte, nullus alius vidit, qui cum eo erant, nec permissum est videre. In portu Romano,

A hoc est, in Hiscla, natalis sanctorum Eutropii, Zosimi, & Bonosæ sororis ejus. *In* Africa civitate Carthagine, natalis sanctorum, Catholini Diaconi, & reliquorum Martyrum, qui requiescunt in Basilica sanctæ Faustæ: Januariæ, Florentii, Pullutanæ, Juliæ simul, & Justæ. *Corbeja Monasterio, exceptio Reliquiarum sancti Dionysii, & sociorum ejus.*

XVII. KAL. Aug. In civitate Ostia, natalis S. Hilarini. Mediolano, natalis sancti B Macharii. In Antiochia, natalis sanctorum Theodosæ, Eustasi, Dionysi, Theodoti, Maximi. In Cæsaria, natalis sanctorum Pauli, & S. Mammetis, Floridæ. Et alibi, natalis sanctorum Valentini, Theoni, Diocletis.

XVI. Kal. Aug. In Africa, natalis sanctorum Aquilini, Speraæ, Chindini, Biruci, Azardi, Menelampi, Zosimi. Mediolano, natalis sancti Marcelli, Justini, Nonni. Carthagine, natalis sanctorum Generosæ, C Januariæ, & Scillitanorum. Et alibi, natalis sanctæ Mammæ. In Asia, Nazarii, Veturii, Januarii, Sæcundæ, Donatæ, Bessiæ, Maximi, Pauli, Aquilini, Felicitatis, Cutato, Titianæ, Bessæ, Syrianæ, Entati, Justini, *Autisiodero, aepositio Beati Theodosii Episcopi.*

XV. KAL. Aug. Romæ, via Tiburtina, millitario nono, natalis S. Symphorosæ matris septem germanorum, quæ cum ipsis est passa, quorum nomina hæc sunt, Petrus, Marcellianus, Januarius, Dionysius, Sim- D phronius, Clemens, Germanus: Hirenei, Magni. In Dorostoro, natalis Sanctorum Emiliani, Bassi, Maximi, Pauli, Secundæ, Donatæ, Marini, Justi. In Africa, natalis sanctorum Aquilini, Sperati, Civini, Felicis, Crescentiani, Lactati, Nazarii, Verusæ, Generosæ. Item, Januarii, Titiani, Hessæ, & Falvei Episcopi, Jocundi.

XIV. KAL. Aug. In Alexandria, natalis sanctæ Sisinnæ. In Antiochia, sanctorum Macharii, Lampadii, Luciani, Phi- E lippi, Petri, Torquati, Tinnini, Joci. Costantinopoli, natalis sanctæ Dariæ. In Hispaniis, natalis sanctæ Justæ. Lugduno Galliæ, natalis sancti Rustici Presbyteri & Confessoris.

XIII. KAL. Aug. In Africa, natalis sanctorum Sabini, Luciani, Petri, Amabilis, Nonnæ, Savoi, Agrippiani, Medatuli, F Respectati cum aliis viginti tribus. In Thebaida, natalis sancti Victoris, Silvani. In Damasco, natalis sanctorum Sabini .... Maximi, Juliani, Magrobii, Cassi, Pauli cum aliis decem. In Corintho, natalis sanctorum Cyriaci, Donati, Tertii, Appiæ, Felicis, Neratiæ, Fructi, Celsi, Theodoli, Calori, Parthemi, Spectati,

Victoris, Maximi, Pastori, Nestitæ, Pauli, Romani, Valeriani, Emili, Cassi, Magni. Romæ, Passeriæ, Macrinæ, Nestitæ, Saturi, Amirini, Emili. Et alibi, Secundi. *Corbeja Monasterio, dedicatio Basilicæ Beati Stephani Protomartyris.*

XII. Kal. Aug. In Africa, sanctorum Victoris, Stercorii, Emiliani, Hugali, Suphi, Montani. In civitate Cesena, natalis sanctorum Adriani, Heli, Victorii, Patrocli, Cæsarianæ, Adrianitis, Dimeli, Felicis, Auribi, Typogratis, Fausti, Theodoti, Juliani. In Gallia, Massilia civitate, natalis sanctorum Victoris, Alexandri, Deoteri, Feliciani, & Longini. Et natalis sanctæ Praxedis Virginis.

XI. Kal. Aug. Natalis sanctorum Cyrilli, Andreæ, Tebelli, Auri, ... Sylvani, Donati. Et in Ancyra Galatiæ, natalis sancti Platonis, & Militanorum. [a] Andreæ, Eliani, Ajobosi. *Depositio Vvandregisili Abbatis & Confessoris.*

X. Kal. Aug. Romæ, via Tiburtina, milliario nono decimo, natalis sancti Vincentii Martyris. Ravenna, natalis Sancti Apollinaris. In Laodicea Phrygiæ, natalis sanctorum Minisei, Tisici. Via Accula, natalis sanctæ Privatæ, Alexandrini.

IX. Kal. Aug. In Amiternina civitate milliario octogesimo tertio ab urbe Roma, via Salaria, natalis sancti Victorini Martyris. In Armenia civitate, natalis sanctorum Sabbatiæ, Theozoni, Victoris, Militaris, Emeritæ cum fratribus duobus, Statiani, Capitonis, Silvani, Stercati, Athenoginæ, Daritonis. In Tyro civitate, natalis sanctæ Christinæ Virginis.

VIII. Kal. Aug. Natalis Sancti Jacobi Apostoli. In portu urbis Romæ, natalis Sancti Aconti, Nonni, Jacobi, Agathoni, Donativi, Suavi. Et alibi, natalis Stercorii, Clementis, Juliani, Cariathonis, Emeriti, Stercei, Suticiani. In Sicilia, civitate Samon, Christofori, Martyris. In Hispania, Barcillona civitate, passio sancti Cucufatis Martyris.

VII. Kal. Aug. In Laodicea Frigiæ, natalis sanctorum Joviani, Juliani, Emili, Felicis, Martiani, Maximę, Saturninę, Gloriosę, Emili. Et natalis sanctorum Mutianę, Laudaię.

VI. Kal. Aug. In Nola civitate, natalis sancti Felicis de ordinatione Episcopatus. In Nicomedia, natalis sanctorum Julię, Jocundę, Ianuarię. In Sicilia, natalis sancti Simonis. *In Autisiodero civitate, depositio sancti Etherii Episcopi & Confessoris.*

V. Kal. Aug. In Laodicia civitate Frigię, natalis sanctorum Theophili, Auxentii, Prudentii, Philippi, Alexandri, Zotici, Bissię, Secundę, Macharii. Et alibi, natale sanctorum Septimię, Augustę Virginis, Celsę, Nazarii. In Nicomedia, natalis sanctorum Julię, Secundę, Januarię. Et natalis Pantaleonis, & Sansonis Episcopi, Silvani. Mediolano, natalis sanctorum Gervasii, Protasii, Nazarii & Celsi pueri. *Corbeja Monasterio, dedicatio Basilicæ sancti Petri Apostoli.*

IV. Kal. Aug. Romæ, via Portuensi, natalis sanctorum Abseodi, Rufi, Abdi, Pontiani, Niceti. Via Portuensi inibi, ejusdem milliario septimo, natalis sanctorum Simplicii, Faustini, Beatricis, Magni, Donatæ. In Africa, natalis Felicis, Niticæ, Postinianiæ, Philippi. Et alibi, natalis sanctorum Anastasiæ, Philippi, Saturnini, Calesti, Patruinæ, Pelagiæ, Jocundini. *Aurelianis civitate, depositio beati Prosperi Episcopi. Trecas civitate, depositio Sancti Lupi Episcopi Confessoris.*

III. Kal. Aug. In cœmeterio Pontiani ad ursum pilatum, natalis sanctorum Abdon & Sennis. In Africa, natalis sanctorum Maximæ, Secundæ, Donatellæ, Rufi, Prisci, Paternicæ, Septimiæ, Optionis, Amoni, Justi, Juliæ, Poatamiæ, Abdis, Acenei. Item, Maximæ, Hospis, Donatulæ, Silvani, Magnili. *Antisiodero civitate, depositio beati Ursi Episcopi.*

Pridie Kalend. Augusti. In Africa, civitate Cinnada, natalis sanctorum Democriti, Secundi, Dionysii, Tyrsi. *Antisiodero, sancti Germani Episcopi & Confessoris; Augustiduno, dedicatio Ecclesiæ senioris: & translatio multorum sanctorum Martyrum.*

MENSIS AUGUSTUS

HABET DIES XXXI.

KAL. Aug. Litania indicenda. In Antiochia, passio sanctorum Machabæorum septem fratrum cum matre sua, qui passi sunt sub Antiocho Rege. Romæ, dedicatio primę Ecclesię, & a beato Petro Apostolo constructę, & consecratę. In Arabia, civitate Philadelphia, Synodus Martyrum celebratur: & natalis sanctorum Cyrilli, Aquilę, Petri, Domitiani, Rufi, Minandri una die coronatorum. Romę, milliario trigesimo ab urbe, natalis sanctorum Secundinis, Donatulę, Secundulę, Maximę, Justę, Menandri, ... funi, Silvani, Donati. In Italia, Vercellis civitate, depositio sancti Eusebii Episcopi, & Confessoris. In Hispaniis, Gerunda civitate,

a Et Militanorum) Lege, & Militana.

tate, natalis sancti Felicis Martyris. In Gallia, civitate Bituricas, Beati Arceladi Episcopi. In territorio Parisiacensi, in ipso loco qui dicitur Lupera, passio sancti Justini Martyris.

IV. Non. Aug. Romæ in cœmeterio Calisti, sancti Stephani Martyris. In Antiochia, natalis reliquiarum Stephani Protomartyris & Diaconi, qui Hierosolymis est translatus ex revelatione Luciani Presbyteri. In Cæsaria Mauritaniæ, Theodotæ, & septem filiorum ejus. Et in Italia, civitate Romana, natalis sanctorum Felicis & sancti Niceti. Nicomedia, natalis Martyrum numero septem cum sociis eorum.

III. Non. Aug. Sancti Metropoli Episcopi, & Hermeli Martyris. In Constantinopoli, natalis sancti Achillei, Justi. Et natalis sanctæ... ddenis Martyris. Romæ, natalis sanctorum Drogenis & Stephani. Hierosolymis, inventio corporis beatissimi primi Martyris, & sanctorum Gamalielis, Nicodemi, & Abibonis. *In Augustiduno, depositio Eufronii Episcopi & Confessoris.*

Pridie Non. Augusti. Romæ, via Tiburtina, in cœmeterio, natalis sanctorum Martyrum Crescentianæ, & Justæ. Et natalis sancti Secincti. In Nicomedia, natalis sanctorum Segæ, & Bartholomæi Martyris. *Lugduno Galliæ, adventus corporis sancti Julii de eremo.*

Nonis Aug. Natalis sanctorum Herenti, Heracli, Dassi, sive Bassi. Axiopoli, Herenei, Herocli, Dassi. Romæ, dedicatio Ecclesiæ sanctæ Mariæ. In civitate Augusta, passio sanctæ Afræ. Augustiduno, natalis S. Cassiani Episcopi. Catalaunis civitate, natalis sancti Memmi Episcopi, & Confessoris. Et alibi, natalis sanctorum Floriani, & Filistinæ Martyrum.

VIII. Idus Aug. Romæ, in cœmeterio Calesti, via Appia, natalis Sixti Episcopi, & Felicissimi, Agapiti, Donatiani, Fausti, Prætextati, Laurentii, Hippolyti, & militum centum sexaginta duorum. Et passio sanctæ Afræ.

VII. Idus Aug. In Antiochia, natalis sanctorum Symphronii, Veneriæ, & aliorum septem germanorum. In Tuscia, civitate Arecia, natalis sancti Donati Episcopi & Confessoris. Mediolano, natalis S. Faustini Martyris. Romæ, passio Martyrum numero viginti quinque. In Provincia Retia, civitate Augusta, natalis sanctorum Afri, & Veneriæ.

VI. Idus Aug. Romæ, natalis sanctorum Secundini, Severiani, Carposori, Victorini, & Albini. Et in via Salaria, Ostensi, Crescentiani, Largi, Memmiæ, Julianæ, Cyriacitis, & Smaragdi, Secundini, Albini, Victuriani, Faustini, Donatæ, Felicis, Silvani. In Nicomedia, natalis sanctorum Nazari, Julianæ, Agapæ Virginum, Euticiani, Corintonis, Diomedis, Metrodoræ Virginis, Justæ. Philadelphię, natalis S. Leonidis, Agapiti.

V. Idus Aug. In Oriente, natalis sanctorum Firmi, Rustici, Primi, Crescentiani, Largi, Tyberiani, Amii, Tiberiani, Theodoti, Nemediani, Laudaci, Juliani, Polycarpi, Primi, Xysti, Agatopi, & aliorum numero undecim, Felicissimi, Carpophori, Zemaragdi cum aliis decem & novem. In Alexandria, natalis sanctorum Antonini, & Onion, Tiburtini, Valeriani, Dionysii, Felicis, Euticiani, Gagi, Melciadis, Stephani, Urbani, Luci, Mamon, Sactiri, Nimidi, Ladici, Juliani, Polycarpi, Magni, Sylvani. Romæ in cœmeterio, depositio Dionysii Episcopi. Et in Colonia, natalis sanctorum Viriani, Marcellini, Secundini, Xysti, Urbe Lemovicas, S. Martini Brivatensis.

IV. Idus Aug. Romæ, via Tiburtina, natalis sancti Laurentii Archidiaconi, & Martyris. In via Appia, Felicissimi. Et alibi Crescentiani, Nerei, Jacenti, Januarii, Exuperati, Cyrilli, Quinti, Germani, Gemini, Quiriaci, Eugenii. Item Eugenii, Pastori, Lucellæ, Pontiani, Crispinæ, Innocentii, Terentiæ, Eleucippi, Sidori, Agapæ, Christi, Euticiæ, Cyriacæ. Item, Eleucippi cum aliis sex Innocentibus, qui una die coronati sunt. Sevi, Crescentiæ cum aliis triginta, quorum nomina habentur in libro vitæ. In Epheso, natalis septem dormientium.

III. Idus Aug. Natalis S. Tiburtii, & natalis sanctæ Susannæ. In Nicopoli, passio multorum Martyrum, quorum nomina Deus scit: & passio S. Cassiani. Ebrocas, natalis S. Taurini Episcopi & Confessoris. *Cameraco civitate in Gallia, natalis S. Gaugerici Episcopi & Confessoris.*

II. Idus Aug. In Sicilia, civitate Cathenas, natalis sanctorum Eupoli, Vereciæ, Veneriæ. Et Syria, vico Gamarato, sanctorum, Macharii, Juliani. Romæ, natalis sanctorum Chrysanthi & Dariæ, & qui cum eis passi sunt, Claudii, Elariæ, Jasonis, Mauri, & militum octoginta sex. Et in Istria, natalis S. Juliani cum sociis suis.

Idus Aug. Romæ, natalis sanctorum Hippolyti Martyris, Pontiani Episcopi, Cornelii, Cassiani, Calesti cum sociis eorum. Synnada Phrygiæ, natalis S. Antonii Episcopi. Lugduno Galliæ, natalis sancti Anoci Episcopi. *Pictavis, depositio sanctæ Radegundæ Reginæ. Ebrocas civitate, natalis sancti Landulphi Episcopi, & Confessoris.*

XIX. KAL. Sept. Gendara Syriæ, natalis S. Fortunati Martyris. In Africa, natalis S. Demetrii. Et alibi Eutici, Pauli, Heracli, Possessori, Parmi, Dissei, Hermæ, Prospolmi, Prosalami, Bermiæ, Heracli cum tribus. In Aquileja, natalis sanctorum Felicis, Fortunatæ, Vincentiæ, Vindira-

dirasiri [a] natalis sanctorum Eusebii, Tituli, Conditoris, Prospolami, Casti, Candidi.

XVIII. KAL. Sept. In Nicomedia, natasanctorum Stratonis, Philippi, & Euticiani;& *Assumptio sanctæ Mariæ matris Domini nostri.*

XVII. KAL. Sept. In Alexandria, natalis sanctorum Orionis, Emeli, Anati, Justini, Luci. In Persida, natalis S. Tyrsi cum sociis suis.

XVI. KAL. Sept. In Cæsaria Cappadociæ, natalis S. Mammetis Monachi. In Nicomedia Bithyniæ, natalis sanctæ Euphemiæ Virginis, Macharii. In Alexandria, natalis S. Orionis. Item Mammetis, Emeldisei, Mammitæ cum sociis suis, Juliani.

XV. KAL. Sept. Prænestina civitate, milliario ab urbe trigesimo tertio, natalis sancti Agapiti. Et in Ponto, Amecia [b] civitate, natalis sanctorum Pontimi, Philantiæ, Helianæ Virginis, Martianæ Virginis, & Lancianæ. In Africa, natalis sanctorum Massæ, Candidæ, Diffei, Amaciæ, Potomi, Martyrii, Agapiti, Eziaci cum sociis suis.

XIV. KAL. Sept. Ponto in Amacia civitate, natalis sanctorum Filionis, Rufini, Leonti, Theodoli, Cyrilli, Zelasi, Timothei, Gaddæ, Romoli, Silvii. In Alexandria, natalis S. Orionis cum sociis. Et in Hierosolyma, apparitio sanctæ Crucis. In Bitorivo, vico Vellauno, depositio sancti Mariani Confessoris. Et natalis sancti Magni Martyris.

XIII. KAL. Sept. In Lucania, natalis sanctorum Valentiani, Leontii. In Alexandria, natalis sancti Dioscori. In Synnada civitate, sanctorum Pistiarci, Diomadis, Agativi, Zeli, Pamphili, Coloni Conf. In Turonico, Cainone castro, depositio sancti Maximi Confessoris. *Et depositio sancti Filiberti.*

XII. KAL. Sept. In Hispaniis, natalis sanctorum Julii, & Julianii, Vincentii, Augurì, Eulodi. In portu Romano, natalis sancti Hippolyti Martyris. In Sardinia, natalis sancti Luxurii, Trajani, Quadrati Episcopi, Primi. In Alexandria, natalis sanctorum Pisti, Sevi. Item, Quadrati. Sindosagiæ, natalis sanctorum Arthosii, Diomedis, Zotici, Azatangeli, Moysei. In Lucana Provincia, natalis sanctorum Valentini, Leontii. In Caballitano, vico Mimmati, passio sancti Privati Martyris.

XI. KAL. Sept. Romæ, via Ostiense, in cœmeterio ejusdem, natalis sancti Timothei discipuli Pauli Apostoli. Et in portu Romano, Peregrinorum Martyrum, & natalis sanctorum Martialis, Aureli, Epicteti, Saturnini, Aprilis, & Felicis cum sociis eorum,

A Justi & Julii. In Ponto, Neocæsaria, natalis sanctorum Nectavi, Sevi. In Antiochia, natalis sancti Marini. Augustiduno civitate, natalis sanctorum Minervi, & Emiliani cum filiis octo, & sancti Symphroniani Martyris.

X. KAL. Sept. In Aquileja, natalis sanctorum Fortunati, Hermogenis, Xysti, Martialis, Hermogerati, Justi, Gerati. Romæ, natalis sanctorum Abundantii, Innocentii, Mirerendini, Magnili. In portu Urbis Romæ, natalis sancti Hippolyti, qui dicitur B Nunnus, cum sociis suis. In Ostia, natalis sanctorum Quiriaci, Archelai. In Provincia Ciliciæ, natalis sanctorum Agiæ, Claudii, Asterii, Neonis, Domnini cum sociis eorum. Lugduno Galliæ, natalis sanctorum Minervii, Eleazari cum filiis octo Martyribus. Remis civitate, natalis sanctorum Timothei, & Apollinaris. Augustiduno, depositio Flaviani Episcopi. Arvenis, natalis sancti Sidonii cum sociis suis. *Augustiduno depositio Flaviani Episcopi.*

IX. KAL. Sept. In Antiochia, natalis sanC ctorum Zenobii, Capitolini, Emeritæ, Italicæ, Juviani, Julii. In India, natalis sancti Bartholomæi Apostoli. Romæ, natalis sancti Genesii Martyris. Neverno civitate, depositio Patricii Abbatis. *In Rothomago civitate, depositio sancti Audoeni Episcopi & Confessoris. In territorio ejusdem, vico Luperciaco, depositio sancti Gyldardi Presbyteri & Confessoris. Et in territorio ipsius civitatis, depositio sancti Eptati Presbyteri & Confessoris.*

VIII. KAL. Sept. In Provincia Syriæ, natalis sancti Juliani. In Capua, civitate D Campaniæ, natalis sanctorum Rufini, Eutici cum sociis eorum. Arelato, natalis sanctorum Genesii Martyris, Julii, Hermetis, Joviani. In Hispania, natalis sanctorum Martyrum Justi, & Pastoris germanorum.

VII. KAL. Sept. Civitate Salona, natalis sancti Anastasii Martyris, ... sia civitate, sanctorum Poeclani, Mercurii Martyrum. Romæ in cœmeterio, natalis sanctorum Basillæ, Maximiliani, Quinti Martyrum. Via Prænestina, militum viginti quinque. AreE lato civitate, natalis sanctorum Sevi, Victoris, Primi. Item Victoris. *Antisiodero civitate, depositio sancti Eleutheri Episcopi cum sociis suis Confessoribus.*

VI. KAL. Sept. In Antiochia, natalis sanctorum Sabasti, Alexandri Abbatum, Emeritæ. In Lucania, Polentia civitate, natalis sanctorum Felicis, Aronti, Sabiniani, F Honorati. Et in Capua, natalis Sanctorum Rufi, Magni. Romæ, natalis sanctorum Hermetis, & Basillæ, Julii. Constantinopoli, natalis sanctorum Olii, & Ste-

[a] *Vnditasiri*) Au ullus est sanctus ejus nominis? Ita quidem arbitratus est Acherius, qui Vindiratum in Hieronymiano Indice memoravit; nos vero longe aliter existimamus; nam cum statim sequatur, *Natalis*, &c. perspicimus ab imperito quodam librario Vindirasirum effectum esse ex urbe quadam Syriæ, quæ hic Vindira, supra Gendera appellatur.

[b] *Amecia*) Dicere voluit *Amisina*, cum hic, tum etiam die sequenti.

Stephani Mart. In Tomis civitate, natalis sanctorum Marcellini, Tribuni, & Mannis uxoris ejus, cum filiis ejus Joanne, & Serapione: Elerici, & Petri millitis. Et alibi quadraginta Martyrum, qui de Græco in Latinum translati sunt. *Arelato civitate, depositio sancti Cæsarii Episcopi & Confessoris. Augustiduno, natalis sancti Syagrii Episcopi.*

V. KAL. Sept. Romę, via Salaria vetere, in cœmeterio, natalis sanctorum Hermetis, Basillei, Heliæ, Stephani Diaconi, Pollionis. In Alexandria, natalis sanctorum Polieni, Serapionis, Justillę. Constantinopoli, depositio sancti Alexandri Episcopi, & Viviani Episcopi. In territorio Arvernis urbis, vico Brivate, natalis sancti Juliani Martyris. Santonas civitate, depositio sancti Viviani Episcopi & Confessoris. *In Africa, civitate Hippone Regio, depositio sancti Augustini Episcopi & Confessoris.*

IV. KAL. Sept. Pausatio sancti Helisei Prophetæ, discipuli sancti Heliæ Prophetę. In Syrmia, natalis sanctę Basilissę Virginis. In Antiochia Syrię, natalis sanctorum Niceæ, Pauli. Romę, via Ostense, natalis sanctorum Felicis, Candidæ Virginis, Foricię, Adausiæ, Gemellinę cum sociis eorum. Passio sanctę Sabinę Martyris.

III. KAL. Sept. Romę, natalis sanctę Gaudentię Virginis cum reliquis tribus. In Provincia Palęstinę civitate Sabastia, passio sancti Joannis Baptistæ. Et alibi, natalis sanctorum nongentorum Martyrum, qui eadem die passi sunt.

Pridie KAL. Sept. Treveris, depositio sancti Pauli Episcopi & Confessoris: hic in exilio requievit. Ancyra Galatię, natalis sanctorum Gaiani, Luciani, Rufini, Vincentii, Silvani, Vitalicę, Antiquirę, Emelini, Florentini, Justę, Julię Antinei, Maximi. Item, Vitalicę. Et depositio sancti Elladii Episcopi, Syrgi, Florentini cum sanctis sociis eorum. *Autisiodero, depositio sancti Optati Episcopi & Confessoris.*

MENSIS SEPTEMBER

HABET DIES XXX.

KAL. Septembris. Litania indicenda. In Capua Aquaria, natalis sancti Prisci Martyris, Magnilis. In Tuderdana Tusciæ, natalis sanctorum Terentiani Episcopi, Felicis, Donati, Silvani. In villa Her, Donati. In Apulia, Syracusa, natalis sanctorum Evoti, Hermogenis, Calestæ, Juliani. In Africa, civitate Toniz, natalis sanctorum Tusciæ, Dubitati, Valentii, Donatæ. In Carthagine, natalis sanctorum Fortunati, Donati, Felicis. Et alibi, natalis sanctorum Martini Episcopi, Sisinni, Amavis. Cinomanis civitate, depositio sancti Victoris Episcopi. Ambianis civitate, depositio sancti Firmini Episcopi, & Confessoris. *Egidii Abbatis.*

IV. Non. Sept. In Nicomedia, natalis sanctorum Zenonis, Gorgonii, Monolappi, Theodotæ, cum filiis suis: & Cosconi. In partibus Apamiæ, natalis sanctorum Antonii, & Antonini Mart. In Carthagine, natalis sanctorum Dubitati, Tusciæ, Valentini. In Sicilia, natalis sanctorum Eupli, Josephi, Felicis, Secunduli, Iulli. In Alexandria, natalis sancti Theodori Martyris. In Antiochia, natalis sancti Timothei Martyris. Lugduno Galliæ, depositio sancti Justi, & dedicatio Basilicæ ipsius sancti. *Stabulaus, sancti Remacli Episcopi & Confessoris. Corbeja Monasterio, dedicatio Basilicæ sancti Martini Pontificis.*

III. Non. Sept. In Alexandria, natalis sancti Aristonippi. Et in regione Apamiæ, Provincia Syriæ, natalis sancti Antonii pueri, Aresti Episcopi. In Aquileja, ingressio reliquiarum sanctorum Andreæ Apostoli, Lucæ, Joannis Evangelistarum. Et alibi, natalis sanctorum Euphemiæ, Syrici, Aritoni cum sociis eorum.

Pridie Non. Sept. In Ancyra Galatiæ, natalis sanctorum Rufini, Silvani, Marcelli, Gaiani, Helpidi, Antonini, Eustici, Maximi, Eusebii. Item, Gaiani, Vitalicæ, Gaison, Magni, Casti, Saturnini, Donati, Eleusi cum sociis eorum. Romæ, in cæmeterio Maximi, via Salaria, depositio Bonifacii Episcopi. Ad sanctam Felicitatem, natalis sanctorum Magni, Casti, Saturnini, Firmini. In Gallia, civitate Cabillone, natalis sancti Marcelli Martyris. Treveris, depositio sancti Paulini Episcopi.

Non. Sept. In portu Romano, natalis sanctorum Daurini, Heroi, Heraliani, Aristosi. Et passio sanctorum Thothahelis, & sororis ejus nomine Bebeæ. In Capua Campanię, natalis sanctorum Quinti, Arconti, Donati, Magni, Januarii. In Alexandria, natalis sanctorum Memfidi, Sturninæ. Depositio Beati Ingenui cum sociis suis, quorum nomina Deus scit. In Ægypto, natalis sanctorum Taurini, Nemosati Saturnini; Arapolloni. In Gallia, civitate Vesontione, natalis sanctorum Ferreoli, & Ferucionis cum sociis eorum.

VIII. Idus Sept. Romæ, via Salaria, milliario ab urbe natalis sancti Eleutherii Epis-

Episcopi. In territorio Cappadociæ, civitate Readden, natalis sancti Cottidi cum sociis suis.

VII. Idus Sept. Benevento civitate, natalis sanctorum Senoti, Januarii, Fisti, Acuti, Desiderii. Et passio santi Anastasii cum sociis suis. Arelato civitate, depositio sancti Augustalis Episcopi. Aurelianis civitate, depositio sancti Evortii Episcopi & Confessoris. Augustiduno civitate, loco qui dicitur Alisia, natalis sanctæ Reginæ Martyris. *In territorio Parisiorum, vico Noviento, depositio Beati Clodoaldi Regis, postea Presbyteri & Confessoris.*

VI. Idus Sept. Nativitas sanctæ Mariæ Matris Domini nostri Jesu Christi secundum carnem. Et passio sancti Adriani Martyris. In Alexandria, natalis sanctorum Ammoini, Justi, Serapionis, Pii. Item Pii, Theophili, Neoteri, & aliorum viginti duorum, Nemesi, Arioni, Ammon. Passio sancti Petri, Sabini, Demetrici cum aliis quadraginta; Didymi, Mitisori, Paneti, Achilli, Isidori, Serapionis, Magitæ, Orosei, Silvani, Arepionis, & aliorum septingentorum quatuor. Item Denetri, Severi, cum aliis undecim. Item Severi, cum aliis quadraginta. In ea die collectio multorum Martyrum corporum. In Antiochia, natalis sanctorum Timothei, Faustiniani.

V. Idus Sept. Romæ, via Lavicana, inter duas lauros, natalis sancti Gorgonii. Et in Sabinis, miliario ab urbe, natalis sanctorum Hiacynthi, Alexandri, Tiburtii, Juvini, Silvani. In Cæsaria Cappadociæ, natalis sanctorum Donati, Eleassi, Fortunati, Ammonii. In Parthis, natalis sanctorum Marci, Libratis, Julii.

IV. Idus Sept. In Cæsaria Cappadociæ, natalis sanctorum Eupliæ, Alexandri, Cirosici, Hisici, Alapon, Silvani, cum aliis quinque. In Alexandria, natalis sanctorum Nemesi, Ammonis, Originis, Herosi, & aliorum octingentorum sex; Didymi, Meresori, Panepsi, Achillei, Niceti. Item Ammonis, Orosi, Silvani, Oripion, Nimi, Sini, & aliorum novem, Panemodi, Niceti, Silvini. Romæ, depositio Beati Hilari Papæ. In Africa, natalis sanctorum Martyrum Doletatuli, Tusciæ, Magari, Valentini.

III. Idus Sept. Romæ, via Salaria veteri, in cœmeterio Basillæ, natalis sanctorum Proti, & Jacincti, Didymi. In portu urbis Romæ, natalis sanctorum Ingenui, & Hippolyti Martyrum. In Alexandria, natalis sanctorum Syri, & Serapionis. In Apulia, natalis sanctorum Felicis, & Donati, Julii. *Lugduno Galliæ, depositio sancti Patientis Episcopi.*

Pridie Idus Sept. In Sicilia, civitate Ca-
A thenas, natalis sanctorum Eupli, & Serapionis Episcopi, Magni. Romæ, natalis sanctorum Proti, Sanctini, Hippolyti. Nicomediæ, natalis Ammonis Lectoris. In Asia, natalis sancti Diosoli, Matronæ, Teclæ Virginis, Heracliæ. Et alibi, depositio Eusebii Episcopi. *Lugduni Galliæ, depositio beati sacerdotis Episcopi & Confessoris.* Augustiduno, depositio beati Evanti Episcopi & Confessoris.

Idus Sept. In Apulia, natalis sanctorum
B Felicissimi, & Secundini, Justini. Constantinopoli, depositio sancti Joannis Episcopi. In Alexandria, natalis sancti Theodoli Episcopi. In Antiochia, natalis sanctorum Timothei, Theodori. In Turonis civitate, depositio sancti Lidorii Episcopi. Andegavis civitate, depositio Beati Maurilionis Episcopi. *Augustiduno, depositio beati Nectarii Episcopi.*

XVIII. KAL. Oct. Exaltatio sanctæ Crucis. Romæ, via Appia, in cœmeterio Ca-
C lesti, natalis sanctorum Cornelii Episcopi, & Confessoris. In Africa, civitate Carthagine, natalis sancti Cypriani Episcopi, & Felicis, Honori, Demetrii, Zeti. Et alibi, depositio Eparci Episcopi.

XVII. KAL. Oct. In Alexandria, natalis sanctorum trium fratrum, Cyrini, Leontii, Serapionis, Croci. In Ancyra Galatiæ, natalis sanctorum Seleuci, & Valerii. In Tomis civitate, natalis sanctorum Stratorii, Valerii, Merobi, & Gordiani,
D & Nicomedis Martyris. In Nicomedia, natalis sanctorum Areii, Archeon. Et in Nuceria Campaniæ, natalis S. Constantii. In Anquira, depositio Pauli Episcopi. Et in territorio Cabillonensi, castro Ternocio, natalis sancti Valeriani Martyris. Lugduno Galliæ, depositio Albini Episcopi. *Natalis S. Aicadri Abbatis.*

XVI. KAL. Oct. Calcedone, natalis sanctæ Euphemiæ Virginis. Romæ, natalis sanctorum Victoris, Felicis, Alexandri, Papiæ, Magni. In via Nomentana ad Cap.
E in cœmeterio Martæ, natalis sancti Emerentiani. Et natalis sanctorum Pafies, Felicis, Victoris, Sperati, Navini, Chorinti, Secundæ, Donati, Generosæ. Item Secundæ, Lupati. In Nuceria, Prisciani, Maximi. Romæ, passio sanctæ Cæciliæ Virginis, Saluti, Tyrsi.

XV. KAL. Oct. In Neveduno, natalis sanctorum Valeriani, Magrini, Gurdiani. In Nuceria, natalis sanctorum Constantii, Sunctini. Chalcedone Bithyniæ, natalis
F sanctorum Euphemiæ, Saleosi. Suiportio, depositio sancti Pauli Episcopi, Macrobi, Gaudiani, Isici Mart. *In Gallia, vico qui dicitur Leodius, passio sancti Landeberti Episcopi & Martyris.*

XIV. KAL. Oct. In Alexandria, natalis sancti Trophimi. Et in Nicomedia, natalis sanctorum Oceani, Xysti, Medaci. In Mediolano, depositio sancti Eustorgii Episcopi, Satyri.

XIII. KAL. Octob. In Alexandria, natalis sanctorum Demetrii, Palei, Nilipaci, Madielii, Castoris, Saturini, Cæti Episcopi, Casti, Julii. In Neapoli, natalis sanctorum Januarii & Aniceti. Et in Synnada Phrygiæ, natalis sancti Trophi. Vienna civitate, natalis sancti Ferreoli, & dedicatio Basilicæ ipsius, & translatio multorum corporum, cum capite sancti Juliani Martyris de Brivate sub altare posito. In civitate Treviris, depositio Militi Episcopi. Et alibi, natalis sanctorum Trogi Episcopi, & Pii Diaconi, Capilei, Nili, Paterni, Musci, cum aliis centum quinquaginta. In territorio Biturino, vico Vellauno, natalis sancti Mariani. In Nuceria, Hermei, Beati Episcopi, Felicis, Constantiæ, Privati, Euphemiæ, Sygonæ. *In territorio Lingonis civitate, in Monasterio Segestro, S. Sigonis* [a] *Presbyteri & Confessoris.*

XII. KAL. Oct. Synnada Phrygiæ, natalis sanctorum Dormidoni, Dorothei, Privati, Felicis, Constantiæ. Item Felicis. In Nuceria, natalis sanctorum Felicis, & Constantiæ, qui passi sunt sub Nerone.

XI. KAL. Oct. In Persida, civitate Tarrium, natalis sancti Matthæi Evangelistæ. Piralice civitate, natalis sancti Evangelistæ Lucæ. Mediolano, natalis sancti Victoris. *Corbeja Monasterio, dedicatio Basilicæ Domni Albini, & Marcellini Episcoporum.*

X. KAL. Oct. Romæ, via Salaria vetere, in cœmeterio ejusdem, natalis sanctæ Basillæ. Sidunis civitate, in loco qui dicitur Agaunus, natalis sanctorum Mauricii, Exuperii, Candidi, Victoris, Innocentii, Vitalis cum sociis sex millibus quingentis octoginta quinque, . . . *Autisiodero, adventus & exceptio corporis sancti Germani Episcopi & Confessoris ab Italia.*

IX. KAL. Oct. In Seleucia, natalis sanctæ Teclæ Martyris. Et in Alexandria, natalis sancti Marci Evangelistæ. Romæ, depositio sancti Liberii Episcopi.

VIII. KAL. Oct. Machironta castello, Conceptio sancti Joannis Baptistæ. Et alibi, natalis sanctorum Julii, Christophori, Laurentii, Martialis, Victoris, Gargili, Marci, Nobilis, Victoriæ, Secundolæ, Faustinæ, Valeriæ, Celerinæ, Donatulæ. In Augustiduno civitate, vico Sediloco, natalis sanctorum Andocii, Tyrsi, Aprilis, & Felicis Martyrum: Lucrosæ. Lugduno, depositio sancti Lupi Episcopi & Confessoris. Arvernis, depositio sancti Rustici Episcopi.

VII. Kal. Oct. In Asia, natalis sanctorum Eucarpi, & Bardonis cum aliis viginti. In Gallia, Ambianis civitate, passio S. Firmini Episcopi, & Martyris. Et alibi, depositio sancti Marci.

VI. KAL. Oct. Romæ, via Appia, in cœmeterio Calesti, depositio S. Eusebii Episcopi & Confessoris. Et in Albano, natalis S. Senatoris. Et alibi, natalis S. Migigno, Naboris, Faustini. Et in Sardinia natalis sancti Luxuri Martyris. *Arvernis, depositio Apollinaris Episcopi & Confessoris.*

V. KAL. Octob. In Cæsaria Cappodociæ, natalis sancti Eleutherii. In Tarso Ciliciæ, natalis sanctorum Taraci, Probi, & Andronici, Justini. Aducia civitate, natalis sanctorum Cosmi & Damiani Martyrum. In Epheso, natalis sancti Timothei, discipuli Pauli Apostoli. In territorio Augustiduno civitate, sancti Florentini, Silvani, Firmi.

IV. KAL. Oct. In Africa, natalis sanctorum Laurentii, Faustini, & Victuriæ, Candidæ, Valeriæ, Donatæ, Levæ, Fuciosæ, Gagili, Placidi, & aliorum multorum, Longini, Victuriæ, Prisciniani. Romæ, natalis sancti Stactei. Genua civitate, depositio Salonii Episcopi & Confessoris. *Autisiodero, depositio sancti Alodi Episcopi & Confessoris.*

III. KAL. Octob. In Thracia, Eurici, Plauti, Plancitr, Ambuti, Araclíæ, Traciæ, Donatæ, Romæ, militum sexaginta octo. *Dedicatio Basilicæ Archangeli Michaelis in monte qui dicitur Garganus.* Et alibi, Januarii, Sosii, Ampuni, Celedoni, Justini. Autisiodero, depositio Fraterni Episcopi & Confessoris.

Pridie KAL. Oct. In Placentina civitate, natalis sancti Antonini Martyris. In Mediolano, translatio corporis sancti Victoris Martyris. *Bethlehem civitate, depositio S. Hieronymi Presbyteri.*

MENSIS OCTOBRIS.

HABET DIES XXXI.

KAL. Oct. Litania indicenda. Prisci, Faustini Mart. Alexandri, Eopropi, Saturnini, Spei, Primi, Donati. Item Dignæ, Paffico, Prepi. In Tomis Julii. *Autisiodero,*

[a] *S. Sigonis*) Acherius monet legi oportere *S. Sequani*; quod mihi quidem non placet, nam cum ex vulgari *S. Seine* fieri potuerit, ut imperiti scriptores, quales media ætas plurimos effudit, opinarentur in illo Monasterio coli sanctum quemdam, qui nomen Sequanæ flumini dederit. mihi videtur Sigonis nomen omnino esse retinendum. Et quidem eo magis, quod non aliter scribitur in Martyrologiis Gelonensi, & Sancti Galli.

ro, *depositio Germani Episcopi*. *Remis civitatis*, *sancti Remigii*. *Treveri*, *sancti Niceti*.

VI. Non. Oct. In Nicomedia, Eleutherii. In Antiochia, Primi, Quirilli, Pitini. Romæ, natalis sancti Eusebii, & alibi, Leonis, Gaiani, Secundi. Item Secundi, Platonis, Longi. *In Gallia*, *passio sancti Leodegarii Episcopi & Martyris*.

V. Non. Oct. Antiochia, Theogeni. Africa, Victoris, Urbani, Sapargi. Et alibi, Felicis, Amponi, Casti.

IV. Non. Oct. In Ægypto, Marci, & Martiani Martyrum. In Africa, Marcisi, Restituti, Julii. Et alibi, sancti Dasii, alibique Marcelli Episcopi. Autisiodero, depositio sancti Marsi Presbyteri & Confessoris.

III. Non. Octob. In Sicilia, Placiti, Eutici, & aliorum triginta. Et alibi, Barici, Victorini, Fausti, Pelagii. Valentia civitate, depositio Apollonaris Episcopi & Confessoris. Autisiodero, depositio sanctorum germanorum Firmati Diaconi, & Flavianæ Deo sacratæ Virginis,

Pridie Non. Octob. Capua, natalis sanctorum Marcelli, Casti, Emeli, Saturnini, Donatelli. Romæ, Balbinæ, & depositio sancti Marci Episcopi, Juliani. In Africa, Rogati, Saturnini, Januarii, Faustini, Martialis. In Apulia, Casti, Emeli, Saturnini, Ammonii Presbyteri. Agenno civitate, natalis sanctæ Fidis Virginis & Martyris. *In civitate Autisiodero*, *depositio sancti Romani Episcopi*.

IX. Idus Oct. Romæ, via Appia, depositio sanctorum Martyrum Apulei, & Marcelli Episcopi, & Marci Episcopi & Confessoris. In Capua Campaniæ, Quarti, & Marcellini. Et alibi, sanctæ Juliæ, Syrgi, Bacci, & natalis sancti Matthæi Evangelistæ. Bituricas civitate, sancti Augustini Presbyteri & Confessoris.

VIII Idus Oct. In Antiochia, Dionysii Episcopi, Januarii, Faustini Mart. Martialis, Privati, Eraclii, Juliani, Pelagiæ.

VII. Idus Oct. In civitate Laodicia Phrygiæ, natalis sancti Theodoli. Et alibi, Attici, Ludduli, Septimi, Juli. Colonia Agrippina civitate, natalis sanctorum trecentorum septemdecim Martyrum. en provincia Creta, civitate Augusta, natalis sanctæ Afræ Martyris. In civitate Vienna, multorum Martyrum. Parisius, natalis sanctorum Dionysii Episcopi, Rustici Presbyteri, Eleutherii Diaconi. *In Centulo Monasterio*, *translatio corporis Richarii Confessoris*. Romæ, Marcelli, Genuini, Novii, Justi. Inter duas lauros, sanctæ Primivæ, Custi, Julii. In Cicilia, Taraci, Probi, & Andronici. *In Centulo Monasterio*, *depositio corporis B. Richari Confessoris Corbeiæ Monasterio*, *depositio Theofridis Abbatis*.

VI. Idus Octob. In Africa, Æraclii, Dionysii, Septimæ, Secundæ, Salsæ, Et alibi, Caiti, Quintasi, Septimi, Venusti, Beati, Secundi, Donati, Sereni, Crescenti, Taraci, Probi, Andronici, Niceti. Natalis Firmini, Heracli, Cassi, Eusebi, Florenti, Victoris. Agrippinæ, Mallusti cum aliis trecentis triginta Martyribus. Eodem die, natalis sancti Cerbonii Confessoris in Populonio.

V. Idus Oct. In Acerno [a] Siciliæ, sancti Athanasii Presbyteri, Ampodi, Placidi, Fausti, Januarii, Martialis, Marcelli, Juviniani. Antiochia, sancti Eraclii. Eodem die, sancti Nicasii, & aliorum Martyrum.

IV. Idus Oct. In provincia Syriæ, sanctorum Evagri, Prosiriæ. In Ægypto, Eustasii Presbyteri. In Campania, natalis sanctorum Eucaristi, Fortunati. In Ravenna, via Laurentina, natalis sancti Edicti, Romæ, Calesti, Saturi. Bituricas, sancti Opionis.

III. Idus Oct. In Hispaniis, Corduba civitate, Fausti, Martiæ. In Calcedonia, natalis sancti Adriani. Item Fausti, Januarii, Marcelli. In Alexandria, Athanasii Episcopi & Confessoris.

II. Idus Oct. Romæ, via Aurelia, in cœmeterio Calapodii, Calesti Episcopi, Saturi. In Cappadocia, Lupranpodi, Modesti, Luciani, Saturnini, Simplici, Saturi, Placidi. Cordoba civitate, Lupi, Aureliæ, Maximi. *Lugduni Galliæ*, *translatio corporis sancti Justi Episcopi & Confessoris*:

Idus Oct. Colonia civitate, natalis sanctorum Maurorum de militibus. In Capua, Luplili. Via Aurelia, in cœmeterio ejusdem, sanctæ Fortunatæ.

XVII. KAL. Nov. In Baiis, sancti Susli Martyriis. In Africa, Cecræ, & aliorum pariter passorum ducentorum septuaginta: Merii, Aufidi, Sarurnini, Nerei.

XVI. KAL. Nov. Nicomedia, Alexandri. In Mauritania, Nini, Victuriæ, Nobilitani, Mauritani, Luci, Citini, Criscentiani, Rufiani, Donati, Defensoris, Rustitiani, Serviliani, Sacrati, Veneriæ, Januarii, Mustulæ, Quintasi, Memmæ, Primæ, Donatæ, Severiæ, Victuriæ, Basillæ, Magnili.

XV. KAL. Nov. In Oriente, translatio corporis sancti Lucæ Evangelistæ. In Nicomedia, Lucæ, Victurinæ, Justini. In Axiopoli, Hermetis, & Taxis, Julii. Et juxta portum Romanum, passio S. Agnetis Virginis. In Campania, civitate Puteolis, Januarii, Felicis, & depositio Justi pueri. In Africa, Lucii, Victoris, Dasi, Leuci, Victorici, Beresi Episcopi, Victricis, Faustini, Martialis. *Ebrocas civitate*, *natalis S. Aquilini Episcopi & Confeesoris*.

XIV.

[a] *In Acerno*) Editum e ratin acervo.

XIV KAL. Nov. In Ostia, Austerii Presbyteri, Neapoli, Suffi, Januarii, Festi, Desiderii. In cœmeterio Puteolis, Prosculi, Prosduci, & Nicæ matris ejus. Domnæ Virginis, Asti, Buiti. In Antiochia Syriæ, natalis sanctorum Pelagii, Beronici, Pelagiæ. & aliorum quadraginta octo Martyrum.

XIII. KAL. Nov. In Puteolis civitate, Dasii, Anosinimi, Januarii, Dorothei, Sufimii, Januariæ. In Nicomedia, Eusticis, Promachi, Lucii, Marcellini, Berniaci. Item Sulimi, Januarii, Julii. Agenno civitate, sancti Caprasii Martyris.

XII. KAL. Nov. In Nicomedia, Dasii, Zotici, Gai cum duodecim millibus Martyribus. In Africa, Modesti, Eutici, Materi, Dissei. In Nicæa Bithyniæ, Afrigis, Macharii, Dicei, Proculi. Neapoli, Modesti, & aliorum octoginta quatuor. Puteolis Campaniæ, Proculi, Euticis, Macharii, Donatellæ. Lugduno Galliæ, Viatoris pueri, discipuli sancti Justi Episcopi.

XI. KAL. Nov. In Adrianopoli Thraciæ, Philippi Episcopi. Eusebii & Hermetis, Severi. In Portu, sancti Valerii Martyris. In Thracia, item Severi. Et alibi, passio sancti Leugati.

X. KAL. Nov. In Adrianopoli, Severi, Dorothei. In Cæsaria Cappadociæ, Seuresi, Magni, Justi. In Gallia, depositio sancti Gratiani Martyris.

IX. KAL. Nov. In Nicomedia, Severi, Vitalis, Felicis, Rogati, Paperi, Victuriæ, Flaviani, Victoris. Hierapoli Phrygiæ, Claudiani, Eutheri, Flavini, Justi, & Victoris.

VIII. KAL. Nov. Romæ, Maximi, & aliorum centum viginti militum, quorum nomina Deus scit. In Gavalis, depositio Beati Hilarii Episcopi & Confessoris. In Africa Saturnini, Claudiani, Primivi, Flaviani, Zotici. In Sardinia, Savini, Saturi, Asteri, Chari. Suessionis civitate, natalis sanctorum Crispini & Crispiniani Martyrum; Claudiani, Rogati, Papari, Felicis, & Vitalis. *Sanctonas, translatio corporis S. Vibiani Confessoris & Episcopi.*

VII. KAL. Nov. In Nicomedia, sanctorum Luciani, Mardiani, Florii, Eraclii, Tuti.

VI. KAL. Nov. In Africa, sanctorum Saturnini, Flavii. In Phrygia, Tarsi, Polycapi, Gai, Eumini, Nocomini, Longi, Diodori, Metrobi, Euminæ, Tuti. Romæ, Mariani, Lucii, Viveti. In Sardinia, Poti, Januarii, Tarrei, Comuinæ, & sancti Florentii.

V. KAL. Nov. In Antiochia Syriæ, Marandi, Marianæ, Arcelludi. In Chartagine, sancti Sufronisæni. Et alibi, sanctorum Apostolorum Simonis Cananæi, & Judæ Zelotis. Amaranti, Quinti, & Justi, Lucii.

IV. KAL. Nov. In Lucania, Sacincti.... Quinti, Felicianæ, & Lucianæ Martyrum,

III. KAL. Nov. In Nicomedia, Januarii, Calendionis, Martialis, Germani, Marci, Theophili, Eusebii. Et in Africa, Passio sanctorum numero centum viginti Martyrum. Item, Felicis, Quinti, Lucæ, Luciani, Victoris, Vitalis, Donati, Petri, Marii, Januarii, Firiæ, Hermetis, Urbani, Attiti. Et passio sancti Feliciani cum sociis suis. In Antiochia, Januarii, Martiani, Nazarii, Gervasii, Protasii, & Celsi pueri. *Tolosæ translatio corporis sancti Saturnini, Episcopi & Martyris.*

Pridie KAL. Nov. In Africa, Clacovii, Juliani, Fortunati, Silvani, Calendionis, Bonifaciæ, Castæ,.... Gallicæ, Agapi, Victuriæ, Felicis, Simoni, Donati, Rusticiani, Fortunati, Romani, Silvani, Mimmi, Angelasi, Nuncini, Felicissimi, & aliorum viginti novem, Valerii, Vincenti. In Hispania, Januarii. In Macedonia, Vitalis. Petri, Crescenti, Alterini, Victorini. Item Petri, Mar...., Mammari, Saturnini, Vigilantii, Nuncini. Magnili. In Nicomedia, Philippi, & Calendionis. Augusta Viromandorum in Gallia, sancti Quintini.

MENSIS NOVEMBER
HABET DIES XXX.

KAL. Novemb. Litania indicenda. *Festivitas omnium Sanctorum*. Petri, Mammerti, Saturnini, Magni. Et passio Eustachii Martyris cum uxore & filiis. In Macedonia, Basilis, Jacobi, & sancti Joannis Evangelistæ. In Terracina, natalis sanctorum Meldegasi, Juliani, Victoris, Felicis, Sati, Perseveranti, Octaviæ, Cessiæ, Eristei, Saturnini, Simplicii, Primi, Cesarii, Magni, Justi. In Cæsaria, natalis sancti Macedonii. Et alibi, natalis sanctorum Januarii, Petri, Crescentis, Victurini, & aliorum Martyrum. Castro Divione, passio sancti Benigni Presbyteri & Martyris, & sancti Melanti. Augustiduno, depositio sancti Primi Episcopi. *Bajocas civitate, sancti Vigorio Episcopi & Confessoris. Sitio Monasterio, depositio sancti Audomari Episcopi & Confessoris. Pictavis civitate, Dedicatio Basilicæ S. Hilarii Episcopi & Confessoris.*

III. Non. Novemb. Dedicatio Basilicæ san-

sancti Andreæ Apostoli. In Cæsaria Cappadociæ, natalis sanctorum Germani, Theophili, Cæsarii, Egrili, Vitalis. Et alibi, passio sanctæ Agriculæ Virginis & Martyris. Item, Felicis, Crescenti. A

Pridie Non. Novemb. In Africa, natalis sanctorum Primi, Cæsarii, Gregorii, Porphyrii, Saturi, Amanti, Publii, Secundæ, Victorinæ, Perpetuæ, Victoris, Quarti. In Nicæa, natalis sancti Domnini. *Augustiduno, depositio Proculi Episcopi. Rothenis civitate, depositio sancti Amantii Episcopi & Confessoris.* B Bituricas, depositio sancti Lusoris pueri, & Confessoris.

Non. Novemb. In Cæsaria Cappadociæ, natalis sanctorum Domnini, Cæsarii, Epiphanii, Gregorii, Appini, Saturnini, Amantii, Publii, Mart. In Campania, natalis sanctorum Marciæ & Secundæ. Capua civitate, natalis sanctorum Evrasi, & Quarti, Joci, Ludi.

VIII. Idus Nov. In Nicomedia, natalis sanctorum Adriani, Juliæ, & Eusebiæ. In C Africa, natalis sanctorum Donati, Pauli, Balsami, Domnini, Primæ, Duliæ, Fortunatæ, Januariæ, Quartæ. Et in Toniza Africa, natalis sancti Felicis. Et in Phrygia, natalis sanctorum Januarii, Attici, Barici, Mammari, Venericini, & Veneriæ. *Regidona, natalis sancti Melani Episcopi & Confessoris.*

VII. Idus Nov. In Nicomedia, natalis sancti Eusebii, Pobisi, Eustasii, Marii, Primi, Juliæ, Januariæ, Rogatianæ, Optati, D Adriani. Et in Africa, natalis sanctorum Rogati, Donati, Primæ, Juliæ.

VI. Idus Novemb. Romæ, natalis sanctorum Simplicii, Sympronii, Claudii, Cultori, Nicostrati, & Sanctorum quatuor coronatorum, Severi, Severiani, Carpophori, Victorini. In Africa, natalis sanctorum Primi, Macharii, Justi, Amaranti, & aliorum nonaginta quatuor. Et in Nicomedia, natalis sanctorum Damiani, Eusebii, Calesti, Eustasii, & Marii, Magni. E

V. Idus Nov. In Nicomedia, natalis sanctorum Damiani, Donati, Restituti, Victorini, Salutaris, Crescentis, Demetrii, Nemesii & Exuorgii, Eusebii. Romæ, natalis sanctorum Clementis, Symphronii. In Hispaniis, natalis sanctorum Fausti, Januarii, Martialis Mart.

IV. Idus Nov. In Antiochia, natalis sanctorum Primi, Macharii, Diaconi, Eustasi, & sociorum ejus, Januarii, Candidiani. In Africa, natalis sanctorum Saturnini, Donati, Anniboniæ & aliorum septemdecim. F Romæ depositio sancti Leonis Episcopi. *In civitate Aurelianis, depositio beati Monotoris Episcopi & Confessoris.*

III. Idus Nov. Ravenna, natalis sanctorum Valentini, Feliciani, Octavi, Felicis, Januarii, Eurundini, Victorini, Felicis, Nisei, Juliani, Vincenti, Januari, Giddini, Bonifaciæ Martyris, Minaci, Domni, Firmæ, Mariæ, Felicitatis, Feliciæ, Innocentiæ, Fortunati, Principiæ, Domnicellæ, Clementini, Januariæ, Victuriæ, Juliani. Alexandria Metropoli, natalis sancti Menæ Martyris. Turonis civitate, depositio sancti Martini Episcopi & Confessoris. *Lugduno Galliæ, depositio Verani Episcopi.*

Pridie Idus Nov. In Africa, natalis sanctorum Auruli, Publii, Vincenti. In Cæsaria Cappadociæ, natalis sanctorum Germani, Theophili, Cæsarii, & sancti Eusebii.

Idus Nov. In Thracia, natalis sanctorum Ædicti, Eutici, Felicis, Hermogeni, & Agiestis Martyrum. Et in Cæsaria Cappadociæ, natalis sanctorum Antonii, Gebennæ, Germani, Mannicæ, Adriani cum sociis suis. Ravenna civitate, natalis sanctorum Valentini, Solutoris, & Victoris. Et alibi, depositio sancti Jacobi Apostoli. *Rotenas civitate, depositio sancti Amantii Episcopi & Confessoris. Turonis civitate, depositio sancti Bricci Episcopi & Confessoris.*

XVIII. KAL. Decembris. In Eraclea civitate Thraciæ, natalis sanctorum Clementis, Clementini, Theodotæ, Philomini, & aliorum multorum. Et ipsa die, natalis sancti Eraclii.

XVII. KAL. Decem. In Africa, sanctorum Secundi, Fidentiani, Varici, Martialis, Africa civitate, natalis sanctorum Siddini, Saturnini, Servi, Calendionis, Galani, Primi. Genui, Secundæ, Theodoti, Demetri, Parentis, Saturæ, Firmi. In Antiochia, natalis sanctorum Donati, Restituti, Valerianæ, Fructuosi cum aliis duodecim. *Depositio sancti Machuti Episcopi.*

XVI. KAL. Dec. In Africa, natalis sanctorum Rufiani, Marci, Valerii, Victoris, Pauli, Honorati, Donati, Barici, Vitalis, Januarii, Justi. Et alibi, natalis sanctorum Fidentiani, Martialis, Donati, Valeriani, Poetiani. Et natalis sanctorum Nerei, Pauli, Adriani, Secundiani, Martialis, Victoris, Victori, Anteconi, Auriliani, Marcelli, Marianæ, Secundi, Frontoni, Majulini. In Antiochia, Augustini, Justæ, Auricæ, Pontiæ, Fructuosæ, Matrondæ, Fructæ, Vincentiæ, Marci, Aruspici, Mariæ, Fistæ, Fortunæ, Felicitatis, Silvani. Et in Capua, natalis sanctorum Vitalis, Januarii, Justi, Augustiani, & Justæ. *Lugduno Galliæ, depositio sancti Eucherii Episcopi & Confessoris.*

XV.

XV. KAL. Decemb. In Capua civitate, natalis sanctorum Augustini, Eusurii, Felicitatis. In Nicomedia, natalis S. Ammoni. In Asia, natalis sanctorum Phileæ, Matronæ, Teclæ Virginis. In civitate Hierapoli, natalis sanctorum Victoris & Alphei, Romulæ. Romæ trans Tiberim, natalis S. Cęcilii In Nicomedia, natalis S. Ammonii. In Asia, sanctorum Diobidis, & Didæ Et in Heraclea civitate, natalis sanctorum Gregoriæ, Victoris, Gemmi. In Cæsaria, natalis sanctorum Theodotæ, Alphæi, Zachæi, Romani. Carthagine Africæ, Dubitati, Tusci, Valentii, S. Calendionis, Montani. *Aurelianis civitate, depositio Aniani Episcopi & Confessoris.*

XIV. KAL. Dec. In Antiochia civitate, Romani Monachi, Baralæ, & Hesychi Mart. In Hispania, Corduba civitate, Asciclæ Martyris. In Cæsaria, Bonuli, Victoris, Proximi, Luciani, Cartherii, & Martiani. In Heraclea, item Carthærii, & aliorum quadraginta.

XIII. KAL. Dec. In Cæsaria, Maximi, Mutiani, Neoferi, Tobis, Januarii, Vitalis, Carterii, Martiani, Dicenti, Zephori. In Hæraclea, sanctæ Mulieris cum sex suis quadraginta. Augustiduno, Simplicii Episcopi.

XII. KAL. Dec. In Heraclea, Bassi, Dionysii, Orionis, & Dassi. In Cæsaria, Agapiti. In civitate Missanâ, in Sicilia, Ampheli, Cai. In Hispaniis, Maximi Presbyteri, Calendionis, Marci, Victoris, Felicis, & Misini, Fausti, Crispini. In Antiochia, Basilii, & Dionysii, Rusticii. Taurinis civitate Octavi, Solutoris, Adventoris, & Agapæ virginis, Basillei, Saturnini, Emeriti, Secundi.

XI. KAL. Dec. Antiochia, Basilei, & Auxilii, Saturnini, Zeppheri, & Matronæ, Basilicæ, Carali, Eutichis, Calendionis, Evelpisti. Romæ, natalis S. Clementis Confessoris. In civitate Austis, Demetrii, Honorii, Maximi, Quintiani, Sisinni, Stasi, Tuti, Stephani, Pion, Heraclii, Macedonii, Veri, Theodoli.

X. KAL. Dec. Romæ, Cæciliæ virginis, Valeriani, Tiburtii, Maximi. Alexandria, Felicis, Demetrii, Zeti. Et in Africa, Chrysogoni, Cleti, Verociani. Item, Demetrii. Item, Zeti. In Cappadocia, Longini, Euthici, Leonti, & Faustiniani. *Augustiduno, Pragmati Episcopi.*

IX. KAL. Dec. Romę, Maximi, natalis S. Clementis Episcopi & Martyris, Chrysogoni, S. Felicitatis, Maximi. Et Cedecas, S. Marci Episcopi. In Cæsaria Cappadociæ, Verociani, & Euticis. In Alexandria, natalis S. Episcopi. In Tuscia, Musculæ, Felicis, Vitalis, Martiani, Bonifatiani. Bituricas, S. Fateri Presbyteri. *In Italia, Monasterio Bobio, depositio sancti Columbani Abbatis. In Gallia, vico Sarcingo, depositio sancti Trudonis Presbyteri & Confessoris.*

VIII. KAL. Dec. In Aquileja civitate, sancti Chrysogoni, Eleutheri, & Maximi. Et in oppido ejusdem, Antiroditi Episcopi. In Africa, Mammeri, Saturi, Rogati, Donati, & aliorum viginti. In Perusia Tusciæ, S. Felicissimi.

VII. KAL. Dec. Luciani, Martiani, Claudiani, Cypriani, Martialis, Petri, Felicis, Vitalis, Juliani, Victoris, Januarii, Donati, Quiriaci.

VI. KAL. Dec. Romæ, sanctorum Siricii Episcopi, & Saturnini. In Aquileja, Valeriani Episcopi & Confessoris, Ammonii, Sereni, Romanæ. In Alexandria, Petri In Africa, Monæ, Melisi, Berinæ, Victorinæ, & Marcellini. Augustiduno, depositio S. Amatoris Episcopi.

V. KAL. Dec. In Nicomedia, Marcelli, Petri, Numeri, Sereni, Melisi, Victorini. In Gallia, civitate Bononia, Agriculæ, & Vitalis, Magni, Julii. In Mediolano, Lucæ, Andreæ, Joannis, Severi, Euphemiæ. In civitate Regiensi, depositio S. Maximi Episcopi.

IV. KAL. Dec. In Syria, Trophimi, Theodoli, Expeccasi, Eucherii, Eusebii, Julii.

III. KAL. Dec. Romæ, Arosonis, Saturnini, Chrysanthi, Dariæ, Mauri, & aliorum septuaginta duorum. In Gallia, civitate Tolosa, natalis Saturnini Episcopi & Martyris.

Pridie KAL. Dec. In Provincia Achaia, civitate Patras, natalis S. Andreæ Apostoli, & Martyris. In Nicomedia sanctorum Carionis, Tironis. Et in Antiochia, Domini, Merolæ. In Mediolano, S. Ambrosii Episcopi de perceptione baptismi. Romæ, sancti Castuli, & Euprepetis, Saturnini, Chrysanti, & Mauri, Centuli, Theodoli, & Januarii.

MENSIS DECEMBER

HABET DIES XXXI.

KAL. Decembris. Litania Indicenda Romæ, sanctæ Candidæ, Amboni, Filati, Lucii, Matronæ, Justini. In Africa, Victori, Rogati, Mammari, Alequatæ, Quintasiæ, & natalis sancti Cassiani, Klenpimini, Donati, Saturnini, Fortunati, Luciani, & Optati. *In Gallia, civitate Noviomo, S. Eligii Episcopi & Confessoris.*

IV. Non. Decemb. Romæ, natalis S. Primenti, Pontiani, Pimini, Juveniani. In Mauritania, Severi, Securi, Januarii, Victorini, Fortunati, Meggini, Debbuchi, Victurini, Clemeni, Pontiani, Candidæ, Mammariæ, Agnetis, Donatæ, Primæ, Victuriæ, Secundæ, Septimiæ, Maximæ, Donatæ, Saturninæ.

III. Non. Dec. In Oriente, Merobii, Claudici, Felicis. In Nicomedia, Umbuci. Item, Felicis, Victorici, Julii. In Africa, Crispini, Magnæ, Joannis, Stephani, Victoris, Martini, Saviniani. In Bononia, sanctæ Agriculæ, & Intingi, Cassiani, Crispini.

II. Non. Dec. Heraclea, Christiani, Pudenti, Migini, Victuri. Et in Laodicia Metropoli, Felicis, Merobii, Faladi, Umbuni.

Non. Dec. Natalis S. Crispini. In Africa, Humili, Felicis, Julii, Patomię. Item, Crispini, Heracli, Missæ, Victoris, Trophimi, Eucarpioni, & aliorum novem; Sanctorum Candori, Nansamoni, Pauli, Marci, Jussi, Privati, Fulgentii, Matronæ, Feladi, S. Mariæ, S. Amantii, Episcopi.

VIII. Idus Dec. In Africa, Zeloti, Fortunati, Gai, Hermogenis & Rogatiani.

VII. Idus Dec. Antiochia, Polycarpi, Theodori, & Sapici, Severini, Secundini, Victorini, Clementis, & Primę. Passio S. Savini Episcopi.

VI. Idus Dec. Eusebii Episcopi, Usanni Presbyteri, Successi Episcopi.

V. Idus Dec. In Africa, Petri, Successi, Basini, Victoris, Tonini, Porphyrii, Urbani, Januariæ, Malani, Pascenti. Item Urbani, Januariæ, Malani, Pascenti. Item Urbani, Bonifacii, & aliorum viginti trium. In Antiochia, Geronti, Polintiæ, Silvani, Valentiæ, Valentinæ, Marię, Donatę, Victurię, Agnillę, Juventiæ, Rogatę, Hermogenis, Felicis, Luticiani, Flaviani.

IV. Idus Dec. Victori, Consenti, Adriani, Heraclii, Erumenti, Pudenti, Migini, Victuriani, Pauli, Urbani, Marci, Cirinici, Cęcilię, Orbanellæ, Crispinę, Polentię, Privatę, Vibianellę, Cyriaci, Julii. Romę, depositio Damasi Papę; Germani, Eludi, Evangeli, Thrasonis, Mauri. Et in civitate Arvernis, Agriculę, & Vitalis Martyrum. In Hispania, civitate Emerita, passio S. Eulaliæ virginis.

III. Idus Dec. Romæ, S. Eulaliæ, Trasonis, Pontiani, Capitulini, & aliorum multorum sine numero. In Alexandria, Sammoni. Et Emeritæ, Urbani. In Hispaniis, Euticiani. In Antiochia, Secundiani, Secundi, Zosimi, Pauli, & Kyriaci, Justi. Ambianis civitate, natalis Victorici, Fusciani, & Gentiani Martyrum. Et alibi, natalis S. Marię, & aliorum multorum.

Pridie Idus Dec. Hermogenis, Donatæ, & aliorum viginti duo.

Idus Dec. Ravenna civitate, Ursionis, & Leocadii Confessoris, & Valentini Martyris. Syracusa civitate Siciliæ, natalis S. Luciæ Virginis, & S. Sicensi, Saturnini, Casti, Pauli, Felicis, Quintiliani, Modesti, Victorini, Januarii, Getdini, Feliciani, Stercorii, Feliciæ, Donatæ, Valeriæ, Colonicæ, Saturnini, Urbanæ, Maritimi, Victuriæ, Simpliciæ, & Securi, Dativi.

XIX. KAL. Januarii. In Antiochia, Drusi, & sociorum ejus numero trium, Zosimi, & S. Luciæ Virginis. Lugduno Galliæ, S. Victoris Episcopi, & Confessoris. Vienna, Lupicini Episcopi. Remis, natalis S. Nicasii Episcopi, & Sacrepi, Aspediæ, Theodoli.

XVIII. KAL. Jan. In Africa, Faustini, Lucii, Candidæ, Materi, Marci, Januarii, Victori, Cæciliani, Maximi, Marcię, Machaoniæ, Victurię, Secundę, Primæ, Saturninę, Machrosæ, Ninæ, Restitutę, & aliorum undecim. In Ascalone, Heliæ, Candidi. *Aurelianis civitate, Maximi Presbyteri & Confessoris.*

XVII. KAL. Jan. Ravenna, Valentini, Navalis, Agriculæ, Concordii, Justini. *Arelato, dedicatio Basilicæ & altaris S. Genesii Martyris.*

XVI. KAL. Jan. In Africa, Victoris, Victoriani, Adjutoris, Quarti, Honorati, Simplicii, Ampamovi, Felicis, Vincenti, & aliorum triginta novem simul. Et Octori, Quinti, Donati, Victoriæ, Dioscori, Justiniani.

XV. KAL. Jan. Laodicia civitate, Theotini, Basiliani. In Africa, Quinti, Simplici, Pompini, Artisæ, Chresti, Digni, Datuli, Urbani, Martyri, Honorati, Evasi, Victurini, Salvatoris, Terturini, Victurię, Cæciliani, Septimi, Rustici, Bessę, Viciniani, Honorati, Lucaniæ, Reductulæ, Victuriæ, Privatulę, Cęcilię, Saturnini, Phamonis, Felicis, Vincenti, Aresti, Musci, Siddini, Adjutoris. Romę, Luciæ Martyris, & Auceiæ Regis, simul & Antonini, Erenei, Papeusæ, Apolliniæ, Apamię, Poënicis, Cussevarionis, Papissei, Saturii, Satarii. Passio S. Afræ Virginis, Victuris, Basiliani, Honorati, cum aliis viginti duobus Martyribus.

XIV. KAL. Jan. In Nicæa civitate Bithyniæ, Zosimi, Pauli, Secundi, Cyriaci. Et alibi, sanctorum Anastasii, & Siddini Episcoporum, Chrysanthi, & Darię Martyrum. *Autisiodero, beati Gregorii Papæ.*

XIII.

XIII. KAL. Jan. In Thracia, civitate Gildoba, Julii, natalis Teclæ, & sancti Libertini, Zosimi.

XII. KAL. Jan. In Mesopotamia, natalis, & translatio sancti Thomæ Apostoli, qui translatus est ab India, cujus passio ibidem celebratur. In Heraclea, sancti Passini. Romæ, depositio sancti Innocentii, & passio Sanctorum Focæ, Florii, Honorati Episcopi & Confessoris.

XI. KAL. Jan. In Antiochia, sancti Basilei, Serapionis. Romæ, via Lavicana, inter duas lauros, natalis sanctorum triginta Martyrum una die coronatorum. Et Ostiæ, natalis sanctorum Demetrii, Honorati. Et alibi, natalis sanctorum Felicis, Joannis. Romæ, via Salense, depositio sancti Felicis, & passio sanctæ Theodosiæ, Virginis, & Didymi Monachi.

X. KAL. Jan. Depositio sanctæ Victoriæ, Romæ, sub Decio, quæ cum esset desponsata viro pagano, & rel.....

Cætera legi non potuerunt in M. S. ut pote a tineis corrosa; scilicet ab hac die ad VIII. *Kal. Jan. a qua incipit hocce Martyrologium.*

ADMONITIO DE SUBSEQUENTE LIBRO.

Quantum est veterum elucubrationum, quæ Hieronymum auctorem aliquo sibi prætextu adrogant, nulla ferme hoc libello, qui COMES *inscribitur, locum in his sibi dari, antiquiore titulo & jure quodam suo postulat. Meminit ejus de nomine Charta omnium antiquissima Donationis Ecclesiæ Cornutianæ*, Item, *inquiens*, Codices, Evangelia IV. Apostolum, Psalterium, & Comitem: *quæ cum anno scripta sit* CCCCLXXI. *manifesto indicio est, auctorem libri, quisquis ille fuerit, Hieronymianis temporibus advixisse. Fuisse porro ipsum Hieronymum, conceptis verbis asserunt magno numero sequioris ævi Scriptores, quorum satis multa testimonia in Prolegomenis ad Liturgica Pamellius laudat. Nempe vulgo recepta sententia illa erat, & fides, quam nemo in dubium revocaret: præconcepta enim opinione, quidquid erat librorum in Ecclesia magis utilium, & Sacerdotum usibus accommodatius, ex S. Doctoris nostri calamo profectum, aut certe novis ab eo curis recognitum atque adornatum omne credebatur. Accessit ad conciliandam operi auctoritatem momentum haud sane leve, Nuncupatoria, ut in Chiffletiano antiquo ms. dicitur*, Hieronymi ad Constantium Epistola, Præfatio libri, qui Comes appellatur: *ex ejusmodi enim Prologis volebat S. ipse Pater sua ab alienis scripta internosci, ut ea pro germanis haberentur, quæ Prologo non carerent. Quæ nos quidem argumenta nec tanti facimus, neque eo animo replicamus, ut pro Hieronymiani fœtus germanitate pugnare videamur: tantum constare hinc volumus, ejusmodi librum immerito prætermissum fuisse hactenus, ac fecisse porro nos operæ pretium, qui vernili reliquæ S. Patris familiæ adcensuimus. Accepimus itaque Epistolam ad Constantium, qua ipsæ etiam Comitis editiones omnes carebant, ex Spicilegio* B. *Lucæ Bacherii* Tomo XIII. qui æma Chiffletio, ut dudum innuimus, acceperat. Librum autem ipsum, *ut nihil dissimulemus, diu multumque incerti hæsimus, ex quo exemplari describeremus; illud enim quod Hieronymianis temporibus obtinebat, aliis subinde atque aliis interpolationibus auctum in aliam puto fere molem & formam excrevit. Olim emendavit ex Caroli Magni præcepto Paulus Diaconus Aquilejensis: tum Alchuinus ejusdem Imperatoris jussu: denique Theotinchus Presbyter, cujus in Bibliotheca Ecclesiæ Bellovacensis codex adservatur hoc titulo:* In Christi nomine anni circuli liber Comitis incipit, auctus a Theotincho indigno Presbytero, rogatu viri venerabilis Hechiardi Comitis Ambianensis, ita tamen, ut sancta Evangelistarum dicta, nec non Apostolorum, & Prophetarum, immota, atque inconcussa servarentur. *Sunt adeo etiam in vulgatis libris tres ejusdem Operis editiones parum inter se similes: quarum prima Pamelii est Tomo secundo Liturgiarum, altera Baluzii in calce Capitularium Regum Francorum, tertia* in antiquis libris Missarum *Ven. Card. Thomasii. Nobis quandoquidem vetus germanusque archetypus haud superest, editio Baluzii, quæ nimirum ex Bellovacensi codice & Theotinchi recensione descripta est, visa est etiam utpote plenior, ita & cæteris præferenda.*

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, incipit Epistola sancti HIERONYMI, *missa ad* CONSTANTIUM. *Præfatio libri sequentis, qui comes appellatur.*

QUamquam licenter assumatur in opere congregatio cælestium lectionum, & ipsum opusculum ab Ecclesiasticis viris, Comes quidem soleat appellari: quod duobus modis fieri arbitror, aut pro consuetudine uniuscujusque Ecclesiæ (secundum quod & varium hoc ipsum descriptionis genus esse dinoscitur) aut certe pro voluntate studiosi lectoris, qui (si fieri possit) quidquid in Scripturis divinis mirabiliter fulget, quidquid in præceptis moralibus copiosum est, totum parvo in corpore adunatum desiderat habere, paupertatis necessitate: Ego tamen, juvante Christo, ingenio quo potui, & maxime occasione oblata, qua

qua id a me fieri voluisti, Constanti mihi venerabilis frater, ita hoc opus etsi minus instructus assumpsi, ut tanta excerptorum intelligentia caput causamque rationabilem habere videatur. Nam cum omnis Scriptura divinitus inspirata, ut ait Apostolus, *utilis sit ad docendum, ad erudiendum, ad justitiam*; ut perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus; & quæcumque sunt hactenus scripta, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut per patientiam & consolationem Scripturarum spem habeamus: quid brevius, quid utilius censui, quam ut ex tanta divinorum librorum copia, singulis festivitatibus quod aptum ex his vel competens esset, excerperem, & quodam modo distinctissime collocarem.

Incipiens itaque a Nativitate Christi, quod est VIII. Kalendas Januarias, in Vigiliis ad Nonam per ordinem, quem assidue in Ecclesia didiceram, lectiones utriusque Testamenti simplicibus ministravi. Porro editionem illam quam ex Hebraicis voluminibus in Latinum translatam esse constat, in hunc quippe modum, quæ vel cujusque prophetiæ lectio præsenti festivitati congruat, quid Apostoli doceant, vel ad eumdem titulum quid Evangelii annuntiet auctoritas, dudum vertente jam anno per omnes dies festos Ecclesiæ opportune censui omnia secundum tempus esse legenda. Sed nonnulla alia ædificationis caussa multa illic aggregata sunt, atque suis appellationibus inserta, id est, in capite quadragesimæ de abstinentia escarum & sobrietate; item in Quadragesima de pœnitentia, de pudicitia, de remissione inimicitiarum, vel alia multa. Hæc enim omnia ad multorum equidem utilitatem petitionibus tuis obediens scribere curavi, venerabilis mihi & amantissime frater.

LIBER COMITIS,

SIVE

LECTIONARIUS PER CIRCULUM ANNI,

Actus a Theotincho Presbytero.

IN Christi nomine. Anni circuli liber Comitis incipit, auctus a Theotincho indigno Presbytero, rogatu viri venerabilis Hechiardi Comitis Ambianensis, ita tamen ut sancta Evangelistarum dicta necnon & Apostolorum ac Prophetarum immota atque inconcussa servarentur, & diebus quibus deerant propriæ sancta lectiones adhiberentur, sicut a sanctis patribus sunt coadunata. Aut si alicui aut in feriis aut in festivitatibus sanctorum aliquid minus esse videtur, recurrat ad hebdomadam quam voluerit, & reperiet semper super octo aut unam aut duas aut eo amplius feriam, quam legere poterit, aut sibi nihil desit. (* Propter frequens vero temporis incursum fuit in quibusdam epistolis apponere hoc ωg, quod significat finem, & rursus a propter principium alterius epistolæ.)

* *Hæc addita sunt in margine a manu recentiore, sed antiqua.*

In vigilia natalis Domini VIII. Kal. Januar. ad sanctam Mariam de nona a sanctis patribus. Lectio epistolæ beati Pauli Apostolis ad Romanos. Fratres, Paulus servus Christi Jesu, *usque* & vos vocati Jesu Christi Domini nostri.

Item ubi supra. Lectio Esaiæ Prophetæ. Hæc dicit Dominus, Propter Sion non tacebo, *usque* complacuit Deo in te.

Evangelium secundum Matthæum. In illo tempore, cum esset desponsata mater Jesu, Maria, *usque* salvum faciet populum suum a peccatis eorum.

Item ad sanctam Mariam de nocte. Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Titum. Carissimi, apparuit gratia Salvatoris nostri Dei, *usque* in Christo Jesu Domino nostro.

Item ubi supra. Lectio Esaiæ Prophetæ. Hæc dicit Dominus, populus gentium, *usque* in sempiternum.

Evangelium secundum Lucam cap. III. Exiit edictum a Cæsare, *usque* pax hominibus bonæ voluntatis.

Item ad sanctam Anastasiam mane. Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Titum. Carissimi, apparuit benignitas & humanitas, *usque* in Christo Jesu Domino nostro.

Item ubi supra. Lectio Esaiæ Prophetæ. Hæc dicit Dominus. Spiritus Domini super me, *usque* redempti a Domino Deo.

Evan-

Evangelium secundum Lucam cap. III. Pastores loquebantur, *usque* dictum est ad illos.

Item ad sanctum Petrum in die. Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Hebræos. Fratres, Multifarie multisque modis, *usque* anni tui non deficient.

Item ubi supra. Lectio Esaiæ Prophetæ. Hæc dicit Dominus. Propter hoc sciet populus meus, *usque* & videbunt omnes fines terræ salutare Dei nostri.

Initium sancti evangelii secundum Joannem. In principio erat verbum, *usque* & veritatis.

In natali sancti Stephani, id est, VII. Kalend. Januarii. Lectio actuum Apostolorum. In diebus illis Stephanus plenus gratia, *usque* obdormivit in Domino. Evangelium secundum Matthæum cap. CCXL. Dicebat Jesus turbis Judæorum, *usque* benedictus qui venit in nomine Domini.

In natali sancti Joannis Evangelistæ, id est VI. Kal. Januarii. Lectio libri Sapientiæ. Qui timet Deum, faciet bona, *usque* in nomine æterno hereditabit illum Dominus Deus noster. Evangelium secundum Joannem cap. CCXXXI. Dixit Jesus Petro, Sequere me, *usque* quia verum est testimonium ejus.

In natali Innocentum, id est, V. Kal. Januarii. Lectio libri Apocalypsis Joannis Apostoli. In diebus illi vidi super montem Sion agnum stautem, *usque* ante thronum Dei. Evangelium secundum Matthæum cap. VI. Ecce angelus Domini apparuit in somnis Joseph, *usque* quoniam Nazaræus vocabitur.

Kal. Januarii, si in Dominica contigerit, istæ lectiones ex libri Comitis legantur. Epistola Pauli Apostoli ad Galatas, Fratres, quanto tempore heres parvulus est, *usque* & heres per Deum. Evangelium secundum Lucam cap. II. Erat Joseph & Maria mater Jesu, *usque* gratia Dei erat in illo. Sin alias est, istæ. Lectio libri geneseos. In diebus illis formavit igitur Dominus hominem de limo, *usque* fluvius quartus ipse est Eufratres. Evangelium secundum Matthæum cap. XIII. Venit Jesus a Galilæa in Jordane, *usque* in quo mihi complacuit.

Id. III. Kal. Januarii Lectio libri Geneseos. In diebus illis tulit Dominus Deus hominem, *usque* ipsum est nomen ejus. Evangelium secundum Matthæum c. XVIII. Cum audisset Jesus quod Joannes traditus esset *usque* adpropinquabit enim regnum cælorum.

Pridie Kal. Januarii. Natale Sancti Silvestri. Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Hebræos. Fratres, plures facti sunt sacerdotes secundum legem, *usque* se offerendo Dominus noster Jesus Christus. Evangelium secundum Matthæum c. CCLXIII. Dixit Jesus discipulis suis, Vigilate qua nascitis, *usque* super omnia bona sua constituet eum.

Kal. Januarii. Octabas Domini. Ipsa lectio legatur quæ est in vigilia Domini de nocte. Evangelium secundum Lucam. (cap. III.) Postquam consumati sunt dies octo, *usque* gloria plebi tuæ Israel.

IV. Non. Januarii. Lectio libri Geneseos. In diebus illis Adam non inveniebatur adjutorium simile ei, *usque* & aperti sunt oculi amborum. Evangelium secundum Matthæum. cap. XXIII. Circuibat Jesus totam Galilæam, *usque* de trans Jordanem.

III. Non. Januarii. Natale sanctæ Genovefæ virginis. Lectio libri Sapientiæ. Pulcra est casta generatio, *usque* in refrigerio erit. Evangelium secundum Matthæum cap. XXXVII. Audistis quia dictum est antiquis, Non mœchaberis, *usque* volenti a te mutuari ne avertaris.

Prid. Non. Januarii. Lectio Daniel Prophetæ. In diebus illis venit Nabuchodonosor Rex Babylonis in Hierusalem, & obsedit eam; *usque* qui vescebantur cibo regio. Evangelium secundum Matthæum c. LXVII. Cum venisset Jesus in domum Simonis Petri, *usque* sepelire mortuos suos.

Non. Januarii. Lectio libri Geneseos. In diebus illis. Cum autem cognovissent se esse nudos, Adam scilicet & uxor ejus, *usque* in pulverem reverteris. Evangelium secundum Matthæum c. CXXXIII. Locutus est Jesus ad turbam & discipulos suos dicens, Videntes non vident, & audientes non audiunt, *usque* & aures vestræ quæ audiunt.

Item eodem die, in vigilia theophaniæ, Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Titum. Carissime, apparuit benignitas & humanitas, *usque* in Christo Jesu Domino nostro. Evangelium secundum Matthæum cap. VI. Defuncto Herode, ecce apparuit angelus Domini in somnis Joseph, *usque* Nazaræus vocabitur.

VIII. Idus Januarii, in theophania. Lectio Esaiæ Prophetæ. Surge, inluminare Hierusalem, *usque* & laudem Domino adnuntiantes. Evangelium secundum Matthæum cap. IV. Cum natus esset Jesus in Bethleem Judæ, *usque* per aliam viam reversi sunt in regionem suam.

VII. Id. Ianuarii. Lectio Esaiæ Prophetæ. In diebus illis locutus est Esaias Propheta dicens. Anno quo mortuus est Rex Ozias, vidi Dominum sedentem super solium excelsum, *usque* & peccatum tuum mundabitur. Evangelium secundum Matthæum

thæum cap. cxxxix. Factum eſt cum conſummaſſet Jeſus ſermones iſtos, *uſque* qui poteſt capere capiat.

VI. Id. Januarii. Belloacus natale ſancti Luciani martyris. Lectio libri Sapientiæ. Audite Reges, & intelligite, *uſque* invenient quid reſpondeant. Evangelium ſecundum Matthæum cap. cclvi. Dixit Jeſus diſcipulis ſuis, Sicut fulgur exit ab oriente, *uſque* terminos eorum.

V. Idus Januarii. Lectio Eſaiæ Prophetæ. In diebus illis dixit Dominus ad Eſaiam, Egredere in occurſum Achaz, *uſque* ſi non credideritis, non permanebitis. Evangelium ſecundum Marcum. Dixit Jeſus diſcipulis ſuis, Simile eſt regnum Dei, quemadmodum ſi homo jaciat ſementem in terra, *uſque* ſine parabola non loquebatur eis.

IV. Idus Januarii. Lectio Eſaiæ Prophetæ. In diebus illis locutus eſt Dominus ad Eſaiam Prophetam dicens, Pro eo quod adjecit populus iſte aquas Siloe, *uſque* quia nobiſcum Deus. Evangelium ſecundum Marcum cap. lxii. Dixit Jeſus diſcipulis ſuis. Venite ſeorſum, eamus in deſertum locum, *uſque* concurrerunt illuc.

III. Idus Januarii. Lectio Eſaiæ Prophetæ. In diebus illis dixit Eſaias. Hæc enim ait Dominus ad me, ſicut in forti manu erudivit me, *uſque* a Domino exercituum qui habitat in monte Sion. Evangelium ſecundum Marcum cap. xc. Veniens Jeſus ad diſcipulos ſuos, vidit turbam magnam, *uſque* inter vos conquiritis.

Pridie Idus Januarii. Lectio Iſaiæ Prophetæ. In diebus illis locutus eſt Eſaias Propheta dicens. Si fuerit populus tuus Iſrael quaſi arena maris, reliquiæ convertentur, *uſque* ſuper montem filiæ Sion. Evangelium ſecundum Marcum cap. xcvii. Reſpondit Jeſu Joannes dicens, Magiſter vidimus quendam, *uſque* qui non eſt adverſum vos, pro vobis eſt.

Idibus Januarii. Octabas theophaniæ. Lectio Eſaiæ Prophetæ. Domine Deus meus, honorificabo te, *uſque* adnuntiate hæc in univerſa terra. Evangelium ſecundum Joannem. Vidit Joannes Jeſum venientem ad ſe, *uſque* quia hic eſt Filius Dei.

Dominica I. poſt theophania. Lectio epiſtolæ beati Pauli Apoſtoli ad Romanos. Fratres, obſecro vos per miſericordiam Dei, *uſque* in Chriſto Jeſu Domino noſtro. Evangelium ſecundum Lucam cap. III. Cum factus eſſet Jeſus annorum XII. *uſque* apud Deum & homines.

XIX. Kal. Februarii. Natale ſancti Felicis Confeſſoris in Pincis. Lectio libri Geneſeos. In diebus illis fecit Dominus Deus Adæ & uxori ejus tunicas pelliceas, *uſque* ad

A cuſtodiendam viam ligni vitæ. Evangelium ſecundum Marcum cap. cxii. Erant turbæ in via aſcendentes cum Jeſu Hieroſolymam, *uſque* tertia die reſurget.

XVIII. Kal. Februarii. Lectio libri Geneſeos. In diebus illis factum eſt ut offerret Cain Domino Deo de fructibus terræ, *uſque* qui occiderit eum, ſeptuplum punietur. Evangelium ſecundum Marcum cap. cxvi. Venit Jeſus Hierico, *uſque* ſequebatur eum in via.

B XVII. Kalend. Februarii. Natale ſancti Marcelli Confeſſoris. Lectio libri Geneſeos. In diebus illis Lamech accepit uxores duas, *uſque* omne tempus quo vixit Adam anni nongenti triginta. Evangelium ſecundum Marcum cap. cxxxv. Dixit Jeſus diſcipulis ſuis, Cavete a ſcribis qui volunt in ſtolis ambulare, *uſque* hic accipiunt prolixius judicium.

XVI. Kal. Februarii. Natale ſancti Sulpicii. Lectio libri Sapientiæ. Super ſalutem C & ſpeciem dilexi ſapientiam, *uſque* propter diſciplinæ dona commendati. Evangelium ſecundum Marcum cap. cxlii. Dixit Jeſus diſcipulis ſuis, Cum videritis abominationem deſolationis, *uſque* propter electos quos elegit, breviabit dies.

XV. Kal. Februarii. Natale ſanctæ Priſcæ. Lectio libri Sapientiæ. Omnium artifex docuit me ſapientiam, *uſque* & ſuper omnem ſtellarum diſpoſitionem. Require evangelium ſecundum Matthæum cap. cxl. Simile eſt regnum cælorum theſauro abſcon- D dito, *uſque* nova.

XIV. Kal. Februarii. In natali Mariæ & Marthæ. Lectio libri Geneſeos. In diebus illis ædificavit Noe altare Domino, *uſque* diluvium diſſipans terram. Evangelium ſecundum Marcum cap. xviii. Venit ad Jeſum leprorſus deprecans eum, *uſque* quæ præcepit Moyſes in teſtimonium illis.

XIII. Kal. Februarii. In natali Fabiani & Sebaſtiani. Lectio libri Sapientiæ. Sapien- E tia vincit malitiam, *uſque* quibus utilius nihil eſt in vita hominibus. Evangelium ſecundum Matthæum cap. cclxiii. Dixit Jeſus diſcipulis ſuis, Vigilate, quia neſcitis diem, *uſque* conſtituet eum.

XII. Kal. Februarii. In natali ſanctæ Agnes. Lectio libri Sapientiæ. Cum temprarentur juſti, *uſque* in finem eventus mirati ſunt. Evangelium ſecundum Matthæum c. F cclxviii. Dixit Jeſus diſcipulis ſuis. Simile eſt regnum cælorum decem virginibus, *uſque* neſcitis diem neque horam.

XI. Kal. Februarii. In natale ſancti Vincenti. Lectio libri Sapientiæ. Miſereris omnium Domine, quia omnia potes, *uſque* credant in te Domine. Evangelium ſecundum Joannem c. xiv. Dixit Jeſus Diſcipulis ſuis.

suis, Nisi granum frumenti cadens in terra, *usque* Pater meus qui in cælis est.

Dominica II. post theophaniam. Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Romanos. Fratres, habentes donationes secundum gratiam, *usque* humilibus consentientes. Evangelium secundum Joannem cap. XVIII. Nuptiæ factæ sunt, *usque* crediderunt in eum discipuli ejus.

X. Kal. Februarii. In natali sanctorum Macharii, Emerentiani. Lectio libri Sapientiæ. Cum sis ergo justus Domine, *usque* speremus misericordiam. Evangelium secundum Lucam cap. clvi. Elevatis oculis Jesus in discipulos suos, *usque* merces vestra multa est in cælo.

IX. Kal. Februarii. In natali sancti Projecti. Lectio libri Sapientiæ. Domine Deus noster, suavis & verus es, *usque* radix est immortalitatis. Evangelium secundum Lucam cap. lxiv. Dixit Jesus discipulis suis, Omnis qui venit ad me, *usque* supra petra.

VIII. Kal. Februarii. Lectio libri Geneseos. In diebus illis dixit Dominus ad Noe, & ad filios ejus, Hoc signum fœderis quod do inter me & vos, *usque* universæ carnis quæ super terram. Evangelium secundum Marcum cap. I. Egressus Jesus venit in patriam suam, *usque* impositis manibus curavit eum.

VII. Kal. Februarii. Lectio libri Geneseos. In diebus illis erat terra labii unius, & sermonum eorumdem, *usque* super faciem cunctarum regionum. Evangelium secundum Lucam cap. XXVI. Surgens Jesus de synagoga, *usque* oportet me evangelizare regnum Dei.

VI. Kal. Februarii. In natali sanctæ Agnes de nativitate. Lectio libri Geneseos. In diebus illis tulit Thare Abraham filium suum, *usque* ab oriente ai. Evangelium secundum Marcum cap. XXI. Introivit Jesus in synagoga, *usque* restituta est manus illius.

V. Kal. Februarii. Lectio libri Sapientiæ. Justitia perpetua est, *usque* calore illius adgravata. Evangelium secundum Matthæum cap. cxl. Dixit Jesus discipulis suis, Simile est regnum cælorum thesauro abscondito in agro, *usque* nova & vetera.

Dominica III. post theophaniam. Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Romanos. Fratres, nolite esse prudentes, *usque* vince in bono malum. Evangelium secundum Matthæum cap. lxiii. Cum descendisset Jesus de monte, *usque* sanatus est puer in illa hora.

IV. Kal. Februarii. Lectio libri Geneseos. In diebus illis descendit Abraham in Ægyptum, *usque* accipe eam, & vade. Evangelium secundum Lucam cap. XXXIII. Cum esset Jesus in civitate, *usque* ab infirmitatibus suis.

III. Kal. Februarii. Lectio libri Geneseos. In diebus illis ascendit Abraham de Ægypto, *usque* venientibus ad Segor. Evangelium secundum Marcum cap. XXXVI. Cœpit Jesus docere ad mare, *usque* qui habet aures audiendi audiat.

Pridie Kal. Februarii. Lectio libri Geneseos. In diebus illis dixit Dominus ad Abraham postquam divisus est, *usque* ædificavit ibi altare Domino. Evangelium secundum Matthæum cap. lxxiv. Loquente Jesu ad turbas, *usque* in universam terram illam.

Kal. Februarii. In natali sanctæ Brigidæ virginis. Lectio libri Sapientiæ. Creatura tibi factori deserviens, *usque* Magna enim sunt judicia tua, Domine, & inenarrabilia opera tua. Evangelium secundum Lucam cap. lxxix. Dixit Jesus discipulis suis, Nemo accendens lucernam, *usque* auferetur ab illo.

IV. Nonas Februarii. In purificatione beatæ Mariæ virginis. Lectio libri Sapientiæ. In omnibus requiem quæsivi, *usque* dedit suavitatem odoris. Evangelium secundum Lucam cap. III. Accepit Simeon Jesum in ulnas suas, *usque* gratia Dei erat in illo. Item aliud evangelium secundum Lucam. Postquam dies purgationis ejus, *usque* gloriam plebis tuæ Israel.

III. Non. Februarii. Lectio libri Geneseos. In diebus illi Melchisedech Rex Salem occurrit Abrahamo a cæde Regum revertenti, panem proferens, panem & vinum, *usque* reputatum est illi ad justitiam. Evangelium secundum Marcum cap. xli. Dixit Jesus discipulis suis & turbis, *usque* differebat omnia.

Pridie Non. Februarii. Lectio libri Geneseos. In diebus illis, postquam nonaginta annorum esse cœperat Abraham, *usque* pariter circumcisi sunt. Evangelium secundum Lucam cap. lxxviii. Dicebat Jesus parabolam intendens, *usque* panem in regno Dei.

Non. Februarii. In natali sanctæ Agathæ. Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Corinthios. Fratres, qui gloriatur, in Domino glorietur, *usque* exhibere Christo. Evangelium secundnm Matthæum cap. cclxviii. Dixit Jesus discipulis suis parabolam hanc, simile est regnum cælorum decem virginibus, *usque* neque hora.

Dominica IV. post theophaniam. Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Romanos. Fratres, nemini quicquam debeatis, *usque* plenitudo ergo legis est dilectio. Evangelium secundum Matthæum cap. lxix. Ascendente Jesu in navicula, *usque* obediunt ei.

VIII. Idus Februarii. Lectio libri Geneseos. In diebus illis apparuit Dominus Abraham in convalle Mambre, *usque* sed resisti. Evangelium secundum Marcum cap. xlvii. Venit Jesus trans fretum in regione Gerasenorum, *usque* & misertus est tui.

VII. Idus Februarii. Lectio libri Geneseos. In diebus illis dixit Dominus ad Abraham, Num celare potero tibi quæ gesturus sum*, *usque* & ille reversus est in locum suum. Evangelium secundum Lucam cap. lxvii. Factum est deinceps, ibat Jesus in civitatem quæ vocatur Naim, *usque* plebem suam.

VI. Idus Februarii. In natali sancti Thomæ Apostoli. Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Ephesios. Jam non estis hospites & advenæ, *usque* habitaculum Dei in Spiritu Sancto. Evangelium secundum Joannem cap. cxxxiv. Hoc est præceptum meum, *usque* oderunt me gratis.

V. Idus Februarii. Lectio libri Geneseos. In diebus illis venerunt duo angeli Sodomam, *usque* Loth ingressus est Segor. Evangelium secundum Lucam cap. lxxix. Cogabat Jesum quidam Pharisæus, *usque* dilexit multum.

IV. Idus Februarii. In natali sanctorum Zotici, Erenei, Jacincti, Amanti, & Soteris. Lectio libri Sapientiæ. Omnis creatura ab initio ad suum genus refigurabatur, *usque* assistens eis. Evangelium secundum Lucam cap. civ. Factum est autem dum complerentur dies assumptionis Jesus *usque* abierunt in aliud castellum.

III. Idus Februarii. Lectio libri Geneseos. In diebus illis profectus est Abraham in terram australem, *usque* cum filio meo Isaac. Evangelium secundum Marcum cap. lxiii. Exiens Jesus de navi, *usque* abiit in montem orare.

Pridie Idus Februarii. Lectio libri Geneseos. In diebus illis deprecatus est Isaac Dominum pro uxore sua, *usque* parvipendens quod primogenita vendidisset. Evangelium secundum Matthæum cap. xlvii. Vespere autem facto, *usque* quinque milia hominum.

Dominica V. post theophaniam. Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Thessalonicenses. Fratres, induite vos sicut Dei electi, *usque* per Jesum Christum Dominum nostrum. Evangelium secundum Matthæum cap. cv. Respiciens Jesus dixit, Confiteor tibi Pater, domine cæli, *usque* onus meum leve.

Idus Februarii. Lectio libri Geneseos. In diebus illis orta autem fame super terram, *usque* donec magnus vehementer effectus est. Evangelium secundum Matthæum cap. cliv.

A Accesserunt ad Jesum ab Hierosolymis, *usque* non coinquinat hominem.

XVI. Kal. Martii. In natali sanctorum Valentini, Vitalis, Feliculæ, & Zenonis. Lectio libri Sapientiæ. Metuentes Dominum, sustinete misericordiam ejus, *usque sic* & misericordia ejus cum eo. Evangelium secundum Lucam cap. xcvi. Dicebat Jesus discipulis suis, Si quis vult post me venire, *usque* donec veniat regnum Dei.

XV. Kal. Martii. Lectio libri Geneseos.
B In diebus illis egressus Jacob de Bersabee, *usque* decimas offeram tibi. Evangelium secundum Lucam cap. lxxxiii. Factum est in una dierum, *usque* quanta illis Jesus fecisset.

XIV. Kal. Martii. Natale sanctorum Onesini & Julianæ virginis. Lectio libri Sapientiæ. Filii sape Ecclesiæ justorum, *usque* justitia ædificabitur tibi. Evangelium secundum Matthæum cap. cxl. Dixit Jesus discipulis suis parabolam hanc: Simile est
C regnum cælorum thesauro abscondito, *usque* nova & vetera.

XIII. Kal. Martii. In natali sancti Policioni Episcopi. Lectio libri Geneseos. In diebus illis profectus est Jacob, venit ad terram orientalem, *usque* serviens apud eum septem annis. Evangelium secundum Marcum cap. lxxii. Surgens Jesus abiit in fines Tyri, *usque* dæmonium exisse ab eo.

XII. Kal. Martii. Lectio libri Geneseos. In diebus illis videns Dominus quod dispi-
D ceret Jacob Liam, *usque* appellavit eum Asser. Evangelium secundum Lucam cap. cxviii. Exultavit Jesus in Spiritu Sancto, *usque* audire quæ audistis & non audierunt.

XI. Kal. Martii. Lectio libri Geneseos. In diebus illis egressus Ruben tempore messis tritici, *usque* separatis inter se gregibus. Evangelium secundum Lucam cap. cxxxiv. Dixit Jesus discipulis suis, Lucerna corporis tui est oculus tuus, *usque* lucerna fulgoris inluminabit te.

Dominica in Septuagesima. Lectio epi-
E stolæ beati Pauli Apostoli ad Corinthios. Fratres, nescitis quod hi qui qui in stadio currunt, *usque* petra autem erat Christus. Evangelium secundum Matthæum cap. cc. Dixit Jesus discipulis suis, Simile est regnum cælorum homini patrifamilia, *usque* pauci electi.

X. Kal. Martii. Lectio libri Geneseos. In diebus illis, quando primo tempore ascendebant oves, *usque* pergens ad Isaac patrem suum in terra Chanaan. Evange-
F lium secundum Lucam cap. cxlix. Ait Jesu quidam de turba, Magister dic fratri meo, *usque* qui sibi thesaurizat, non est dives, in Deum.

IX. Kal. Martii. Lectio libri Geneseos. In

In diebus illis, tempore quo Labanierat ad tondendas oves, *usque* reversus est in locum suum. Evangelium secundum Lucam cap. clix. Servus qui cognovit voluntatem domini sui, *usque* & nurus in socrum suam.

VIII. Kal. Martii. In cathedra sancti Petri. Lectio libri Sapientiæ. Fili, in mansuetudine perfice opera tua, *usque* exaudiet autem eum qui fecit illum. Evangelium secundum Lucam cap. clxvii. Dicebat Jesus, Cui est simile regnum Dei, *usque* stridor dentium.

VII. Kal. Martii. Lectio libri Geneseos. In diebus illis abiit Jacob itinere quo cæperat, *usque* quanto magis contra homines prævalebit. Evangelium secundum Lucam cap. clxxii. Dixit Jesus turbis, Cum videritis Abraham, *usque* non capit Propheta perire extra Hierusalem..

VI. Kal. Martii. Lectio libri Geneseos. In diebus illis interrogavit Jacob angelum qui luctabatur cum eo, *usque* urbe Sicimorum quæ est in terra Chanaan. Evangelium secundum Lucam cap. lxxx. Dicebat Jesus ei qui se invitaverat, *usque* beatus qui manducat panem in regno Dei.

V. Kal. Martii. Lectio libri Geneseos. In diebus illis postquam regressus est Jacob de Mesopotamia Syriæ, *usque* numquid ut scorto abuti debere sorore nostra. Evagelium secundum Lucam cap. cxcii. Audiebant omnia hæc Pharisæi quæ Jesus loquebatur, *usque* qui dimissam a viro ducit, mœchatur.

IV. Kal. Martii. Lectio libri Geneseos. In diebus illis locutus est Dominus ad Jacob dicens, Surge & ascende Bethel, *usque* hic titulus monumenti Rachel, usque in præsentem diem. Evangelium secundum (Lucam) cap. cxcvii. Dixit Jesus discipulis suis, Impossibile est, ut non veniant scandala, *usque* obediret vobis.

III. Kal. Martii. Lectio libri Geneseos. In diebus illis erant filii Jacob xii. *usque* sepelierunt eum Jacob filii sui. Evangelium secundum Lucam cap. cci. Dixit Jesus discipulis suis, Quis vestrum habens servum arantem, *usque* quod debuimus facere fecimus.

Dominica in Sexagesima. Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Corinthios. Fratres, libenter suffertis insipientes, *usque* ut inhabitet in me virtus Christi. Evangelium secundum Lucam cap. lxxvi. Cum turba plurima conveniret, *usque* fructum adferet in patientia.

Pridie Kal. Martii. Lectio libri Geneseos. In diebus illis ductus est Joseph in Ægypto, *usque* Dominus erat cum illo, & omnia opera ejus dirigebat. Evangelium secundum Lucam cap. ccii. Interrogatus Jesus a Pharisæis quando venit regnum Dei, *usque* in die sua.

Kal. Martii. Lectio libri Geneseos. In diebus illis accidit ut peccarent duo eunuchi, *usque* oblitus est interpretis sui. Evangelium secundum Lucam cap. ccviii. Dixit Jesus discipulis suis, Sicut factum est in diebus Noe, *usque* memores estote uxoris Loth.

VI. Non. Martii. Lectio libri Geneseos. In diebus illis dixit Pharao somnium, *usque* consilium placuit Pharaoni & cunctis ministris ejus. Evangelium secundum Lucam cap. ccxii. Dixit Jesus discipulis suis, Dico vobis in illa nocte erunt duo in lecto uno, *usque* inveniet fidem in terra.

V. (Non.) Martii. Lectio libri Geneseos. In diebus illis dixit Pharao ad Joseph, *usque* malum inopiæ temperaremus. Evangelium secundum Lucam cap. cclii. Dixit Jesus discipulis suis, Cum videritis circumdari ab exercitu Hierusalem, *usque* donec impleantur tempora nationum.

IV. Non. Martii. Lectio libri Geneseos. In diebus illis. Audiens autem Jacob quod alimenta venderentur in Ægyptum, *usque* moriamini. Evangelium secundum Lucam cap. cclix. Dixit Jesus discipulis suis, Adtendite autem vobis, ne forte gravarentur corda vestra, *usque* in templo audire eum.

III. Non. Martii. Lectio libri Geneseos. In diebus illis fecerunt fratres Joseph in Ægypto, ut illis ipse præceperat, & locuti sunt ad invicem, *usque* absque liberis ero. Evangelium secundum Lucam cap. ccxli. Dixit Jesus discipulis suis, Ecce ego mitto promissum Patris mei in vos, *usque* benedicentes Deum.

II. Non. Martii. Lectio libri Geneseos. In diebus illis tulerunt filii Israel munera & pecuniam duplicem, *usque* ad patrem vestrum. Evangelium secundum Matthæum cap. xxxiii. Dixit Jesus discipulis suis, Nolite putare quia veni solvere legem, *usque* hic magnus vocabitur in regno cælorum.

Non. Martii. In natali sanctarum virginum Perpetuæ & Felicitatis. Lectio libri Sapientiæ. Congregationi pauperum affabilem te facito, *usque* verbum in tempus salutis. Evangelium secundum Joannem cap. xxv. Venit Jesus & discipuli ejus in Judæam terram, *usque* missus est ante illum.

Dominica in Quinquagesima. Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Corinthios. Et si linguis hominum loquar & angelorum, *usque* major autem his est caritas. Evangelium secundum Lucam cap. ccxxii. Assumpsit Jesus Duodecim discipulos suos, *usque* dedit laudem Deo.

VIII. Idus Martii. Lectio libri Geneseos. In diebus illis accedens Judas propius confidenter ad Joseph ait, *usque* festinate & adducite eum ad me. Evangelium secundum Joannem cap. ii. Factum est cum descenderent discipuli Jesu ad mare, *usque* ad terram qua ibant.

VII. Idus

VII. Idus Martii. Lectio libri Geneseos. In diebus illis auditum est & celebri sermone vulgatum in aula Regis, venerunt fratres Joseph, *usque* Joseph ponet manu tua super oculos tuos. Evangelium secundum Marcum cap. cxx. Cum intrasset Jesus Hierosolymam in templum, *usque* quodcunque dixerit fiat, fiet ei.

FERIA IV. CAPITE JEJUNII. AD SANCTAM SAVINAM. Lectio Iohel Prophetæ. Hæc dicit Dominus Deus, convertimini ad me in toto corde vestro, *usque* non dabo vos ultra opprobrium gentibus, dicit Dominus omnipotens. Evangelium secundum Matthæum cap. xlv. Dixit Jesus discipulis suis, Cum jejunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes, *usque* ibi est cor tuum.

Feria V. Lectio Esaiæ Prophetæ. In diebus illis ægrotavit Ezechias usque ad mortem, *usque* protegam eam, dicit Dominus omnipotens. Evangelium secundum Matthæum cap. lxiv. Cum introisset Jesus Capharnaum, *usque* sanatus est ex illa hora.

Feria VI. Lectio Esaiæ Prophetæ. Hæc dicit Dominus Deus, Clama, ne cesses, *usque* quia misericors sum Dominus Deus tuus. Evangelium secundum Matthæum cap. xxxix. Dixit Jesus discipulis suis, Audistis quia dictum est, Diliges proximum tuum, & odies inimicum, *usque* reddet tibi.

Sabbato. Lectio Esaiæ Prophetæ. Hæc dicit Dominus, Si abstuleris de medio tui catenam, *usque* Os enim Domini locutum est hæc. Evangelium secundum Marcum cap. (lxvi.) Cum] sero esset factum], erat navis in medio mari, *usque* salvi fiebant.

Dominica initium quadragesimæ; Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Corinthios. Fratres, hortamur vos, *usque* omnia possidentes. Evangelium secundum Matthæum cap. xv. Ductus est Jesus in desertum, *usque* angeli ministrabant ei.

HINC PLENARIUS SEQUITUR ORDO SICUT IN LIRRO COMITI CONTINENTUR, USQUE OCTABAS PASCHÆ.

Feria II. Lectio Ezechiel Prophetæ. Hæc dicit Dominus Deus, Ecce ego ipse requiram oves meas, *usque* in judicio & justitiam dicit Dominus omnipotens. Evangelium secundum Matthæum cap. cclxxii. Cum venerit filius hominis in majestate sua, *usque* justi autem in vitam æternam.

Feria III. Lectio Esaiæ Prophetæ. In diebus illis locutus est Esaias Propheta dicens, *usque* ait Dominus omnipotens. Evangelium secundum Matthæum cap. ccx. Cum intrasset Jesus Hierosolymam, *usque* docebat eos de regno Dei.

Feria IV. Lectio libri Exodi. In diebus illis dixit Dominus ad Moysen, *usque* & & quadraginta noctibus. Evangelium secundum Matthæum cap. cxxvii. Accesserunt ad Jesum Scribæ & Pharisæi dicentes, *usque* ipse meus frater & soror & mater est.

Feria V. Lectio Ezechiel prophetæ. In diebus illis factus est sermo Domini ad me dicens, *usque* ait Dominus omnipotens. Evangelium secundum Joannem cap. clvii. In illo tempore dicebat Jesus ad eos qui crediderunt ei Judæis, *usque* qui est ex Deo, verba Dei audit.

Feria VI. Lectio Ezechiel Prophetæ. Hæc dicit Dominus Deus, Anima quæ peccaverit, ipsa morietur, *usque* vita vivet, & non morietur dicit Dominus omnipotens. Evangelium secundum Joannem cap. xxxvii. In illo tempore erat dies festus Judæorum, *usque* esset qui fecit eum sanum.

Sabbato in duodecim lectionibus. Ad sanctum Petrum. Lectio libri Deuteronomii. In diebus illis locutus est Moyses ad Dominum dicens, Respice Domine de sanctuario tuo, *usque* sicut locutus est tibi.

Item lectio libri Deuteronomii. In diebus illis dixit Moyses filiis Israel, *usque* sicut locutus est vobis Dominus Deus vester.

Item lectio libri Machabæorum. In diebus illis orationem faciebant sacerdotes, *usque* nec vos deserat in tempore Dominus Deus vester.

Item lectio libri Sapientiæ. Miserere nostri Deus omnium, *usque* mirabilia tua Domine Deus noster.

Item lectio Danihel Prophetæ. Angelus Domini descendit cum Azaria & sociis ejus, *usque* & superexaltatus in secula.

ITEM BENEDICTIONE.

Item lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Thessalonicenses. Fratres rogamus vos, corripite inquietos, *usque* in adventum Domini nostri Jesu Christi servetur. Evangelium secundum Matthæum cap. clxxii. In illo tempore adsumsit Jesus Petrum & Jacobum & Joannem fratrem ejus, *usque* a mortuis resurget.

Dominica prima infra quadragesimam. Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Thessalonicenses. Fratres, rogamus vos, & obsecramus in Domino Jesu, *usque* sed in sanctificatione in Christo Jesu Domino nostro. Evangelium secundum Matthæum cap. lvii. Egressus inde Jesus secessit in partes Tyri, *usque* ex illa hora.

Feria II. Lectio Danihel Prophetæ. In diebus illis oravit Danihel dicens, *usque* & super populum tuum, Domine Deus noster. Evangelium secundum Joannem cap. lxxxix. Dixit Jesus turbis Judæorum, Ego vado, & quæritis me, *usque* placita sunt ei facio semper.

Feria III. Lectio libri Regum. In diebus illis factus est sermo Domini ad Eliam, *us-*

usque quod locutus est in manu Heliæ. Evangelium secundum Matthæum c.ccxxvii. Locutus est Jesus ad turbas & ad discipulos suos dicens, *usque* exaltabitur.

Feria IV. Lectio libri Hester. In diebus illis oravit Hester ad Dominum dicens, *usque* hora canentium Domine Deus noster. Evangelium secundum Matthæum cap. cci. Ascendens Jesus Hierosolymam, *usque* redemptionem pro multis.

Feria V. Lectio Hieremiæ Prophetæ. Hæc dicit Dominus Deus. Maledictus homo qui confidit in homine, *usque* adinventionum suarum dicit Dominus omnipotens. Evangelium secundum Joannem cap. (xli.) Dixit Jesus turbis Judæorum, Non possum ego a me ipso facere quicquam, *usque* quomodo verbis mei creditis.

Feria VI. Lectio libri Geneseos. In diebus illis dixit Joseph fratribus suis, *usque* volens eripere eum de manibus eorum & reddere patri suo. Evangelium secundum Matthæum cap. ccxix. Dixit Jesus discipulis suis, Homo erat paterfamilias, *usque* quoniam sicut Prophetam eum habebant.

Sabbato. Lectio libri Geneseos. In diebus illis dixit Rebecca filio suo Jacob, *usque* desuper erit benedictio tua. Evangelium secundum Lucam cap. cxc. Dixit Jesus discipulis suis, Homo quidam habebat duos filios, *usque* perierat & inventus est.

Dominica II. xxxa. Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Ephesios. Estote imitatores Dei sicut filii carissimi, *usque* justitia & veritate Evangelium secundum Lucam. cap. cxxvi. Erat Jesus eiciens dæmonium, *usque* & custodiunt illud.

Feria II. Lectio libri Regum. In diebus illis Naaman princeps militiæ Regis Syriæ, *usque* nisi tantum Dominus Deus Israel. Evangelium secundum Lucam cap. xx. Dixerunt Pharisæi ad Jesum, Quanta audivimus facta Capharnaum, *usque* transiens per medium illorum ibat.

Feria III. Lectio libri Regum. In diebus illis mulier quædam clamabat ad Heliseum Prophetam dicens, *usque* tu & filii tui vivite de reliquo. Evangelium secundum Matthæum cap. clxxxiii. Respiciens Jesus discipulos suos, *usque* dixit Simoni Petro, *usque* septuagies septies.

Feria IV. Lectio libri Exodi. Hæc dicit Dominus Deus, Honora patrem tuum & matrem tuam, *usque* nominis mei. Evangelium secundum Matthæum cap. clіv. Accesserunt ad Jesum ab Hierosolymis Scribæ & Pharisæi dicentes, *usque* non coinquinant hominem.

Feria V. Lectio Hieremiæ Prophetæ. In diebus illis factum est verbum Domini ad me dicens, Sta in porta domus Domini,

A *usque* in seculum dicit Dominus omnipotens. Evangelium secundum Joannem cap. (lii.) Operamini non cibum qui perit, *usque* qui credit in me non sitiet unquam.

Feria VI. Lectio libri Numeri. In diebus illis convenerunt filii Israel ad Moysen & Aaron, *usque* & sanctificatus est in eis. Evangelium secundum Joannem cap. xxxiii. Jesus fatigatus est ex itinere, sedebat sic super fontem, *usque* quia hic est vere Salvator mundi.

B Sabbato. Lectio Danihel Prophetæ. In diebus illis erat vir in Babylone, nomen ejus Joachim, *usque* in die illa. Evangelium secundum Joannem cap. lxxvi. Perrexit Jesus in montem Oliveti, *usque* & amplius jam noli peccare.

Dominica XX. Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Galatas. Fratres, scriptum est quoniam Abraham duos filios habuit, *usque* Christus nos liberavit. Evangelium C secundum Joannem cap. xlvi. Abiit Jesus trans mare Galilææ, quod est Tiberiadis, *usque* qui venturus est in mundum.

Feria II. Lectio libri Regum. In diebus illis venerunt duæ mulieres meretrices ad Regem Salomon, *usque* ad faciendum judicium. Evangelium secundum Joannem cap. xx. Prope erat Pascha Judæorum, & ascendit Hierosolymam Jesus, *usque* ipse enim sciebat quid esset in homine.

Feria III. Lectio libri Exodi. In diebus illis locutus est populo suo Dominus Deus D noster. Evangelium secundum Joannem cap. lxxv. Jam die festo mediante ascendit Jesus in templum & docebat, *usque* de turba multi crediderunt in eum.

Feria IV. Lectio Ezechiel Prophetæ. Hæc dicit Dominus Deus, Sanctificabo nomen meum magnum, *usque* & ego ero vobis in Deum dicit Dominus omnipotens. Evangelium secundum Joannem cap. lxxxix. Præteriens Jesus vidit hominem cæcum a a nativitate, *usque* & procidens adoravit E eum.

Feria V. Lectio libri Regum. In diebus illis venit mulier Sunamites ad Helisæum in montem, *usque* reversus est in Galgala. Evangelium secundum Joannem cap. xl. Dixit Jesus turbis Judæorum, Pater meus usque modo operatur, & ego operor, *usque* in resurrectionem judicii.

Feria VI. Lectio libri Regum. In diebus illis ægrotavit filius mulieris matris familiæ, *usque* & verbum Domini in ore tuo F verum est. Evangelium secundum Joannem cap. xciv. Erat quidam languens Lazarus, *usque* crediderunt in eum.

Sabbato. Lectio Esaiæ Prophetæ. Hæc dixit Dominus, In tempore placito exaudi-

divi te, *usque* non oblivifcar ea dixit Dominus omnipotens. A

Alia. Lectio Esaiæ Prophetæ. Hæc dicit Dominus Deus, Omnes fitientes venite ae aquas, *usque* quod egredietur de ore meo dixit Dominus omnipotens. Evangelium fecundum Joannem cap. lxxxvi. Dizit Jefus turbis Judæorum, Ego fum lux mundi, *usque* quia necdum venerat hora ejus.

Dominica V. in quadragefima. Lectio epiftolæ beati Pauli Apoftoli ad Hebræos. B Fratres, Chriftus adfiftens Pontifex, *usque* æternæ hereditatis in Chrifto Jefu Domino noftro, Evangelium fecundum Joannem cap. lxxxix. Dicebat Jefus turbis Judæorum & principibus facerdotum, Quis ex vobis arguet me de peccato, *usque* & exivit; de templo.

Feria II. Lectio Jonæ Prophetæ. In diebus illis factum eft verbum Domini ad Jonam, *usque* & mifertus eft populo fuo. Dominus Deus nofter. Evangelium fecundum Joannem cap. lxxix. Miferunt Principes C & Pharifæi miniftros, *usque* credentes in eum.

Feria III. Lectio Danihel Prophetæ. In diebus illis congregati funt Babylonii ad Regem, *usque* de lacu leonum. Evangelium fecundum Joannem cap. lxxv. Ambulans Jefus in Galilæa, *usque* propter metum Judæorum.

Feria IV. Lectio libri Levitici, In diebus illis locutus eft Dominus ad Moyfem dicens, Ego Dominus Deus vefter, Non D facietis furtum, *usque* ego enim fum Dominus Deus vefter. Evangelium fecundum Joannem cap. xcii. Facta funt encænia in Hierofolymis, *usque* & ego in patre.

Feria V. Lectio Daniel Prophetæ. In diebus illis oravit Danihel dicens, *usque* fuper omnem terram, *usque* unufquifque in domum fuam. (Evangelium) fecundum Lucam cap. lxxiv. In illo tempore rogabat Jefum, *usque* dilexit multum.

Feria VI. Lectio Hieremię Prophetæ. E In diebus illis dixit Hieremias, Domine omnes qui te derelinquunt confundentur, *usque* contere eos Domine Deus nofter. Evangelium fecundum Joannem cap. xciv. Collegerunt Pontifices & Pharifæi concilium, *usque* cum difcipulis fuis.

Sabbato. Elymofina datur. Lectio Hieremiæ Prophetæ. In diebus illis dixerunt impii Judæi ad invicem, *usque* in tempore F furoris tui, Domine Deus meus. Evangelium fecundum Joannem cap. lxvi. Dixit Jefus difcipulis fuis, Amen amen dico vobis, Nifi manducaveritis carnem filii hominis, *usque* traditurus eum cum (effet) unus ex duodecim.

Dominica in palmas. (Lectio epiftolę beati Pauli Apoftoli ad Philippenfes.) Fratres, Hoc enim fentite in vobis quod & in Chrifto Jefu, *usque* quia Dominus Jefus Chriftus in gloria eft Dei Patris. Paffio Domini noftri Jefu Chrifti fecundum Matthæum cap. cclxxiv. Dixit Jefus difcipulis fuis, Scitis quia poft biduum Pafcha fiet, & filius hominis, *usque* fignantes lapidem cum cuftodibus.

Feria II. Lectio Efaiæ Prophetæ. In diebus illis dixit Efaias, Dominus Deus aperuit mihi aurem, *usque* & imitantur in Domino Deo fuo. Evangelium fecundum Joannem cap. xcviii. Ante fex dies Pafchæ venit Jefus Bethaniam, ubi Lazarus fuerat mortuus, *usque* ut clarificetur filius hominis.

Feria III. Lectio Hieremiæ Prophetæ. In diebus illis dixit Hieremias, Domine demonftrafti mihi, & cognovi, *usque* tibi enim revela caufam meam Domine Deus meus. Item Alia. Lectio libri Sapientiæ. In diebus illis dixerunt impii Judæi apud femetipfos, *usque* animarum fuarum dicit Dominus omnipotens. Evangelium fecundum Joannem cap. civ. Dixit Jefus difcipulis fuis, Amen amen dico vobis, Nifi granum frumenti cadens in terra, *usque* dilexerunt enim gloriam hominum magis quam gloriam Dei.

Feria IV. Lectio Efaię Prophetæ. Hæc dicit Dominus Deus, Dicite filię Sion, Ecce falvator tuus venit, *usque* fuper omnia quæ reddidit nobis Dominus Deus nofter. Item Lectio Efaiæ Prophetę. In diebus illis dixit Efaias, Domine quis credidit auditui noftro, *usque* ut non perirent, dicit Dominus omnipotens. Paffio Domini noftri Jefu Chrifti fecundum Lucam cap. cclx. Adpropinquabat autem dies feftus azymorum qui dicitur pafcha, *usque* nondum quifquam pofitus fuerat.

Feria V. Cœna Domini. Lectio epiftolę beati Pauli Apoftoli ad Corinthios. Fratres, venientibus vobis in unum, *usque* ut non cum hoc mundo damnemini. Evangelium fecundum Joannem cap. cxii. In illo tempore ante diem feftum Pafchæ, *usque* continuo clarificabit eum.

Feria VI. Ad Hierufalem. Lectio Ofeæ Prophetæ. Hæc dicit Dominus Deus in tribulatione fua, *usque* plufquam holocauftum. UBI SUPRA. Lectio libri Exodi. In diebus illis dixit Dominus ad Moyfen & Aaron in terræ Ægypti, *usque* eft enim phafe, id eft tranfitus Domini. Paffio fecundum Joannem cap. clvi. In illo tempore egreffus eft Jefus trans torrentem Cedron, *usque* quia juxta erat monumentum ubi pofuerunt Jefum.

IN-

INCIPIUNT LECTIONES DE VIGILIA PASCHÆ.

I. Lectio libri Geneseos. Inprincipio creavit Deus cælum & terram, *usque* & requievit die septimo ab universo opere suo quod patrarat.

II. UBI SUPRA. Lectio libri Geneseos. Noe vero cum quingentorum esset annorum, *usque* odoratus est Dominus odorem suavitatis.

III. UBI SUPRA. Lectio libri Geneseos. In diebus illis tentavit Deus Abraham, & dixit ad eum, *usque* abieruntque Bersabee simul & habitavit ibi.

IV. Lectio libri Exodi. In diebus illis factum est in vigilia matutina, *usque* carmen hoc Domino. CANT. Canteinus Domino.

V. Lectio Esaiæ Prophetæ. Hæc est servorum Domini, *usque* quod egredietur de ore meo dicit Dominus omnipotens.

VI. Lectio Hieremiæ Prophetæ. Audi Israhel mandata vitæ, *usque* & cum hominibus conversatus est.

VII. Lectio Ezechiel Prophetæ. Facta est super me manus Domini, *usque* & requiescere vos faciam dicit Dominus omnipotens.

VIII. Lectio Esaiæ Prophetæ. In diebus illis adprehenderunt septem mulieres, *usque* a turbine & a pluvia. CANT. Vinea facta est.

IX. Lectio libri Exodi. In diebus illis dixit quoque Dominus ad Moysen & Aaron in terra Ægypti, Mensis iste, *usque* id est transitus Domini.

X. Lectio Jonæ Prophetæ. In diebus illis factum est verbum Domini ad Jonam Prophetam secundo dicens, *usque* & misertus est populo suo Dominus Deus noster.

XI. Lectio libri Deuter. In diebus illis scripsit Moyses canticum, *usque* & ad finem usque complevit. CANT. Adtendet celum.

XII. Lectio Danihel Prophetæ. In diebus illis Nabuchodonosor Rex fecit statuam auream, *usque* laudantes & benedicentes Dominum. CANT. Sicut cervus.

Sabbato sancto. Lectio epistolæ B. Pauli Apostoli ad Colossenses. Fratres, si consurrexistis cum Christo *usque* cum ipso in gloria. Evangelium secundum Matth. cap. CCCLII. Vespere autem sabbati, *usque* ibi eum videbitis, ecce dixi vobis.

Dominica sancta. Ad sanctam Mariam. Lectio epist. B. Pauli Apostoli ad Corinthios. Fratres, expurgate vetus fermentum, *usque* & veritatis. Evangelium secundum Marc. c. xxx. Maria Magdalene & Maria Jacobi & Salome, *usque* ibi eum videbitis sicut dixit vobis.

Feria II. Lectio actuum Apostolorum. In diebus illis stans Petrus in medio plebis dixit, Viri fratres, vos scitis quod factum est, *usque* qui credunt in eum. Evangelium secundum Lucam (cap. CCCXXXIX.) Exeuntes duo ex di-
A scipulis Jesus ibant ipsa die in castellum, *usque* cognoverunt eum in fractione panis.

Feria III. Lectio actuum Apostolorum. In diebus illis surgens Paulus & manu silentium indicens ait, *usque* resuscitans Jesum Christum. Evangelium secundum Lucam cap. cccxl. Stetit Jesus in medio discipulorum suorum & dixit eis, Pax vobis, *usque* & remissionem peccatorum in omnes gentes.

Feria IV. (Lectio actuum Apostolorum.)
B In diebus illis aperiens Petrus os suum dixit, Viri Israhelitæ & qui timetis Deum audite, *usque* deleantur vestra peccata. Evangelium secundum Joannem cap. CCXIX. Manifestavit se Jesus ad mare Tyberiadis, *usque* cum resurrexisset a mortuis.

Feria V. Lectio actuum Apostolorum. In diebus illis Angelus Domini locutus est ad Philippum dicens, Surge, vade contra meridianum, *usque* evangelizabat civitatibus cunctis nomen Domini nostri Jesu Christi.
C Evangelium secundum Joannem cap. CCXI. Maria autem stabat ad monumentum foris plorans, *usque* quia vidi Dominum & hæc dixit mihi.

Feria VI. Lectio epistolæ beati Petri Apostoli. Carissimi, Christus semel pro peccatis mortuus est, justus pro injustis, *usque* per resurrectionem Jesu Chtisti, qui est in dextera Dei. Evangelium secundum Matthæum cap. ccclv. Undecim autem discipuli abierunt in Galilæam, *usque* ad consummationem seculi.

D Sabbato. Lectio epistolæ beati Petri Apostoli. Fratres, deponentess omnem malitiam & omnem dolum, *usque* nunc autem misericordiam consecuti. Evangelium secundum Joannem cap. CCXII. Cum esset sero die illo una sabbatorum & fores essent clausæ ubi erant discipuli congregati propter metum Judæorum, *usque* & quorum retinueritis retenta sunt.

VIII. Kal. Aprilis. In Conceptione sanctæ Mariæ. Lectio Esaiæ Prophetæ. In
E diebus illis locutus est Dominus ad Achaz dicens, Pete tibi signum a Domino Deo tuo, *usque* ut sciat reprobare malum & eligere bonum. Evangelium secundum Lucam cap. (III.) Missus est angelus Gabriel a Deo, *usque* fiat mihi secundum verbum tuum.

Dominica octab. Paschæ. Lectio epistolæ beati Joannis Apostoli. Carissimi, omne
F quod natum est vincit mundum, *usque* qui credidit in Filium Dei habet testimonium Dei in se. Evangelium secundum Joannem cap. (CCXVI.) Thomas autem unus ex duodecim, *usque* unam habeatis in nomine ejus.

Fer. II. post octabas Paschæ. Lectio actuum Apostolorum. In diebus illis Philippus descendeus in civitatem Samariæ prædicabat illis

illis Christum, *usque* accipiebant Spiritum Sanctum. Evangelium secundum Matth. cap. CVIII. Cœpit Jesus exprobrare civitatibus in quibus factæ sunt pluri mævirtutes, *usque* dico vobis quia terræ Sodomorum remissius erit in die judicii quam tibi.

Feria III. post octabas Paschæ. Lect. actuum Apostolorum. In diebus illis cum complerentur dies multi, consilium fecerunt Judæi ut interficerent Paulum, *usque* statim receptum est vas in cælum. Evangelium secundum Joannem cap. CXI. Dixit Jesus discipulis suis, Qui credit in me, non in me credit, sed in eum qui me misit, *usque* sicut dixit mihi Pater, sic loquor.

Feria IV. post octabas Paschæ. Lectio epistolę beati Pauli Apostoli ad Hebræos. Fratres, obedite præpositis vestris, *usque* per Jesum Christum, cui gloria est in secula seculorum. Evangelium secundum Joannem cap. (CLIII.) Respiciens Jesus discipulis suis dixit, Pater sancte serva eos, *usque* sed ut serves eos ex malo.

Feria V. post octabas Paschæ. Lectio actuum Apostolorum. In diebus illis dum intra se hæsitaret Petrus, quidnam est visio, *usque* qui timet eum & operatur justitiam acceptus est illi. Evangelium secundum Lucam cap. CXCVI. Dixit Jesus discipulis suis parabolam hanc, Homo quidam erat dives, & induebatur porpura & abysso, *usque* neque si quis ex mortuis resurrexerit credent.

III. Idus Aprilis. In natali S.Leonis Papæ. Lectio libri sapientiæ. Ecce sacerdos magnus, *usque* in odorem suavitatis. Evangelium secundum Matth. cap. CCLXVIIII. Dixit Jesus discipulis suis parabolam hanc, Homo quidam peregre proficiscens, *usque* intra in gaudium domini tui.

XVIII. Kal. Maji. In natali sanctorum Tiburtii & Valeriani & Maximi. Lectio libri Sapientiæ. Lingua sapientium ornat scientiam, *usque* qui sequitur justitiam diligitur a Domino. Evangelium secundum Matthæum cap. XXIV. *usque* merces vestra copiosa est in cælis.

Feria VI. post octabas Paschæ. Lectio actuum Apostolorum. In diebus illis audierunt Apostoli & fratres qui erant in Judæa, *usque* gentibus Deus pœnitentiam & vitam dedit. Evangelium secundum Matth. cap. CCCLIV. Exierunt mulieres cito de monumento, *usque* in hodiernum diem.

Sabbato post octab. Paschæ. Lectio actuum Apostolorum. In diebus illis illi qui dispersi fuerant a tribulatione, *usque* per manus Barnabæ & Pauli. Evang. secundum Luc. cap. CXXXV. Cum loqueretur Jesus, rogavit illum quidam Pharisæus ut pranderet apud se, *usque* vos autem ædificatis eorum sepulchra.

A Dominica prima post octabas Paschæ. Lectio epistolæ beati Petri Apostoli. Carissimi, Christus passus est pro nobis, *usque* animarum vestrarum. Evangelium secundum Joannem cap. LXXXIX. Dixit Jesus discipulis suis, Ego sum pastor bonus, *usque* fiet unum ovile & unus pastor.

VIII. Kal. Maji, In natali S. Georgii martyris. Lectio libri Sapientiæ. Honor & gloria in sermone sensati, *usque* secundum illum erit actus illius. Evangelium secundum

B Matth. c. XCV. Dixit Jesus discipulis suis, Nihil opertum quod non reveletur, *usque* coram Patre meo qui in cęlis est.

Feria II. hebdomadæ post Pascha. Lectio actuum Apostolorum. In diebus illis enarravit Petrus quomodo eduxisset eum Dominus de carcere, *usque* admirans super doctrina Domini. Evang. secundum Lucam cap. CCXLII. Quærebant principes sacerdotum & scribæ mittere in Jesum manus, *usque* mirati sunt in responsis ejus.

C V. Kal. Maji. In natali S. Richarii confessoris in Centulo. Lectio libri Sapientiæ. Fili, a juventute tua excipe doctrinam, *usque* & coronam gratulationis superpones tibi. Evang. (secundum) Joan. cap. LII. Altera die turba quæ stabat trans mare, *usque* credatis in eum quem misit ille.

Feria III. hebdomadæ primæ post octab. Paschæ. Lectio actuum Apostolorum. In diebus illis quidam vir inlustris infirmis pedibus, *usque* morati sunt autem tempus non modicum cum discipulis suis. Evang. se-

D cundum Joan. cap. CXXXII. Dixit Jesus discipulis suis, Ego sum vitis vera, *usque* gaudium vestrum impleatur.

Feria IV. hebdomadæ quæ supra. Lectio epistolæ B.Petri Apostoli. Carissimi, scientes quod non corruptibilibus argento vel auro redempti estis, *usque* verbum autem Domini manet in æternum. Evang. secundum Luc. cap. CCCXXXVI. Una autem sabbati valde diluculo, *usque* & abiit secum mirans quod factum fuerat.

E Fer. V. hebdomadæ quæ supra. Lectio actuum Apostolorum. In diebus illis quidam descendentes de Judęa, *usque* in synagogis ubi per omne sabbatum legitur. Require Evangelium quod fuit in dominica.

Feria VI. hebdomadæ quæ supra. Lectio actuum Apostolorum. In diebus illis placuit Apostolis & senioribus, *usque* loqui verbum Dei in Asia. Evang. secundum Matth. cap. LXXIII. Accesserunt discipuli ad Jesum, Ioannes, *usque* & ambo conservantur.

F Sabbato hebdomadę quę supra.

III. Kal. Maii. Natale sanctæ Theodorę Virginis & sancti Vitalis. Lectio libri Sapientiæ. Honora Deum ex tota anima tua, *usque* non enim potuerunt diligere nisi

nisi quæ ipsis placent. Evangelium secundum Matthæum cap. cxl. Dixit Jesus discipulis suis, Simile est regnum cælorum thesauro abscondito, *usque* nova & vetera.

Dominica II. post octabas Paschæ. Lectio epistolæ beati Petri Apostoli. Carissimi, obsecro tanquam advenas & peregrinos, *usque* hæc est enim gratia in Christo Jesu Domino nostro. Evangelium secundum Joannem (cap.) cxlviii. Dixit Jesus discipulis suis, Modicum & non videbitis me, *usque* gaudium vestrum nemo tollet a vobis.

IN PASCHA ANNOTINA. Evangelium secundum Joannem cap. xxiv. Erat homo ex Pharisæis nomine, *usque* sed habeat vitam æternam.

Kal. Maii. Natale sanctorum Philippi & Jacobi. Ambianis Accii & Accioli. Lectio libri Sapientiæ. Stabunt justi in magna constantia, *usque* inter sanctos sors illorum est. Evangelium secundum Joannem cap. cxxvii. Dixit Jesus discipulis suis, Non turbetur cor vestrum, creditis in Deum, *usque* in nomine meo hæc faciam.

Lectio libri Sapientiæ. Viri justi sint tibi convivæ, *usque* honoratorum & pauperum. Evang. secundum Lucam cap. cxlviii. Dixit Jesus discipulis suis, Cum audieritis prælia, *usque* in patientia vestra animas vestras.

Feria II. hebdomadæ quæ supra. Lectio actuum Apostolorum. In diebus illis cum venissent Apostoli in Mysiam, *usque* salvus eris tu & domus tua. Evangelium quod fuit in Dominica proxima.

V. Non. Maii. Inventio sanctæ Crucis. Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Galatas. Fratres, confido de vobis in Domino quod nihil aliud sapietis, *usque* mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Evangelium quod legitur in Pascha anotina.

Feria IV. hebdomadæ quæ supra. Lectio actuum Apostolorum. In diebus illis locuti sunt Apostoli custodi carceris verbum Domini cum omnibus qui erant in domo ejus, *usque* mulieres nobiles non paucæ. Evangelium quod in Dominica.

Feria V. hebdomadæ quæ supra. Lectio actuum Apostolorum. In diebus illis zelantes Judæi Apostolos, assumentesque de vulgo viros, *usque* aut dicere aut audire aliquid novi. Evangelium secundum Joannem cap. cxxv. Dixit Jesus discipulis suis, Filioli adhuc modicum vobiscum sum, *usque* sequeris autem postea.

Feria VI. hebdomadæ quæ supra. Lectio actuum Apostolorum. Stans autem Paulus in medio Ariopagi ait, *usque* docens in eis verbum Dei. Evangelium quod in Dominica.

Sabbato hebdomadæ quæ supra. Lectio actuum Apostolorum. In diebus illis insurexerunt uno animo Judæi in Paulum, *usque* spiritu nequam egrediebatur. Evangelium quod in Dominica.

Dominica (III) post octabas Paschæ. Lectio epistolæ beati Jacobi Apostoli. Carissimi, omne datum optimum, *usque* quod potest salvare animas vestras. Evangelium secundum Joannem cap. cxlvii. Dixit Jesus discipulis suis, Vado ad eum qui me misit, *usque* adnontiabit vobis.

II. Non. Maii. Natale sancti Matthæi Apostoli. Lectio libri Sapientiæ. Benedictio Dei in mercedem justi festinat, *usque* ditiori te socius fueris. Evangelium secundum Joannem cap. cxxxv. Dixit Jesus discipulis suis, Hoc est præceptum meum ut diligatis invicem, *usque* in nomine meo det vobis.

Non. Maji. Natale sanctorum Alexandri, Eventi, & Theodoli. Lectio libri Sapientiæ. Beatus vir qui non est lapsus verbo, *usque* honorabitur in ipso. Evangelium secundum Matthæum cap. lxxxvi. Dixit Jesus discipulis suis, Ecce ego mitto vos, *usque* hic salvus erit.

Feria IV. hebdomadæ quæ supra. Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Thessalonicenses. Fratres, omnes enim vos filii lucis & filii diei estis, *usque* & ædificate alterutrum in Christo Jesu Domino nostro. Evangelium secundum Marcum c. ccxxxiii. Surgens autem Jesus mane prima sabbati, *usque* nontiaverunt ceteris.

Feria V. hebdomadæ quæ supra. Lectio actuum Apostolorum. In diebus illis facta est turbatio non minima de via, *usque* cum hæc dixisset, dimisit Ecclesiam. Evangelium quod in Dominica.

Romæ natale sancti Gordiani. Lectio libri Sapientiæ. Omne sacramentum erroris odit Deus, *usque* in veritate nuntio scientiam ejus in judicio. Evangelium secundum Matthæum cap. xcv. Dixit Jesus discipulis suis, Nolite arbitrare quia veni pacem mittere, *usque* non perdet mercedem suam.

Sabbato hebdomadæ quæ supra. Lectio actuum Apostolorum. In diebus illis, postquam autem cessavit tumultos, *usque* deducebant eum ad navem. Evangelium secundum Joannem cap. xlvi. Abiit Jesus trans mare Galilææ, *usque* ibi sedebat cum discipulis suis.

Dominica IV. post octabas Paschæ. Lectio epistolæ beati Jacobi Apostoli. Carissimi, estote factores verbi, *usque* se custodire ab hoc sæculo. Evangelium secundum Joannem cap. cl. Dixit Jesus discipulis suis, Amen amen dico vobis, si quid petieritis Patrem, *usque* in hoc credimus quia a Deo existi.

Letania majore. Lectio Epistolæ beati Jacobi Apostoli. Confitemini alterutrum peccata vestra, *usque* & operit multitudinem peccatorum. Evangelium secundum Lucam

 cap.

cap. CXXIV. Dixit Jesus discipulis suis, Quis vestrum habet amicum, *usque* petentibus se.

In vigilia Ascensa Domini. Lectio actuum Apostolorum. In diebus illis, multitudinis autem credentium, *usque* prout cuique opus erat. Evangelium secundum Joannem cap. CLIV. Sublevatis Jesus oculis in cælum, *usque* & ego ad te vado.

In Ascensiqnis Domini. Lectio actuum Apostolorum. Primum quidem sermonem feci, *usque* euntem in cælum. Evangelium secundum Marcum cap. CCXXXIII. Recumbentibus undecim discipulis suis, *usque* sequentibus signis.

Dominica post Ascensa Domini. Lectio epistolæ beati Petri Apostoli. Carissimi, estote prudentes, *usque* honorificetur Deus per Jesum Christum Dominum. Evangelium secundum Joannem cap. CXLV. Dixit Jesus discipulis suis, Cum autem venerit Paraclytus, *usque* reminiscamini quia ego dixi vobis.

IV. Idus Maii. Romæ natale sanctorum Nerei & Achilei, Pancratii martyris, & Soteris virginis, cum aliis DCIII. Lectio libri Sapientiæ. Anima hominis vitalis, *usque* misericordia autem Dei circa omnem carnem. Evangelium secundum Matthæum cap. CLXXXIX. Accesserunt ad Jesum Pharisæi, *usque* sed quibus datum est.

III. Idus Maii. Trijecto depositio sancti Servatii Episcopi & Confessoris. Lectio libri Sapientiæ. Qui misericordiam habet, docet & erudit, *usque* & in illa timere Deum. Evangelium secundum Joannem cap. CXXXVIII. Dixit Jesus discipulis suis, Hæc mando vobis, *usque* qui oderunt me gratis.

II. Idus Maii. Natale sancti Cyriaci martyris & CCCIV. qui cum eo passi sunt Mediolanis. Lectio libri Sapientiæ. In omni sapientia dispositio legis, *usque* prudens placabitur magnatis. Evangelium secundum Joannem cap. CXXXVIII. Dixit Jesus discipulis suis, Hæc mando vobis, *usque* oderunt me gratis.

Feria V. hebdomadæ quæ supra. Lectio actuum Apostolorum. In diebus illis cum moraremur in diebus aliquot, *usque* allocutus est Hebræa lingua. Evangelium secundum Joannem cap. XXV. Abiit Jesus cum discipulis suis, *usque* gaudium meum impletum est.

Feria VI. hebdomadæ quæ supra. Lectio actuum Apostolorum. In diebus illis locutus est Paulus Apostolus dicens, Viri fratres & patres audite, *usque* Paulum statuit inter illos. Evangelium secundum Joannem cap. CXXXIV. Dixit Jesus discipulis suis, Si manseritis in me, *usque* gaudium vestrum impletum est.

Sabbato hebdomadæ quæ supra. Lectio actuum Apostolorum. In diebus illis, Intendens autem concilium Paulus, *usque* ut dicant apud te. Evangelium secundum Joannem cap. XLVI. Abiit Jesus trans mare Galilææ, *usque* & ibi sedebat cum discipulis suis.

In vigilia Pentecosten. Lectio libri Geneseos. In diebus illis tentavit Deus Abraham. Secunda lectio libri Deuteronomii. In diebus illis scripsit Moyses. Tertia lectio libri Esaiæ Prophetæ. In diebus illis adprehendentur septem mulieres. Quarta lectio Hieremiæ Prophetæ. Audi Israel mandata vitæ.

Ad Missam in eodem sabbato. Lectio actuum Apostolorum. In diebus illis cum Apollo esset Corinthi, *usque* suadens de regno Dei. Evangelium secundum Joannem cap. CXXVIII. Dixit Jesus discipulis suis, Si diligitis me, *usque* & manifestabo ei me ipsum.

Dominica Pentecosten. Lectio actuum Apostolorum. In diebus illis cum complerentur dies Pentecostes, *usque* magnalia Dei. Evangelium secundum Joannem cap. CXXX. Dixit Jesus discipulis suis, Si quis diligit me, *usque* sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio.

Feria II. Ad vincula, hebdomadæ quæ supra. Lectio actuum Apostolorum. In diebus illis aperiens Petrus os suum dixit, *usque* in nomine Domini nostri Jesu Christi. Evangelium secundum Joannem cap. XXIV. Dixit Jesus discipulis suis, Sic enim dilexit Deus mundum, *usque* opera quæ in Deo sunt facta.

Feria III. Ad sanctam Anastasiam. Lectio actuum Apostolorum. In diebus illis cum audissent Apostoli qui erant Hierosolymis, *usque* accipiebant Spiritum sanctum. Evangelium secundum Joannem cap. LXXXIX. Dixit Jesus discipulis suis, Amen amen dico vobis, Qui non intrat per ostium, *usque* abundantius habeant.

Feria IV. Ad sanctam Mariam. Lectio actuum Apostolorum. In diebus illis stans Petrus cum undecim, *usque* quicunque invocaverit nomen Domini salvus erit. Evangelium secundum Joannem cap. LX. Dixit Jesus discipulis suis, Nemo potest venire ad me, *usque* pro mundi vita.

Feria V. Ad Apostolos. Lectio actuum Apostolorum. In diebus illis Philippus descendens in civitatem Samariæ, *usque* gaudium in illa civitate. Evangelium secundum Lucam cap. LXXXVI. Convocatis Iesus duodecim discipulis suis, *usque* curantes ubique.

Feria VI. Lectio actuum Apostolorum. In diebus illis aperiens Petrus os suum dixit, Viri Israhelitæ, audite verba hæc, *usque* replebis me jocunditate cum facie tua. Evangelium secundum Lucam cap. XXXVI. Factum est in una dierum, *usque* quia vidimus mirabilia hodie.

Sab.

Sabbato. Ad sanctum Stephanum. Lectio actuum Apostolorum. In diebus illis convenit universa civitate, *usque* replebantur gaudio & Spiritu sancto. Evangelium secundum Lucam cap. XXVI. Surgens Jesus de synagoga, *usque* oportet me evangelizare regnum Dei.

Mirolog. [illegible] Dominica octab. Pentecosten. Lectio libri Apocalypsis Jounnis Apostoli. In diebus illis vidi ostium apertum in cælum, *usque* adorabunt viventem in sæcula sæculorum. Amen. Evangel. secundum Joan. c. XXIV. Erat homo ex Pharisæis Nichodemus, *usque* sed habeat vitam æternam.

XIV. Kal. Jun. Natale sanctæ Pudentianæ. Lectio libri Sapientiæ. Confitebor tibi, Domine Rex, *usque* libera eos de manu odientium, Domine Deus noster. Evangel. secundum Matth. cap. cxl. Dixit Jesus discipulis suis parabolam hanc, Simile est regnum cælorum thesauro abscondito, *usque* nova & vetera.

XIII. Kal. Jun. Romæ natale sanctorum Gervasii & Protasii. Lectio libri Sapientiæ. Spectatio justorum lætitia, *usque* exaltabitur civitas. Evangel. secundum Matth. cap. [illegible]xxxix. Accesserunt ad Jesum Pharisæi, *usque* non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est.

Feria IV. hebdomadæ primæ post Pentecosten. Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Corinthios. Fratres, Si autem prædicatur Christus quod resurrexit a mortuis, *usque* in suo ordine per Jesum Christum Dominum nostrum. Evangel. secundum Luc. cap. CCXLIII. Accesserunt ad Jesum quidam Saducæorum, *usque* non audebant eum quicquam interrogare.

XI. Kal. Junii. In Corsica passio sanctæ Julianæ virginis. Lectio libri Sapientiæ. Domine Deus meus, exaltasti super terram habitationem meam, *usque* & benedicam nomen tuum Domine Deus noster. Evangel. secundum Matth. cap. CCLXVIII. Dixit Jesus discipulis suis. Simile est regnum cælorum decem virginibus, *usque* vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam.

Feria VI. hebdomadæ quæ supra. Lectio actuum Apostolorum. In diebus illis milites secundum præceptum sibi, *usque* ad Cæsarem ibis. Evang. secundum Luc. cap. CXLVIII. Dixit Jesus discipulis suis, Cum autem inducent vos in synagogas, *usque* sic est, qui sibi thesaurizat, non est in Deo dives.

Sabbato hebdomadæ quæ supra. Lectio actuum Apostolorum. In diebus illis, cum dies aliquot transacti essent, *usque* lumen adnuntiaturus est populo & gentibus. Evang. secundum Luc. c. XCIII. Accedentes discipuli ad * Joannem, *usque* & saturati sunt.

* Jesum.

Hebdomada II. post Pentecosten. Lectio epistolæ beati Joannis Apostoli. Carissimi, Deus caritas est, *usque* diligat & fratrem suum. Evang. secundum Lucam cap. CXCIII. Homo quidam erat dives, & induebatur.

VIII. Kal. Jun. Natale sancti Urbani Episcopi & Confessoris. Lectio libri Sapientiæ. Dedit Dominus confessionem sancto suo, *usue* inter benedictos benedicetur. Evang. secundum Matth. cap. CCLXIII. Dixit Jesus discipulis suis, Vigilate ergo, *usque* super omnia bona sua constituet eum.

Feria III. hebdomadæ quæ supra. Lectio actuum Apostolorum. In diebus illis loquente Paulo Apostolo, & oratione reddente, *usque* & passi sunt eam excidere. Evang. secundum Joan. cap. CLIII. Respiciens Jesus discipulos suos dixit, *usque* sed ut serves eos a malo.

Festia IV. hebdomadæ quæ supra. Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Colossenses, Fratres, mortificate membra vestra quæ sunt super terram, *usque* & in omnibus Christus. Evang. secundum Matth. c. XXIII. Dixit Jesus discipulis suis, Nolite putare quoniam veni solvere legem, *usque* hic magnus vocabitur in regno cælorum.

V. Kal. Jun. Parisius, depositio sancti Germani Episcopi & Confessoris, & translatio corporis sancti Gentiani martyris Ambianensium. Lectio libri Sapientiæ. Qui custodit justitiam, continebit sensum ejus, *usque* in præceptis Dei permanet semper. Evang. secundum Joan. c. CXXXIX. Dixit Jesus discipulis suis, Hoc est præceptum meum, *usque* quodcunque petieritis patrem in nomine meo det vobis.

IV. Kal. Jun. Treveris depositio sancti Maximi Episcopi. Lectio libri Sapientiæ. Domine pater & dominator vitæ meæ, *usque* intuentes in absconditas partes, Evang. secundum Matth. c. CCLXIII. Dixit Jesus discipulis suis, Vigilate ergo, *usque* super omnia bona sua constituet eum.

III. Kal. Jun. Natale sanctæ Petronillæ. Lectio libri Sapientiæ. Domino autem Deo antequam crearentur omnia sunt agnita, *usque* & in electis meis mitte radices. Evangelium secundum Matthæum cap. CXL. Dixit Jesus discipulis suis, Simile est regnum cælorum thesauro abscondito, *usque* nova & vetera.

Hebdomada III. post Pentecosten. Lectio epistolæ beati Joannis Apostoli. Carissimi, nolite mirari si odit vos mundus, *usque* sed opere & veritate. Evang. secundum Matth. c. XXXV. Dixit Jesus discipuli suis, Nisi abundaverit justitia vestra, *usque* & tunc veniens offeres munum tuum.

Feria II. hebdomadæ quæ supra. Lectio actuum Apostolorum. In diebus illis cum lux inciperet fieri, *usque* imposuerunt quæ necessaria erant. Evang. secundum Lucam c. XCVI. Dixit Jesus discipulis suis, Homo qui-

quidam erat dives, & induebatur purpura *usque* neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent.

Feria III. hebdomadæ quæ supra. Lectio actuum Apostolorum. In diebus illis, post menses autem transnavigamus in navi Alexandrina, *usque* hic est Jesus Christus filius Dei, per quem incipiet totus mundus judicari. Evangel. secundum Lucam cap. CXCVII. Dixit Jesus discipulis suis, impossibile est ut non veniant scandala, *usque* quod debuimus facere fecimus.

IV. Non. Jun. Romæ natale sancti Marcellini & Petri Exorcistæ cum aliis XLII. Lectio libri Sapientiæ. Justorum animæ in manu Dei sunt, *usque* regnabit dominus illorum in perpetuum. Evang. secundum Lucam c. CCXLVIII. Dixit Jesus discipulis suis. Cum audieritis prælia, *usque* in patientia vestra possidebitis animas vestras.

III. Non. Jun. Aurelianis depositio sancti Liphardi Presbyteri. Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Hebræos. Fratres, plures facti sunt sacerdotes, *usque* semel se offerendo Dominus noster Jesus Christus. Evangel. secundum Matth. cap. CCLXIX. Dixit Jesus discipulis suis parabolam hanc, Homo quidam peregere proficiscens, *usque* intra in gaudium domini tui.

Feria VI. hebdomadæ quæ supra. Lectio libri apocalypsis Joannis Apostoli. In diebus illis locutus est Joannes Apostolus dicens, Beatus qui legit, & qui audit verba hujus prophetiæ, *usque* facta Nicolaitarum, quæ & ego odi. Qui habet aurem, *usque* in paradiso Domini Dei mei. Evangel secundum Lucam cap. CLXXXI. Dixit Jesus similitudinem hanc. Homo quidam fecit cœnam magnam, *usque* gustabunt cœnam meam.

Sabbato hebdomadæ quæ supra. Lectio libri apocalypsis Joannis Apostoli. In diebus illis ait Dominus, Angelo Smyrnæ Ecclesiæ scribe, *usque* coram Patre meo, & coram angelis ejus, *usque* qui habet aurem audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis. Evang. secundum Matth. c. CCV. Egrediente Jesu ab Hierico, *usque* secuti sunt eum.

Hebdomada IV. post Pentecosten. Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli. Carissimi humiliamini sub potenti manu Dei, *usque* ipsi gloria & imperium in sæcula sæculorum. Evang. secundum Lucam c. CLXXXVI. Erant adpropinquantes ad Jesum publicani, *usque* pœnitentiam agente.

Feria II. hebdomadæ quæ supra. Lectio libri Apocalypsis Joannis Apostoli. In diebus illis ait Dominus, Angelo Philadelphiæ Ecclesiæ scribe, *usque* sedi cum patre meo in throno ejus, & reliqua. Evangelium quod fuit in Dominica ejusdem hebdomadæ.

Feria III. hebdomadæ quæ supra. Lectio

A libri Apocalypsis Joannis Apostoli. In diebus illis quatuor animalia mittentes coronas suas ante thronum dicentes, Dignus es, Domine, *usque* quis poterit stare. Evangelium quod in Dominica ejusdem hebdomadæ.

INCIPIUNT LECT. MENSIS IV.

Feria IV. Ad sanctam Mariam. Lectio libri Sapientiæ. Diligite justitiam qui judicatis, *usque* hoc quod continet omnia scientiam habet vocis. ITEM ALIA. Lectio Esaiæ Prophetæ. Hæc dicit Dominus. Audi,

B Jacob serve meus, super generationem tuam, *usque* dicit Dominus omnipotens. Evang. secundum Luc. c. XCIII. Accedentes discipuli ad Jesum, *usque* saturati sunt.

Feria V. hebdomadæ quæ supra. Lectio libri Apocalypsis Joannis Apostoli. In diebus illis vidi quatuor angelos stantes super angulos terræ, *usque* exterget Deus omnem lachrymam ex oculis eorum. Evangelium quod in Dominica ejusdem hebdomadæ.

Feria VI Lectio Johel Prophetæ. Hæc

C dixit Dominus Deus, Exultate filii Sion, *usque* populus meus in æternum, ait Dominus omnipotens. Evang. secundum Lucam cap. CLXXXVI. . . . .

Sabbato in XII. lectionibus. Ad sanctum Petrum. Lectio Johel Prophetæ. Hæc dicit Dominus Deus, Effunde de spiritu meo super omnem carnem, *usque* omnis qui invocaverit nomen Domini salvus erit.

Item ubi supra. Lectio libri Levitici. In diebus illis locutus est Dominus ad Moysen dicens, Loquere ad filios Israel, & dices ad

D eos, Cum ingressi fueritis terram, *usque* in cunctis habitaculis & generationibus vestris, ait Dominus omnipotens.

Item ubi supra. Lectio libri Deuteronomii. In diebus illis dixit Moyses, Audi Israel quæ ego præcipio tibi hodie, *usque* Dominus Deus tuus dederit tibi.

Item ubi supra. Lectio libri Levitici. In diebus illis dixit Dominus ad Moysen, Si in præceptis meis ambulaveritis, *usque* eritis populus meus dicit Dominus omni-

E potens.

Item ubi supra. Hic legitur Daniel Propheta. Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Romanos. Fratres, justificati ex fide, pacem habeamus ad Deum, *usque* per Spiritum sanctum qui datus est nobis. Evang. secundum Matth. c. CCV. Egrediente Jesu ab Jerico, *usque* secuti sunt eum.

F Hebdomada V. post Pentecosten. Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Romanos. Fratres, existimo enim quod non sunt condignæ passiones, *usque* expectantes redemptionem corporis nostri in Christo Jesu Domino nostro. Evang. secundum Lucam c. LVI. Dixit Jesus discipulis suis, Estote ergo misericordes, *usque* festucam de oculo fratris tui.

V.

V. Idus Jun. Natale sanctorum Primi & Feliciani. Lectio libri Sapientiæ. Transite ad me omnes qui concupistis me, *usque* fidei autem initium adglutinatum est ei. Evangel. secundum Joan. c. CXXXIV. Hoc est præceptum meum, *usque* in nomine meo det vobis.

IX. Kal. Jul. Vigilia sancti Joannis Baptistæ. Lectio Hieremiæ Prophetæ. In diebus illis factum est verbum Domini ad me dicens, *usque* ædifices, & plantes, ait Dominus omnipotens. Evangel. secundum Luc. c. I. Fuit in diebus Herodis Regis Judææ, *usque* plebem perfectam.

Item in die VIII. Kal. Jul. Lectio Isaiæ Prophetæ. Hæc dicit Dominus, Auditæ insulæ, *usque* & sanctum Israel qui elegit te. Evangel. secundum Lucam cap. (III.) In illo tempore. Elisabeth autem impletum est tempus pariendi, *usque* redemptionem plebis tuæ.

Feria III. hebdomadæ quæ supra. Lectio libri Apocalypsis Joannis Apostoli. In diebus illis, cum aperuisset sigillum septimum, *usque* neque a furtis suis. Evangel. secundum Matth. cap. (XXXVI.) Dixit Jesus discipulis suis, esto consentiens adversario tuo, *usque* quia totum corpus tuum eat in gehennam.

VII. Kal. Jul. Vigilia Joannis & Pauli. Item in die. Require epistolam & evangelium quod est in alius sanctorum.

Feria IV. hæbdomadæ quæ supra. Lectio libri Apocalypsis Joannis Apostoli. In diebus illis vidi alium angelum fortem descendentem de cælo, *usque* dederunt gloriam Deo cæli. Evangel. secundum Lucam cap. CLXXXVI. Erant adpropinquantes ad Jesum publicani & peccatores, *usque* pœnitentiam agente.

II. Idus Jul. In natali sancti Basilidis, Naboris, & Nazari. Lectio libri Sapientiæ. Timor Domini initium dilectionis, *usque* species in ornamentum domus illius. Evang. secundum Joan. cap. XXIV. Erat homo ex Pharisæis, *usque* habeat vitam æternam.

Feria VI. hebdomadæ quę supra. Lectio epistolę beati Apostoli ad Colossenses. Fratres, omne quodcunque facitis in verbo aut in opere, *usque* retributionem hereditatis per Jesum Christum Dominum nostrum. Evangel. secundum Marc. c. CXX. Cum intrasset Jesus Hierosolymam in templum, *usque* quodcunque dixerit fiat, fiet ei.

Sabbato hebdomadę supra. XVIII. Kal. Jul. In natali sanctę Feliculę. Lectio libri Sapientię. Lucerna splendens super candelabrum sanctum, *usque* qui laqueum alio tendit, peribit in illo. Evang. secundum Matth. c. CXL. Dixit Jesus discipulis suis parabolam hanc, Simile est regnum cęlorum thesauro abscondito, *usque* nova & vetera.

A Hebdomada VI. post Pentecosten. Lectio epistolę beati Petri Apostoli. Carissimi, omnes unanimes in oratione estote, *usque* Dominum autem Christum sanctificate in cordibus vestris. Evang. secundum Luc. cap. XXIX. Cum turbę intuerent ad Jesum, *usque* relictis omnibus, secuti sunt illum.

XIV. Kal. Jul. Natale sanctorum Marci & Marcelliani & sanctę Marinę Virginis, Lectio libri Sapientię. Lingua sapientium ornat scientiam, *usque* qui sequitur justi-
B tiam diligitur a Domino. Evangel. secundum. Joan. c. CXXXIV. Dixit. Jesus discipulis suis, Hoc est pręceptum meum, *usque* in nomine meo det vobis.

XIII. Kal. Jul. Natale sanctorum Gervasi & Protasi, Nazari, & Celsi pueri. Lectio libri Sapientię. Qui timent Dominum, non erunt incredibiles, *usque* ad respectionem illius Dominus Deus noster. Evangelium secundum Lucam c. (CLIV.) Dixit Jesus discipulis suis, Sint lumbi vestri pręcincti,
C *usque* super omnia quę possidet, constituet illum.

IV. Kal. Jul. Vigilia Apostolorum Petri & Pauli. Lectio actuum Apostolorum. In diebus illis Petrus & Joannes ascendebant in templum, *usque* in eo quod contigerat illi. Evangel. secundum Joann. cap. CCXXVII. In illo tempore dixit Jesus Petro. Simon Joannis diligis me, *usque* clarificaturus esse Deum.

Item in die III. Kal. Jul. Lectio actuum Apostolorum. In diebus illis misit Herodes
D Rex manus, *usque* plebis Judęorum. Evangel. secundum Matth. c. (CLXVI.) Venit Jesus in partes Cęsareę Philippi, *usque* erit solutum in cęlis.

Ipso die vigilia sancti Pauli. Lectio epistolę beati Pauli Apostoli ad Galatas. Fratres notum vobis facio evangelium. Evangel. quod in vigilia sancti Petri.

Item in die. Lectio actuum Apostolorum, in diebus illis Saulus adhuc spirans minarum, *usque* adfirmans quoniam hic est Chri-
E stus. Evang. secundum Matth. c. CXCV. Dixit Simon Petrus ad Jesum, Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te, *usque* vitam ęternam possidebit.

Feria IV. hebdomadę quę supra. Lectio epistolę beati Pauli Apostoli ad Colossenses. Fratres induite vos sicut electi Dei, *usque* gratias agentes Deo & Patri per Jesum Christum Dominum nostrum. Evan-
F gel. secundum Lucam cap. XCIII. Accedentes discipuli ad Jesum dixerunt illi, *usque* saturati sunt.

In XII. LEC. REQUIR.

Feria V. hebdomadę quę supra. Lectio libri Apocalypsis Joannis Apostoli, In diebus illis septimus angelus tuba cecinit, *usque* hic est patientia & finis sanctorum.

Evan-

Evangelium ſecundum Lucam cap. clxxxvi. Erant adpropinquantes ad Jeſum publicani, *uſque* pœnitentiam agente.

Feria VI hebdomadæ quæ ſupra. Lectio libri Apocalypſis Joannis Apoſtoli. In diebus illis vidi beſtiam aſcendentem de terra, *uſque* opera enim illorum ſequentur illos. Evangelium ſecundum Lucam cap. clxxxv. Venit ad Jeſum vir cui nomen Jahirus, *uſque* fides tua te ſalvum fecit, vade in pace.

REQUIRE XII. LEC. IN SABBATO MENSIS JUNII.

Sabbato hebdomadæ quæ ſupra. Lectio libri Apocalypſis Joannis Apoſtoli. In diebus illis vidi nubem candidam, & ſuper nubem, *uſque* vera & juſta judicia tua. Evangelium ſecundum Matthæum cap. cxciii. Accedens quidam ad Jeſum ait illi, *uſque* veni, ſequere me.

Dominica poſt natale Apoſtolorum. Evangelium ſecundum Matthæum cap. (lvi.) Adtendite a falſis Prophetis, *uſque* intrabit in regnum cælorum.

Idibus Julii. Natale ſancti Cyriaci. Lectio libri Sapientiæ. Vigilia honeſtatis tabefaciet carnes, *uſque* enarrabit Eccleſia ſanctorum. Evangelium ſecundum Lucam cap. cclxx. Facta eſt inter diſcipulos contentio, *uſque* tribus Iſrahel.

XV. Kal. Aguſti. Metis, depoſitio ſancti Arnulfi Confeſſoris. Lectio libri Sapientiæ. Audi me, fili, & ne ſpernas me, *uſque* ne premas illum & repetendo. Evangelium ſecundum Marcum cap. cxxxvii. Egrediente Jeſu de templo, *uſque* in finem hic ſalvus erit.

Feria IV. hebdomadæ quæ ſupra. Lectio Apocalypſis Joannis Apoſtoli. In diebus illis quartus angelus effudit phialam ſuam in ſolem, *uſque* abſtulit me in deſerrum in ſpiritu. Evangelium ſecundum Lucam cap. lxxxiii. Cum egreſſus eſſet Jeſus de navi, *uſque* quantam illi feciſſet Deus.

XII. Kal. Auguſti. Natale ſanctæ Praxedis. Lectio libri Sapientiæ. Rectorem te poſuerunt, noli extolli, *uſque* inſectationibus arguetur. Evangelium ſecundum Matthæum cap. cxl. Dixit Jeſus diſcipulis ſuis parabolam hanc, Simile eſt regnum cælorum theſauro abſcondito in agro, *uſque* nova & vetera.

Feria VI. hebdomadæ quæ ſupra. Lectio Apocalypſis Joannis Apoſtoli. In diebus illis vidi mulierem ſedentem ſuper beſtiam coctineam, *uſque* quæ habet regnum ſuper Reges terræ. Evangelium ſecundum Lucam cap. cxcvi. Dixit Jeſus diſcipulis ſuis parabolam hanc, Homo quidam erat dives, *uſque* neque ſi quis ex mortuis reſurrexerit, credent.

X. Kal. Aguſti. Natale ſancti Apollinaris. Lectio libri Sapientiæ. Fili, ſine conſilio nihil facies, *uſque* & ex terra unde creatus eſt Adam. Evangelium ſecundum (Lucam) cap. cclxx. Facta eſt contentio inter diſcipulos, *uſque* tribus Iſrahel.

Dominica IV. poſt natale Apoſtolorum. Lectio epiſtolæ beati Pauli Apoſtoli ad Romanos. Fratres, nihil nunc damnationis eſt his qui ſunt in Chriſto Jeſu, *uſque* vita & pax in Chriſto Jeſu Domino noſtro. Evangelium ſecundum Lucam cap. cxc. Dixit Jeſus diſcipulis ſuis parabolam hanc, Homo quidam erat dives, qui habebat villicum, *uſque* interna tabernacula.

VIII. Kal. Aguſti. Natale ſanctorum Jacobi Apoſtoli, Chriſtophori martyris. Et Ambianis translatio ſancti Firmini. Lectio libri Sapientiæ. Inluſio & improperium ſuperborum, *uſque* qui interierunt per linguam ſuam. Evangelium ſecundum Lucam c. cliv. Dixit Jeſus Diſcipulis ſuis, Sint lumbi veſtri præcincti, *uſque* filius hominis venit.

IV. Kal. Aguſti. Natale ſanctorum Felicis, Simplicii, Fauſtini, & Beatricis. Tricas, depoſitio ſancti Lupi Epiſcopi & Confeſſoris. Lectio libri Sapientiæ. Beatus qui tectus eſt a lingua nequam, *uſque* & proderit tibi magis quam aurum. Evangelium ſecundum Lucam cap. ccxlix. Cum audieritis prælia, *uſque* poſſidebitis animas veſtras.

Feria IV. hebdomadæ quæ ſupra. Lectio libri Apocalypſis Joannis Apoſtoli. In diebus illis vidi alium angelum deſcendentem de cælo, habentem poteſtatem magnam, *uſque* judicavit Deus judicium veſtrum. Evangelium quod in Dominica ipſius hebdomadæ.

III. Kal. Aguſti. Natale ſanctorum Abdon & Sennes. Lectio libri Sapientiæ. Qui diligit filium ſuum, aſſiduat illi flagella, *uſque* vita hominis theſaurus non deficiet ſanctitatis. Evangelium ſecundum Joannem cap. cxxxiv. Hoc eſt præceptum meum, *uſque* oderunt me gratis.

Feria VI. hebdomadæ quæ ſupra. Lectio libri Apocalypſis Joannis Apoſtoli. In diebus illis ſuſtulit unus angelus fortis lapidem, *uſque* teſtimonium enim Jeſu eſt ſpiritus prophetiæ. Evangelium ſecundum Lucam cap. clxvi. Reſpondens autem archiſynagogus indignans, *uſque* quæ glorioſe fiebant ab eo.

Sabbato hebdomadæ quæ ſupra. Lectio libri Apocalypſis Joannis Apoſtoli. In diebus illis vidi cælum apertum, & ecce equus albus, *uſque* ſaturatæ ſunt carnibus eorum. Evangelium ſecundum Matth. c. cxlvii. Veſpere autem facto acceſſerunt ad Jeſum diſcipuli ejus, *uſque* quaſi quinque milia hominum.

Dominica V. poſt natale Apoſtolorum. Lectio epiſtolæ beati Pauli Apoſtoli ad Romanos. Fratres, debitores ſumus non carni, *uſque* coheredes autem Chriſti. Evangelium ſecundum Lucam cap. cxxi. Quidam legis peritus ſurrexit, *uſque* & tu fac ſimiliter.

Kalendis Aguſti. Paſſio Machabæorum ſeptem

ptem ftatrum & fanctæ Felicitatis fub Antic. Lectio libri Sapientiæ. In multitudine difciplinæ Domini, *ufque* diftribue hereditatem tuam. Item lectio libri Sapientiæ. Mulierem fortem quis inveniet procul, *ufque* & laudent eam in portis opera ejus. Evang. fecundum Matth. cap. cxlviii. Juffit Jefus difcipulos fuos afcendere in naviculam, *ufque* vere filius Dei es.

IV. Non. Agufti. Romæ natale fancti Stephani Pontificis. Lectio libri Sapientiæ. Spiritus timentium Dominum quæritur, *ufque* depofitio pro peccatis recedere ab injuftitia. Evangel. fecundum Lucam cap. ccxxviii. Dixit Jefus difcipulis fuis parabolam hanc, Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam, *ufque* omni habenti dabitur, & abundabit.

Feria V. hebdomadæ quæ fupra. Lectio libri Apocalypfis Joannis Apoftolis. In diebus illis vidi angelum defcendentem de cælo habentem clavem, *ufque* die ac nocte in fecula feculorum. Evangel. fecundum Lucam cap. xcix. Defcendente Jefu de monte cum difcipulis fuis, *ufque* reddidit illum matri fuæ.

Feria VI. hebdomadæ quæ fupra. Lectio libri Apocalypfis Joannis Apoftoli. In diebus illis venit unus ex feptem angelis habentibus phialas, *ufque* & regnabunt in fecula feculorum. Evangelium quod in Dominica ipfius hebdomadæ.

VIII. Idus Agufti. Romæ natale fancti Xrifti, Feliciffimi, & Acapiti. Lectio libri Sapientiæ. Retribuit gratiam qui offert fimilagine, *ufque* oblectabit juftos mifericordia fua. Evangelium fecundum (Matthæum) cap. lxxxvi. Dixit Jefus difcipulis fuis. Ecce ego mitto vos, *ufque* in finem hic falvus erit.

Dominica . . . . . (Lectio epiftolæ beati Pauli Apoftoli ad Corinthios.) Fratres, non omnis caro eadem caro, *ufque* deinde quod fpiritale. Evangel. fecundum Lucam cap. ccxiv. Dixit Jefus ad quofdam qui in fe confidebant, *ufque* qui fe humiliat exaltabitur.

VI. Idus Agufti. Romæ natale fancti Cyriaci. Lectio libri Sapientiæ. Speciofa mifericordia Dei in tempore tribulationis, *ufque* & hereditabis eos ficut ab initio. Evangel. fecundum Matthæum cap. cxcii. Dixit Jefus difcipulis fuis. Nihil opertum quod non reveletur, *ufque* coram Patre meo qui in cælis eft.

V. Idus Agufti. Vigilia fancti Laurentii. Lectio libri Sapientiæ. Confitebor tibi Domine Rex, *ufque* de manibus anguftiæ. Evangel. fecundum Matthæum cap. clx. Dixit Jefus difcipulis fuis, Si quis vult poft me venire, *ufque* in regno fuo.

A Item in die, IV. Idus Agufti. Lectio epiftolæ beati Pauli Apoftoli ad Corinthios. Fratres qui parce feminat, *ufque* frugum juftitiæ veftræ. Evang. fecundum Joan. cap. civ. Dixit Jefus difcipulis fuis. Nifi granum frumenti, *ufque* Pater meus qui in cælis eft.

III. Idus Agufti. Romæ natale fanctorum Tiburtii, Valeriani, Cetiliæ, Sufannæ, Caffianis. Et Camaraco depofitio fancti Gaugerici. Lectio libri Apocalypfis Joannis Apoftoli. In diebus illis vidi oftium apertum in cælo, *ufque* fortitudo Deo noftro in fecula feculorum. Amen.

B Item lectio libri Sapientiæ. Stabunt jufti in magna conftantia, *ufque* inter fanctos fors illorum eft.

Item lectio libri Sapientiæ. Reddet Deus mercedem, *ufque* laudaverunt pariter Domine Deus nofter.

Evang. fecundum Joan. cap. cxxxiv. Dixit Jefus difcipulis fuis, Hoc eft præceptum meum, *ufque* in nomine meo det vobis.

C Item evangelium fecundum Matthæum cap. cxl. Dixit Jefus difcipulis fuis parabolam hanc, Simile eft regnum cælorum thefauro abfcondito, *ufque* nova & vetera.

II. Idus Agufti. Natale fancti Eupoli. In diebus illis. Lectio libri Sapientiæ. Miferere plebis tuæ fuper quem invocatum eft, *ufque* adjutorium qui fecundum illum eft, & columna ut requies. Evang. fecundum Joan. cap. cxlix. Dixit Jefus difcipulis, Amen amen dico vobis quia plorabitis, *ufque* & gaudium veftrum nemo tollet a robis.

D Dominica II. poft fancti Laurentii. Lectio epiftolæ beati Pauli Apoftoli ad Corinthios. Fratres, fcimus enim quoniam fi terreftris, *ufque* manifeftos nos effe per Jefum Chriftum Dominum noftrum. Evang. fecundum Marcum cap. lxxiv. Exiens Jefus de finibus Tyri, *ufque* & mutos loqui.

Idibus Agufti. Natale fancti Ypoliti. Lectio libri Sapientiæ. Omnis amicus dicet, & amicitiam copulavi, *ufque* animæ fuæ fuavis eft. Evang. fecundum Lucam cap.

E cxliv. Dixit Jefus difcipulis fuis, Adtendite a fermento, *ufque* coram angelis Dei.

XIX. Kalend. Septembris. Natale fancti Eufebii. Lectio libri Sapientiæ. Qui fophiftice loquitur, *ufque* pax enim Dei fuper faciem terræ. Evangelium fecundum Matthæum cap. cclxiii. Dixit Jefus difcipulis fuis, Vigilate quia nefcitis, *ufque*

F conftituet eum.

XVIII. Kal. Septembr. Adfumptio fanctæ Mariæ matris Domini. Lectio libri Sapientiæ. Fili, in tua infirmitate, *ufque* & confolare illum in exitum fpiritus fui. Evangelium fecundum Lucam cap. cxxiv. Intravit Jefus in quoddam caftellum, *ufque* non auferetur ab eo.

XVII. Kal. Sept. Natale sancti Leudegarii. Lectio libri Sapientiæ. Sapientiam scribe in tempore, *usque* conquirentes in lege altissimi. Evang. secundum Luc. cap. cliv. Dixit Jesus discipulis suis, Sint lumbi vestri prædicti, *usque* filius hominis venit.

Feria VI. Lectio libri Apocalypsis Joannis Apostoli. In diebus illis dixit mihi angelus, Hæc verba fidelissima & vera sunt, *usque* qui vult accipiat aquam vite gratis. Evang. secundum Lucam cap. lxxiv. Rogabat Jesum quidam Pharisæus, *usque* quoniam dilexit multum.

Sabbato. Lectio libri Regum. In diebus illis consuluit David Dominum, *usque* deserti in Gabaon. Evangelium quod in Dominica ejusdem hebdomadæ.

Dominica III. post sancti Laurentii . . . . Evang. secundum Lucam cap.cxx. Dixit Jesus discipulis suis, Beati oculi qui vident, *usque* tu fac similiter.

XV. Kalend. Septemb. Natale sancti Agapiti. Lectio libri Sapientiæ. Sapientiam omnium antiquorum, *usque* benedicite Dominum in operis suis. Evangelium quod in sanctorum.

XIV. Kal. Sept. Apparitio sanctæ Crucis. Et natale sancti Andreæ magistri militum. Lectio libri Sapientiæ. Date nomini Domini magnificentiam, *usque* laudate & benedicite nomen Domini. Evangel. secundum Joan. cap. xxiv. Erat homo ex Pharisæis, *usque* vitam æternam.

XIII. Kal. Sept. In Getimauca natale sancti Philiberti. Lectio libri Sapientiæ Occupatio magna creata est, *usque* super omnem gloriam operuerunt illum. Evangel. secundum Lucam cap. clxxxii. Dixit Jesus discipulis suis, Si quis venit ad me, *usque* qui habet aures audiendi audiat.

Feria V. hebdomadæ quæ supra. Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Hebræos. Fratres, abundantius oportet observare nos *usque* eis qui tentantur auxiliari. Evangel. secundum Luc. cap. xxvi. Surgens Jesus de synagoga, *usque* evangelizare regnum Dei.

XI. Kal. Sept. Natale sancti Timothei. Lectio libri Sapientiæ. Fili, in tempore vitæ tuæ ne indigeas, *usque* bonum autem nomen permanebit in ævo. Evang. secundum Lucam cap. lxxxii. Dixit Jesus discipulis suis, Si quis venit ad me, *usque* qui habet aures audiendi audiat.

Sabbato hebdomadæ quæ supra. Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Hebræos. Fratres, sancti vocatione cælestis participes, *usque* si introibunt in requiem meam. Evang. secundum Matth. cap. cxvii. Abeuntes Pharisæi consilium faciebant, *usque* in nomine ejus sperabunt.

A Dominica IV. post sancti Laurentii. Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Galatas. Fratres . . . . Evang. secundum Lucam cap. cci. Dum siret Jesus in Hierusalem, *usque* fides tua te salvum fecit.

IX. Kal. Sept. In India natale sancti Bartholomæi Apostoli. Reme sanctæ Aureæ virginis. Et depositio sancti Audoeni Episcopi & Confessoris. Lectio libri Sapientiæ. Disciplina in pace conservate, *usque* in conB spectu omnium virorum. Evang. secundum Lucam cap. * clxvi. Qui vos audit, *usque** CXVI. scripta sunt in cælis.

VIII. Kalend. Septemb. Arelato natale sancti Genesi Martyris. Lectio libri Sapientiæ. Filia patris abscondita est, *usque* videns gloriam ejus. Evangel. secundum Marcum cap. cxxxviii. Dixit Jesus discipulis suis, Videte ne quis vos seducat, *usque* hic salvus erit.

Feria IV. hebdomadæ quæ supra. Le-C ctio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Hebræos. Fratres, operibus ab institutione mundi perfectis, *usque* imbecilles facti estis ad audiendum. Evangel. secundum Lucam cap. clxviiii. Dum iret Jesus per civitates & castella, *usque* accumbent in regno Dei.

Feria V. hebdomadæ quæ supra. Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Hebræos. Fratres, cum deberetis magistri esse propter tempus, *usque* interiora velaminis. D Evangel. secundum Lucam cap. cxlix. Ait ad Jesum quidam de turba, *usque* & Deus pascit illos.

V. Kal. Febr. Romæ natale sancti Hermetis. Africa depositio sancti Agustini. Lectio libri Sapientiæ. Altitudinis firmamentum pulchritudo ejus, *usque* emittere judicii. Evang. secundum Luc. cap. xlv. Descendens Jesus de monte stetit in loco, *usque* copiosa est in cælis.

IV. Kalend. Septemb. In Campania natale sanctæ Sabinæ virginis. Et passio sanE cti Joannis Baptistæ. Lectio libri Sapientiæ. Aperti sunt thesauri, *usque* pie agentibus dedit sapientiam. Evangelium secundum Matthæum cap. (cxl.) Dixit Jesus discipulis suis parabolam hanc, Simile est regnum cælorum thesauro abscondito, *usque* nova & vetera.

III. Kal. Item in sancti Joannis. Lectio F epistolæ beati Pauli Apostoli ad Hebræos. Sancti ludibria & verbera experti, *usque* probati inventi sunt in Christo Jesu Domino nostro. Evangel. secundum Matthæum cap. lix. Misit Herodes, *usque* & posuerunt illud in monumentum.

Dominica V. post sancti Laurentii. Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Galatas.

latas. Fratres, spiritu ambulate, *usque* concupiscentiis. Evangelium secundum Matth. cap. XLVIII. Dixit Jesus discipulis suis, Nemo potest duobus dominis servire, *usque* adicientur vobis.

Feria II. hebdomadæ quæ supra. Lectio epistolæ beati Pauli ad Hebræos. Fratres, præcursor pro nobis introiit Jesus in interiora velaminis secundum ordinem Melchisedech, *usque* de qua nullus ad altare præsto fuit. Evangelium quod in ipsa Dominica.

Feria III. hebdomadæ quæ supra. Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Hebræos. Fratres, manifestum est quod ex Juda ortus sit Dominus noster, *usque* quod fixit Dominus & non homo. Evangelium quod in ipsa Dominica.

Kal. Septembris. Ambianis depositio sancti Firmini Episcopi & Confessoris. Lectio libri Sapientiæ. Laudemus viros gloriosos, *usque* diluvio omnis caro. Evangelium secundum Matth. c. CCLXXIII. Dixit Jesus discipulis suis, Vigilate ergo, *usque* constituet eum.

Feria V. hebdomadæ quæ supra. Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Hebræos. Fratres, omnis Pontifex ad offerenda munera, *usque* sanctum seculare. Evangelium secundum Matth. cap. XVIII. Venit ad Jesum leprosus, *usque* conveniebant ad eum undique.

Feria VI. hebdomadæ quæ supra. Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Hebræos. Fratres, tabernaculum factum est primum, *usque* æterna redemptione inventa. Evangelium secundum Lucam cap. CCXXVIII. Dixit Jesus discipulis suis similitudinem hanc, Homo quidam nobilis, *usque* ascendens in Hierusalem.

Sabbato hebdomadæ quæ supra. Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Hebræos. Fratres, si enim sanguis hircorum, *usque* mulieribus ostiis quam istis. Evangelium secundum Matth. cap. CCXXXII. Dixit Jesus turbis Judæorum & principibus sacerdotum, Væ vobis Scribæ & Pharisæi, *usque* illa non obmittere.

Dominica mensis VI. Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli. Fratres, si vivimus spiritu, *usque* domesticos fidei. Evangelium secundum Lucam cap. LXVII. [I]bat Jesus in civitatem, *usque* plebem suam.

Non. Septembris. In Gallia, civitate Vensuntio, natale sanctorum Ferioli & Ferutioni cum sociis eorum. Lectio libri Sapientiæ. Abraham magnus pater multitudinis, *usque* elegit illum de omni carne. Evangelium secundum Lucam cap. XLV. Descendens Jesus de monte, *usque* copiosa est in cælis.

Feria III. hebdomadæ quæ supra. Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Hebræos. Fratres, non enim in manufactis sanctis, *usque* sedet in dextera Dei. Evangelium secundum Matth. cap. XXXIX. Dixit Jesus discipulis suis, Audistis quia dictum est, Diliges proximum tuum, *usque* in absconso reddet tibi.

Feria IV. hebdomadæ quæ supra. Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Hebræos. Fratres, de cetero expectat Dominus Jesus donec ponantur inimici ejus, *usque* horrendum est incidere in manus Dei viventis. Evangelium quod in Dominica.

VI. Idus Septembris. Nativitas sanctæ Mariæ Dei genitricis. Et natale sancti Adriani martyris. Lectio libri Sapientiæ. Audivit Moyses Dominum & vocem ipsius, *usque* unxi eum oleo sancto. Evangelium secundum Lucam cap. III. Exsurgens Maria abiit in montana, *usque* in Deo salutari meo.

Item lectio libri Sapientiæ. Factum est sancto in testamentum æternum, *usque* in gentem eorum æternam fecit. Evangelium secundum Joannem cap. CXXXII. Dixit Jesus discipulis suis, Ego sum vitis vera, *usque* gaudium vestrum impleat.

V. Idus Septembris. Depositio sancti Audomari Episcopi & Confessoris. Lectio libri Sapientiæ. Fortis in bello Jesu Nave, *usque* nomen eorum permanet in æternum. Evangelium secundum Lucam cap. CLIV. Dixit Jesus Discipulis suis, Sint lumbi vestri præcincti, *usque* filius hominis venit.

IV. Idus Septembris. Depositio sancti Hilarii Episcopi. Lectio libri Sapientiæ. Dilectus a Deo suo Samuhel, *usque* exultatione Goliæ. Evangelium secundum Marcum cap. CXXXVIII. Dixit Jesus discipulis suis, Videte ne quis vos seducat, *usque* hic salvus erit.

III. Idus Septembris. Natale sanctorum Proti & Jacincti. Lectio libri Sapientiæ. Invocavit David Dominum omnipotentem, *usque* potentiam inimicorum. Evangelium secundum Matth. cap. LXXXIX. Dixit Jesus discipulis suis, Cum persequentur vos in civitate ista, *usque* coram patre meo qui est in cælis.

Dominica mensis VIII. Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Ephesios. Fratres, obsecro vos vinctus in Domino, *usque* in omnibus nobis. Evangelium secundum Lucam cap. CLXVI. Cum intraret Jesus in domum cujusdam, *usque* exaltabitur.

Feria II. hebdomadæ supra. Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Hebræos. Fratres, rememoramini autem pristinos dies, *usque* super illam defunctus adhuc loquitur. Evangelium secundum Lucam cap. CCXL. Docente Jesu populum in templo, *usque* in qua potestate hæc facio.

Idibus Septembris. Duronis depositio sancti Lidoris Episcopi. Et andigavis, depositio * Aureliani Episcopi. Lectio libri Sapientiæ. Salomon impetravit in diebus pacis, *usque* liberavit eos. Evangelium secundum Matth. cap. LXXXIX. Dixit Jesus discipulis suis, Cum persequentur vos in civitate ista, *usque* coram Patre meo qui est in cælis.

* Maurilii.

XVIII. Kal. Octobris. Natale sancti Cornelii Pontificis & sancti Cypriani, atque exal-

tatio sanctæ Crucis. Lectio libri Sapientiæ. Surrexit Helias Propheta quasi ignis, *usque* atque evenirent. Evangelium secundum Lucam cap. cxl. Dicebat Jesus turbis Pharisæorum & principibus, *usque* ut accusarent eum.

Item de cruce. Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Philippenses. Fratres, hoc enim sentite in vobis, *usque* in gloria est Dei Patris. Evangelium secundum Joannem cap. xxiv. Erat homo ex Pharisæis, *usque* vitam æternam.

XVII. Kal. Octobris. Natale sancti Nicomedis. Lectio libri Sapientiæ. In compositione odoris, *usque* in originem Adam. Evangelium secundum Lucam cap. xcvi. Dixit Jesus discipulis suis, Si quis vult post me venire, *usque* videant regnum Dei.

XVI. Kal. Octobris. Natale sanctarum virginum Luciæ & Eufemiæ. Lectio libri Sapientiæ. Ego quasi vitis fructificavi, *usque* vitam æternam habebunt. Evangelium secundum Matthæum cap. cxl. Dixit Jesus discipulis suis, Simile est regnum cælorum thesauro abscondito, *usque* nova & vetera.

XV. Kal. Octobris. In Ledio, depositio sancti Landiberti Episcopi. Lectio libri Sapientiæ. Simon Oniæ filius sacerdos magnus, *usque* consummatione virtutis. Evangelium secundum Lucam cap. xcvi. Dixit Jesus discipulis suis, Si quis vult post me venire, *usque* videant regnum Dei.

Dominica mensis VII. Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Corinthios. Fratres, gratias ago Deo meo, *usque* adventus Domini nostri Jesu Christi. Evangelium secundum Matthæum cap. ccxxiii. Accedentes ad Jesum Saducæi, *usque* mirabantur in doctrina ejus.

Feria II. hebdomadæ quæ supra. Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Hebræos. Fratres, fide Enoch translatus est, *usque* hospites super terram. Evangelium secundum Lucam cap. xxxviii. Vidit Jesus publicanum nomine Levi, *usque* peccatores in pœnitentiam.

Feria III. hebdomadæ quæ supra. Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Hebræos. Fratres, qui seducunt peregrinos & hospites super terram, significant se, *usque* circuitu dierum septem. Evangelium quod ipsa Dominica.

Feria IV. in jejunio hebdomadæ quæ supra. Lectio Amos Prophetæ. Hæc dicit Dominus, Ecce dies venient, & comprehendet arator, *usque* de terra sua quam dedi eis, dicit Dominus omnipotens. Evangelium secundum Marcum cap. xci. Respondens unus de turba dixit, *usque* in oratione & jejunio.

Feria V. hebdomadæ quæ supra. Lectio

A epistolæ beati Pauli Apostoli ad Hebræos. Fratres, fide Raab meretrix, *usque* in dextera sedis Dei sedet. Evangelium quod in Dominica ipsius.

Feria VI. hebdomadæ quæ supra. Lectio Oseæ Prophetæ. Hæc dicit Dominus, Convertere ad Dominum Deum tuum, *usque* justi ambulabunt in eis. Evangelium secundum Lucam cap. xxxvi. Sedebat Jesus docens, *usque* vidimus mirabilia hodie.

Sabbato in XII. lectionibus. Lectio libri
B Levitici. In diebus illis locutus est Dominus ad Moysen dicens, Decimo mensis septimi, *usque* sabbata vestra, dicit Dominus omnipotens.

Item alia lectio libri Levitici. In diebus illis locutus est Dominus ad Moysen dicens, Quintodecimo die mensis septimi, *usque* ego Dominus Deus vester.

Item lectio Michæ Prophetæ, Domine Deus noster pasce populum, *usque* a diebus antiquis, Domine Deus noster.

C Item lectio Zachariæ Prophetæ. In diebus illis factum est verbum Domini ad me dicens, *usque* pacem diligite, dicit Dominus omnipotens exercituum.

Item lectio libri Exodi. In diebus illis oravit Moyses ad Dominum Deum suum dicens, Cur Domine irascitur furor tuus, *usque* adversus populum sanctum, Domine Deus noster.

Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Hebræos. Fratres, tabernaculum factum est
D primum, *usque* æterna redemptione inventa. Evangelium secundum Lucam cap. clxiv. Erat Jesus docens in synagogis, *usque* gloriose fiebant ab eo.

Dominica mensis VII. Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Ephesios. Fratres renovamini spiritu mentis vestræ, *usque* necessitatem patientibus. Evangelium secundum Matthæum cap. lxx. Ascendens Jesus in navicula, *usque* potestatem talem hominibus.

XII. Kal. Octobris. Natale sanctorum Dorondoni, Dorothei, Privati, Felicis,
E Constantiæ, qui passi sunt sub Nerone. Lectio libri Sapientiæ. In ascensu altaris sancti, *usque* secundum suam misericordiam. Evangelium secundum Matthæum c. cclxiii. Dixit Jesus discipulis suis, Vigilate quia nescitis diem, *usque* constituet eum.

XI. Kal. Octobris. In Persida, natale sancti Matthæi Apostoli, & Evangelistæ. Et sancti Lucæ Evangelistæ. Lectio libri Apocalypsis Joannis Apostoli. In diebus illis vidi ostium apertum in cælo, *usque* adorabunt
F viventem in secula seculorum. Evangelium secundum Lucam cap. xxxviii. Vidit Jesus publicanum nomine Levi, *usque* peccatores in pœnitentiam.

X. Kal. Octobris. Agauno, natale sanctorum Maurici, Exsuperi, Candidi, cum aliis quin-

quinque milia DCLXXXV. Lectio libri Sapientiæ. Det nobis Deus jocunditatem cordis, *usque* quia lux Dei vestigium ejus est. Evangelium secundum Joann. cap. CXXXVIII. Dixit Jesus discipulis suis, Hęc mando vobis, ut diligatis invicem, (*usque*) oderunt me gratis.

IX. Kal. Octob. Natale S. Teclæ virginis, & S. Marci Evangelistæ. Lectio libri Sapientiæ. Confitebor tibi Domine Rex, *usque* benedicam nomen tuum, Domine Deus meus. Evangelium secundum Matth. cap. CCXLVIII. Dixit Jesus discipulis suis, Videte ne quis vos seducat, *usque* hic salvus erit.

VIII. Kal. Octob. Natale S. Jo: Baptistæ, & sanctorum Juliani, Christophori. Lectio libri Sapientiæ. Dedit mihi Dominus linguam mercedem meam, *usque* vestram in tempore suo. Evangelium secundum Marc. cap CXXXIX. Videte ne quis vos seducat, *usque* hic salvus erit.

VII. Kal. Oct. In Gallia, Ambianis, natale S. Firmini martyris. Lectio epistolę beati Pauli Apostoli ad Hebræos. Fratres, recogitate Dominum, qui tale sustinuit, *usque* exercitatis per eam reddet justitiæ, Evang. secundum Matth. cap. CCLXIII. Dixit Jesus discipulis suis, Vigilate, *usque* constituet eum.

Dominica III. post S. Cypriani. Lectio B. Pauli Apostoli ad Ephesios. Fratres, videte quomodo caute ambulatis, *usque* invicem in timore Christi. Evang. secundum Matth. cap. CCLXXXVIII. Dixit Jesus discipulis suis parabolam hanc, Simile est regnum cęlorum homini Regi, qui voluit rationem, *usque* de cordibus vestris.

Feria II. hebdomadæ quæ supra. Lectio epistolæ B. Pauli Apostoli ad Hebræos. Fratres remissas manus & soluta jenua *usque* melius loquentem quam Abel. Evang. secundum Marcum cap. CXXI. Interrogavit Jesum unus de Scribis, *usque* non est longe a regno Dei.

Desunt heic multa.

Evangelium secundum Marc. cap. CXVII. Cum egressus esset Jesus in via, *usque* veni, sequere me.

Feria VI. Lectio epistolæ B. Pauli Apostoli ad Ephesios. Fratres, unicuique autem nostrum data est gratia, *usque* sicut est veritas in Christo Jesu Domino nostro. Evangelium secundum Marc. cap. LXXVII. Exierunt Pharisæi & cœperunt, *usque* dimisit illum in domum suam.

VI Idus Nov. Natale sanctorum quatuor coronatorum, & S. Ragnulfi martyris. Lectio libri Sapientiæ. Epectatio justorum lętitia, *usque* exaltabitur civitas. Evang. secundum Luc. (cap.) XLV. Descendens Jesus de monte, *usque* copiosa est in cælis.

Hebdomada II. Lectio epistolæ B. Pauli Apostoli ad Corinthios. Fratres, sic nos existimet homo, *usque* tunc laus est unicuique a Deo. Evang. secundum Joannem cap. IX. Miserunt Judæi ab Hierusalem, *usque* ubi erat Joannes baptizans.

V. Idus Nov. Passio S. Theodori martyris. Lectio libri Sapientiæ. Beatus homo qui invenit sapientiam, *usque* nubes rore concrescunt. Evang. secundum Joann. cap. CXXXIV. Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem, *usque* oderunt me gratis.

IV. Idus Nov. Romæ depositio S. Leonis Episcopi, & S. Mennæ. Lectio libri Sapientiæ. Lingua sapientium, *usque* diligetur a Domino. Evang. secundum Lucam cap. CCLXX. Facta est contentio a discipulis, *usque* tribus Israhel.

III. Idus Novemb. Turonis, depositio S. Martini Episcopi & Confessoris. In vigilia. Lectio libri Sapientiæ. Justum deduxit Dominus, *usque* claritatem æternam Dominus Deus noster. Evangelium secundum Lucam cap. CLIV. Dixit Jesus discipulis suis, Sint lumbi vestri præcincti, *usque* filius hominis venit.

Item in die. Lectio libri Sapientiæ. Ecce sacerdos magnus, *usque* suavitatis. Evangelium secundum Mattehæum cap. CCLXIX. Dixit Jesus discipulis suis parabolam hanc, Homo quidam peregre, *usque* in gaudium domini tui.

Feria II. Lectio epistolæ B. Pauli Apostoli ad Ephesios. Fratres, omnis sermo malus, *usque* in odorem suavitatis. Evangelium secundum Lucam cap. CCXL. Docente Jesu in templo, *usque* potestate hæc facio.

Idibus Nov. Natale S. Bricii. Lectio libri Sapientiæ. Benedictio Domini super caput justi, *usque* corona gloriæ. Evangelium secundum Lucam cap. CCXXVIII. Dixit Jesus discipulis suis parabolam hanc, Homo quidam nobilis abiit, *usque* abundabit.

Feria III. Lectio epistolæ B. Petri Apostoli ad Ephesios. Fratres, nolite communicare operibus infructuosis, *usque* quæ sit voluntas Domini. Evangelium secundum Lucam cap. LXXIV. Rogabat Jesum quidam Pharisæus, *usque* dilexit multum.

Item feria IV. Lectio Esaiæ Prophetæ. In diebus illis dixit Esaias Propheta, Erit in novissimis diebus, *usque* in lumine Domini Dei nostri.

Item ubi supra. Lectio Esaiæ Prophetę. In diebus illis locutus est Dominus ad Achaz dicens, *usque* eligere bonum. Evangelium secundum Lucam cap. III. Missus est Gabriel angelus a Deo, *usque* fiat mihi secundum verbum tuum.

Feria VI. Lectio Esaiæ Prophetæ. Hæc dicit Dominus Deus, Egredietur virga, *usque* fides cinctorium renum ejus. Evangelium

lium secundum Lucam cap. III. Exurgens Maria, *usque* in Deo salutari meo.

Sabbato in XII. lectionibus. Lectio Esaiæ Prophetæ. In diebus illis clamabunt ad Dominum a facie tribulantis, *usque* sanabit eos Dominus Deus noster.

Item ubi supra. Lectio Esaiæ Prophetæ. Hæc dicit Dominus Deus, Lætabitur deserta, *usque* fontes aquarum Dominus Deus noster.

Item ubi supra. Lectio Esaiæ Prophetæ. Hæc dicit Dominus Deus, Super montem excelsum ascende tu, *usque* in sinu suo levabit eos Dominus Deus noster.

Item lectio Esaiæ Prophetæ. Hæc dicit Dominus Deus Christo meo Cyro, *usque* ego Dominus creavi eum.

Item lectio Danihel Prophetæ. In diebus illis angelus descendit, *usque* superexaltatus in secula.

Item ad Missam. Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Colossenses. Fratres, rogamus vos per adventum Domini nostri Jesu Christi, *usque* & destruet inlustrationem adventus sui Deo suo. Evangelium secundum Lucam cap. VI Anno XV. *usque* & videbit omnis caro salutare Dei.

Hebdomad I. ante natale Domini. Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Philippenses. Fratres, gaudete in Domino semper, *usque* intelligentias vestras in Christo Jesu Domino nostro. Evangelium secundum Joannem cap. IX. Miserunt ab Hierosolymis, *usque* ubi erat Joannes baptizans.

Item ubi supra. Lectio epistolæ B. Pauli Apostoli ad Hebræos. Fratres, nolite amittere confidentiam, *usque* in adquisitionem animæ.

Item lectio ubi supra. Lectio Hieremiæ Prophetæ. Ecce dies veniunt dicit Dominus, *usque* in terram suam, dicit Dominus omnipotens.

In vigilia (natalis) Domini. Ad nonam. Lectio Esaiæ Prophetæ. Hæc dicit Dominus, Propter Sion non tacebo, *usque* quia complacuit Domino in te. Evangelium secundum Matthæum cap. III. Cum esset desponsata mater Jesu, *usque* a peccatis eorum.

XVI. Kal. Decemb. Gallia, depositio S. Eucherii Episcopi. Lectio libri Sapientiæ. Beatus homo qui invenit sapientiam, *usque* nubes rore concrescunt. Evangelium secundum Matthæum cap. CCLXIII. Vigilate, *usque* constituet eum.

XV. Kal. Decemb. Depositio S. Aniani, Episcopi & Confessoris, Aurelianis. Lectio libri Sapientiæ. Justum deduxit Dominus, *usque* claritatem æternam Dominus Deus noster. Evangelium secundum Matthæum cap. CCXLIII. Sedente Jesu supra montem Oliveti, *usque* salvus erit.

X. Kal. Dec. Natale S. Cæciliæ virginis Valeriani, Tiburcii, & Maximi martyrum. Lectio libri Sapientiæ. Domine Deus meus exaltasti super terram], *usque* nomen tuum, Domine Deus noster. Evangelium secundum Matth. cap. CCLXVIII. Dixit Jesus discipulis suis parabolam hanc, Simile est regnum cælorum decem virginibus, *usque* neque hora.

IX. Kal. Decemb. Natale S. Clementis, & S. Felicitatis, & S. Columbani. Lectio libri Sapientiæ. Beatus vir qui in sapientia morabitur, *usque* hereditabit illum Dominus Deus noster. Evangelium secundum Matthæum cap. CCLXIX. Dixit Jesus discipulis suis parabolam hanc, Homo quidam peregre proficiscens, *usque* in gaudium] domini tui.

Item lectio libri Sapientiæ. Mulierem fortem, *usque* in portis opera ejus. Evangelium secundum Matthæum cap. CXXX. Loquente Jesu ad turbas, *usque* soror & mater est.

VIII. Kal. Decemb. Natale S. Crisogoni. Lectio libri Sapientiæ. Justus cor suum tradidit ad vigilandum, *usque* requireretur a generatione in generationem. Evangelium secundum Lucam cap. CCXLIX. Dixit Jesus discipulis suis, Cum audieritis prælia, *usque* animas vestras.

III. Kal. Decemb. Natale S. Saturnini. Lectio libri Sapientiæ. Beatus vir qui inventus est sine macula, *usque* omnis Ecclesia sanctorum. Evangelium secundum Matthæum cap. CXXXIX. Dixit Jesus discipulis suis. Videte ne quis vos seducat, *usque* hic salvus erit.

II. Kal. Decemb. Natale S. Andreæ. In vigilia. Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Ephesios. Fratres, benedictus Deus & Pater Domini nostri Jesu Christi qui benedixit nos, *usque* superabundavit in nobis. Evangelium secundum Joannem cap. XVI. Stabat Joannes & ex discipulis ejus duo, *usque* super filium hominis.

In die. Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Romanos. Corde enim creditur ad justitiam, *usque* verba eorum. Evangelium secundum Matth. cap. XX. Ambulans Jesus juxta mare Galilææ, *usque* secuti sunt eum.

Et eodem die S. Ambrosii.

Kal. Decemb. Depositio S. Elegi. Lectio libri Sapientiæ. Beatus homo qui invenit sapientiam, *usque* nubes rore crescunt. Evangelium secundum Lucam cap. CLIV. Dixit Jesus discipulis suis, Sint lumbi vestri præcincti, *usque* filius hominis venit.

IV. Idus Decemb. Romæ depositio sancti Damasi Papæ. Lectio libri Sapientiæ. Beatus vir qui inventus est sine macula, *usque* omnis Ecclesia sanctorum. Evangelium secun-

secundum Joannem cap. CXXXVIII. Dixit Jesus discipulis suis, Hæc mando vobis, ut diligatis invicem, *usque* qui oderunt me gratis.

III. Idus Decemb. Natalis sanctę Eulaliæ virginis & sanctorum martyrum Victoris, Fusciani, & Gentiani. Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Corinthios. Fratres, qui gloriatur, in Domino glorietur, *usque* exhibere Christo. Evangelium secundum Matth. cap. CCLXVIII. Dixit Jesus discipulis suis parabolam hanc, Simile est regnum cælorum decem virginibus, *usque* neque horam.

Item lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Romanos. Fratres, scimus, diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, *usque* tradidit illum. Evangelium secundum Joann. cap. CXXXVIII. Dixit Jesus discipulis suis, Hæc mando vobis, ut diligatis invicem, *usque* qui oderunt me gratis.

II. Idus Decemb. Depositio S. Vvalerici Confessoris. Lectio libri Sapientiæ. Justum deduxit Dominus, *usque* claritatem æternam Dominus Deus noster. Evangelium secundum Matth. cap. CCLXIX. Dixit Jesus discipulis suis, Homo quidam peregre, *usque* in gaudium domini tui.

Idibus Decemb. Depositio S. Autberti Episcopi Camaracum. Et S. Luciæ virginis. Lectio libri Sapientiæ. Sapientias vincit malitiam, *usque* disciplinæ Dei. Evangelium secundum Lucam cap. CCLI. Dixit Jesus discipulis suis, Ponite in cordibus vestris, *usque* animas vestras.

XV. Kal. Januarii. Natale S. Afre virginis. Lectio libri Malachiæ Prophetæ. Hæc dicit Dominus Deus, Ecce ego mittam angelum meum, *usque* anni antiqui, dicit Dominus omnipotens. Evang. secundum Matthæum cap. CXL. Dixit Jesus disciputis suis parabolam hanc, Simile est regnum cęlorum thesauro abscondito, *usque* nova & vetera.

XII. Kal. Januarii. Romæ depositio S. Innocentii Episcopi. Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Romanos. Fratres, quis nos separabit a caritate Dei, quæ est in Christo Jesu Domino nostro. Evangelium secundum Lucam cap. XLV. Descendens Jesus de monte, *usque* copiosa est in cælis.

XI. Kal. Januarii. Romæ inter duos lauros natale sanctorum triginta martyrum. Lectio libri Sapientię. Justi in perpetuum vivent, *usque* deducet illos Dominus Deus noster. Evang. secundum Matthæum cap. CCLXIII. Dixit Jesus discipulis suis, Vigilate, *usque* constituet eum.

X. Kal. Januarii. In Nicomedia natale sanctorum DCCCLX. martyrum. Lectio libri Sapientiæ. Justorum animæ, *usque* pacem electis Dei. Evangelium secundum Marcum cap. CXXXVIII. Dixit Jesus discipulis suis, Videte ne quis vos seducat, *usque* hic salvus erit.

A IX. Kal. Januarii. Cappadocia, natale quadraginta virginum. Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Corinthios. Fratres, qui gloriatur, in Domino glorietur, *usque* exhibere Christo. Evangelium secundum Matthæum cap. XL. Dixit Jesus discipulis suis parabolam hanc, Simile est regnum cęlorum thesauro abscondito in agro, *usque* nova & vetera.

Pro ubertate pluviæ, sive temperantia aeris. Lectio Johel Prophetæ. Hæc dicit Dominus, Noli timere terra, *usque* quod fecit vobiscum mirabilia. Evang. secundum Luc. cap. LXXXIII. Factum est in una dierum, *usque* obediunt ei.

Pro insterelitate pluviæ. Lectio Hieremię Prophetæ. Hæc dicit Dominus Deus, Numquid proiciens abjecisti Juda, *usque* hæc omnia, Domine Deus noster. Evangelium secundum Matth. cap. CLX. Dixit Jesus discipulis suis, Misereor super turba, *usque* discipulis ejus cum eo.

C In die belli. Lectio Esaiæ Prophetæ. In diebus illis ægrotavit Ezechias, *usque* protegam eum, ait Dominus omnipotens. Evangelium secundum Lucam cap. CL. Dixit Jesus discipulis suis, Nolite solliciti esse, *usque* adicientur vobis.

De natali Papæ. Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Hebręos. Fratres, omnis Pontifex, *usque* ordinem Melchisedech. Evangelium secundum Luc. cap. CCLXX. Facta est contentio inter discipulos, *usque* tribus D Israhel.

In ordinatione Diaconorum. Lectio epistolę beati Pauli Apostoli ad Timotheum. Carissime, Diaconos constitue pudicos, *usque* in fide quæ est in Christo Jesu Domino nostro. Evangelium secundum Joannem cap. CIV. Dixit Jesus discipulis suis, Amen amen dico vobis, nisi granum frumenti, *usque* qui est in cælis.

In ordinatione Presbyteri. Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Titum. Carissime, Paulus servus Christi, Apostolus autem, *usque* doctrina sana per Jesum Christum Dominum nostrum. Evangelium secundum Matthæum cap. CCLXIII. Dixit Jesus discipulis suis, Vigilate ergo, *usque* constituet eum.

In ordinatione Episcopi. Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Timotheum. Carissime, fidelis sermo, si quis episcopatum, *usque* Dei nostri in omnibus. Evangelium secundum Matthæum cap. CLXV. Dixit Jesus discipulis suis, Quis putas est fidelis servus. Evangelium secundum Matthæum cap. CLXVI. Venit Jesus in partes Cæsareæ Philippi, *usque* solutum & in cælis.

In dedicatione basilicæ sive oratorii. Lectio Apocalypsis Joannis Apostoli. In diebus illis vidi civitatem sanctam Hierusalem, *usque*

usque nova facio omnia. Evangelium secunndum Lucam cap. lx. Dixit Jesus discipulis suis, Non est arbor bona quæ facit fructum malum, *usque* fundata erat super petram. Item Evangelium secundum Lucam cap. ccxxv. Egressus Jesus, *usque* salus domui facta est.

Ad sponsas benedicendas. Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Corinthios. Fratres, nescitis quoniam corpora vestra, *usque* portate Deum in corpore vestro. Evang. secundum Matth. cap. ccxxi. Loquebatur Jesus cum discipulis suis, *usque* pauci autem electi.

Item evangelium secundum Matthæum cap. clxxxix. Venit Jesus in fines Judææ, *usque* quod Deus conjunxit, homo non separet.

In adventu judicum. Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Timotheum. Fratres, obsecro vos primo omnium, *usque* in fide & veritate. Evang. secundum Lucam cap. ccxxviii. Dixit Jesus discipulis suis parabolam hanc, Homo quidam nobilis erat, hic habuit, *usque* dabitur, & abundabit.

In tribulatione sive commotione. Lectio Hieremiæ Prophetæ. Hæc dicit Dominus Deus, Numquid cadit, *usque* verbum autem Domini manet in æternum & in seculum seculi.

Item ejusdem. Hæc dicit Dominus Deus, Facite judicium & justitiam, *usque* servi & populi eorum, ait Dominus Deus.

Item ejusdem. Si iniquitates nostræ contenderint, *usque* ne derelinquas nos, Domine Deus noster. Evangelium secundum Lucam cap. ccxxv. Egressus Jesus perambulabat Hiericho, *usque* salvum facere quod perierat.

In natali Sacerdotum. Lectio libri Malachiæ Prophetæ. Hæc dicit Dominus, Scietis quia nisi ad vos mandatum, *usque* quia angelus domini exercituum est. Evangelium secundum Marcum cap. lii. Circuibat Jesus in circuitu, *usque* ægrotos, & sanabuntur.

Missa qua sacerdos pro se canet. Lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Romanos. Fratres, scimus quod lex spiritualis est, *usque* hujus gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum. Evangelium secundum Matthæum cap. lxxvi. Circuibat Jesus omnes civitates, *usque* omnem infirmitatem.

Missa votiva. Lectio Esaiæ Prophetæ. Hæc dicit Dominus, In die illa differtur munus Domino, *usque* hereditas mea Israel, dicit Dominus omnipotens.

A Pro infirmis. Lectio epistolæ beati * Pauli Apostoli. Fratres, tristatur aliquis vestrum, *usque* ora pro invicem, ut salvemini.

* Jacobi.

Pro iter agentibus. Lectio libri Geneseos. In diebus illis locutus est Abraham dicens, Dominus cæli, qui tulit me de domo, *usque* ipse mittet angelum suum coram te.

In agenda mortuorum. Lectio libri Machabæorum. In diebus illis vir fortissimus Juda, *usque* ut a peccatis solvantur.

B Item lectio epistolæ beati Pauli Apostoli ad Thessalonicenses, Fratres, nolumus vos ignorare de dormientibus, *usque* itaque consolamini invicem in verbis in Christo Jesu Domino nostro.

Jtem lectio Esaiæ Prophetæ. Hæc dicit Dominus Deus, Orietur in tenebris lux tua, *usque* quia os Domini locutum est. Evangelium secundum Joannem cap. xciv. Dixit Martha ad Jesum, *usque* qui in hunc mundum venisti.

C Item evangelium secundum Joannem cap, xxxix. Dixit Jesus discipulis suis & turbis Judæorum, Sicut enim Pater suscitat mortuos, *usque* de morte in vitam.

Item secundum Joannem cap. lvi. Dixit Jesus turbis Judæorum, Omne quod dat mihi, *usque* in novissimo die.

Item secundum Joannem cap. lxv. Dixit Jesus discipulis suis & turbis Judæorum, Ego sum panis vivus, *usque* in novissimo die.

D

INCIPIUNT LECTIONES DEFUNCTORUM.

I. Parce mihi, Domine, nihil enim sunt dies mei, *usque* non subsistam.

II. Tædet animæ meæ vitæ meæ, *usque* possum eruere.

III. Manus tuæ, *usque* custodivit spiritum meum.

IV. Responde mihi quantas habeo iniquitates, *usque* vestimentum quod comeditur a tinea.

E V. Homo natus de muliere, brevi vivens tempore, *usque* donec optata veniat.

VI. Quis mihi hoc tribuat, ut in infernum protegas me, *usque* sed parce peccatis meis.

VII. Spiritus meus attenuabitur, dies mei breviabuntur, *usque* patientia mea tu es, Domine Deus meus.

VIII. Pelli meæ consumptis carnibus, *usque* sculpantur in silice.

IX. Scio enim quod Redemptor meus vivit, *usque* hæc spes mea in sinu meo.

FINIS SECUNDÆ PARTIS TOMI UNDECIMI.

Date Due

20819

THIS BOOK MAY NOT BE
TAKEN FROM THIS ROOM

HIERONYMUS

Boston College Library
Chestnut Hill 67, Mass.

Books may be kept for two weeks unless a shorter period is specified.

If you cannot find what you want, inquire at the circulation desk for assistance.

